
3 1761 07356122 7

AZ 1861-IK ÉVI

MAGYAR ORSZÁGGYÜLÉS.

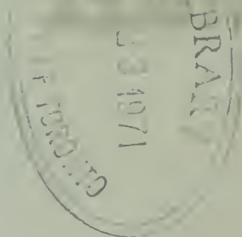
III. KÖTET.

PEST.

KIADJA OSTERLAMM KÁROLY.

1861.

A képviselőház XXXV-ik ülése.

— *Junius 3-kán.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Tanárky Gedeon.

Elnök: Tiszt. képviselőház! két dolog közől egynek kell történni. Eddig szólottak hatan, s vannak még 40-nél is többen felirva. Szükséges tehát, hogy vagy ezen urak legyenek oly önmegtagadással, hogy röviden, vagy épen ne nyilatkozzanak; vagy a t. háznak kell kötelességét teljesitni, s a szokott oránál is tovább jelen lévén, a nyilatkozatokat türelemmel meghallgatni. Tisztelettel felszólitom tehát a képviselő urakat, méltóztassanak még jelen maradni, s a nyilatkozatokat meghallgatni; a szólók pedig ne vegyék rosz néven azon hazafiui kérésemet, hogy minél rövidebben szóljanak. (Helyeslés.)

Erre: Buday Lőrincz:

Tisztelt képviselő gyülés! Alig szükséges mondanom, hogy a tisztelt ház asztalára letett inditvány lényegét, illetőleg azt, mit az ez ideig nyilatkozók nagy részben pártoltak — én is — egész lelkemből pártolom, s miután az minden tekintetben illustrálva van, fölöslegesnek tartanám a fölött továbbra szót váltani; mennyiben azonban annak alakját illetőleg eltérő nézetben vagyok, indokolásommal csakis a kérdés alaki oldalára fogok szoritkozni. (Halljuk! Zaj!) Megjegyzem azonban, hogy a Tisza Kálmán képviselő társam által előterjesztett amandemen-t már csak azért is hozzá adandónak vélem az inditványhoz, mert előttünk áll az eshetőség, hogy e háznak több alkalma nyilatkozatra nem leend; nekünk pedig azon kötelességek mellett, melyeket a közhaza érdekei vállainkra rónak,

vannak specialis kötelezettségeink, mikkel választóink irányában tartozunk: — az abban kiemelt jog és vallásegyenlőség s a nemzetiségek jogos igényeinek kielégitése nekem biztositékot nyujt, miszerint ruthén ajku választóim érdeke respectálva van, — lelkem igen forró óhaja, hogy ezen igen becsületes nép, mely a magyar nép iránti testvéries érzelmeinek a történet tanusága szerint — anynyi magasztos példáit adta, kellőleg méltányoltassék: kivánom, hogy a jog- és vallás-egyenlőség teljességében kimondva, s mintegy a nemzeti közbecsület védpaizsa alá helyezve legyen. (Közhelyeslés.)

Hogy kifejthessem az indokokat, mik engemet daczára annak, hogy a felirási alak e háznak annyi kitünő tagja által ajánltatik, még is a határozati alak támogatására birnak, szükségesnek tartom megvizsgálni a tényleges hatalom álláspontját, megvizsgálni ezzel szemben a nemzet álláspontját, ezekből kifejlőleg felismerni a helyes politikai irányt, a melyet egyéni nézetem szerint a tisztelt háznak legelső nyilatkozatának alakisága tekintetében követni kell.

Nem szeretem a multnak sötét kárpitját szellőztetni, mi a nemzet aggodalmait s fájdalmait a multban leplezi: de lehetetlen constatiroznom a hatalom álláspontját s a nemzetét a nélkül, hogy egy igen igen futólagos pillantást ne vessek a multba, mert hiszen a nemzet jelen ferde állása gyökereit azon sötét multban találja. (Ugy van!)

Az 1848-ki, nem tisztán localis természetü, hanem europai szabadsági mozgalom, tudjuk azt, hogy sok vajudások után az ausztriai birodalomban egy idétlent szült, — halva született idétlent, melynek az államférfiak 11 évi galvanicus életet adtak: értem az egységes ausztriai monarchiát. De mert ez egységes monarchiát normalis eszközökkel létesiteni nem lehetett, tehát forradalmi eszközökhöz kellett nyulni, de nem népforradalmat értek — hanem forradalmat, mely a monarchia legfőbb kormányzati regioiban székelt. (Helyes!) Láttuk ekkor a monarchiát felül emelkedve a törvényeken a legitimitás kényelmetlenné vált teréről lelépni, sőt többet láttunk, láttuk a legitimitas legszentebb kötelmeit profán kezekkel

széttépetni, s ez által a monarchiát legtermészetesebb támaszaitól megfosztatni.

A birodalom nagy felolvasztási processuson vitetett keresztül, melynek visszahatása hazánkban leginkább érezhető volt; annak folytán polgári alkotmányunk felfüggesztetett, törvénykönyvünk tabula-rásává tétetett, megtámadtatott vallásunk, nemzetiségünk, s minden, mi előttünk szent és kegyeletes volt.

Annyi méltatlanság megzsibbasztá a nemzeti közszellemet; de szenvedések iskolájában edzett lelke a nemzetnek türt mindent, mi egy nemzetre lealázó lehet; — annyi méltatlanság ellenében egyetlen fegyvere volt, egyetlen moralis fegyver — az elnyomott népek fegyvere: a nemzet egyetemes negatiója. (Igaz!)

Nem szükség elmondanom, mik voltak az összpontositási erőködések végeredményei, hiszen az bőven elmondva volt; — én csak egyet adok még hozzá, azt t. i. miszerint nem tudom a nemesis akaratából-e? hanem az europai viszonyok lidércznyomása Ausztriára az utóbbi időkben egész ólom súlyával nedezedett; a hatalom, mely sok éven át, csak önkényétől kérve tanácsot, a nép nyomorával mitsem gondolva országolt, az állványon, melyre föllépett, ingadozni kezdett, mig nem a roskadozó állványról lelépni kénytelenittetett.

De kérdem a tisztelt képviselő házat vajjon az autocrat álláspontnak e kényszerü feladása elegendő biztositék-e a nemzetnek arra, hogy a tényleges hatalom nemcsak az absolutismussal végkép számolt, hanem egyszersmind hazánkban az elhagyott legitimitás terét is visszafoglalta légyen? pedig — hitem szerint — ez a kiengesztelődésnek a conditio sine qua non-ja, s a hatalom, mely 11 év alatt annyi sebeket ejtett, kell, hogy őszinte jó akaratának, loyalitásának tettekben nyilvánult bizonyitványait adja. (Ugy van!)

Hol vannak ezen bizonyitványok. Az october 20-ki diplomában kétsegtelenül nincsenek. Kétlem, hogy az absolut uralom refrainjének eme legelső lázitását valaki legitim állapotunk restitutiojával azonosnak tartsa, s ha abban valaki valami concessiót látna, az a februar 26-iki patens által teljesen paralysálva van. Avagy talán felhagytak az amalgamisáló s mindent öszpontositó politikával, me-

lyet 11 évi absolut uralom minden kigondolható eszközeivel sikeresiteni nem birtak? Május 1-sője után azt tartom senki magát illusiókban nem ringathatja; mindenki tudhatja, hogy a beolvasztási politika ép oly consequentiával folytattatik, mint az előtt, s ha a nagy tragoediában a szereplők s diszitmény változott is, a szerep csak a régi: az erőszak és terrorismus. Erös hit kellene hozzá, a hatalom eljárásából azon következtetést vonni ki, hogy az a kiengesztelődés felé vezet, hogy az független autonomiánk elismerését, s a felbomlott államhatalmak egyensúlyának helyreállitását czélozza; mi történelmi jogainkra, szentesitett törvényeinkre, pactum conventumainkra hivatkozunk: ők merev negatioi a mi történelmi jogainknak; szentesitett törvényeinket elavultaknak, pactum conventumainkat széttépett rongyoknak tartják, hivatkoznak egyedül fegyverük élére, pedig nem hiszem, hogy jogbitorlás, s az emberi s positiv jogoknak 11 évi profanatioja elegendő jogczim lehetne ősi jogaink csak momentán elidősitésére is. Nyilvánvaló, hogy ők e pillanatban is Brennus mérőjét tartják kezeikben, s jogainkat kardjuk rideg vasával ellensulyozzák, s azt dörgik füleinkbe: jaj a legyőzötteknek!

Nem tehetek róla, — talán igen nagy pessimismus — de én october 30-kát nem nézhetem azon caleidoscopon át, melyen keresztül tekintve Zichy képviselő ur oly loyalis nyilatkozatra ragadtatott. Én a hatalmat e perczben is a legotrombább despotismus terén látom, mely nyomasztóbb mint 11 év alatt volt, mert a szolgaság siri csendje helyett a katonai despotismust s a nyilt erőszakot juttatá érvényre, (Ugy van!) s én részemről szivesebben türtem volna a sötét börtönt kora szabadulás reményével, mintsem a leélt decennium után a hazát ily kétségbeejtő állapotba taszittatva láttam, s ha a hatalom túl a Lajthán némi szabadsági álarczot öltött is, az a mi helyzetünkön mit sem változtat; a történet és saját éltapasztalatunk eléggé meggyőzött minket arról, hogy nincs nyomasztóbb despotismus, mint az, mely a szabadság álarcza alatt gyakoroltatik, (Zaj.)

Ez szerintem a hatalom álláspontja. Lássuk ezzel szemben a nemzet álláspontját. (Zaj.)

Mi éreztük — tisztelt képviselők! hogy a türhetlen szolgaság megmérgezi az emberi lételt; annak légkörében a fényes nappal is sötét éjjé változik, s ki egyszer élvezé a szabad polgári élet magasztos örömét: abban ellenállhatlan az ösztön, széttépni a szolgaság kötelmeit. Nyomott polgári viszonyai között mint bolygó fény merült fel a nemzet előtt az october 20-ki kézirat, a nemzet előtt egy ismeretlen terrain nyilt meg, s kétkedés szállta meg, vajjon megkisértse-e kibontakozni nyomasztott állapotából. Mindenki érezte, hogy october 20-ka hazánkban nem a legitim állapot restitutioja, de mindenki érzette egyszersmind azt is, hogy az az absolut uralom inertiájának nyilt bevallása, s hogy annálfogva hazánkban a törvényes állapot visszaállitása tekintetében egy lépést merni lehet. Kilépett szenvedőleges állásából a nemzet, s egy lépést tett alkotmányossága felé; de nem azon irányban, melyet számára a hatalom kijelölt, nem az october 20-ki alapon, hanem az 1848-ki törvények védpaizsa alatt visszaállitá megyerendszerét. A hatalom, melynek szintén saját czéljai voltak, egybehivá a magyar országgyülést, ugyanesak az october 20-ki alapon, nem azért, hogy elősegitse alkotmányos törekvéseinket, hanem, mert abban alkalmas eszközt vélt, bennünket verembe juttatni. A nemzet ügyes tapintata ismét kikerülé az octroy-k veszélyes zátonyát; tisztán az 1848-ki alapon alapitá meg a magyar országgyülést.

Az october 20-ki nagy aenigmát csakhamar megoldá a február 16-ki Sphynx; szemeink előtt szétoszlott a sürü ködfátyol, s az osztrák politica demasquirozva egész naivságában állott előttünk; alkalmunk nyilt felismerni azt, miszerint october 20-ka nem bünbánó politikának engesztelő kifolyása, hanem uj ármány hálója, melylyel bennünket a birodalmi egységbe kivánnak csempészni.

Eddig haladtunk tisztelt képviselők, de nem az osztrák homok sivatagján, hanem 1848-ki törvényeink alapján s ösvényén; szembekötősdit többé a hatalommal nem játszhatunk: ők is felismerték a helyzetet s tudják, hogy e testületben az ohajtott birodalmi egységhez kivántató birodalmi tanácselemeket feltalálni nem fogják, tehát további alkotmányos s cselekvőleges lépéseink utjába akadályokat görditenek. A kérdés tehát az: vajjon hatalmunkban áll-e

további cselekvőleges fellépés által elháritani az akadályokat, avagy, ez lehető nem lévén, nem helyesebb-e visszavonulni ama védelmi positióba, a melyet 11 év alatt át a nemzet elfoglalva tartott. (Zaj.)

Azon nemét az activ fellépésnek, mely az akadályokat anyagi erő alkalmazásával háritaná el, e pillanatban ajánlani valamint senki, ugy én sem merném; nem azért, mintha egyetérteném azokkal, kik folyvást physikai s materialis gyöngeségeinket tüntetik elő, s az óvatosság ürügye alatt elölni akarják a nemzetnek önerejébeni minden hitét s bizalmát, s leginkább előkészitik a szolgaságra; nem azért, mintha hinném, hogy Arad sirhantjai alatt el van temetve minden vezéri képesség, vagy hinném, hogy a nemzetben megernyedt az őseitől öröklött vitézség, hanem mert ily végletekben járó rendszabályt csak akkor vélhetnék igazolhatónak, ha azt a kényszerüség elengedhetlen szüksége parancsolná.

Van nekünk Ausztria ellenében egy, bár lassan munkáló, de biztos hatásu fegyverünk; nem ujat mondok, mert sokszor mondva volt: a passiv ellentállás. Visszatérünk mi ha kell, nem csöndes hajlékainkba, melyet e pillanatban is dulnak az executorok, hanem visszatérünk a vulkán gyomrába, hogy associaljuk magunkat ama destructiv elemekhez, melyek visszatarthatlanul müködnek a tarthatlannak bizonyult kormányrendszer szétrobbantásán. (Zaj.)

E passiv ellentállási védmüvek közé való visszavonulás tehát szerintem a situationak megfelelő helyes politika: e politikának kifolyása a határozati fogalmazvány. Határozata által a nemzet alkotmányos, de szigoru törvényes terén előhaladva, egy bizonyos barriérenél megállapodik, melyen tul haladni, alatta süppedvén a törvényes terrain, a nemzet méltóságával s törvényeivel összeférhetlennek tartja, megállapodik, beváró helyzetbe teszi magát, időt enged a hatalomnak elfoglalni a tért, melyet számára törvényeink kijelölnek.

De tisztelt képviselők! ajánltatik nekünk az activ fellépésnek egy neme: Fölirás által járulni a tényleges hatalomhoz; ezt czélszerűnek nem tartom, mert hiányzik a törvényes alap; további activ föllépésért felelősséget csak akkor vállalnék, ha arra a törvényben támpontot találnék: ez nézetem szerint hiányzik. Válaszfelirat par-

lamentáris fogalmak szerint méltóságteljes viszonzása a fejedelmi szónak, mely a törvényhozó testülettel egyenlő szinvonalon, a törvényesség szinvonalán áll; egyuttal hódolat kifejezése a legfőbb hatalom képviselője iránt; a nemzet a souverain főben tiszteli saját souverain akaratát, melynek az kinyomata, tiszteli saját törvényeit, a summum jus és summa justitiát. De mit mondjunk uraim akkor, ha a souverain fő a törvény szinvonalán felül emelkedik, ha hatalmának forrását többé nem a törvényekből, nem is a nemzet akaratából, hanem saját egyéni önkényes akaratából és Isten kegyelméből származtatja? Fölirás által járulni a tényleges hatalomhoz, mely tagadja a mi közjogi existentiánkat, annyi, mint tényleg sanctionálni az álláspontot, melyen a hatalom áll; s szóljunk mi azon föliratban, bármi erélyes s méltóságteljes hangon, felirási tényünk annak szavaival nyilt ellentétben fog állani, pedig tudjuk azt, hogy a tények hatalma mindig erősebb a szavak horderejénél; nekünk kifogásunk nem is annak tartalma, hanem maga a tény ellen van. Fölirat által mi elismerjük, hogy Magyarországon a főhatalmat usurpáló hatalom az alkotmányos törvényhozó testtel egy niveau-n áll, oly homogen elemek, melyek együtt kényelmesen érintkezhetnek, a nélkül, hogy észrevennők, vagy akarnók, már petitionarius téren vagyunk, mert a főhatalom lételének alapelvénél, principiumánál fogva, alkotmányos nyilatkozatot nem türhet, s bárminek kereszteljük mi, ő abban csak merész petitiót fog találni; — nagy hibát követünk el, ha feltesszük róla, hogy álláspontjáról viszszaadhatja nekünk azt, mit elvenni jogában nem állott, s ha feltéve mégis concessiót tenne, azt nem a jognál fogva tenné, melyet el nem ismert, hanem hatalmánál fogva. És — tovább menve — mik lennének ezen feliratban foglalandók? talán közjogunknak annyi államférfiui bölcseséggel, oly dönthetlen logicával összeállitott ama védelme, mely a ház asztalára letéve van? Nagy kincs rejlik abban — elismerem, — de nem azért, mert meggyőzi a hatalmat álláspontjának jogtalanságáról, hisz az meggyőzhetlen; hanem azért, mert szétoszlatja a balitéletek ama sürü ködét, mely közjogi állásunkat illetőleg europaszerte elhintve volt. Azt kérdik tőlünk: hol van a törvény, mely a tényleges hatalommali érintkezést tiltja? nem azt mondjuk mi, hogy felirás által egy prohibitiv törvény sérte-

tik meg, hanem azt: hogy megsértetik azon törvények lelke, melyen az alkotmányosság nyugszik; szerintünk absolut uralom és alkotmányos parliament oly heterogen elemek, melyek — miként tűz és viz — az érintkezésben egymást mulhatlanul felemésztik. Azt mondják, hogy fölirásra a hatalom válaszolni kénytelen: mi nem akarunk oly választ, melynek sophismái jól tudjuk, a Schmerling-gyár depótjában már összehalmozva vannak. (Helyes!)

Azt itt sokszor hallottam szemünkre lobbantatni, hogy mi az érintkezést a tényleges hatalommal kerülvén s azt ignorálván, a kiengesztelődést lehetlenné tesszük. (Zaj! Halljuk!) Mi vagyunk-e tisztelt képviselők okai, hogy a tényleges hatalom még mindig a kormányzati utopiák világában barangol, s oly fantom után kapkod, mely azon pillanatban, midőn megragadja, kezeiben atommá válik; mi vagyunk-e okai, hogy a tényleges hatalom magát oly álláspontra helyezte, mely álláspontot a mi jogérzetünk a magyar praesumptiv trónörökös álláspontjával összeférhetlennek tart? Ő emelkedett felül a legitim határokon; nekünk kell-e kiemelkednünk a törvény vágásaiból, hogy őt utólérjük a törvénytelenségben, avagy nem méltányosabb-e, hogy ő lépjen vissza a törvény határai közé? . . . tagadom, hogy ne lenne a hatalomnak más expediense, mint eloszlatni az országgyülést; van egy másik: az 1723. 1790 és 1848-iki törvények álláspontjara visszatérni, elismerni s tényleg életbe léptetni, — desavouálva a multat, s personális uniót. De épen ez az a mit tenni távolról sem akar, s épen ez az, a miért hiszem, hogy a felelősség nem sujthat mást, mint azt, ki 11 év abnormalitását felfogni nem birta, ki e pillanatban is erőszakkal egy monstre monarchiát, melynek tarthatatlanságát már önmaga beismerte.

Még egy választ engedjen nekem a t. ház. (Zaj! Halljuk!)

Felhivattunk mi több kitűnő tagjai által az ellenvéleményüeknek, miszerint ha a szőnyegen lévő inditvány érdemét illetőleg, közöttünk egyetértés uralkodik, olvadnánk egygyé a formakérdés tekintetében is, miután a haza válságos perczeiben oly ohajtandó az egyetértés — s valóban lelkes szavaik szivünk legtitkosb redőjeig hatottak, mert ki hazáját őszintén szereti, valóban mindenre képes, hogy azt megmenthesse. Sokszor oly bizarr nemeit láttuk a hazafiságnak, sőt láttuk olykor, hogy a hazaszeretet erősebb volt magá-

nál a természet törvényeinél. Junius Brutus és Manlius Torquatus saját fiaikat halálra itélték, mert általa a hazát megmenteni hitték. Mily örömest némultunk volna tehát el, ha legalább némi valószinüséggel állandott volna előttünk az, hogy a fölirás által a haza megmentve lesz? De midőn a hatalom polczán halálos elleneinket látjuk, kik zsoldosokkal árasztják el a hont s a nép nyomora közben saturnaliákat ülnek, lelkünk annyi keresztényi türelemre nem képes, hogy ennyi jogbitorlás ellenében a loyalis érzetnek csak egy lehelletét is megóvja. Mi, midőn e parlamentáris tusában egy nézet körül öszpontosulánk, habár egy nagy hazafi szellem zászlói alatt, nem valánk akarat nélküli automaták; minket azon nagy szellemhez az elvrokonság, tisztelet és régi reminiscentiákon kivül egy magasb politikai irány is kötött. Vannak momentumok a nemzet életében a midőn Cícerok és Demosthenesek is megmenthetik a hazát; de vannak körülmények, a midőn a tribune-ok varázsa szétfoszlik az események hatalma előtt; mi ez eshetőségre is gondoltunk. Ám ha fatum karja kiszabaditá is körünkből őt, a bennünket elvben egybekötő kapcsot, azért jogérzetünk legkevésbbé sem rendült meg, s elősejtelmünket, fájdalom, az események igazolni látszanak — Mi nyugalommal látandjuk azon nézet diadalát, melyet talán tulvitt alkotmányos puritanismusunk támogatni nem engedett; (Zaj!) nyugalommal látandjuk ennyi tisztakeblü hazafi kezében az események fonalát, s csak azon egyetlen reményünket nem engedjük elhamvadni, hogy ha azt egykor elejteni kényszerülendnek a „to be or, not to be“ nagy tusájában: mindnyájan egy zászló alatt fogunk összpontosulni, (Helyes!) mert mindnyájunk keblében egyetlen hit él, az t. i. hogy a magyar alkotmányt csak egyetlen bevégzett tény által lehet megsemmisiteni: ha a magyar nemzet kitörültetik a nemzetek sorából. Ámha a Habsburgok azon hivatást érzik magukban, hogy irtó harczot folytassanak saját népeik ellen, s ingadozó trónjukat Pest-Buda romjain épitsék fel, azon pillanatban, a melyben sikerülend nekik a nemzet hulláját a történelem nagy sirboltjába letenni, elmondhatják: nincs magyar alkotmány!

Él mindnyájunkban a vallásos szent hit, hogy a végzet bennünket ily nemzeti calamitástól meg fog óvni. (Éljenzés; zaj; fölkiáltások: Szavazzunk!)

Erre Perczel István.

Sajnálom, midőn látom, hogy türelmét már mindenki vesztette. Szerettem volna ez igen fontos tárgyhoz bővebben szólani; de engedvén a t. elnök ur felhivásának, igen röviden fogok szólni, s azt mondom, hogy én a föliratnak helyét törvényes okoknál fogva nem látom; én egyedül csak a törvények szelleméhez akarok ragaszkodni, s az azoktól való eltérést legkevesbbé sem tartom helyén: ennélfogva a föliratot nem pártolom, hanem a határozatra szavazok. (Helyes! Éljen!)

Erre: Szüllő György.

Az átalános tárgyalásnak befejezése szorgalmaztatván, s nem akarván a t. képvtselőházra nyomást gyakorolni; a szóllástól én is elállok. (Éljen! Szavazzunk!)

Erre: Konkolyi Thege Dénes:

Látom, ki van fárasztva a ház türelme; de látom kötelességemet, s jogomat is, hogy felszólalhassak; s miután vallásomnak egyik főtétele a praedestinatio, ennek eleget teendő, nehány szóval elvégzem mondandómat, s egyszersmind megadom a t. háznak is, a mivel tartozom — a tisztelet adóját. (Halljuk!)

Röviden csak azt akarom mondani, hogy ha látom, mikép a szó a tettel nincs összhangzásban, s ennek ellentmond, akkor mindig a tettre nézek, mert több súlyt fektetek erre, mint a szóra. S ha már most tekintem, hogy mi van a föliratban elmondva szóval, arra ennyi tanácskozás után nem sok súlyt fektetek, és miután ily hoszszas tanácskozás után a sajtó utján már ugy is elterjedt egész Europában, söt tudtul esett már bizonyosan a császárságnak is, a mi itt mondatot, — a dolog lényegét csak az alakban látom, abban t. i., hogy felirás legyen-e avagy határozat összepontosulni; minthogy pedig a fölirást annál fogva nem pártolhatom, mert törvényeinkben azt kimondva sehol sem találom, különösen oly körülmények közt, melyek közt vagyunk most 1848. után; kérdem azáktól, kik felirást akarnak, hogy ha azon sok iszonyatosságot, melyeket a császárság Bécsben velünk elkövetett, és átéltünk, tekintik, s tudják, hogy attól erednek egy részben s kormányától: vajjon ha ugyanazon egyén s kormánya 600,000 szuronynyal nem birna, találkoznék-e akkor

az országban csak egyetlen egy ember is, ki felirást intézne hozzá? (Felkiáltások: Ugy van! Igaz!) Ezt lehetetlen levén föltennem, s igy, midőn azokhoz irunk, kikről annyi roszat mondunk, ugy nem hozzájok intézzük a feliratot, hanem intézzük a 600,000 szuronyhoz. (Derültség.)

S mit érünk el általa? Nézetem szerint mintegy okmányt szolgáltatunk Europa kezébe, melyből láthatja, hogy Magyarországban a jog s törvény, és a jog és törvényen alapuló igazságérzet megtört 600,000 szurony előtt! Ebből látom, hogy győzedelmeskedik a katonaság rémuralma a polgári jogérzületen. Okmány lesz az a fegyverre, ököljogra, és physikai erőre alapitó hatalomnak kezében. Mert hogy tényleges hatalom, s azért kellene hozzá felirni, ez tévedés; hiszen tényleges hatalom Victoria királyné, Napoleon, és V. Ferdinánd is. De azon tényleges hatalom, a melyhez feliratot akarunk intézni, az ököljogra és szuronyra támaszko dik. Im elismerjük tehát ennélfogva, hogy meghajlunk a szurony előtt ; pedig mi Magyarország képviselői vagyunk, s nem egy megye, vagy egyes városnak képviselői: hanem az egész hazának képviselői vagyunk, s nem egy megye, vagy egyes városnak képviselői: hanem az egész hazának képviselői! Én részemről semminemü törvénytelen hatalom előtt nem akarok meghajolni: azért a határozatra szavazok. (Éljen!)

Keglevich jegyző folytatja a bejegyzettek felszólitását.

Bobory Károly: (Nincs jelen!)

Illésy János: (Nincs jelen!)

Erre Ráthonyi Lajos:

Megvallom, nincs kedvem szólani, midőn látom, hogy a ház türelme annyira ki van meritve; de különös okom van, mely szólásra indit. (Halljuk!)

Megyém ugyan is, melynek egy részét képviselem, 190 év előtt épen igy mint én most, le volt szoritva a tanácskozás teréről, midőn t. i. a pragmatica sanctioról, a dynastia leányágának örökösödéséről volt szó. Megyém akkor nem akarta a nagy többség ellenében elfogadni a leányörökösödést. (Halljuk!)

S mi volt következése? kigúnyoltatott, a szótól elüttetett,

mert az akkori országgyülésnek is kifogyott már türelme, mint éppen a mostaninak, és 190 év alatt elégszer lehetett hallani: Ugocsa non coronat.“

Ezen gúnyt most vissza akartam utasitani, és méltóztassanak számot vetni, kinek volt akkor igazsága? (Igaz! igaz! élénk tapsolás, éljenzés). Megyémet, mely most hasonló helyzetben van, akkor Ujhelyi Péter képviselte.

Jelenleg tehát én is mintegy lesújtatva a közvéleménytől, röviden s egyenesen oda nyilatkozom, hogy a határozat mellett vagyok; mert megyém régi ősi politikájához hív és következetes akarok maradni. (Helyeslés). — Ugyan e politikát követte megyém akkor is, midön a mohácsi vész után arról volt szó, hogy magyar választassék-e királynak, vagy idegen? Akkor is Ugocsa megye volt az, mely utolsó lehelletig a Szapolyay ház mellett, vagy is a magyar párt részén küzdött. En tehát a határozat mellett vagyok. (Zajos éljenzés.)

Erre: Beőthy Zsigmond:

Tiszt. képviselőház! Megvallom, magam is szivesen szólottam volna hosszabban e fontos tárgyról, magam is ohajtottam volna, a szabadság szeretete által ébresztett politikai meggyőződésemet nyilvánitani itt, hol a haza sorsa döntetik el. Azonban tisztelt képviselők! ha a haza ügyében felhasznált idő valaha drága volt, azt hiszem, legdrágább az most: ennélfogva osztván a t. elnök urnak e tárgyban kifejezett nézetét; de méltányolva s respectálva a bejegyzett, de szóhoz nem juthatott mintegy 80-ra terjedő szónokoknak önkénytes lemondását, a haza érdekében, a szólástól én is elállok. (Helyes! Éljen!)

Czorda Bódog: Elállok!

Erre: Ács Károly:

A fennforgó tanácskozás megnyittatván (Halljuk!) azon meggyőződéssel jegyeztettem fel magamat, hogy hazafiui kötelességemet teljesitendem, ha az osztrák kényuralom erőszakos bitorlása ellen tiltakozván, nemzetünk szentesitett törvényei érdekében én is fölemelem gyenge szavamat. De tapasztalván mind a házban, mind a házon kivül ezen oly hosszura terjedett tárgyalásnak mielőbbi befejezése

iránt nyilvánuló átalános óhajt, hódolni kivánok a közvéleménynek s a szólástól elállok, kijelentvén egyedül azt, mikép én a szigoru törvényességnek kivánnék annak idején érvényt szerezni. (Éljen!)

Károlyi János: Ellállok!

Mátyás József: Elállok!

Erre: Lónyay László: (Zaj.)

Mit mondjak ujat, mit olyat, mi már ezen teremben, szintén ezen tárgy felett ne ismételtetett volna, — értvén, itt akár azon bel és közjogi viszonyokat, melyek Magyarország, s az osztrák uralkodás közt léteztek, s melyek annyiféle formákban, s mérvekben sértettek meg, — értvén viszont, azon külhoni fogalmakat, miszerint a müvelt Europának, önnön tapasztalásom szerint is, csak oly kevés topographiai ismerete volt hazánk irányában, hogy Magyarországot Ausztria oly csekély kiegészitő részének tartotta, mínt a milyen parányi kiegészitő része Magyarországnak, különkülön gondolva mindegyiket, a Jászság, Kúnság vagy Hajdú-városok; most megtanulta már a mivelt Europa azt, hogy az Erdélyen kivül mintegy 4800 □ mértföldnyi térfogatot birtokló, s a társ-országokkal együtt 14—15 millió népességet számláló Magyarország lehet csak súlypontja az osztrák uralkodásnak — s a nyugati hirlapok szerint is, csak ezen súlypontra támaszkodólag, igérhet magának tartós életet, különben, ha tovább is a régi rendszert követendi, évei megvannak számlálva. (Helyes!)

S e szerint bátran letehetném egyszerü szavazatomat, a határozat mellett, mihez is ragaszkodásomat előlegesen ki is nyilatkoztatom; (Helyeslés) de Terentiusként „plenus sum rimarum“ vagyis kifurná az oldalamat, ha ki nem mondanám, mit szivem érez; — mert uraim! vénségemmel egyiránt nő bennem, francziа módra a hazaszeretet; — (Éljénzés.) mert uraim, jegyezzük meg, hogy midőn az ifjunemzedék viszi nálunk a haladás lobogóját, akkor Frankhonban mindég az öregek állnak ki a sikra, — kimondatja ezt velem azon kinos évéknek bánatos emléke, miszerint nemzetünk csak polgári tetszhalottként tüne fel, miszerint nemzetünk hontalanul vonaglott saját szülőföldén. Szólok tehát én is. (Halljuk! Zaj.)

Üdvözlöm az országgyülést, mert megvallom uraim, hogy éve-

imnek hosszu során, vágyaimnak minden összege, ezen pályán pontosúlt össze, — ez hivja vissza emlékembe azon édes érzületeket, melyeket az országgyülésnek megnyiltakor különösen mindig jobbnál jobbat várva, s reménylve, sajátjainak vallott a magyar, ez hivja vissza emlékembe azon nagyszerü, anyagi, s véráldozatokat, melyeket időszakonként szeretve tisztelt, de csak koronás királyainak, mindég oly bő mértékben hozottt a magyar. Nagyszerük voltak ezen áldozatok, gyakoriak, néha nyomasztók is; de ne feledjük, ezek uraim, a szabadságnak, — nagy szó egy jármolt ember szájából, — ismétlem, a szabadságnak áldozatai voltak! (Ugy van! Zaj.)

Most másként áll a dolog! vakot vetett a koczka nemzetünkre. Ha tizenkét kinos év alatt uraim, valahányszor tükörbe néztem, mit láttam ott saját öreg képemen mást, mint egy jármolt nemzet ivadékát, kit ámbár Isten a maga képére teremtett, szabad polgárnak is teremtett egyszersmind országunk normalis korszakában, kit most az absolut hatàlom önkénye, szeszélye, azért emelt ma égig, hogy holnap porba sujtson. (Zaj.) — Ha kimentem az utczára, szembe jött velem két csendőr, borzadtam, azt hittem, hogy másodszor is börtönbe hurczol engemet, hogy ott idegen birák elé állittassam, — ha szembe jött velem két pénzügyőr, vagy magyarosan nevezve, két fináncz, azt hittem, hogy kutatni jőnek szerény hajlékomba, — s ha az october 20-diktól fogva leérkezett kegyelmes diplomákat, sőt főispáni utasitásokat szemügyre veszem: nem találok azokban semmi megnyugtatót; —a szabad magyar nyakába mesterségesen előrekovácsolt szolgaság előljáró postáiul kell azokat tekintenem; — s megengednek, uraim, önök gyengeségemnek, ha nyiltan megvallom, hogy oly terhes gyanú ébredt lelkemben, mintha csak azért jármolták volna meg előlegesen a magyart, hogy az: majd beleunván a szolgaságba, ha valami csecsebecsével, s alkotmányformával kinálják meg: mohón fog azon kapni, s önkényt belerepül azon kalitkába, mely őt örökre fogva tartandja. (Igaz! Zaj.)

Most, midőn azon kötelek, melyeket az absolut hatalom irányunkban oly huzósan, oly feszesen tartott, kissé tágulni, lazulni kezdettek, s mi, törvényes jogunknál fogva, megragadtuk azon tért,

melyről bennünket a kormány érdekében működő reactionariusok leszoritottak, — én, uraim! azon téren nemcsak megállani, hanem bármily veszélylyel, s kétes kimenetellel, nehézkes legyen is azon ösvény, melyen tovább haladni kell: én ott hátul nem maradni, küldőim nevében magamat férfiasan elhatároztam; (Helyes! Éljen!) — s ezen téren továbbhaladásra felhivom önöket, — ébreszszen bennünket azon öntudat, hogy a népfelség eszméiből kiindulva, minekutána elmult már az ököljog ideje, mi is csak a vak babonának s tudatlanságnak volt bélyege, elpárologtak egyszersmind Europa szinteréről azon hiu és fonák fogalmak, hogy csak a népek vannak a fejedelmekért, nem pedig viszont, a fejedelmek a népekért teremtve, — meghiusitották már több évekkel ezelőtt ezen hiú fogalmakat a francziák; meghiúsitották ezt most legközelebb Olaszország több tartományai; rég élvezik már ezen magasztos eszmét, a velünk rokon elvü angolok is. (Igaz! Zaj.)

Most, minekutána az olmützi trónróli lemondó okiratok előttünk fekszenek, megvallom uraim! hogy én ezek iránt magammal tisztába jönni nem tudok. Hogy I-ső Ferdinánd osztrák császár lemondott az osztrák koronáról, lemondott az osztrák koronához tartozó többi országokról, s koronákról, azt értem igen is; de hogy V-ik Ferdinánd magyar király, a mindég független, s külön elvámvonalozott Magyarország koronájáról lemondott volna: azt ezekből ki nem olvashatom, s azt ebből kiérteni nem is fogom soha; — s mellőzve Ferencz Károly főherczeg lemondását, ha szemügyre veszem a Ferencz József császár okiratait: hivatkozik ő a sanctio pragmaticára, de csak felületesen, a mennyiben tudniillik az csak kapocs, Magyarországnak a többi tartományokkali personal uniójára, s a mennyiben a sanctio pragmatica nevezet, Corpus jurisunkban sehol fel nem található, s mint bennünket nem is kötelező: törvényhozásunk terén soha nem alkalmaztatott. Ugyancsak Ferencz József osztrák császár az 1723-ki törvény I-ső és II-ik czikkét, melyek is Magyarország ezredéves alkotmányának feltartását, privilegiumainak, integritásának tiszteletbe való vételét erkölcsi kötelességeül rendeli a magyar királynak, még csak egy szóval sem érinti; s azon határtalan tiszteletem mellett, melylyel is az uralkodó császári csa-

lád minden tagja iránt viseltetnem a törvény kötelezvén, bátran ki merem mondani, hogy midőn Ferencz József császár az 1790-ki törvényczikk szerint a hat hónapi törvényes időszakon belől magát meg nem koronáztatta, a trónkövetkezés fonalát önkényt maga szakasztotta ketté; — s mindaddig, míg szent István koronájával felkenve nem leszen: addig a magyar királyi czimet, a magyar közjog szerint ugyan talán nem is igényelheti. (Helyes! Zaj.)

Hogy állunk hát most, uraim? Nemde nem egy koronázási időszak nyilt meg előttünk; nemde az összes törvényhozási, s souveraini méltóság ezen országgyülésben pontosul össze; s minekutána a megyék összege az 1848-ki törvényeket szabták maguk elé sinórmértékül, s minekutána a bécsi birodalmi országgyülésben mondott trónbeszédből általértettük, hogy az osztrák császár hatalma minden erejét oda akarja felhasználni, hogy mi belőlünk magyarokból egészitse ki a bécsi Reichsrathot, világos törvényeink ellenére, — mi épen akkor, mint Ausztriának ellenlábasai, az osztrák császár által kivánjuk világos törvényeink rendelete szerint, saját országgyülésünket kiegészittetni. (Ugy van! Zaj.)

Mit tegyünk tehát most mást, mint azt, hogy hozzunk egy oly határozatot, miszerint mi mindaddig, míg társországaink jelen országgyülésünkre meg nem hivatnak, az országgyülés kiegészitve nem leend: — semmi érdemleges tanácskozásokba, annyival inkább codificatióba, s a koronázást megelőzni kellető diploma tárgyalásába bocsátkozni nem fogunk. — S én ezen határozatot két részre osztanám; első részébe csak azon sarkalatos pontokat szőném bele igen röviden, mikről már törvényeink világosan szólanak, értem itt csupán a kiegészitést, és a felelős miniszterium kinevezését, — a másik részébe a határozatnak, mintegy corollariumként ismét csak azon pontjait kivánnám megemlittetni, melyeknek némely részéről még a törvények nem rendelkezvén, ezek még most, csak óhajtásainknak, s majd a netalán megkoronázott királylyal a törvényhozás terén megkisértendő alkunak lesznek objectumai; — s ezeket épen azért emliteném fel előlegesen a határozat második pontjában, hogy ha a tettleges hatalom re infecta az országgyülést széjjeloszlatná, lássa a nemzet, hogy a honatyák, miképen gondoskodtak

mindazon czélra vezető eszközökről, melyek egy szabadságra megért nemzetnek minden osztályát, boldoggá s függetlenné tehetik (Helyeslés; zaj); — s hogy ha az országgyülés reménytelen szétoszlatása után, ezen pontok közől valamelyiket, saját jószántából engedményezné; az absolut hatalom ne dicsekedhessék ezzel a nemzet előtt, mint saját kezdeményével. —

Ezen határozat hozatalára több okok inditanak engemet:

1-ör: Mert ezt sokkal lágyabbnak találom a netalán némelyek által pártolandó feliratnál; nem ereszkedem ezzel ki semmi személyeskedésre, s követelő szemrehányásokra az uralkodó személye iránt; törvényes téren maradtam, s ezzel vége mindennek. (Zaj.)

2. A ház szabályainak 67-ik czikke szerint a meghozott határozat többé semmi ellenmondást, semmi változtatást nem fog türni. (Zaj.)

3-or. Jól tudhatják önök, hogy mikor a ház 1848-ban saját szabályait hozta, a melyek nekünk kötelező törvényeinkké váltak, ő a Ház, a maga tételeit véletlenre soha, mindig positivitásra bazirozta, soha akkor eszeágában sem volt a háznak, hogy még valaha olyan abnormitásba jöjjön, hogy azon 226 verificált követeknek harmad, vagy negyed részét ne Erdély s a kapcsolt részek egészitsék ki, minekutánna azokból most csak egy sincs meghiva, tagadom én, hogy a ház ki volna egészitve, tagadom én, hogy ki nem egészitett ház jogosan elindulhasson a törvényhozás terén, — már pedig, micsoda lenne a fölirat, mint első lépés a törvényhozás terén? — kezdete az alkunak, válasz az octoberi diplomára.

4-er. Jól tudják önök, hogy most nem az az uralkodó, kit a természetes következés rende megillet, hanem az, a kit oda a császári családi ház tagjai kijelöltek; emlékezetbe hozom önök előtt az 1849-ki mártius 4-ki octroyált alkotmány utolsó pontját, mely is azt tartalmazza: hogy az osztrák császár, a családi törvényeket tiszteletben tartani, s azoknak hódolni tartozik; — mi sül abból ki uraim?! mint az: hogy csak azok maradnak irott törvények, miket a család annak keresztel, a mi többi irott törvényeink, annak csak copiai maradnak.

5-ör. Jól tudják önök, hogy minden társországainknak lehetnek, sőt vannak is különös magánjogi s szokásos törvényei, miket

a deák régenten „jus consvetudinarium"-oknak nevezett: különösen felvéve Erdélyt, mely és mióta a mohácsi harcz után Magyarországtól elszakadt, — Erdélyt s Magyarországot egyformán kötelező utolsó törvény, csak a Verbőczi tripartituma volt; — negyedfélszáz év folyt el azóta, — azóta Erdély sok törvényczikkeket nyert, melyekkel regirozodik, s hogy többet ne emlitsek, ilyenek: az approbata, s compilata constitutio czikkei, — ilyen a Leopoldinum diploma, — s a mennyiben Erdély három nemzetisége tészen egy egészet, mit tudhatjuk azt mi uraim, hogy ezen szokásos törvényeik mily formákban s mérvekben sértettek meg a tettleges hatalom által, s ha ide meghivatnak, velünk együtt micsoda indokokból fogják a majdan bekövetkező feliratot szerkeszteni akarni, s mily előleges lépéseket fognak tenni akarni a törvényhozás terén, s ha most náluk nélkül irnánk fel, azt: sine nobis de nobis tennének, mert még 100 követünk hiányzik. (Helyes! Zaj,)

Mi magát az inditványozott föliratot illeti, én azt, mint törvényeinken alapulót, s ezen testület nagy részének rokonszenvével találkozva fogalmazottat szivesen elfogadom, s azt annak idejében kevés, de még is némi változtatásokkal felhasználni óhajtom is, de most annak Bécsbe menesztését, jelen körülményeink között, idő előttinek tartom.

Azt mondja az inditványozó követtársunk, hogy fel kell irni ahhoz, ki bennünket összehivott, mert ha ő össze nem hivott volna bennünket, most nem ülnénk itt; ilyen természetes folyamu logicának párját könnyen lehet rögtönözni, nevezetesen, ha azt mondanám valamely követtársamnak e teremben, hogy: barátom, ha nem születtél volna, s nem élnél, most nem volnál e világon; — ezen tételre nékem igénytelen feleletem ez: lévén nékünk az 1848-ki positiv törvényeink, melyek nékünk független állásunkat s évenkinti országgyüléseinket biztositják, — minekutánna a tettleges hatalom, mely bennünket ezen törvények foganatba vételétől több éveken át fegyveres erővel eltiltott, most akár a külső viszonyok sugallatából, akár önnön jószántából, bennünket váratlanul az october 20-ki diplomával meglepett s országgyülésre meghivatásunkat világosan az 1848-ki alapon igérte; — mi polgári életünket, s

polgári működésünket ott kezdjük meg ismét, a hol azt 1849-ben félbeszakasztottuk, s most törvényhozói méltóságunk érzetében, mely is ha több nem, de kevesebb csak nem lehet a törvényhozás fele részénél, — erkölcsi kötelességünket teljesitjük akkor, ha szinte az igéretéről megfelejtkező uralkodót; minden törvényes utakon és módokon, erkölcsi kötelessége teljesitése mellett, megsértett törvényeinknek rehabilitatiojára reábirni igyekszünk. S épen ezt kivánjuk a határozattal elérni, — s mint az inditványozó ur előleges beszédében saját lelkiisméretére hivatkozott, minden megsértés s balramagyarázat kikérése mellett, bátor vagyok a fölirást pártoló urak lelkiisméretére hivatkozni, ha nem nagyobb benyomást tenne-e mind Bécsben, mind külországban az összes szavazatot nyerhető határozat, mint az összes szavazatot nyerhető fölirat. —

A fölirat továbbá, a folyamodásnak, s némü-némü hódolati alázatosságnak köpönyegét, bár mily követelőleg s szigorral légyen is az szerkesztve, soha magáról le nem vetkezheti, s mindég a kedvező vagy tagadó válaszbizonytalanságának van kitéve, s ha a kérés meg nem adatik, a tettleges hatalom, ha ugyan törvényeink ellenére kiván továbbra is eljárni, usust formál a társországok nem csak jövendő meg nem hivásából ismét, de annak Magyarországtóli végképeni elszakasztásából is, a mely szádéknak eléggé irányadóul szolgálnak már az előlegesen kinevezett Dicasteriumok, Cancelláriák, Consilium, Gubernium s a t. (Folytonos zaj.)

De nem is ujság hazánkban ezen erkölcsi kényszerités a bécsi kormány irányában; 1790-ben, midőn II-ik József január 20-án visszahuzta törvénytelen rendeleteit, s nem sokára meg is halt: tüstént szörnyü nagy szalmatűz lángolt fel az országban, minden órán várták a diéta kihirdetését, aranytól ezüsttől csillogó egyenruhás nemes bandériumok vállalkoztak csaknem minden megyékből a Bécsből Budára leküldött koronának őrzésére ; az egész világ magyar ruhábá öltözött, épen ugy mint ma ; a fiatal, tűzről pattant nemzedék uton utfélen danolta azon előttem még most is ismeretes nótát, hogy „a félrőfös német kalap kürtő dugóvá aljasult; kaputrock, stibli, bugyogó, a magyar földről elvadult“ (Derültség. Zaj.); azonban napok, hetek, hónapok multak, s még sincs hire se diétának,

sőt a reánk maradékra is áthagyományozott terhes gyanu azt verte a népség fejébe, hogy az alkotmány némü-némü megnyirbálásával fognak kormányozni, s vagy tartanak diétát s coronátiót, vagy nem. — Mi történik? minthogy nádor sem volt, ki diétát hijon öszsze, az alkotmányához mindég hűn ragaszkodó Szabolcsmegye közgyülést tart, s diétai követeknek megválasztja Vay István és Zoltán Pál uraimékat, s körlevelet küld minden megyéhez, meghivja őket a Budán tartandó országos tanácskozásra. — Uraim! ez olyan erkölcsi hatást gyakorolt a bécsi kormány irányában, hogy 15 nap alatt mind széjjel voltak a regálisok eresztve, s junius 5-ik napjára a diéta kitüzve.

S az öszzegyült rendeknek előleges követelései, a nobel bandériumoknak a budai flaszteren lármás kardcsörtetései idézték aztán elő azon üdvös törvényeket, melyeknek idő előtti engedményezése sietteté, szintén gyanú után, a jószivü fejedelem korai halálát. (Éljen! Zaj. Szavazzunk!)

Keglevich Béla gróf folytatja a főljegyzett szónokok felhivását:

Szőllősy Károly: Elállok!

Erre: Zámory Kálmán:

Miután mondandó beszédem nagy részben a fölirást pártolók által felhozottakra vonatkozik, ezek azonban a tanácskozásban többé részt nem vesznek, szavamtól fájdalmasan elállok.

Sóhalmy János: Elállok!

Konkolyi Thege Pál: Elállok!

Vályi János: Elállok!

Dani Ferencz: Elállok!

Kalauz Pál: A közóhajtásnak és közszükségletnek engedve elállok!

Gál Péter: Elállok!

Péter István: Elállok!

Teleki Gyula gróf: Már rég elálltam!

Váry Elek: Elállok!

Szluha Bencze: Elállok!

Éder István: Elállok!

Erre: Békássy Lajos:

Érezve azon felelősséget, mely hazánk válságos pillanataiban vállainkra nehezült, — bár szerettem volna a tárgyhoz tüzetesen beszélni, engedve egyszersmind azon erkölcsi kötelezettségnek, mely inkább a tárgy befejezését, mintsem annak további vitatását igényli, nehogy én is meddő okoskodásommal, vagy a lefolyt 12 év gyászos s borzadalmas multak fölemlitésével a tanácskozás folyamát tovább fűzzem, a szólástól elállok, s röviden kijelentem, hogy a határozatot pártolom. (Tetszés.)

Erre: Csanády Sándor:

Miután mind a szőnyegen levő tárgyat, mind a t. ház figyelmét tökéletesen kimeritve látom: a hosszabb beszédtől elállva, röviden a határozat mellett nyilatkozom; és pedig azon oknál fogva: mert én egy még törvényeink által törvényesnek el nem ismert hatalomhoz felirni nem akarok. (Éljen!)

Keglevich Béla jegyző folytatja a feljegyzettek felhivását:

Lukács György: Elállok!

Darvas Antal: Elállok!

Pinkovics Mihály: Elállok!

Ruttkay István: Elállok!

Erre: Balogh János:

A szőnyegen levő tárgyhoz én is hosszasan, tüzetesen akartam szólani; mert miután én 11 évig ettem a számüzetés keserű kenyerét, el akartam azon tapasztalásaimat mondani, mit mond a külföld Ausztriáról, el akartam mondani a Concordatum felőli nézetét, el akartam mondani, mit tart a világ a pragmatica sanctióról, melyet különben is a practicus államtudósok csak üres hangnak tartanak; — hanem beszélni ezüst, hallgatni arany: tehát most a többieket mellőzve, csak három köszönetet szavazok. (Halljuk!) Az elsőt az angol nemzetnek, mely engemet több mint két évig táplált, és szivesen fogadott (Éljen!); másodikat a török nemzet padisájának, a ki többünket, s engemet is nem mint internáltat, hanem mint vendéget fogadott (Éljen!); a harmadikat pedig e ház azon t. képviselőinek szavazom, kik a határozat mellett vannak (zajos tetszés); mert én is a határozat mellett vagyok. (Tetszés.) Fenntartván

egyébiránt szavamat a részletes tárgyalásra: jelenleg a szólástól elállok. (Éljenzés!)

Szentiványi Adolf: Elállok!

Cserky István: Elállok!

Erre Pongrácz Lajos:

Nem akarom a t. ház figyelmét fárasztani, de egy pár szót még is kénytelen vagyok kinyilatkoztatni.

A mélyen tiszt. inditványozó urnak ki kell emelnem azon passusát, hol azt fejezé ki: „hogy há törni kell, ám legyen, de ne mi idézzük azt elő.“ Én ellenben azt hiszem, mennél bizonyosabbnak látjuk a törést, mennél kikerülhetlenebbnek látjuk a veszélyt, mely szerencsétlen hazánkat fenyegeti: annál szorosb kötelességünk a törvényhez és annak formáihoz szigorúan ragaszkodni; hogy azon esetben is, ha e tanácskozási terem szabadságunk és alkotmányunknak netán siremlékévé válnék: bizton és bátran elmondhassuk nemzetünknek, mint egykor Leonidas mondá a Spartaiaknak: „Dum sanctis obsequimur patriae legibus.“ Én tehát a határozatra szavazok. (Helyeslés.)

Elnök: Remélem, hogy a mai napon annyira haladtunk, miszerint holnap, miután az inditványozó ur, a kit a ház szabályai szerint az utolsó szó illet, e jogával élt, a tanácskozás be fog fejeztethetni.

Ezzel az ülés d. u. $2^3/_4$ órakor föloszlott.

A képviselőház XXXVI-ik ülése

— *junius 4-kén.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Keglevich Béla:

Olvastatik hitelesités végett a tegnapi ülés jegyzőkönyve, mely észrevétel nélkül hagyatik.

Elnök: A jegyzőkönyv hitelesitettnek mondatik ki. — Időközben hozzám következő iratok érkeztek: Györmegye közönsége mélyen érzett fájdalmát fejezi ki gróf Teleki László halála fölött, melynek emlékét jegyzőkönyvileg is örökitette. — Kolosmegye közönsége hasonlókép e gyász esemény fölött érzett fájdalmát jegyzőkönyvileg fejezé ki s a jegyzőkönyv kivonatát hozzám küldötte, hogy azt tudomás végett a képviselő ház elé terjesszem. — Csongrád városának közönsége (Halljuk !) panaszosan jelenti, hogy az adónak katonai erőveli behajtása e város kebelében is megkezdetett már és miután eddig a nép által semmi sem fizettetett, a községet élelmi szereinek végfölemésztésével fenyegeti, tehát kéri a képviselő házat, hogy ezen keresztény tatárjárásnak (Igaz !) hathatós közbenjárásával mielőbb véget vetni méltoztassék. A két első beadvány tudomásul vétetik; Csongrád városának levele pedig annak idejében leendő figyelembe vétel végett a többi hasonnemü iratok közé soroztatik. (Helyeslés.) — A pesti izraelita közönség elöjárósága hozzám intézett levelében tudatja, hogy néhai Teleki László gr. emlékére f. hó 6-án délelötti 9 órakor dohány-utczai nagy imaházában gyász isteni tiszteletet fog tartani és általam az országos képviselő ház t. tagjait e gyászünnepélyre szives részvéttel meghivja; mit ezennel bejelenteni szerencsém van. (Tetszés.)

Bernáth Zsigmond képviselő ur tegnapi előterjesztésének folytán inditványkép törvényjavaslatot ad be a képviselőknek állomásaikról lemondása tárgyában. Hogy ezen inditványnak annak idejé-

beni tárgyalás alá vétele iránt a. t. ház intézkedhessék, azt a képviselő ház engedelmével elébb kifogom nyomattatni és szétosztattatni. (Helyeslés.)

Erre L ó n y a y L á s z l ó.

Erre nézve észrevételem van, melyet t. barátom Klauzál Gábor ur juttatott eszembe, t. i. hogy a „törvényjavaslat“ szó helyett, — körülményeinket tekintve — szabályaink értelmében jó lesz más szót használni. (Zaj.)

E l n ö k : Az inditvány a szerint, mint beadatott, minden esetre fölveendő lenne, a többi annak tárgyalás alá vételekor fog elhatároztatni. (Helyes!)

Elöleges figyelembe vétel végett jelentem, hogy Révész Imre ur eltávozása által a jegyzői karban egy hely megüresülvén, jegyzőválasztásról kell gondoskodni. Ha a jelenleg szőnyegen levő nagyérdekü szavazáson általesünk, bátor leszek egy napot a jegyzőválasztásra kitüzni. (Helyes!)

Egyéb beadvány nem levén, a napi renden levő tárgyalás folytatása következik; miután vannak még nehány szólani akaró urak följegyezve, a jegyző ur azokat fel fogja szólitani.

A felszólitás következtében Bobory Károly, Nedeczky János, Ilosvay Bertalan, Demjén István, Szepesy Péter, Vidacs János, Pethes József, Eöry Sándor; Mácsay Lukács, Boczkó Daniel, Popovics Zsigmond és Illésy János a szólástól — éljenzések közben — elállanak.

E l n ö k : Nem levén többen szólásra följegyezve, a ház szabályai szerint az inditványozó képviselő urat illeti az utolsó szó, ha e jogával élni akar.

Erre D e á k F e r e n c z :

(Halljuk! Halljuk!) A háznak szabályai szerint jogom van, mint inditványozónak, a szavazás előtt még egyszer szót emelni. Nem akarom e jogot arra használni, hogy inditványomat ujabb okokkal támogassam: első előadásomban elmondottam mindazokat, mik engem az inditvány megtevésére birtak s nem akarok s talán nem is tudnék a mellett ujabb érveket fölhozni. A tisztelt háznak nagy része nézeteimtől eltérő véleményben van; kétségtelenül fontos okaik vannak erre,

mert komoly férfiak ily komoly ügyben fontos ok nélkül nem határoznak. (Ugy van!) Nem akarok minden ellenokok czáfolgatásába bocsátkozni, mert a tanácskozás alatti tárgy mindkét részről bőven ki van már meritve, s a ház, sőt talán az ország is, ha nem türelmetlenül, de bizonyosan óhajtja már, hogy befejeztessenek átalános tanácskozásaink, (Igaz!) s azok eredményét végre szavazással döntsük el; — és ha netalán mondatott itt ott a tanácskozások folytán egykét keserübb szó, arra sem fogok megjegyzést tenni, mert helyzetünkben nem szabad más érdeket ismernünk, mint a hon érdekét, nem szabad más érzelmeknek odaadni magunkat, mint a honszeretet érzelmeinek; (Helyes!) pedig a hon érdeke szenved az által, ha a tanácskozások hevében gyakran talán számitás, vagy sértő szándék nélkül ejtett hevesebb szónak sajgó emlékét kiviszszük e teremnek falai közől, s átviszszük a magán életbe; s ha lett volna keserüség, ne ujitsuk meg azt emlegetés vagy czáfolgatás által. (Helyes!)

Felszólalásomnak oka és czélja az, hogy egy tisztelt képviselő társunknak, — ki fájdalom közőlünk végkép kilépett, — némely fölhozott állitásaira megtegyem észrevételeimet. (Halljuk!) E képviselő társunk Révész Imre ur volt, (Éljen!) Debreczen városának egyik képviselője, kinek végképi távozását fölötte sajnálom! Nem szokásom üres szavakat mondani, bókokat még kevésbé; ő a fenforgó lényeges kérdésre nézve más nézetből indult ki, mint én; de tisztelem észtehetségét s jellemének szilárdságát s azért ismétlem, hogy távozását veszteségnek tartom. (Tetszés.)

Nem is azért teszek észrevételeket állitásaira, hogy polemiába bocsátkozzam, mely által a fenforgó főkérdés végeldöntését illetőleg a tisztelt háznak tagjaira hatni akarnék; hanem főkép, sőt egyedül azért, mert tartok tőle, hogy ha némely állitásai e házban megjegyzés nélkül hagyatnak, közös elleneink fegyverül használják azokat ellenünk, még talán balul is értve, vagy szándékosan félremagyarázva. Követem e részben előadásának azon szavait, hogy „a köztanácskozások nem csupán szónoklatokra, de arra is valók, miszerint egymás nézetei irányában, ha a közjó kivánja, észrevételein-

ket honfiui szeretettel — megtegyük s türelemmel fogadjuk.“ (Ugy van!)

Előadásomban, melylyel három héttel ezelőtt inditványomat itt e helyen kifejtettem, én a többek közt következő szavakat mondottam: „Az ország gyülése megalakult.“ A tisztelt képviselő ur szavaimra megjegyzi, hogy miután és előadásom további folyamában az országgyülés kiegészitéséről szólok, s ezen kiegészitést — integritast — mint még most meg nem levőt, határozottan sürgetem s követelem, ő szavaimban némi nehézséget s talán ellenmondást lát, mert bajosan találja átérthetőnek, mi módon lehet megalakultnak mondani azt, a mi még nem egész.

Ha e részben (Halljuk!) csak magam igazolása végett akarnék szót emelni, elég volna egyszerüen elmondanom, miszerint én, a midőn azt mondottam, hogy az országgyülése megalakult, nem mondottam egyebet, mint azt, mi a háznak tisztelt elnöke april 19. a 6-ik ülésben elnökileg kijelentett e szavakkal: „Ezek után a képviselőházat a tőrvény értelmében megalakultnak nyilvánitom.“ (Igaz!) A ház ezen elnöki nyilvánitást ellenmondás nélkül elfogadta, s magát megalakultnak tekintve, müködését megkezdte. Tisztelt képviselő urnak megjegyzése tehát nem engem, vagy legalább nem egyedül engem, hanem a háznak közakarattal hozott határozatát érdekli. Óhajtottam volna, hogy a tisztelt képviselő ur, vagy ezen elnöki nyilvánitás alkalmával, vagy legalább csak hamar ez után megtette volna észrevételét; és ezt nem szemrehányásul mondom, hanem azért hozom föl, mert azt hiszem, hogy sikerült volna őt a ház alakulására nézve megnyugtatnunk azon fölvilágositás által, mit erre vonatkozólag most leszek bátor előadni. (Halljuk!)

Közjogi téren integritas és megalakulás nem ugyanazon egy fogalom. Az országgyülésnek integritásához szükségesek mindazok, kik törvény szerint az országgyülés tagjai. A megalakuláshoz nem szükséges minden tagnak jelenléte. A legtöbb alkotmányos országban törvény vagy gyakorlat által van meghatározva, hány tagnak jelenléte szükséges, hogy a törvényhozó testület megalakulhasson. Meg van ez nálunk is határozva a háznak szabályaiban, de azt, hogy az integritáshoz hány tag jelenléte szükséges, meghatározni fölös-

leges volna, mert az már magában az integritas szóban benfoglaltatik.

Nem emlitve azon gyakran véletlen s gyakran el nem háritható akadályokat, melyek miatt valamely törvényhozásnak némely tagjai meg nem jelenhetnek, minők például: külellenség foglalása, ragályos nyavalyák és efélék, — kétféle okból származhatik a törvényhozó testület ki nem egészitése: vagy az illető hatalom nem hivta meg mindazokat, kiknek meghivását a törvény parancsolja, és ha talán meghivta, bármi okból gátolja megjelenhetésüket, — vagy meghivattak ugyan minden tagok s meg is jelenhetnének, de megjelenni nem akarnak.

Akár az egyik, akár a másik okból származzék a hiány, a törvényhozó testület nincsen kiegészitve, csakhogy az első esetben a hiány azon hatalomnak büne, mely a törvényszabta összehivást elmulasztotta, vagy a megjelenhetést gátolja; a második esetben a bün azokat terheli, kik meghiva bár, a megjelenést szándékosan elmulasztották.

Mind az egyik, mind a másikféle esetekre vannak példák hazánk törvényhozásának történelmében is. 1796-ban Somogy megyének egyik követe, 1839-ben Pest megyének egyik követe a fejedelem nevében lőnek eltiltva, s illetőleg gátolva, hogy az országgyülésen megjelenhessenek. Az országgyülés integritása tehát akkor is hiányos volt, de megalakultnak tekintette magát, s mint magalakult országgyülés követelte a tilalom megszüntetését, söt különösen 1839-ben azt is kimondotta, miszerint „országgyülési munkálódásait rendesen folytatandja ugyan, de ezen akadály elháritásaig munkálatait legfelsőbb helyre föl nem terjesztendi.“

A főrendi tábla körében is megtörtént több izben, hogy annak egyik vagy másik tagja meg nem hivatott. Ily esetekben a főrendi tábla integritása csakugyan hiányos volt és mivel az kétségtelenül alkatrésze a magyar országgyülésnek, maga az országgyülés sem volt valósággal kiegészitve; de a főrendi tábla megalakultnak tekintette magát, müködött, tanácskozott, s a meg nem hivottaknak meghivatását sürgette. 1839. évben Kraszna, Zaránd, Közép-Szol-

nok megyék és Kővár vidéke az $183^{2}/_{6}$ évi XXI. t. czikknek folytán meghivattak az országgyülésére; Kraszna és Zaránd követei meg is jelentek, de Közép-Szolnok és Kővár nem küldöttek követeket. Az országgyülésének integritása tehát hiányos volt, magát azonban megalakultnak tekintette, s intézkedett a követeket küldeni nem akaró hatóságok törvényszabta büntetésére nézve, minthogy a nemküldésnek más okból származott akadályait nem tudta, — és folytatván tanácskozásait, törvények alkotásába is bocsátkozott. Nem szólok az 1843-ki országgyülésről, melyre sem Kraszna, sem Zaránd, sem Közép Szolnok, sem Kővár, meghiva bár, követeket nem küldöttek, csak azt emlitem még meg, hogy 1848-ban sem Horvátország, sem Tótország legnagyobb része, sem a határőrvidék képviselőket nem küldöttek a magyar országgyülésre, ámbár rendesen meg valának hiva, és az országgyülés mégis megalakult, tanácskozott s határozott, pedig integritása csakugyan hiányos volt.

A folytonos gyakorlat által is megerősitett közjogi elvnek tartom tehát, hogy az integritás hiánya a megalakulást nem gátolhatja, bármi okból származott legyen azon hiány. (Helyes!) De a közjogi következésekre nézve lényeges különbség van a meg nem hivásból, vagy a megjelenésnek a hatalom általi gátlásából és a meghivottak szándékos meg nem jelenéséből származó integritási hiány között. Az első esetben, midőn t. i. meg sem hivattak mindazok, kik törvény szerint meghivandók lettek volna, vagy midőn a megjelenésben a közhatalom által gátoltatnak, megalakulhat ugyan az országgyülés s mindenek előtt felszólal a mulasztásból, vagy szándékosan elkövetett törvénysértés ellen s azok törvényszabta meghivását követeli a főhatalomtól, de törvények alkotásába nem bocsátkozik, nem azért, mert kiegészitve nincs, hanem azért, mert azon tagjait, kik nem önhibájuk miatt nincsenek jelen, akaratjuk ellen a törvények alkotásábani jogszerü részvétből ki nem zárhatja. Midőn ellenben az országgyülésének valamely tagjai, meghiva, s nem gátolva, maguk nem akarnak megjelenni, az országgyülés nem csak megalakulhat, hanem elhatározza a megjelenni nem akarók ellen mindazt, mit a törvény rendel s folytatja tanácskozásait, sőt

törvények alkotásába is bocsátkozik, nem mintha ki volna egészitve, hanem mert ez által senkinek jogát nem csorbitja, miután a megjelenni nem akarók önként tartózkodnak gyakorolni azon jogot, mely őket a törvényhozásnál illette volna.

Ugy hiszem tehát, hogy a tisztelt ház helyesen s jogszerüleg járt el, midőn magát megalakultnak nyilvánitotta ; (Helyeslés) hogy noha kiegészitve nincsen, helyesen s jogszerüleg követeli teljes kiegészittetését; helyesen s jogszerüleg tesz, ha mindaddig, mig a még meg nem hivottak törvény szerint meghiva nem lesznek, se törvények alkotásába, se koronázási egyezkedésekbe nem bocsátkozik. Ugy hiszem, igazolva vagyok én is, hogy előadásomban kimondottam, mit a tisztelt ház határozatilag már előbb kimondott, hogy az országgyülés megalakult.“ (Helyes! Éljen!)

A másik tárgy, miről szólani akarok, ugyanazon tisztelt képviselő urnak a sanctio pragmaticára vonatkozó állitását tárgyazza. (Halljuk!)

Ő vádol engem előadásában, hogy én „a fölirási javaslatban mindenütt ott, hol az ország alapjogait, az uralkodó házhoz s az ausztriai tartományokhoz való viszonyait fejtegetem s illetőleg védelmezem, folyvást és igen sokszor a sanctio pragmaticára hivatkozom, még pedig mint olyan valamire, mi nem egyszerü törvény, nem egyszerü diploma, nem octroyrozott adomány vagy igéret, hanem kölcsönös egyezkedés folytán kötött alapszerződés,“ egy szóval, „én a sanctio pragmaticát tartom“ azt mondja ő, „országunk alapjogai legfőbb, sőt majdnem egyedüli s a többi törvényeknél magasabb értékü biztositékának,“ szabatossághiányt vagy tévedést lát abban, hogy országunk alkotmányos jogainak legfőbb vagy bármi csekély forrásaul, biztositékaul a pragmatica sanctio tartatik, mert erről mint ilyenről azon értelemben a magyar közjogi viszonyok mezején még csak szó sem lehet.“ Ezek Révész ur szavai.

Igaz, hogy az általam inditványozott fölirási javaslatban több helyütt, de főkép ott, hol Magyarország független önállását igyekszem kimutatni, s be akarom bizonyitani, miszerint Magyarország és az örökös tartományok között csak personalunio létezik, gyakran for-

dul elő hivatkozás a sanctio pragmaticára, de azt, a mit tisztelt képviselő ur szavaimból kivont, hogy én a sanctio pragmaticát tartom az ország alapjogai majdnem egyedüli biztositékának, én csakugyan soha egy szóval sem mondottam. Sőt fölirási javaslatomban több más törvényre is hivatkoztam, elsoroltam azok tartalmát, elmondtam, mennyire fontosak azok minden tekintetben, s menynyire bizonyitják a későbbi törvények is az ország törvényes önállását és függetlenségét. Ezekből alig hiszem, hogy szabatosan lehessen következtetni azt, miszerint én alapjogaink majdnem egyedüli biztositékának a pragmatica sanctiot tartom.

Azt ellenben, hogy a sanctio pragmatica nem egyszerü törvény, nem octroyrozott adomány vagy igéret, hanem kölcsönös egyezkedés folytán kötött alapszerződés, határozottan állitottam, s ezt ugy hiszem, lajtántuli elleneink közől is csak azok tagadják, kik Magyarországot hóditott országnak szeretnék tekinteni, s az uralkodó háznak jogát ezen országban fegyverrel kivivottnak állitják.

Magyarország a habsburgi ház fiágának kihalltával szabadon választhatta volna királyát, mint ezt az 1687: III. és az 1715: III. t. czikkekben maguk a fejedelmek is elismerték.

Az ország ezen szabad választási jogáról önkényt lemondott, s a habsburgi ház fiága kihaltának esetére átruházta az örökösödést a törvényben körülirt nőágra is; de határozottan kikötötte az ország törvényes függetlenségének, szabadságának, törvényeinek mindenkori szoros megtartását, s koronázás, királyi hitlevél és fejedelmi eskü általi biztositását, valamint azt is, hogy az emlitett nőág kihalltával a szabad választás a nemzetre ismét visszaszálljon.

Ő Felsége az ilykép megajánlott örökösödést és annak minden föltételeit kivétel nélkül elfogadta, s ünnepélyesen szentesitette. Ha ez nem kölcsönös egyezkedés folytán kötött alapszerződés, ugy a közjogi téren alapszerződés alig létezik. (Helyes!)

Igy tekintették ezt maguk az ország rendei is, s azt nem egy izben ki is jelentették. Névszerint, az 1791-ki országgyülés, melynek annyi fontos közjogi törvényeinket köszönhetjük, — a királyi hitlevél iránt october 5-kén felküldött második föliratában többek közt ezeket mondja: „A magyar nemzet a koronát a fölséges ausz-

triai háznak, elsőbben fiágra, későbben a nőágra is, kétoldalu — vagyis inkább kölcsönös — szerződés mellett, s azon föltét alatt adta által, hogy a királyválasztás jogát kivéve, a nemzetnek minden előbb is fennállott jogai sértetlenül megtartassanak." És ismét alább: „A fejedelemnek és a nemzetnek jogai az örökösödési szerződéseken alapulnak, melyeket a feleknek megváltoztatni nem szabad." Nem hivatkozom több példákra, mert ugy hiszem, ezek is eléggé bizonyitják állitásom valóságát.

Tisztelt Révész ur azonban azt állitja, „hogy a sanctio pragmatica alatt nem lehet egyebet értenünk, mint azon családi szerződést, azon örökösödési szabályzatot, melyet VI. Károly római német császár némely korábbi, szintén családi szerződések alapján 1713-ki april 19-én adott tudtára titokban a maga minisztereinek és udvari tanácsosainak." Hivatkozik Mária Jozefa főherczegnőnek és férjének Fridrik Ágostonnak, Mária Amália főherczegnőnek s férjének Károly Albertnek lemondási s illetőleg biztositási leveleire; hivatkozik VI. Károly császárnak 1723-ki april 4-én és 1724-ki december 9-én kelt okmányaira, melyekben a pragmatica sanctio birodalom-, sőt Europaszerte ünnepélyesen kihirdettetik; hivatkozik az angol királynak és a szövetséges belgiumi rendeknek 1731. mart. 16. VI. Károly császárral kötött szerződésére, s a német birodalmi gyülésnek 1732-ki januar 11-én kelt megerősitő és biztositó okmányára, végtére magára az october 20-án kelt császári diplomára, s elmondja, hogy „mindezen okmányok a pragmatica sanctio neve alatt határozottan, folyvást s világosan és következetesen az 1713-ki april 19-én tudtuladott családi szerződést s örökösödési szabályzatot értik," s azt jegyzi meg, hogy „ha bármely angol, franczia vagy akármiféle diplomata elővevén a fölirati javaslatot, az abban foglalt tételekről magukból a forrásokból közvetlen és önálló meggyőződést akar szerezni, a pragmatica sanctio név alatt, a döntő eredeti forrásokban sehol nem fog egyebet találni, mint az 1713-ik april 19-ki családi szerződést, melyben valamint a többiekben is, népekről és országokról mint dynastiájukkal szerződő felekről, ezen szerződés alapfeltételeiről, alkotmányos jogokról semmi legkisebb emlékezés nincs."

Engedje meg a tisztelt ház, hogy mindezekre szerény észrevételeimet elmondhassam s legyen türelemmel talán untató, de a tárgy kifejtésére szükséges előadásom iránt. (Halljuk! Halljuk!)

A habsburgi háznak a nőágra is kiterjesztett örökösödési rende, melyet most sanctio pragmatica név alatt ismer a világ, — kezdetben csak családi szerződésekben és fejedelmi önhatalmu szabályzatban mondatott ki. I. Leopold, midőn magát elhatározta, hogy a II. Károly király halála után őtet illető spanyol trónnak átvételére második szülött fiát a18 éves Károlyt elküldi, első szülött fiával Józseffel a spanyol örökösödésről Károly javára 1703-ki december 2-án ünnepélyesen lemondatott s akkép intézkedett, hogy a spanyol korona birtokai Károlyé s annak fiági maradékaié legyenek, a többi tartományok pedig első szülött fiára Józsefre s annak fiágon levő örököseire szálljanak; ugyanazon évben az atya és két fiu között kölcsönös örökösödési szerződés köttetett, mely szerint egyik fivérnek fiágoni magvaszakadtával a másik fivér s annak fiágoni maradékai örökösődjenek, a fiágnak teljes kihaltával pedig a nőágra szálljon az örökösödés, megtartva mindég az elsőszülöttség sorát. Ezen szerződést, melyet „pacta successoria"-nak neveztek, ünnepélyes esküvel is szentesitették a szerződő felek. Az ekképen kötött szerződés csupán családi volt és a szerződő feleken kivül csak azokat kötelezhette, kikre nézve az örökösödést illetőleg rendelkezhetési joggal birt a fejedelem. De azon tartományokban, melyekben az örökösödés egyedül a fiághoz kötve, köztörvény által volt megállapitva, e családi szerződés a köztörvényt meg nem változtatta.

Károly 1704-ki január hóban Spanyolországba utazott, s ott junius 26-án spanyol királynak kikiáltatott; de Anjoui Fülöp, XIV. Lajosnak második unokája is trónkövetelő volt, és a spanyol örökösödési háboru változó sikerrel folyt éveken keresztül, mig végre Károly ellen fordult a harczi szerencse. Ezalatt I. Leopoldnak 1705-ben május 5-én történt halálával annak elsőszülött fia I. József trónra lépett, német császárnak megválasztatott, s az 1687-diki II. t. czikknek értelmében Magyarország trónja is reá szállott. De már 1711-ben József fimaradék nélkül meghalálozván, az örökösödés annak minden birtokában törvény szerint testvérét Károlyt illette.

Károly sietve visszajött Spanyolországból, hol ügyei rosz fordulatot vettek. — Még azon évben német császárnak választatott, 1712-ben pedig magyar királynak koronáztatott meg.

Látta Károly, hogy a spanyol koronát meg nem tarthatja, minden gondjait tehát arra forditotta, hogy többi birtokait biztosithassa. E czélra kettőt vélt főkép szükségesnek: az örökösödési rendnek, még azon esetre is, ha fia nem születnék, családja javára kedvező megállapitását és a feloszthatlan birtoklás elvének állandósitását.

1713-ban tehát april 19-én összehivatta titkos tanácsát; 24 tag volt jelen, közöttük néhány magyar főúr is. Ezen titkos tanács előtt ő maga szóval előadta, miszerint még 1703-ban december 2-án közötte és boldogult édes apja I. Leopold és elhunyt fivére I. József között ünnepélyes szerződések köttettek a kölcsönös örökösödésre nézve, mely szerződéseket ott azonnal föl is olvastatta; elmondotta továbbá, hogy miután testvérének Józsefnek fiágoni magvaszakadtával az összes birtok most már reá szállott, ő a fennemlitett 1703-ik évi december 2-ki szerződések — pacta successoria — értelmében az örökösödési rendet jövendőre akkép szabályozza, miszerint az ő fiágon levő maradékai, ha pedig fia nem lenne, vagy azoknak fiágon magva szakadna, leány-maradékai, és ha leánygyermekei sem volnának vagy kihalnának, elhunyt fivérének I. Józsefnek leányai s azok maradékai örökösödjenek a feloszthatatlan birtokban, megtartva mindig az elsőszülöttség sorát. Ha pedig mind az ő ága, mind elhunyt fivérének I. Józsefnek ága egészen kihalnának, saját nővéreit — t. i. Leopoldnak leányait — és minden egyéb ágait a fejedelmiháznak („und allen übrigen Linien des durchlauchtigsten Erzhauses“) illesse az örökösödés elsőszülöttség szerint. Ezeket előadván Károly Ő Felsége, felszólitotta tanácsosait, hogy szándékát tőlök kitelhetőleg támogassák, ugyanazért őket a titoktartási eskütől is fölmentette. Mindezek élő szóval adattak elő s az egésznek lefolyta jegyzőkönyvbe vezettetett, melyben a sanctio pragmatica nevezet sehol elő nem fordul; külön fejedelmi rendelet akkor nem adatott ki s a jegyzőkönyvet egyedül Schick János György Frigyes udvari tanácsos, referendarius és „pro hoc actu caesaree et archiducaliter creatus notarius publicus“ irta alá.

Ezen jegyzőkönyvből áll azon okmány, mely 1713-ban april 19-kén készült s mely utóbb sanctio pragmaticának neveztetett, ámbár mint emlitém, abban e nevezetnek még nyoma sincs.

Megjegyzésre méltó itt azon körülmény, hogy közel egy évvel azelőtt, 1712-ben Horvátországnak Zágrábban összegyült rendei, Pálffy János bánnak és Eszterházy Imre zágrábi püspöknek ajánlatára, Horvátországra nézve az örökösödést a habsburgi ház fiágának kihaltával a nőágra is átruházták és azt kivánták, hogy Horvátországban mindig az örökösödjék, ki Ausztriát, Steierországot és Karnioliát birandja. Világos ebből, hogy Károly már 1713 előtt is foglalkozott szándékának valósitásával s Horvátországban tétetett az első kisérlet. Feltünő pedig az, hogy a horvátok nem az egész birodalomnak s nem is a magyar korona országainak feloszthatatlanságát kötötték ki.

Károly jól tudta, hogy a családi „pacta successoria"-k és az ő önhatalmu szabályzata czélját még nem biztositják, még talán azon tartományokra nézve sem, melyekben az örökösödés fölött végrendeletileg is jogosan vélt rendelkezhetni, annál kevésbbé azokban, melyekben az örökösödés rendét a köztörvény határozta meg. Ugyanazért fontos volt reá nézve Horvátország emlitett ajánlata, mely minden tartományok között első nyilatkozott a nőági örökösödés mellett, ámbár azt nem egészen Károly szándékának szellemében tette, a mennyiben a feloszthatlanság elvét nem az egész birodalomra terjesztette ki.

Károlynak, ki több évekkel azelőtt házasodott, még gyermeke nem volt, de a 28 éves férfiu még figyermeket is remélhetett. Ezen körülménynek lehet tulajdonitani, hogy az emlitett első lépések után éveken keresztül, — világosan legalább — semmi nem történt a női örökösödés érdekében, sőt 1715-ben a magyar országgyülésen minden nehézség nélkül szentesitette a király a III. czikknek azon rendeletét, hogy a habsburgi ház fiágának kihaltával a szabad választás joga Magyarországra ismét visszaszálljon. Mi ellen Horvátországnak jelen volt követei sem emeltek szót, ámbár ők a nőágnak már évek előtt megajánlották az örökösödést.

1716-ban Károlynak fia született, ki azonban csakhamar

meghalt. 1717-ben született Mária Terézia. Ezen időtől fogva erélyesebb munkásságot látunk a női örökösödés megállapitása körül.

Mindenek előtt saját családjának nőtagjaitól kivánta Károly, hogy azok az általa megállapitott örökösödési szabályzatot elfogadják. Mária Jozéfa főherczegnő és annak férje Fridrik Ágoston 1719-ben, Mária Amália főherczegnő s annak férje Károly Albert 1722-ben adták ki lemondó s illetőleg biztositó okirataikat, melyekben az 1713-ki april 19-én megállapitott örökösödési szabályzatot sanctio pragmaticának nevezve, maguk részéről is elfogadják.

De mindezek még csak a család körében történtek, s Károly arra forditotta gondjait, hogy a mit megállapitott, azt népeivel is elfogadtassa s a külföldi hatalmak által is garantiroztassa.

Az alsó-ausztriai rendek 1720-ban, —

a sziléziaiak ugyancsak 1720-ban,

a karanti, krainai és steier rendek 1721 s 1722-ben fogadták el a pragmatica sanctiót, mint maguk kifejezik: örök és állandó törvény gyanánt.

Csehországnak 1720-ban terjesztették elő az emlitett örökösödési szabályzatot s a cseh rendek abban megnyugodtak, minthogy az alaptörvényeikkel ugy sem ellenkezett. És pedig pragmatica sanctiónak nevezik azt következő szavakban: „tamquam lege fundamentali sanctioneque pragmatica in perpetuum valitura.“ Későbben Károly 1723-ban september 4-én cseh királynak megkoronáztatván, a rendek ujra elfogadták az emlitett örökösödési szabályzatot, melyet ezen ujabb elfogadásban nem neveznek sanctio pragmaticának; mi azonban ugy látszik nem számitásból történt, mert az első elfogadás alkalmával, mely a mint emlitém 1720-ban történt, sanctio pragmaticának neveztetik az, Károly ellenben a cseheknek fönnlevő szabadságaikat megerősitette. Az égeri kerület is külön nyilatkozott, még pedig 1721-ben ezen örökösödési szabályzat mellett, de némi reservátákkal, zálogviszonynál fogva tartozván ők csupán Csehországhoz.

A németalföldi birtokokban 1723. évi april 7-én hirdettetett ki az örökösödési szabályzat mint sanctio pragmatica s a rendeletben az mondatik, hogy Ő Felsége megszünteti azon sanctio pragmaticát,

melyet az említett tartományokra nézve V. Károly császár 1549-ben november 4-én kiadott, de csak annyiban, a mennyiben az örökösödést illetőleg a jelen örökösödési szabályzattal ellenkezik, minden egyéb pontjaiban pedig azt sértetlenül fönn kivánja tartani. A rendek beleegyeztek a császár kivánatába, de azt kivánták, hogy az ünnepélyes alakban mint császári edictum adassék ki nekik. És ez meg is történt; a sanctio pragmatica mint állandó törvény az örökösödés rendére és Ő Felsége országainak és tartományainak feloszthatlanságára 1724 évi december 6-án ünnepélyes alakban császári pecsét alatt ki is adatott. És ez az első, sőt talán egyetlen egy ünnepélyes alakú okirat, melyet Károly a sanctio pragmaticáról ily formában kiadott.

A majlandi és mantuai herczegségekben, melyek a rastadti béke által jutottak Ausztriához, 1725-ben lőn elfogadva a sanctio pragmatica.

A mi már a magyar koronához tartozó országokat illeti: Horvátország, mint föntebb említém, már 1712-ben megajánlotta a nőági örökösödést, és igy előbb mint maga Károly az 1713. évi april 19-én megállapitott és utóbb sanctio pragmaticának nevezett örökösödési szabályzatot még csak titkos tanácsa előtt is kijelentette. Hatása kétségtelenül nagy volt Horvátország ajánlatának, mert alkotmányos ország levén, mely az 1687-ki III. t. czikknek értelmében a habsburgi ház fiágának kihaltával Magyarországgal együtt szabad választási joggal birt volna, az ő szava megerősitette Károlyt szándokában, s könnyitette máshol is a kivibetést. De ezen ajánlatnak is csak akkor lett valóságos közjogi következménye, midőn a női örökösödés 1722-ben Magyarországra és a magyar koronához tartozott minden országokra nézve elfogadtatott, s 1723-ban törvénybe iktattatott. Bizonyitja ezt azon körülmény, hogy midőn 1715-ben a III. törvényczikkely alkottatott és szentesittetett, — mely szerint a fiág kihaltával Magyarországra a szabadválasztási jog ismét visszaszállandó vala, — Horvátország nem tett ez ellen óvást, s nem mondotta, hogy ő a nőági örökösödést már három évvel előbb elfogadta, megnyugodott a törvényben, sőt az $17^{22}/_{23}$-ki örvényekben sem tétetik említés arról, hogy a női örökösödést

Horvátország már előbb elfogadta, pedig ezen törvényekben az elfogadás nemcsak Magyarországra magára, hanem a magyar koronához tartozó minden egyéb országokra és részekre is kimondatik.

Erdélyországban, — melynek akkor külön állása volt, — 1722-ben terjesztetett elő az örökösödési szabályzat, s azt Erdély rendei, mint sanctio pragmaticát elfogadták. Ezen elfogadás 1744-ben lett törvénybe iktatva, s mind ezen törvényben, mind a fönnebb említett 1722-ki elfogadásban ezen kifejezés használtatik: „vim et robur pragmaticae sanctionis legisque perpetuae, ac nullo unquam tempore aut modo a quibuscunque mutabilis sortiturum."

Fiume nem Magyarországgal, nem Horvátországgal, nem Krainnal együtt, hanem mint önálló tartomány 1725-ben fogadta el a sanctio pragmaticát, 13 évvel később mint Horvátország elfogadási ajánlatát tette, közel három évvel utóbb, mint az 1723-ki magyar törvény alkottatott és öt évvel későbben mint Krain.

Magyarországban éveken keresztül készitgették a közvéleményt arra, hogy a habsburgi ház fiága kihaltának esetére, lemondva szabadválasztási jogáról, előre már átruházza az örökösödést a nőágra is. A fejedelem részéről egyenes felszólitás erre nézve nem intéztetett a nemzethez, még akkor sem, midőn 1722-ben az országgyülés összehivatott; de voltak számosan az ország rendei között, kik a fejedelem óhajtásának létesitésére folytonosan nagy erélylyel müködtek.

És nem vala sikeretlen müködésök. Az ország rendei 1722-ik évi junius 27-én önkényt, szabad akaratból megajánlották, ünnepélyesen kijelentették, hogy a habsburgi ház fiága kihaltának esetére, az örökösödést a nőágra is kiterjesztik, olyképen, hogy a fiágnak kihaltával elsőben Ő Felségének III. Károlynak leány-maradékaira, ezek kihaltával boldogult I. Józsefnek leány-maradékaira, és ha ezek is kihalnának, néhai I. Leopoldtól származott leány-maradékokra szálljon a magyar korona, és pedig mindenkor az Ő Felsége által örökös tartományaiban már megállapitott elsőszülöttségi rend szerint. Kimondották továbbá, mind Magyarországra és a magyar korona országaira, mind az örökös tartományokra nézve együtt és viszonosan az elválaszthatatlan és feloszthatatlan birtok-

lást; de határozottan kikötötték egyszersmind az ország törvényes önállásának, függetlenségének, törvényeinek biztositását, a koronázás előrebocsátásának, a királyi hitlevél kiadásának s a fejedelmi eskü letételének minden trónváltozásnáli szükséges voltát, és a leányág kihaltával a nemzetre visszaszállandó szabadválasztási jogot. Hatvan tagból álló küldöttség vitte meg a királynak az ország ajánlatát, ki azt minden föltételeivel együtt elfogadta és az ország gyülésének befejeztével a törvényeket, melyekben a nőág örökösödésének ilyképeni megállapitása, s annak minden föltételei bennfoglaltatnak, 1723. évi julius 19-én ünnepélyesen szentesitette. Ez lényege és alakja azon kétoldalu, ünnepélyes alapszerződésnek, melyet az 1848-ki törvények Magyarországra nézve sanctio pragmaticának neveztek; ez az, melyet már őseink 1790-ben is, de ugy hiszem 1741-ben is pragmatica sanctio néven emlitenek meg országos fölirataikban.

Többen: (közbeszólnak) Itt nagy a légvonat!

Elnök: Termünk kényelmetlen voltát mindnyájan érezzük. A légtisztogatást máskép e teremben nem lehet előidézni, mint ha két ablak nyitva tartatik és ez légvonatot okoz. A karzatokra nézve nem tenne különbséget, miután a karzati közönség nem kötelességből van itt, leginkább tehát arra kell figyelni, hogy nekünk, kik kötelességből vagyunk itt, lehetlenné ne tétessék e kötelességünk teljesitése. Én ugyan magam rendeltem meg az ablakok kinyitását; de miután a képviselő urak légvonatról panaszkodnak, be fogom azokat záratni; de a hőségről azután ne méltóztassanak panaszkodni. (Fölkiáltások: Maradjanak nyitva! Mások: Csukassanak be! Zaj.) (Fölkiáltások: Halljuk!)

Erre: Deák Ferencz:

Csak csukják be az ablakokat! (Halljuk! Halljuk!) (Folytatja) Három alapeszme van kimondva, mind az emlitett 1723-ki törvényekben, mind azon örökösödési szabályzatban, melyet Károly 1713-ik évi april 19-én megállapitott, s az örökös tartományok utóbb mint sanctio pragmaticát elfogadtak. E három alapeszme: a nőágnak örökösödése, az első szülöttségi sor, és a föloszthatatlan birtoklásnak elve; e részben tehát a kettő egymással megegyezik.

De más részről lényeges különbség van a két örökösödési rend között. (Halljuk! Halljuk!) Az 1713-iki april 19-iki szabályzat következőleg állapítja meg a nőág örökösödési rendét: „A fiágnak kihaltával örökösödjenek Ő Felségének Károlynak leánymaradéki, ennek kihaltával boldogúlt I. József Ő Felségének leány-maradéki, s ha mind Károlynak, mind Józsefnek ágai kihalnak, az örökösödés Ő Felségének nővéreit (I. Leopold leányait) és a *felséges háznak minden egyéb ágait* (Ihrer kais. Majestät Schwestern, und allen übrigen Linien des durchlauchtigsten Erzhauses) illesse az örökösödés. (Zaj. Halljuk!) A magyar törvény ellenben III. Károly és I. József leányágának kihaltával egyedül az I. Leopoldtól származó leánymaradékokra szorítja az örökösödést, s azt a fejedelmi ház *egyéb ágaira* ki nem terjeszti. (Zaj. Halljuk!) Megtörténhetnék tehát, hogy III. Károly, I. József, és I. Leopold leányágainak kihaltával a szabadválasztás joga az 1723-ik évi II. t. czikk szerint is a nemzetre visszaszálland, (Helyes! Helyes!) midőn az örökös tartományok az általok elfogadott 1713-ki april 19-ki szabályzat szerint a fejedelmi ház minden egyéb ágaihoz volnának lekötve; és ez, nézetem szerint, közjogilag fontos körülmény, (Igaz!) mert mutatja, mennyire nincs közöttünk és az örökös tartományok között realunio, mikor még az uralkodó háznak örökösödési joga is törvény szerint előbb megszakad nálunk, mint az örökös tartományokban.

Megjegyzem itt azt, hogy Erdélyország is csak Károly, József és Leopold ágaira szorította a nőágnak megajánlott örökösödést. (Zaj.)

Másik lényeges különbség: az örökösödés megajánlásához kötött, s a fejedelem által ünnepélyesen szentesített föltételek, melyeket fennebb, midőn a Magyarországra nézve megállapított örökösödési rendnek mint állami alapszerződésnek lényegéről s alakjáról szólottam, részletesebben elsoroltam volt.

Miután Károly a nőág örökösödésének elfogadását tartományaiban keresztül vitte, külpolitikájának minden befolyását arra fordította, hogy azt a külhatalmak által is garantiroztassa. Sok fáradságba, sok áldozatokba került ez, ámbár több halalmasság, félve a

Bourbonház terjeszkedési vágyától, az európai súlyegyen fenntartására, s egyszersmind a még akkor elég hatalmas török birodalom elleni oltalomra szükségesnek vélték, hogy Károlynak birodalma a biztositott örökösödési rendre, és a feloszthatatlanság elvére támaszkodva, erős, nagy hatalom maradjon. Ezen garantiák nagy része, és a sok fáradság, sok áldozat mennyire voltak sikeresek, megmutatták később azon véres háborúk, miket Mária Theresiának folytatni kellett, hogy országait megtarthassa. (Igaz!) Igazolva lőnek Eugen savoyi herczegnek azon szavai, miket Károly császárnak mondott: „Több biztosságot nyujtana Fölségednek 100,000 katona, mint az európai hatalmasságok nagy részének garantiája.

Nem akarom untatólag elősorolni, melyek voltak azon kisebb s nagyobb hatalmasságok, melyek Károly kivánatára a sanctio pragmaticát garantirozták; nem fogom elszámlálni az éveket és napokat, melyekről mindezen biztositó levelek szólanak; csak egy körülményt emelek ki, mit lényegesnek tartok. Az angol király 1731. mártius 16-kán III. Károlylyal Bécsben szerződést kötött, melyben határozottan kimondja, hogy garantirozza azon örökösödési szabályzatot, mit III. Károly 1713-ban april 19-én megállapitott, de azonnal utána teszi a következő szavakat is: „s melyet később Károly minden országainak, herczegségeinek, s tartományainak karai és rendei közakarattal elfogadtak, hálásan elismertek, és mint sanctio pragmaticát s örökké érvényes törvényt állami közokirataik közé in publica monumenta iktattak."

Ugyanezen értelemben, söt ugyanazon szavakkal szólottak a hollandi rendek a pragmatica sanctióról, melyet az angolokkal együtt s oly módon mint azok garantiroztak. A német birodalom választó fejedelmeinek 1732-ki január 11-én hozott határozata ugyanazon szavakkal emliti meg az 1713-ki april 19-ki örökösödési szabályzatot, és azzal hasonlóul szorosan összeköti az országok, herczegségek, tartományok által történt elfogadásnak fogalmát.

Söt maga Károly azon rendeletében, melyet 1723. évi april 7-kén adott ki, világosan kimondja, miszerint szükségesnek látta, az örökösödési szabályzatra vonatkozó nyilatkozatot minden királyságaiba, herczegségeibe, s tartományaiba elküldeni, hogy az min-

den ország szokásai szerint hirdettessék ki, s fogadtassék el. — (Dass sie — nach jeder besagter Länder Gebrauch und Gewohnheit bekannt gemacht, und angenommen werde). Tudták tehát akkor is az európai hatalmasságok, miszerint az 1713-ik april 19-kén Ő Felsége által önhatalommal kijelentett örökösödési szabályzat érvényességéhez az országok és tartományok elfogadása szükséges volt. Mert, a mint emlitém, ők maguk is hivatkoztak ezen elfogadásokra biztositó okirataikban, de Károly maga is kimondotta azt a föntebb elősorolt szavakban.

Nem osztom tehát Révész Imre képviselő urnak azon aggodalmát, hogy akár angol, akár franczia, vagy más diplomata olvasván az általam inditványozott föliratí javaslatot, az 1713-ki april 19-ki örökösödési szabályzatot tekintse Magyarországra nézve is az uralkodó ház és az ország közötti jogviszonyokat illetőleg döntő forrásnak. Anglia, Francziaország, s az egész európai diplomatia jól tudja, hogy Magyarország alkotmányos ország, s az volt akkor is, midőn a sanctio pragmatica a birodalom tartományaiba behozatott, s tudja azt is, hogy alkotmányos országban a fejedelem önhatalmu szabályzata nem igen számithat feltétlen elfogadásra. (Ugy van!) És ha hitte, hogy az elfogadás feltételes is lehetett, igyekezett tudomást szerezni magának az elfogadás feltételeiről. És ha ily tudatlannak tennők is fel az európai diplomatiát, vagy azt hinnők, hogy velünk igen keveset foglalkozik: legyen meggyőződve t. képviselő ur, ha előbb nem, bizonyosan 1741-ben, midőn az öszszes európai politikának érdekei maga Mária Theresiának örökösödési joga körül forogtak, bizonyosan szereztek maguknak részletes tudomást ezen jognak alapjáról, Magyarországra nézve is. Da ha tiszt. képviselő urnak aggodalma bármi részben alapos volna is, mi volna czélszrübb a bajnak, mitől ő fél, elháritására?

Annyi igaz, hogy a habsburgi ház nőágának örökösödésére vonatkozó szabályokat vagy törvényeket Európa most már sanctio pragmatica név alatt ismeri. Mi magunk úgy neveztük azt az 1848-ki törvényekben, világosan és határozottan, és pedig nemcsak amúgy odavetőleg megemlitve. Ugy nevezték őseink 1790-ben egy fontos föliratban; nem jobb-e tehát világosan kifejtenünk, mi az a sanctio

pragmatica Magyarországban, minők annak feltételei, mikép alakúlt? Nem jobb-e felvilágositani e részben a külföldet, mint rémet látva a névben, kerülni annak megemlítését, zavarba hozni a külföldet az iránt, hogy mért nem merünk mi azon szóval élni, melyet ők mindnyájan ismernek, melyet törvényeink, pedig épen azon törvényeink, mikben annyi fontosságot helyheztetünk, ismételve használnak? Én meg vagyok győződve, hogy midőn a világ közjogi nyelven valamely kifejezést vagy nevezetet megszokott, ha talán azzal egyre másra vonatkozólag hibás fogalmat köt is össze, könnyebb ama hibás fogalmat rectificálni, mint a név használatától az embereket elszoktatni. (Halljuk!) És ha mi azt mondanók a külföldnek: Uraim! az, a mit ti sanctio pragmaticának neveztek, Magyarországban nem sanctio pragmatica, hanem az 1723-ki I, II, III, IV, V, VI, VII-ik t. czikkely; — az 1848-ki törvények sanctio pragmaticának nevezik ugyanazt, de ez hiba volt, s mi ezt a szót használni soha többé nem fogjuk, mert annak használata veszedelmes lehetne, — a külföld semmi esetre sem fogna megérteni bennünket. Ha ellenben azt mondjuk: az a sanctio pragmatica, mely a magyar törvényben megemlittetik, lényegesen különbözik azon sanctio pragmaticatól, mely 1713-ban april 19-én állapitatott meg; ha elmondjuk egyszersmind a lényeges különbség részleteit s jogalapját, a külföld jobban meg fog érteni bennünket, mert nagyjában, úgy hiszem, már úgy is tudja, hogy e különbség létezik.

Egyébiránt, úgy hiszem, tiszt. Révész úrnak aggodalmát eloszlatja az idő, s azon körülmény, hogy még eddig a külföldi lapoknak eszükbe se jutott az 1713-ki april 19-ki örökösödési szabályzatot Magyarország alaptörvényének tekinteni.

És ha lényegében a dolognak nincs veszedelem ránk nézve, mit félünk a szótól, melynek értéke a vele összekötött fogalomnak értékétől függ. (Igaz!) A szónak betü szerinti értelme, úgy hiszem, ártatlan, a sanctio: szentesités, a pragmatica szó görög szó, — s ámbár én görögül, fájdalom! nem tudok, — gondolom, hallottam, hogy az körülbelül annyit tesz, mint: nagyobb fontosságú köztárgyakra vonatkozó. Ciceronak Atticushoz írt levelében e szavakat olvasom: „tu si quid pragmaticon habes, scribe: si minimus, mino-

rum dicta perscribito.“ Itt a pragmaticon nagyobb fontosságú köz-tárgy értelmében vétetik, s ellentétbe van állítva a kisebbek mondásaival vagy híreivel: Egy régi jogtudósnak könyvéből azt tanúltam, hogy Romának köztársasági korában e szó sohasem használtatott, s a pandectákban annak nyoma nincs. S azt mondja, később, különösen Theodosius alatt kezdett az használtatni. Jelenleg, — mint jogtudósom mondja, — valóságos értelme a sanctio pragmaticának: az államnak valamely fontos közügyére vonatkozó szentesitvény. A frankoknál és németeknél sok ilyen szentesítvény van, mi sanctio pragmaticának neveztetik. Igy példáúl IV. Károly császárnak azon bullája, mely Norinbergában és Schmecksben, mint a németrómai birodalom alaptörvénye lőn országgyülésileg megállapítva, sanctio pragmaticának neveztetik. A passaui szerződés s a vallási békekötés, melyet 1555-ben a császár és a birodalmi rendek, mint örökös birodalmi törvényt állapitottak meg, szintén sanctio pragmatica; az osnabrücki békekötés is sanctio pragmatica; Francziaországban VI. Károly franczia királynak a baseli zsinat után 1438-ban kiadott alaptörvénye, mely a franczia egyháznak szabadságát biztosítja, szintén sanctio pragmaticának neveztetik. A név tehát magában nem veszélyes.

Ha a névvel azt a fogalmat kötnők össze, hogy közjogi viszonyainknak az 1713-ik april 19-én kiadott örökösödési szabályzat az alapja: akkor nem a név: hanem a lényeg volna káros; de mi tudjuk, hogy reánk vonatkozólag ez nem így áll, s midőn kifejtjük, mi a sanctio pragmatica a magyar közjog szerint, úgy hiszem, nem sértünk sem jogot, sem érdeket, talán inkább használunk vele.

Azt mondja továbbá Révész úr, „hogy a corpus jurisban 1713-tól 1848-ig, ámbár ezen idő alatt 5 trónváltozás történt, a sanctio pragmaticáról emlités sincs.“ Elmondja, hogy „II. Leopold trónra léptének s általában az 1790-ik évi országgyülésnek kora sok tekintetben hasonló volt a mostani időhöz. Küzdött akkor is a nemzet, bátran és nemesen az alkotmányért, nagyfontosságú törvényczikkek és iratok maradtak reánk azon országgyülésről, melyben látjuk, hogy az országgyülés a sanctio pragmatica nevet, vagy az arra való hivatkozást folyvást elmellőzi. Az udvari cancellár 1790-

ben junius 20-ról ir az országgyüléshez Leopold nevében a királyi kötlevél elkészitését és a koronázást sürgetvén, s ezen levélben a pragmatica sanctiot széltében emlegeti; ámde a Rendek, midőn magára ezen levélre válaszoltak, s az általuk készitett különböző kötlevelekben is, soha a pragmatica sanctiót fel nem emlitik, s kimaradt ez ezentúl magától az udvartól jött iratokból is."

Végre vádolja a tiszt. képviselő úr „az 1848-ik évi országgyülést, s fájdalmasnak mondja, hogy az 1848-ki törvényekben, elég fataliter, minden bizonynyal szükségtelenül" sőt a mint az utóbbi soraiban kifejezi magát „vigyázatlanúl és alaptalanúl" már fölemlittetik a sanctio pragmatica.

Ha tisztelt Révész úr csak engem vádolna (Halljuk), miszerint kárt teszek az ország jogainak azzal, hogy a sanctio pragmatica szót fölirási javaslatomban gyakran megemlítem, éleg volna válaszúl egyszerüen hivatkoznom az 1848-ik évi törvények előbeszédére, és a XVIII. törvény 6-ik szakaszára, hol a sanctio pragmatica nemcsak megemlittetik, de az örökös tartományok iránti törvényes viszonyaink és az uralkodóház közösségében létező birodalmi kapcsolat alapjának is mondatik; s azon ház előtt, mely az 1848-ki törvényekhez oly buzgón ragaszkodik, nem volna szükséges mentegetődznöm azért, hogy fölirati javaslatomban az emlitett törvények szavait használtam. (Tetszés) De Révész úr magát az 1848-ki országgyülést vádolja, midőn azt mondja, hogy az 1848-ki törvényekben „elég fataliter s bizonynyal szükségtelenül, sőt (mint utóbbi soraiban kifejezi magát) vigyázatlanúl s alaptalanúl fölemlittetik a sanctio pragmatica."

Kemény vád, s engedje tisztelt Révész úr kimondanom, méltatlan vád, melyet visszautasitani kötelességemmé teszi azon tisztelet, melylyel én az 1848-ki férfiaknak tartozom, kiknek müve most is alapúl szolgál közjogi követeléseinknek. (Helyes!) Szerénytelenség nélkül mondhatom ki ezen elismerést; mert én az országgyülésnek végperczében mentem föl, midőn a munka már meg volt téve, melynek dicsőségéből részt nem követelhetek.

Ha osztanám is tisztelt Révész úrnak azon nézetét, hogy az 1848-ki országgyülés oly nagy és káros hibát követett el, a pietas tiltott volna oly kemény kifejezést használni.

De véleményem szerint nem követett hibát az 1848-ki országgyülés az által, hogy a sanctio pragmatica nevet használta, s e névnek megemlítése akkor sem volna hiba, ha soha előbb az a szó egy magyar publicistának se jött volna ki szájából. Kifejtettem fentebb, hogy a név, sem annak emlegetése kárt nem okozhat, sőt a névnek magyar közjogi értelmét kifejteni hasznosnak is hiszem. S kérdem, gyengébben áll-e a magyar közjog, s azon alapszerződés, mely az uralkodóház örökösödésének s jogának alapja, az által, hogy az 1848-ki törvények a sanctio pragmaticát párszor megemlitik? Melyik erőszakos lépése maradott volna el az osztrák kormánynak, ha az 1848-ki törvények a sanctio pragmaticát nem említik, s közelebb állanánk-e most a nemzet óhajtásainak valósitásához, ha az említett törvényekbe az a pár szó bele nem jön?

De nem is állanak minden részben azon factumok, miket ő megrovásának támogatására felhoz. Tévedések bárkin megtörténhetnek, de megengedi tisztelt Révész úr, hogy azokat helyreigazitsam. (Zaj!)

Azon állitás, (Halljuk!) hogy a corpus jurisban 1848-ig ez a szó: „sanctio pragmatica" sehol elő nem fordúl, kétségtelenül igaz, de nem látok abban valami számitott szándékosságot; mert ha megemlitették volna is, idézni kellett volna az 1723-iki I. és II. törvényczikkeket is, különösen királyi hitleveleknél, mert ezek a törvények határozzák meg a magyar sanctio pragmatica valóságos lényegét. Ilyen egyszerü hivatkozás pedig rövidebb volt, mint a kettő együtt.

De már a mit Révész úr az $179^0/_1$-iki országgyülésről s különösen annak iratairól mond, az valóban nem úgy van. Ugyanis az ország rendeinek a királyi kötés dolgában másod izben felküldött oct. 5-iki felirása ezeket tartalmazza „Hoc suo jure usi Status et Ordines Regni jam anno quoque 1741. in ipso quippe foemineae haereditatis aditu convenientem pro tutela sanctionis pragmaticae assecurationem diplomaticam fundate sollicitabant, postulatoque huic suo constanter inhaeserunt" vagy is „e jogukkal élve az ország karai és rendei már 1741-ben is a nőági örökösödés kezdeténél a sanctió pragmatica oltalmára királyi hitlevél ál-

tali méltó biztosítást alaposan sürgettek, és ezen kivánatok mellett állandóan megmaradtak.“ E nehány sorból kétségtelenül következik az, hogy őseink 1790-ben nem láttak aggodalmat a sanctio pragmatica megemlítésében; továbbá világos az is, hogy ők nem egyedül a női örökösödésre vonatkozókat, hanem a nemzet kikötött feltételeit, jogait, s törvényeit is egybefoglalták a sanctio pragmatica név alatt, és ily értelemben sürgettek a sanctio pragmatica oltalmára királyi hitlevél általi biztosítást.

Harmadik: mit e sorokból következtetni lehet, az, hogy valószinüleg már 1741-ben sem voltak idegenek a sanctio pragmatica megemlitésétől. Valóban bajos tehát az 1848-ki országgyülést azzal vádolni, hogy midőn a sanctio pragmaticát megemlitette, vigyázatlanul, alaptalanul, söt fataliter cselekedett. Az sem változtat a dolgon, hogy föliratban van megemlítve a szó, nem törvényben, mert a föliratok diplomaticai fontosságu okiratoknak tekintettek hazánkban, s az 1790—91-ki országgyülés, melynek annyi közjogi törvényt köszönhetünk, bizonyosan nem volt könnyelmü a nemzet jogainak kezelésében. (Igaz!) Ha Révész urnak vádja állana, akkor az 1790-ik évi, söt talán még a 741-iki országgyülés is vád alá esnék.

Valóban meglepő, hogy épen a legfontosabb két, sőt talán három országgyülés vádoltatik ily súlyosnak állított hibával. Egyik megrovása Révész urnak azt tartalmazza, hogy „némelyek azt vélik, miszerint a pragmatica sanctio az 1723-ik évi I-ső és II-ik törvényczikkelyben van, és valóban ezekre történtek ezelőtt is mindenkor a hivatkozások, ott hol successióról volt szó; ámde mi a pragmatica sanctiót kétoldalu kötésnek; tehát olyannak szoktuk nevezni, melyben a nemzet jogai is biztositva vannak. Ezen jogok pedig nem annyira az első és második, mint sokkal inkább a 3-ik t. czikkben vannak határozottan megjelölve és biztositva, melyhez a IV. V. és VI-dik czikkek is tartoznak, mint a III-iknak magyarázatai és részletei.“ Bátor vagyok ezen megrovásra megjegyezni következőket:

Az 1723-ik évi I. és II-dik t. czikkelyek nem csak a nőági örökösödést s annak rendét állapitják meg, hanem világosan ki-

mondják azon föltételeket is, melyek mellett ezen örökösödés megállapittatott. Ugyanis, miután elmondatik különösen a II. t. czikk 7 első szakaszában, a mi a trónöröklésre vonatkozik, a VIII. és IX. szakaszokban következőleg szól a törvény: . . . „és az emlitett trónöröklést elfogadják s eképen ugyanazon női trónöröklést, a felséges ausztriai házba behozottat és elismertet, kiterjesztvén reá most, akkor helyett az 1687. II. és III., hasonlóképen az 1715-i II. és III-ik czikkeket, a fentirt rend szerint megállapitják.“ Lássuk már, mit mondanak azon törvényczikkek, miket az ország rendei az elfogadott női örökösödésre is kiterjesztettek, s miket ugy kell tekinteni, mint az elfogadásnak kikötött feltételeit. Határozottan megkivánják ezen törvényczikkek a mindenkor előrebocsátandó királyi biztositást, hitleveleket és fejedelmi esküt. Megkivánja különösen az 1715. II. czikk, mely a királyi hitlevelet foglalja magában, hogy az országnak minden jogai, kiváltságai, szabadsága és törvényei mindenkor szentül és szorosan megtartassanak, az 1715-ki III. t. czikkben pedig biztosittatik az ország, „hogy Ő Felsége soha máskép nem akar uralkodni s kormányozni, mint magának Magyarországnak eddig hozott, vagy jövendőben országgyülésileg hozandó törvényei megtartásával.“ Továbbá az emlitett 1723-ik évi II. czikknek utolsó szakasza világosan fenntartja a nemzetnek azon jogát, hogy ha az uralkodó háznak a törvény 5-ik, 6-ik és 7-ik szakaszában körülirt nőága kihalna, Magyarország szabadon választhassa királyát. (Ugy van!)

Kérdem már, mi van ennél több az 1723-ki törvényczikkelyekben, mely nem mond egyebet, csak azt, mit a fennemlitett 1715-ki II. czikk, mely az elfogadott női örökösödésre is kiterjesztetett, határozott tartalma az: hogy a nemzetnek kiváltságai, szabadsága s törvényei szorosan megtartassanak. Sőt az 1715-ki III. t. cz. — mint fentebb emlitém — a nemzet önállásának, függetlenségének biztositására sokkal fontosabb mint az 1723-ki III-ik t. cz., mert abban kimondatik, hogy Magyarország soha máskép nem kormányoztathatik, mint Magyarországnak eddig hozott, vagy jövendőben országgyülésileg hozandó saját törvényei szerint; sőt a nemzet az ország területének minden megcsonkitása ellen is biztosittatik, va-

lamint arra nézve is, hogy más tartományok módjára idegen kormányzat az országba be nem hozatik.“ Mindezekről az 1723-ik évi III. t. cz. nem szól, de nem is volt szükséges azt, a mi a II. czikkben erre nézve már elmondatott, a III-ikban ujra ismételni.

Világos tehát, (Halljuk!) hogy az 1723-ki I-ső és II-ik czikk nem csak magát a nőági trónöröklésnek elfogadását, hanem annak a nemzet részéről kikötött s az ország jogainak biztositására szolgáló feltételeit is magában foglalja. Ha ezen törvényczikkek szorosan meg lesznek tartva, az országnak egy törvénye sem fog megsértetni. (Zajos helyeslés.) És igy biztositva lesz a Révész ur által felhivott IV. és V. t. czikk is. A mi pedig a VI. t. czikket illeti, melyet Révész ur szintén különösen megemlit, valóban nem értem, miért helyezett ő épen azon törvényben annyi fontosságot? Hiszen ezen törvény, különösen annak első szakasza, azt tartalmazza, hogy a földesurak és az egész nemesi rend minden adófizetéstől örökre menten tartassanak. A törvénynek ezen rendelete — Istennek hála! már csakugyan megszünt, s nem hiszem, hogy azt bárki ujra feléleszteni akarhassa. Hivatkozni tehát olyan törvényre, mely országgyülésileg lőn megszüntetve, s melynek visszaállitása, ha lehető volna is, nagy csapás volna a hazára, hivatkozni arra, mint az ország jogait biztositó törvényre, valóban több volna mint hiba.

A Révész ur által felhivott VII. t. czikkre, mely az országgyülés eltartásáról szól, megjegyzem, hogy ez a törvény is lényegében megváltozott; — most már nem minden harmadik évben, hanem minden évben kell tartani országgyülést törvény szerint; most már nemcsak az egyházi s világi főrendek, hanem az egész nép képviselve van az országgyülésen; most már nemcsak nemes embereket lehet követekül választani: miért kellett volna tehát épen ezen elavult, sőt törvény által megváltoztatott és — ismét elmondom — Istennek hála! megváltoztatott törvényre hivatkozni?

Azt is mondja, tisztelt Révész úr, hogy nem osztja azon nézetemet, miszerint az, kit az örökös tartományokra nézve a származási vonal szerint az örökösödés vagy uralkodás illet, már eo ipso trónörökös vagy uralkodó Magyarországra nézve is. Mert ha ez állana, akkor hazánk az örökös tartományoknak aligha alárendeltje

nem lenne, a mi pedig önállóságunkkal s ezt biztositó törvényeinkkel, mint p. o. az 1791 : X. t. czikkel egyenesen ellenkeznék.

Midőn én azt mondottam, hogy az örökösödésnek megállapitott elöszülöttségi rende szerint mind Magyarországban, mind az örökős tartományokban ugyanazon egy fejedelmet illeti az uralkodás, nem mondottam egyebet, csak azt, mit a törvény mond. Ugyan is az 1723-ik évi I. t. czikknek 4-ik szakasza igy szól: „ugy, hogy azon nő, vagy annak férfi örököse, ki a felséges ausztriai ház mondott országainak és tartományainak a felséges ausztriai házban bevett s említett elsöszülöttség módja szerint örököse, ugyanazon trónrend szerint s a jövendő esetekben örökösödési joggal a Magyarország s hozzácsatolt szintén eloszthatlanoknak értendő részek, crszágok és tartományok csalhatlan királyaul tartassék és koronáztassék.“ Azt pedig, hogy eo ipso trónörökös vagy uralkodó Magyarországra nézve, nemcsak nem állitottam, de sőt beszédemben és az általam inditványozott fölirási javaslatban is határozottan ki van mondva, hogy a „magyar király csak koronázás által lesz törvényes magyar király, a koronázásnak pedig törvényszabta föltételei vannak, (Helyes!) miknek elöleges teljesitése mulhatatlan szükséges.“ Révész Imre úrnak azon aggodalma, hogy ilyképen Magyazország alárendeltje volna az örökös tartományoknak, mi az 1790-ki X. t. czikkel ellenkezik; ugy hiszem, fölösleges aggodalom. Mert csak ugy vagyunk ez által alárendeltei az örökös tartományoknak, mint ök minékünk, azaz kapcsolat van közöttünk az uralkodónak ugyanazonságában, vagyis personalunio és egyéb semmi. Ugyanazon törvény, melyre a tiszt. úr hivatkozik, az 1790-ki X. t. czikk szintén azt mondja, hogy „a felséges ausztriai ház nöágának örökösödése Magyarországban s a kapcsolt részekben ugyanazon fejedelmet illeti, melyet a megállapitott örökösödési rend szerint elválaszthatlanúl, oszthatatlanúl birandó többi örökös tartományokban.“ Miként ellenkezhetnék tehát az, a mit én mondottam, az 1790-ik évi X. t. czikkel, a mely ugyanazt mondja?

Végre még egy van Révész Imre úrnak előadásában, mire megjegyzést kell tennem. (Halljuk!) Azt mondja ő beszédének vége felé: „de mind ezekből még az is szükségesképen következik, hogy

ha Ő Felségéhez sem mint koronás királyhoz, sem mint törvényes trónörököshöz föl nem irhatunk, nem irhatunk hozzá máskép mint meghóditottak a meghóditóhoz.“ (Igaz, zaj.) Én a hóditást az elnyomott nép irányában mint jogalapot soha el nem ismerem, (Helyes!) és azt hiszem, hogy a hóditónak joga csak fegyverének hatalma, és csak addig terjed, a meddig fegyvere ér. (Ugy van!) A hóditottnak nincsenek moralis kötelezettségei a hóditó irányában, és azon országokban, melyek kezdetben hóditás által alakultak, valóságos jogalapúl nem a hóditás maga, hanem a hóditottaknak nyilvánosan kijelentett, vagy tettleg bizonyitott utóbbi elismerése képezi. Magyarországra vonatkozólag elvem az, mit 1790-ben az ország rendei is kimondottak october 5-ki föliratukban, hogy t. i. „a királynak és az országnak jogai az örökösödési szerződéseken alapulnak, melyeket a feleknek megváltoztatni nem szabad.“ (Zaj.)

Nem azért emlitettem itt meg ezeket, mintha azt hinném, hogy Révész Imre ur a hóditási jogot elismeri; (Halljuk!) hanem mivel tudom, hogy vannak Lajthántuli elleneink között olyanok, kik a hóditási jogot Magyarországra nézve többször már emlegették; féltem, hogy ezek Révész urnak szavait félreértve, vagy szándékosan félremagyarázva, el fogják mondani, miszerint Ausztriának hóditási joga Magyarországra nézve a magyar országgyülésen is megemlittetett és arra senki nem felelt. (Helyeslés.)

Elmondottam előadásom kezdetén, hogy az inditványom ellen felhozott egyéb ellenvetéseknek czáfolgatásába nem bocsátkozom, most sem teszem ezt, de szükségesnek tartok egy szerény észrevételt. (Halljuk!) Többen mondották a szólók közől, hogy a feliratot nem pártolják, mert a törvényesség teréről nem akarnak lelépni.

Én nem állitom, hogy fölirat helyett határozatot hozni törvényellenes; de azon vádat, hogy a fölirat ellenkezik a törvénynyel, én el nem fogadhatom. Figyelemmel kisértem és olvastam az előadásokat, mikben e vád foglaltatik, de a törvénytelenséget kimutatva sehol sem láttam. Senki nem hivatkozott csak egy törvény-czikkre sem, melyet megsértünk az által, ha felirunk; pedig midőn valamely cselekvés törvényellenesnek mondatik, ki kellene világosan mutatni, miből áll annak törvényellenessége.

Egyébiránt a tisztelt ház most már szavazat által fogja eldönteni, föliratban vagy határozatban mondjuk-e ki azt, mit mondanunk kell, s mondani akarunk. A többség akarata fog határozni. De bár mikép dőljön el a kérdés, egyet tartanék szerencsétlenségnek a hazára nézve, (Halljuk!) ha a különböző véleményüeket keserüség választaná el egymástól. (Közhelyeslés!) Czélunk egy: a haza boldogitása. Véleményeink ugyanazok mindazon jogtalanságokra nézve, mik ellen felszólalunk; nézeteink csak a módra nézve voltak egymástól eltérők, csak az utra, sőt talán nem is az utra, hanem csak az első lépésre vagyunk különbözők. (Helyes! Ugy van!) Lehet, hogy nehéz szenvedések várnak még reánk, küzdelem és erélyes müködés mindenesetre, és ha mi akkor valamennyien egymás mellett nem állunk együtt és egymásért, a haza fogja szenvedni kárát. (Helyes!) A felelősséget ne háritgassuk egymásra, ennek csak elleneink örülnének; felelünk és küzdünk valamennyien egy magasztos czélért, a haza javáért. (Helyes!) Hazánk sorsa a mi sorsunk is, egyik félé ugy, mint a másiké, egy szóval mindnyájunké. (Ugy van;) És ha egyszer-másszor részletekben talán különböznek is véleményeink, ne felejtsük, hogy a főtárgyban egyek vagyunk, arra nézve magunk között magszakadni soha sem fogunk. (Hosszan tartó éljenzés.)

Elnök: Miután az inditványozó ur utolsó felszólalási jogát gyakorlotta, (Halljuk!) az eddig folytatott általános tárgyalást a ház szabályainak értelmében ezennel bezártnak nyilvánitom. (Helyeslés.)

Következnék már most a tanácskozás folyamának rendes sora szerint, hogy kifejtsük hosszas tanácskozásunk eredményét, (Ugy van!) — azaz hogy szavazzunk, és szavazzunk mindenekelőtt az inditvány lényege és alapelve fölött.

Oly fontos lesz azonban ezen szavazás eredményére nézve, miszerint, ugy hiszem, mind a ház szabályainak szellemében cselekszem, mind talán a tiszt. ház véleményével találkozom, ha azoknak folytán, miket inditványozó úr is megemlitett, azt hozom javaslatba, hogy mind a szavazásra kitüzendő kérdés megállapitása, mind pedig az annak folytán eszközlésbe veendő szavazás a holnapi ülésre halasztassék. (Közhelyeslés.)

Jelentem még a t. háznak, hogy a szavazásra nézve két jegyzék adatott be hozzám, melyek mindegyikét 20 követnél több aláirta s melyekben az kivántatik, hogy a történendő szavazás névszerinti felszólitással történjék. (Helyeslés.)

A ház szabályai szerint ezen kivánat minden esetre teljesitendő, (Ugy van!) a szavazás tehát névszerinti felszólitással fog történni. A mai ülésre nézve kötelességemnek tartom egy észrevételt tenni. (Halljuk!)

Megilletődve tapasztaltam ugyanis, hogy szabályaink világos rendeletei ellen ismét igen számosan vannak e teremben jelen, kik a képviselők sorába nem tartoznak. (Igaz!) Ha ezen visszaélést nem gátoljuk, ez mindinkább el fog harapózni s tanácskozásaink eredményére káros hatással leend. Kijelentem tehát ezennel, hogy minden illetőknek tudtára legyen, miszerint rendelést teendek és a háznagyot is felszólitom, hogy különösen a holnapi napon, midőn oly fontos szavazás fog történni, a képviselő urakon és a ház tisztein kivül e terembe senki be ne bocsátassék; és ha mégis megtörténnék, hogy valaki észrevétlenül azok közől, kik ide nem tartoznak, bejönne, kötelességemnek fogom tartani, azt, bár ki is legyen, e terem elhagyására felszólitani. (Helyes!) A hirlapirókat, kik karzataikról gyakran lejőnek és a teremben megállapodnak, ezennel figyelmeztetem, hogy a számukra szánt hely a karzaton és nem a teremben van. (Helyes!)

A napi rendre ugyan más tárgy nem volt kitüzve; de talán el lehetne végezni némely verificationalis tárgyakat; (Jól van! Halljuk!) miért is felkérem Szilágyi Virgil előadó urat, méltóztassék referálni. (Kevés szünet; a házból számosan távoznak; többen felkiáltnak: Végezzük be a tárgyat!)

Igen sajnálom, hogy e tárgyat be nem végezhetjük s hogy nem teljesithetjük ujabb képviselő társaink irányában feladatunkat; mert a képviselő urak közől számosan eltávozván, az igazoló bizottmány jelentését tárgyalás alá nem vehetjük, minthogy határozat hozatalára nem vagyunk elegendő számmal.

Az ülést tehát jelenleg kénytelen vagyok feloszlatni.

Ezzel az ülés délben 12 órakor feloszlott.

A képviselőház XXXVII-ik ülése

— junius 5-kén. —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Csengeri Imre.

Ennek folytán Keglevich Béla gr. olvassa a tegnapi ülés jegyzőkönyvét.

Elnök: A jegyzőkönyv észrevétel nélkül meghitelesittetvén, bemutatom a tisztelt háznak Nógrádmegye közönsége föliratát, melyben Teleki László grófnak halála fölötti fájdalmát tolmácsolván, a nemzet háláját Teleki László iránt a fölépitendő pantheonban kéri annak idejében kifejeztetni. — Kammersberger László kassai lakos esedezik, hogy néhai Farkassányi Samuelnek, mint $184^8/_9$-ki kormánybiztosnak elkobzott vagyona ellen a cs. k. törvényszék előtt folyamatban levő csődper rögtön szüntessék meg. Mind két beadvány a kérvénybizottságnak lesz véleményem szerint kiadandó.

Áttérve ezek után t. ház! a napi renden levő tárgyra, (Halljuk!) a szabályok szerint legelőször is a szavazásra kitüzendő kérdést kivánom formulázni.

Midőn e kötelességemet néhány rövid szóval teljesiteném, a tisztelt ház becses figyelmeért esedezem. (Halljuk!) Szabályaink szerint legelőször az inditvány fölött kell szavazni, és szavaznunk kell oly kérdésre, a melyre a háznak tagjai egyszerüen „igen"-nel vagy „nem"-mel felelhessenek; ez csak ugy érethetik el, ha a kitüzendő kérdés a beadott és kifejtett inditványnak csak egy részére vonatkozik, azon részére t. i. melyre nézve a között és a későbben beadott inditvány és módositvány között lényeges különbség van, és melyre nézve a ház tagjai között valóságos véleménykülönbség létezik. (Helyes!) Ezen része az inditványnak, csekély belátásom szerint, a formakérdés, azon formának megállapitása t. i., melyben a ház első felszólalása foglaltassék. Az én nézetem szerint tehát az első kérdés, mely szavazásra lenne kitüzendő: ekképen volna megállapitandó: „A háznak első felszólalása fölirás le-

gyen-e vagy nem?" (Közhelyeslés.) Ezen fogalmazás más szavakkal ugyanazt jelenti, hogy fölirás vagy határozat legyen-e? de a ház szabályai szerint csak ugy fogalmaztathatik a kérdés, a mint előterjeszteni szerencsém volt. (Közhelyeslés.) A szavazás ezen kérdésre megtörvén, a fölirás vagy elfogadtatik vagy nem; és akár miképp dőljön el a szavazás, nevezetesen ha a fölirat fogadtatik is el, akkor is a jövő szavazások tárgyaul egészen más sorozata áll elő a kérdéseknek, valamint más kérdések lesznek felteendők, ha a határozat fogadtatik el; és mivel a szavazás eredményét előre bizonyosan tudni nem lehet, azon nézetben vagyok, hogy most egyelőre csak az első szavazásra állapitassék meg a kérdés, s a szavazások megtörténte után az eredményhez képest fognak a többi kérdések fokozatonként előterjesztetni. (Helyes!)

Ha tehát a tisztelt ház ezen kérdésnek akkénti feltevésében, mint azt felolvasni szerencsém volt, megnyugodni méltóztatik: akkor a szavazás, még pedig névszerinti felszólitással meg fog kezdetni. (Helyes!) Nem tudom, szükségesnek látja-e a tisztelt ház, hogy felolvastassanak azon képviselő urak nevei, kik két külön beadott jegyzékben ezen kivánságukat jelentették ki: (Nem szükséges!) ekkor csak azt kell még megjegyeznem egyik jegyzékre nézve, hogy a mennyiben abban az kivántatik, hogy a nyilvános szavazás eredménye vagyis az egyes szavazatok névszerint a jegyzőkönyvbe igtattassanak be, — ez az eddigi szokással annyiban meg nem egyezik, hogy a szavazók egyenkénti megnevezése szorosan véve naplóba tartozik, a jegyzőkönyvbe pedig csak a szavazás eredménye emlittetik meg. (Helyes!) Ennélfogva hozzáfoghatunk a szavazáshoz, melynek mai napon megtartása tegnap elhatároztatott. A szavazás rendére nézve a szavazókat Tanárky jegyző ur fogja a betüsorozatos névjegyzék szerint felhivni; — azokat, kik „igennel" szavaznak, Keglevich Béla gróf, a „nemmel" szavazókat pedig Csengeri jegyző ur irandja fel. (Helyeslés!) Végre azokat, a kik talán jelen nem volnának vagy nem szavaznának, Ignjatovics jegyző ur fogja jegyezni. (Helyes!)

Erre: Lónyay László:

Ugy hallottam, hogy talán akad köztünk oly képviselő, a ki

épen most hirtelen megbetegedvén, nem jelenhetett meg a szavazásra; ennélfogva azt bátorkodom indítványozni, és e részben csak egyéni nézetemet mondom ki, hogy mivel képviselőtársaink szavazatát elvetni, vagy kettészakitani nem lehet, menne el hozzá mindegyik pártból egy-egy ember és hozná meg szavazatát (Nagy zaj; Nem lehet! Derültség.)

Erre: Elnök:

Ugy veszem észre, hogy a tisztelt képviselő úr indítványa nem talál pártolásra, (Ugy van!) hozzáfoghatnánk tehát a szavazáshoz; a szabályok értelmében azonban a kérdést még egyszer fel fogom olvasni: A háznak első felszólalása fölirás legyen-e, vagy nem?

Most Tanárky Gedeon jegyző betürendes sorban szavazásra hívja fel a képviselőket:

Abaffy Aristid: Igen! Ács Károly: Nem! Allaga Imre: Igen! Almássy György gróf: Igen! Almásy Sándor: Nem! Andrássy Gyula gróf: Igen! Antal János: Igen! Asztalos István: Igen! Babesch Vincze: Igen! Babics János: Igen! Bagossy Sándor: Nem! Bakalovich Szilárd: Igen! Balássy Antal: Igen! Ballagi Mór: Nem! Balogh János: Nem! Bánffay Simon: Igen! Bánó József: Nem! Bánó Miklós (Nincs jelen!) Barinyai József: Igen! Bartal György: Igen! Bartal János: Igen! Batthyány István gróf: Nem! Batthyány Zsigmond gróf: Igen! Benczur Miklós: Igen! Bende József: Igen! Békásy Lajos: Nem! Beniczky Lajos; Nem! Beniczky Ödön: Nem! Beőthy Zsigmond: Nem! Berényi Ferencz gróf: Igen! Bernáth Zsigmond: Nem! Besze János: Nem! Bethlen József gróf (Nincs jelen!) Bezerédy László: Igen! Bika Simon (Nincs jelen!) Bittó István: Igen! Blaskovics Pál: Nem! Bobory Károly: Nem! Boczkó Dániel: Nem! Bodon Ábrahám: Igen! Bogdán Vincze: Igen! Bogdanovich Vilibald: Igen! Bogyó Sándor: Nem! Bónis Sámuel: Nem! Borbély Miklós: Nem! Boronkay Lajos: Nem! Boross Sámuel: Nem! Bottka Mihály: Igen! Böszörményi László: Nem! Bránováczky István: Igen! Buday Lőrincz: Nem! Bujanovics Rudolf: Nem! Burián Imre: Igen! Buttyán Vazul (Nincs jelen!) Buzna Lajos: Nem! Csáky László gróf: Igen! Csáky Tivadar gróf: Nem!

Csanády Sándor: Nem! Cseh Sándor: Nem! Csengeri Antal: Igen! Csengeri Imre: Igen! Cserky István: Nem! Csernovics Arzén: Nem! Csernovics Péter: Nem! Csiky Sándor: Nem! Czorda Bódog: Nem! Dániel Pál: Igen! Dani Ferencz: Nem! Darvas Antal: Nem! Deák Ferencz: Igen! Décsey László: Nem! Dedinszky József: Igen! Degenfeld Gusztáv gróf: Nem! Dellimanics István: Igen! Demjén István (Nincs jelen!) Dessewffy Emil gróf: Igen! Dobrzánszky Adolf (Nincs jelen!) Domahidy Ferencz (Nincs jelen!) Dőry Ádám: Nem! Éder István: Nem! Elek Mihály: Nem! Eördögh András: Nem! Eördögh Imre: Igen! (Zaj.) Eőry Sándor: Nem! Eötvös József báró: Igen! Eötvös Tamás: Igen! Erős Lajos: Igen! Faur János: Igen! Fekete Lajos: Igen! Fiáth István: Nem! Fischer István: Nem! Frater Pál: Nem! Frideczky Lajos: Igen! Frideczky Timót: Igen! Gaál Péter: Nem! Gabriel István: Nem! Gorové István: Igen: Grabarics Ernő (Nincs jelen!) Hajnik Pál: Igen! Halász Boldizsár: Nem! Hauser Ernő: Igen! Hodossy Ede: Igen! Horváth Boldizsár: Igen! Horváth Döme: Igen! Horváth Elek: Nem! Hunfalvy Pál: Igen! Hunkár Antal: Igen! Hunyady János gróf: Igen! Huszka Mihály: Igen! Ignjatovics Jakab: Nem! Ihász Rudolf: Igen! Illéssy János: Nem! Ilosvay Bertalan: Nem! Imrédy Lipót: Igen! Inkey Ádám: Igen! Ivánka Imre: Nem! Ivánkovics János: Igen! Jámbor Pál: Nem! Jekelfalusy Emil: Igen! Jókai Mór: Nem! Jura György: (Nincs jelen!) Justh György: Igen! Justh József: (Nincs jelen!) Kacskovics Lajos: Igen! Kaiser József: Igen! Kalauz Pál: Nem! Kállay Ödön: Nem! Kálóczy Lajos: Igen! Kandó Kálmán: Igen! Károlyi Ede gróf: Nem! Károlyi János: Nem! Károlyi Sándor gróf: Nem! Kazinczy Gábor: Igen! Keglevich Béla gróf: Nem! Keglevich Gyula gróf: Nem! Kelemen Albert: Nem! Kende Kanut: Nem! Kiss Dániel: Nem! Kiss Jakab: Igen! Kiss Miklós: Nem! Királyi Pál: Igen! Klauzál Gábor: Igen! Königsmayer Károly: Igen! Komáromy György: Nem! Konkoly Thege Dienes: Nem! Konkoly Thege Pál: Nem! Korics Gáspár: Nem! Kovács Ferencz: Nem! Kovách László: Igen! Kovács Lőrincz: Nem! Kozma Imre: Nem! Kozma Sándor: Igen! Kubinyi Ferencz: Nem! Kubinyi Florián: Nem! Kubinyi Ödön: Igen! Kubinyi Rudolf: Igen! Kupricz Imre:

Nem! Kurcz György: Igen! László Imre: Nem! Latinovics Vincze: Nem! Lipthay Béla báró: Igen! Lónyay Gábor: Igen! Lónyay László: Nem! Lónyay Ményhért: Igen! Lo-Presti Árpád báró: Nem! Lovassy Ferencz: Nem! Lukács György: Nem! Lukinich Mihály: Nem! Luzsénszky József báró: Igen! Luzsénszky Pál báró: Nem! Mácsay Lukács: (Nincs jelen!) Máday Lajos: Igen! Madách Imre: Nem! Madarász József: Nem! Manassy György: Nem! Mangold Károly: Igen! Maniu Aurel: Igen! Máriássy Ágoston: Igen! Máriássy János: Nem! Markos György: Igen! Markovics Antal: Igen! Maróthy János: Nem! Mátyás József: Nem! Mednyánszky Ede báró: Igen! Mihályi Gábor: Igen! Miskolczy Károly: Nem! Missics János: Nem! Mocsáry Lajos: Igen! Molnár József: Igen! Molnár Pál: Igen! Murgu Euthim: Nem! Müllek Ferencz: Nem! Nagy Szabó Ignácz: Nem! Návay Tamás: Igen! Nyári Pál: Nem! Nedeczky János: Igen! Németh Albert: Nem! Nicolics Fedor báró: Igen! Odescalchy Gyula herczeg: Nem! Okolicsányi Antal: Nem! Oláh Miklós: Nem! Olgyay Lajos: Igen! Olgyay Titus: Igen! Ónossy Mátyás: Igen! Opitz Sándor: Nem! Pálffy Pál gróf: Igen! Pap János: (Nincs jelen!) Papp József: Igen! Papp Mór: Igen! Paszku Fülöp: Igen! Patay István: Nem! Perczel István: Nem! Perczel Vincze: Nem! Péter Miklós: Igen! Pétery Károly: Nem! Pethes József: Nem! Pesti Frigyes: Igen! Piller Gedeon: Igen! Piukovics Mihály: Nem! Plachy Lajos: Nem! Plainer Antal: Igen! Podmaniczky Frigyes báró: Nem! Pongrácz Lajos: Nem! Popa György: Igen! Popovics János: Nem! Popovics Zsigmond: Nem! Prónay József (Nincs jelen!) Prugberger József: Igen! Raczkovics Kozma: Igen! Ráday Gedeon gróf: Nem! Ragályi Ferdinánd: Igen! Ragályi Miksa: Igen! Rakovszky Mór: Igen! Ráthonyi Lajos: Nem! Rónay János: Igen! Rónay Lajos: Igen! Ruttkay István: Nem! Salamon Lajos: Nem! Sárközy József: Nem! Sárközy Kázmér: Igen! Schmertzing Tádé báró: Igen! Sennyey Lajos báró: Nem! Seregélyi Sándor: Igen! Simics József: Nem! Simon Pál: Igen! Simonyi Lajos báró: Nem! Simonyi Simon: Igen! Siskovics József: Igen! Sóhalmi Samu János: Nem! Somssich Imre gróf: Igen! Somssich Pál: Igen! Sponer Tivadar: Igen! Stockinger Mór:

Igen! Sümeghy Ferencz: Igen! Szabó György: Igen! Szabó Imre: Igen! Szabó József: Nem! Szabó Kálmán: Igen! Szabó Samu: Igen! Szalay László: Igen! Szalay Sándor: Nem! Szálé Antal: Igen! Szapáry Géza gróf: Igen! Szapáry Gyula gróf: Igen! Szaplonczay József: Nem! Szathmáry Király József: Igen! Szathmáry Király Pál: Igen! Széchenyi Béla gróf: Igen! Széchényi Dienes gróf: Igen! Szelestey László: Nem! Szemző Mátyás (Nincs jelen!) Szepesy Péter: Nem! Szentimrey György: Igen! Szentiványi Adolf: Nem! Szentiványi Károly: Igen! Szilágyi Virgil: Nem! Szluha Benedek: Nem! Szőke Károly: Nem! Szőllősy Károly: Nem! Sztehló József: Igen! Szüllő György: Nem! Tanárky Gedeon: Nem! Teleky Gyula gróf: Nem! Terényi Lajos: Nem! Thalabér Lajos: Nem! Tisza Kálmán: Nem! Tisza Lajos: Nem! Tisza László: Nem! Tizedy Miklós: Igen! Tolnay Károly: Igen! Tóth Vilmos: Igen! Török Napoleon gróf: Igen! Trefort Ágoston: Igen! (Zaj.) Ullmann Bernát: Igen! (Zaj.) Urbanovszky Mór: Igen! (Zaj.) Urházy György: Igen! Ürményi József: Igen! Ürményi Miksa: Igen! Vadnay Lajos: Igen! Vajay Károly: Nem! Vályi János: Nem! Várady Gábor: Nem! Varga Antal: Nem! Vay Béla báró: Igen! Vay Mihály gróf: Nem! Véesey József báró: Igen! Vertán Endre: Nem! Vidacs János: Nem! (Zaj; Halljuk!) Virágh Dienes: Nem! Vojnics Lukács: Igen! Wlád Alajos: Igen! Zákó Sándor: Nem! Zámory Kálmán: Nem! Zelenay Gida: Igen! Zichy Antal: Igen! (Zaj.)

Elnök: A szavazásnak ugy is már bekövetkező végén különös figyelmet kérek!

Zichy Jenő gróf: Igen! Zichy József gróf: Igen! Zlinszky György (Nincs jelen!) Zmertich Károly: Igen! Zsarnay Imre: Nem szavazok! (Zaj.) Zsitvay József: Nem!

Most azok nevei fognak felolvastatni, kik az első felhivásnál jelen nem voltak.

Tanárky Gedeon jegyző ujra felhivja a fölebbi szavazásnál jelen nem voltak neveit; Bánó Miklós (Nincs jelen!)

Bethlen József gróf: Nem! Bika Simon (Nincs jelen!), Buttyán Vazul (Nincs jelen!), Demjén István: Nem! Dobrzánszky Ádolf (Nincs jelen!) Domahidy Ferencz (Nincs jelen!), Grabarics Ernő (Nincs jelen!), Jura György (Nincs jelen!), Justh József (Nincs je-

len!), Mácsay Lukács (Nincs jelen!), Pap János (Nincs jelen!), Prónay József (Nincs jelen!), Szemző Mátyás (Nincs jelen!) Zlinszky György (Nincs jelen!)

Elnök: A szavazás végbe menvén, beadatott összesen 307 szavazat. Igennel szavazott 155, nemmel 152, 14-en nem szavaztak.

A háznak többsége tehát arra nyilatkozott, hogy első felszólalása felirat legyen.

Következik e tárgyban a további határozatoknak hozatala. Én a ház elé tüzendő kérdéseket természetesen csak azon inditványok alapján tehetem föl, melyek irásban tétettek; a fölirat érdemében itt más indítvány mint az, melyet t. képviselő társunk Deák Ferencz a ház asztalára mindjárt tanácskozásunk első napján letett, be nem adatván, a kérdés már most csak az: vajjon azon föliratí javaslatot, melyet t. képviselő társunk Deák Ferencz a ház asztalára letett, méltóztatik-e a tisztelt ház föliratának alapjaúl — természetesen a czikkenkénti tárgyalásnak fennhagyása mellett — elfogadni? (Közhelyeslés.)

Erre: Kubinyi Ferencz:

Azt hiszem, t. ház! hogy miután az általános tárgyalás megtörtént, most következni fog a részletes tárgyalás, mely mindenesetre szükséges lesz; szükségtelen tehát itt szavazni, s igy azt inditványozom, hogy ezen tárgyalásra nézve holnapután kezdjük meg a tanácskozást. (Zaj.)

Elnök: Ha a t. képviselő urak föl akarnak szólalni, méltóztassanak magukat föliratni s egyenként nyilatkozni, mert különben lehetetlen tanácskozni. — Az általános tárgyalás elvégeztetvén, a szabályok szerint következik a részletes tárgyalás, vagyis czikkenkénti tárgyalása azon felirati javaslatnak, melyet Deák Ferencz ur a ház asztalára letett. Felszólitom a t. házat, vajjon azon kérdés iránt, melyet elébb eléterjesztettem, van-e valakinek észrevétele? Ha nincsen, (Nincsen!) kifogom a határozatot mondani, mely az, hogy a ház asztalára Deák Ferencz ur által letett felirati javaslat részletes, azaz czikkenkénti tárgyalása fog most bekövetkezni.

Meghatározandó jelenleg egyszersmind az idő is, hogy mikor

kezdessék meg a czikkenkénti tárgyalás. (Fölkiáltások: Holnap! mások: Holnapután!)

Erre: Tisza Kálmán:

Csak arra nézve akarok néhány szót szólani, mit t. elnökünk most kérdésül kitűzött, hogy t. i. elfogadtatik-e tárgyalás alapjáúl a t. képviselő társunk Deák Ferencz által beadott felirati javaslat. Részemről erre nézve nyilvánitom, miszerint én igen is ezen fölirati javaslatot a részletes tárgyalás alapjaul elfogadom, ha méltóztatnak másfelől megállapodni abban, mit szintén Deák Ferencz képviselő ur inditványozott, hogy a mint a földirattal egészen készen vagyunk, és fölötte a részletes tárgyalás befejezve van: mindazon pontok, melyeket inditványához pótlólag hozzátenni javasoltam, külön határozatba tétessenek. (Általános helyeslés.)

Erre: Bezerédy László:

Talán nem volna czélszerütlen, ha a tisztelt ház a részletes tanácskozásban igenis elágazó véleményeknek némileg összpontositására és az egyetértésnek könnyebb elérése végett elhatározná, hogy külön zárt tanácskozmányt tartson, a végből is, hogy a föliratnak tárgyalása igen hosszura ne terjedjen. (Nem szükséges!) Azt hiszem, ez czélra vezető eszköz lenne, hogy az egyetértés könnyebben elérethessék, a ház asztalára letett indítvány elfogadására nézve. (Zaj!)

Erre: Vajai Károly:

Azt hiszem, hogy e kérdésben zárt conferenciára nincs szükség, miután mindenki a beadandó tárgyakkal oly annyira tisztában van, hogy a fölött még privatim is tanácskozni már épen nem szükséges. A mi a discussiókra kitüzendő napot illeti, én azt hiszem, hogy ez oly fontos tárgy, miszerint megérdemli, hogy 24 óráig még egyszer gondolkozzunk fölötte. De különben is meg vagyunk híva egy requiemre, hol mindenesetre meg fogunk jelenni, mert Teleki László megérdemli, hogy gyásztiszteletén in corpore még egyszer megjelenjünk. (Helyeslés!)

Erre: Deák Ferencz:

A részletes tárgyalást, mely mind a szabályok szerint szükséges, mind az általános tárgyalásnál határozottan fön is volt tartva,

én is óhajtom; s óhajtom annyival inkább, mert bármi furcsának tessék is, meglehet, hogy a részletes tárgyalás alkalmával magam is teszek indítványt oly tárgy iránt, mit a föliratba betétetni óhajtanék. Ilyen az, mit tegnap a sanctio pragmaticára vonatkozólag mondottam, hogy az örökösödési rend a mi törvényeinkben szükebb korlátok közé van szoritva, mint a sanctio pragmaticában és ha eszembe jutott volna, ezt mindjárt első javaslatomba is betettem volna.

Mi Tisza Kálmán képviselő társunk indítványát illeti, azt gondolom, senki sincs, ki azon nagy fontosságú tárgyakat, melyek abban bennfoglaltatnak, azonnal mindjárt fölvenni s határozatkép kimondani hajlandó ne volna; sőt óhajtanám, hogy némely pontjára nézve azonnal előkészitő választmányok küldetnének ki; melyek működéseiket tüstént megkezdhetik, s folytathatják azalatt is, mig a ház kiegészitetlen.

Mi a tanácskozás idejét illeti, azt hiszem, 24 óra — ha már eddig annyit nem késtünk volna — magában nem sok; hanem tudván azt, hogy valóban rosz néven veszik az országban, ha közbevetünk ilyen napokat, talán lehetne a dolgon úgy segiteni, hogy miután holnap délelőtt isteni tisztelet lesz, tartanánk délután ülést. Mindenesetre adjuk meg elhúnyt barátunknak az utolsó tiszteletet.

Hallottam fölemliteni, hogy holnap lóverseny is lesz; azt hiszem, nagyon sok érdekelt ember itt nincs, kinek ott múlhatatlanúl jelen kellene lenni, kezdjük meg tehát tanácskozásunkat a szokott időn kivül holnap délután.

Erre: Besze János:

A Deák Ferencz követtársunk fölirati javaslatában tartalmazottakat betűről betűre mindnyájan tudjuk, sőt könyv nélkül is megtanúltuk. Ismeri azt Europa söt az egész világ, s igy én nem látom annak szükségét, hogy még tovább okoskodjunk fölötte és időt vesztegessünk. A requiem holnap 10 órakor be fog végződni, és mi 11 órakor folytathatjuk a tanácskozást. (Helyeslés!)

Erre: Ragályi Miksa:

Csak azt akarom mondani, hogy tegnapelőtt ugy volt jelentve, miként a Teleki László gróf tiszteletére rendezett requiem 9 órakor

kezdődik, az hihetőleg 10 órakor vagy $10^{1}/_{2}$-kor be fog fejeztetni: mi tehát 11 órakor ülést tarthatunk, mi minden esetre sokkal alkalmatosabb, mint ha azt délután tartanók. (Zaj.)

Erre: Ráday Gedeon gróf:

Osztom Deák Ferencz t. képviselő társunk észrevételét, más részről azonban azt vélem, hogy a holnapi tanácskozás, legyen az bár 11 órakor, vagy délután, meglehetősen csonka lesz, azt hiszem tehát, hogy holnap ugyan jöjjünk össze, de csak a verificationalis tárgyakat végezzük be, és csak holnapután kezdjünk a fölirat tárgyalásához. (Közhelyeslés!)

Én ezt t. ház azért tartom szükségesnek, mert a dolog igen nagyfontosságú és — meglehet ugyan, hogy hibázom, — mert azt hiszem, hogy ha ezen tárgyat holnapután veszszük elő sokkal gyorsabban fogunk czélt érni, és azon egyetértés, melyet tegnap Deák Ferencz oly szépen festett, a holnaputáni ülésben sokkal inkább fog eléretni, mint a holnapiban. (Helyeslés; zaj.)

Erre: Ivánka Imre:

Pártolom Ráday Gedeon gróf előadását, s azt hiszem sokkal czélszerübb, ha előleges tanácskozmányainkban a kérdések fölött megállapodva jövünk ide, mint ha itt vitatjuk meg a dolgot hosszasan. A jegyzőválasztást és a verificationalis tárgyakat talán most végezhetnők el.

Erre: Markovics Antal:

Én azt hiszem, hogy elég időnk van a verificationalis tárgyak elvégzésére és a jegyzők megválasztására, mit ha ma elvégeztünk, holnap bátran foghatunk a fölirat tárgyalásához.

Elnök: A tegnapi napon megkisértettem egy oly tárgyat, mely napirendre kitüzve nem volt, és pedig jelesen egykét verificationalis tárgyat tanácskozás végett a t. ház elé terjeszteni; de kénytelen vagyok bevallani, szándékom meghiusult, mert a tagok eltávozása miatt nem levén teljes számmal a ház, az ülést el kellett oszlatni. Ha tehát ma ismét oly tárgyba találnánk bocsátkozni, mely kitüzve nem volt; tartok tőle, hogy ismét ugyanaz fogna történni. (Fölkiáltások: Ugy van!) Mi már azt a kérdést illeti, hogy a reszletes tárgyalás mikor kezdessék meg? erre nézve csakugyan több

oldalról veszem észre azon óhajtást, miszerint e részben elébb értekezni kellene; azért azt gondolom, nem fog tán a t. ház sokat mulasztani az időből, sőt talán a későbbi tárgyalásoknak könnyebb menetelével megnyerendi ez időt, ha 24 órát méltóztatnak bővebb megfontolásra engedni, és a feliratnak szakaszonkénti tárgyalását csak holnapután kezdjük meg. (Helyes!)

Bezerédy László képviselő ur kivánságára, hogy titkos ülés tartassék, azt vagyok kénytelen megjegyezni, miszerint ez iránt a szabályok intézkednek, s én magamat azokhoz tartom. De én magam sem látok elég indokot arra, hogy titkos ülést hirdessek. (Bezerédy László képviselő feláll, közbe akar szólni, de az elnök hallgatásra ad jelt.)

A holnapi napon csakugyan volnának teendők, melyek elintézésre várnak. Igy a jegyzői kar egyik széke megürült: kitüzethetik tehát: 1-ör a jegyzőnek megválasztása. 2-or a junius havi költségvetést szintén bátor leszek a holnapi napon felhozni, minthogy a napok egymás után mulnak, junius közepe is nem sokára itt lesz, — kell tehát intézkednünk. 3-or Azon követtársaink, kik verificationalis kérdés alatt vannak, megérdemlik, hogy a holnapi napot az ő ügyök elintézésére szenteljük, hogy aztán ők is nyugodtan szavazhassanak. (Helyes!)

Végre jelentem, hogy holnap 9 órára van az izraeliták imaházában a gyász-isteni-tisztelet kezdete kitüzve, és ugy vagyok értesülve — mert kérdezősködtem, — hogy egy óra alatt elvégződik; ha tehát jónak találja a t. ház, holnap d. e. $10^{1}/_{2}$ órára lehetne az ülést kitüzni. (Jól van! helyes!)

Erre: Bezerédy László:

Az igen tisztelt elnök megrovására bátor vagyok igazolásomul fölhozni, hogy én nem titkos ülést akartam, hanem zárt tanácskozást. (Fölkiáltások: Hiszen ez ugyan az!)

Elnök: Kénytelen vagyok kijelenteni, hogy különböztem ugyan véleményben Bezerédy László képviselő urtól, de megrovást tenni eszem ágába sem volt. —

Erre: Bernáth Zsigmond:

A multkori gyász-isteni-tisztelet alkalmával, Kubinyi Ferencz

képviselő társunk inditványára, a ház tömegesen innen ment az egyházba. Most ismét ugyanazon tisztelet levén teendőnk, gondolnám, ugyanazt tehetnők ez alkalommal is; de minthogy a holnap tartandó gyász-isteni-tisztelet helyétől ezen ház igen távol van, s alkalmatlan lenne, a nagy hőségben oly messzire menni; bátor vagyok inditványozni, hogy a megyeháznál gyüljünk össze s onnan menjünk az isteni tiszteletre. (Általános helyeslés!)

Elnök: A gyász-isteni-tiszteletre tehát holnap a megyeháznál fogunk összegyülni. (Jól van!)

Ezzel az ülésnek délben 12 órakor vége lőn. —

A képviselőház XXXVIII-ik ülése

— *junius 6-kán.* —

Elnök: Podmaniczky Frigyes b.

Jegyző: Ignjatovich Jakab.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve fölolvastatván, Bernáth Zsigmond és Kubinyi Ferencz azon észrevételt teszik, hogy nincs benne kitéve azok száma, kik nem szavaztak. Keglevich Béla gr. azt kivánja beletétetni, hogy 13 képviselő nem volt jelen, 1 pedig nem szavazott. (Helyes!)

Elnök — mig a jegyzőkönyv kiigazittatik — bejelenti Sztehló József bácsmegyei petrováczi kerületbeli képviselő leköszönését a képviselői állásról (az illető nyilatkozat fölolvastatik), és Hevesmegye közönségének panaszát a törvénytelen adónak erőhatalommali behajtása iránt.

Sztehló József lemondása folytán Bácsmegye állandó bizottmánya uj képviselő-választás eszközlésére fog elnökségileg fölszólittatni.

A tegnapi jegyzőkönyv kiigazitva ujra fölolvastatván hitelesittetik.

Ezután a Révész Imre képviselő és jegyző leköszönése által megürült jegyzői szék betöltése végett uj jegyző levén a napirend szerint választandó, megkezdetett a szavazás, mely be is fejeztetvén, elnök kijelenté, hogy az eredmény a holnapi ülés kezdetén fog közzé tétetni. (Helyes!)

Ennek folytán Keglevich Béla gr. j. fölolvassa a háznak f. junius hóra vonatkozó költségvetését, mely minden észrevétel nélkül helybenhagyatván, az illető bizottmány egyszersmind utasittatott, hogy a jövő jul. hóra a költségvetést elkészitse.

Ezután Szilágyi Virgil, mint az állandó 9-es igazoló bizottmány előadója fölolvassa annak javaslatát Batthyány Zsigmond gr. és Bika Simon képviselőkre nézve, kik — a hiányok pótlása végett visszaadott jegyzőkönyveiket kiigazitva ismét beadván — ama javaslat szerint igazolandók.

A javaslat elfogadtatott, Batthyány Zsigmond gr. és Bika Simon igazolt képviselőknek nyilvánittattak.

A bizottmány véleménye, mely szerint Simonyi Ernő nyitramegyei privigyei kerületbeli képviselő — megbizó-levele rendben találtatván — igazoltnak tekintendő, a szokott föntartással hasonlag helyben hagyatott.

Bánffy Elek b. krasznamegyei zilahi kerületbeli képviselő megválasztatására nézve vizsgálatot ajánl az igazoló bizottmány. Décsey László és Bogossy Sándor nem osztják a bizottmány véleményét. Mihályi Gábor, Madarász József és Bónis Samu szavazást inditványozván, fölkelés általi szavazásra került a dolog, melynél a bizottmány javaslatát senki sem pártolta, s igy Bánffy Elek b. igazolt képviselőnek jelentetett ki.

Fölolvastatván az igazolási bizottmány véleménye, Ragályi Miksának, Károlyi János képviselő megválasztatása iránti vizsgálati jelentése fölött, s az helybenhagyatván, az illető egyértelmüleg igazoltnak nyilvánitatott.

Frideczky Timót ellen a bizottmány véleménye szerint vizsgálat levén elrendelendő, Kalauz Pál, Ragályi Miksa és Szálé Antal s még néhányan ellenkező értelemben nyilatkoztak. Ráday Gedeon gr. pedig pártolta a bizottmány javaslatát, mely

a szavazásnál a többség által elvettetvén, Frideczky Timót igazolt képviselőnek jelentetett ki.

Popovics János aradmegyei radnai kerületbeli képviselőre nézve az igazolási bizottmány vizsgálatot ajánl. Wlad Alajos, Maniu Aurel, Paszku Fülöp, Böszörményi László és Babest Vincze ellenkező nézetüket indokolák. Eötvös József b., Bezerédj László és Kazinczy Gábor a bizottmány véleményét pártolák.

A szavazás eredménye az lett, hogy a többség kivánatához képest Popovics János igazolt képviselőnek nyilvánitatott.

Több tárgy nem levén a napirenden, elnök az ülést $1^3/_4$ órakor eloszlatá, a legközelebbit holnap reggeli 10 órára hirdetvén.

A képviselőház XXXIX-dik ülése.

— *Junius 7-kén.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Tanárky Gedeon.

Ignjatovich Jakab j. fölolvasván a tegnapi ülés jegyzőkönyvét; ez minden észrevétel nélkül meghitelesittetik.

Elnök bejelenti Csanádmegye közönségének föliratát, melyben halhatatlan Széchenyink érdemeit az alkotandó törvények első czikkébe kéri iktattatni. Azután közli a jegyzőválasztás végett tegnap eszközlött szavazás eredményét, mely szerint 202 képviselő szavazott. A 202 szavazatból 101 — épen fele — Bánó Józsefre esett; Tóth Vilmos 90 szavazatot nyert, a többi 11 szavazat más képviselőkre esett. Minthogy Bánó nem nyert átalános többséget, ö reá és Tóth Vilmosra nézve — mint kik a legtöbb szavazattal birtak, — a szabályok értelmében uj szavazás fog eszközöltetni, mely is holnapra tüzetik ki.

Ezután a napirendre, t. i. a Deák-féle fölirati javaslat czik-

kenkénti tárgyalására térvén át a ház, elnök mindenekelőtt tudatja, hogy Nyáry Pál e tárgyban módositványt adott be, a javaslat 7-ik lapjára vonatkozólag, mely módositványt kinyomatni rendeltetvén, s egyszersmind elrendeltetet, hogy csak a hosszabb módositványok fognak ezentul kinyomatni, és pedig anélkül, hogy az országgyülési iratokhoz csatoltatnának. Ennek folytán megkezdetvén a tárgyalás, Bónis Sámuel e czimből „Fölséges Császár és Király!“ e két szót „és Király“ kihagyatni kivánja, nehogy ellenségeink e czimből azt következtessék, hogy a nemzet Ferencz József Ő Fölségét Magyarország királyának már is elismeri. Ugyanez okból nem ajánlja szóló e czimet „Felség!“ vagy „Felséges Ur!“ mert ezt használák régente az ország rendei, midőn a törvényes koronás királyhoz szólottak. A fölirat szövegében pedig „Fölséged“ helyébe mindenütt: „Császári Fölséged“-et kiván tétetni. (Közhelyeslés.)

Perczel István e czimet ajánlja: „Fölség!“

Fekete Lajos, Kubinyi Ferencz, Ragályi Nándor és Beniczky Lajos pártolják Bónis Sámuel inditványát.

Ivánka Imre eláll azon előbb beadott módositványától, melyben a „Fölséges Ur!“ czimet ajánlta.

Vajai Károly a „Fölséges Ur“ czimet kivánja használtatni.

Ónossy Mátyás azt véli, hogy az országgyülés kiegészitlen állapota s ebből folyó illetéktelensége miatt a királyi czim alkalmazásából sem lehetne elismerést következtetni.

Klauzál Gábor, Szentiványi Adolf, Ürményi József, Madarász József, Vajai Károly véleményét osztják.

Szaplonczay József és Tisza László Bónis Samu inditványát pártolják.

Tisza Kálmán vagy csak a császári czimet, vagy pedig Ferencz József Ő Felsége minden czimeit kivánja használtatni, kivéve a magyar királyét.

Bobory Károly a császári czimet azért ajánlja, mert annak megörülend Ferencz József Ő Felsége, minthogy az a centralisatiónak általa követett eszméjét képviseli.

Nyáry Pál ezen érdekes vitában uj érvet lát azok részére,

kik a határozatot pártolták; mivel e zavarból — hogy nem tudja a ház, mily czimet tegyen a fölirás homlokára — kitünik, hogy nincs is kinek fölirni törvényesen. — Azok aggodalmának megszüntetésére, kik a császári s királyi vagy csak császári czim használásánál káros következtetésektől tartanak, azt inditványozza szóló, hogy mondassék ki jegyzőkönyvileg, miszerint a ház a föliratban használt minden czimmel csak a tényleges hatalmat érti. (Közhelyeslés.)

Kállay Ödön minden jogsérelmet csak az által véli elkerülhetni, ha e czim alkalmaztatik: „Felséges Ur!"

Mihályi Gábor osztja előbbeniek nézetét.

Zsarnay Imre a „Fölséges Ur" helyett a Fölséges Császár czimet óhajtja használtatni, minthogy az előbbeni czimből az ur szó szükségkép mindig magába involválja ezen eszmét, hogy „szolga."

Csiky Sándor pártolja Nyáry Pál inditványát.

Talabér Lajos a főherczegi vagy fönség, Andrássy Gyula gr. pedig a „Fölséges Ur" czimet kivánják alkalmaztatni.

Miután már régóta szavazás kivántatott több oldalról, az most végre — miután már senki sincs szólás végett följegyezve, megkezdetett.

A javaslatban foglalt megszólitás: „Fölséges Császár és Király!" a többség által elvettetik.

Bónis Sámuel inditványa, mely szerint ezen czimből e két szó: „és Király" kihagyandó lenne, a többség által szintén nem pártoltatik.

Az átalános többség e czimet fogadja el: „Fölséges Ur!"

Nyáry Pál inditványa ellen senki szót nem emelvén, az szavazás nélkül elfogadtatik.

Ezután fölolvastatik a fölirat első czikke. Bobory Károly és Várady Gábor az első czikkben a fölemlitett 12 évi sulyos szenvedések előzményeit, a 48-ki harczot s annak valódi okait is meg kivánják érinteni. Várady Gábor erre nézve módositványt is nyujtott be, de hosszabb vita után, — melynek szavazás lett a vége — az eredeti szerkezet a többség által elfogadtatott.

A részletek feletti vita folytattatván többen e kifejezést: „nem

vezetheti a birodalom népeit boldogságra" azzal kivánák módositani, hogy e szó „birodalom" kihagyassék, nehogy elismerni lássék a nemzet, hogy Magyarország az ugynevezett ausztriai birodalom kiegészitő részét képezi. Az eredeti szerkezet azonban a szavazásnál a többség által meghagyatott. Érdekes volt azon kérdés, valjon megmaradjon-e a szerkezetben e kifejezés: „a magyar nemzet képviselői", vagy ez tétessék-e helyébe „Magyarország népképviselői." Az utóbbit Maróthy János, Pópa János, Buttyán Vazul és más — nem magyar ajku lakossággal biró kerületekben megválasztott képviselők kivánták nem magyar ajku testvéreink megnyugtatására. Vertán a biharmegyei románok nevében fölöslegesnek nyilvánitá e változtatást, mely, daczára annak, hogy több oldalról támogattatott, a többség által nem fogadtatott el, a szerkezet hagyatván meg.

Nagyobb vitára adott alkalmat e kitétel: „nem a mult idők szenvedései miatt, mert azokra fátyolt vetünk." Abban a szó szoros értelmében az egész ház megegyezett, hogy e négy szó: „mert azokra fátyolt vetünk" kihagyassék; ugy hogy a szavazásnál egyetlen egy tag sem kelt föl az eredeti szerkezet mellett. Csak azirául nem jött létre egyetértés, hogy mi tétessék azon kifejezés helyébe. Az e pont fölötti tárgyalás azonban ma nem fejeztethetett be, minthogy az elnök észrevévén, hogy számos tag eltávozása folytán nem teljes az ülés, ezt $2^3/_4$ órakor eloszlatta.

A képviselőház XL-ik ülése

— *junius 8-án.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán:
Jegyző: Jura György:

A tegnapi ülés jegyzőkönyvének hitelesitése után az elnök bejelenti Vésztő község kérelmét urbérügyben, s előterjeszti Marosszék

küldöttségének azon kivánatát, hogy a szék kérelmét utasitásuk szerint személyesen adhassák át. Miután ez a ház szabályaival ellenkezik, Simonyi L. báró inditványa folytán az alelnökök s Ignjatovich és Csengery Imre jegyzők küldettek ki a kérelemnek átvételére.

Ezután a ház a megürült jegyzői állás betöltése végett ismétlé a szavazást. Az ülés után összeszámolt szavazatok általános többsége Bánó Józsefre esett.

Folytattatott a felirat szövegének megvitatása.

Kazinczy módositványát, mire tegnap a szavazás meg nem történhetett, a többség elfogadta s a 4-ik szakaszban e szavak helyett: „mert azokra fátyolt vetünk“: „mikre ezentul fátyolt boritunk“ állandnak.

Az 5. 6. és 7. szakaszra semmi észrevétel. A 8-diknál gr. Károlyi Ede kivánja, hogy e szavak helyett: „nem magyar szempontból, nem magyar érdekek szerint“ „nem hazai szempontból, nem hazai“ sat. tétessenek. Ez inditvány több képviselő aláirásával ellátott módositványban formuláztatván s a módositványban még az is kivántatván, hogy a feliratban mindenütt, hol e szó „nemzet“ áll, mindenütt „ország“ tétessék; a ház nagy helyeslése közben következő felszólalások történtek:

Szalay László a legnagyobb calamitásnak tartaná, ha a nemzetiség felette fontos kérdése itt a felirat egyes szavainak megválasztatása czéljából kerülne fel. E kérdés tüzetesb tárgyalást igényel. De e mellett minden parlamentben a vita nem a szavak, hanem az elvek körül szokott forogni. A stylust külön bizottmány határozza meg. Inditványozza tehát, hogy ily bizottmány neveztessék ki, mely az elvek megállapitása után az elfogadandó módositványokat kellőleg szőjje be.

Kalauz Pál. Ha minden kitételnél már is nemzetiségi kérdés fog előfordulni, mit én igen különösnek tartok, annyira megyünk utoljára, hogy e kifejezést: „magyar“ nem is fogjuk használhatni és szent István koronája polyglotte koronának fog czimeztetni. Azok közé tartozom, kik nem szivesen hallják e szót: „Magyarok Istene“, mert én a magyarok Istenét a szabadság Istenének tartom,

ki minden népnek Istene. De igen különösnek tartanám, ha nekünk, mihelyt ezen szó: „Magyarország“ előjön, azt magyar szempontból tekintve mellőznünk kellene. Igen kérném azokat, kik ez irányban szólalták fel, méltóztassanak ettől elállani és vallják magukat magyaroknak, miután a magyar érdek szintén az ö érdekük.

Klauzál Gábor. Nem szólalnék fel, ha ezen kérdés, mely most előterjesztetett és tanácskozás alatt van, már másodszor nem hozatott volna fel. Tegnap a többség határozatban kimondotta azt, hogy midőn e föliratban a magyar nemzetről szól, a magyar nemzetet érti egész kiterjedésben, minden különbség nélkül vallásra, nyelvre és nemzetiségre, s magam is igy kivántam ezen szavakat értelmezni. Ha mi e szó helyébe „magyar szempontból“ ezt tennők: „hazai szempontból“, összeütközésbe jönne ezen egész szakasz czéljával: mert hiszen mindenkinek hazája az, a hol lakik; az osztráknak, csehnek az a hazája, a hol lakik. De mi itt e föliratban épen azt akarjuk mondani, hogy „nem magyar szempontból, hanem birodalmi szempontból“, nem „a magyar korona szempontjából.“ Miután azok, kik e részben fölszólaltak, meg vannak győződve, pedig meg lehetnek győződve arról, hogy itt e teremben senki sincs, ki a nemzetiségek méltányos kivánatait egész lélekkel, szivvel és őszinteséggel nem szeretné, nem óhajtaná kielégiteni: ne méltóztassanak ilyen fölakadások által, midőn a magyar magát magyarnak, magyar nemzetnek nevezi, ez ellen felszólalni, nehogy azon eszme támadjon ellenünk, mintha e tisztelt ház tagjai magukat a magyar nemzettől akarnák isolálni; pedig én azt hiszem, hogy valamint az igen tisztelt képviselők között, ugy küldőik között sem lehet valaki, ki magát a magyar nemzettől el akarná választani. Ezen észrevételt szükségesnek láttam megtenni, nehogy talán ezen előterjesztések kellemetlen vitákra adjanak okot.

B. Eötvös József. Részemről nem tartok semmit károsabbnak és veszélyesebbnek, mint ha ilyen nagyfontosságu kérdések véletlenül kerülnek tanácskozás alá. Ha van fontos kérdés a hazában, kétségen kivül a nemzetiségek kérdése a legfontosabb. Milyenek a magyar nemzetnek nézetei e kérdésre nézve? azt a magyar nemzet bebizonyitotta 1848-ban, midőn törvényeiben kimondotta a leg-

tökéletesebb jogegyenlőséget, és ezen kimondás által minden nemzet elnyomatásának már végképen véget vetett. Ha valaki, én kivánom, sőt tovább megyek, én reménylem, hogy ha az országgyülés még egy ideig együtt maradhat, a nemzetiségeknek teljes kielégitése lesz annak eredménye; de mi ezen eredményt nem az által fogjuk elérni, hogy a fölirásból egyes szavakat kihagyunk; kihagyásuk által a nemzetiségeket, melyek az előbbi szerkezetet nem is ismerték, megnyugtatni nem lehet. Itt positiv rendszabályokra van szükség; szükség van arra, hogy a nemzetiség kérdését addig is, mig az országgyülésen elhárittatnak azon akadályok, melyek a törvényalkotásnak utjában állanak, a ház tüzetes tárgyalás alá vegye. S hogy ezt én előidézzem, bátor leszek a jövő napokban egy alázatos inditványt előterjeszteni. Addig pedig méltóztassék megengedni azon kérést, ne tárgyaljuk ezen legfontosabb kérdésünket, melytől milliók nyugodalma s az országnak jövője függ, ne tárgyaljuk véletlenül s incidentalis uton. Legyenek megnyugodva mindazok, a kik más ajkuak, nem mondom más nemzetiségek, mert ha a házában különböző ajku lakók vannak, de én itt mást, mint egyenjogu polgártársat, mást mint magyart nem ismerek annyiban, hogy én a fajnak emlitésében nem látok semmi sértést, mert van magyar faj s van más faj, de egyenlő polgárok vagyunk mindnyájan. Ha itt véletlen tanácskozás tárgyául teszszük ezen kérdést, épen mivel az egyes kitételeket mindenikünk előre meg nem gondolhatta, olyan szavak mondathatnak, melyek sértésnek vagy kicsinylésnek vétethetnének. Tehát meggyőződésem szerint nincs senki, a ki a házában lakó különböző nemzetiségek iránt mást érezne, mint a legnagyobb testvériséget és jogegyenlőséget, valamint bizonyos, hogy e házában csak hasonló polgárok vannak, és hogy épen a tökéletes egyenlőségben fekszik a hazának érdeke.

Károlyi E. gr. inditványát, illetőleg a módositványt a többség el nem fogadja, a felirás szövegét szavazás utján megtartván. Hunkár Ant. a „diploma“ szó helyett „patens“-t akar, mert diplomát csak koronás fejedelem adhat ki. Ezt pártolják Kubinyi Ferencz és Ráday Gedeon. — Beniczki Lajos kifejti, hogy a szövegben nem a magyar közjog értelmében vehető diploma értetik s Bezerédj

László figyelmeztet arra, hogy itt csak az oct. 20-diki diplomáról van szó. — E tekintetben is a szavazás döntött, a többség az eredeti szöveget megtartván.

Igy megtartá a többség a „nemzet“ szót is.

Váradi Gábor azon észrevétele, hogy a szakasz azon szavai: „egy közös birodalmi tanács alá rendeltetnek, hol azok fölött Magyarországra nézve is egy, többségében idegen hatalom“, elvkérdést foglalhatnak magokban, a birodalmi tanács illetéktelensége nem abban alapulván, hogy az többségében idegen, hanem mert, ha még egészben is magyar volna, mint alkotmányellenes, jogtalan, törvénytelen volna, a következő szónokok által nem méltányoltatván, szavazásra nem bocsájtatott.

A 9-dik szakaszra nem volt észrevétel. A 10-ik szakasz után Zsarnay még az 1723. 1. 2. 3. törvényczikkek mint alaptörvények megemlitését kivánja.

Erre Eötvös József b. jelenté, hogy Deáknak magának szándéka a pragmatica sanctioról szóló szakaszt módositani s a nemzetnek personalis uniora alapitott jogviszonyát bővebben kifejteni, minek a 20-ik szakasznál lesz helye.

Zsarnay ennek folytán inditványát visszavette.

A következő hat szakaszra semmi észrevétel. A 16-dik szakaszhoz Tisza Kálmán a következő sorokat kivánja tétetni:

„s mely törvények legsarkalatosbjai semmit egyebet nem tartalmaznak, mint a kormányzatnak a kor igényeihez alkalmazását. Nem uj jogokat szerzett általuk a nemzet, csak tisztábban, korszerübben állitotta össze azokat, melyekkel már régebben birt.“

E módositványt Ignjatovich, Károlyi E., Bónis, Andrássy, Beniczky Lajos, Nyáry, Ürményi Józs. pártolák, Ürményi J. megjegyzé, hogy a jogállapitás, az indokolásnak nem itt, hol az események soroltatnak elő, hanem később van helye; ennélfogva szükségesnek látja Szalay inditványának elfogadását, hogy t. i. a módositványok szerkezete és beillesztése egy bizottmányra ruháztassék,

mert mint Eötvös J. b. megjegyzé, az egységnek a stylusban is meg kell lenni. Ezt Bónis is támogatván, Nyárynak azon inditványa, hogy egy 3 tagból álló bizottmány küldessék ki, melynek Deák és a nevezetesb módositványok inditványozói is tagjai legyenek, szavazás utján elfogadtatott.

Ez inditványt megelőzőleg fejezé már ki Tisza Kálmán azon óhajtását, hogy elfogadott módositványának redactiója Deák befolyásával történjék.

A ház a bizottmány tagjaira szavazván, az elnök az ülést berekeszté.

A képviselőház XLI-ik ülése.

— *Junius* 10-*én.* —

A tegnapi jegyzőkönyv hitelesitése után az elnök bemutatá Marosszék állandó választmányának feliratát, melyben kijelenti, hogy az országgyülést kiegészitettnek nem tekinti, s az unio-törvénynek érvényesitését sürgeti.

Háromszék, Abauj és Szathmármegye Teleki halála feletti részvétét jelenti.

Liptómegye Széchenyi érdemeinek ez országgyülés első törvényébe leendő beigtatását kéri.

Nagy-Bányaváros azon jegyzőkönyv kivonatát közli, melyben Deák Ferencznek bizalom szavaztatik.

Vas, Abaujmegye s Komáromváros a törvénytelen adó erőszakos behajtása miatt panaszolnak.

Joannovits Szilárd lugosi választott igazoló levelét beadja.

Domahidy képviselő, mint a Miskolczi választása ellen kiküldött, folytonos betegsége miatt e küldetésének másra ruházását kéri.

Közakarattal b. Vécsey László küldetett ki. — Ez uttal megjegyezzük, hogy a 3-ki szavazás alkalmával Domahidy ur csak is betegsége miatt nem lehetett jelen.

Az elnök jelentést tesz a tegnapelőtti szavazás eredménye felől. Bánó Józsefre mint jegyzőre 123, Tóth Vilmosra 113 szavazat esett.

A felirásba igtatandó módositványok fogalmazásával megbizott választmány tagjai lettek: Szalay László 156, Eötvös József báró 144, Tisza Kálmán 89 szavazattal.

Az elnök a kérvényi bizottmány tagjait felhivja, hogy elnököt választva munkálkodását kezdje meg.

Ezután folytattatott a felirati javaslat czikkenkénti tárgyalása.

A 17. 18. 19. szakasz ellen semmi észrevétel.

A 20. szakasz végére Deák a következő sorokat kivánja tétetni:

„Söt megtörténhetik a birodalomnak végképeni jogszerü felbomlása a fejedelmi háznak teljes kihalta előtt is. Mert azon sanctio pragmatica, mely az örökös tartományokra nézve megállapittatott s azok által elfogadtatott, azt rendeli, hogy III. illetőleg VI. Károly és I. József ágainak teljes kihaltával I. Leopold leányait s azok maradékit, ezek után pedig a fejedelmi háznak minden egyéb ágait illesse az örökösödés elsőszülöttségi sorban. A magyar trónöröklési törvény, az 1723. évi II. czikkely, Károly és József ágainak teljes kihaltával a trónöröklést egyedül I. Leopold maradékaira szoritja s azt a fejedelmi ház többi ágaira semmi esetre ki nem terjeszti. Ha tehát III. Károlynak, I. Józsefnek és I. Leopoldnak minden maradékai teljesen kihalnának, Magyarország szabadon választaná királyát, az örökös tartományok pedig az általuk elfogadott sanctio pragmatica értelmében ugyanakkor a fejedelmi háznak más valamely még fenlevő ágát tartoznának uralkodójokul elismerni. Ez a lényeges különbség is figyelmet érdemlő bizonysága annak, hogy Magyarország és az örökös tartományok között realunio nem köttetett."

E sorok, melyeket Eötvös olvasott fel, minthogy Deák gyengélkedése miatt jelen nem lehetett, a jegyző által ledictáltatván,

közakarattal elfogadtattak s mint uj szakasz állandanak a 20-dik szakasz után.

De ez által nem voltak megnyugodva Zsarnay, Vajai, s Vályi s az 1723. 1. 2. 3. t. czikkeknek megemlitését ohajtják a 10-ik szakasz után s annak kijelentését, hogy a pragmatica sanctio alatt nem értünk egyebet, mint e törvényeket.

A többség a 10-ik szakaszt változatlanul megtartá.

A 24-ik szakaszt Bobori kihagyatni kivánja, minthogy abban a birodalom nem magyar országairól, mint a németszövetséghez tartozókról tétetik emlités, Galiczia pedig és Velencze nem tartoznak oda.

Beniczky Lajos, a ház helyeslése mellett megjegyzé, hogy Galiczia és Velencze nem értethetnek az örökös tartományok köznevezete alatt, azokat más jogczimen birván Ausztria.

A 27-ik szakasznál Ivánka kivánja, hogy a következő szavakhoz: „Ugyanazért meg nem egyezhetünk abban, hogy a közadónak s katonaállitásnak“ még e szavak tétessenek: „általában a pénz- és hadügynek“; mi egyhangulag elfogadtatott.

A 30-ik szakasz végén, mint az ország területi és politikai integritásának magyarázatából folyót Tisza László a „politikai integritása“ szavakhoz az „is“ kötőjegyet kivánta tétetni. Ezt többen pártolván a ház felállással ismételve szavazott. A szavazók száma a jegyzők által megolvastatván 117 szó 103 ellenében a szerkezetet változatlanul meghagyta.

A 31. szakasznál Popovics Zsigmond következőleg nyilatkozott.

Popovics Zsigmond: A közjogi kérdésen kivül én nem ismerek nagyobb fontosságu tárgyat, mely a ház figyelmét inkább megérdemelné, mint a nemzetiségi kérdés. Ezen kérdésnek szerencsés vagy szerencsétlen megoldásától feltételeztetik hazánk alkotmányos függetlenségének, valamint a közszabadságnak most és jövőrei megállapitása. Az igazságos megoldást leginkább nehezitené a százados elöjogokra való hivatkozás; ezek ellenében, ugy hiszem, elég lesz fölemliteni, a százados szenvedéseket. Deák Ferencz urnak beadott fölirati javaslatában ezen kérdést én igen felületesen talá-

lom megérintve, s azért kivánom, hogy épen ezen első lépésünk alkalmával vessük meg azon biztos alapot, melyre a jövőben bizton épithetünk. A mit a közös honban lakó nemzetiségek a törvényhozástól megvárnak, a mit a testvér testvértől követel, az nem egyéb, mint az egyenjóg nagy eszméjéből önkényt kifejlődő jogközösség. Ennek alapját megvetve találom Tisza Kálmán bemutatott javaslatában, s azért annak a nemzetiségi ügyre vonatkozó részét magamévá teszem, s azt inditványozom, hogy a fölirásba vétessék fel azon módositvány, melyet a ház asztalára tettem. Az elv maga ezen szerkezet által megóva lévén, nézeteim bővebb előterjesztését a részletek alkalmazása körül a codificatióra halasztom. E szerint hiszem, hogy teljes jogegyenlőségből kiindulva eszközölni fogjuk azt, hogy érdekeink minden különbség nélkül egyek és közösek lesznek. Ezen módositvány következő:

„Törvény által kimondatni akarjuk, hogy e hazában, valamint kiváltságos osztály, ugy kiváltságos nemzet ne legyen; legyen mindenik egyenlő, hogy egyenlően szerethesse a hazát mindenik. A mi tehát törvényeink közül ezen egyenlőséggel ellenkezik, azt eltörölni, s megadni akarunk minden nemzetiségnek a teljes jogegyenlőségnek alapján mindent, mi a közös haza integritásával nem ellenkezik."

E módositványt Branovaczky, Faur, Manil, Missics s többen pártolák. Missicset kivéve, hosszas beszédben fejték ki a külön nemzetiségek igényeit. Faur melegen emlékezett meg a románok honszeretetéről s nagy helyesléssel fogadott s általunk közlendő beszédében szintén kijelenté, hogy a románok nem kivánnak privilegiumokat, de egyenjogot.

Onossy a jelen felszólalásokban a bizalmatlanság jeleit látja, holott a ház már is elég tanuságát adá annak, hogy szándéka iránt teljes bizodalommal viseltethetnek a nemzetiségek.

Missics meleg hazafiui érzést tanusitó beszédében azon okból is óhajtja a mentül elébbi megnyugtatást, mert a reactio ismét müködik. Im a kormánynak most 12 év után jut eszébe az erdélyi elpusztult román templomok felépitésére 25,000 ftot resolválni, most osztják boldognak, boldogtalannak a decoratiókat s tót congressust hivnak össze a panszlavok.

A kérdéshez szorosan nem tartozó hosszu vitaközben Ivánka Imre következő módositványt adott be:

„És megadni szándékozunk minden nemzetiségnek a teljes jogegyenlőség alapján mindent, mi az ország politikai szétdarabolása és törvényes önállásának koczkáztatása nélkül megadható.“

Eötvös J. b., Czorda Bódog, Beniczky Lajos és Kazinczy Gábor következőleg szóltak:

Eötvös József báró. Kétségkivül osztatlan örömmel és megelégedéssel hallotta az egész ház tisztelt képviselőtársunk, Faur urnak nyilatkozatát. Engem ezen nyilatkozatok nem leptek meg, mert valamint igen jól tudom, hogy az 1848-dik évi dicsőségben e hazának minden nemzetiségü polgárai részt vettek; úgy tudom, hogy e hazában lakó különböző nemzetiségek hiven megosztották velünk 12 évi szenvedéseinket, hiven megosztják velünk reményeinket, s hogy azoknak teljesitésében velünk kezet fognak fogni minden pillanatban. Soha e ház és mondhatom, e magyar nemzet, ezen nem kételkedett kevésbbé, mint most. Sőt teljes meggyőződéssel kinyilatkoztatom, hogy ha a hazában lakó különböző nemzetiségek irányunkban rokonszenvet éreznek, ezen rokonszenvet nem fecsérlik el méltatlanokra. A magyar nemzet 1848-ban felállitotta és kimondotta a jogegyenlőség elvét, megpecsételte ezen elvet vérével, és el van határozva, hogy ezen elvet minden következésében keresztül fogja vinni. De épen, mert e ház, mely a nemzetet képviseli, a hazában lakó egyes nemzetiségeket igéretekkel és puszta szavakkal kielégiteni nem akarja, mert reményeket gerjeszteni nem akar s nem akar igéretet tenni, melyet teljesiteni hatalmában nem áll: azért e ház épen a nemzetiségi kérdésre nézve csak megfontolva, csak kellő tanácskozás után mondhatja el nézeteit. — (Helyeslés.) Egyes szavak pillanatra lelkesedést gerjeszthetnek, de valóságos megnyugtatást csak a törvény adhat, valóságos megnyugtatást csak az idézhet elő, mi nem egy pillanatnyi fellobbanásnak, de megfontoló tanácskozásnak eredménye volt és a mi nem egy pillanatnyi lelkesedés, de mi resultátuma e ház valóságos meggyőződésének. E meggyőződést pedig, a mint már utolsó tanácskozásunkban is megmondám, mellékesen tárgyalva, ily fontos kérdéseket tisztán kihozni és világos-

ságra deriteni nem lehet. Én tehát most is ismétlem azt, a mit már tegnapelőtt elmondani szerencsés voltam: méltóztassék a t. ház, ezen igen fontos kérdésnek tárgyalására egy külön napot kitüzni. (Helyeslés.) Én az utolsó ülésben bátor voltam bejelenteni, hogy én e tárgyban, a nemzetiségeket illetőleg egy alázatos inditványt fogok előterjeszteni, azt ezennel teljesítve, inditványomat a ház asztalára leteszem.

Czorda Bódog (szabadkai képviselő.) Ezen szakasz első sorait, melyekben mondatik, hogy „a mult idők szomoru eseményei káros félreértéseket idéztek elő közöttünk és nem magyar nemzetiségü polgártársaink között“, úgy lehet értelmezni, legalább elleneink úgy értelmezhetnék, mintha közöttünk és egyáltalán minden nem magyar ajkú polgártársaink között félreértések keletkeztek volna, és léteznének ma is. Pedig tény az, hogy nagy a száma azon nemmagyar ajku polgártársainknak, kik a magyart soha félre nem értették. Igy különösen én kötelességemnek tartom küldőim nevében, kik legnagyobb részben egy Dalmatiából származott katholikus szláv törzsnek ivadékai, s közönségesen bunyeváczoknak, dalmatáknak neveztetnek, kijelenteni, miszerint semmiféle eseményeknek nem sikerült ekkorig közöttük és a tulajdonképi magyar között félreértést idézni elő, és nincs hatalom, mely olyat előidézni képes volna.

Tudja azt a dalmata, hogy neki nincs jobb, igazabb lelkü barátja a magyarnál, s szereti és becsüli azért a magyart, mint idősebb testvérét. Ha valaki e két testvér között félreértést, vagy bizalmatlanságot akarna támasztani, az félreértené az érdek- és érzelemközösséget, mely őket közös édes anyjuk — a magyar haza szeretetében egybeforrasztotta.

Hasonlóképen állithatom, miként a mult idők eseményei, legalább a Bácskában, mely pedig tudvalevőképen a legszomorubb eseményeknek volt véres szinhelye, sem a nagyszámu németek, sem a sokaczok, sem a rusznyákok kebleiben legkisebb félreértést sem hagytak hátra a magyar ellenében.

Óhajtottam volna ezeknél fogva, hogy a tárgyalt szakasz második sorában e szavak: „és nemmagyar nemzetiségü polgártársaink“ után tétetett volna: „egy nagy része.“

Igy lenne azután helyes, és igaz értelme a következő mondatnak: „Ezen polgártársainknak nemzetiségök érdekében követeléseik vagynak“; mert vannak nemmagyar ajku polgártársaink, kiknek nemzetiségi követeléseik nincsenek; — nincsenek például a dalmatáknak olyannyira, hogy állitani merem, miként az összes dalmata népben nincs egyetlen egy ember sem, ki nemzetisége érdekében valami ujabbat követelne a magyartól. A dalmata nép, mely — közbevetőleg mondva — akár a cultura fokát, akár a vagyoni állást tekintsük, semmivel sem áll hátrább más, nemmagyar nemzetiségü polgártársaitól, nem követel magának semmit a magyartól, ki vele mint menekülttel testvérileg megosztotta legtermékenyebb földjét, jogait, dicsőségét, és a kinek részéről ő a maga nyelvét, ősi szokásait és jellemét mindig csak tiszteletben tartva tapasztalta.

De hogy félre ne értessem, szükségesnek tartom más részről azt is kijelenteni, miszerint küldőim semmit élénkebben nem óhajtanak, mint más, nemmagyar nemzetiségü polgártársaikat, különösen pedig a velök együttélő szerbeket az ő nemzetiségi valódi érdekeikre nézve kielégitve látni, és a megszakadt testvéri viszonyt velök, az egységes és feloszthatlan magyar álladalom oltalma alatt újra folytatni.

Beniczky Lajos. Bár magam is időveszteségnek tartom, a nemzetiségi kérdést akkor tárgyalni, mikor ahhoz csak per tangentem lehet szólani; mégis mivel többrészről hallottam ezen kérdést oly alakban — a mint történt — megpendittetni, kénytelen vagyok én is egypár szóval a tanácskozáshoz járulni. — Én is egy népfajnak képviselője vagyok több képviselőtársaimmal, mely számra nézve mind azokét, a kik szóltak, felülmúlja. Ezen nép hallgat, de hallgat azért, mert bizodalommal viseltetik e ház, vagy hazája iránt; hallgat azért, mert igen jól tudja azt, hogy azon idő még meg nem érkezett, a hol az ő kivánalma jogszerüen tárgyaltathatik. S azt hiszem, igen helyesen; mert mikor ily kérdések idő előtt megemlittetnek, és csak per tangentem, azok a nagy közönséghez kimennek, oly gondolatokat idézhetnek elő, melyek viszálkodásokra szolgáltatnak anyagot. Az, a ki meg nem fontolván jól a dolgot s a tárgy mibenlétét, azt teszi, hogy épen veszélyezteti, a mit elérni

akar; nem veszélyezteti csak saját ügyét, hanem veszélyezteti egész hazája ügyét, mert az erők szétdarabolására dolgozik. Én nem akarom fölemlíteni sem a kamarilla müködését, sem más egyebet, nekem a körül volt elég tapasztalásom, igen jól tudom, miként működött a kamarilla, jól tudom, hogy e kamarilla emberei miként jártak el feketesárga zászlóikkal, azok, kik magokat mindig szlávoknak nevezték, midőn egyszer a nemzet leigáztatott, azok hivatalokat fogadtak el, és zsarnokoskodtak azok felett, kiket tévútra akartak vezetni. Nem akarom itt a fegyveres erőt felemlíteni, kár is volt fölemlíteni e pillanatban, a midőn a szerb nemzet a fegyveres erőre akkor sem támaszkodhatik, mikor saját testvérei és fiai megadóztatásával és az adónak fegyveres erőveli behajtására épen szerb testvéreik által kényszerittetnek és alkalmaztatnak. Ezek mind oly kérdések, melyekhez per tangentem szólani nem lehet; hanem a szőnyegen levő tárgyalást befejezve, — hogy üdv legyen az országra nézve, várjuk be a pillanatot, a midőn nemsokára a most letett inditvány tárgyaltatni fog.

Kazinczy Gábor. A lefolyt szomoru 12 év alatt a nemzet váltig bebizonyitá, miszerint a türelem keresztényi erényében meglehetős gyakorlata van, de mégis, midőn a tanácskozás alatt oly elvek mondatnak, melyek magyar álladalom létezése ellen valóságos megtámadások volnának, ha azok a képviselőház által elfogadtatnának, hallgatni nem lehet. Az 1848-ki törvények csak országos képviselőkről beszélnek, és mi itt felállunk úgy, mint ruthen, mint román és mint szerb képviselők. Ha azt mondanánk: Pest vagy Borsodvármegye követe, ezt érteném, mert az valami territorialis volna, a minek eddigi alkalmazása elfogadva volt; de a magyar álladalomban a magyar országgyülésen nem lehet másnak képviselője, mint a nemzetnek. De én ezen elveknek ezúttal sem czáfolatába, sem felvilágositásába ereszkedni nem akarok. Ha ezen tárgy szőnyegre jön, majd akkor szeme közé nézzünk a dolognak. Most röviden a szerkezetet pártolom.

Tisza Kálmán, a nemzetiségi kérdés, illetőleg Eötvös J. inditványának tárgyalására külön napot kivánván kitüzetni, Branovaczky és Manilnak felelt kijelentvén, hogy sokkal jobban tiszteli a

nemzetiségeket, semhogy azt higyje, miként azok a camarilla bujtogatása nélkül keltek fel 48-ban a jogegyenlőséget szentesitő törvények ellen.

Latinovich Vincze nem hagyhatja megjegyzés nélkül Branováczky azon állitását, hogy a szerbek száma hazánkban 1 millió. De legyenek bár mi kevesen, mondá, a magyar mégis megoszt velök minden jogot s teljesítendi minden jogos igényöket.

Miután a szólástól többen elállnak, végre szavazásra bocsájthatá az elnök a kérdést.

A többség a szerkezetet változatlanúl meghagyta.

A képviselőház XLII-ik ülése.

— *Junius* 11-*kén.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán.
Jegyző: Ignjatovich Jakab.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve hitelesittetett. Az elnök jelentést tesz a beérkezett iratokról. Aradmegye a Ludoviceum alapjának eredeti rendeltetésére forditását sürgeti, kéri, hogy az Aradon kivégzett 13 vértanunak a kivégzés helyén országos emlék emeltessék. Fehérmegye a törvénytelen adó erőszakos behajtása elleni orvoslásért folyamodik. Hasonlókép Nyitraváros, tudatván, hogy az erőszaknak nem hódolnak. Udvarhelyszék és Tordamegye Teleki halála iránt részvétét jelenti s Tordamegye annak jegyzőkönyvi kifejezését kéri, hogy Teleki a haza hálájára méltó. Az elnök megjegyzi, hogy e kérésnek a ház azon jegyzőkönyvében, mely nagy hazánkfia haláláról szól, elégtétetett.

A felirati javaslat czikkenkénti tárgyalása következvén, az elnök jelenti, hogy a 32-dik szakasz után, sajtóvétségből egy egész szakasz kimaradt, mely szakasz a jegyző által ledictáltatott.

E szakasz következőleg szól:

„Mind Magyarországnak, mind Erdélynek azon egyesülés iránt hozott törvényei Ő Felsége által szentesittetvén, azonnal végre is

hajtattak. Akkor, midőn az alkotmányosság félretételével absolutrendszer lépett az alkotmányosság helyébe, Erdély Magyarországtól közigazgatás tekintetében ismét külön választatott. Most azonban, midőn Felséged az absolutrendszert megszüntette, okvetetlenül meg kell szünni azon rendszer jogtalan következményeinek is. Azon törvények tehát, mik Erdélyt Magyarországgal egyesitették, miket az absolut hatalom ideiglenesen mellőzött, de meg nem semmisithetett, az alkotmányosság elvének kimondásával szükségképen életbeléptek ismét s az egyesülést ujra kérdésbe vonni, a fölött ujra határozni és ez által a kedélyek nyugalmát felzavarni nem csak törvényszegés, hanem káros politikai tévedés is volna, a tettleges egyesülésnek minél elébbi végrehajtását pedig megtagadni nem annyi volna, mint Erdélyt nem egyesiteni Magyarországgal, hanem annyi, mint azt Magyarországtól valósággal elszakasztani, és ez a sanctio pragmaticával merőben ellenkezik.“

A megelöző 32-ik szakasznál, mely Erdélynek Magyarországgal való egyesüléséről szól s Erdélynek az országgyülésre meghivását sürgeti, Mihályi G. az erdélyi választási törvényt, mely választási qualificatióul a 8 frt censust állapitja meg, a választási jogot megszoritónak tartja, azonban a szöveget is pártolja, de módositványában a választási qualificatio iránti intézkedést kiván.

E tekintetben utasitjuk a t. képviselő urat lapunk azon számára, melyben Teleki Domokos gróf meggyőzőleg bebizonyitá, hogy a 8 forint census nem magas.

Tisza Kálmán Mihályi inditványát sem czélszerü, sem időszerünek nem tartja, minthogy ez azt kivánja, hogy a felirati javaslat feletti tanácskozásközben octroyrozzunk Erdélynek választási törvényt, s már most, midőn az erdélyi képviselők köztünk nincsenek. Az 1848-ki országgyülés elég loyalis volt e törvény alkotását az erdélyi országgyülésre bizni, mely a viszonyokat jobban ismeré; a magyar országgyülés mindenesetre intézkedett volna e tekintetben is, ha erre ideje lett volna, mint intézkedendik annak idejében. A magyarországi választási törvény, mely a választási képesség minimumául a ¼ telket határozza meg, kivihetlen is volna, miután Erdélyben urbéri rendezés, mint nálunk, nem történt.

A helyesléssel fogadott beszéd után az elnök, Babest és több képviselőnek a 32-ik szakasz elleni módositványát olvassa fel.

A módositvány Babest beszédében támogattatott. Babest, a magyar nemzeti képviselőház tagja, hivatottnak érzé magát, hogy a törvényes országgyülésen hozott és szentesitett unio-törvény érvénye ellen szólaljon fel, érvet e törvény megerőtlenitésére a reactio által előidézett balásfalvi gyülés tiltakozásában keresve. Megtámadva a törvényt, mint az erdélyi románok kivánatainak szószólója lép fel, nem tudni kinek megbizásából, s mig tagadja, hogy ez ügyben a magyar lehessen a biró, mint biró szól, kárhoztatva azon országgyülés tettét, mely ha a kiváltságolt osztályok országgyülése volt is, azon időben törvényes és illetékes törvényhozás volt.

A ház a legtermészetesb indignationak ki-kitörő szavát elnyomva, az elnök tapintatos figyelmeztetése folytán mindvégig meghallgatá a törvényt tagadó törvényhozót s helyesléssel fogadta Vlad Alajosnak egyetértésre intő szavait s Beniczky Lajos figyelmeztetését, hogy az ily kérdések tárgyalásának most sem ideje, sem helye.

Valóban csak rejtett czél lehet oka annak, hogy Eötvös inditványának beadása után is minden lépten nyomon előrántatik a nemzetiség kérdése és előrántatik azok által, kik, mig egy Faur, egy Missics és több jelese a román népnek a nép érdekeért vérzett, sem a lefolyt 12 év alatt, sem azelőtt nem szolgálták a nép érdekét.

Mint himes tojással bánik a ház a nem magyar ajku kerületek képviselőivel, mert tudja, hogy a reactio, hogy a bécsi lapok egy része éhes farkasként lesik a prédát.

Ez elleneink érdekében kivánja a magyarországi képviselők néhánya felidézni a viszályt oly felszólalásokkal, mik a törvénytiszteletet sértik, mik minduntalan oly térre vezetik a tanácskozást, hol az ingerültség kikerülhetlen?

A tárgyhoz nem tartozó több felszólalás után végre szavazásra került a dolog s a nagy többség a 32-ik szakaszt változatlanul megtartá.

A 33-dik szakasz argumentatiója azon tételen alapul, hogy az absolutistikus rendszer megszünt.

Mindazáltal a jelen absolutistikus eljárás, mint erőszakos adóbehajtás stb. érvül szolgáltak azon inditványra, hogy a szakasz nevezett pontja akként változtassék meg, hogy Ő Felsége az absolutistikus rendszert megszüntetni igéré. Ennek ellenében Kubinyi Ferencz következő módositványt adott be: „az absolutistikus rendszert megszüntnek nyilvániťá." Ezt többen pártolák s Tisza Kálmán azon helyeselt észrevételével, hogy a módositvány elvben elfogadtatván, a szerkezet a bizottmányra bizatik, azt a ház többsége szavazás utján elfogadta.

A következő 34. 35. 36. szakasz helybenhagyatik. A 37. szakasz azon szavainál: „Világos törvényeink ellenére" Ivánka következő sorokat kiván betetetni:

„Világos törvényeink ellenére az országgyülés beleegyezése nélkül, az ujonczozás egy idegen rendszere léptetett életbe, a katonaság tulságosan szaporittatott, és hazánk fiainak nagy része nem magyar, hanem az örökös tartományokbeli ezredekbe osztatott, és midőn ők, és a magyar ezredek hazánkon kivül kénytelenittetnek szolgálatot tenni, akkor az országot és várainkat idegen katonaság tartja megszálva."

A többség e bővitést elfogadja.

Ugyan e szakasz azon szavai után: „a törvénytelen adó fegyveres erőszakkal is behajtatik" Elek Mihály következő sorok beigtatását inditványozza:

„Az alkotmányellenes absolut hatalom által keserü gúny gyanánt kiadott rendelet folytában, a törvénytelen adónak fegyveres erőszakkali behajtása oly kebelrázó eljárás mellett folytattatik, mi jobbadán nem egyebet, mint egy fegyelmetlen zsarolásnak siralmas nyomát hagyja maga után."

Tisza Kálmán e szakasz végét következőleg kivánja módosittatni:

„Fölséged ünnepélyesen kinyilatkoztatta, hogy az absolut hatalomról lemond és az alkotmányosság ösvényére tér; ha azt kivánja tőlünk, hogy bizzunk abban, miszerint őszintén ezen téren akar haladni: az absolutismus által felfüggesztett törvényeknek tettleg ismét vissza kell állani teljes erejökben és meg kell szünni azonnal a törvénytelen adó fegyveres erőveli behajtásának s az azzal kap-

csolatban levő vérlázitó erőszakoskodásoknak, a melyekben részt vevőkre nézve az 1504-ik évi 1. t. cz. különben is szigoruan intézkedik."

E módositvány folytán Elek a magáét visszavonta, miután az a Tiszáéban ben van.

T e r é n y i pártolván Tisza inditványát kivánja, hogy az 1504. I. t. cz. helyett „hazai törvényeink" tétessék, minthogy több törvényünk intézkedik a törvénytelen adó erőszakos behajtói ellen, nevezetesen az 1599. 13. Tiszának Terényiével bővitett módositványát a ház elfogadta.

A 38, 39. szakasznál semmi észrevétel. A 40-iknél Ivánka módositványa: „és a törvények értelmében alakult hadsereg" elvileg elfogadtatott.

A 41. szakaszba maga Deák azon pont elé: „De ha felfüggesztett törvényeink" sat. a következő sorokat kivánja betétetni:

„Akarjuk, hogy más nemzetiségü honfitársainknak nemzetiségi igényei mindenben, mi az ország politikai szétdarabolása és törvényes függetlenségének feláldozása nélkül eszközölhető, még ezen országgyülésen törvény által is biztositassanak."

E sorok, melyek Ragályi Miksa által olvastattak fel, a ház által elfogadtattak.

E szakaszhoz Babest a jogegyenlőséget részletesen magyarázó s a törvényhozás specialis teendőire kiterjeszkedő módositványnyal járult. Ezt Tisza Kálmán azon megjegyzésére, hogy e pontok a határozati javaslatból reproducáltatván, a háznak már f. hó 3-kán hozott határzatánál fogva mint külön határzat tárgyai a feliratban mellőztetni fognak, a ház szavazat alá nem bocsájtá.

P ó p a a szövegben megemlitetni kivánja, hogy a honpolgárok közt különbséget ne tegyen a s z ü l e t é s. A születés hazánkban ugyanis törvényhozási jogot is ad, mi az egyenjogositó 48-ki törvények szellemével össze nem egyezik; kivánja tehát a törvényhozásban a születési jog kiváltságának megszüntetését.

E figyelmet gerjesztett előadást B ó n i s azon megjegyzése követé, hogy nem csak sajnálattal, de megütközéssel kell tapasz-

talni, miként az izgatási eszközök ismét egygyel szaporitatnak, t. i. az osztályok megtámadásával. Mi szükség most e kérdést felidézni? Lehetlen ez irányon a bécsi irány szagát nem érezni.

Madarász J. előre bocsátván, hogy ő mint democrata s a népfönség tisztelője, a népképviselet elvénél fogva a jogegyenlőség kiterjesztését szintén feladatának tartja; de most, midőn a haza törvényes önállásának biztositásáról kell gondoskodnunk, az ily bebotlott kérdéseket időnkivülieknek tartja s nem helyeseknek, mert azok csak keseritenek.

Tisza László a helytelenitett irány, a discussio feltartóztatására szolgáló idő és helyenkivüli módositványok jellemzésére Babest és Popa képviselő urakat a házon kivül viselt, nem alkotmányos állásuk czimeinél fogva szólitván meg, az elnök által figyelmeztetve lőn, hogy az emlitett képviselők itt csak mint ilyenek vannak jelen s mint ilyenek szólithatók meg. Tisza László beszéde folytán erősen czáfolá azon állitást, hogy az erdélyi románoknak az volna kivánságuk, melyet Babest ur előadott. A románok is befolytak főbb papjok, a jóemlékben élő Lemény hozzájárultával az unióhoz.

Pópa az általa felidézett, de nem szándékolt ingerültség miatt sajnálatát fejezvén ki, inditványát visszavette.

A felhevült kedélyekre üditőleg hatott Missics következő beszéde.

Missics János. Meg vagyok lelkem mélyéből győződve arról, hogy a mostani körülmények között, hol szent ügyünk győzelmére legnagyobb egyetértésre van szükség, semmi nem szomoritja lelkemet annyira, mint ha oly kitételeket és feleleteket hallok, melyek a helyett, hogy nagy czélunkhoz a közelitést eszközlenék, eltávolitanak attól. Midőn közöttünk az egyenetlenség magvát elhintve látom, szent kötelességnek tartom azt kitépni, még mielőtt gyökeret verne; s azért ne éleszszük az egyenetlenséget ott, hol olajat öntenénk a tüzre. Én Pópa képviselőtársunk megnyugtatására annyit mondok, hogy az 1848-dik évi törvényekben látok ugyan olyasmit, a mit megszüntetni kell; de midőn ezt látom, elismerem

egyszersmind annak áldásdús következményeit, melyeknek következtében az ország minden polgárai vallás- és nyelvkülönbség nélkül egyenlő jogokban részesittettek. Vannak ugyan egyes hiányok ezen törvényekben is, de hogy ezen hiányok megszüntetve nincsenek, nem a mi hibánk, hanem a bécsi kormány hibája. Meg vagyok győződve arról, hogy ha elölünk a törvényesség tere el nem záratik, sem e hiányok, sem az itt felhozott panaszok nem léteznének. Mert ha valaki, ugy a magyar nemesség — s legkivált a főnemesség — volt az, a mely elég lelkesen lemondott 1848-ban jogairól, s föláldozta anyagi hasznát is a haza közjava és boldogsága megállapitására. Engedjenek meg, nem tartóztathatom, mindamellett, hogy a legdemokratább ember vagyok, hogy ki ne mondjam a főnemesség iránt azt, miszerint — hazafiui becsületére legyen mondva — neki azon nagy érdeme van, hogy mindenütt, hol a szabadság zászlója lengett, mellette harczolt a sanyaru 12 év alatt is, egész nyomatékát tette a mérlegbe, mint Brennus kardját, a czélból, hogy a szeretetnek és testvériségnek közös oltárán együtt áldozhassunk. Mennyi harczába került a franczia nemzetnek, mig a jogegyenlőség elvét megállapithatá; mennyi vér áztatta Francziaország földjét, mig a közös szabadság, jogegyenlőség eszméi benne meggyökerezhettek és gyümölcsöt hajthattak, melyek nem egyes néposztály, hanem a közös nemzet elébe hullva, egyenlőn boldogithatá azt. A franczia nemesség kivándorolt Coblenzbe, mig a miénk a szabadság, jogegyenlőség eszméiért harczolva vérzett. — Ezt megemliteni szükségesnek tartottam a történeti igazság szempontjából, mely bárhol, bárminő alakban jelenjen meg, előtte meghajolni tudok, meghajolni kész vagyok annál is inkább, mert az igazságot elferditeni lehet, habár csak perczre is, de megtagadni nem. Az igazság az, melynek egyedül van jövője, mely örökké való, és azért végre, habár nehéz küzdelmek után is, győzelemre vergődni fog. Részemről, miután hazafi vagyok, hazám boldogságát, népem jólétét és a nemzetiségek kifejlődését kivánom, s azért szeretném, hogy minden kitétel, mely az egyetértést köztünk megtántorithatná, és csak Bécsben tenne jó szolgálatot, elhagyassék; mert ezen egyenetlenség csak saját szabadságunk

sirját fogná megásni, s azért óhajtom, hogy a béke, testvériesség és szeretet lengje át tanácskozásainkat.

Babest Tiszát czáfolja, de szavai elhangzanak.

Az ülés 2 órakor befejeztetik.

A képviselőház XLIII-dik ülése.

— *Junius* 12-*kén.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Tanárky Gedeon.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve hitelesittetett.

Az elnök bejelenté a hozzá érkezett iratokat. Máramarosmegye Teleki halála folytán részvétét irja meg, s tudatja a házzal az adó iránti határozatát. Csongrádmegye az adó erőszakos behajtása ellen orvoslást kér; Pestváros hasonlókép. Bárány Gusztáv képviselő beadja megbizó levelét. Vidák József a zsidók emancipatiójáról adja be elméleti nézeteit.

Az elnök jelenti, hogy Nyáry Pál még tegnapelőtt visszavette a feliratra vonatkozó inditványát.

A napirendre térvén a ház, folytattatott a felirati javaslat czikkenkénti tárgyalása.

Olvastatott a 42. 43. és 44-dik szakasz, melyek a trónlemondásról szólnak.

Várady Gábor e szakaszokat kihagyatni kivánja s módositványt tesz a ház asztalára. Inditványát következőleg indokolja:

„Ezen trónlemondást tárgyazólag igénytelen nézetem szerint három kérdés merül föl:

Lemondott-e V. Ferdinánd Magyarország trónjáról s megüti-e ezen lemondás a kellő mértéket?

Ha igen, kétségtelen trónörököse-e Ferencz József?

És ha mindez igy volna is, lehet-e nekünk ez iránt a felírásban nyilatkoznunk?

Én azon nehéz helyzetben vagyok, hogy mind a három kérdésre nem-mel kelletik válaszolnom.

1) Mi történt valósággal e lemondás körül, minő mysteriumok vannak ahoz csatolva? ezt nem fürkészem; annyi kétségtelenül áll, miszerint azon lemondási okmányok, melyeket Gozsdu főispán ur, mint a főrendi tábla követe, e ház asztalára letett, semmit sem különböznek azon eredeti német szövegben kiadott, s aztán különös kegyelemből magyarra áttett pátensektől, melyekkel a bécsi kormány 12 éven át oly formán termékenyitette e haza földét, mint jégeső szokta a dús vetéseket. — Ezen lemondási okiratok tehát, melyek nem törvényes alakban adattak ki, nem törvényes uton jutottak hozzánk, szent István 9 százados trónjának csak derogáló scartetá k. És valóban, ha ily módon lehetne Magyarország trónjáról lemondani, s arról ily uton rendelkezni, — akkor bizony nem volt volna érdemes ezen trón védelméért annyi századokon át oly sok drága vért kiontani.

Azonban, ha mindez megczáfoltathatnék is, mit én kétlek, annyi elvitázhatlan, mi a felirási javaslatban oly szépen előadatik, hogy V. Ferdinánd akkor, midőn a császári koronáról lemondott, nem mondott le egyszersmind a magyar koronáról is. Nem csak azért, mert Magyarország nem osztrák provinczia, hanem azért sem, mert ezen lemondáshoz a nemzet tudta és hozzájárulása kivántatott volna.

Nekünk e részben világos törvényünk van, — mert II. Mátyás az 1608-ki országgyülésen hozott koronázás előtti törvények bevezetésében önmaga elismeri, — miszerint Rudolf az országlást az ország rendeinek kivánságánál fogva adta át neki: „ad demissam statuum et ordinum Regni Hungariae instantiam plenarie traderet et concederet“ — sőt még azt is elismeri, miszerint Rudolf ajánlatára volt szükség, hogy ő, t. i. II. Mátyás, megkoronáztassék: „verum etiam scripto suo peculiari, ut Nos in futurum ipsorum Regem acceptare, proclamare, et coronare possent, et valerent, fraterne recommendaret.“ Van-e, tisztelt ház, erősebb

törvény annál, mint mikor a fejedelem önmaga nyilatkozik s ezen nyilatkozatot a nemzet törvénybe igtatja ? !

Igaz, hogy mindezek, mint koronázás előtt történt dolgok, nem lephetnek meg bennünket, mert a fejedelmek 300 éven át mindig máskép beszéltek e nemzettel koronázás előtt, és máskép koronázás után. De annyi kétségtelenül áll, hogy V. Ferdinánd a nemzet tudta és hozzájárulása nélkül nem mondhatott, sőt nem is mondott le Magyarország koronájáról.

És mindezek szerint, nem is említvén a magyar miniszteri ellenjegyzés hiányát, itt nem formahiányról, nem tettleges, változhatlanul megtörtént lemondásról, hanem oly lényeges cselekvényről van szó, mely Magyarországra nézve minden következményeivel együtt semmis.

2) Azonban, ha mindez nem igy volna is, mint ezt nekem igénytelenül előadni szerencsém van, hanem ugy, mint az a felirási javaslatban előadatik: akkor is fölmerül azon kérdés, hogy ki a törvényes örökös? Ferencz Károly főherczeg-e vagy Ő Felsége a jelenlegi ausztriai császár? — Ez iránt bennünket csak minden törvényes kellékekkel ellátott okmányok világosithatnának fel.

És ha ezen iratok megérkeznek, — s azon dolgokat, miket nekünk a fama hozott, mint tényeket megerősitendik, akkor is nem fog-e — tisztelt ház — előttünk egy komoly kérdés fölmerülni? nem fogunk-e akkor is az 1790-ki 3. t. czikkre mutatni?

Nem akarom én azt mondani, mit Pestmegye és több más megyék 1790-ki felirásaikban elmondottak, hogy t. i. a sanctio pragmatica által megszabott törvényes örökösödési rend a 9 évi nem törvényes kormányzás által megszakadt; azt azonban ki kell jelentenem, hogy miután a koronaörökös az 1790. 3. t. cz. rendelete szerint és korlátai között épen oly törvényes országló, mint egy koronás király, én mindaddig, mig egy tökéletesen alkotmányos és törvényes térre lépett országlót nem látok, törvényes koronaörököst nem is ismerhetek; mert ha máskép tenném, nézetem szerint, ez nem egyéb volna, mint az eddigi absolut rendszer folytatását jövőre nézve is törvényessé bélyegezni.

3) Mi végül azt illeti, hogy ez iránti nézeteinket elmondjuk-e

a tényleges hatalomnak? én ugy vagyok meggyőződve, hogy az országgyülésnek az 1848. V. t. cz. értelmébeni kiegészitése, és a III. t. czikkben körvonalozott miniszterium helyreállitása előtt a törvényhozás ezen legsarkalatosb részébe nem bocsátkozhatunk, és épen azért sem tanácsokat vagy utasitást nem adhatunk, sem igéretet nem tehetünk, sem kötelezettségeket nem vállalhatunk, — pedig a felirási javaslatban mind a három megvan, mert ezzel megsértenők távol levő testvéreinket, és meg azon ősi alkotmányt, melynek védelmében annyi ezer hü honfi vérzett el, és melyet ha egyszer megingatunk lábaink alatt, többé hasztalan keressük azon alapot, melyre nemzeti jólétünk és szabadságunk nagy templomát törvényes müködésünk által ismét felállitni akarjuk.

A felirási javaslatnak a trónváltozásra vonatkozó pontjait tehát csak akkor pártolhatnám, ha teljesen kiegészitett országgyülés volnánk és minden kétségen kivül törvényes trónörökössel állanánk szemközt; igy azonban azt nem pártolhatom, mert ezen 42. 43. és 44-ik szakaszok a jelen esetben oly archimedesi ponttá válhatnának reánk nézve, a melyre állva a bécsi mechanikusok bennünket törvényes, erős állásunkból könnyen kimozdithatnának és a törvénytelen alkudozások, egyezkedések beláthatlan terére lökhetnének. Lehet, hogy tévedek, de én igy vagyok meggyőződve.

Ezért bátor vagyok a felirási javaslat 42. 43. és 44-ik szakaszainak kihagyása mellett következő módositványt előterjeszteni:

„A mi továbbá Ő Felségének V. Ferdinándnak a trónróli lemondását illeti, mellőzve jelenleg azt, hogy az idevonatkozó okiratok velünk nem törvényes alakban és uton közöltettek, kijelentjük: miként országgyülésünknek az 1848. évi V. t. cz. értelmébeni teljes kiegészitése s azon évi III. t. cz. által kijelölt közegek helyreállitása előtt azon okiratok megbirálásába nem bocsátkozhatunk és a trónváltozás kérdése iránt nem nyilatkozhatunk."

E módositványt Kállay Ödön pártolja, minthogy a lemondási okmány még nem is tárgyaltatott, de nem is tárgyaltathatik a ki nem egészitett országgyülésen.

Pártolta Prónay József következő beszéddel:

„Mielőtt véleménye met a tárgyalt pont s a javaslott módosit-

vány felett nyilvánitanám, kelletlen helyzetemet törpeségem érzetében őszintén bevallom, mennyiben oly mü egyik részletének birálatába bocsátkozni merészkedem, mely nem csak általunk — de az egész civilizált Európa által hazánk első jogtudósának ünnepélyesen elismert férfiu teremtménye s tulajdona, s talán praepotentiával vádoltathatom, hogy azon pontok kihagyását követelem, melyek beékelését — épen ő szükségesnek tartja. S midőn ezen nyomasztó helyzet sulya alatt felszólalni mégis bátorkodom, — részemre vagyis javamra — a magas intelligentiák által is leginkább elismerésben, tiszteletben részesült vélemény s meggyőződés szabadságát hozhatom fel indokul egyrészről, — másrészről elveim iránti következetességgel, — mert ha mint határozati szinezetü a tényleges hatalommal a restitutió in integrum előtt nem akartam érintkezhetni, nem akarhatok — már csak következetességből — egy oly törvényhozási cselekmény birálásába bocsátkozni, melyre nézve az ország gyülése incompetens.

A történelem kimutatása szerint, — mennyiben a trónróli lemondás többnyire erkölcsi vagy phisicai kényszerültség s nyomásból keletkezett cselekmény — s igen ritkán független szabadakarat kifolyása, — ezek több nemei szerepeltek. — Ezekből azonban az abdicatió azon két nemét veszem csak ki, mely az absolut vagy alkotmányos államformák szerint — leggyakoribb. — Az első az, mely egyoldalulag az uralkodó ház egyedül család-törvényeiből, ugynevezett házi szabályaiból keletkezik; a másik, mely kétoldalu, a nemzet s fejedelem között kötött szerződés kifolyása. Valamint az első esetben a korlátlan uralkodók nem szokták a nemzeteket megkérdeni, vajjon a bekövetkezett abdicatiót érvényesnek tekintik-e, hanem csak arra van tekintet, hogy ez az örökösödési rend házi szabályait meg ne zavarja: ugy a másik esetben kell, hogy az abdicatio a nemzet akaratával s beleegyezésével találkozzék, mert csak is ily módon válhatik érvényessé.

Ezeket előre bocsátva, V-ik Ferdinánd lemondását nem csak hiányosnak, de semmisnek lehetne kimondhatni, különösen két szempontból:

Mert az egyedül a Habsburgház családi szabályai alapján ke-

letkezett s hajtatott végre, nem pedig alkotmányszerüleg a kétoldalu szerződésekben megirt mód szerint.

Mert továbbá, Ferdinándnak törvényeink értelmében nem is lett volna jogába, sz. István koronáját egy kiskoru herczegre átruházni, a nélkül, hogy az országból távozott nádor, mint törvényszerü gyám helyett, a magyar országgyüléstől egy kormányzó kinevezését kieszközölte volna, melyre akkor annyival inkább szükség lett volna, mert az akkor még csak 18 éves — most tényleg uralkodó a „discretionis annos" kortól is még távol állott. Igaz, hogy a törvény világosan meg nem határozta a fejedelem nagykoruságát, söt maga a gyakorlat különböző eredményt mutat fel, mennyibe 15, 16, 19 és 22 éves korukban lőnek nagykoruakká. — De világos az is, hogy miután a nádori gyámság meddig leendö alkalmazását ki nem mondja — a törvényhozó test önmaga számára tartotta fel azon jogot, a kiskoru fejedelmet a gyámságtól feloldani s nagykorusitani. De mindezeket csak odavetöleg emlitettem fel, s ezek részletes megvitatásába s épen a lemondások igazolása vagy birálgatásába azért nem bocsátkozhatom, mert e kérdés felett még most illetéktelen birónak tartom magam, s miután a tárgyalt pont már is itél, s e részben idő előtti tért foglal el, ennek kihagyásával, a felolvasott pontnak az előterjesztett módositvány általi kitöltését óhajtom, még pedig következő okoknál fogva:

1) A következetesség szabályaival nem birom megegyeztetni, hogy mig egy részről általános ama felfogás s megállapodás, miszerint a törvényhozó test kiegészittetlen s csonka volta miatt a törvényhozási teendőkre nézve incompetensnek érzi magát; miért bocsátkozzék a lemondási okiratok igazolásába s birálgatásába, miért szavazzon habár feltételhez kötött elismerést, s egyáltalában miért vállaljon felelőséget és súlyt vállaira, mit törvényszerüleg — ha valamely, legkivált e kérdések felett — csak akkor fog megtehetni, midőn az ország minden részei, ha nem is képviselve, de legalább itt megjelenni gátolva nem leendnek.

2) Miután azon abnormis helyzetet, melybe jutottunk, nem mi, de a tényleges hatalom idézte elö, következöleg nem mi, hanem ő egyedüli oka annak is, hogy e kérdés felett, törvényes álla-

potba helyeztetés előtt, biráskodási törvényes joggal felruházva nem vagyunk; egyedül tőle függ s az érdekében is áll, a restitutio in intregrum által a biráskodhatás állapotába helyezés. De a helyett, hogy ezen állapot megszüntetnék, vagy csak szándokoltatnék is, ellenkezőleg súlyosabbá, s borusabbá válik, mert a törvényhozó test, szinleg, alkotmányos ostentatio végett türetik, de gyakorlatilag az újabbi, nemzetünk feletti erőszakos gazdálkodási rendszer által kigúnyoltatik, lábbal tiportatik, s megsemmisittetni szándokoltatik, hogy ezen törv. hozó test a viszonyok e helyzetében souverain hatalmának méltóságos öntudatában, a fenforgó kérdések felett mért nem inkább mellőzés s hallgatás tacticáját szerintem mint üdvhozóbbat követi — felérteni képes nem vagyok.

Röviden tehát öszpontositva kijelentésemet: miután a lemondások felett kimondandó itéletet törvényhozási actusnak tekintem, melyre kiegészitetlen állapotunk miatt nem lehetünk jogositva;

miután a lemondások e házban fel sem olvastattak, annál kevésbbé voltak tárgyalhatók;

miután végre a napirenden levő s ostromállapotszerü Damocles kardját látom függni a törvényhozó test felett:

mindaddig, míg ezen akadályok megszüntetni nem fognak, a lemondási kérdések elnapolása s mellőzése szempontjából a Várady G. által ajánlott módositványt magamévá teszem."

Teleky Gyula gróf hasonlóan támogatá Várady módositványát s azon esetben, ha az el nem fogadtatnék, inditványozza, hogy a 42-ik szakaszból a „formájára nézve" szavak hagyassanak ki, valamint a 43. és 44. szakasz is egészen.

A ház közfigyelme közben Deák megszólalt. Egybefogta az illető szakaszok ellen felhozott okokat s a gyakorlati téren elemezé a kérdést, a felirat czéljáúl ismervén el azt, hogy azt eszközölje, miként azon fejedelem, ki tettleg, de törvénytelenül uralkodik, törvényes kellékekkel is birjon, minthogy a koronás király már tettleg nem uralkodó.

Beszéde az okok erősségénél fogva általános hatást tett. Sokan a szavazást sürgeték. De nehányan nem akartak a szólástól elállani.

Beöthy Zsigm. a szerkezet megtartása mellett szólt.

Besze János V-ik Ferdinándhoz kiván küldöttséget küldetni, hogy Ő Felsége ez előtt mondjon le.

Kubinyi Ferencz Várady módositványát pártolja, hasonlóképp Bernáth Zs., végre szavazásra kerül a kérdés.

Több képviselő kivánatára a szavazás névszerinti felhivással történik.

A kérdés ekként tétetett fel:

„Elfogadja-e a ház a felolvasott három szakaszt úgy a mint szerkesztve van, vagy nem?

254 jelen volt képviselő közül igenre szavazott 120, nemre 134.

Igenre szavazták:

Abaffy Aristid, Alaga, Almássy György gr., Andrássy Gyula gr., Antal János, Asztalos Istv., Babits, Bakalovics, Balássy, Bánffay, Barinyay Józs., Bartal György, Bartal János, Batthyányi Zsigm. gr., Benczur, Bende, Beöthy Zsigmond, Besze János, Bezerédj László, Bika Simon, Bittó István, Bogdán Vincze, Bogdanovics V., Bottka M., Branováczky J., Burian J., Csáky László gr., Csengery Antal, Csengery Imre, Dániel Pál, Deák F., Delimanich J., Dessewffy E. gr., Eötvös Józs. b., Eötvös Tamás, Erős Lajos, Frideczky Timót, Gorove István, Hajnik Pál, Hauser Ernő, Hodossy Ede, Horváth Bold., Hunfalvy Pál, Hunkár A., Hunyady Ján. gr., Ihász Rud., Inkey Ad., Ivánkovich J., Just Gy., Just József, Kacskovics L., Kaiser J., Kandó Kálm., Kazinczy G., Kiss Miklós, Királyi Pál, Klauzál G., Königmajer K, Kovács László, Kozma Sándor, Kubinyi Ödön, Kurcz Gy., Lipthay Béla b., Lónyay Gábor, Lónyay Menyhért, Mangold Károly, Markos Gy., Mihályi Gábor, Mocsáry Lajos, Molnár József, Návay J., Nedeczky János, Olgyay Titus, Pálffy Pál gr., Pap Mór, Péter Mikl., Plajner Ant., Pópa Gy., Pruckberger J., Raczkovich K., Ragályi Mikl., Rónay János, Rónai Lajos, Sárközy Kálm., Seregélyi, Simon Pál, Simonyi Simon, Siskovich J. Somsich Imre gr., Somsich Pál, Sponer Tivadar, Sümeghy F., Szabó Gy., Szabó Imre, Szabó Samu, Szalay László, Szilli, Szápáry Géza, Szathmári Király Józs., Széchenyi Dénes gr., Szemző M., Szentiványi Ad., Szentiványi

Károly, Tizedi Miklós, Tolnay Károly, Török Napoleon gr., Trefort Ágost., Urbanovszky Mór., Urházy Gy., Ürményi József, Ürményi Miksa, Vadnay Lajos, Vécsey József b., Vojnics L., Zichy Ant., Zichy Jenő gr., Zichy József gr., Zmertich K., Horváth Döme.

Nemre szavaztak:

Ács Károly, Almássy Sánd., Bagosy S., Balogh János, Bánffy Elek b., Bánó Józs., Batthyány Istv. gr., Beniczky Lajos, Bernáth Zs., Bethlen József gróf, Blaskovics P., Bobori, Boczkó, Bogyó, Bónis S., Borbély, Boronkay L., Boros S., Böszörményi, Bujanovics K., Buttyán V., Buzna L., Csáky Tivadar gróf, Cseh S., Cserki J., Csernovics Arz., Csernovics Péter, Csiky S., Czorda Bódog, Dani F., Décsey L., Degenfeld Gy. gr., Demjén J., Éder G., Elek M., Eördögh Andr., Eőri Sándor, Fischer Istv., Frater Pál, Gaal Péter, Gábriel Istv., Halász B., Ignjatovich, Illéssy János, Ilosvay B., Ivánka I., Jámbor P., Jura György, Kállay Ödön, Kálóczy L., Károlyi Ede gr., Károlyi Sándor gr., Keglevich Béla gr., Keglevich Gyula gr., Kelemen A., Kende K., Kiss Dániel, Kiss Jakab, Komáromy K., Konkolyi Thege Dénes, Korics G., Kovács Ferencz, Kovács L., Kozma Imre, Kubinyi Fer., Kupricz Imre, László Imre, Lónyai László, Lovassy Ferencz, Lukács Gy., Lukinics M., Mácsay L., Madács J., Madarász J., Manassy Gy., Máriássy Ján., Maróti Ján., Mátyás Józs., Miskolczi K., Missics J., Murgu Euth., Müllek J., Nagy Szabó Ign., Nyári Pál, Németh A., Odescalchi Gy. hg., Oláh Mikl., Ónossy M., Opicz, Pap János, Patay J., Perczel Istv., Perczel Vincze, Pétery Józs., Pesty Fr., Piukovits, Plachy, Popovics Zsig., Prónay József, Ráday G. gr., Ragályi Ferd., Rátonyi, Ruttkay J., Simonyi Lajos b., Sóhalmi Samu J., Stockinger Mór., Szabó József, Szalay Samu, Szápáry Gyula gróf, Szaplonczay Józs., Szelestey L., Szepessy Péter, Szilágyi Virgil, Szőke Károly, Tanárky G., Teleki Gy., Terényi, Talabér, Tisza Kálmán, Tisza Lajos, Tisza László, Vajai K., Vályi J., Várady Gábor, Varga Ant., Vay Mihály gr., Vertán Endre, Vidacs J., Zámory, Zlinszky Gy., Zsarnay J., Zsitvai, Békássy L., Huszka Mihály.

Jelen nem voltak:

Babes Vincze, Ballagi Mór, Bánó Miklós, Beniczky Ödön,

Berényi Ferencz gróf, Bodon Ábrahám, Buday Lőrincz, Csanády Sándor, Darvas Antal, Dedinszky József, Dobranszky Adolf, Domahidy Ferencz, Dőry Ádám, Eördög Imre, Faur János, Fekete Lajos, Fiáth István, Grabarics Ernő, Horváth Elek, Sánd., Zelenay.

Imrédy Lipót, Jekelfalussy Emil, Jókay Mór, Kalauz Pál, Károlyi János, Konkolyi Th. Pál, Kubinyi Flórián, Kubinyi Rudolf, Latinovics Vincze, Lopreszty Árpád, Luzsinszky József, Luzsinszky Pál, Máday Lajos, Maniul Aurel, Máriássy Ágost., Markovics Antal, Mednyánszky Ede, Molnár Pál, Nikolics Fedor b., Okolicsányi Antal, Olgyay Lajos, Pap József, Paszku Fülöp, Petes, Piller Gedeon, Podmaniczky Fr., Pongrácz Lajos, Popovics János, Rakovszky Mór, Salamon Lajos, Sárközy József, Sehmerczing T. b., Sennyei Lajos b., Simich József, Simonyi Ernő, Szabó Kálmán, Szathmáry Király Pál, Széchenyi Béla, Szentimrey György, Szluha Benedek, Szöllőssy Károly, Szülő György, Tóth Vilmos, Ullmann Bernát, Vay Béla báró, Virág Dénes, Zákó.

Egy (Vlád Al.) nem szavazott.

Ezután szavazásra Várady G. módositványa kerül. De mielőtt a ház szavazott volna, az ülést többen egyszerre elhagyák, úgy hogy az elnök szükségesnek tartá a jelenlevőket összeolvastatni, hogy megtudhassa, miként vannak-e határozathozatalra szükségelt számmal jelen?

A jelenlevők száma (169) az összes szám (322) felénél nagyobb levén, a tanácskozás Tisza Kálmánnak és Ráday Gedeon grófnak helyes tapintattal tett azon inditványa ellenére is, hogy a tanácskozás folytatása holnapra halasztassék, folytattatván, a szavazatra bocsátott módositványt a többség elfogadta.

A következő szakaszok megtartattak. A végpont utolsóelőtti szava „egyezkedés“ felett rövid vita támadt s Halász Bódi és Csiky e szó kihagyását inditványozzák. Beniczky Lajos azon megjegyzése, hogy ez „egyezkedés“, csak az inaugurale diploma feletti tanácskozásokra értethető, a felszólalókat megnyugtatván, a többség e szóra nézve is megtartá a szerkezetet.

Most az aláirásra került a sor.

A javaslatban az aláirás így áll: „Magyarországnak országgyülésileg egybegyült képviselői.“

Következő módositványok tétettek:

Ivánka: „Magyarországnak országgyülésileg eddig összegyülhetett képviselői."

Besze: „Magyarországnak országgyülésileg jelenleg együttlevő képviselői."

Károlyi Ede gr. „Magyarországnak országgyülésileg eddig egybegyült képviselői.

Nyáry P. „Magyarországnak országgyülésileg együttlevő képviselői."

Beniczky Lajos megjegyzi, hogy a feliratban számtalanszor ki van mondva, mikép az országgyülés nincs kiegészítve, ki van mondva, kik nincsenek jelen, nem lehet tehát attól félni, hogy az aláirás alatt az értessék, miként Magyarországnak minden képviselője jelen van.

Szavazás útján a többség az eredeti szerkezetet nem tartja meg s Nyári módositványát fogadja el, azon inditványával együtt, hogy a jegyzőkönyvben jegyeztessék meg, miként a „jelenlevő" szó alatt az országgyülés kiegészitése nem értethetik.

Az elnök a redactionalis bizottmányt felhivja, hogy holnap az elvileg és egészen elfogadott módositványokat szerkeszsze s a feliratot készítse el.

A képviselőház XLIV-ik ülése

— *junius* 14-*kén.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Keglevich Béla gr.

Fölolvastatván a tegnapelőtti ülés jegyzőkönyve:

Deák Ferencz tesz rá észrevételt, hézagot látván abban, mert midőn a szavazás kitüzetett, ő és többen, nem mindjárt és egyenesen csak maguktól hagyák el a termet. Hanem a kérdésre

úgy szólíttatván föl a ház, hogy fölállással vagy ülvemaradással szavazzon, szóló azon kérdést tevé a ház előtt, hogy mit csináljanak azok, kik netalán sem igennel, sem nemmel nem akarnának szavazni, hogy kijelenthessék, mikép nem akarnak szavazni. S miután elnök úr kimondá, hogy azok alig tehetnek egyebet, mint hogy elmenjenek: csak ezután távozék szóló több más taggal. Szóló e körülményt a jegyzőkönyvben kifejeztetni ohajtja, hogy az a történteknek hű előadása legyen. (Helyes!)

Bónis Sámuel azt véli a jegyzőkönyvbe teendőnek, miszerint az elnök válasza az volt, hogy vagy névszerint kell szavazni, vagy a szavazni nem akarók ne legyenek jelen.

A jegyzőkönyv kiigazittatni rendeltetvén, elnök beadja az ujabban érkezett iratokat.

1. Csik-Gyergyó és Háromszék állandó bizottmánya azon meggyőződését fejezi ki, hogy a képviselőház az alkotmánynak tántorithatlan bástyája lesz, s hogy mindaddig, míg hazánk integritása és az 1848-diki törvényeink jogérvényessége az uralkodó részéről teljesen és végleg helyreállíttatni nem fognak, és Erdély követei a házban jelen nem lesznek, az országgyülés magát hiányosnak és koronázásra vagy törvények hozatalára illetéktelennek fogja tartani. (Kinyomatik.)

2. Unghmegye és

3. Bereghmegye közönségei részvétnyilatkozatot intéznek a házhoz Teleki László gr. halála fölött.

4. Torontálmegye közönsége Széchenyi István gr. érdemei elismertetését kéri törvénykönyvbe iktattatni.

5. Trencsénmegye s

6. Unghmegye közönsége a törvénytelen adó katonai erőveli behajtatása iránt emel panaszt s kér orvoslást.

Végre 7. Temesmegye a pesti s aradi váltótörvényszékeken kivül Temesvártt is új váltótörvényszék fölállítása iránt folyamodik. (A törvénykezés ügyében működő bizottmányhoz útasittatik.)

A napirendre térvén át a ház:

Szalay László, mint tagja a szerkesztési bizottmánynak,

— melynek a javaslat szerzőjével s az egyes módositványok inditványozóival együtt kellett volna a javaslatra nézve elfogadott módositványok szerkesztésében eljárnia — jelenti a háznak, mikép Deák Ferencz e munkálatban nem vett részt, a bizottmány fölszólitására kinyilatkoztatván, hogy miután ő csak mint inditványozó van a választmányba kinevezve, s miután fölirati javaslatát a ház lényegesen megváltoztatta, ő ezt mostani alakjában saját inditványának többé nem tekintheti, s ennélfogva úgy vélekedik, hogy neki az illető választmánynál sincs helye. A bizottmány tehát sajnálkozással kénytelen volt az inditványozó nélkül összeülni, s az illető módositványokat a felirati javaslatba beiktatni, melyet szóló a ház elnökének ezennel átad.

Tisza Kálmán előadja, mikép a bizottmány Várady Gábor módositványából ezen utolsó szavakat: „és a trónváltozás kérdése iránt nem nyilatkozhatunk", kihagyandóknak véli, minthogy általuk ismétlés fordúl elő, ugyanaz már a megelőző pontban ki levén fejezve. A bizottmány ama mondatot azért nem törlé ki, mivel csak irályi módositásokra érzé magát jogositottnak, nem pedig kihagyásokra.

A tegnapelőtti ülés jegyzőkönyve időközben kiigazittatván az illető hely újra fölolvastatik.

Deák Ferencz azon megjegyzést teszi arra nézve, hogy e helyett: „a beadott módositványokra nézve egyikére sem akarnak szavazni", ez volna teendő „a beadott módositványokra épen nem akarnak szavazni." Szóló ugyanis azt óhajtá tegnapelőtt, hogy azok, kik általában nem akarnak a módositványokra nézve szavazni, ne legyenek jelen. Mert különben — miként a tapasztalás mutatta — az eredeti szerkezetet pártoló tagok szavazni nem akarván s annálfogva mindig ülve maradván, az egyes módositványok fölött kitüzött szavazásnál a többséget mindig az ülve maradt vagyis látszólag „nem"-mel szavazó tagok képezik, minek következtében a módositványok közől — többség hiányában — egy sem fogadtathatik el. Ennek nem akará szóló a házat multkor kitenni, s azért kérdé, hogy mit cselekedjenek azok, kik a módositványokra nézve épen nem akarnak szavazni. (Zajos éljenzés.) (Ha emlékeze-

tünk nem csal, a „fátyol“ fölötti vitánál volt oly eset, hogy a ház — a sok módositvány a túlnyomó többség folytonos ülvemaradása következtében el nem fogadtatván — türelmét veszté, s végre is majdnem egészen az eredeti szerkezetet hagyta meg.)

A jegyzőkönyv kiigazítva ismét fölolvastatik.

Terényi Lajos kivánja, hogy ne tekintessék a jövőre nézve is útasitásnak, hogy ez egyszer a szavazni nem akarók eltávoztak. (Helyeslés.)

Ürményi József azt nem is tartja szükségesnek, minthogy szerinte a valódi többséget mindig ki lehet tudni azáltal, ha egymás után mind az „igen“-nel, mind a „nem“-mel szavazók fölállanak, s azok száma összehasonlíttatik.

Elnök e módot nem tartja lehetségesnek. Kéri a házat, hogy e tárgyalást befejezettnek vegye.

Deák Ferencz csak azon nézetét fejezi ki, hogy zsinórmértékül az sem mondathatik ki, hogy azok, kik épen nem akarnak szavazni, a név szerinti szavazást maguk kérjék, mert ez nevetséges volna. Kérjék azok, a kik akarnak szavazni; ha különben zavartól tartanak. (Közhelyeslés.)

Ezután fölolvastatik a módositott szerkezet, és pedig Ballagi Mór inditványa folytán egész terjedelmében, hogy meglássék, valjon beleillenek-e a módositványok az eredeti szerkezetbe.

A szerkezet fölolvastatván, Várady Gábor szólal föl, kijelentvén, mikép a Tisza Kálmán által emlitett sornak módositványábóli kihagyása ellen nincs észrevétele.

Deák Ferencz ama sor meghagyatását kivánja. Szóló csak addig kisérti meg minden — véleménye melletti — ok előadását, mely által a többséget nézete elfogadására birhatná; de a mint a többség egyszer határozott, s a többség határozata a ház végzése lett, azon pillanattól a ház határozata nem a többségé, hanem az egész házé, és azt szorosan megtartani a ház minden tagjának kötelessége. Harmadnap előtt ugyan e helyen azon észrevételt tevé szóló, hogy a fölirat lényeges részét képezik a trónlemondásróli pontok, s tehát azok kihagyása magát a ház határozatát (a föliratot) forgatná föl. Most harmadnap múlva meg nem foghat szóló oly

inditványt, mely hasonlag az újabb határozat lényegét forgatja föl. Várady Gábor módositványa szóról szóra úgy olvastatott föl, a mint most a javaslatban foglaltatik; szóló ellene nyilatkozott, a többség azonban elfogadta. Akkor még joga lett volna Várady G. úrnak módositványát visszavenni, de most már nem övé az, hanem az egész házé, s minden ember tartozik azt pártolni, ki a házat kompromittálni nem akarja; és pedig annyival inkább kell pártolni, mert ama sorban nincs irályi hiba vagy ismétlés, hanem valóban lényeges kérdés, az „ultima differentia" leginkább ott levén kifejezve; az eredeti szerkezet elleni argumentum ugyanis ez volt: „a trónváltozás kérdése iránt nem nyilatkozhatunk." Szóló tehát kijelenti, miképügy kötelességének tartja tisztelni a ház többségének határozatát, mely már most nem a többség, hanem valósággal a ház határozata. Szóló azon határozatot nem óhajtotta, s a Tisza Kálmán által ajánlt újabb módositás közelebb állana véleményéhez; mindazáltal azt kivánja szóló, miképügy a módositvány már most hagyassék meg, nehogy a ház határozata napról napra megváltoztassék. (Közhelyeslés és éljenzés.)

Tisza Kálmán kijelenti, miképügy a ház határozatai iránt mindenesetre viseltetik annyi tisztelettel, mint bárki más a ház kebelében. A kérdéses sor kihagyatását azért ajánlá, mert a szerkesztési bizottmány föladatának épen azt tartja, hogy a házat az irályi hibákra figyelmeztesse.

A Várady-féle módositványnak egész terjedelmébeni meghagyatása minden szavazás nélkül közfelkiáltással elhatároztatván, elnök kijelenti, miszerint a fölirati javaslat czikkenkénti tárgyalása be van fejezve.

A szavazást a fölött, hogy az egész fölirati szerkezetet elfogadja-e a ház úgy, a mint van, Deák Ferencz fölöslegesnek nyilvánitja. S elfogadtatik a szerkezet szavazás nélkül, ámbár elnök azt jegyzé meg, hogy az 1848-ki országgyülésen erre nézve hasonló esetben külön szavazás történt.

A fölirati szerkezet újra ki fog nyomatni, már most nem „Fölirási javaslat", hanem „Fölirat" czim alatt. A nyomtatvány hibátlanságára a jegyzői kar ügyelend.

A föliratnak a felsőházzali közlésével Keglevich Béla gr. jegyző bizatott meg.

Ennek folytán a további napirend kitüzése iránti nyilatkozásra szólitja föl elnök a házat, kijelentvén, miszerint eddig öt tárgy van tanácskozás alá veendő: Tisza Kálmán határozati javaslata; a törvénykezés ideiglenes rendezése iránti javaslat fölötti véleményzés végett kiküldött kilenczes bizottmány jelentése; Bernát Zsigmond javaslata a ház rendszabályainak módositása iránt; Eötvös József b. inditványa a nemzetiségi ügyben, és az adó kérdése.

Balogh János azt inditványozta, hogy a ház részvétnyilatkozatot küldjön az olasz nemzethez Cavour Kamill gr. halála fölött.

Elnök az inditványozót inditványának irásbani benyújtására szólitá föl, hogy fölötte a ház szabályok értelmében határozhasson.

Bónis Sámuel a napirendre első helyen a határozati javaslat, azután a törvénykezés, az adóügy, és végre a nemzetiségi kérdést ajánlja kitüzetni. Ez utóbbi tárgyban azonban Eötvös József b. inditványa szerint a bizottmány megválasztását azonnal véli eszközlendőnek, hogy az mindjárt megkezdhesse működését.

Besze János első tárgynak az adó kérdését kivánja kitüzetni, meg akarván nyugtatni a népet és saját lelkét, mert nyugodtan akar törvényt hozni; nyugodtan pedig addig nem tanácskozhatik, míg a ház az adó erőszakkali behajtásának véget nem vet.

Keglevich Béla gr. e nézetet nem pártolja, minthogy a háznak úgy sincs hatalmában ama zsarolásokat megszüntetni; de a törvénykezés rendezésével — habár másnap mindjárt szétoszlik — nagy hasznot tesz a ház az országnak. (Helyes!)

Beniczky Lajos pártolja Keglevich Béla gr. nézetét.

Szaplonczay József, Mihályi Gábor és Simonyi Lajos b. Bónis Sámuel inditványát pártolják.

Elnök azt véli, hogy egyelőre elég lesz, ha két tárgy tűzetik ki napirendre és pedig: a határozati javaslat, és a törvénykezés; azután ismét tűzhet ki a ház újat.

Lónyay Gábor figyelmezteti a házat, mikép a határozati

javaslatban benfoglaltatik némiképen a tárgysorozat iránti javaslat is. Az iránt fog határozhatni a ház.

Vajai Károly a nemzetiségi ügybeni választmányt holnap kivánja megválasztatni.

Andrássy Gyula gr. harmadik kérdésül a nemzetiségi ügyet ajánlja, mivel közelebb igen gyakran mondatott a házban, hogy e kérdés nem tárgyaltathatik mellékesen, hanem legrövidebb időre külön nap fog arra kitüzetni.

Elnök kimondja a határozatot, mely szerint először a határozati javaslat, azután az illető bizottmánynak a törvénykezés rendezése iránti véleménye, harmadszor a nemzetiségi kérdés, s végre az adóügy fog tárgyaltatni.

Elnök fölkéri az osztályokat, hogy az időközben érkezett tagok tekintetbevételéveli az újabb megalakulás végett holnap délután jöjenek össze a muzeumban.

Az ülés $12^1/_4$ órakor oszlék el.

A képviselőház XLV-ik ülése.

— *Junius* 15-*én*. —

Elnök: Az ülés megnyittatik. A jegyzőkönyvet Bánó József vezetendi; a szólókat Jura György fogja följegyezni.

Miután Keglevich Béla a tegnapi jegyzőkönyvet felolvasta s meghitelesíttetett, az elnök megkérdé a házat, ha valjon jelenleg ne hitelesíttetnék-e meg a felirás is, mint a tegnapi jegyzőkönyvnek kiegészitő része, mely inditvány a ház közhelyeslésével találkozván, — addig, míg az eredeti fölirat-példány megérkezék, az elnök rendes jelentéseit tette meg. És pedig mindenekelött fájdalmasan jelenté, hogy Abaffy Aristid Árvamegye, bobrókerületbeli képviselö, egy szerencsétlen esés következtében fején történt zúzás folytán, ma reggel 4 órakor jobblétre szenderült. (Közrészvét.) Az

elhúnyt képviselő hullája holnap d. u. 6 órakor fog a Józseftéren levő gróf Czirákyféle házban beszenteltetni, s onnan később a vasúti indóházhoz hazaszállíttatás végett vitetni. A képviselőház tagjai tudni fogják gyászos kötelességüket s ez elhunyt jeles társuk végtiszteletére lehetőleg teljes számmal megjelenendnek. (Mind ott leszünk! Hol jöjünk össze?)

Kubinyi Ferencz: Talán itt jőnénk össze s innen indulnánk azután testületileg a gyászhelyre. (Fölkiáltások: A megyeháznál!)

Elnök: Tehát talán a megyeháznál gyülnénk össze holnap d. u. $5\frac{1}{2}$ órakor. (Közhelyeslés.)

Ezután az elnök a beérkezett iratokról tesz említést: Marosszék közönsége, Felső-Fehérmegye és Veszprémmegye közönsege Teleki László elhunyta fölötti fájdalmuk nyilatkozatait terjesztik a ház elé. — Pestmegye közönsége pedig a ház volt korelnöke néhai Palóczy László halála iránt közli részvételét. — Buda főváros közönsége föliratában jelenti, hogy a budapesti cs. k. adóbizottmány az adókönyvecskéket akarja beszedetni s az adónak fegyveres behajtásával fenyegeti a várost, mely erőszakoskodás esetében a város az ebből eredő károk megtérítését a magát szenvedőleg viselő közönség számára megigérte, a képviselőháztól pedig — ezen törvényellenes eljárás orvoslását kéri. — Pest-Pilis és Solt törvényesen egyesült megyék bizottmányi közgyülése kijelenti, hogy az osztrák kormány eszközei ezen megyében is dúlván, mindaz, ki bármi részben e törvénytelen adóbehajtás előmozditására szolgál, az 1504. I. t. cz. értelmében hazaárulási bűnbe esik, (Helyes!) s hogy a megye közönsége az ezen adóbehajtás kényszere által okozott károkat egyetemlegesen fogja megtériteni, s kéri a képviselőházat, hogy ezen törvénytelenségek az 1507. VII. törvényczikk szerint büntettessenek. (Helyes.) Ezen fölirat majd az adóügygyel fog együttesen tárgyaltatni. — Veszprémmegye közönsége többszörös kérvényt nyujt be, ú. m. 1) Hogy a legfőbb törvényszékeknek a nemzet bizalmát nem biró tagjai távolitassanak el. (Helyes!) 2) Hogy a jászkunok a nádornak adózni szokott 3000 darab arany fizetésétől mentessenek föl. (Helyes!) 3) Hogy Széchenyi István gróf

emléke törvénykönyvbe iktattassék. 4) Fiume és a tengerpart Magyarországhoz visszacsatoltassanak. 5) Hogy az 1848-ki IX. és XII. törvényczikkek értelmében még be nem végzett úrbéri örökváltsági ügyek méltányos módon elintéztessenek. E felirat a kérvényi bizottmánynak fog átadatni. — Temesmegye lugosi kerületében képviselőnek megválasztott Johannovich Koszta ellen az ottani lakosok petitiot adnak be, melyben e választás megsemmitését kérik. Az igazoló bizottmánynak fog kiadatni.

Tegnap már említve volt, hogy az osztályoknak újra meg kellene alakulni, mire nézve szükséges, hogy az új követek azokba soroztassanak. Eddigelé az első két osztályba 35-en, a többi hétben pedig 34-en s illetőleg 32-en valának. Tehát minden osztály kiegészitendő lenne 35-re, s miután a régibb tagok közől 4-en részint meghaltak, részint leköszöntek, ezek helyei is újak által lennének pótolandók. E szerint a 2-ik osztályba jő Révész Imre helyébe Babes Vincze; a 3-ikba Bárczay Albert helyébe Bagosy Sándor; a 6-ikba Sztehló József helyébe Bánffy Elek; a 7-ikbe Teleki László helyébe Décsey László; a 8-ikba Abaffy Aristid helyébe Elek Mihály. — Már most jő még a 3-ik osztályba Faur János, a 4-ikbe Frideczky Timót, az 5-ikbe Königmayer Károly, a 6-ikba László Imre; a 7-ikbe Mocsáry Lajos, a 8-ikba Pasku Fülöp; a 9-ikbe Popovits János. S így minden osztály ki van egészitve 35-re; de fönmarad még 2 új képviselő, u. m. Szathmáry Királyi József, ki az első, és Urházy György, ki a második osztályba osztatik. (Helyes!)

Az osztályok alakulás- és elnökválasztás végett hétfőn délután 5 órakor itt összejöhetnének.

Ezután a fölirás olvastatott föl meghitelesités végett. Kubinyi Ferencz visszatér a tegnapi ülés imént fölolvasott jegyzőkönyvére, megjegyezvén, hogy ő csak úgy inditványozá a föliratnak a főrendekkeli közlését, hogy az csak „egyszerüen közöltessék“ nem pedig „hozzájárulás végett.“

Ez értelemben a jegyzőkönyv kiigazittatván, az elnök kevés türelmet kér a háztól addig, míg a fölirat átküldéséhez megkivántató manipulatiót elvégzi.

Mi megtörténvén, áttértek a napirendre, melyre tegnap azon

nagyfontosságu pontok iránt — melyek a határozati javaslatban fölemlittettek, de a föliratban helyet nem foglaltak — hozandó határozat volt kitűzve.

Tisza Kálmán: Röviden kifejtvén e határozat czélját, nem ajánlja, hogy a kijelölt pontok rögtön tárgyaltassanak, hanem csak rövid programmba ohajtja ezeket határozatképen fektetni, mely pontoknak ily modorbani formulázására 5 tag bizottmány kinevezését javallja, olyaténkép, hogy általában ezen határozat a jövő törvényhozás munkálkodásának elébe ne vágjon. (Helyeslés.)

Hunfalvy Pál: pártolja Tisza K. inditványát, csak az utolsót, a községeknek népképviselet alapjáni rendezését illető pont kihagyását ohajtaná, mely már most az 1848-ki törvényben úgyis ben foglaltatik. (A bizottmány dolga lesz az).

Elnök: formulázza ez inditványnak határozatilag kimondását, s miután sokan nem 5, hanem 9 tagu bizottmányt óhajtanak, ehez Lónyay Gábor azt jegyzi meg, hogy e 9-es bizottmány megválasztásába ő is egyezését adja, hanem e bizottmány útasitassék majd, hogy a programm szerkesztésénél semmi elvet vagy irányt magának ki ne tűzzön.

Deák Ferencz, ki eközben megérkezett, szintén kiemeli azt, miként e határozati programmban irány vagy elv helyet nem foglalhat, s a bizottságnak egyéb föladata nem lehet, mint a tárgyak szükséges egymásutáni rendezése és a netalán még fölveendő újabb tárgyak iránt egyszerüen véleményt adni. Mert vannak oly tárgyak, mikre nézve még a javaslat is már a miniszteriumok megalakulását igényli, s vannak, melyek iránt előkészitő ideiglenes javaslatokat tenni ugyan lehet, de csak úgy, hogy az országgyülés további végleges teendőibe semmiképen se vágjon. A bizottmányt illetőleg inditványozza, hogy minden osztály válaszszon kebeléből egy tagot s így a 9 tagu bizottmány megválasztása minden zavar és idővesztegetés nélkül megtörténhetik. (Közhelyeslés.)

Halász Boldizsár e programmban némileg elveket is kivánna kimondatni, mi szerinte oly kérdésnél, mint p. o. a nemzetiség, elkerülhetlen is.

Ballagi Mór szintén óhajtana némi elvet és irányt kitűzni, különben e határozatnak czélját be nem látván. (Maradjon!)

Tisza Kálmán fölebbi inditványát, hogy jól megértessék, még egyszer előadja, kijelentvén, hogy a határozatba veendő pontok fogalmazásánál minden elvről lemondani ugyan bajos volna, de e pontok ne részleteztessenek s az ebbeli határozat a jövő törvényhozás munkálódása elé ne vágjon.

Elnök határozatilag tehát kijelenti: a határozati javaslatban foglalt, de a föliratba föl nem vett több nagyfontosságu tárgynak a jövő törvényhozás programmjakénti összefoglalását és formulázását, s azt, hogy e végből egy 9 tagu bizottság fog az osztályok által választatni.

Besze János e bizottmány tagjainak az osztályok általi megválasztási idejére nézve, hétfő délután helyett alkalmasbnak vélné, ha ez hétfőn reggel 9 órakor történnék meg, a midőn egyszersmind azután az osztályok is megalakulhatnának. (Helyeslés.)

Bónis S. pártolja Besze J. inditványát, — mi el is fogadtatik.

Elnök: végül jelenti, hogy a határozat után napirendre a törvénykezési ügy ideiglenes rendezése iránti tárgyalás volna kitüzve; minthogy azonban még az illető választmány ebbeli javaslatát mindeddig be nem adta, az csak hétfőn leendne megkezdendő, még pedig, többek óhajtása szerint, elébb egy magántanácsban. (Helyeslés.) Hétfőre a választmány jelentése már valószinüleg beadva és kinyomatva is leend.

E szerint hétfőn a szokott időben a törvénykezési ügy fölött magánülés fog tartatni. Az ülésnek délben 12 órakor vége lőn.

A felsőház IV-ik ülése

— *junius* 15-*én*. —

Az utolsó ülések jegyzőkönyvei fölolvastatván s minden észrevétel nélkül meghitelesittetvén, Majláth György tárnokmester ő nmltsga szólal föl következőképen:

„Mielött a napirendre térnénk, meg fog engedni nagyméltóságod, hogy adóját róhassam le azon hálának, melylyel magamat a nmlsgú főrendek iránt lekötelezettnek érzem; érzem pedig azon kegyeletért, melylyel egy férfiu emlékének áldoztak végtiszteletükkel, kinek vesztesége a nm. főrendeknek honszeretetére és fiui szívemre egyiránt fájdalmasan hatott. Fogadják a nm. főrendek abbeli kegyeletükért hátrahagyott övéi nevében is legforróbb és legőszintébb hálámat, és legyenek elhitetve, hogy kegyeletük e tanuságát legkedvesebb emlékeim füzérében ereklyekint siromig fogom őrizni. (Megindulás.) Legyen szabad nekem reménylenem, hogy viszonzásaul azon hü ragaszkodásnak, melyet az elhunyt e ház irányában az idők sokszor változott viszonyai között változatlanul tanusitott, szives indulatuknak és rokonszenvüknek némi részét reám bár érdemetlenre ruházni, és különösen azon bár ritka alkalomkor, midőn elnök ő nagyméltóságának netaláni gátlása esetében fejemre nehezülne az elnöki tisztség, engem annak vezetésében kegyes elnézésükkel gyámolitani, és bölcs tanácsaikkal istápolni kegyesek leendenek."

Áttérvén a ház ezután a napirendre, elnök előterjeszti az igazoló bizottmány jelentését, mely fölolvastatván, kinyomatni rendeltetett, hogy legközelebb tárgyalás alá vétessék, a midőn annak tartalmát mi is közlendjük.

A ház költségvetésének az igazoló bizottmány által lett megvizsgáltatása utólagosan jóváhagyatván, elnök fölkéretett, mikép a 7000 ftnál többre nem menő költségösszegnek az országos pénztárhozi utalványoztatását szorgalmazza.

Ezután fölolvastatik a képviselőház azon jegyzőkönyvének kivonata, melyben Teleki László gr. emléke iktattatott. Elnök inditványa folytán határoztatott, hogy a felsőház hasonlóan jegyzőkönyvileg fogja a nagy hazafi iránti kegyeletét kijelenteni, s erről viszonzásul a képviselőházat szintén tudósitani. Bejelenti egyszersmind elnök Kolozsmegye közönségének, Háromszék és Marosszék állandó bizottmányának fájdalmas részvétnyilatkozatait Teleki László gr. halála fölött, melyek tudomásul vétetvén, e részvét méltánylása s elismerése jegyzőkönyvileg ki fog fejeztetni.

Ennek folytán Majthényi László b. emelt szót, kinek beszédét ezennel egész terjedelmében közöljük:

Nagyméltóságu főrendek!

Alig van nézet, mely annyira általános meggyőződéssé edződött, mint az, hogy a nyilvánosság az alkotmányos lét egyik leglényegesb kivánalma, legerősb biztositéka.

A nyilvánosságban keresett az elmélet, talált a gyakorlat óvszert és féket a végrehajtóhatalom közlegei ellenében, hogy hivatalos állásukkal vissza ne éljenek.

Nyomatékos hangok a tudomány és irodalom mezején, a nyilvánosságot az igazságszolgáltatás némely ágaiban meghonositani, hol létezik, kiterjeszteni törekednek.

De sehol sem oly fontos a nyilvánosság, mint oly testületek müködésénél, melyek a nemzet bizalma, vagy mint alkotmányos jogosultságunknál fogva hivatva vagyunk törvények alkotására. Szükség, hogy híven értesüljön a nemzet, mely irányban működnek legszentebb jogainak letéteményesei, őrei legéletbevágóbb érdekeinek, ezzel azonban viszont a törvényhozók azon joga, hogy sem szándékosan, sem esetlegesen elferditve ne jusson köztudomásra mi itt történik és mondatik.

A nyilvánosság e kivánalmának azon gyakorlat által, mely szerint kisebb-nagyobb számu hallgatóság szokott a tanácskozó termekbe bebocsáttatni, miután ez által csak helyi, legfölebb vidéki érdek elégittetik ki, teljesen megfelelve nincs, szükség tehát gondoskodni, hogy minél terjedtebb mérvü közlésekben értesüljön a hazai nagy közönség az országgyülési ügyek menetéről.

Hogy ezen közlések czéljuknak minden irányban megfeleljenek, szükség, hogy gyorsak és hitelesek legyenek.

Mindkét kelléknek jelenleg általában megfelelnek a hirlapok, melyeket minélelőbb az 1848-ik évi XVIII-ik t. cz. védpálczája alá helyezve látni reménylek és ohajtok, de miután alig kétkedhetni, hogy ha az alkotmányos élet gyökerei új szálakat hajtani fognak, nálunk is, mint más alkotmányos országokban az időszaki sajtó, az alkotmányos élettel egyidejüleg fejlődő pártok közlegeivé fognak válni, miután továbbá a hirlapok azon gazdag anyagzatot, mely az

„Országgyülési irományok“ nevezete alatt ismeretes okmánygyüjteményben foglaltatik, alakzataiknál fogva az áttekintést és tüzetes tanulmányozást nehezitő szakavatottsággal adhatják csak; végre tapasztalás szerint a hirlapok az egy napi tudvágy kielégitésén túl rendszerint nem birnak maradandóságra számot tartható becscsel, és így méltán tartani lehet attól, hogy azon felette becses és érdekes adatok, melyeket történelmi jogtudomány, sőt maga a törvényhozás az országgyülési irományokból, mintegy meg nem hamisitott tiszta forrásból meriteni szokott, magával ezen forrással együtt kiapadhatnának, czélszerünek vélném, ha a nmlgu főrendek, egy saját közvetlen felügyeletük alatt vezetendő napló szerkesztését elrendelni, egyúttal intézkedni méltóztatnának, hogy a nmlgu felsőháznak azon végzeményei, melyek az országgyülési irományok kiegészitő részét képezik, természetüknél fogva, azok közé ezentúl is pontosan beiktattassanak.

Nem akarom ismételni a mechanikus kezelés iránt a mult országgyüléseken tett, rendszerint czélra nem vezető javaslatokat; hanem egy tört ösvényen haladva felkérendőnek vélem a ház mélyen tisztelt elnökét, hogy a naplónak gyorsirók általi vezetése és kinyomatása iránt akép gondoskodjék, hogy az lehetőleg gyorsan lásson napvilágot.

A hitelesitést egy nagyobb számu bizottság által vélném eszközlendőnek, hogy a teher sok felé oszolva, egyesekre kisebb mértékben nehezedjék; állhatna az titkos szavazás útján választandó 24 tagból, kik az önmaguk által megállapitandó sorrendben eszközölhetnék a napló hitelesitését.

Elnök megjegyzi, mikép a ház szabályai ugyanazt rendelik, mit az előtte szóló úr alapos előadásában fölhozott, csak a bizottmány tagjainak számát nem határozza oly nagyra. Ha a ház beleegyezik abba, hogy ama bizottmány 24 tagból álljon, Majthényi L. b., eziránti inditványa elfogadtatik. (Egyértelmüleg elfogadtatott.)

Lonovics érsek a napló nagyobb hüségének elérése czéljából az itélőmester jelenlétét kivánja az ülésekben, miként ez 1848 előtt volt.

Elnök ezt nem tartja már szükségesnek, minthogy azóta a gyorsirás tudománya nagyobb tökélyre emelkedvén, jelenleg már tökélyes gyorsirói vannak a háznak.

Teleki Domokos gr. a napló alaposabb megbirálhatása tekintetéből azon intézkedést ajánlja, hogy a naplóbiráló-választmány üléseiben a jegyzők is részt vegyenek, s hogy az ülésekben a biráló tagok közől némelyek különösen ügyeljenek a tényekre s előadásokra.

Cziráky János gr. Lonovics érsek előterjesztésére nézve megjegyzi, mikép az itélőmesterek nagy elfoglaltatásuk miatt nem vehetnek részt az ülésekben. Hanem a biráló-választmány elnöke nevezendi ki az egyes tagokat, kik bizonyos ülésben különösen ügyeljenek a tanácskozás folyamára.

Wenkheim Béla b. hasonló értelemben nyilatkozik.

A képviselőháznak általa közölt költségvetése a felsőház által ki fog nyomatni.

Fölolvastatnak Dobokamegye és Háromszék állandó bizottmányának föliratai, melyben a felsőház értesittetik, mikép a törvényhozásnak Erdélyben létező tagjai meg nem hivattak az országgyülésre. (Annak idején tárgyaltatni fog.)

Cziráky János gr. a kérvények előleges tárgyalásával az igazolási bizottmányt véli megbizandónak, mely akkor szükség esetében még néhány taggal szaporitandó volna.

Elnök attól tart, hogy az esetben az igazolási bizottmány túl terheltetnék teendőkkel.

Károlyi György gr. kijelenti, mikép megtisztelve érzi magát az ig. bizottmány, ha a petitionális tárgyak is ráruháztatnak, de — ha kellene — azt fogná majd kérni, hogy a tagok száma szaporittassék.

Zichy Károly gr. néhai id. Majláth György, Palóczy László, Teleki László grófról ezen, az összes haza által megsiratott három halottról emlékezvén meg, jeles beszédében azok érdemeit s a nemzet javára szolgált müködéseit sorolja föl, mely előadása a ház átalános tetszésével találkozik. E nyilatkozat a jegyzőkönyvben meg fog emlittetni.

Időközben Keglevich Béla gr. — a képviselőház jegyzője — érkezik meg, s átadja az elnöknek a képviselőház által legfelsőbb helyre küldetni szándokolt fölirás szerkezetét, mely a felsőházzal közöltetik.

Elnök kijelenti, mikép a föliråst a képviselőház azon szándokból s azon óhajtásban közli, hogy a képviselőház nézetéhez a főrendek hozzájáruljanak, és egyesüljenek ezen első lépésben a képviselőházzal. A fölirat fölolvastatik, s tárgyalására a jövő hétfőn tartandó ülés tüzetvén ki, elnök, Gozsdu Manó jegyzőt kéri föl az e tárgyban szólani kivánók följegyzésére.

$12\frac{3}{4}$ órakor az ülés szétoszlik.

A képviselőház XLVI-ik ülése

— *junius* 17-*én.* —

Elnök Ghyczy Kálmán: Az ülés megnyittatik. A mai ülés jegyzőkönyvét Csengeri Imre ur vezeti; a szólókat pedig Tanárky Gedeon jegyző ur irandja fel. Mindenekelőtt a tegnapelőtti ülés jegyzőkönyve fog meghitelesittetni.

Miután a tegnapelőtti jegyzőkönyv Bánó József jegyző által felolvastatván, meghitelesittetett, elnök jelentést tesz az időközben beérkezett iratokról: Zemplén megye Széchelyi idősb Majláth György, Palóczy László és Teleki László elhunyt honfiak végett az országgyülés által elrendelt és viselt gyászban osztozni kivánván, gyász-tiszteletét jegyzőkönyvileg kifejezve megküldi. — Eger városa Teleki László elhunyta által a hazát és képviselőházat ért sulyos veszteség fölötti fájdalmát fejezi ki. — Győrmegye közönsége a képviselőháznak eddigelé tanúsitott, ősi törvényeinkhez ragaszkodó szilárd magatartásaért osztatlan bizalmi nyilatkozatát küldte be, — ugyszinte Biharmegye is (Halljuk) ugyanily bizalmi szavazattal járul a ház elé, kérvén egyszersmind a ház elnökét, hogy az ezt tartalmazó jegyzőkönyvi kivonatot a háznak bemutassa. — E nyilatkozatok szives tudomásul vétetnek.

— Gömör és Kishont törvényesen egyesült megyék közönsége a már ott is katonai kényszerrel foganatositásba vett törvénytelen adóbehajtás folytán ezen nyomasztó hazai ügy mielőbbi orvosoltatását kéri; — s a törvénytelen helytartósági kormányszék helyébe felelős miniszteriumok kieszközlését kivánja. E fölirat az adóügyiratokhoz tétetik. Ugyancsak Gömör és Kishont megyék a rimamurányvölgyi vasmű-egylet abbeli kérelmét terjesztik föl, hogy az ezen bányakerületi bányakapitányság Rozsnyóba helyeztessék. Ezen ügy a törvénykezési ügygyel utólagos kapcsolatban fog tárgyaltatni. — Nagyecsed szatmármegyei község lakosai a kisecsedi határ birtoklásából lett kizáratásuk és egyéb sérelmeik orvoslása végett egy bizottság kiküldetését kérelmezik.

Elnök jelenti továbbá, hogy a tegnapelőtti határozat következtében, ma reggel 9 órakor az osztályok elnökeiket és jegyzőiket megválasztották. Az I. osztályban lőn elnök: Sárközy József; jegyző: Lukács György. II. osztályban elnök: Eötvös József b.; jegyző: Böszörményi László. III. osztályban elnök: Szaplonczay József; jegyző: Opitz Sándor. IV. osztályban elnök: Somsich Pál; jegyző: Stockinger Mór. V. osztályb. elnök: Bernáth Zsigmond; jegyző: Bartal György. VI. osztálybeli elnök: Luzsénszky Pál b.; jegyző: Vályi János. VII. osztálybeli elnök: Eördögh András; jegyző: Királyi Pál. VIII. oszt. elnök: Csernovis Péter; jegyző: Missics János. IX. oszt. elnök: Andrássy Gyula gr.; jegyző: Csengeri Antal.

A határozatbeli programm formulázására kiküldött bizottság tagjaiul pedig az osztályok által következő 9 képviselő választatott meg: Horváth Boldizsár, Madách Imre, Szaplonczay József, Bónis Sámuel, Dessewffy Emil gr., Kalauz Pál, Jámbor Pál, Missics János, Lónyai Menyhért.

Balogh János képviselő inditványt adott be az elnökségnél az iránt, hogy Cavour Camilló gróf olasz miniszter elhunyta fölött a ház fájdalma jegyzőkönyvileg fejeztessék ki. Kérdi az elnök, hogy a ház ez inditványt kivánja-e és mikor kivánja tárgyalás alá

venni. (Azonnal elfogadjuk !) Megjegyzi továbbá az elnök, hogy miután efféle inditványok már eddigelé is, s ezután még inkább érkeznek be: valjon — mint 1848-ban történt — nem lenne-e most is czélszerü egy ugynevezett inditvány-könyvet vezetni, melybe az efféle javaslatok rendben bejegyeztetnének s napirendeni tárgyak fogytával ebből a tárgyalás alá veendők könnyen kiszemelhetők lennének (Közhelyeslés). — Elnök végül jelenti, hogy Stokkinger Mór képviselő egy iratban tudatja a házzal, miszerint ő nevét Sulyok-ra változtatta át. (Éljen !)

Ezután elnök a napirendre térvén át, a törvénykezési bizottmány által már beadott jelentést azon megjegyzéssel mutatja be, hogy már e jelentés kinyomatása iránt is intézkedést tőn ; minthogy azonban e nyomtatványok kellő számu példányokban csak holnap lehetnek megkaphatók s kioszthatók, s minthogy a tárgy oly fontos, hogy a képviselő uraknak az országbirói terjedelmes javaslat alapjáni combinatiók kellő megtételére idő kivántatik: annálfogva a tegnapelőtt határozott magánülés megtartását holnapra halasztani inditványozza. (Helyes ! Elfogadjuk !) E szerint tehát a szokott órákban holnap a törvénykezési ügy ideiglenes rendezése iránt magánülés lesz, — s igy nyilvános ülés holnap nem fog tartatni.

Az ülésnek d. e. $10\frac{1}{2}$ órakor vége lőn.

A felsőház V-ik ülése

— *jun.* 17. *d. e.* 10. *órakor.* —

Elnök : az országbiró.

Mielőtt a mult ülés jegyzőkönyve felolvastatnék, az elnök jelenti, hogy a jegyzőség, a Teleki halálára vonatkozó s a képviselőházzal közlendő határozattal el nem készülhetett. A főrendi napló hitelesitéséhez megválasztott 24 tagu bizottmány, a beadott szavatok szerint holnap fog a ház előtt megneveztetni.

A mult ülés felolvasott jegyzőkönyvében gróf Cziráky nem

találja tegnapelőtti javaslatának semmi nyomát, hogy a házhoz beadott kérvények az igazoló bizottmányhoz utasittassanak. Ez megállapittatván a jegyzőkönyv hiteltetik s gr. Károlyi György koronaőrnek, a fenebbi javaslat érdekében tett azon inditványa elfogadtatik, hogy az igazoló bizottmány 8 taggal szaporitassék.

Mielőtt a napirenden levő tárgyhoz, a feliráshoz szólanának, elnök a maga igazolása végett kijelenti, hogy a képviselőház a felirási javaslatot, egyszerü közlés végett küldte át a főrendekhez s nem mint az elnök magát — a képviselőház szándéka akkor még nem levén előtte ismeretes — a mult ülésen kifejezte: „hozzájárulás“ végett. A felsőházon áll annálfogva: külön felirást szerkesszen-e, vagy pedig a ház előtt levő felirás természete és fontossága szerint, a képviselő házzal közösen járjon el. Megemliti, hogy a főrendek e tárgyban épen azért nem tartottak előtanácskozásokat, mivel a képviselőházzal közös felirást kivántak felterjeszteni.

A vitatkozást gr. Cziráky János nyitja meg, melynek folytán kifejti, — hogy noha „egyéni meggyőződése szerint szerette volna ha a feliratból az abdicationalis rész ki nem hull s az eredeti megszólitás megmaradt volna“ a képviselőház felirási javaslatát egész terjedelmében elfogadja s azt a felsőháznak el fogadás végett ajánlja a törvényes szokás szerint együtt határozván el majd az alsóházzal annak felterjesztési módját. Uj volt beszédében, az 1807. szent András hava 12-ik napján tett fejedelmi nyilatkozatra való hivatkozás, melyben II. Ferencz az ország sarkalatos jogait tökéletesen elismeri. Igen nagy hatást gyakorolt „ünnepélyes tiltakozása a törvénytelen adók erőszakos behajtása ellen“, melyre az egész ház élénk tetszésnyilvánitások közt felállt. Hasonló volt a hatás akkor, midőn lelkesedve mondá, hogy csak lánczon lehet őt az alkotmány bástyáiból elhurczolni.

Utána báró Wenkheim Béla emelt szót. Mély hódolatot fejezve ki „az eredeti felirás szerzője, Deák — Magyarország e providentialis férfia iránt“, mire a ház dörgő éljenekbe tört ki, némi párvonalt huzott a történeti jogok fejlesztése és a nemzetiségi politika között, melyet az előbbi javára döntött el. Sajnálva az abdicationalis rész kimaradását, az előtte szóló értelmében a felirást elfogadja.

Haynald erdélyi püspök, másfél óránál tovább tartott s a ház által nagy figyelemmel hallgatott beszédében, melyet csak a többszöri helyeslés és éljen szakitott félbe, éles elmével vitatta az Erdélylyel való unio törvényes voltát, rendre czáfolva az ellene felhozott, vagy felhozható ellenvetéseket. Megmutatta, hogy az unio, ugy a szász, mint a román nemzet érdekében van. El lehet mondani, hogy ő méltósága vala a nap hőse. Midőn az ülés eloszlott, a herczeg-érsek, Magyarország bibornok-primása lemenet közben igy szólott hozzá: „jól beszéltél fiam!" mire a püspök az áldornagy kezét megcsókolta.

B. Orczy Béla tartalomdus beszédében gr. Cziráky János inditványát pártolta.

B. Prónay Gábor a történet tanubizonyságára hivatkozva, a magyar fajt ugy tüntette fel, mint a mely itt keleten, nyugot miveltségét megszilárditotta s mindinkább megszilárditani fogja. Megjegyezzük, hogy a recriminatiókba valami mélyen egyik szónok sem ereszkedett, söt ha a Haynald beszédének van némi fogyatkozása: az épen a bécsi kormány szerfeletti kimélete. Mindhárman a felirási javaslat mellett nyilatkoztak.

Gr. Eszterházy Pál megragadó előadása által tünt ki. Beszéde azon sérelmek körül forgott, melyek a pragmatica sanction a kormány által ejtettek. Kivánja azt a további sérelmektől megóvni. „A nemzet — ugymond — bizalmat keres, de azt csak az alkotmány biztositékaiban fogja feltalálni. A halálig sértett nemzet kész fátyolt vetni a multakra, kész megbocsátani, de jogait feladni soha." Szónok nemes egyszerü előadása mély hatást tett a kedélyekre. A felirást elfogadja.

Gr. Forgács Ágoston. Némi humorral taglalja, mint akarja az osztrák kormány a maga alkotmányát hatalommal ránk erőszakolni, a mi nem megy, mert mindent lehet erőszakkal eszközölni, de bizalmat gerjeszteni nem. Beszéde vidám hangulatban tartja a házat. Szintén mint az utána szóló püspök Ranolder ő mlga. a felirás mellett szavaz. Az ülés három óra után oszlott el — holnap a tárgyalás folytattatni fog.

A felsőház VI-ik ülése

— *junius* 18-*án*. —

A mult ülés jegyzőkönyve meghiteltetik.

Elnök a 24-es választmány tagjainak neveit olvassa fel, kik a napló-szerkesztés felügyeletével bizattak meg. Gr. Eszterházy Mihály családi viszonyainál fogva a felsőház kebeléből ugyis nemsokára távozni kénytelenittetvén, kéri magát felmentetni. Az elnök azon észrevétele, hogy a választmányi tagok a nélkül is nagy számmal vannak, annak elnöke pedig mindig méltánylattal lesz ily kivánatok iránt — megnyugtatja a felszólalót.

Ezzel a ház a napirendre tért át.

A szólók közt első vala Magyarország herczegprimása. Beszédében, melyet a ház mély figyelme közt ülve olvasá fel, előadta: mikép fátyolt kell vetnünk a multra, figyelmünket különösen a jövendőre forditanunk s gondoskodnunk, hogy hazánk jövője törvény szerint biztosittassék, és minden áron ki kell egyezkednünk a fejedelemmel. Végre kijelenté, hogy a felirást pártolja.

Ő eminentiája után szólottak még tizenhárman: gr. Erdődy Sándor, gr. Zsigray Fülöp, b. Majthényi László, gr. Haller Sándor, gr. Zichy Ferencz, Tarnóczy Kázmér főispán, gr. Ráday László, gr. Zichy Bódog, Fiáth Ferencz főispán, gr. Andrássy Aladár, b. Orczy Andor, gr. Nádasdy Lipót és az eperjesi püspök — mindnyájan a felirat mellett, gr. Ráday László azonban kiemelve, hogy neki a felirással ellenkező, határozati inditványt volt szándéka a ház asztalára letenni, mivel azonban látja, hogy a felirat igen nagy többségben van, e szándékától eláll s maga is a feliratra szavaz.

A magán érdem, és a közönség joga nevében nem szabad azonban elhallgatnunk, kik voltak a nap hősei, s mit mondtak azok, a kik kevesebb szerencsével szónokoltak.

Legszellemdusabb volt gr. Erdődy Sándor, legdrastikusabb gr. Haller Sándor, legékesb szóló : gr. Zsigray Fülöp, legfolyékonyabb b. Orczy Andor előadása ; gr. Ráday Lászlónak, fiatal korához képest, sok törvénybeli jártassága gerjesztett figyelmet.

Gr. Erdődy Sándor az oct. 20-i diplomában egy füst alatt emlitett pragmatica sanctiót és reichsrathot, azon arcanum duplicatumnak mondja, melynél fogva az osztrák államférfiak azt szerették volna kitalálni, hogy lehet kormányozni absolut hatalommal, s mégis alkotmányosan. Az october 20-ki diplomában az a jó, hogy a mi rosz van benne, nem lehet kivinni. Aztán mondott egy qui pro quo-t, mely tévedésből történt ugyan, de nagy politikai igazságra emlékeztetett. A „megcsonkitott" feliráat pártolja.

Gr. Zsigray eszmeköre a körül forgott, hogy a bécsi öszparlament összeadása annyi volna, mint 28-at a 7-be beolvasztani, mivel Ausztriában ugy áll az idegen nemzetiségek száma az osztrákhoz, mint 28 a 7-hez. Mi magyarok más nemzet suprematiáját türni nem akarjuk s a magunkét nem erőszakoljuk, sőt ohajtjuk a nemzetiségek legtágabb körü kifejlődését, mert a szabad ember lehet csak a szabadság barátja.

B. Majthényi előadásából különösen azon adatot emeljük ki, hogy midőn 1765. Fiumét Bécsben littorale austriacumnak akarták keresztelni, ez ellen a rendek tiltakoztak. Aztán összehasonlitja N.-Britannia alakulását, az osztrák beolvasztási törekvéssel, mely toto coelo más dolog.

Gr. Haller oly érdekes, mint szomoru adatokat hoz fel az osztrák kormányzás alatt: Haynau, a tömérdek állampapir, béke idején a hadi pótlék, a cataster-provisorium, a lelketlen básison készült adókulcs, mely szerint most a nemcsak törvénytelen, de aránytalan adót szuronynyal hajtják be, a hat évre lekötött adó, melynek fejében az utósó 30 milliót most kölcsön vették, ezek mind keserü tények, melyeket egy képpel zár be, hogy a ki mindezt okozta, most Rómában mezitláb tanul imádkozni. A mennyire a románok igényeit ismeri ugy találja, hogy egyik főkivánságuk, hogy a disunitusok papjai és iskolái is az unitusok előnyeiben részesüljenek.

Gr. Zichi Ferencz. Csak a törvényes téren lehet kiengesztelés. Nemzeti jogainkat az álmodott birodalmi egységért fel ne áldozzuk, legyünk szivósak a lényegben, rugékonyak az alakra nézve.

Tarnóczy Kázmér. A real- és personal-unio közti különbséget fejtegeti. Megforditott pyramishoz hasonlitja az osztrák államférfiak müvét, kik azon csalódásban élnek: ők a nagyok s nem az események. Végre a czethallal elnyeleti sz. Jónást.

Gr. Ráday L. Hálával van a gondviselés iránt, hogy isten (elég lesz ez a magyarok „nagy istene“ helyett) megsokalta a nemzet szenvedését, érzi a felelősség sulyát s az óvatosság nagy szükségét sat. sat.

Az ülés egy negyed négy után oszlott szét. A hallgatóság emelvényén lehete látni gr. Montalembert-t.

A felsőház VII-ik ülése

— *junius* 19-*kén.* —

A tegnapi ülés jegyzőkönyve meghitelesittetvén, a napirend szerint a fölirat tárgyalása folytattatik.

Vass Sámuel gr. Fiuménak Magyarországhozi viszonyát fejtegetvén, hosszas beszédben alaposan kimutatja azon megmérhetlen előnyt, mely Fiuménak Magyarországhozi visszacsatoltatása esetében mindkettőre háromlanék. — A ház asztalán levő feliratot elfogadtatni kivánja ugyan, de nélkülözi benne azon világos kijelentést, mikép azt követeljük, hogy a német miniszteriumnak ügyeinkre soha többé semmi legkisebb befolyása ne legyen. E nyilatkozát czélszerüségét a német tanácsosoknak nemzetünk ellen mindenkor szőtt ármányaival s vétkes tetteivel indokolván szóló, egyszersmind kis történeti fölolvasást tart Kornides Dániel munkájából.

Ragályi Ferencz főispán valóban művészien előadott beszédében leirja, miként ügyekeztek az osztrák államférfiak Lobkovitz tervét — a habsburgi ház alatt levő országoknak egységes birodalommá változtatására nézve — előbb vallási, később nemzetiségi belháboruk előidézése által foganatositani, mi azonban soha sem sikerülend nekik, minthogy Magyarország önállóságát s függetlenségét csak az utolsó magyar kihaltával lehetne végkép meg-

semmisiteni. (Köztetszés). A birodalmi tanács szóló szerint nem egyéb, mint Lobkovitz tervének a szelidebb korszakhoz alkalmazott s raffinirtabb kiviteli módja. De valamint hajdan a vallások egyesülése helyett a vértanuk lelkesitő példája folytán a szakadás még nagyobb lett: ugy a nemzetiségek egyéolvadása helyett is a politikai vértanuk csak még nagyobb különválást idézendnek elő. — III. Napoleon nem bizván sem saját népében, sem fejedelmek szövetségében, felszabaditá Olaszországot, hogy az olasz nemzet hálájával biztositsa utódai részére a trónt; de sokkal jobban biztositaná magát Ferencz József ő Felsége minden külellen iránt, ha a magyar nemzetnek jogait s önállóságát visszaadva, megnyerné annak szeretetét. — Szóló elfogadja javaslatát azon nagy férfiunak, kit Isten jó kedvében adott e nemzetnek; de sajnálja, hogy nincs benne kiemelve, hogy a nemzet a nevelés és oktatásügyének vezetését is minden idegen befolyástól menten kivánja gyakorolni. Alaposan és tüzetesen irja le szóló ezután az osztrák tanrendszer számos hiányait, mely szerint „a gyermeknek mindent szabad volt tanulnia, csak azon egyet nem, hogy hazája van, és annak fényes története.“ Szónoklatát szünni nem akaró tetszésnyilatkozatok s éljenzések követék.

Gróf Zay Károly megkérdezte a felsőházat, akarja-e hogy hosszabban vagy rövidebben, vagy pedig igen röviden nyilatkozzék s — feleletül vette: „igen röviden.“

Ennek következtében mondá, hogy ugyis igen rövid lehet, minthogy hazánk ügyeibeni nézetei, nemcsak honunk szine előtt, hanem a külföldön is ismeretesek. Ezeket akkor bátorkodott előadni, midőn a szónok vagy iró hasonló nyilatkozatok által, fél lábbal vérpadra léphetett, mások közt azt mondván, inkább mint magyar megy a pokolba, sem mint német a menyországba; hogy osztrák és német csak ugy lesz, ha német sirkertbe temetik el — holott most hasonló nyilatkozatok, ha épen nem tetszenek, legfölebb macskazenék felé vezetnek. — Mondá, hogy családja banderialis család volt, és igy saját zászlója alatt küzdött, és ő is, mint ennek hü utódja, szinte saját lobogója alatt viaskodik, és nem nézvén sem jobbra, sem balra, neki esik az ellenségnek, mely ellensége most

az osztrák kormány. Ugyan ő is, mint tisztelt barátja gróf Vas Sámuel, kivánt volna neki menni egyenes bizalmatlansági votummal, de ez nem sikerülvén, kéri a m. felsőházat, méltóztatnék e következőket figyelemre méltatni, és ha még lehet, azoknak a felküldendő felirásban helyt engedni, t. i. mondjuk meg ő Felségének egész őszinteséggel, hogy állhatnak be oly sulyos idők, midőn ő Felsége német kormányának szünetlen uszitási következtében, a futásnak indult magyar fogatnak gyeplői vágtatását mérséklő eszélyes kipróbált szakember kezeiből kicsusznak és majd egy vakmerő tapasztalatlan műkedvelő által felkapatnak, ki most az uszitók felé fordulván, önélete és fogata koczkáztatásával, azokat összetiprandja, — mondjuk meg tovább ő Felségének, hogy állhatnak be oly sulyos idők, midőn palotájában feltünnek ujjak, melyek falaira irják a „mene menetekelt,“ de hogy mindenki érthesse, franczia forditásban a „troptard“ot, vagyis, hogy állhatnak be oly sulyos idők, midőn a sybillikus könyvek utolsó kötete is már megégettetett.

Egyébiránt pártolja Deák Ferencznek — kit Luther, Washington és Széchenyi után legjobban tisztel — inditványát, a t. képviselőház szerkesztésével, vagyis a felirási javallatot, melyet mielőbb kivánna felküldetni.

Vay Alajos b. az ügy siettetése tekintetéből elfogadja a ház asztalán levő, feliratot, habár Deák Ferencz eredeti javaslata sokkal világosabb és sokkal kimeritőbb. Szóló az osztrák sas kétfejüségében a sors ujját látja arra nézve, hogy a habsburgi ház csak a personalis unio mellett dualismus fönállásával uralkodhatik szerencsésen. (Tetszés.)

Eszterházy István gr, hasonlólag elfogadja a feliratot.

Festetics Leo gr., a szavazást kivánja már megkezdetni, különben elmondja szónoklatát. A ház nem fogadván el a szavazás iránti inditványt, szóló el is mondja szónoklatát. Pártolja a föliratot. (Helyeslés.)

Lonovics érsek a multra fátyolt kiván vetni. Jelen állásunk minden erősségét, jövőnk minden biztositását csak az 1848-ki

törvényekben találja, de ohajtja ezek hiányos szakaszainak törvényhozás utján leendő módositását; igy pl. azon czikkekét, melyek az országon kivül tartózkodó királyt fölségi jogainak gyakorlatában tulságosan korlátolják, vagy az országgyülésnek a budget megadása előtti feloszlatását vagy a képviselőválasztást tárgyalják. Szóló az 1848-ki törvényeket a magyar aristokratia valódi nemeslevelének tartja. Szintén járul a föliráshoz. Jeles beszédét élénk tetszésnyilatkozatok kisérék.

Széchenyi János gr. ismétli azt, mit multkor mondott egyik szónok, hogy inkább temessük magunkat alkotmányunk romjai közé, mintsem hogy abból egy hajszálnyit engedjünk. Pártolja a föliratot.

Zichy Károly gr. és Wenkheim László b. jeles szónoklataikban szintén pártolják a föliráste.

Elnök azon kérdést intézi a házhoz, valjon nem tartaná-e helyesnek a szőnyegen levő tárgyban már egyenesen a szavazáshoz fogni, miután az eddigi számos nyilatkozatban vélemény-különbség ugysem mutatkozott?

Gozsdu Manó krassómegyei főispán szólalván föl — jelentvén ezáltal egyszersmind, hogy a szólásról nem akar lemondani — csakhamar félbeszakittatik.

Tomcsányi József főispán kijelenti, mikép kezdetben azt ohajtotta, hogy a kérdéses tárgyról csak egy tag adja elő a ház véleményét, s a többiek csatlakozásukat egyszerüen fölállás által tanusitván, a fölirat azonnal elfogadottnak nyilvánittassék. De miután eziránt azon ellenvetést hallá szóló, mikép némely tagnak saját viszonyai igényelhetik az e tárgybani felszólalást, azon tagok érdekében kivánja, mikép a tárgyalás folytattassék.

Teleki Domokos hasonlag folytattatni kivánja a tárgyalást, a nélkül, hogy erre erkölcsi nyomás gyakoroltassék.

Ennek következtében elnök szétoszlatja az ülést, a holnapit r. 10 órára hirdetvén.

A képviselőház XLVII.-ik ülése

— *junius 20-án.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán. Az ülés megnyittatik. A mai ülés jegyzőkönyvét Ignjatovich ur vezeti; a szólókat pedig Keglevich jegyző ur jegyzendi. A mult ülés jegyzőkönyvét hitelesités végett Jura György olvassa föl.

Ekként a junius 17-én tartott ülés jegyzőkönyve meghitelesittetvén, elnök bemutatja az időközben érkezett iratokat: Pest-Pilis és Solt egyesült vármegyék, valamint Barsmegye közönsége is Teleki L. elhunyta fölötti részvevő fájdalmukat tudatják. — Biharmegye a nemzetnek a hazai alkotmányosságot mélyen sértő erőszakos adóbehajtás elleni méltó panasza tetézéséhez járul; Baja városa pedig ugyanezen ügy orvosoltatását kéri. — Kassa városa az adózsarolás iránt már korábban beadott föliratához pótlólag jelenti, hogy még polgári kórháza s több könyörintézete is katonai karhatalommal szállatott meg. (Borzasztó!) E fölira tok az adóügygyel fognak tárgyaltatni. — Szabolcsmegye jelenti, hogy a katonai adóvégrehajtás ott is megkezdetett, s hogy az árva és egyéb letéti-pénzek és alapitványok kiadása a cs. k. hivatalok által megtagadtatott. Ezen ügy, a mennyiben itt letét-pénzek kiadatásának megtagadása is forog fenn, a kérvény-bizottmánynak fog kiadatni. — A temesvári kereskedelmi és iparkamra a magyar csődtörvénykönyv némely, nevezetesen a tömeggondnokságra vonatkozó cikkeinek módositását ajánlja a törvényhozó testület figyelmébe. A napirenden levő törvénykezési ügygyel fog tárgyalás alá vétetni. — Baranyamegye közönsége javaslatba hozza, hogy a Pázmán, Széchenyi s Kollonich-féle alapitványok és szerzetesi javak kezelése a törvénytelen cs. kir. pénzügyi hatóságok hatásköre alól mielőbb kivétessék s az országgyülés alá helyeztessék. (Helyes!) Ugyszintén szüntettessenek meg a nevelést és tanitatást nehezitő törvénytelen tandijak is. E föliratok a kérvény-bizottmánynak fognak átadatni. — Temesmegye egy részletezett föliratban azon jogos kivánatát fejezi ki, hogy Magyarország kormányzása a bécsi cs. k. miniszteriu-

mok minden befolyásától függetlenül mielőbb az 1790—1 t. cz. értelmében kezeltessék. A kérvény-bizottmánynak fog átadatni a mennyiben némely része a föliratban benne nem foglaltatnék. — Krassómegye lugosi kerületéből több választó Johannovich Koszta képviselővé megválasztatása ellen nyujt be petitiot. Az igazolóbizottmánynak fog átadatni. — Virozsil Antal egyetemi aligazgató, az egyetemtanács kara, osztályai s tanulói létszámának hivatalos kimutatását küldi be. Tudomásul vétetik. — Zmertich Károly Nyitramegye Szeniez kerületéből: képviselő nyilatkozatot adott be, mely szerint ő köszvényes betegeskedése és egészségének számos tagból álló családja eltartása végett mielébbi helyreállitása tekintetéből használandó fürdői cura miatt, képviselőállomásáról f. é. jul. kezdve lemondani kénytelenittetik. Nyitramegye közönsége tehát, valamint Árvamegye is, Abaffi helyébe küldendő uj képviselő választása végett elnökileg fel fog szólittatni. (Helyes!) Elnök kedves kötelességének véli egyuttal tudatni, hogy az elhunyt érdemes képviselő Abaffy Aristid fölött a szokásos emlékbeszéd tartását Gorove István volt szives elvállalni. (Éljen!) — Az osztályok utóbbi szervezésénél a besorozásból Maniu Aurel képviselő kimaradt. Ö tehát a III-dik osztályba fog 36-dik tagnak beosztatni. (Helyes!) Fisser István rékaskerületi képviselő az 1836. VI. tczikkelynek a községi jegyzők szervezését illető helyére vonatkozó módositványt tett a ház asztalára. — A gyomai kaszinó a Teleki gyásztisztelete alkalmával tartott beszédeket kinyomatva megküldi a ház tagjainak. (Éljen!)

Az elnök ekként jelentését előadván, Nyáry Pál szólalt fel az adó ügyében, kijelentvén, hogy ezen nagyfontosságu hazai ügy tovább már nem halasztható, mert a zsaroló kényszer ellenében minden polgár, minden hatóság egy-egy erkölcsi erőd, és ezen erődöknek a képviselőház támogatására van szükségök; tehát addig is, mig ez napirendre jőne, választassék egy 21 tagu bizottmány, mely ezen ügyet s az e tárgybani beadványokat előleges tárgyalása alá vegye s véleményét adatok nyomán terjeszsze a ház elé. (Helyes!) E javaslathoz, mely kinyomatni rendeltetett, Kubinyi Ferencz azt inditványozza, hogy e 21 tagu bizottmány már holnap választassék meg; mi elfogadtatván, napirendre körült a sor.

Keglevich jegyző felolvassa a törvénykezési bizottmány jelentését, miszerint elvileg a magyar magánjogi törvények visszaállittassanak s az országbirói értekezlet munkálata csak ideiglenes kisegitőül használtassék. Ezután elnök kérdi, hogy az országbirói javaslat felolvastassék-e? mi szükségesnek nem találtatván, Beniczky Lajos és Madarász József az iránt szólottak, hogy azonnal szavazásra kerüljön-e a sor, vagy a tárgy fölött vitatkozzanak; az utóbbi az ügyhöz szólást kivánja. Böszörményi L. hasonlóul. Elnök a tárgyhoz szólási elvitázhatlan jogot kitüzvén, először Beniczky Lajos szólalt fel, kijelentvén, hogy a törvénykezési javaslat ugyan távolról sem kielégitő, de ez ügyet ideiglenesen rendezni kell, — s ez okból a választmány véleményét elfogadja. Hosszabban taglalta a bányajogot s a régibb bánya-törvény visszaállitását javallja.

Pap Mór: jelesen rajzolja a magyar törvénykezés és törvényhozás történetét a legutóbbi időkig, és a bizottmány javaslatának elfogadását ajánlja.

Halász Boldiszár: a magánjog rendezésének kérdését kapcsolatban látja a közjogéval s a bizottmány javaslatának elfogadását czélszerütlennek, szükségtelennek és veszedelmesnek tartja s törvényeink, különösen az 1848. XV. t. cz. 2. §-hoz ragaszkodva kimutatni véli, hogy ezáltal csak a kormány kezére játszanánk.

Horváth Boldizsár: ékes beszédet tart a javaslat mellett s példákkal kisérve bizonyitja azt, hogy pusztán a régi magyar törvények jelenleg nem elegendők a fenforgó magánjogi minden viszonyok elintézésére.

Szabó Soma: kijelenti, hogy igazságszolgáltatás szükséges, a nép ennek rendezését fölöttébb óhajtja; a moratoriumot ő nem kivánja; a restitutio in integrum-ot sem tartja kivihetőnek, s igy egyelőre a javaslatot pártolja annyival is inkább, mert abban az 1848-ki sajtó-törvények is benfoglaltatnak.

E közben elnök jelenti, hogy egy 20 tag aláirásával ellátott kérelem érkezett be, melyben a szőnyegen forgó ügy fölött névszerinti nyilvános szavazás kivántatik. (Helyeslés.) Elnök egyuttal inditványozza, hogy ezután a javaslat mellett és ellen szólók egymásután fölváltva hivassanak föl és beszéljenek.

Szabó György nem pártolhatja a választmány által ajánlott országbirói értekezlet munkálatát, minthogy azon keresztül látja szövődve mindazon patentalis rendeleteket, melyek a közelmult 12 év alatt az ország vagyoni és erkölcsi állapotának tönkretételére voltak irányozva. Igy nevezetesen fentartandónak véli a javaslat 172., 173. s 174. §§. az osztrák polgári pörrendet minden függőben levő polgári perekben. — Emlékeztet szoló az osztrák polgári törvény behozatalának módjára, melyszerint, daczára e törvények teljes idegen voltának, s daczára a nemzet történeti multja s szelleméveli ellentétességének, a függőben levő pereknek az osztrák eljáráshoz kellett alakittatniok. — Megtámadva látja továbbá e javaslat által az 1848-ki törvényeket, melyre például felemliti azon körülményt, hogy az 1848-ki törvények kárpótlás mellett megszüntetvén teljesen az urbéri tartozásokat, megszüntették természetesen az urbéri viszonyokból eredő faizást is, és ennek ellenére a patentaliter rendezett faizási jogot e javaslat továbbra is fentartani akarja. Az ősiség eltörlése által az örökösödési törvényekben okozott — s többek által idézett — hézagot nem látja szóló, minthogy az 1848. XV. tcz. által az 1836. XIV. tcz. határozott érvényben tartatván, ez által az örökösödési régibb törvények nem támadtattak meg, s igy ez okból sem látja a magyar magánjog teljes visszaállitását akadályozva. Különben óhajtotta volna, ha a választmány az országbirói értekezlet munkálatát átvizsgálta, a magyar törvényekkel összhanggal javaslatot terjesztett volna elő.

Kubinyi Rudolf: szükségét látja az intézkedésnek, mert a nemzet ez irányu kivánatát mutatják a beadványok; nem pártolhatja a moratoriumot, mert épen e moratorium megszüntetése közkivánság s szükségesség, azon reményét fejezi ki, hogy a megyék is el fogják fogadni a javaslatot, ha az, az országgyülés által ajánlva lesz s nem fogják az országgyülés tekintélyét ellenkezés által aláásni akarni. A bizottmányi javaslat mellett szavaz.

Zsarnay Imre: azon vélemény ellen küzd, mely a törvények alkalmazásában előjöhető zavarokat teszi kilátásba. A törvények szelleme s elvei utbaigazitandják a birót. Szükségesnek látja, hogy ha már codificatioba nem bocsátkozhatik a ház, legalább véleményét nyilvánitsa, a mire minden esetre jogositva van.

Benczur Miklós: egyszerüen a javaslat elfogadása mellett szavaz.

Madarász József: az osztrák polgári törvény s perrendből a munkálatba becsempészett pontok következtében támadja meg a javaslatot. Azt véli azonban, hogy ha a ház a megyetörvények visszaállitását kimondja, ne hagyja utasitás nélkül a hatóságokat, de ez utasitás olyan legyen, miben a gyülölt paragraphusoknak ne találtassék nyoma, különben nem az egyetértés, hanem a viszály magva hintetnék el. Ne tegyünk — ugymond — semmit, mi a törvényes ösvényről ama sikamlós térre csábitanak, melyen a következményeket be nem láthatjuk, inkább szenvedjünk — ha ugyan szenvedés lehet a magyar törvények teljes visszaállitásában — szenvedjünk addig, mig a közel jövő e kérdést megoldhatja.

Nyáry Pál: a bizottmányi javaslat némelyek által félremagyaráztatik. A bizottmány javaslatának első pontjára helyezte a fősúlyt, melyben a magyar magánjog teljes visszaállitását véleményezi. A javaslat második, az országbirói értekezletre vonatkozó része, csak mint kiegészitő eszköz ajánltatnék oly esetekben, melyekben a biró a törvényekből eligazodni nem tudna. Különben azt véli, hogy az 1848-ki törvényekben kimondott alapelvek utbaigazitandják a hatóságot. P. o. az 1848-ki törvények kimondván a jogegyenlőséget, ebből természetesen következik, hogy amint addig a nemes embert nem volt szabad botoztatni, ez elv kimondása után már a nemnemeseket sem lesz szabad, mint ezt Pestmegye határozatilag ki is mondta, — továbbá, az ősiség akadálya volt a természetes örökösödésnek, ez akadály eltöröltetvén, beállott a természetes örökösödés; alaposan fejtegeti szóló, hogy a háznak már közjogi szempontból is csak a magyar jog visszaállitását lehet kimondania, a törvényhozási, magyarázati és változtatási jog csak a kiegészitett törvényhozótestet illetvén.

Batthyányi István gr. ovatosságra s vigyázatra int az osztrák kormánynyal szemközt. A felsőházban történt ama nyilatkozattal „kibékülni minden áron“ ellentétbe azon véleményét állitja: „1848 minden áron“. (Zajos tetszés. Éljenzés.)

Ráday Gedeon gr. az inditványt a patensekrei provoca-

tiok kihagyásával pártolja, azon óvás mellett azonban, hogy ezen elfogadás a codificatiora befolyással ne legyen.

Lónyay Gábor a javaslatban a logicai következtetéseknek hiányát látja, miután az némely kérvényeket épen a parlament csonkasága miatt utasit vissza, mig ellenben a magyar magán-jognak oly módositványát kivánja elfogadtatni, melynek jogi következményei lennének. Pártolja a moratoriumot; — ha 12 évig elbirta viselni a nemzet — ugymond — e moratorium sulyát, bizonyosan lesz ereje még elviselni addig, mig a közel jövő segitend rajta. Hogy adhatunk Erdélynek, melynek törvényeit — legalább szakavatottan — nem ismerjük, s melynek törvényei ellenkezésben állhatnak e javaslattal, hogy adhatunk, ha csak tanácsadólag is irányt?

Balázsy Antal különösen a bányaügyek rendezése tekintetéből is szükségesnek találja az országbirói értekezlet munkálatának elfogadását. De nem pártolja annak azon részét, mely szerint a függőben levő perekre az osztrák perrend alkalmaztassék, azon perrend, melynek átkait ismeri az egész ország.

Csiky Sándor nem fogadhatja el a javaslatot, mert nem éretnék el vele egyformaság. Határozottan roszalja, hogy a ház mint tanácsadó lépjen föl, a ház törvényhozótestület, s nem ügyvéd, hogy tanácsot adjon.

Besze János a javaslatnak a 9 osztály közti kiosztását s czikkenként tárgyaltatását ohajtja, ki kel azon elsietés fölött, melynek a ház tagjai részint eltávozásuk, részint folytonos szavazatsürgetésük által adták félre nem ismerhető jeleit.

Buzna Lajos: Ha a javaslat a nemzet akaratával nem fog megegyezni, nem fogadandja azt el a nemzet, s csak compromittálná magát a ház, oly eljárást ajánlván, melyet a nemzet elvet. Már pedig nem lehet a nemzet akaratával megegyeztethetőnek gondolni oly szabályokat, melyek az 1848-ki törvényektől eltérnek, s mely sem a birtok-, sem a személy-jogokat illetőleg nem nyujt garantiát.

Molnár Pál elfogadja ugyan a javaslatot, de azon óvás mellett, hogy ebből jövőre semmi következtetések ne vonathassanak.

Szálé Lajos azon elvet állitja fel, hogy első a közjog s ennek alárendelve van a magánjog. A közjog az agy, a magánjog a test többi része. Ha beteg az agy, hiában ápoltatik a test, mert az életműszerek működése tökéletes nem lehet. Közjogi szempontból pedig az inditványt nem pártolhatván, a mondott elv alapján azt elvetendőnek véli, söt oly czikkeket talál a javaslatban, melyek a közbékét fognák veszélyeztetni, ilyennek nyilvánitja nevezetesen az irtás kérdését.

Az ülés folyama alatt legtöbbszörösen sürgettetett a szavazás, mely által nem csak a beszélni kivánók akadályoztattak előadásaikban, nem csak a hallgatni kivánók ez ohajukban, de mely az ülésnél is szokatlan, zajos jellemet kölcsönzött.

Az ülés $2^1/_4$ órakor oszlott fel.

Holnap a tanácskozás folytattatni fog.

A felsőház VIII-ik ülése

— *junius* 20-*án.* —

Jegyző felolvassa az igazoló választmányba kinevezett 8 póttag neveit. A napi rendet

Rudics József b. nyitja meg. Inkább akar e „meleg ház"-ban elhervadni, mint a Reichsráth pompás palotájában virulni. A trónkövetkezésre nézve Magyarországon nem elegendő az elsőszülöttség. Ennek alkotmányos feltételei vannak. Egyesüljünk e sarkalatos jog védelme mellett. Valaki a franczia parlamentben egykor azt mondá: a ki többet akar mint a charta, mást akar mint a charta, kevesebbet akar mint a charta, az az alkotmányt sérti meg. Igy kell nekünk az 1848-ki törvényekről gondolkoznunk. Nálunk a koronázás nem egyszerü ünnep, de uj-uj frigykötés a királylyal. Tiltakozik az adó erőszakos behajtása ellen. (Mindnyájan). Deák feliratát, mely olyan, mint egy arany pénz, noha széle le van metélve, elfogadja.

Gr. Csáky Kálmán. Bocsánatot kér, hogy ujoncz létére e

fontos tárgyhoz hozzászól. Elfogadja a feliratot tartalmára nézve, de alakjára nem. Ha a tényleges hatalom a törvényes téren állana, mely az 1848., nem tenné ezt a kifogást.. A Habsburg-házból származó királyaink közt nincs egy is, ki az alkotmányt meg nem sértette. Osztja a felirás szerzőjének azon nézetét, hogy jobban kell szeretni a hazát, mint gyülölni annak ellenét —mert az gyülöl, a ki fél. A felirásra nem szavaz.

Gr. Károlyi Gy. koronaőr. A haza pillanatai drágák, azért röviden szól. Senki sem tagadhatja az abnormis állapotot, mely hogy 6 hónap óta anarchiává nem fajult, csak a nép józan eszének s a hatósági élet varázsának lehet köszönni. Sem azokhoz nem tartozik, kik minden áron akarnak békülni, sem azokhoz, kik semmi áron nem békülnek. Pártolja a ház asztalán fekvő felirást.

Gozsdu Manó, krassói főispán. Ki kell jelentenünk, hogy noha ő mlga, észrevételeit ugy adta elő, mint a románok aggodalmait, töle mint jeles jogtudóstól meg lehete várnunk, hogy az uniotörvényt a legalitás minden kellékeivel biró törvénynek találja. Minden törvényhozónak jogában áll, ez vagy amaz hibára figyelmeztetni, mely a törvény alkotása körül el követtetett, ha csakugyan követtetett volna el ilyen : de a szentesitett törvény védelmére felhozott okok czáfolata egy a törvény megtámadásával. Még azon állitásra kell egy rövid megjegyzést tennünk, hogy a románok határai „jelenleg“ a verestorony-passusig terjednek. Ez a jelenleg-szó nem áll a maga helyén, s azon kétértelmüséget adja a mondatnak, mintha helyette ez állana: „egyelöre.“ Nekünk a krassói föispán nem magas állása óta, de régi tiszteletünk tárgya, e megjegyzéseinket azonban a személyes tiszteletnél magasabb törvény tisztelete parancsolta.

B. Majthényi Antal, gr. Péchy, b. Luzsinsky felirási nyilatkozataik után

Gr. Teleki Domokos, Gozsdu ő mlgának felel. Azon állitásra, hogy Erdély többsége román, szóló megjegyzi, hogy a szám az anyagi erőt sem képviseli mindig, nemhogy a szellemit képviselné. Azon állitásra, hogy az unio azért nem törvényes, mert a románok beleegyezése nélkül mondatott ki, megjegyzi, hogy ilyen petitio

principiit soha életében nem hallott. Hogy lehessen jelen az a nemzet, ugyanazon törvényhozó gyülésen, mely felszabadulását kimondja.

B. Révai Simon. A felsővidék érdekében, melyet képvisel, örvend, hogy hazánk tót ajku lakosai, nem sokára a közlekedési eszközök által is (magyar északi-vasut) szorosabban fognak hozzánk füzetni, miután politikai rokonszenvöket már birjuk. A felirásra szavaz; szintúgy az utána szóló gr. Zichy Henrik.

B. Vay Lajos borsodi főispán. Hazánk az adó erőszakos behajtása miatt tettleg ostromállapotban van, mi hogy lételét igazolja, előidézi majd az anarchiát. Nehezebb most főispáni állása, mint valaha, mert személyét mellőzik. Minden pillanatban kész állásáról lemondani, ha azt hazafiui tisztével megegyeztethetőnek nem találja. Gr. Cziráky inditványát magáéva teszi.

Gr. Teleki Sándor szólás jogát átengedvén —

Mán József, marmarosi főispán, néhány észrevételt tesz Gozsdu ő mlga beszédére. Ha a robot eltörlését román atyánkfiai törvénynek ismerik, az uniót is annak kell tartaniok. A választási censusra nézve igazat ad a krassói főispánnak, hogy az a magyarországihoz képest fel van emelve, mert ha az egy-negyed rész telket, Erdélyben a nálunk szokott urbér gyakorlatban nem lévén, bajos volt kiszámitani, az aequivalens segélyéhez kell vala folyamodni, melyet a 48-ki törvény elrendel. Egyébiránt a román atyafiak magukat is gyöngitik, midőn a magyar törekvéseknek utjába állanak. Szóló nem is tartja lovagiasnak, hogy a román, mely az országban második szülött, első szülött testvérének nyomasztó helyzetét felhasználja. A feliratot pártolja.

Gr. Szapári Antal szólás jogátátengedvén —

Gr. Majláth Kálmán a felirást nem pártolhatván szavazatát visszatartja.

Gr. Serényi, b. Eötvös Dénes, gr. Zichy Pál, az osztrák beolvasztó törekvések ellen tiltakozva a felirást pártolják.

Több oldalról: „Szavazzunk." Elnök: kéri a ház ebbeli határozatát.

Madocsányi főispán, nem akar a szótól elállani. 1815-ben a népeknek igért „libertas"-ból Ausztria keveset juttatott számunk-

ra. Szól a fogyasztási adó nyomasztó voltáról s az a körül tapasztalt visszaélésekről. Kikel a bécsi centralistikus törekvések ellen. — Tanult — ugymond — szenvedni, de alkudozni nem. A felirást pártolja.

Gr. Andrássy Manó. Elállott volna a szótól, ha mások is elállanak. Egyébiránt a szavazás nem vala szokásos a főrendeknél, mindenki előadta nézeteit. October 20-ka röppentyü Európa mulattatására. A Reichsrath: az olmützi események uj kiadása, trójai ló, az államminiszter trójai lova Magyarország számára A felirásra szavaz.

Tomcsányi főispán, röviden nyilatkozik. A febr 26-ki pátens: alaptörvény, törvényes alap nélkül. Mi a magunk fentartásával fen akarjuk tartani az osztrák tartományokat is, de Bécsben csak magukról gondoskodnak. Ez a különbség köztünk. Ha vérig keserítik a kedélyeket, a harcz olyan lesz, melyben győző és legyőzött egy sirba jutnak. Ha szolgákká leszünk, biztosithatjuk, hogy nem ők lesznek uraink. A felirást pártolja.

Több oldalról: szavazzunk.

Jegyző olvassa a szólásra feljegyzettek neveit. Mintegy huszan a szólástól elállanak, kinyilatkoztatják azonban, hogy a felirást pártolják. Ezek közt Szapáry Iván kijelenti, hogy nem szavaz.

Damaszkin főispán óhajtott volna a szerbek ügyében szót emelni, meghajol azonban a többség kivánata előtt.

Majláth György tárnok. October 20. ellen sok hozatott fel. E tekintetből óhajtott volna szólani. Azt hiszi, lesz alkalom erre visszatérni. Egyelőre szolgáljon kijelentése tanuságaul annak, hogy azon férfiak, kik az octob. 20-ka mellett a végrehajtó hatalomra jutottak, érzik e lépés felelősségét.

Elnök a történt nyilatkozatot után, kimondja a végzést, hogy a felsőház nagy többsége a képviselőház feliratához járul. Aztán a jegyző felolvassa gr. Czirákynak az átküldés módjára vonatkozó inditványát, ugy a mint az a gróf beszédének utósó 11 sorában megirva olvasható. Mely elfogadtatván, a ház határozata szerint irásban fog a képviselőházzal közöltetni.

A képviselőház XLVIII-ik ülése

— *junius* 21-*kén.* —

Elnök Ghyczy Kálmán: A mai ülés jegyzőkönyvét Tanárky Gedeon vezeti; a szólókat a javaslat mellett Keglevich Béla, a javaslat ellen szintén Tanárky úr jegyzendi fel.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve meghitelesittetése után, elnök a beérkezett iratokról tesz jelentést: Baranyamegye azirànt keresi meg a házat, hogy Erdélynek Magyarországgal egyesitését teljes erejéből szorgolni méltóztassék. Tudomásul vétetik.

A képviselő urak közől többen tettek a ház asztalára inditványt, u. m. Kubinyi Fer. a n. muzeumra nézve; Keglevich Béla az 184$^3/_4$-dik országgyülés alkalmával már pályázatra kitüzött országház épitése tárgyában; Lónyay László pedig a Ludoviceum iránt — adtak be javaslatokat, melyek alkalomszerü tárgyalás végett az inditványkönyvbe fognak bejegyeztetni.

Ezután a napirendre kitüzött egyik tárgyhoz, a Nyáry Pál tegnapi inditványa folytán az adóügyben kiküldendő bizottmány 21 tagja megválasztásához fogott a ház, melyre nézve a szavazati czédulák beadattak. A szavazás eredménye holnap fog kihirdettetni.

Szaplonczay József: kérdést intéz a házhoz, hogy Dobranszky Adolf képviselő hosszas távozására az elnökségtől vagy a háztól nyert-e engedélyt; mire az elnök válaszolja, hogy Dobranszky úr nála soha sem volt; hanem e szerint az illető megye útján a választók felszólittatni fognak, hogy képviselőjöket feleletre vonják. Ez ügyet illetőleg Bánó József megjegyzi, hogy a ház-szabályoknak újra vizsgálása alkalmával a képviselők távozását illetőleg intézkedés tétessék.

Ezek után a napirenden levő másik tárgy, a törvénykezés ideiglenes rendezésének kérdése fölött folyt a tanácskozás.

Vadnay Lajos: előadja, hogy a törvénykezés ideiglenes rendezésében a főelv most nem annyira a ‚quid juris‘ mint inkább a ‚quid consilii‘ lehet s ezért a magyar törvények mellé az országbirói

értekezlet munkálatát ideiglenes tájékozásul oly módositással elfogadja, hogy abból a patensekrei hivatkozás kihagyatnék.

Szilágyi Virgil: úgy tekinti az országbírói értekezlet munkálatát, ha az elfogadtatnék, mint a magyar alkotmányos életnek osztrák szellem általi megmételyezését, mint oly szegénységi bizonyitványt, mely azt mutatná, hogy a magyar nem képes saját törvényeivel élhetni, mert nem áll az, mintha a magyar jogrendszer kielégitő nem volna; igaz, hogy a reform különösen alaki tekintetben ráférne, de a javaslat által rajta segitve nincs, söt az veszélyeztetné nemcsak magánjogi életünk biztonságát, de magát alkotmányos életünket is.

Miután Szilágyi Virgil számos helyt tetszésben részesülő beszédét bevégzé, az elnök néhány perczre felfüggeszté a tanácskozást a felsöház egyik jegyzöjének megérkezése folytán, ki a mélt. förendek f. é. junius 20-án tartott VIII-dik ülésök jegyzőkönyvének hiteles kivonatát hozá meg, melynek tartalmát a mélt. főrendek abbeli határozata s illetőleg üzenete képezi, hogy az országgyülés első fölszólalásaul a föliratot elfogadják (Éljenek!) s a képviselőházat bizalmasan fölszólitják, hogy nézeteiket a fölirat mikénti felküldésére nézve velök mielébb közleni sziveskedjenek. (Éljenek!) Eziránt a tanácskozás holnapra határoztatott.

Ez alkalommal szintén felolvastatott a förendek V-dik ülésének Teleki László elhunyta fölötti részvétöket tárgyazó jegyzőkönyvi kivonata is, mely után a napirenden levő tanácskozás folytattatott.

A ház a szavazást sürgette, de a szólásra magukat följegyzettek elállni nem igen akartak.

Antal János, Szilágyi Virgil előadására tett észrevételeket, s a javaslat elfogadásának szükségét vitatá.

Böszörményi László, közjogi szempontból látja fontosnak a kérdést, s minthogy a közjogi sérelem mindig fontosabb mint a magánjogi, úgy hiszi, hogy az utóbbiért ne sértessék meg az előbbi, különben is azon magánjogi előny, melyet a munkálat elfogadása nyujtana, nem számitva be a közjogi sérelmet, — nem ér föl azon magánjogi hátránynyal, mely e patentalis rendelet alkalmazá-

sából származnék. Azon aggályát jelenti ki, hogy a javaslat elfogadtatik, nem lesz az többé tanács, hanem tényleg alkalmazásban levő törvény, mert a Curia életbe fogja léptetni, s ha némely alsóbb törvényszékek nem e szerint fognának itélni, visszavetné a pereket. Nem tart az anarchiától, ha az nem fölülről intéztetik, mert a nép a mint soha nem, úgy most sem fog anarchiát idézni elő, míg ha az fölülről jő, nem oltalmazzuk meg magunkat attól e javaslat elfogadása által.

Károlyi Ede gróf elfogadandónak véli ugyan a javaslatot, de kivánja egyszersmind határozatilag kimondatni, hogy ebből a ház inditványozási jogára semmi hátrányos következtetés nem fog vonatni, s az a jövő törvényhozásra is befolyást nem gyakorolhat.

Szülő György nem tart lehetőnek oly törvényt, habár ideiglenes is az, mely nem kötelező, kötelező erőt pedig nem levén képes adni az országgyülés, a javaslatot elvetendőnek véleményezi.

Markos György, Pleiner Antal föltétlen, Grabarics Ernő módositvány mellett pártolják a bizottmány véleményét.

Váradi Gábor, részletezi az országbirói értekezlet munkálatát, s kimutatja, hogy azon az absolut hatalom patenseinek befolyása nagyon is látszik. Ha ez elfogadtatnék, — úgymond — úgy visszahoznók a megyék nagyobb resze által már elvetett osztrák polgári perrendet, ősiségi patenst stb. és pedig bizonytalan időre. A munkálat elfogadása idézné elő az anarchiát, minthogy némely megye, — eddigi határozatához következetesen — nem fogadná azt el. Nem ellenezné azonban, hogy ezen munkálat vizsgálat alá vétessék, s kiirtva abból a patensek befolyását, „megemészthetővé“ tétessék.

Balogh János magyar természete visszaborzad ezen „mixtum compositumtól“, melyben igen sok az osztrák, igen kevés a magyar törvény, pártolja Szabó György inditványát, hogy a munkálat átvizsgáltassék, ellenkező esetben azt elvetendőnek véli.

Bernáth Zsigmond is a munkálat elvetése mellett emel szót.

Tisza Kálmán, az intézkedési szükségesség szempontjá-

ból indúl ki. Elismeri, hogy a közjogi érdekek felette állanak a magánjogiaknak, de a magánérdekek óvása főtényezőjéül szolgál a közjogérti lelkesültségnek. A munkálatot hiányosnak állitja ugyan, de mégis jobbnak látja azt így is elfogadni, nehogy ellenkező esetre, a felső törvényszékek, — melyek semmi esetre sem fognak kizárólag a magyar törvények szerint biráskodni, — az osztrák törvények szerint itéljenek, meglehet igen hosszú ideig. Kijelenti végül, hogy az országgyülés csak véleményt mond a munkálat fölött.

A háznak szavazatot kivánó általános felkiáltásai után többen a szólni kivánók közől a szótól elállván, elnök a kérdést következőleg formulázva terjeszti elő: „akarja-e a ház a bizottmányi javaslatot elvben elfogadni, vagy nem?“

E kérdés körül hosszasb vita fejlődött ki, melyben Halász Boldizsár, Bónis Samu, Tisza Kálmán, Ballagi Mór, Böszörményi László, Dessewffy Emil gr., Madarász József s többek vettek részt, míg végül a fentebbi módon formulázott kérdés fogadtatott el a ház által.

A szavazás névszerinti felszólitás mellett történt, melynek elnöki kijelentés szerint eredménye lőn: beadatott 222 szavazat; — „igen“-nel szavazott 152, „nem“-mel 70. E szerint a bizottmányi javaslat „elvileg“ 82 szótöbbséggel elfogadtatott. A módositványok fölötti szavazat holnap d. e. 10 órakor fog fölvétetni. Ugyancsak a holnapi ülésre van kitüzve a fölirat felküldési módja iránti tanácskozás is.

Az ülés $2^3/_4$ órakor rekesztetett be.

A felsőház IX-dik ülése

— *junius 21-én* —

Majláth György főtárnokmester foglalja el az elnöki széket, kijelentvén, mikép a ház első elnökének akadályoztatása miatt ő nyitja meg a mai ülést.

Orczy Béla b. fölolvasván a tegnapi ülés jegyzőkönyvét, ez némely irálybeli módositások után meghitelesittetik.

A fölirásra vonatkozó határozat következő:

„A főrendek az ország teendői iránti első fölszólalás alkalmakor nézeteiket azon fölirati javaslatban, mely a képviselőház részéről velük közöltetett, kifejtve találván, s ezt mind lényegére, mind szerkezetére nézve magukévá tevén, mitsem kivánnak inkább, mint hogy ezen fölszólalásban a képviselőházzal egyesülhessenek. Midőn ezen óhajtásukat a képviselőházzal a szokott módon tudatni elhatározták, egyszersmind bizalmasan felszólitandónak végezték, miszerint a közös fölirásnak mikép leendő fölterjesztésére nézve bölcs nézeteit a főrendekkel közölni sziveskedjenek."

A jegyzőkönyv e kivonata Orczy Béla b. által a képviselőházzal még e délelőtt folytán fog közöltetni.

Más tárgy a napirenden nem levén, elnök az ülést 10$^3/_4$ órakor eloszlatja.

A képviselőház XLIX-ik ülése

— *junius* 22-*én*. —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Bánó József.

Hitelesités végett fölolvastatik a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Madarász József azon észrevételt teszi, mikép tegnap a törvénykezés ideiglenes rendezésére azon elv iránt, hogy általában a magyar törvények állittatnak vissza, nem történt szavazás; hanem csak azon elv fölött, valjon kisegitő gyanánt az országbirói értekezlet javaslata használtassék-e vagy se. Szóló kivánja, hogy ez igy fejeztessék ki a jegyzőkönyvben.

Elnök azt hiszi, hogy az már úgyis benfoglaltatik.

Bónis Sámuel osztja Madarász József nézetét.

Latinovics Vincze nem úgy értelmezte tegnap a kérdést, hogy használtassék-e a kérdéses javaslat kisegitő gyanánt, vagy nem.

Elnök megjegyezvén, hogy miután a jggyzőkönyvnek csak a szavazás rendét és a ház határozatait kell magában foglalnia, a tegnapi ülés jegyzőkönyve rendben van — ez végre változtatás nélkül meghitelesíttetik.

Bemutattatnak az időközben érkezett iratok. Zalamegye közönsége fájdalmas részvétét tudatja a képviselőházzal Teleki László halála fölött. — Gömör és Kis-Hont törvényesen egyesült vármegyék közönsége kéri, hogy az 1848-ki szabadságharczosok emlékének megörökitésére szobrok emeltessenek. Sopronmegye közönsége a törvénykezés alkotmányos törvényeink szerinti életbeléptetése iránt hozott határozatát a t. házzal tudomásul följelenti. Az adó-ügy tárgyában tegnap szavazással választott bizottmány tagjai a következők: Nyáry Pál, Somssich Pál, Szaplonczai József, Bernáth Zsigmond, Klauzál Gábor, Tisza Kálmán, Bónis Sámuel, Gorove István, Csáky László gr., Ráday Gedeon gróf, Lónyay Menyhért, Ragályi Nándor, Kazinczy Gábor, Andrássy Gyula gr., Olgyay Titus, Simonyi Lajos b., Trefort Ágoston, Pétery István, Batthyáuyi István, Kállay Ödön.

Ezután a napirend szerint a fölirás mikép leendő fölterjesztésének kérdése került szőnyegre.

Bobory Károly eként szólott: A fölirásnak fölterjesztésére nézve az én alázatos véleményem, hogy nyujtassék be a tényleges uralkodónak oly küldöttség által, mely mind a nemzet méltóságát, mind lehetőleg az ország különféle nemzetiségeit kellően képviselje; hogy ezen küldöttség a fejedelemnek méltó, de komoly és leplezetlen élőszavakban is kifejezze: hogy a sokat szenvedett nemzet őszintén akar kibékülni, de ragaszkodik rendithetlenül törvényeihez, törvényes alkotmányához, alkotmányos függetlenségéhez; hogy a kibékülés egyedüli alapját látja az 1848-ki törvényekben és ezek biztositékaiban, — kérje meg a fejedelmet, hogy ne hagyja félrevezettetni magát gonosz tanácsadóitól, legyenek bár

azok legközelebb hozzátartozók közöl; — fejezze ki, hogy ha a nemzet jogos kivánságait netalán nem teljesiti, hivatkozva Isten és világ itéletére, fogunk ugyan türni, de soha önmagunk alkotmányunk sánczait le nem rontjuk.

E részben Kubinyi Ferencz azon inditványa fogadtatik el, mely szerint a fölirást a képviselőház elnöke fogja a felsőház részéről küldendő tag kiséretében személyesen átnyujtani Ő Felségének, és pedig nyilt alakban, pecsét és boriték nélkül.

Elnök azt jegyezvén meg, mikép a felső- s alsóház által közösen terjesztetvén fel a fölirat, az aláirásnak változtatást kell szenvednie, ugyancsak elnök inditványa, hogy az ekkép módosittassék: „Magyarországnak országgyülésileg együtt levő főrendei és képviselői“, közértelmüleg elfogadtatik.

A kelet következő lesz: „Kelt szabad királyi Pest városában 1861-ik évi Sz. Iván hava — és — napján tartott országos üléseinkből.“

Nyáry Pál azon körülménynél fogva, hogy a parlamentaris kormányzat behozatala, s a felelős miniszterium visszaállitása után az egy válaszfölirás esetén kivül több fölirás nem történhetik a nem felelős fejedelemhez, — inditványozza, mikép mondassék ki határozatban, hogy a jelen fölirásból magyar országgyülés által követett és visszaállitottnak tekintett magyar alkotmányra nézve következtetés ne vonassék. Az inditvány egyhangulag elfogadtatik.

Madarász József szép szavakban elismerését nyilvánitja a felsőház azon tette iránt, hogy hozzájárul a képviselőház föliratához.

Bónis Sámuel inditványa folytán elhatároztatik, miszerint a háznak a fölirat mikép leendő fölterjesztése iránt hozott határozatára nézve a jegyzőkönyv még ez ülés folyama alatt meg fog hitelesittetni, hogy a határozat még ma közöltethessék a felsőházzal.

Mig a jegyzőkönyv föltétetik, folytattatik a törvénykezés kérdésének tárgyalása.

Elnök kijelenti, mikép elvileg elfogadtatván tegnap a bizottmány javallata, az ezt lényegben megtámadó módositványok — u. m. Halász Boldizsáré, Bónis Sámuelé, Grabarics Ernőé, és Szálé

Antalé — mellőzendők, s a szavazás csak azon módositványokra nézve eszközlendő, melyek egyedül a szerkezetet illetik.

Ónossy Mátyás kivánja, hogy mindenekelőtt olvastassék föl minden módositvány, s csak azután tüzessék ki a kérdés, elfogadtatik-e az eredeti szerkezet vagy nem.

Perczel István azt nem tartja czélszerünek.

Bónis Sámuel osztja Ónossy M. nézetét.

Grabarics Ernő nem jól fogta föl tegnap a kérdést, különben nem szavazott volna úgy, hogy azzal saját módositványát segitse elenyészni.

Fölolvastatnak az összes beadott módositványok, u. m. Halász Boldizsár, Bónis Sámuel, Beöthy Zsigmond, Demjén István, Károlyi Ede gr., Zsarnay Imre, Grabarics Ernő, Szálé Antal, Ónossy Mátyás, Vojnics Gáspár, Spóner Tivadar, és Hunfalvy Pál képviselőké.

Besze János inditványa, mikép a módositások vizsgáltassanak meg az osztályok által, nem talál pártolásra.

Elnök fölszólitván a tagokat, hogy a kik az eredeti szerkezetet pártolák, álljanak föl, — többség az eredeti szerkezet változatlanul hagyása mellett nyilatkozott.

Fölolvastatik a fölirat fölterjesztésére vonatkozó határozatot magában tartalmazó jegyzőkönyv, mely időközben elkészitteték. Több oldalról kifogások tétetvén ellene, elnök az ülést egy negyedórára felfüggeszti, hogy a jegyzőkönyv kiigazittathassék.

Egy negyedóra múlva újra fölolvastatik a jegyzőkönyv illető helye, mely most igy szól:

„A főrendek junius 20-án tartott VIII-ik ülésének jegyzőkönyvi kivonata fölolvastatott, mely szerint a képviselőház részéről velök közlött fölirásban saját érzeteiket kifejezve látván, a képviselőházat fölszólitandónak végezték, miszerint a közös fölirásnak miként leendő fölterjesztésére nézve nézeteit a főrendekkel közölje.

Hazafiui örömmel fogadván a képviselőház a főrendeknek ezen az ő érzetével öszhangzó nyilatkozatát, a mennyiben a főrendek által a fölirásnak miként leendő fölterjesztése iránt nézet-nyilvánitásra szólittatott föl, e tekintetbeni megállapodását e következendőkben foglalja:

A közösen elfogadott fölirás a képviselőház-elnöke és az által, kit e részben a főrendek kebelökből megbizandanak, Ő Felségének személyesen átnyujtandó; a többi részbeni teendők reájok bizatván.

A fölirás következendő aláirással láttassék el: „Magyarországnak országgyülésileg együttlevő főrendei és képviselői."

A kelt következendő módon szerkesztessék: „Kelt sz. k. Pestvárosában 1861-ik év sz. Iván hó napján tartott országgyüléseinkből."

A fölirás a képviselőház részéről annak ülésében az elnök és illető jegyző által irassék alá.

Ennek következtében tett inditvány folytán a ház jegyzőkönyvileg kimondatni rendelte, miszerint ezen fölirásnak a jelen rendkivüli esetben eképen történendő aláirása és fölküldése módjából jövendőre az ország alkotmányára és parlamentaris kormányhozi jogára nézve semmi következés ne vonassék.

Beöthy Zsigmond irályi megjegyzései nem helyeseltetnek.

Ennek folytán ismét a törvénykezés kérdése vétetvén föl, Horváth Boldizsár inditványa — hogy t. i. jegyzőkönyvileg kifejeztessék, hogy ezen országbirói tanácskozmány javaslatát a ház elfogadta, egyúttal kijelentse, hogy a rendkivüli helyzet által szükségelt ezen eljárásból az ország törvényhozási függetlenségére semmi káros következtetés ne vonassék — vitára szolgáltatott alkalmat, melyet azonban ugyancsak Horváth Boldizsár azzal fejezett be, hogy visszavonta inditványát.

A határozat változatlanúl meghagyatott.

2 órakor azon kijelentés mellett oszlatja el elnök az ülést, mikép a legközelebbi ülés (napirend: adóügy) a hétfőre eső g. n. e. ünnep miatt kedden r. 10 órakor fog ugyan tartatni; ha azonban a felsőház időközben közölné a feliratnak mikor leendő aláiratása iránti határozatát, akkor — a vasárnap s ünnep daczára — holnap vagy holnapután fog délelőtt rövid ülés tartatni.

A felsőház X-ik ülése

— *junius* 24-*én*. —

Elnök bejelentvén a képviselőház részéről a felirat mikép leendő fölterjesztése iránt hozott határozat megérkeztét.

Károlyi Gyula gr. j. fölolvassa a képviselőház illető jegyzőkönyvének kivonatát, melyet már tegnapelötti tudósitásunkban szórul szóra közlénk.

Károlyi György gr. koronaőr inditványozza, hogy a képviselőház végzésével öszhangzó határozat hozatván, a fölirat fölvitelére hasonlag a ház elnöke ő nmltsgát kérjék meg a főrendek, s hogy a ház e cselekvényéből netán vonható minden következtetés ellen szintén óvás tétessék.

Károlyi György gr. inditványa egész terjedelmében egyértelmüleg elfogadtatván, Károlyi Gyula gr. j. fölkéretett, mikép a jegyzőkönyvet azonnal készitse el, hogy az tüstént meghitelesittetvén, még e délelőtt folytán közöltethessék a képviselőházzal, mely mai 12 órai ülésében azután a szükséges intézkedést megteendi.

A jegyzőkönyv illető kivonata igy szól:

„Olvastatott a képviselőház 1861. évi junius 22-én tartott ülésének jegyzőkönyvi kivonata, melylyel örömét fejezvén ki a főrendeknek a fölterjesztendő fölirat tárgyában öszhangzó nyilatkozatára nézve, egyszersmind határozatát közli ezen föliratnak mikép leendő fölterjesztése iránt.

A főrendek hazafi-érzéssel viszonozzák a képviselőháznak a két tábla közt e fontos tárgyban nyilvánult egyetértés fölötti örömét, és részükről a fölirat fölvitele és ő Felségének leendő személyes átnyujtása végett a felsőház elnökét és országbirót nagyméltóságu nagyapponyi gróf Apponyi György urat kérték föl, ki is a főrendek közóhaja teljesitésére késznek nyilatkozván, egyszersmind a ház illető jegyzőjével együtt az aláirással bizatott meg.

Végül mi a képviselőháznak óvását illeti, ehez a főrendek annyival is inkább hozzájárulnak, minthogy maguk a jelen rendkivüli viszonyok által igényelt cselekvényeikre nézve is hasonló óvás tételét szükségesnek tartják.“

A jegyzökönyv e kivonata némely irálybeli javitások után meghitelesittetvén, Károlyi Gyula gr. jegyzőnek meghagyatott, miként azt a képviselőházzal még ma 12 órakor közölje, s elnök kéri a ház tagjait, miszerint d. u. 1½ órakor ismét összegyüljenek, a mikor is a fölirat aláiratni fog.

Az ülés 10½ órakor felfüggesztetett, mig az alsóház a feliratra vonatkozó véleményét a felsőházzal tudatandja, s 1½ órakor pedig tovább folytattatott.

Elnök jelenti, mikép a képviselöház a főrendek ma hozott határozatát Keglevich Béla gr. jegyző szóbeli közlése szerint tetszéssel fogadta, s átküldi a képviselőház elnöke s illető jegyzöje által aláirt feliratot.

A felirat — a mai 9 órakor tartott ülés teljes jegyzőkönyvének meghitelesitése után — fölolvastatván, elnök, ugyszintén Károlyi Gyula gr. jegyző által aláiratik.

A legközelebbi ülés holnapi 10 órára hirdettetik, a midőn is az igazolási kérdések fognak tárgyaltatni, hogy a ház azután a törvénykezési ügy fölötti tanácskozást szükség esetére azonnal megkezdhessse.

Az ülés 3 órakor oszlik el.

A képviselőház L-ik ülése

junius 24-kén.

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Keglevich Béla gr.

Károlyi Gyula gr. a felsőház részéről mint jegyző átadván elnöknek a főrendek mai ülésének fönnebb olvasható jegyzőkönyvi kivonatát, ez fölolvastatik s az egész háznak zajos tetszésnyilatkozataival találkozik.

Ezután fölolvastatik a föliratnak Ő Felsége kezéhez átnyujtandó irott példánya, mely e következő:

Fölséges Ur!

A közelebb lefolyt tizenkét esztendő súlyos szenvedések kora volt reánk nézve, ősi alkotmányunk eltöröltetett s a korlátlan hatalom idegen rendszere nehezedett reánk. És e nyomasztó rendszert még súlyosabbá tették azok, kik azt ellenséges indulattal, korlátolt felfogással, s gyakran rosz akarattal kezelték. Bűn volt előttük a szabadság érzete, bűn volt ragaszkodásunk nemzetiségünkhöz, bűn volt még a legtisztább honszeretet is. Országunk erejét kimeritették, a nemzet vagyonát jogtalanul elidegenitették, nemzetiségünket üldözés tárgyává tették. Minden nap uj szenvedést hozott, minden uj szenvedés egy gyökerét szakasztotta el keblünkben a hitnek és bizalomnak.

Isten úgy akarta, hogy szenvedjünk, de ne csüggedjünk s hűtlenek ne legyünk önmagunkhoz, és úgy akarta, hogy Felségedet tizenkét évi tapasztalás végre meggyőzze, miként a korlátlan hatalom absolut rendszere nem vezetheti a birodalom népeit boldogságra, de veszélybe döntheti a trónt és birodalmat.

Ekkor Fölséged az eddig követett absolut rendszert félrevetve, át kivánt lépni az alkotmányosság ösvényére, s népeinek kezeibe akarta letenni saját sorsukat.

Összegyültünk mi is, mint a magyar nemzet képviselői, hogy alkotmányos működésünket ismét megkezdjük s első lépésünk fájdalmas fölszólalás, melyet Fölségedhez intézünk, nem a mult idők szenvedései miatt, mikre ezuttal fátyolt boritunk, hanem azon jogtalanságok miatt, mik most is fönállanak s miknek azonnali elháritása nélkül sem alkotmányunk visszaállitását, sem átalában az alkotmányosságot lehetőnek nem tartjuk.

Alkotmányos életünknek s nemzeti létünknek alapföltétele az országnak törvényes önállása s függetlensége. Első és legszentebb kötelességünk tehát minden erőnket, minden tehetségünket arra forditani, hogy Magyarország Magyarország maradjon s alkotmányszerü önállása és függetlensége sértetlenül föntartassék.

És midőn ezen önállás lényegében megtámadtatik, midőn azt veszély fenyegeti, nem ismerünk teendőink között fontosabbat, nem ismerünk sürgetőbbet, mint az ily megtámadás ellen haladék nélkül felszólalni.

Meg van pedig támadva országunk alkotmányos önállása már az első lépésben, melyet Fölséged az alkotmányosság ösvénye felé irányzott; meg van támadva az által, hogy a magyar alkotmány visszaállitása csak föltételesen s leglényegesebb kellékeinek kivételével igértetik; meg van támadva az october 20-án kiadott diplomában, melyet alapul vesz föl az országgyülést megnyitó beszéd is.

Meg akarja végkép fosztani ezen diploma Magyarországot azon ősi alkotmányos jogától, hogy a közadónak és katonaállitásnak minden kérdéseit egész terjedelmökben saját országgyülésén határozhassa el; kiveszi a nemzet kezéből azon jogot, hogy legfontosabb anyagi és közjogi érdekei fölött királyával egyetértőleg önmaga hozhasson törvényeket. Pénz- és hitelügy, hadügy, vám és kereskedelem, ezen leglényegesebb kérdései a nemzet politikai életének, egy közös birodalmi tanács alá rendeltetnek, hol azok fölött Magyarországra nézve is egy, többségében idegen hatalom, nem magyar szempontból, nem magyar érdekek szerint intézkednék. És a közigazgatás terén is függővé teszi ezen diploma Magyarország kormányzatát az osztrák kormányzattól, oly kormányzattól, mely nem is felelős, de ha felelős volna is, nem felelne Magyarországnak, hanem a birodalmi tanácsnak, hol a mi érdekeink, midőn azok az ő érdekeiktől eltérnek, a többségnél aligha elegendő biztositékot találnának.

Ha ezen eszme tettlegesen életbe lépne, Magyarország nem lenne többé önálló sem törvényhozásában, sem kormányzatában, hanem legfontosabb érdekeire nézve alatta állana az osztrák birodalom közös törvényhozásának s kormányzatának; egy szóval, csak névre volna Magyarország, tettleg pedig osztrák provincia.

A hatalomnak ezen ellenünk s alkotmányos önállásunk ellen intézett jogtalan törekvése nem csak törvényeinkkel ellenkezik, hanem egyenesen megtámadja magát a sanctio pragmaticát, azon állami alapszerződést, mit a magyar nemzet 1723-ban az uralkodóházzal kötött.

Őseink, midőn az emlitett évben Magyarország koronájára nézve a habsburgi ház nőágára is átruházták az örökösödést, ahoz határozott föltételeket kötöttek. Kimondták, hogy Magyarországon

is szintúgy, mint az örökös tartományokban, az elsö-szülöttség sora tartassék meg, s ennélfogva mind Magyarországban, mind az örökös tartományokban az uralkodóháznak ugyanazon tagját illesse a trón. Kimondották mind Magyarországra és a magyar korona országaira, mind az örökös tartományokra nézve együtt és viszonyosan az elválaszthatatlan és feloszthatatlan birtoklást, mert sem III. Károly, sem Magyarország, sem az örökös tartományok nem akarták, hogy jövendőben a fejedelem föloszthassa gyermekei közt tartományait, mint ez korábban gyakran és még I. Ferdinánd alatt is megtörtént. De midőn az elválaszthatatlanság és feloszthatatlanság elvét a birtoklásra nézve megállapitották, azt az országlásnak és kormányzatnak sem formájára, sem lényegére ki nem terjesztették, söt ellenkezőleg világosan kikötötték a 2-ik tczikknek 9-ik §-ban: „hogy a nőágnak eképen elfogadott örökösödésére is kiterjesztessék az 1715-dik évi 3-ik tczikknek rendelete, mely szerint a nemzet biztosittatik, hogy a fejedelem Magyarországban soha másként országlani s kormányozni nem fog, mint az országnak alkotott és jövendőben alkotandó világos törvényei szerint. Kikötötték határozottan azt is, hogy a király az ország jogait, szabadságát, törvényeit köteles leend mindenkor megtartani, uralkodásra léptekor magát megkoronáztatni, királyi hitlevelet kiadni s a koronázási hitet letenni."

A sanctio pragmatica tehát Magyarország önállását s függetlenségét világosan föntartotta, a nemzet ezen jogához minden időben szorosan ragaszkodott, s ezen föltétel mellett szállott a magyar korona minden magyar királyra, ki a sanctio pragmaticának megkötése óta, Magyarország trónjára lépett. Csak II. József császár volt III-ik Károly maradékai közül, ki magát meg nem koronáztatta, s uralkodott absolut hatalommal, de Magyarország törvényes királyának el nem ismertetett s nemcsak törvényhozási s közigazgatási rendeletei, miket élete végnapjaiban maga is visszavont, hanem a magánosok részére kiadott adománylevelei s privilegiumai is törvény által érvényteleneknek nyilvánittattak, mint ezt az 1790. 32-ik tczikkely bizonyitja.

Mária Therézia volt az első magyar király, ki a sanctio prag-

matica erejénél fogva lépett Magyarország trónjára. Az ő trónralépte által lépett tehát a sanctio pragmatica először életbe, és midőn a magyar trónt elfoglalta, pontosan teljesitette is azon föltételeket, mikhez örökösödési joga kötve volt; kiadta a királyi hitlevelet, letette a koronázási esküt, sőt az 1741-ik 8-ik tczikkelyben ujra biztositotta Magyarországot, „hogy az ország jogait, szabadságát, törvényeit szentül megtartja s ünnepélyesen kijelentette, hogy Magyarország az örökös tartományok módja szerint soha sem fog kormányoztatni.

A második magyar király II. Leopold, ki bátyjának a megnem koronázott II. Józsefnek halála után lépett trónra, kiadván koronázásakor a királyi hitlevelet, s letévén a koronázási esküt, azon fölül külön egy törvényczikkben Magyarország fönállását s függetlenségét még részletesebben biztositotta. Ugyanis az 1790. 10-dik tczikkben világosan elismeri, hogy: „ámbár az uralkodóház nőágának az 1723-ki 1. és 2-ik tczikkekben Magyarországra nézve megállapitott örökösödése ugyanazon fejedelmet illeti, kit a megállapitott örökösödési rend szerint az elválaszthatlanul és eloszthatlanul birandó örökös tartományokban illet az uralkodás, Magyarország mindazonáltal szabad ország s egész országlási formájára nézve független és semmi más országnak vagy népnek lekötve nincs, hanem saját önállással s alkotmánynyal bir, s abban a király csak az országnak saját törvényei szerint, nem pedig a többi tartományok módjára országolhat és kormányozhat.“ És egy másik törvényben az 1790. évi 12-dik tczikkben elismeri azt is: „hogy Magyarországban a törvények alkotásának, eltörlésének, s magyarázásának joga a törvényesen koronázott királyt és az országgyülésre törvényesen összesereglett országos Rendeket közösen illeti, s ezen jogot az országgyülésen kivül gyakorolni nem lehet.“ A végrehajtó hatalmat pedig a „Fölség csak a törvények értelmében gyakorolhatja.“ A törvények ezen szavai s a fejedelemnek ily határozottan világos elismerése után lehet-e Magyarországnak alkotmányos önállásán kétkedni?

Első Ferencz, ki édes atyja után a magyar koronát öröklötte, nemcsak a királyi hitlevélben biztositotta a nemzet jogainak, szabadságának s törvényeinek megtartását, hanem későbben is uralkodásá-

nak 33-ik évében, az 1825-ik évi 3-ik czikkelyben ujabban kijelentette, hogy a fenemlitett 1790-ik évi 10-ik tczikk rendeletét szorosan meg fogja tartani, s nyiltan elismerte, hogy az adó és katonaállitás kérdéseit az országgyüléstől elvonni, s az országgyülésileg megajánlott adót országgyülésen kivül soha semmi szin alatt felemelni nem lehet.

Hasonló biztositásokat adott a nemzetnek V. Ferdinánd is királyi hitlevelében, sőt még bővebbeket, azon törvényekben, miket 1848-ban szentesitett, s mik által nem uj jogokat szerzett a nemzet, csak a kormányzatra nézve tisztábban, korszerübben állitotta öszsze azokat, melyekkel már régebben birt.

A sanctio pragmatica nem egyszerü diploma, nem octroyrozott adomány vagy igéret, hanem kölcsönös egyezkedés folytán kötött alapszerződés, melyben egy részről őseink a habsburgi ház nőágának javára ünnepélyesen lemondottak azon jogról, hogy a habsburgi ház fiágának kihaltával szabadon választhassák királyukat, más részről pedig III. Károly, ki a nemzet ezen szabadválasztási jogát 1715. is a 3. t. czikkelyben nyiltan elismerte, a nemzet részéről kikötött feltételek teljesitését, az ország önállásának, függetlenségének, jogainak, szabadságának, törvényeinek fentartását igérte. Az ekép szabad egyezkedés mellett kötött kétoldalu alapszerződés teljes erejében s minden föltételeivel együtt életbe lépett, minden azután következett koronás királyok által megtartatott, az abban foglalt biztositások ujabban s részletesebben ismételtettek s a jogszerüen kötött szerződést jogszerü gyakorlat szentesitette. Lehet-e most azon szerződést egyoldalulag megszegni s a nemzettől követelni azon kötelezettséget, mi abban foglaltatik, de a kötelezettség föltételeit mellőzni, vagy hiányosan és csak némely részben teljesiteni?

Midőn egy részről mind a sanctio pragmaticában, mind egyéb törvényeinkben ily világosan ki van fejezve a közöttünk és az örökös tartományok között létező azon törvényes kapocs, mi az uralkodóház ugyanazonosságában áll, vagyis a personal unio, ennél szorosabb kapcsolatnak, a valóságos realunionak nyoma törvényeinkben nincs; sőt a felhozottak kétségtelenné teszik, hogy a realunio közöt-

tünk és közöttük nem is létezett s azt létrehozni Magyarországnak szándéka sohasem volt.

Világos ez Magyarország és az örökös tartományok közjogi helyzetének természetéből is. Ha 1723-ban a sanctio pragmatica meg nem köttetik, III. Károlynak 1740-ben történt halálával, minthogy benne a habsburgi ház fiága kihalt, Magyarországon szabadon választhatta volna királyát s ekkor nem lett volna lehetetlen, sőt tekintve a nagy befolyást, mit azon korban Francziaország gyakorolt az európai politikára, és tekintve Nagy Fridrik személyességének hatását, tekintve azt is: hogy mind a franczia udvarnak, mind Nagy Fridriknek érdekében volt az ausztriai házat gyengíteni, nem lett volna valószinütlen, hogy nem Mária Therezia, hanem más választassék Magyarország királyának. Ez esetben Magyarországnak külön királya levén, a birodalom ugy, mint most van, nem is alakulhatott volna.

És ha bármikor megtörténnék, mi ha talán a közel jövőben nem valószinü is, mégsem lehetetlen, hogy a most uralkodó ház nőágban is kihal, Magyarország királyválasztási joga a sanctio pragmatica értelmében a nemzetre ismét visszaszálland s ha akkor Magyarország külön királyt választ, felbomlik azon állam, melynek egységét az osztrák államférfiak Magyarország önállásának megsemmisítésével akarják most létrehozni. Fölbomlik erőszak nélkül jogszerűen; fölbomlik azért, mert az egyetlen kapocs, az uralkodó háznak ugyanazonossága, megszünt. Pedig ha léteznék ezen kivül más kapocs közöttünk és közöttük, az még fenmaradván az egész államot összetartaná; valamint például Anglia, Skoczia és Irland között nem szünnék meg a kapcsolat az uralkodó ház kihaltával, mert azok nem personal, hanem realunióban vannak egymással.

Söt megtörténhetik a birodalomnak ilyképeni jogszerü felbomlása a fejedelmi háznak teljes kihalta előtt is; mert a sanctio pragmatica, mely az örökös tartományokra nézve megállapitatott, s azok által elfogadtatott, azt rendeli, hogy 3-ik illetőleg VI. Károly és I. József ágainak teljes kihaltával I. Leopold leányait, s azok maradékit, ezek után a fejedelmi háznak minden egyéb ágait illesse az örökösödés első szülöttségi sorban. A magyar trónöröklési törvény

az 1723-ik évi 2-ik czikkely Károly és József ágainak teljes kihaltával a trónöröklést egyedül I. Leopold maradékaira szoritja, s azt a fejedelmi ház többi ágaira semmi esetben ki nem terjeszti. Ha tehát III. Károlynak, I. Józsefnek és I. Leopoldnak minden maradékai teljesen kihalnának, Magyarország szabadon választaná királyát, az örökös tartományok pedig az általuk elfogadott sanctio pragmatica érelmében ugyanakkor a fejedelmi háznak más valamely még fennlevő ágát tartoznának uralkodójokul elismerni. Ez a lényeges különbség is figyelmet érdemlő bizonysága annak, hogy Magyarország és az örökös tartományok között realunio nem köttetett.

Megemlitünk még egy körülményt, mi világosan arra mutat, hogy Magyarország és az örökös tartományok között, országlás és kormányzat tekintetében realunio nem létezett s nem létezhetik. Magyarország törvényei szerint a kiskoru magyar királynak gyámja az ország Nádora; határozottan kimondja ezt, a nádori hivatalról 1485-ben alkotott törvények második czikke, melyet az 1681; 1. t. cz., az 1715: 5. t. cz. és a sanctio pragmatica megkötése után is az 1741: 9. t. cz. és 1790: 5. czikkek ujabban megerősitettek. Ellenben az örökös tartományokban, a kiskoru fejedelem gyámsága annak legközelebbi atyai rokonát illeti. A fejedelem kiskorusága esetében tehát törvény szerint Magyarországban is más, az örökös tartományokban is más áll az országlás és kormányzat legmagasabb fokán. Lehet-e oly országok közt, melyekben az országlás és kormányzat mind személyzetre, mind rendszerre és formára nézve egymástól annyira különböző, más és szorosabb kapcsolat, mint az uralkodóház ugyanazonossága. Képzelhető-e ily viszonyok között egyik vagy másik ország közjogi állásának teljes fölforgatása nélkül szorosabb realunió?

De tekintsük az örökös tartományok politicai helyzetét, multban és jelenben. Akkor, midőn a sanctio pragmatica köttetett, az örökös tartományok a német-római birodalomhoz tartoztak, Magyarország pedig annak része sohasem volt. A német-római birodalom egyes országainak feudalis természete annyira különböző volt Magyarországnak nem feudalis, semmi más hatalomtól nem függő közjogi állásától, hogy ily különböző jogállásu tartományok kö-

zött más, mint csupán personalaniót létre hozni nem is lehetett volna.

Midőn később a német-római birodalom bomladozni kezdett, Első Ferencz 1804-ben a római császársági czím mellé az ausztriai örökös császársági czímet vette föl, de Magyarországra nézve az augusztus 17-én kelt ünnepélyes nyilatkozatában kijelentette, hogy e czím felvétele által Magyarország jogait, törvényeit s alkotmányát legkevésbé sem kivánja csorbitani, s hogy Magyarország előbbeni statusjogi állásában továbbra is megmarad.

Jelenleg az ausztriai örökös tartományok tagjai a német szövetségnek. A szövetség iránt kötelezettségeik vannak, melyek terhekkel járnak; a szövetség határozatai kötelező erővel birnak minden a szövetséghez tartozó országokban. Magyarország ellenben nem tagja a német szövetségnek. A német érdekek, miket az osztrák tartományok védni s előmozditani kötelesek, reánk nézve idegen érdekek. A szövetséges hatalom, mely az osztrák tartományokban némely tárgyakra nézve parancsoló hatalom, előttünk teljesen idegen. Németországnak lehet háboruja saját érdekében, határai megtámadtathatnak, és azon háboruban Ausztria köteles részt venni, köteles védni a megtámadott határokat. De az ő háborujok nem a mi háborunk, az ő érdekeik nem a mi érdekeink, ők a mi harczainkban nem állanak mellettünk, nem fogják védni megtámadott határainkat, mert mi nem vagyunk a szövetség tagjai. Ily különböző politikai helyzetü országok között lehet-e szorosabb kapcsolat mint personalunio? Azon birodalmi tanácsban, melynek túlnyomó többsége a német szövetségnek épen a szövetség értelmében le van kötelezve, mi biztositana minket, hogy akkor, midőn a mi érdekeink és a német szövetség érdekei nem ugyanazok, jogaink méltányoltatni s érdekeink kiméltetni fognak? A szorosabb kapcsolat alá rendelne minket az osztrák többségnek, sőt alárendelne a reánk nézve teljesen idegen német szövetség politikájának is, melytől mi viszonzásul semmit nem követelhetnénk.

Felhozzák ellenünk, hogy a birodalom érdeke a legfőbb tekintet, s annak az egyes részek kötelesek saját érdekeiket alárendelni. Nem vonja kétségbe ezen állitás igazságát oly birodalomra nézve, mely ugyan-

azon egy közjogi alapon áll, melynek egyes részei föltétlenül csatlakoztak egymáshoz, melyet szorosabb realunio köt össze. De Magyarország az uralkodó-házzal szerződött, nem az örökös tartományokkal; szerződött az örökösödés fölött, nem valamely szorosabb közjogi kapcsolat felett, sőt még azon szerződésben is kikötötte független önállásának biztositását. Ezen szerződést kész leend Magyarország mindenkor megtartani, de azt megváltoztatni, s helyébe szorosabbat állitani, magát az örökös tartományok érdekeinek lekötni s ezáltal alkotmányos önállásáról lemondani szándéka bizonyosan nincs. Számtalan jogviszony létezik mind a köz-, mind a magánjog körében, mi az egyik vagy másik félnek alkatmatlan; de ha minden ilyen jogviszonyt föl lehetne forgatni, mert az egyik félnek érdekei annak megváltoztatását kivánják, s kivált ha fel lehetne forgatni olyképen, hogy az egyik fél tartsa meg, a mire kötelezte magát, a másik azonban nem teljesiti a kikötött föltételeket, mert azok neki terhesek: úgy sem a törvény, sem a szerződések nem nyujtanának biztositást, hanem egyedül az erő volna a jognak mértéke.

És ha tekintjük Svéczia és Norvégia példáját, láthatjuk, hogy két állam csupán personálunio mellett is megállhat egymással, s mi, kik az örökös tartományokkal hasonlóul personalunio mellett ugyanazon uralkodóház alatt állunk, közjogilag egymástól függetlenül, miért nem állhatnánk meg testvérileg egymás mellett, ha egymás jogait és érdekeit kölcsönösen tiszteletben tartjuk? Midőn mi Magyarország alkotmányos önállását, függetlenségét a hatalom szava ellen védjük, midőn óvakodunk azon szorosabb kapcsolattól, melyet alkotmányunk némi visszállitásának föltétele gyanánt akarnak reánk kényszeríteni, nem kivánunk ellenségesen föllépni az örökös tartományok alkotmányos népei ellen. Nem akarjuk mi a birodalom fönállását veszélyeztetni, s készek vagyunk azt, a mit tennünk szabad, s mit önállásunk s alkotmányos jogaink sérelme nélkül tehetünk, a törvényszabta szigoru kötelesség mértékén túl is méltányosság alapján politikai tekintetből megtenni, hogy azon súlyos terhek alatt, miket az eddig fönállott absolut rendszer fonák eljárása összehalmozott, az ő jólétök s azzal együtt a mienk is össze ne roskadjon, s a lefolyt nehéz idők káros következései róluk és rólunk elháríttas-

sanak. De csak mint önálló független szabadország akarunk velök, mint önálló független szabad országokkal érintkezni; csak ezen uton fogjuk érdekeinket és az ő érdekeiket öszhangzásba hozhatni, s határozottan visszautasitunk minden alárendeltséget, minden egybeolvadást, akár a törvényhozás, akár a kormányzat terén, mert ez önállásunk föláldozása volna, mit tennünk merőben lehetlen.

Szükségesnek látjuk tehát ünnepélyesen kijelenteni, hogy mi az országnak állami alapszerződés által, — törvények által, — királyi hitlevelek s koronázási esküк által biztositott alkotmányos önállását s törvényes függetlenségét semmi tekinteteknek, semmi érdekeknek föl nem áldozhatjuk s ragaszkodunk ahoz, mint nemzeti létünk alapfeltételéhez. Ugyanazért meg nem egyezhetünk abban, hogy a közadónak s katonaállitásnak, általában a pénz- és hadügynek kérdései a magyar országgyüléstől bármi részben elvonassanak. A törvényhozási jogot, valamint mi nem kivánjuk más országokra nézve semmi részben gyakorolni, úgy Magyarországra nézve azt a magyar királyon kivül senkivel mással meg nem oszthatjuk; Magyarország kormányzatát s közigazgatását a magyar királyon kivül senkitől mástól függővé nem tehetjük s azt más országok kormányzatával nem egyesithetjük; nem akarunk tehát sem a birodalmi tanácsban, sem valamely birodalmi népképviseletben részt venni s annak rendelkező hatalmát Magyarország ügyei fölött el nem ismerjük, s az örökös tartományok alkotmányos népeivel csak úgy, mint önálló szabad nemzet más önálló szabad nemzettel, függetlenségünk teljes megóvása mellett, vagyunk hajlandók esetenként érintkezni.

Másik lényeges tárgy, mire nézve fölszólalni kötelességünk, az országgyülésnek kiegészitése.

Sem Erdély, sem Horvát- és Tótország, sem a határőrvidék, sem Fiume és a Tengermellék közöttünk képviselve nincsenek, mert az országgyülésre meg nem hivattak, pedig ezek is kiegészitő részei az országgyülésnek s a törvények világos rendelete szerint meghivandók lettek volna.

A sanctio pragmatica, a kir. hitlevelek s fejedelmi esküк határozottan kimondják, hogy az ország integritása mindenkor sértetlenül föntartandó. De az integritás nem csupán abból áll, hogy az

ország területéből semmi el ne szakittassék, hanem az a politikai integritást is magában foglalja.

Midőn tehát a végrehajtó hatalom lehetetlenné teszi, hogy az országnak valamely része, vagy a magyar koronához tartozó valamely ország alkotmányszerüleg részt vehessen az ország legfontosabb politikai müködésében s együtt gyakorolhassa a törvényhozás jogát, az ország politikai integritása van megsértve.

A mult idők szomoru eseményei káros félreértéseket idéztek elő közöttünk és nem magyar nemzetiségü polgártársaink között. Ezen polgártársainknak nemzetiségök érdekében és Horvátországnak közjogi állása érdekében is követeléseik vannak, miket ignorálnunk nem lehet, de nem is akarunk.

El vagyunk határozva mindent elkövetni, hogy a félreértések elháritassanak, s teszünk, mit az ország szétdarabolása s önállóságának föláldozása nélkül tehetünk, hogy a honnak minden nemzetiségü polgárai érdekben s érzelemben összeforrjanak.

Ohajtjuk törvényeink azon rendeleteit, mik e részben akadályul szolgálhatnak, közös érdekeink szerint méltányosság alapján módositani, s hogy ezt eszközölhessük, mulhatatlanul szükséges az országgyülésnek mielőbbi kiegészitése.

Erdélynek haladék nélküli meghivását s megjelenhetését semmi sem gátolja. Erdélynek egyesülése Magyarországgal 1848-ban törvényesen létre jött, és pedig a két országnak közös ohajtása folytán, melyet mind a magyar, mind az erdélyi országgyülés ünnepélyesen s egyhangulag kijelentett.

Mind Magyarországnak, mind Erdélynek azon egyesülés iránt hozott törvényei Ő Felsége által szentesittetvén, azonnal végre is hajtattak. Akkor, midőn az alkotmányosság félretételével absolut rendszer lépett az alkotmányosság helyébe, — Erdély Magyarországtól közigazgatás tekintetében — ismét különválasztatott: most azonban, midőn Fölséged az absolut rendszert megszüntettnek nyilvánitotta, okvetetlen meg kell szünni azon rendszer jogtalan következményeinek is; azon törvények tehát, mik Erdélyt Magyarországgal egyesitették, s miket az absolut hatalom ideiglenesen mellőzött, de meg nem semmisithetett, az alkotmányosság elvének kimondásá-

val szükségkép kell, hogy életbe lépjenek ismét, és az egyesülést kérdésbe vonni, e felett ujra határozni, és ez által a kedélyek nyugalmát felzavarni nemcsak törvényszegés, hanem káros politikai tévedés is volna.

A tettleges egyesülésnek mielőbbi végrehajtását pedig megtagadni nem annyi volna, mint Erdélyt nem egyesiteni Magyarországgal, hanem annyi, mint azt Magyarországtól valósággal elszakasztani, és ez a sanctio pragmatikával merőben ellenkezik.

Hiszszük, hogy Erdélynek nem magyar nemzetiségü polgárai sem fogják koczkáztatva látni az egyesülés által nemzeti érdekeiket, mert megnyugvást és teljes biztositást fognak találni azokban, miket mi más nemzetiségü polgártársaink irányában határozni s tenni fogunk.

A mi Horvátországot illeti, nem követeljük, hogy az ő kisebb számu képviselőik ellenében a mi nagyobb számunk határozzon az általuk netán előadandó követelések s föltételek fölött. Horvátország saját territoriummal bir, külön állása van, s nem volt soha bekebelezve Magyarországba, hanem kapcsolatban állott velünk, és társunk volt, ki jogainkban s kötelességeinkben, szerencsénkben, bajainkban osztozott. Ha tehát most Horvátország mint ország akar részt venni törvényhozásunkban, ha előbb tisztába akar jőni velünk azon föltételekre nézve, mik mellett közjogi állását Magyarországgal kész összekötni, ha erre nézve úgy akar velünk érintkezni, mint nemzet nemzettel, nem fogjuk azt visszautasitani, csak azt kivánjuk, hogy Horvátország ne gátoltassék, miszerint küldöttjeit országgyülésünkhez küldhesse, s ez által nekünk is, nekiek is mód és alkalom nyujtassék az értekezést közjogi alapon megkezdhetni.

Mindaddig tehát, mig azok, kik törvény szerint az országgyülésre meghivandók, meghiva nem lesznek, mi az országgyülést kiegészitettnek nem tekinthetjük, s törvények alkotásába s koronázási egyezkedésekbe nem bocsátkozhatunk.

Legfontosabb alaptörvényeink, különösen az 1848-ik évi lényeges közjogi törvények, hatályon kivül tétettek. Parlamentáris kormányunk, felelős miniszteriumunk most sincs. Esküdtszéki eljárással párosult sajtótörvényünk vissza nem állittatott. Világos tör-

vényeink ellenére az országgyülés beleegyezése nélkül, idegen ujonczozási rendszer léptetett életbe; a katonaság törvényellenesen szaporittatott; hazánkfiai közől számosan nem magyar, — hanem örökös tartományokbeli ezredekbe soroztattak; s midőn ők és a magyar ezredek hazánkon kivül kénytelenittetnek szolgálatot tenni: az országot és várait idegen katonaság tartja megszállva. — Világos tőrvényeink ellenére a közadó országgyülésen kivül absolut hatalommal állapittatott meg, törvényeinkben ismeretlen s a nemzet által soha el nem fogadott indirect adók hozattak be, s mind a törvény ellen megállapitott direct adó, mind a jogtalanul behozott indirect adók még most is követeltetnek; söt hogy az absolut rendszernek igért megszüntetése iránt hitünk végkép elenyészszék, s remény és bizalom keblünkben ujra föl se éledhessenek, keserü gúny gyanánt most legujabban a törvénytelen adót fegyveres erőszakkal is behajtatja az alkotmányellenes absolut hatalom.

És ez azon pillanatban történik, midőn a Fölséged által öszehivott országgyülés együtt van, s a nemzettől az követeltetik, hogy teljesitse a sanctio pragmatica szerinti kötelezettségét és koronázzon; holott más részről az ezen kötelezettséggel viszonos föltételek teljesitésére nézve még csak komoly szándék sem mutatkozik. Nem csodáljuk, hogy az absolut hatalom, midőn alkotmányunkat félretette, felfüggesztette egyszersmind ezen törvényeket is, mert parlamentaris kormány, esküdtszéki eljárással párosult sajtószabadság és a nemzetnek azon sarkalatos joga, miszerint országgyülésen kivül semmiféle közadót kivetni s behajtani nem lehet, egyenes ellentétben vannak az absolut rendszerrel. De miután Fölséged ünnepélyesen kinyilatkoztatta, hogy az absolut hatalomról lemondván, az alkotmányosság ösvényére tér: az absolutismus által felfüggesztett törvényeknek ismét valósággal vissza kell állaniok teljes erejökben; és meg kell szünni azonnal ugy a törvénytelen adó fegyveres erőveli behajtásának, mint az ezzel kapcsolatban lévő lázitó erőszakoskodásoknak, melyeknek eszközlőit a hazai törvények különben is szigoruan rendelik büntettetni.

Szentesitett törvényeket csak azon hatalom függeszthet föl, mely azokat alkotta. Alkotmányos országban csak az összes törvényhozás alkothat törvényeket, azokat tehát egyoldalu hatalom-

mal felfüggeszteni, vagy a mit az absolut hatalom, mint rendszerével össze nem férőt, hatályon kivül tett, azt az alkotmányosság mellett is egyoldalulag függőben tartani, ellenkezik az alkotmányosság fogalmával.

A sanctio pragmaticának egyik világos föltétele az, hogy a király minden országgyülésileg alkotott törvényeket megtarson. Törvényeink, miket az absolut rendszer fölfüggesztett, rendes törvényhozás utján lőnek alkotva és szentesitve, s mig azok megváltoztatásába a nemzet bele nem egyez, kötelező törvények maradnak, miket hatályon kivül tenni s függőben tartani annyi, mint a sanctio pragmatica világos föltételét megszegni.

Parlamentaris kormány, felelős miniszterium, esküdtszéki eljárással párosult sajtószabadság, az adó meghatározásának joga és a törvények értelmében alakult hadsereg az alkotmányos szabadságnak legerősebb biztositékai. Nekünk ezen biztositékokat megadták szentesitett törvényeink, s mi azoknak megszüntetésében vagy bármi korlátozásában soha meg nem egyezünk, és azoknak ideiglenes felfüggesztését is az alkotmány felfüggesztésének, sőt minden alkotmányosság megtagadásának tekintjük.

Mi teljes jogegyenlőség alapján akarjuk kifejteni s biztositani alkotmányos életünket. Akarjuk, hogy a polgári jogok teljes élvezetére nézve sem vallás, sem nemzetiség a hon polgárai között különbséget ne tegyen, s akarjuk, hogy más nemzetiségü honfitársaink nemzetiségi igényei mindenben, mi az országnak politikai szétdarabolása s törvényes függetlenségének föláldozása nélkül eszközölhető, még ezen országgyülésen törvény által is biztosittassanak. De ha felfüggesztett törvényeink teljes erejökben tettleg vissza nem állittatnak, s a jogtalan felfüggesztésnek minden még fönálló jogtalan következményei azonnal el nem töröltetnek, a nemzet, mely most meg van fosztva alkotmányos szabadságának minden biztositékától, nem bocsátkozhatik semmi ujabb törvényalkotási értekezletekbe, semmi egyezkedésekbe, mert miként s mi czélból alkosson ujabb törvényeket, midőn azt látja, hogy egyoldalu hatalommal felfüggesztett alaptörvényeinek hatálya még akkor is függőben tartatik, midőn a fejedelem a nemzet képviselőit

összehivta, hogy alkotmányos müködésüket ismét megkezdjék. Kijelentjük tehát, hogy az absolut rendszer által hatályon kivül tett s még most is függőben tartott törvényeinknek tüstenti teljes visszaállitását, s az absolut rendszer által jogtalanul behozott s még tettleg fönálló minden törvényellenes intézkedéseknek, törvénytelenül kivetett terheknek s azok jogtalan behajtásának azonnali megszüntetéset sürgetjük.

A mi továbbá Ő Fölségének V. Ferdinándnak a trónróli lemondását illeti, mellőzve jelenleg azt, hogy az ide vonatkozó okiratok velünk nem törvényes alakban és uton közöltettek, kijelentjük : miként országgyülésünknek az 1848. évi 5-ik t. cz. értelmébeni teljes kiegészitése, s azon évi 3-ik törvényczikk által kijelölt közegek helyreállitása előtt az érintett okiratok megbirálásába nem bocsátkozhatunk, és a trónváltozás kérdése iránt nem nyilatkozhatunk.

Több honfitársaink tartózkodnak idegen földön, politikai vádak folytán számüzve a hazából. Többen még most is börtönben sinlődnek. Ugyanazon absolut rendszer számüzte őket, mely a mi alkotmányos szabadságunkat elnyomta. Idegen biróságok által, idegen törvények szerint lettek politikai vádak miatt elitélve, s elitéltetésök az akkor behozott absolut rendszernek volt következménye. De ha ezen absolut rendszer megszünt, ha annak helyébe most az alkotmányosság lép, lehet-e azon megszünt rendszernek következményeit most az alkotmányosság mellett is föntartani?

Mi tehát az emlitett itéleteknek minden még fönlevő következményeit az alkotmányosság visszaállitásával megférhetleneknek s ennélfogva megszünteknek tekintjük, s mindaddig, mig politikai okokból számüzött honfitársaink visszatérhetésének minden tettleges akadálya el nem lesz háritva, a letartóztatottak szabadon nem bocsáttatnak, az elkobzott javak vissza nem adatnak : hitünk s bizalmunk nem lesz az absolut rendszer megszüntetésében és az alkotmányosság visszaállitásában; e hit és bizalom nélkül pedig sikeres tanácskozásaink lehetetlenek.

Ezek azok, miket mély tisztelettel, de őszintén s tartózkodás nélkül mindenekelőtt kijelenteni kötelességünknek tartottunk.

Az uralkodásnak végczélja nem lehet a hatalom nagysága; a hatalom csak eszköz, végczél a népek boldogitása. Ha Fölséged, ki egykor a hatalom absolut rendszerét hitte legbiztosabb eszköznek arra, hogy népeit boldogitsa, tizenkét évi tapasztalás folytán meggyőződött, miszerint ez uton czélt érni nem lehet, s ezen meggyőződésből az alkotmányosság ösvényére lépett; ha Fölséged el van határozva ingatlanul megmaradni ezen ösvényen, ha Fölséged azt akarja, hogy a hitnek és a bizalomnak megszaggatott gyökerei ujabb szálakat hajtsanak, méltánylani fogja teljes mértékben öszinte előterjesztésünket.

A magyar király csak koronázás által lesz törvényes magyar király, a koronázásnak pedig törvényszabta föltételei vannak, miknek elöleges teljesitése mulhatatlanul szükséges. Alkotmányos önállásunk sértetlen föntartása, az országnak területi s politikai integritása, az országgyülésnek kiegészitése, alaptörvényeink tökéletes visszaállitása, parlamentaris kormányunk s felelős miniszteriumunk ismételi életbeléptetése s az absolut rendszer minden még fönlevő jogtalan következményeinek megszüntetése oly elöleges föltételek, miknek teljesitése nélkül tanácskozás és egyezkedés lehetetlenek.

Kik egyébiránt mély tisztelettel vagyunk.

Költ szabad királyi Pest városában, Ezer nyolczszáz hatvanegyedik év Szent Iván hó huszonnegyedik napján tartott országos üléseinkből.

Fölségednek

legalázatosabb szolgái:

Magyarországnak országgyülésileg együttlévő Főrendei és Képviselői.

Gróf Apponyi György s. k.
a Fő Rendi ház Elnöke.

Ghyczy Kálmán s. k.
a Képviselőház Elnöke.

Gróf Károlyi Gyula s. k.
a Fő Rendi ház Jegyzője.

Keglevich Béla s. k.
a Képviselőház Jegyzője.

Bernát Zsigmond a fölirat teljes szerkezetének számos példánybani kinyomatására kéri föl az elnököt, hogy az az egyes választókerületekkel közöltethessék.

Ehez képest kimondatik, hogy a fölirat legalább is ezer példányban ki fog nyomatni.

Elnök felszólitván az adóügybeni választmány tagjait, mikép e választmánynak ma d. u. 5 órakor tartandó ülésére megjelenni sziveskedjenek, e következő szavakkal bucsúzik a háztól:

„Istentől — kitől függ a nemzetek és uralkodók sorsa, — áldást kérek és kivánok a mai ünnepélyes órára, és sikert azon kiküldésre, melylyel a t. ház megbizni méltóztatott, és addig, mig abból visszatérendek, magamat a t. ház további kegyességébe ajánlom. (Hosszas viharos éljenzés.)

Az ülés 1 órakor eloszlik.

A felsőház XII-ik ülése

— *junius 25-kén.* —

Elnök: a tárnok őnmtga, kijelentvén, hogy az országbiró ő excja, ma reggel a felirattal Bécsbe útazott, kedves kötelességének ismeri, a tanácskozások ezennel megnyitását. Napirend: az igazoló bizottmány jelentése.

Jegyző: olvassa a XI. ülés jegyzőkönyvét, mely meghiteltetik.

Rudics főispán. Egyedül gr. Károlyi Gyula lévén a jegyzői széken, (a többiek bizonyosan bejelentés után távoztak el) pótjegyzők választását inditványozza. 47 szavazattal (ennyi volt a tanácskozás kezdetén a főrendek száma) egyértelmüleg gr. Almássy Dénes és gr. Sztáray Antal jegyzőkké elválasztattak.

A magokat felmentetni kért, vagy képviselői állásuknál fogva meg nem jelenhetett, úgyszintén a felmentési kérvény nélkül meg nem jelent főrendeknek névsora újra szerkesztetni határoztatott, miután magának az igazoló bizottmány elnökének, gróf Károlyi György koronaőrnek nyitatkozata szerint, a gyakran előforduló ne-

hézségek miatt egy kissé „pongyolán“ van szerkesztve. — Igy Rudics főispán ott van a meg nem jelenhettek sorában is, holott ő betegsége miatt, csak az országgyülés kezdetére kérte magát felmentetni. Hasonló esetről panaszol Madocsányi főispán, ki még azt is megemliti, hogy hat Majthényi László van a névsorba beirva igen hibásan; b. Nyári pedig az ellen protestál, hogy b. Nyári Ferencz főrendi nem létez; gr. Zay Károly felemliti, hogy gr. Zay Ferencz meg nem hivatása miatt beadta folyamodványát, minek nyomát az igazoló bizottmány jelentésében nem találja.

Mán József mármarosi főispán inditványozza, hogy a fogarasi püspök, valamint a szebeni görög n. egyesült püspök is a felsőházba hivassanak meg, miután a részek visszacsatolása által, hová egyházi hatóságuk kiterjed, törvényhozási jogaik gyakorlatától fosztatnának meg. Némi vita után a tábla elhatározza, hogy ez inditvány véleményezés végett az igazoló bizottmányhoz utasitassék.

Hosszabb tárgyalásra nyujtott alkalmat az igazoló bizottmány jelentésének 5-ik pontja, melyben a szerb patriárcha és a verseczi, valamint a budai görög nem e. püspöknek, a bizottmányhoz áttett levelei tárgyaltatnak. Ezekről annak idejében már szólottunk, hogy a bizottmány megütközését és sajnálatát fejezi ki a felett, hogy az emlitett főpap urak, már előre, nem helyeselhető kifejezéseket használnak, mielőtt tudhatták volna, mily méltánylattal fog panaszaik iránt a főrendi ház viseltetni. Miután a közelebb mult országgyüléseken a g. n. e. fő-papok szavazatai, a felsőház többi tagjaival egyenlőleg számitásba vétettek, a panasz legfontosabb ága önként elenyészik. Mi a „hely“ vagy ülés kérdését illeti, az igazoló bizottmány nem lát semmi akadályt abban, hogy: „az ország többi papi főméltóságai során“ a g. n. e. egyház főpapjainak is illő hely jelöltessék ki.

A vitában részt vettek: Lonovics érsek, az 1. módositványt tevő, t. i. hogy ez a passus: „az ország többi papi főméltóságai során“ a ház jegyzőkönyvében ne emlitessék.

Pap Zsigmond, Kővár vidéke főkapitánya, ki a 2-ik módositványt tevé, hogy a g. n. e. egyház főpapjainak, mindjárt a zászlós

urak után, a főispánok előtt engedtessék hely, megjegyezvén, hogy az igazoló bizottmány megrovása jegyzőkönyvben ne emlitessék. — Rudics főispán, ki óhajtotta volna, hogy e „kanapé-discursus“ vita tárgya ne lett volna, mert ő nem azt a helyet tartja szerencsének, a melyen ül, de hogy általában itt ül s törvényhozási jogát gyakorolhatja.

Damaszkin főispán, ki a 3-ik módositványt tevé, hogy e tárgyban, egyháziak és világiakból álló, vegyes bizottmány határozzon. — Bezerédy püspök, ki Lonovics — és Karácsonyi L. főispán, ki a kővárvidéki kapitány módositványát pártolja. — Répássy jászói prépost, ki mind a három módositványát elfogadja. B. Vay Lajos, borsodi főispán, ki az 1848-ki törvényekben kimondott vallásegyenlőség és a bizottmányi szerkezet mellett emel szót. Madocsányi főispán, ki szintén az eredeti szöveget pártolja. Fogarassy püspök, ki a vallásegyenlőség elvét egyházi és politikai szempontból elkülöniti s Lonovicscsal szavaz; gr. Teleki Domokos, ki a felekezeti jogok és nemzetiségek szempontjából, a teljes méltányosság elvéből indul ki s állitja, hogy hatalmában áll a háznak, az emlitett nagyméltóságu egyének számára — mihelyt megjelennek — a helyet kimutatni. Ha már egyszer, az 1-ső módositvány által kihagyatni javasolt pont, a szerkezetben benne van, maradjon benne. Tarnóczy főispán, ki Fogarassy püspök ő mlgának megjegyzi, hogy itt nem a vallásról, de az „ülés“-ről van szó, s hogy „idegen elem“-nek (a püspök úr ezt a kifejezést használta) ő senkit sem tart, ki egyszer e háznak tagja. Lévai püspök, ki tüzes ékes szólással védelmezi a praelátusok jogait s Lonovics módositványát.

Több felől hangoztatván, „maradjon a szerkezet“, az elnök, nagy világossággal felteszi a kérdéseket. Ajánlja, hogy a jegyzőkönyvben, a kővárvidéki kapitány óhajtása szerint, a „megrovás“ ne emlitessék, ez feleselés volna, mit sem a méltányosság, sem politikai tekintetek meg nem engednek. Mi a g. n. e. főpapok szavazási jogát illeti, mely a törvény által adatott szokás által szentesitetett, úgy véli, ezt itt senki sem vonta kétségbe. E két pontba a ház beleegyez. Mi az „ülés“ kérdését illeti:

Elnök azután felteszi a három módositványt, azon rendben, a mint felebb előadtuk s mint a szerkezettől legtávolabb eső módositványra (gr. Teleki Domokos megjegyzése szerint) Lonovics érsek módositványára, kéri a főrendeket felállás által szavazni. Többen felállanak. Lonovics érsek a végzés kimondásának felfüggesztését ajánlja, míg a püspöki conferentia e tárgyban értekezletet nem tartott. Mán, Pap, Madocsányi főispánok, az ajánlathoz azon óvástétellel hozzájárulnak, hogy a házban külön testületi jogokat nem ismernek, melyek által a tanácskozás folyamát meg lehetne akasztani. B. Vay főispán szerint nincs szükség az óvásra, miután minden egyes tagnak joga van hasonló inditványt tenni, gr. Teleki D. általános conferentiát ajánl. Lonovics ajánlatát elfogadják.

E közben a képviselőház jegyzője Bánó József úr, áthozza az alsóháznak a törvénykezés tárgyában hozott határozatát, melyet némi szóváltás után, véleményes jelentés végett az igazoló bizottmányhoz útasitanak, mely 3 törvénytudó taggal ez alkalomra megszaporittatik, kik azonnal szavazás útján el is választatnak, u. m. Gozsdu, Sztankovánszky főispánok és Bezerédy püspök.

Ezzel az ülés $^1/_2$2-re eloszlik.

A képviselőház LI-ik ülése

— *junius* 25-*kén.* —

Elnök: Tisza Kálmán első alelnök: (Halljuk!) A ház szabályai értelmében legelőször is a mult ülés jegyzőkönyve fog hitelesittetni.

Bánó József a junius 22 diki ülés jegyzőkönyvét; Keglevich B. pedig a tegnapiét olvassa fel.

Ezután Kubinyi Ferencz inditványozza, hogy a törvénykezési ügy ideiglenes rendezése iránt hozott határozatot tartalmazó jegyzőkönyv, a kölcsönösség és a régi jó viszony fentartása tekin-

tetéből a felsőházzal minden esetre közlendő: — mi is még ma átküldetni határoztatott.

Elnök most áttért a jelentésekre: Szepesmegye Széchenyi István érdemeit törvényczikkbe foglaltatni kéri. — Unghmegye az $184^8/_9$-diki önvédelmi harczban elesett s törvénytelen birói itéletek folytán elvérzett vértanuk emlékét törvénykönyvbe iktattatni s egy szobornak Pesten felállittatása által örökitni kivánja. (Éljen!) Ugyancsak Unghmegye a kolozsvári 1848-diki I. t. czikkben kifejezett s a pozsonyi ugyanaz évi VII. t. czikkben határozattá vált egyesitését Erdélynek Magyarországgal újra végrehajtatni kéri. (Helyes!)

Ugyanezen megye a nemzeti közvagyon elpusztitása ellen emel szót, különösen a Ludoviceum ügyének rendezését ajánlván a ház figyelmébe. — Kassa szab. kir. város neheztelését fejezvén ki a magyar kir. helytartótanács abbeli eljárása fölött, hogy ez a törvényes városi hatóság mellőzésével, még most is az ottani cs. kir. rendőrigazgatóságot használja fel rendelkezésére, s ennek legközelebb is bizonyos könyvek lefoglalását hagyta meg (átalános boszankodás; zaj), ez ügy orvoslását s azon törvénytelen hatóság mellőztetését kéri.

Győr sz. k. város közönsége az országnak a nemzetiségek érdekébeni szétdaraboltatása ellen tiltakozik. (Helyeslés).

Trencsénmegye közönsége a 900 éves békes együttlét alapján a Turócz-Szent-Mártonban közelebb tartott szlávgyülés fölött teljes roszalását fejezi ki, e háznak a nemzetiségi kérdések bölcsbelátása szerinti megoldására nézve is osztatlan bizalmat szavazván. (Éljenek!)

Sopronmegye a szerbeket a haza integritása veszélyeztetése nélkül kivánja kielégittetni. — Ez utóbbi kérvények a nemzetiségi bizottságnak fognak kiadatni. (Helyes!) — Dobsa Lajos úr által a nemzeti szinház ügyében petitio adatott be egy memorandummal együtt. Szilágyi Virgil és Vajay Károly ennek kinyomatását kivánják, mi azonban az elnök szavai szerint a házszabályok értelmében nem történhetik meg, hanem a kérvény bizottmánynak fog kiadatni, melynél mindenki által megtekinthető.

— Ballagi Mór képviselő is inditványt adott be aziránt, hogy egy 5 tagu választmány küldetnék ki véleményezés végett azon út és mód fölött, melyek szerint a sajtóügy jelen törvénytelen helyzetéből mielőbb kiszabadittathatnék s az 1848-ki törvények által kijelölt stadiumba helyeztetnék. Az inditványkönyvbe fog fölvétetni. — Csiki Sándor képviselő szintén inditványt tett a ház asztalára a felirás utóhangjaul szolgáló határozati pontok kiegészitésére nézve, mely a Bónis Sámuel, elnök, Csiky S., Madarász J., s Lónyay Menyhért által kifejtett vélemények után akkor határoztatott fölvétetni, ha a határozati bizottmány által beadandó javaslat tárgyalás alá kerül, s ezen ideig inditványozó inditványát visszavette.

Jelenti továbbá elnök, hogy Haszni Mária és Imre aradi lakosok Haszni Antal vagyonábani örökösödés elintézése tárgyában a kérvény-bizottmánynak kiadandó folyamodványnyal járultak a ház elé. — E közben megjegyzi az elnök, hogy a mai ülés jegyzőkönyvét Jura Gy. vezeti, a szólókat pedig Tanárky jegyzendi föl. — Jura György fölolvassa Szabó Kálmán Győrmegye ötevénykerületbeli képviselőnek lemondó iratát (Zaj.) Az illető megye központi bizottmánya új képviselő választása elrendelése végett föl fog szólittatni. — Nikolics Fedor b. képviselőnek folyamodványa következtében egészsége helyreállitása tekintetéből a ház által 4 heti szabadságidő adatik. — Az igazoló-bizottmány Bárány Gusztáv Somogymegye csurgó-kerületbeli képviselőt igazolandónak véleményezvén, az igazoltatott.

Ezek után a ház napirendre tér át, s Eötvös J. b. inditványát a nemzetiségi kérdés iránti véleményezés végett kiküldendő 27 tagu választmányra nézve egyhangulag elfogadván, a szavazati czédulák beadattak, mely szavazás eredménye a holnapi ülésben fog nyilvánittatni.

Majd a törvénykezés rendezése tárgyában a felsőháznak átküldendő jegyzőkönyvi kivonat hitelesitése vétetett elő, melynek végeztével elnök arra tért át, hogy a ház már régebben napirendre tüzte ki: 1) a határozati szerkezet tárgyalását; 2) az adó ügyet; az illető véleményező bizottságok azonban még készen nem

levén, addig új tárgyak lehetnének közbeszurólag napirendre kitüzendők. Ilyek lehetnek: 1) a boldogult Paloczy L. emléke örökitése iránti inditvány; 2) az ideiglenes országház épitését tárgyazó jelentés; 3) a mostani képviselőház helyiségének Vizer Ferencz épitész által ajánlott megbővitése, mely 911 frtba kerülne; 4) Ballagi M. inditványa a sajtóügyben és a többi már inditványkönyvbe bejegyzett javaslatok, melyeket Jura jegyző következő sorban olvas fel: 1) a képviselők állomása lemondása tárgyában Bernáth Zs. által beadott törvény-javaslat (Szüllő Gy. ezt házszabály- és nem törvényjavaslatnak kivánja neveztetni.) 2) A Cavour Camillo gr. halála feletti részvevő fájdalom kifejezése. Ez iránt Kubinyi Ferencz inditványozza, hogy az más parliamentek példájára azonnal egyszerüen a jegyzőkönyvben fejeztessék ki. Egyuttal Jámbor Pál és Opitz Sándor képviselőknek köszönetet szavaz azon áldozatkész honfiui tettökért, hogy a Bécsből és több helyről annyira akadályozott egyházi gyásztisztelетnél közreműködni szivesek valának.

Elnök megjegyzi, hogy más, nevezetesen az angol parliament Cavour halála fölötti fájdalmát nyilván kijelentette, de rendes jegyzőkönyvébe nem vette; tehát e ház is igy tehetne. (Helyes!)

Jura jegyző folytatja az inditvány-könyv olvasását: 3) Kubinyi Ferencz a magyar nemzeti muzeum iránt.

Kubinyi F. jelen inditványa tárgyában egy 9-es választmányt kér kiküldetni, melynek föladata lenne következő 3 irányban adni véleményt: a) a muzeum pénzügyi állása, b) belszerkezete, és c) jövője biztositása tekintetében. (Helyes!) Holnap e választmány iránt a szavazatok be fognak adatni.

4) Az országházra $184^3/_4$-ben hirdettetett pályázat. Erre Eötvös J. b. és Ráday G. gr. megjegyzik, hogy ezen ügy fölvétele folytatása lesz az akkori országgyülési illető bizottmány működésének, hogy e munkálat bevégeztessék s a beadott pályamüvek szerzői megjutalmaztathassanak.

5) A Ludoviceum iránt;

6) a községi jegyzőkre vonatkozó 1836. VI. t. cz. módositása.

Elnök: ezen inditványok közől napirendre legközelebb kitüzendőkül: 1) Palóczy emléke iránti jelentést, s 2) az országház tárgyábani javaslatot véleményezi, ugy hogy e mellett még a határozati pontokat szerkesztő bizottmány véleménye is fölvétetnék, ha az mielőbb beadatik, s végre a juliusi költségvetés.

Miután eddigelé is több küldöttség van munkálattal elfoglalva: annálfogva Lónyai Menyhért addig, mig ezek főbb munkálataikkal elkészülnének, a ház elnapolását inditványozza.

Bezerédy L. pártolja ezt.

Eötvös J. b. azonban a fölebbi inditványok azonnali elővételét annyiból javalja: mert egyelőre ezekre nézve sem lenne több teendő, mint az illető bizottmányok megválasztása.

Elnök tehát a holnapi ülés napirendéül egyelőre a mai szavazás eredményének hihirdetését, a juliusi költségvetés és a Palóczy-emlék iránti jelentés tárgyalását tüzi ki.

Ezzel az ülés d. e. $11^3/_4$ órakor feloszlott.

A képviselőház LII-ik ülése

— *junius* 26-*án.* —

Elnök: Tisza Kálmán.

Jegyző: Ignjatovich Jakab.

A tegnapi ülés jegyzőkönyve meghitelesittetvén, elnök közli a nemzetiségi kérdésben előlegesen müködendő bizottmány megválasztása végett tegnap megtörtént szavazás eredményét, mely szerint ama bizottmány tagjainak a következő képviselők választattak meg:

Ignjatovich Jakab 205, Faur János 202, Csernovich Péter 199, Branováczky István 197, Czorda Bódog 194, Missics János 194, Mácsay Lukács 191, Beniczky Lajos 191, Szalay László 190, Sponer Tivadar 190, Justh György 189, Pap János 187, Markos

György 187, Eötvös József b. 186, Szentiványi Adolf 186, Mühlek Ferencz 183, Bartal György 181, Tisza László 181, Wlád Alajos 176, Andrássy Gyula gr. 174, Seregélyi Sámuel 170, Popovics Zsigmond 170, Madách Imre 162, Tóth Vilmos 155, Podmaniczky Frigyes b. 153, Papp József 110 és Urházy György 94 szavazattal.

Időközben a következő iratok érkeztek a házhoz:

1. Heves és Külső-Szolnok törvényesen egyesült vármegyek közönsége részéről fájdalmas részvétnyilatkozat Teleki László gr. gyászos kimulta fölött.

2. Ugyanazon közönség panasza, illetőleg kérvénye a törvénytelen adónak erőhatalommali behajtása iránt.

Végre 3. Csanádmegye közönségének fölirata, melyben kéri, mikép az 1848—49-i szabadságharczosok nevei törvénykönyvbe iktattassanak, és számukra emlékszobor állittassék föl.

Elnök bemutatja továbbá a nemzeti szinház ügyében legujabban beadott három inditványt. A ház asztalára tevék: Beniczky Lajos, Kazinczy Gábor és Vajai Károly.

Keglevich Béla gr. jegyző, fölolvassa ez inditványokat, melyek egyeznek abban, hogy mindháromban bizottmány kiküldetése ajánltatik.

Elnök kérdést tesz, kinyomassanak-e ez inditványok?

Beöthy Zsigmond ezt nem tartja szükségesnek. Véleménye szerint a szinház ügyében eljárandó bizottmány megválasztatása azonnal el volna rendelendő.

Elnök ezt még nem látja idején, az inditványok tárgyalására előbb napot kellvén kitüzni.

Következik a nemzeti muzeum tárgyában Kubinyi Ferencz képviselő által beadott inditvány tárgyalása.

Az inditvány, — mely választmány kiküldetését ajánlja — fölolvastatik, és egyértelmüleg elfogadtatik.

Lónyai Gábor nemcsak a muzeumra nézve, hanem minden országos intézet iránt kiván választmányt kiküldetni. Továbbá azt ajánlja, hogy a felsőház a muzeum ügyében hozott határozatról azon fölszólitás mellett értesittessék, hogy a kiküldendő választmányhoz szintén válaszszon néhány tagot saját kebeléből.

Nyáry Pál elfogadhatónak véli az előtte szólott képviselő inditványának második részét, de hogy a képviselőház kezdeményezési joga ellen semmi következtetés ne vonathassék, azt kivánja, hogy mondassék ki a határozatban világosan, mikép csak az intézetek vagyoni állasának constatirozása végett küldetik ki a vegyes bizottmány.

Ivánka Imre óhajtja, mikép a testőrség nagy alaptőkéjéről is kérjen számot a képviselőház.

Elnök szerint Lónyai Gábor inditványa előbb irásban adandó be, s akkor napirendre fog kitűzetni.

Eötvös József b. arra figyelmezteti a házat, mikép Lónyay G. szóval előadott inditványának két része van; az egyik arra vonatkozik, hogy minden országos intézetre nézve küldessék ki bizottmány ; a másik pedig a jelenleg tárgyalás alatt levő Kubinyi Ferencz-féle inditványt illeti, s igy mindenesetre tekintetbeveendő, mivel azt foglalja magában, hogy a muzeum tárgyában hozott inditvány közöltessék a felsőházzal, s ez kéressék föl egyszersmind a kiküldendő bizottmánybani részvétre.

Ugyanily értelemben nyilatkozik Bónis Sámuel, hozzáadván, mikép az inditvány második részét elfogadhatónak tartja.

Elnök kérdi: elfogadja-e a ház, mikép a főrendek is szólittassanak föl, hogy a bizottmányba ők is nevezzenek tagokat? A felelet „Elfogadjuk!“ fölkiáltásokból áll.

Gorove István azon esetre, ha még nem döntetett el e kérdés végkép, azt ajánlja, hogy a főrendek ne szólittassanak föl a bizottmánybani részvétre, minthogy ezáltal megsértetnék a képviselőház kezdeményezési joga.

Ráday Gedeon gr. hasonló nézetben van.

Lónyai Menyhért természetesnek találván, hogy minden alapra nézve, mely országosnak neveztetik, valamint az alsó-, ugy a felsőháznak is meg kell arról győződnie, valjon helyesek-e a számadások, — pártolja Lónyay Gábor inditványát.

Mihályi Gábor ellenkező véleményben van. S szerinte a közintézetekről tudomást szerezni csak a képviselőház joga. Három országgyülésen át — melyekben a szóló részt vett — mindig csakis

a katonai szükséglet kitudása végett alakittattak vegyes bizottmányok.

Kubinyi Ferencz és Hunkár Antal pártolják Lónyay Gábor inditványát.

Bezerédj László figyelmezteti a házat, hogy a vegyes bizottmány főrendi tagjai a felsőháznak, az abban müködő képviselők pedig az alsóháznak teendenek jelentést, mindkét ház fog a tárgy iránt határozni, miből — ha nem egyeznek meg a határozatok, — zavar támad.

Eötvös Tamás szerint is csak a számadások megvizsgálásának eredményét lehet a felsőházzal jogsértés nélkül közölni.

Nyáry Pál ohajtja, hogy a legkisebb tárgyban is ragaszkodjék a ház az 1848-ki törvények szelleméhez. Miután tehát az 1848-ki III. t. cz. 33. §-a szerint „a minisztereknek vád alá helyeztetését az alsó tábla szavazatainak általános többségével rendeli el“, a jelen esetben is, midőn nem ugyan felelős miniszterek, hanem más kormány-közegek kérdőre fognak vétetni, egyedül az alsóházat illeti a vizsgálatot eszközlendő bizottmány kiküldése, a főrendeknek ugyanazon t. cz. 34. §-a csak biráskodást tartván fön. (Közhelyeslés. Fölkiáltások: Szavazzunk!)

Kazinczy Gábor a vegyes bizottmány által nem látja a képviselőház kezdeményezési jogát megsértve, minthogy a jelen esetben nem uj kezelési javaslatról, hanem az intézetek constatirozásáról van szó, mely intézetek pedig az egész nemzetéi.

Lónyai László Gorove István inditványát pártolja, nem kivánván vegyes bizottmányt.

Böszörményi László Kazinczy Gábor állitásait czáfolja, hivatkozván Kubinyi Ferencz inditványára, melyben nemcsak az intézetek constatirozása, hanem azoknak jövőre mikép leendő kezelése végett is ajánltatik a bizottmány kiküldetése. Szóló szerint az, hogy az országos intézetek az összes nemzetéi, nem indokolja a vegyes bizottmányt, minthogy, a képviselőház ugyis mindig az összes nemzetet érdeklő tárgyak fölött tanácskozik. (Szavazzunk!)

Kazinczy Gábor kijelenti, mikép előbbi nyilatkozata a kérdés körüli tévedésen alapszik. (Szavazzunk!)

Szüllő György Lónyai Gábor inditványa fölött a szavazást nem tartja helyén, minthogy a törvény a kezdeményezési jogot az alsóháznak tulajdonitja.

Elnök: Kik óhajtják, hogy a felsőház is küldjön ki tagokat, álljanak föl.

Egyetlen egy képviselő sem kelvén föl helyéről, ehez képest mondatik ki a határozat.

Fölolvastatik Keglevich Béla gr. j. inditványa az ország háza épitése ügyében. Öt tagu bizottmány választása ajánltatik.

Ez inditvány ellen egyedül Mihályi Gábor emel szót, az ugyan-e tárgyban mindjárt az országgyülés megnyitása után kinevezett választmányra kivánván az ügyet bizatni.

Elnök a zaj miatt kétszer kénytelen a kérdést a szavazásra kitüzni.

A nagy többség elfogadja Keglevich Béla gr. inditványát.

Elnök ehezképest kimondja a határozatot.

Fölolvastatik a Ludoviceum ügyében beadott inditvány, melyben hasonlag 5 tagu választmány kiküldetése inditványoztatik, s melyet a ház közfelkiáltással elfogad.

Elnök jelenti, mikép e szerint három bizottmány alakitandó, egy 9 tagú a muzeum, egy 5 tagú az ország háza, s végre egy 5 tagú a Ludiviceum ügyében. Időkimélés tekintetéből a szavazatok mindhárom bizottmányra nézve egyszerre fognak beadatni, s hogy a szavazatlapok megirathassanak, elnök az ülést fél órára felfüggeszti.

A szavazás végbemenvén, elnök jelenti, mikép a szavazások eredménye a legközelebbi ülésben fog közöltetni.

Fölolvastatván a háznak julius havi költségvetése, ez minden észrevétel nélkül elfogadtatik.

Hasonlóan egyértelmüleg elfogadtatik, a Palóczi Lászlónak fölállitandó emlék ügyében kiküldött bizottmány jelentése.

Elnök a legközelebbi ülés napirendjére a nemzeti szinház érdekében beadott inditványok, Lónyai Gábornak előbb csak szóval előadott, de időközben már irásban is beadott inditványát, s végre a

muzeumnak a képviselőház által használt teremének szellőztetéséről szóló javaslatot vélvén kitüzendőnek, ez a ház által elfogadtatik.

A holnapi ülés — nem levén sok tárgy elintézendő — 11 órakor fog megnyittatni.

A kepviselőház LIII-dik ülése

— *jun.* 27-*kén.* —

Elnök: Tisza Kálmán.

Jegyző: Tanárky Gedeon.

Az utóbbi ülés jegyzőkönyve meghitelesittetvén, elnök bejelenti a tegnap történt szavazások eredményét, mely szerint a következő képviselők választattak meg bizottmányi tagokul, és pedig:

1-őr, a nemzeti muzeum ügyében kiküldendő bizottmányba: Kubinyi Ferencz 177, Szalay László 170, Somssich Pál 170, Kazinczy Gábor 161, Ráday Gedeon gr. 143, Károlyi Ede gr. 136. Sárközy József 115, Luzsénszky Pál b. 104, és Tisza Lajos 101 szavazattal;

2-or, az országház épitése tárgyában müködendő választmányhoz: Gorove István 135, Lónyay Menyhért 76, Podmaniczky Frigyes b. 72, Andrássy Gyula gr. 63, és Ürményi József 56 szavazattal;

végre 3-or, a Ludoviceum tárgyában kiküldendő bizottmányba megválasztattak: Máriássy János 125, Beniczky Lajos 103, Ivánka Imre 95, Királyi Pál 82, és Nyáry Pál 72 szavazattal.

Időközben Zalamegye közönsége részéről hivatalos levél érkezett, melyben a képviselőház arról tudósittatik, hogy a magyar cs. kir. hadikormányszék a bécsi pénzügyi miniszter rendeletének közlése mellett, — mely szerint minden pénzügyi hivatalhoz tartozó a katonai hatóságok alá helyeztetik, — gyilkosság büne miatt bebörtönzött pénzügyőr kiadatását követelvén, miután a megye alkotmányos elveinél fogva nem engedelmeskedett, a helybeli katonai parancsnokság azon pénzügyőrt erőhatalommal szabaditá ki,

ez alkalommal egyszersmind 3 oly szabadságos katonát is vett át, kiket maga a katonai hatóság adott át azelőtt a megyei törvényszéknek. Továbbá jelentetik azon levélben, mikép a pénzügyi biztos az adókönyvek megszerezhetése végett feltörette a levéltár ajtaját, s kutatásával csak akkor hagyott föl, midőn arról győződött meg, hogy az adókönyvek nincsenek ott, a levéltárnok pedig elutazott. Ezen hatalmaskodási esetekről Zalamegye közönsége azon kéréssel értesiti a házat, hogy hasonlókat hathatós közbenjárása által meggátolni méltóztassék. (Az adóügyben kiküldött bizottmányhoz utasittatik.)

Szab. kir. Pest városa tudatja a képviselőházzal, miszerint az általa a házhoz f. h. 8 án tartott közgyüléséből az adó tárgyában intézett fölirat miatt királyi biztos küldetett ki. (Az adóügy tárgyában működő választmánynyal közöltetik.)

A Turócz-Sz.-Mártoni értekezleten készitett memorandum beküldetvén a képviselőházhoz, elnök bemutatja azt. (A nemzetiségi ügyben kiküldött bizottmányhoz utasittatik.)

A napirendre térvén át a ház, legelőször is a nemzeti szinház ügyében beadott inditványok vétetnek tárgyalás alá, melyek, — 3 levén, u. m. Beniczky Lajos, Kazinczy Gábor és Vajai Károly képviselőké, — elnök inditványára először egymásután fölolvastatnak, hogy a ház összehasonlithassa, és együtt tárgyalhassa.

Ráday Gedeon gr. különösen azt is kivánja a fönforgó kérdésben kiküldendő bizottmánynak teendőjeül kitüzni, hogy a szab. kir. Pest városa részéről boldogult József nádor közbenjárása folytán még 1840-ben a szinháznak ajánlt s azóta más czélra forditott dunaparti telek helyett Pest városa mostani jóakaratu tanácsától akár más telekben, akár pénzben kárpótlás vagy biztositék adását eszközölje. (Helyeslés.)

Besze János azt óhajtja a bizottmány föladatává tétetni, hogy puhatolja ki a protectiókat, a kuliszszák mögötti intrigákat sat. (Vidámság), szóval, mindazon okokat, melyek miatt nemcsak nem jövedelmez, hanem gyakran oly helyzetbe is jut a szinház, hogy a nemzetnek számtalan adakozásokat kell tennie, hogy amaz csak föntarthassa is magát. (Helyeslés.)

B e n y i c z k y L a j o s mindezekről csak akkor kiván szólani, midőn a bizottmány már beadta jelentését. (Helyeslés.)

E l n ö k figyelmezteti a házat, mikép az első és második inditvány közt csak az a különbség, hogy a második a kiküldendő bizottmány tagjainak számát is javaslatba hozza, 7-re kivánván azt tétetni. A harmadik inditvány azonban az által különbözik lényegesen a másik kettőtől, hogy abban a szinház jelenlegi cs. kir. igazgatóját elmozdittatni ajánlja, s helyébe mást tétetni. Az első két inditványra, minthogy tartalmuk — csak más szavakkal — ugyanaz, egyszerre lehet szavazni. (Közhelyeslés.) Miután látja elnök, hogy azok a ház által egyértelmüleg elfogadtatnak, szavazás nélkül kimondja ehez képest a határozatot.

B ó n i s S á m u e l inditványára és V a j a i K á r o l y inditványozónak beleegyezése folytán a 3-ik — Vajai-féle — inditvány csak akkor fog tárgyalás és szavazás alá vétetni, midőn a kiküldendő bizottmány jelentését már beadandotta.

Egyhangulag elhatároztatik, hogy a bizottmánynak az is föl adatává tétetik, hogy a szinháznak 1840. ajánlott telekért kárpótlás vagy biztositék eszközlése végett magát Pest városával érintkezésbe tegye.

A szinház ügyében müködendő bizottmány megválasztása az ülés végére halasztatik, minthogy meglehet, hogy ezen ülés folyamában még más választmány kiküldetése is rendeltetik, mely esetben a két bizottmány megválasztása iránti szavazás egyszerre fog eszközöltethetni.

Fölolvastatik Lónyay Gábor inditványa az országos közintézetek tárgyában.

V a j a i K á r o l y nélkülözi benne a testőrsereg pénztárának,

K u b i n y i F e r e n c z pedig az egyetem alapitványának megemlitését.

E l n ö k ezek iránt az inditványt irásban kivánja beadatni.

Z s a r n a y I m r e a Magyarországban létezett jezsuita és paulinus rendek félmillió értékü jószágaira és javaira hivja föl a ház figyelmét, melyek Mária Terézia által az utolsó krajczárig egyház

és iskolai alapitványokra s igy szent czélokra fordittattak, de az utolsó 10 év alatt félig seculariz áltattak.

Beniczky Lajos előadván, mily nagy halmaza a teendőknek terhelné azon bizottmányt, melyre az összes országos intézetek kezelése iránti vizsgálat bizatnék, inditványozza, hogy előleges lépés tétessék az által, miszerint neveztessék ki oly 3—4 tagu bizottmány, melynek egyedül az lenne föladata, hogy a különböző intézetek neveit följegyezze, s egyelőre csak a legszükségesebb adatokat szedje össze. Szóló többek közt az egyetemről szólván kiemeli azon visszaélést, hogy az utolsó 11 év alatt tandij követeltetett, mely egy-egy jogballgatónál vagy orvosnövendéknél évenkint 46 ftra rugott, s 4—600 tanulónál 11 éven át igen szép összeget tett, melyre pedig, — tekinve azt, hogy az oxfordi egyetem után a pesti volt a leggazdagabb a világon, — nem lett volna szükség.

Patay István Lónyay Gábor inditványát pártolván, ezt kiterjesztetni ohajtja a testőrsereg alapitványára, a vakok intézetére, az egyetemre, nemkülönben azon tőkékre, melyek az Ingenieur akademiánál vannak, s már most a Ludoviceumhoz fognak áttétetni.

Nyáry Pál elvben pártolja ugyan Lónyay Gábor inditványát, de jelenleg még nem tartja elérkezettnek az időt, hogy az tárgyaltassék, s a bizottmány kiküldessék, mert ez utóbbit nem tehetni a nélkül, hogy a kinevezett bizottmány egyszersmind ne utasittassék. De mire utasittathatnék ? Csak arra, hogy a nem alkotmányos, nem törvényes kormány-közegekkel tegye magát érintkezésbe. Ez. által pedig elismerné a képviselőház, hogy ama törvénytelen s nem alkotmányos kormány jogilag létezik, holott az eddig jogilag nem létezőnek tekintetett. Szóló csak akkor kiván a kérdéses tárgyban bizottmányt kiküldetni, midőn a független magyar felelős minisztérium helyreállitva s kinevezve lesz. (Általános tetszés.)

Balázsy Antal azon megtámadásokra figyelmezteti a házat, melyek a magyar egyetemnél az 1848-ban kimondott tanitási szabadság ellen intéztettek. Nem osztja Nyáry Pál aggodalmát, minthogy a nemzetnek joga van számot kérni mindenkitől, ki az or-

szág ügyeibe hivatlanul avatkozik. Pártolja Kubinyi Ferencz inditványát az egyetemre nézve.

Lónyay Gábor teljesen osztja Nyáry Pál aggodalmát. Inditványa tételére csak is az inditotta, hogy tegnap a nemzeti muzeum s a Ludoviceum ügyében is neveztettek ki bizottmányok, melyek bizonyára szintén csak nem törvényes és nem alkotmányos közegekkel lesznek kénytelenek érintkezni. A testőrsereg alapitványára, az egyetemre, s más intézetekre pedig azért nem terjeszté ki szóló inditványát, mivel figyelmét egyelőre csak azon intézetekre forditá, melyekről az országgyüléseknek mindig jelentés tétetett a nádori hivatal által, s melyek iránt a jelen országgyülésnek is tudomást kellene szereznie. (Helyes!)

Kállay Ödön és Eötvös Tamás Nyáry Pál inditványát pártolják, Lónyay Gáborét jelenleg még nem kivánván tárgyalni.

Bónis Sámuel és Halász Boldizsár ugy vélik szavazás végett a kérdést fölteendőnek, hogy kivánja-e a ház a szőnyegen levő inditványt jelenleg tárgyalni vagy nem.

Elnök föltevén a kérdést, majdnem az egész ház a mellett nyilatkozott, hogy e tárgy későbbre halasztassék, mihez képest kimondatott a határozat.

Ezután a napirend szerint a képviselőház terme fölött — a nap sugarai ellen — alkalmazandó ernyő, s a készitendő szelelőablakok iránti költségvetés került szőnyegre. Az ernyő vagyis baldachin 369, a szelelőablakok pedig 516 ftba kerülnének.

Besze János ezen intézkedéseket egészen czélszerütleneknek tartja, mivel miattuk, 5—6 napig nem tartathatnék ülés, és az ideiglenes országház fölépitése hátráltattatnék általuk. Végre nem kivánja szóló az országot terhelni azért, hogy a képviselők kényelmesebben ülhessenek. (Nemhelyeslés.)

Andrássy Gyula gr. azt hiszi, hogy miután a képviselők azért küldettek Pestre, hogy tanácskozzanak, az ország tekintetbe sem fogna venni 9—800 frtnyi összeget, mely a tanácskozás lehetőségére nélkülözhetlen intézkedésekre fordittatik. Azt pedig nem látja át szóló, mikép akadályoztathatják meg a kérdéses módositá-

sok az ideiglenes országház fölépitését, mely iránt Lónyay Menyhért, mint előadó, maholnap beadandja az illető bizottmány véleményét.

Keglevich Béla gr. először csak az egyiket, t. i. a sátor fölállitását kivánja megkisérleni, mivel csak két napot igényelvén a sátor fölállitása, ez sokkal kisebb időre szakasztaná félbe a tanácskozásokat, mint ha egyszersmind a szelelő-ablakok is elkészittetnek, mi több időt venne igénybe.

Trefort Ágoston a szelelőlyukakat fontosabbaknak tartja.

Bónis Samu Keglevich Béla gr. véleményét osztja, attól tartván, hogy a szelelőablakok alkalmazása által az épület meg fog rongáltatni. Megnyugtatja őt Eötvös József b. azon nyilatkozattal, hogy a muzeum nyerni fog azon módositások által, melyek oly szükségesek, hogy nélkülök gyöngébb egészségü egyén nem képes hosszabb ülésen — kivált midőn ez teljes és nagy a hallgatóság — végig jelen lenni, mit szóló magán is többször tapasztalt.

Egy tag, sokkal olcsóbbnak tartaná azon intézkedést, ha a ház korán reggel ülne össze.

Jókai Mór czélszerübbnek véli a termen eszközlendő módositásokkal bizonyos eshetőségeket bevárni, mivel nagyon könnyen bekövetkezhetik, hogy igen olcsó áron fog a képviselőház hüvösre juthatni. (Hosszas nevetés.)

Halász Boldizsár a kérdést mindkét módositásra nézve egyszerre kivánja eldöntetni.

A szavazásnál a többség mindkettőt elfogadja.

Megkezdetik a szavazás a szinház ügyében kiküldendő bizottmány megválasztására nézve.

A szavazatlapok beadatván, az ülés a szavazatok megolvasása s a mai jegyzőkönyv elkészitése végett egy órára fölfüggesztetik, nehogy csupán csak a mai szavazás eredményének közlése s a jegyzőkönyv meghitelesitése végett holnap ülést kelljen tartani.

Az egy órai szünet után elnök bejelenti a szavazás eredményét, mely szerint a szinház ügyében müködendő bizottmányba a következő tagok választattak meg, u. m. Beniczky Lajos 127, Kazinczy Gábor 123, Jókai Mór 118, Podmaniczky Frigyes b. 93, Rá-

day Gedeon gr. 81, Csengeri Antal 73, és Andrássy Gyula gr. 67 szavazattal.

A jegyzőkönyv csekély módositások után meghitelesittetvén, elnök fölkéri a tagokat, mikép ne távozzanak Pestről, hogy ha a legközelebbi napokban, valamely bizottmánynak időközben beadott jelentése vagy pedig más tárgy fölött ülés tartandó, ez teljes lehessen.

Az ülés 2 órakor fejeztetik be.

A képviselőház LIV-dik ülése

—julius 1-én d. u. 1 órakor. —

Elnök : Ghyczy Kálmán: Az ülés megnyittatik. A jegyzőkönyvet Csengeri Imre ur vezeti; a szólókat pedig Tanárky ur jegyzendi föl. — A tisztelt ház engemet azzal méltóztatott megbizni, hogy a főrendi ház elnökével Apponyi György gróf ur ő nagyméltóságával Magyarország országgyülésileg együttlevő főrendeinek és képviselőinek föliratát Ő Felségének személyesen átnyujtsuk. Mi eredménynyel jártam el e kiküldetésemben, arról kötelességem szerint jelentést teendő, a jelentést, melyet e részben a t. háznak ezennel bemutatok, Csengeri jegyző ur fel fogja olvasni.

Csengeri jegyző felolvassa ezen elnöki jelentést.

Jelentése

a mult hó 24-én kelt felirásnak Ő Felségének leendő átadása végett kiküldött képviselőház elnökének:

A két ház által mult hó 24-én hozott határozatok következtében az országgyülésileg együtt levő Főrendek és képviselők felirásának Ő Felségének személyesen leendő átnyujtása végett a főrendi ház elnökével gróf Apponyi György ur ő nagyméltóságával mult hó 25-én Bécsbe felutaztunk, s miután Ő Felségének megérkezésünk, annak czélja s kérésünk, hogy bennünket a felirás átvétele végett

legkegyelmesebben fogadni méltóztassék, még az nap hivatalosan bejelentetett, Ő Felségének a felirás átnyujtása végetti fogadtatásunk iránt további elhatározását vártuk.

Mult hó 30-án azután gróf Apponyi György ur által Ő Felségének következő tartalmu, az eredetiből kiirt, másolatban is ./· alatt ide csatolt kézirata közöltetett velem:

Kedves gróf Apponyi! Midőn önnek egy, a magyar országgyülés felirására vonatkozó mai napon kelt leiratot átteszek, megbizom önt, hogy azt az alsóház elnökének Ghyczy Kálmánnak a képviselőházban saját személyes felelőssége alatt haladéktalanul leendő kihirdetés végett kézbesitse, és a főrendi táblánál is haladéktalanul kihirdettesse. Bécs, junius 30-án 1861. Ferencz József m. k. Országbirám gróf Apponyi Györgynek.

Átadta ennek folytán gróf Apponyi György ur nekem a kéziratban emlitett kegyes leiratot is, és én annak vételével, anélkül, hogy az országgyülés két házának elől emlitett feliratát Ő Felségének átnyujthattuk volna, a főrendiház elnöke gróf Apponyi György urral együtt Bécsből azonnal visszatértem, s a nekem kézbesitett leiratot kihirdetés végett ezennel benyujtom.

Kelt Pesten julius 1. 1861. Ghyczy Kálmán, a képviselőház elnöke.

Lieber Graf Apponyi! Indem Ich Ihnen ein, auf die Adresse des ungarischen Landtages bezügliches Rescript vom heutigen Tage übermittle, trage Ich Ihnen auf, selbes dem Präsidenten des Unterhauses Coloman von Ghyczy, behufs unverzüglicher Veröffentlichung im Abgeordnetenhause, unter seiner persönlichen Verantwortung einzuhändigen, und selbes auch in der Magnatentafel unverzüglich veröffentlichen zu lassen. Wien, am 30. Juni 1861. Franz Joseph m. p. An Meinen Judex Curiae Grafen Georg Apponyi."

Ezután a királyi leirat olvastatik fel, mely igy szól:

Királyi leirat.

Első Ferencz József, Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar-, Cseh-, Halics és Lodomér országok apostoli, ugy Lombárdia, Velencze és Illyria királya, Ausztria főherczege stb.

Hű Magyarországunk, s az ahoz kapcsolt részek zászlósainak, egyházi és világi főrendeinek, kik az Általunk 1861-ki apr. másodikára összehivott országgyülésen egybegyülvék, üdvöt és kegyelmünket!

Kedvelt hiveink! Jóllehet, Mi azon országgyülési tanácskozásokat, melyek legfelsőbb uralkodói jogaink fölött a képviselői házban tartattak, ugy szinte a Minket, mint Magyarország örökös királyát törvényesen illető tagadhatlan öröklési jogaink ellen irányzott kitöréseket komoly megilletődéssel értettük; mégis, azokat inkább egyes szenvedélyes szónokok pillanatnyi heve kifolyásának, mint az egybehivott országgyülés érzelmei hű tolmácsolásának véltük tekinthetni.

Miután azonban, ama tévnézeteknek a Hozzánk intézett legalázatosb feliratnak, mind alakjában, mind szövegzésében határozott. kifejezés adatott, legfőbb kötelességünknek tartjuk, fejedelmi Személyünk és királyi örökös jogaink iránti azon tartozó jobbágyi tisztelet megóvására, melyet a trón és annak méltósága méltán megkiván, de mely az országos Rendek és képviselők ama feliratában a törvényes szokástól eltérve mellőztetett, — a feliratot, mely a királyi jogokat sértve, nem Magyarország örökös királyához intéztetett, viszszautasitani; élénken ohajtván mindazonáltal az országos rendek és képviselők feliratában foglalt nagyfontosságu kérdések iránt őszintén nyilatkozhatni, az országos rendeket és képviselőket ezennel komolyan felszólitjuk: miszerint figyelve az 1790-ik évi koronázó országgyülés alkalmával követett eljárásra, a feliratot hozzánk oly alakban terjeszszék fel, hogy annak elfogadhatása az Általunk bármely megtámadások ellen mindig megőrzendő korona méltóságának és uralkodói öröklött jogainknak kellőleg megfeleljen.

Kikhez egyébiránt cs. k. kegyelmünk- és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben, Ausztriában, Szent Iván hava 30-ik napján ezer nyolczszáz hatvanegyedik évben.

Ferencz József s. k.

B. Vay Miklós s. k.

Zsedényi Eduard s. k

K i v ü l :

Hü Magyarországunk s az ahoz kapcsolt részek zászlósainak egyházi és világi Főrendeinek és Képviselőinek, kik az 1861-ki apr. 2-ára összehivott országgyülésen egybegyültek, kedvelt Hiveinknek Pesten. (P. H.)

A felolvasott legfelsőbb leirat valamint az elnöki jelentés is rögtön kinyomatni, magának e nagyfontosságu tárgynak tanácskozás alá vétele végetti megfontolására pedig szintén az elnök inditványa folytán néhány napi idő határoztatott, melynek elteltével mindenekelőtt egy magán-bizottmányi ülés fog tartatni.

A legfelsőbb leirat a felsőházhoz a mai ülés jegyzőkönyvi kivonatával együtt átküldetett.

Ez alkalommal végül felolvastatott a főrendi tábla mai napon d. e. 10 órakor tartott XIII-ik ülésének — Károlyi Gyula jegyző által áthozott jegyzőkönyvi azon kivonata is, mely szerint a képviselőház arról tudósittatik, hogy a törvénykezés ideiglenes rendezése iránt hozott határozatát a főrendek egyhangulag elfogadják. Ez szintén ki fog nyomatni.

Egyéb tárgy napirenden nem levén, az ülés d. u. 1$^{3}/_{4}$ órakor feloszlott.

A felsőház XIII-ik ülése

— *julius* 1-*én. délelötti* 10 *órakor.* —

Elnök : a főtárnokmester.

Olvastatik a mult ülés jegyzőkönyve. Az igazoló bizottmány jelentésének 5-ik pontjára nézve M á n József, mármarosi főispán megjegyzi, hogy a jegyzőkönyvben a „görög nem egyesült fogarasi és szebeni püspökök megemlitését nem találja." A jegyzőkönyv e szerint kiigazittatik.

L o n o v i c s érsek ugyancsak ez 5-ik pontnak a multkor füg-

gőben maradt azon passusára nézve: a görög nem egyesült főpapok a felső táblán minő sorban üljenek, azon eszmét pendíti meg, hogy a ház további rendezéseig, az örökös főispánok helyei engedtessenek át az említett főpap uraknak. Ez által — ugymond — megnyugtató magyarázatot nyerne a szerkezet azon kifejezése: „illő helyet nyerjenek a többi katholikus főpapok során. (Több oldalról: „maradjon a szerkezet.)

Gozsdu Manó főispán. A g. n. e. főpapság sérelme a körül forog, hogy üléshelyök elkülönöztetett az ország clerusétól. A panasznak végehossza nem lesz, mig csak ideiglenesen fogunk üléshelyökről gondoskodni. 1790 óta állandó helyet nem tudtak számokra kimutatni. Az egyenlőség és testvériség korát éljük — miért ne lehetne annálfogva a g. n. e. főpapságnak, az ország clerusával egy sort ülni. Szónok tiszteli a historikus jogokat, de ugy hiszi, az előjogok kora lejárt. (Több felől: maradjon a szerkezet!)

Gr. Barkóczy. Óvást tesz az előtte szólónak utóbbi kifejezései ellen. Ha a historikus jogok ideje lejárt: ugy nincs helyünk e teremben. Felszólitja annálfogva a krassói főispánt, hogy hasonló kifejezésektől a házat megkimélni méltóztassék.

Gozsdu főispán, a főudvarmester felszólalására megjegyzi, hogy ő nem a historiai jogokról, de az előjogokról szólott, melyek ha érvényben állanának: ugy neki nem volna joga itt ülni.

Scitovszky J. érsek-bibornok, Magyarország hgprimása, állva szólitja meg a főrendeket s aztán leülve folytatja: Hazánkban a historiai jog és szerkezet, mindig uralkodó idea volt. Mi a felsőház szerkezetét illeti, az négy részletes testületből állott. Első vala az egyházi rend, kik alatt a katholikusok s egyesült görögszertartásuak papjai értettek, ugy a haza védelme, mint a hit feletti őrködéssel megbizva. A második helyen a zászlós urak következtek. A harmadik és negyedik helyet a főispánok és regalisták (királyi levél által meghivottak) foglalták el. Az egyházi rend most sem akar többet, mint hogy jövőre is compact testület maradjon. Pártolja Lonovics érsek inditványát. (Többen: maradjon a szerkezet.)

Elnök: Kik a szerkezetet pártolják, álljanak fel. A legna-

gyobb rész feláll. A tárnok e szerint kimondja a végzést, azon hozzáadással, hogy a szerkezet foganatositásával az elnökség bizatik meg, egyszersmind a historiai előjogok fölött folyt rövid vitára megjegyezve, hogy az 1848-ki törvényhozás főérdeme abban áll, hogy midőn a népet az alkotmány sánczaiba felvette, kimélni tudta a historiai jogokat is.

Olvastatik az igazoló választmány jelentése az országbirói értekezlet tárgyában. Többen: elfogadjuk.

Elnök: Ajánlja a törvénykezési javas lat felolvasását.

B. Majthényi főispán. Miután ez országban mindenki ismeri e javaslatot, a felolvasást feleslegesnek tartja; kéri az elnököt, hogy függesssze fel az ülést, ha t. i. valamely egyéb tárgy miatt együtt nem kell maradnia.

Gr. Teleky Domokos és Ragályi K. főispán szintén a vita nélküli elfogadás mellett szólanak, utóbbi kiemelve, hogy a parancsoló szükség, s a törvénykezés egyformasága az országban, egyiránt ajánlják, hogy a vitával időt ne vesztegessenek.

Elnök: felállással szavaztat. Majdnem mindnyájan felállanak. Igy a törvénykezési javaslat el levén fogadva, b. Wenkheim B. békesi főispán ohajtja, hogy e végzés a képviselőház tudomására juttassék.

Végre olvastatott az igazoló bizottmánynak a gyorsirókkal kötött szerződése, mi egyhangulag elfogadtatván, foganatositásával az elnökség bizatott meg.

Erre az ülés ($^1/_4$ 12-kor) $^1/_2$2-ig felfüggesztetett.

A felsőház XIV-ik ülése

— *ugyanazon nap d. u.* —

Elnök: gr. Apponyi György országbiró.

Az ülés $^3/_4$2-kor megnyilván, a mikor is a képviselőház jegy-

zője Csengeri Imre ur a kir. rescriptumot áthozta, az elnök körülbelől igy szólott: Visszatérvén azon küldetésből, melylyel a főrendek, az alsóház igen tisztelt elnökének megbizatásához képest engem is megbiztak a végett, hogy a jun. 24-én kelt feliráast ő Felségének benyujtsuk: kötelességemnek ismerem ez eljárásunkról jelentést tenni. Bécsbe érkezésünk hivatalosan bejelentetvén, tegnapi napon vettem ő Felségének legfelsőbb kéziratát az ahoz mellékelt leirattal együtt, mely kézirat által felhivatom, hogy a velem közlött leiratot a főrendek előtt közzé tegyem, valamint az, az alsóházban is már közzététetett. Miután itt e rescriptum felolvastatott, vissza fog az az alsóházba vitetni, mely által kinyomatni rendeltetett.

Jegyző: gr. Károlyi Gy. felolvassa a leiratot, mely néma megütődéssel fogadtatik.

Erre az ülés feloszlik.

A képviselőház LV-ik ülése

— *julius* 5-*én d. u.* 6 *órakor.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Tanárky Gedeon.

A mult ülés jegyzőkönyve meghitelesittetvén, elnök előadja, mikép ez ülés tanácskozásainak tárgya az országgyülés feliratára vonatkozó legfelsőbb leirat.

Hunkár Antal el nem titkolhatja a legkegyelmesebb leirat által okozott fájdalmas meglepetését. Bécsben elfeledék, vagy nem jutott eszükbe, hogy Ferdinánd császár és királyunk ő Felségének az 1848-ki országgyülés már ugy irt, hogy „Felséges Ur!“ s ezért akkor nem volt neheztelés. Szóló a következő inditványt terjeszté elő: „Mondja ki a ház, mikép fájdalmas megütközéssel vette a képviselőház, hogy az országgyülés felirata a ház szándokától eltérő értelmezés miatt Ő Felsége által visszautasittatott; nem akarván azonban magát azon vádnak kitenni, mintha gátul szolgálna abban, hogy Ő Felsége a jelen leiratban tett igéretéhez ké-

pest a felirat lényegére nézve őszintén nyilatkozzék, azt ugy mint eredetileg javasolva és az inditványozó által módositva volt, felküldeni határozza.“ (Helyes).

Nem levén senki feljegyezve, ki e tárgyban még szólani kivánna, elnök a fönebbi inditványt elfogadottnak jelenti ki.

Lónyay László azon körülményre figyelmezteti a házat, mikép a legfelsőbb felirat Magyarország és „kapcsolt részei“ zászlósai, egyházi s világi főrendei és képviselőihez van intézve, holott a kapcsolt részek nincsenek ez országgyülésen képviselve.

A felirat az alsó- és felsőház elnökei által fog ő Felségének személyesen átnyujtatni. Az aláirás ugyanaz lesz. A boritékra az 1790-ki országgyülés által követett szokáshoz alkalmazottan a czim rá fog iratni: „Felséges Ferencz József ausztriai császárnak sat. sat., legkegyelmesebb urnak Bécsben. A bepecsételést a két ház elnökei eszközlendik.

Mig Keglevich Béla gr. jegyző felolvassa az eredeti felirati javaslatot, Tanárky Gedeon j. elkésziti a mai ülés jegyzőkönyvét, mely felolvastatván, meghitelesittetik, s még ma fog a felsőházzal közöltetni.

Időközben sok beadvány érkezvén, holnap 12 órakor ülés fog tartatni, mely alatt a felsőház üzenete alkalmasint meghozatván, a ház azonnal hitelesitendi a feliratnak felküldendő példányát, s ez aláirva a még együtt leendő főrendekhez fog hasonlag hitelesités és aláirás végett átküldetni.

Fontos és csak magát a házat illető tárgy miatt elnök a tagokat magánértekezlet végett együttmaradásra kérvén föl, az ülés $6^3/_4$ órakor szétoszlik.

A felsőház XV-dik ülése

— *julius* 6-*án déli* 12 *órakor.* —

Elnök az országbiró.

Olvastatik a mult ülés jegyzőkönyve.

Gr. Teleki Domokos, nem találja a jegyzőkönyvet a mult

ülés végzésével öszhangzásban. A főrendek a multkor, a g. n. e. főpapság ülésére nézve, az igazoló bizottmány szerkezetét fogadták el: „a többi kath. főpapok során illő helyet nyerjenek“ s mégis a jegyzőkönyv úgy szól, mintha a felsőház e szerkezetet, Lonovics érsek inditványa szerint értelmezte volna, ki a g. n. e. főpapság számára az örökös főispánok helyét jelölte ki. A ház ép úgy mellőzte ez inditványt, mint Gozsdu Manó főispánét, ki azt kivánta, hogy a g. n. e. főpapok a kath. clerus közt foglaljanak helyet. Inditványozza a jegyzőkönyv kijavitását.

Lonovics érsek. A jegyzőkönyvet rendén találja. Ismétli azokat, miket a múlt ülésben mondott, megjegyezve, hogy a felsőház nincs jogositva az egyházi főrendet ülésétől megfosztani. Erre nincs törvény, ezt csak erőszakkal tehetné. Figyelmezteti a főrendeket, hogy az 1848-ki törvényhozás az első padot a zágrábi püspök s a másodikat a karloviczi főpap számára jelölte ki, kik azóta érseki, illetőleg patriarchai méltóságra emeltettek s igy a felsőház akaratlanul is megsértené a horvátokat, ha végzésében a g. n. e. főpapok ismeretes kivánságához képest állapodnék meg. Állitja, hogy a szerkezet, az ő ajánlatában találja megnyugtató magyarázatát.

Elnök. Nem akarja a tanácskozás folyamát megakasztani, de mivel e tárgyban több szónok van felirva, s igy a napirend halasztást szenvedhetne, a képviselőház iránti figyelemből az átküldött felirást ohajtaná felvétetni s a mult ülés jegyzőkönyvének hitelesitését, illetőleg az a feletti vitát máskorra halasztani. Ehez képest:

Jegyző olvassa a képviselőház tegnapi üiésének határozatát.

B. Wenkheim Béla, hazafiui örömmel fogadja a képviselőház által elfogadott felirás eredeti szövegét. Osztja azon indokokat, melyek az alsóházat annak elfogadására késztették, s a kir. leiratra nézve kijelenti, hogy a főrendek szándékától is távol vala, a módositott felirat elfogadásakor a korona bármely jogát csorbitani. Inditványozza, hogy a főrendek közakarattal a képviselők által elfogadott eredeti felirási szerkezethez járuljanak s ismét a ház mélyen tisztelt elnökét bizzák meg az adresse személyes átnyujtásával.

Az inditvány egyhangulag elfogadtatik. Az elnök ezt végzésképen kimondja, hálás köszönetét fejezvén ki a benne vetett bizalomért.

Lonovics érsek, a ház nevében külön köszönetet mond az elnök buzgó készségeért. Óhajtja, hogy hazafias fáradozásaiban a nagy Isten védje, vezérelje, törekvését áldja, szentelje, termékenyitse, hogy kinek neve eddig is a történeté, hiven őrizze emlékét a késő maradék.

Elnök, noha érdemetlennek érzi magát, végnélkül kecsegtetőnek találja a ház e szives elismerését s bár eddig is hazafiui kötelességeinek igyekezett élni, erőt ezen törekvéséhez e szives nyilatkozatokbói merit.

A felirat a ház szabályaihoz képest, már korábban felolvastatván, az elnök egy pár jelentést olvas fel, melyek bővebb tanácskozást nem kivánnak. Ilyen a gyorsirókkal kötött szerződés, melynek végrehajtásával az elnökség bizatott meg; ilyen Marosszék átirata az unio dolgában, mely az igazoló bizottmányhoz utasittatik.

Most megujul az ülés elején félbenszakadt vita:

Tarnóczy főispán, a nap fontosságát emlitve fel, nem örömest ereszkedik a fenforgó vitába. Szerinte nem az a kérdés, mit kellett volna a mult ülésen határozni, hanem hogy mit határoztak, ebben pedig az elnökség kimondása szolgálhat zsinórmértékül. A jegyzőkönyv kijavitása mellett szól. Hasonló értelemben nyilatkozik:

Pap Zsigmond, Kővárvidék főkapitánya, megjegyezve, hogy e nagyszerü pillanatban, kedvetlenül esik neki oly csekély tárgyról vitázni, milyen az ülés kérdése.

Lévai püspök szerint nem csekély tárgy ez, mert itt százados jogokról van szó. Pártolja Lonovics érseket s a jegyzőkönyvet rendén találja.

Gozsdu főispán. A jegyzőkönyv meghiteltetésénél nem az a kérdés: jó-e a végzés vagy nem; hanem: hogy volt feltéve; pártolja gr. Teleki Domokos inditványát.

Gr. Andrássy György főpohárnok. A jegyzőkönyvet rendben találja.

Danielik püspök, reflectálva Gozsdu főispán mai s néhány nap előtt mondott beszédére, tiltakozik a ragály kifejezés ellen s a római classicusokból vett idézetekkel állapitja meg a democratia fogalmát s kijelenti, hogy itt elvekről van szó, mert ha a szerkezetet nem Lonovics érsek inditványa értelmében fogadták volna el, a clerus a vitától el sem áll.

Ez alatt a jegyző a képviselőháznak átküldendő határozat feltevésével elkészülvén, az felolvastatik, s egyetlen szójavitással elfogadtatik. E határozat igy hangzik:

„Inditvány tétetvén, miszerint ő Felségéhez, a már felküldött felirat, mely legfelsőbb helyen a méltóságos főrendek szándékától eltérő értelmezésnek vettetett alá, ennek következtében az országgyüléshez visszaküldetett, minden netalán előfordulható akadályok elháritása s ő Felségének mielőbbi fölterjeszthetése tekintetéből azon módon, miként azt az alsóház velünk közlött jegyzőkönyvében határozta, elfogadtassék és a felvitelre ismét elnök ő nmlga kéressék fel: az inditvány egyhangulag elfogadtatott és jegyzőkönyvileg kimondatni rendeltetett, hogy:

A méltóságos főrendek fájdalommal értették a kegyelmes leiratból, hogy ő Felsége a felterjesztett feliratban fejedelmi személye és királyi örökös jogai ellenes irányt vélt feltalálni, holott a méltóságos főrendek azon felirási javaslat alapját, a mely a képviselőház által vele közöltetett és melyhez hozzájárultak, olyan czélzatnak, melytől önmaguk is távol vannak, bizonyára nem, hanem inkább csak az ország államjogi állását féltékenyen őrző és azt biztositani törekvő szándékának tulajdonitották. Miért is annál örvendetesebben üdvözlik és fogadják el a képviselőháznak ujabb elhatározását, mely az ország gyülését a fentebbi súlyos vád alól felmentendi s tiszta szándékát igazolandja, nem különben alkalmat nyujtand ő Felségének, legkegyelmesb igéretéhez képest, az országot a felirat lényegére nézve adandó legkegyelmesb nyilatkozata által megnyugtatni és szerencséltetni."

E határozat azonnali átvitelével a képviselők házához, jegyző gr. Károlyi Gyula megbizatott, azon szóbeli kijelentéssel, hogy a főrendek esti fél 7 órakor ülést tartanak s az aláirás végett átküldendő feliratot ekkorra várják.

A fonalszakadt vita erre ismét megújul. Tárnok: Szerencséje levén a felsőház szóban forgó ülésén elnökölni, kijelenti, hogy két inditvány tétetett. — Első vala a Lonovics érseké, mely inditvány a szerkezet bizonyos értelmezését foglalta magában. Elnök megkérdezvén, hogy az igy értelmezett szerkezetet a főrendek elfogadják-e, egyhangulag kiálták: maradjon a szerkezet. Másik inditvány vala a Gozsdu főispáné, midőn a ház ismét a szerkezet elfogadását sürgeté. A jegyző tehát mintegy jogositva volt, az elnöki kerdések feltétele után a jegyzőkönyvet ugy tenni fel a hogy feltette.

Szólanak még ez izetlen vitához b. Wenkheim Béla, Karácsonyi főispán s még egyszer a kővárvidéki főkapitány.

A jegyzőkönyv illető helye újra olvastatik és változtatás nélkül elfogadtatik, illetőleg meghiteltetik.

Az ülés 2 óra után oszlik szét.

A képviselőház LVI-ik ülése

— *jul.* 6-*án, délben* 12 *órakor.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán. Az ülés megnyiltatik. A mai ülés jegyzőkönyvét Keglevich Béla gr. vezeti, a szólókat pedig Csengeri Imre jegyző úr irandja fel.

Elnök jelentést tesz az időközben beérkezett iratokról: Torontál-, Küküllő- és Békés-megyék közönségei, valamint Szatmárnémeti város közönsége tudatják a házzal Teleki László halála fölötti fájdalmas érzetüket; Békés-megye pedig néhai Palóczy László elhunyta fölötti részvétét fejezi ki. Tudomásul vétetnek. — Nyitramegye, Szakolcza város és a Trencsén-megyébe kebelezett szabados Bán város közönségei tiltakozván a Turócz Szent-Mártonban tartott szláv gyülekezet és ennek határozatai ellen, (Éljenek!) a képviselőháznak, melytől a nemzetiségi ügy méltányos megoldását kétségtelenül várják, osztatlan bi

zalmat szavaznak. (Éljenek!) Ez iratok a nemzetiségi bizottságnak fognak kiadatni. Komárom város közönsége, a karloviczi szerb congressus kivánalmai folytán, az országgyülés határozott ellenmondását kéri az ország földaraboltatására vonatkozó minden igények ellen. Ez is a nemzetiségi bizottságnak adatik ki. — Ujbánya város közönsége az adónak katonai erőszakos behajtását jelenti, valamint Temes megye is, megismervén a többek közt még azt is, hogy Zelinszky László grófnak 1800 mérő buzája katonai karhatalommal elvitetvén, Bécsbe fölvitetett, — s ezen erőszakos eljárás megszüntetését kéri. Hajdu-Böszörmény városa ugyanez ügyben intéz föliratot; nemkülönben Ugocsamegye közönsége is. Szatmár város képviselője Vajai Károly bejelenti, hogy f. hó 1-én már Szatmárt is megkezdetett a katonai adóexecutio. E kérvények az adóbizottságnak fognak átadatni. — Zemplénmegye első alispánja Komáromy József megküldi másolatát a főispán m. kir. udv. kanczelláriához intézett abbeli jelentésének, mely szerint Sátorallja-Ujhelyt a közgyülés megtarthatása, az adóért zaklató csendőrök által megakadályoztatott. (Fölkiáltások: Ostrom állapot!) — Ugocsamegye közönsége kéri, hogy boldog emlékezetü Széchenyi István gróf érdemei a majdan alkotandó törvénykönyv első czikkelyébe iktattassanak. A kérvény-bizottmánynak adatik át. Torontálmegye kéri: 1) hogy azon honfiak nevei, kik a szabadság s egy jobb kor kivivásaérti küzdelmökben törvénytelen biróságok által elitéltettek: törvénykönyvbe iktattassanak; 2) az 1848—9-ben a honért elhullott hősök emléke pedig egy, Pesten felállitandó szobor által örökittessék. — Le Pie Antal Károly aziránt folyamodik, hogy boldogult atyja Tivadar, ki őrnagy és pancsovai polgármester, 1849-ben pedig a katonai azon határőrvidék közigazgatási elnöke volt, és 1849. augustus 12-kén Rumában rögtönbiróságilag kivégeztetett, — a hazai vértanuk közé fölvétessék. (Helyes!) Ezek a kérvénybizottmánynak adatnak ki. — Pozsonymegye közönsége a Ludviceum és a ludoviceumi alaptőkének eredeti rendeltetésére fordittatását kéri. A ludoviceumi bizottságnak fog kiadatni. — Eperjesváros közönsége a saját-képviselő küldhetésére jogositott városok sorába kéri magát fölvé-

tetni. — Nagykanizsa város a 12 év előtt birt hat osztályu gymnasiumot kéri kebelében visszaállittatni. — Sopronmegye közönsége a maradványföldeket igazságos alapon megállapitandó becsáron a nemzeti közvagyonból kivánja kárpótoltatni. — Pozsonyváros közönsége a pozsonyi országházat a cs. k. pénzügyi hatóságok kezelése alól fölszabadittatni ohajtja. — A debreczeni helvét hitvallásu főiskola az országgyülési nyomtatványoknak könyvtára számára leendő megküldéseért esedezik. (Helyes!) Kubinyi Ferencz: inditványozza, hogy a pataki főiskolának is küldessenek meg. Zsarnay Imre: Általában minden felsőbb iskola számára inditványozza e nyomtatványok megküldetését. De, miután nem az iskola, hanem a könyvtár az, mi itt figyelembe veendő, s miután jelenleg csak a debreczeni iskola folyamodott, — elnök határozatul kimondá, hogy egyelőre a debreczeni főiskola könyvtára számára küldetnek meg az országgyülési iratok. (Helyes!) — Az ideiglenes országház épittetési bizottság beadta jelentését, s az kinyomatva ki is osztatik. (Már ki is osztatott!) A tervek a mellékterembe közszemléletre kitétetnek. Ugyanez alkalommal bemutattatik Pestvárosa közönségének azon levele, mely szerint ő házi pénztárából az épitési költséget kész előlegezni, ha ennek visszatérittetése neki országgyülésileg biztosittatik. (Éljen!) Hauser Lipót épitész folyamodik az iránt, hogy netalán szükséglendő oly új terv elkészitésére, mely szerint mindkét ház egy épületbe foglaltatnék — ő is ajánlkozik. Az e tárgyu iratokhoz fog csatoltatni. — Várady Gábor képviselő a zboroi követválasztási vizsgálatból visszatérvén, jelentését beadja, nem különben hasonnemü jelentését Károlyi Ede is, melyek az igazoló-bizottságnak fognak kiadatni. A Pest-Solt-megyei abonyi választókerület uj követe Máriássy Béla választási levelét beadja. Az igazoló bizottságnak adatik ki. — Arad városi képviselő Csernovics Arzen orvosi bizonyitvány szerint, szükséges fürdő használat végett hat heti szabadságidőt kér. (Megadatik!) — Szathmáry-Király Pál képviselő azon okból, mert mint Borsodmegye I. alispánjának engedélyezett idő már letelt, s a megyei ügyek honnlétét fölöttébb igénybe veszik — lemondó-levelét beadja. (Sajnáljuk!) Keglevich

Béla azt felolvassa. Borsodmegye központi bizottmánya tehát az illető kerületben uj követválasztásra fölszólitandó.

A föliratnak most kellett volna meghitelesittetni, de annak leirása még el nem készülvén, de még a főrendi üzenet sem érkezvén még el: a végett ma d. u. 6 órakor ismét ülés tartathatnék. (Helyes!) Most még a további napirend megállapitása tartatik szükségesnek. (Halljuk!) Más tárgy nincs, mint az ideiglenes országház iránti jelentés, a verificationalis bizottmány munkálata és netalán még a határozati munkálat — mi mostanában gyülés anyagául szolgálhatna.

Podmaniczky Frigyes b. jövő szerdára inditványozza a legközelebbi ülés napját, mi azután el is fogadtatott a Bónis S. által véleményezett következő napirenddel: 1) határozati jelentés, 2) országház-épités és 3) verificatio. Egyszersmind az elnök figyelmezteti a különféle bizottságokat, hogy munkálkodjanak.

Ráday Gedeon gr. fölhivása folytán holnap délelőtt 10 órakor a kérvény-bizottság is össze fog ülni.

Beniczky Lajos szintén ajánlja a gyors munkálkodást; az elnök pedig a vizsgálatra kirendelt képviselőknek ajánlja, hogy kiküldetésükre ezen napokat fölhasználják.

Egyéb tárgy szőnyegre nem jövén, az ülés d. u. 1 órakor feloszlott.

A képviselőház LVII-ik ülése

— *jul.* 6-*án, d. u.* 6 *órakor.* —

Elnök: A jelen ülés tárgya lesz: a mélt. főrendek által érkezett üzenet a fölirás tárgyában, melyet Keglevich Béla jegyző úr föl fog olvasni. (Halljuk!)

Keglevich B. fölolvassa a mélt. főrendeknek a képviselőház tegnapi LV-dik ülésében a fölirás iránt hozott határozata folytán mai nap tartott ülésnek jegyzőkönyvi kivonatát, mely szerint az eredeti fölirási javaslat felküldése ott is egyhangulag elfogadtatik. (Helyes!)

Elnök: Ezek folytán nincs egyéb hátra, mint a letisztázott felirat fölolvasása és hitelesitése. Csengeri J. felolvassa a föliratot:

Fölséges Császár és Király!

A közelebb lefolyt tizenkét esztendő sulyos szenvedések kora volt reánk nézve. Ősi alkotmányunk eltöröltetett, s a korlátlan hatalom idegen rendszere nehezedett reánk. És a nyomasztó rendszert még sulyosabbá tették azok, kik azt ellenséges indulattal, korlátolt fölfogással s gyakran rosz akarattal kezelték. Bün volt előttük a szabadság érzete, bün volt ragaszkodásunk nemzetiségünkhöz, bün volt még a legtisztább honszeretet is. Országos erejét kimeritették, a nemzet vagyonát jogtalanul elidegenitették, nemzetiségünket üldözés tárgyává tették. Minden nap uj szenvedést hozott, minden uj szenvedés egy gyökerét szakasztotta el keblünkben a hitnek és bizalomnak.

Isten ugy akarta, hogy szenvedjünk, de ne csüggedjünk s hütlenek ne legyünk önmagunkhoz; és úgy akarta, hogy Fölségedet tizenkét évi tapasztalás végre meggyőzze, miként a korlátlan hatalom absolut rendszere nem vezetheti a birodalom népeit boldogságra, de veszélybe döntheti a trónt és birodalmat.

Ekkor Fölséged az eddig követett absolutrendszert félrevetve, át kivánt lépni az alkotmányosság ösvényére s népeinek kezeibe akarta letenni saját sorsukat.

Összegyültünk mi is, mint a magyar nemzet képviselői, hogy alkotmányos müködésünket ismét megkezdjük; s első lépésünk fájdalmas fölszólalás, melyet Fölségedhez intézünk, nem a mult idők szenvedései miatt, mert azokra fátyolt vetünk, hanem azon jogtalanságok miatt, mik most is fönállanak, s miknek azonnali elháritása nélkül sem alkotmányunk visszaállitását, sem általában az alkotmányosságot lehetőnek nem tartjuk.

Alkotmányos életünknek s nemzeti létünknek alapföltétele, az országnak törvényes önállása s függetlensége. Első és legszentebb kötelességünk tehát, minden erőnket, minden tehetségünket arra forditani, hogy Magyarország Magyarország maradjon s alkotmányszerü önállása és függetlensége sértetlenül föntartassék.

És midőn ezen önállás lényegében megtámadtatik, midőn azt veszély fenyegeti, nem ismerünk teendőink között fontosabbat, nem ismerünk sürgetőbbet, mint az ily megtámadás ellen haladék nélkül felszólalni.

Meg van pedig támadva országunk alkotmányos önállása már az első lépésben, melyet Fölséged az alkotmányosság ösvénye felé irányzott; meg van támadva az által, hogy a magyar alkotmány visszaállitása csak föltételesen s leglényegesebb kellékeinek kivételével igértetik; meg van támadva az oct. 20-kán kiadott diplomában, melyet alapul vesz föl az országgyülést megnyitó beszéd is.

Meg akarja végkép fosztani ezen diploma Magyarországot azon ősi alkotmányos jogától, hogy a közadónak és katonaállitásnak minden kérdéseit egész terjedelmökben saját országgyülésén határozhassa el; kiveszi a nemzet kezéből azon jogot, hogy legfontosabb anyagi és közjogi érdekei fölött királyával egyetértőleg önmaga hozhasson törvényeket. Pénz-, és hitelügy, hadügy, vám és kereskedelem, ezen leglényegesebb kérdesei a nemzet politikai életének, egy közös birodalmi tanács alá rendeltetnek, hol azok fölött Magyarországra nézve is egy, többségében idegen hatalom, nem magyar szempontból, nem magyar érdekek szerint intézkednék. És a közigazgatás terén is függővé teszi ezen diploma Magyarország kormányzatát az osztrák kormányzattól, oly kormányzattól, mely nem is felelős, de ha felelős volna is, nem felelne Magyarországnak, hanem a birodalmi tanácsnak, hol a mi érdekeink, midőn azok az ő érdekeiktől eltérnek, a többségnél aligha elegendő biztositékot találnának.

Ha ezen eszme tettlegesen életbe lépne, Magyarország nem lenne többé önálló sem törvényhozásában, sem kormányzatában, hanem legfontosabb érdekeire nézve alatta állana az osztrák birodalom közös törvényhozásának s kormányzatának; egyszóval, csak névre volna Magyarország, tettleg pedig osztrák provinczia.

A hatalomnak ezen ellenünk s alkotmányos önállásunk ellen intézett jogtalan törekvése nem csak törvényeinkkel ellenkezik, hanem egyenesen megtámadja magát a sanctio pragmaticát, állami alapszerződést, mit a magyar nemzet 1723-ban az uralkodóházzal kötött.

Őseink, midőn az emlitett évben Magyarország koronájára nézve a habsburgi ház nőágára is átruházták az örökösödést, ahoz határozott föltételeket kötöttek. Kimondták, hogy Magyarországon is szintugy, mint az örökös tartományokban az első-szülöttség sora

tartassék meg, s ennélfogva mind Magyarországban, mind az örökös tartományokban az uralkodóháznak ugyanazon tagját illesse a trón. Kimondották mind Magyarországra és a magyar korona országaira, mind az örökös tartományokra nézve együtt és viszonyosan az elválaszthatatlan és feloszthatatlan birtoklást, mert sem III. Károly, sem Magyarország, sem az örökös tartományok nem akarták, hogy jövendőben a fejedelem feloszthassa gyermekei közt tartományait, mint ez korábban gyakran és még I. Ferdinánd alatt is megtörtént. De midőn az elválaszthatlanság és feloszthatatlanság elvét a birtoklásra nézve megállapitották, azt az országlásnak és kormányzatnak sem formájára, sem lényegére ki nem terjesztették, sőt ellenkezőleg, világosan kikötötték a 2-dik tczikknek 9-dik szakaszában: „hogy a nőágnak ekképen elfogadott örökösödésére is kiterjesztessék az 1715. évi 3-dik törvényczikknek rendelete, mely szerint a nemzet biztosittatik, hogy a fejedelem Magyarországban soha másként országlani s kormányozni nem fog, mint az országnak alkotott és jövendőben alkotandó világos törvényei szerint. Kikötötték határozottan azt is, hogy a király az ország jogait, szabadságát, törvényeit köteles leend mindenkor megtartani, uralkodásra léptekor magát megkoronáztatni, királyi hitlevelet kiadni, s a koronázási hitet letenni.

A sanctio pragmatica tehát Magyarország önállását s függetlenségét világosan föntartotta, a nemzet ezen jogához minden időben szorosan ragaszkodott, s ezen föltétel mellett szállott a magyar korona minden magyar királyra, ki a sanctio pragmaticának megkötése óta Magyarország trónjára lépett. Csak II. József császár volt III. Károly maradékai közül, ki magát meg nem koronáztatta, s uralkodott absolut hatalommal; de Magyaroszág törvényes királyának el nem ismertetett, s nem csak törvényhozási s közigazgatási rendeletei, miket élete végnapjaiban maga is visszavont, hanem a magánosok részére kiadott adománylevelei s privilegiumai is törvény által érvényteleneknek nyilvánitattak, mint ezt az 1790. évi 32. tczikkely bizonyitja.

Mária Theresia volt az első magyar király, ki a sanctio pragmatica erejénél fogva lépett Magyarország trónjára. Az ő trónralépte által lépett tehát a sanctio pragmatica először életbe, s midőn a

magyar trónt elfoglalta, pontosan teljesitette is azon föltételeket, mikhez örökösödési joga kötve volt; kiadta a királyi hitlevelet, letette a koronázási esküt, sőt az 1741-iki 8-ik tczikkelyben ujra biztositotta Magyarországot: „hogy az ország jogait, szabadságát, törvényeit szentül megtartja" s ünnepélyesen kijelentette, hogy Magyarország az örökös tartományok módja szerint sohasem fog kormányoztatni.

A második magyar király II. Leopold, ki bátyjának a meg nem koronázott II. Józsefnek halála után lépett trónra, kiadván koronázásakor a kir. hitlevelet, s letévén a koronázási esküt, azonfölül külön egy tczikkben Magyarország önállását s függetlenségét még részletesebben biztositotta. Ugyanis az 1790-iki 10-ik tczikkben világosan elismeri, hogy: „ámbár az uralkodóház nőágának az 1723: 1-ő és 2-ik tczikkekben Magyarországra nézve megállapitott örökösödése ugyanazon fejedelmet illeti, kit a megállapitott örökösödési rend szerint az elválaszthatlanul és eloszthatlanul birandó örökös tartományokban illet az uralkodás, Magyarország mindazonáltal szabad ország s egész országlási formájára nézve független, és semmi más országnak vagy népnek lekötve nincs, hanem saját önállással s alkotmánynyal bir, s abban a király csak az országnak saját törvényei szerint, nem pedig a többi tartományok módjára országolhat és kormányozhat." És a másik törvényben, az 1790. évi 12-ik tczikben elismeri azt is: „hogy Magyarországban a törvények alkotásának, eltörlésének s magyarázásának joga a törvényesen koronázott királyt és az országgyülésre törvényesen összesereglett országos Rendeket közösen illeti, s ezen jogot az országgyülésen kivül gyakorolni nem lehet. A végrehajtó hatalmat pedig a „Fölség csak a törvények értelmében gyakorolhatja." A törvények ezen szavai s a fejedelemnek ily határozottan világos elismerése után lehet-e Magyarországnak alkotmányos önállásán kétkedni?

Első Ferencz, ki édes atya után a magyar koronát öröklötte, nemcsak a kir. hitlevélben biztositotta a nemzet jogainak, szabadságának s törvényeinek megtartását, hanem későbben is, uralkodásának 33-ik évében, az 1825-ik évi 3-ik tczikkelyen ujabban kijelentette, hogy a fenemlitett 1790. évi 10-ik tczikk rendeletét szo-

rosan meg fogja tartani, s nyiltan elismerte, hogy az adó és katonaállitás kérdéseit az országgyüléstől elvonni s az országgyülésileg megajánlott adót országgyülésen kivül soha semmi szin alatt felemelni nem lehet.

Hasonló biztositásokat adott a nemzetnek V. Ferdinánd is királyi hitlevelében, sőt még bővebbeket, azon törvényekben, miket 1848-ban szentesitett.

A sanctio pragmatica nem egyszerü diploma, nem octroyrozott adomány vagy igéret, hanem kölcsönös egyezkedés folytán kötött alapszerződés, melyben egyrészről őseink a habsburgi ház nőágának javára ünnepélyesen lemondottak azon jogról, hogy a habsburgi ház fiágának kihaltával szabadon választhassák királyukat, másrészről pedig III. Károly, ki a nemzet ezen szabadválasztás jogát 1715-ben is a 3-ik tczikkelyben nyiltan elismerte, a nemzet részéről kikötött föltételek teljesitését, az ország önállásának, függetlenségének, jogainak, szabadságának, törvényeinek fentartását igérte. Az ekkép szabad egyezkedés mellett kötött kétoldalu alapszerződés teljes erejében s minden föltételeivel együtt életbe lépett, minden azután következett koronas királyok által megtartatott, az abban foglalt biztositások ujabban és részletesebben ismételtettek, s a jogszerüen kötött szerződést jogszerü gyakorlat szentesitette. Lehet-e most azon szerződést egyoldalulag megszegni s a nemzettől követelni azon kötelezettséget, mi abban foglaltatik, de a kötelezettség föltételeit mellőzni, vagy hiányosan és csak némely részben teljesiteni.

Midőn egy részről mind a sanctio pragmaticában, mind egyéb törvényeinkben ily világosan ki van fejezve a közöttünk és az örökös tartományok között létező azon törvényes kapocs, mi az uralkodóház ugyanazonosságában áll, vagyis a personalunio : ennél szorosabb kapcsolatnak, a valóságos realunionak nyoma törvényeinkben nincs, sőt a felhozottak kétségtelenné teszik, hogy realunio közöttünk és közöttök nem is létezett, s azt létrehozni Magyarországnak szándéka soha sem volt.

Világos ez Magyarország és az örökös tartományok közjogi helyzetének természetéből is. Ha 1723-ban a sanctio pragmatica

meg nem köttetik, III. Károlynak 1740-ben történt halálával, minthogy benne a habsburgi ház fiága kihalt, Magyarország szabadon választhatta volna királyát; s ekkor nem lett volna lehetetlen, sőt tekintve a nagy befolyást, mit azon korban Francziaország gyakorlott az európai politikára, és tekintve Nagy Fridrik személyességének hatását, tekintve azt is, hogy mind a francziai udvarnak, mind Nagy Fridriknek érdekében volt az ausztriai házat gyengiteni, nem lett volna valószinütlen, hogy nem Mária Therezia, hanem más választassék Magyarország királyának. Ez esetben Magyarországnak külön királya lévén, a birodalom ugy, mint most van, nem is alakulhatott volna.

És ha bármikor megtörténnék, mi ha talán a közel jövöben nem valószinű is, mégsem lehetetlen, hogy a most uralkodó ház nőágban is kihal, Magyarország királyválasztási joga a sanctio pragmatica értelmében a nemzetre ismét visszaszálland, s ha akkor Magyarország külön királyt választ, fölbomlik azon állam, melynek egységét az osztrák államférfiak Magyarország önállásának megsemmitésével akarják most létre hozni. Fölbomlik erőszak nélkül, jogszerüen; fölbomlik azért, mert az egyetlen kapocs, az uralkodó háznak ugyanazonossága, megszünt. Pedig ha léteznék ezenkivül más kapocs is közöttünk és közöttük, az még fenmaradván, az egész államot összetartaná; valamint például Anglia, Skóczia és Irland között nem szünnék meg a kapcsolat az uralkodó ház kihaltával, mert azok nem personal-, hanem realunióban vannak egymással.

Sőt megtörténhetik a birodalomnak ilyképeni jogszerü felbomlása, a fejedelmi háznak teljes kihalta előtt is. Mert azon sanctio pragmatica, mely az örökös tartományokra nézve megállapitatott, s azok által elfogadtatott, azt rendeli, hogy III-ik illetőleg VI. Károly, és I. József ágainak teljes kihaltával I. Leopold leányait, s azok maradékit, ezek után pedig a fejedelmi háznak minden egyéb ágait illesse az örökösödés első-szülöttségi sorban. A magyar trón-öröklési törvény, az 1723-dik évi 2-dik czikkely, Károly és József ágainak teljes kihaltával a trón-öröklést egyedül I. Leopold maradékaira szoritja, s azt a fejedelmi ház többi ágaira semmi esetben ki nem terjeszti. Ha tehát III. Károlynak, I. Józsefnek és I. Leopoldnak

minden maradékai teljesen kihalnának, Magyarország szabadon választaná királyát; az örökös tartományok pedig, az általuk elfogadott sanctio pragmatica értelmében, ugyanakkor a fejedelmi háznak más valamely még fenlevő ágát tartoznának uralkodójokul elismerni. Ez a lényeges különbség is figyelmet érdemlő bizonysága annak, hogy Magyarország és az örökös tartományok között reálunio nem köttetett.

Megemlitünk még egy körülményt, mi világosan arra mutat, hogy Magyarország és az örökös tartományok között országlás és kormányzat tekintetében realunio nem létezhetik. Magyarország törvényei szerint a kiskoru magyar királynak gyámja — az ország nádora; határozottan kimondja ezt a nádori hivatalról 1485-ben alkotott törvények második czikke, melyet az 1681: 1-ső tcz., 1715: 5. tcz., és a sanctio pragmatica megkötése után is az 1741: 9. tcz. és 1790: 5. tczikkek ujabban megerősitettek. Ellenben az örökös tartományokban a kiskoru fejedelem gyámsága annak legközelebbi atyai rokonát illeti. A fejedelem kiskorusága esetében tehát törvény szerint Magyarországban is más, az örökös tartományokban is más áll az országlás és kormányzat legmagasabb fokán. Lehet-e oly országok közt, melyekben az országlás és kormányzat mind személyzetre, mind rendszerre és formára nézve egymástól annyira különböző, más és szorosabb kapcsolat, mint az uralkodóház ugyanazonossága? Képzelhető-e ily viszonyok között egyik vagy másik ország közjogi állásának teljes felforgatása nélkül szorosabb realunio?

De tekintsük az örökös tartományok politikai helyzetét, multban és jelenben. Akkor, midőn a sanctio pragmatica köttetett, az örökös tartományok a német-római birodalomhoz tartoztak, Magyarország pedig annak része sohasem volt. A német-római birodalom egyes országainak feudalis természete annyira különböző volt Magyarországnak nem feudalis, semmi más hatalomtól nem függő közjogi állásától, hogy ily különböző jogállásu tartományok között más, mint csupán personaluniot létrehozni nem is lehetett volna.

Midőn később a német-római birodalom bomladozni kezdett, Első Ferencz 1804-ben a római császársági czim mellé az ausztriai

örökös császársági czimet vette föl, de Magyarországra nézve aug. 17-én kelt ünnepélyes nyilatkozatában kijelentette, hogy e czim felvétele által Magyarország jogait, törvényeit s alkotmányát legkevésbé sem kivánja csorbitani, s hogy Magyarország előbbeni státusjogi állásában továbbra is megmarad.

Jelenleg az ausztriai örökös tartományok, tagjai a német szövetségnek. A szövetség iránt kötelezettségei vannak, melyek terhekkel járnak; a szövetség határozatai kötelező erővel birnak minden a szövetséghez tartozó országokban. Magyarország ellenben nem tagja a német szövetségnek. A német érdekek, miket az osztrák tartományok védni s előmozditani kötelesek, reánk nézve idegen érdekek. A szövetséges hatalom, mely az osztrák tartományokban némely tárgyakra nézve parancsoló hatalom, előttünk teljesen idegen. Németországnak lehet háboruja saját érdekében, határai megtámadtathatnak, és azon háboruban Ausztria is köteles részt venni, köteles védni a megtámadott határokat. De az ő háborujok nem a mi háborunk, az ő érdekeik nem a mi érdekeink, ők a mi harczainkban nem állanak mellettünk, nem fogják védni megtámadott határainkat, mert mi nem vagyunk a szövetség tagjai. Ily különböző politikai helyzetü országok között lehet-e szorosabb kapcsolat, mint personalunió? Azon birodalmi tanácsban, melynek tulnyomó többsége a német szövetség értelmében le van kötelezve, mi biztositana minket, hogy akkor, midőn a mi érdekeink és a német szövetség érdekei nem ugyanazok, jogaink méltányoltatni s érdekeink kiméltetni fognak? A szorosabb kapcsolat alárendelne minket az osztrák többségnek, sőt alárendelne a reánk nézve teljesen idegen német szövetség politikájának is, melytől mi viszonzásul semmit nem követelhetnénk.

Felhozzák ellenünk, hogy a birodalom érdeke a legfőbb tekintet, s annak az egyes részek kötelesek saját érdekeiket alárendelni. Nem vonjuk kétségbe ezen állitás igazságát oly birodalomra nézve, mely ugyanazon egy közjogi alapon áll, melynek egyes részei feltétlenül csatlakoztak egymáshoz, melyet szorosabb realunió köt össze. De Magyarország az uralkodó-házzal szerződött, nem az örökös tartományokkal; szerződött az örökösödés felett, nem vala-

mely szorosabb közjogi kapcsolat fölött, sőt még azon szerződésben is kikötötte független önállásának biztositását. Ezen szerződést kész leend Magyarország mindenkor megtartani, de azt megváltoztatni, s helyébe szorosabbat állitani, magát az örökös tartományok érdekeinek lekötni s ez által alkotmányos önállásáról lemondani szándéka bizonyosan nincs. Számtalan jogviszony létezik mind a köz-, mind a magánjog körében, mi az egyik vagy másik félnek alkalmatlan; de ha minden ilyen jogviszonyt föl lehetne forgatni, mert az egyik félnek érdekei annak megváltoztatását kivánják, s kivált ha fel lehetne forgatni olyképen, hogy az egyik fél tartsa meg, a mire kötelezte magát, a másik azonban nem teljesiti a kikötött föltételeket, mert azok neki terhesek: ugy sem a törvény, sem a szerződések nem nyujtanának biztositást, hanem egyedül az erő volna a jognak mértéke.

És ha tekintjük Svéczia és Norvégia példáját, láthatjuk, hogy két állam csupán personalunió mellett is megállhat egymással; s mi, kik az örökös tartományokkal hasonlóul personalunió mellett ugyanazon uralkodóház alatt állunk, közjogilag egymástól függetlenül miért nem állhatnánk meg testvérileg egymás mellett, ha egymás jogait és érdekeit kölcsönösen tiszteletben tartjuk? Midőn mi Magyarország alkotmányos önállását, függetlenségét a hatalom szava ellen védjük, midőn óvakodunk azon szorosabb kapcsolattól, melyet alkotmányunk némi visszaállitásának feltétele gyanánt akarnak reánk kényszeriteni, nem kivánunk ellenségesen fellépni az örökös tartományok alkotmányos népei ellen. Nem akarjuk mi a birodalom fönállását veszélyeztetni, s készek vagyunk azt, a mit tennünk szabad, s mit önállásunk s alkotmányos jogaink sérelme nélkül tehetünk, a törvényszabta szigoru kötelesség mértékén túl is méltányosság alapján politikai tekintetből megtenni, hogy azon súlyos terhek alatt, miket az eddig fenállott absolut rendszer fonák eljárása összehalmozott, az ő jólétök s azzal együtt a mienk is össze ne roskadjon, s a lefolyt nehéz idők káros következései róluk és rólunk elhárittassanak. De csak mint önálló független szabad ország akarunk velök, mint önálló független szabad országokkal érintkezni; csak ezen uton fogjuk érdekeinket és az ő érdekeiket ösz-

hangzásba hozhatni, s határozottan visszautasitunk minden alárendeltséget, minden egybeolvadást, akár a törvényhozás, akár a kormányzat terén, mert ez önállásunk feláldozása volna, mit tennünk merőben lehetetlen.

Szükségesnek látjuk tehát ünnepélyesen kijelenteni, hogy mi az országnak állami alapszerződés által, törvények által, királyi hitlevelek s koronázási eskük által biztositott alkotmányos önállását s törvényes függetlenségét semmi tekinteteknek, semmi érdekeknek fel nem áldozhatjuk, s ragaszkodunk ahoz, mint nemzeti létünk alapfeltételeihez. Ugyanazért meg nem egyezhetünk abban, hogy a közadónak s katonaállitásnak kérdései a magyar országgyüléstől bármi részben elvonassanak. A törvényhozási jogot, valamint mi nem kivánjuk más országokra nézve semmi részben gyakorolni, ugy Magyarországra nézve azt a magyar királyon kivül senkivel mással meg nem oszthatjuk; Magyarország kormányzatát s közigazgatását a magyar királyon kivül senkitől mástól függővé nem tehetjük s azt más országok kormányzatával nem egyesithetjük; nem akarunk tehát sem a birodalmi tanácsban, sem valamely birodalmi népképviseletben résztvenni, s annak rendelkező hatalmát Magyarország ügyei felett el nem ismerjük, s az örökös tartományok alkotmányos népeivel csak ugy, mint önálló szabad nemzet más önálló szabad nemzettel, függetlenségünk teljes megóvása mellett, vagyunk hajlandók esetenként érintkezni.

Másik lényeges tárgy, mire nézve felszólalni kötelességünk, az országgyülésnek kiegészitése.

Sem Erdély-, sem Horváth- és Tótország, sem a határőrvidék, sem Fiume és a Tengermellék közöttünk képviselve nincsenek, mert az országgyülésre meg nem hivattak; pedig ezek is kiegészitő részei az országgyülésnek s a törvények világos rendelete szerint meghivandók lettek volna.

A sanctió pragmatica, a kir. hitlevelek s fejedelmi eskük határozottan kimondják, hogy az ország integritása mindenkor sértetlenül fentartandó. De az integritás sem csupán abból áll, hogy az ország területéből semmi el ne szakittassék, hanem az, a politikai integritást is magában foglalja. Midőn tehát a végrehajtó hatalom

lehetetlenné teszi, hogy az országnak valamely része, vagy a magyar koronához tartozó valamely ország alkotmányszerüleg részt vehessen az ország legfontosabb politikai működésében, s együtt gyakorolhassa a törvényhozás jogát: az ország politikai integritása van megsértve.

A mult idők szomoru eseményei káros félreértéseket idéztek elő közöttünk és nem-magyar nemzetiségü polgártársaink között. Ezen polgártársainknak nemzetiségök érdekében és Horvátországnak közjogi állása érdekében is követeléseik vannak, miket ignorálnunk nem lehet, de nem is akarunk. El vagyunk határozva mindent elkövetni, hogy a félreértések elhárittassanak, s teszünk, mit az ország szétdarabolása s önállóságának feláldozása nélkül tehetünk; hogy a honnak minden nemzetiségü polgárai érdekben s érzelemben összeforrjanak. Ohajtjuk törvényeink azon rendeleteit, mik e részben akadályul szolgálhatnak, közös érdekeink szerint méltányosság alapján módositani, s hogy ezt eszközölhessük, mulhatatlanul szükséges az országgyülésnek mielőbbi kiegészitése.

Erdélynek haladék nélküli meghivását s megjelenhetését semmi sem gátolja. Erdélynek egyesülése Magyarországgal 1848-ban törvényesen létrejött, és pedig a két országnak közös ohajtása folytán, melyet mind a magyar, mind az erdélyi országgyülés ünnepélyesen s egyhangulag kijelentett. Mind Magyarországnak, mind Erdélynek azon egyesülés iránt hozott törvényei ő Felsége által szentesittetvén, azonnal végre is hajtattak. Akkor, midőn az alkotmányosság félretételével absolut rendszer lépett az alkotmányosság helyébe, Erdély Magyarországtól közigazgatás tekintetében ismét különválasztatott: most azonban, midőn Felséged az absolut rendszert megszüntette, okvetetlen meg kell szünni azon rendszer jogtalan következményeinek is; azon törvények tehát, mik Erdélyt Magyarországgal egyesitették, s miket az absolut hatalom ideiglenesen mellőzött, de meg nem semmisithetett, az alkotmányosság elvének kimondásával szükségkép kell, hogy életbelépjenek ismét és az egyesülést ujra kérdésbevonni, e felett ujra határozni, és ez által a kedélyek nyugalmát felzavarni nemcsak törvényszegés, hanem káros politikai tévedés is volna. A tettleges egyesülésnek mielőbbi

végrehajtását pedig megtagadni nem annyi volna, mint Erdélyt nem egyesiteni Magyarországgal, hanem annyi, mint azt Magyarországtól valósággal elszakasztani, és ez a sanctió pragmaticával merőben ellenkezik.

Hisszük, hogy Erdélynek nem magyar nemzetiségü polgárai sem fogják koczkáztatva látni az egyesülés által nemzeti érdekeiket, mert megnyugvást és teljes biztositást fognak találni azokban, miket mi más nemzetiségü polgártársaink irányában határozni s tenni fogunk.

A mi Horvátországot illeti, nem követeljük, hogy az ő kisebb számu képviselőik ellenében a mi nagyobb számunk határozzon az általuk netán előadandó követelések s föltételek fölött. Horvátország saját territoriummal bir, külön állása van, s nem volt soha bekebelezve Magyarországba, hanem kapcsolatban állott velünk, és társunk volt, ki jogainkban s kötelességeinkben, szerencsénkben, bajainkban osztozott. Ha tehát most Horvátország mint ország akar részt venni törvényhozásunkban, ha előbb tisztába akar jőni velünk azon feltételekre nézve, mik mellett közjogi állását Magyarországgal kész öszszekötni, ha erre nézve ugy akar velünk érintkezni, mint nemzet nemzettel: nem fogjuk azt visszautasitani, csak azt kivánjuk, hogyHorvátország ne gátoltassék, miszerint küldöttjeit országgyülésünkhez küldhesse, s ezáltal nekünk is, nekiek is mód és alkalom nyujtassék az értekezést közjogi alapon megkezdhetni.

Mindaddig tehát, mig azok, kik törvény szerint az országgyülésre meghivandók, meghiva nem lesznek, mi az országgyülést kiegészitettnek nem tekinthetjük, s törvények alkotásába s koronázási egyezkedésekbe nem bocsátkozhatunk.

Legfontosabb alaptörvényeink, különösen az 1848-ik évi lényeges közjogi törvények hatályon kivül tétettek. Parlamentáris kormányunk, felelős miniszteriumunk most sincs. Esküttszéki eljárással párosult sajtótörvényünk vissza nem állittatott. Világos törvényeink ellenére a közadó országgyülésen kivül absolut hatalommal állapittatott meg; törvényeinkben ismeretlen s a nemzet által soha el nem fogadott indirect adók hozattak be, s mind a törvény ellen megállapitott direct adó, mind a jogtalanul behozott indirect

adók még most is követeltetnek: sőt hogy az absolut rendszernek igért megszüntetése iránt hitünk végkép elenyészszék, s remény és bizalom keblünkben ujra föl se éledhessenek, keserü gúny gyanánt most legujabban oly rendeletet adott ki az alkotmányellenes absolut hatalom, miszerint a törvénytelen adó fegyveres erőszakkal is behajtatik. És ez azon pillanatban történik, midőn a Felséged által összehivott országgyülés együtt van, s a nemzettől az követeltetik, hogy teljesitse a sanctio pragmatica szerinti kötelezettségét és koronázzon, holott másrészről az ezen kötelezettséggel viszonos feltételek teljesitésére nézve még csak komoly szándék sem mutatkozik. Nem csodáljuk, hogy az absolut hatalom, midőn alkotmányunkat félretette, felfüggesztette egyszersmind ezen törvényeket is, mert parlamentaris kormány, esküttszéki eljárással párosult sajtószabadság, és a nemzetnek azon sarkalatos joga, miszerint országgyülésen kivül semmiféle közadót kivetni s behajtani nem lehet, egyenes ellentétben vannak az absolut rendszerrel. De miután Felséged az absolut hatalomról ünnepélyesen lemondott, és az alkotmányosság ösvényére tért: az absolut hatalom által felfüggesztett törvényeknek tettleg ismét vissza kell állani teljes erejökben.

Szentesitett törvényeket csak azon hatalom függesztheti fel mely azokat alkotta. Alkotmányos országban csak az összes törvényhozás alkothat törvényeket; azokat tehát egyoldalu hatalommal felfüggeszteni, vagy a mit az absolut hatalom, mint rendszerével össze nem férőt, hatályon kivül tett, azt az alkotmányosság mellett is egyoldalulag függőben tartani, ellenkezik az alkotmányosság fogalmával.

A sanctio pragmaticának egyik világos föltétele az, hogy a király minden országgyülésileg alkotott törvényeket megtartson. Törvényeink, miket az absolut rendszer felfüggesztett, rendes törvényhozás utján lőnek alkotva és szentesitve, s mig azok megváltoztatásába a nemzet bele nem egyez, kötelező törvények maradnak, miket hatályon kivül tenni s függőben tartani annyi, mint a sanctió pragmatica világos föltételét megszegni.

Parlamentáris kormány, felelős miniszterium, esküttszéki eljárással párosult sajtószabadság s adó meghatározásának joga az

alkotmányos szabadságnak legerősebb biztositékai. Nekünk ezen biztositékokat megadták szentesitett törvényeink, s mi azoknak megszüntetésében vagy bármi korlátozásában soha meg nem egyezünk, és azoknak ideiglenes felfüggesztését is az alkotmány felfüggesztésének, sőt minden alkotmányosság megtagadásának tekintjük.

Mi teljes jogegyenlőség alapján akarjuk kifejteni s biztositani alkotmányos életünket. Akarjuk, hogy a polgári jogok teljes élvezetére nézve sem vallás, sem nemzetiség a hon polgárai között különbséget ne tegyen, s akarjuk, hogy más nemzetiségü honfitársaink nemzetiségi igényei mindenben, mi az országnak politikai szétdarabolása, s törvényes függetlenségének feláldozása nélkül eszközölhető, még ezen országgyülésen törvény által is biztosittassanak. — De ha felfüggesztett törvényeink teljes erejökben tettleg vissza nem állittatnak, s a jogtalan felfüggesztésnek minden még fenálló jogtalan következményei azonnal el nem töröltetnek: a nemzet, mely most meg van fosztva alkotmányos szabadságának minden biztositékától, nem bocsátkozhatik semmi ujabb törvényalkotási értekezletekbe, semmi egyezkedésekbe, mert miként, s mi czélból alkosson ujabb törvényeket, midőn azt látja, hogy egyoldalu hatalommal felfüggesztett alaptörvényeinek hatálya még akkor is függőben tartatik, midőn a fejedelem a nemzet képviselőit összehivta, hogy alkotmányos müködésöket ismét megkezdjék. Kijelentjük tehát, hogy az absolut rendszer által hatályon kivül tett, s még most is függőben tartott törvényeinknek tüstenti teljes visszaállitását, s az absolut rendszer által jogtalanul behozott, s még tettleg fenálló minden törvényellenes intézkedéseknek, törvénytelenül kivetett terheknek, s azok jogtalan behajtásának azonnali megszüntetését sürgetjük.

Fel kell szólalnunk Felséged előtt azon velünk közlött okiratokra nézve is, mik ő Felségének V. Ferdinándnak a trónról még 1848-ban történt lemondását tárgyazzák. Midőn ő Felsége V. Ferdinánd 1848. december 2-án a császári koronáról lemondott, nem adott ki külön okiratot aziránt, hogy a magyar koronáról is lemond; lemondásában Magyarországot külön meg sem emlitette, hanem azt mintegy a császári korona provincziájának tekintve, átalános le-

mondásába foglalta; s arról Magyarországot külön nem is értesitette. A lemondási okirat tehát magyar közjogi szempontból formájára nézve hiányos, mert Magyarország soha nem volt az osztrák császárságba beleolvadt provinczia, külön koronával, külöln alkotmányos önállással birt, s a magyar király csak a nemzet tudtával s hozzájárulásával mondhatott volna le a magyar trónról.

Mi tehát ünnepélyesen tiltakozunk a dec. 2-ki lemondásnak átalánosságából vonható azon következtetés ellen, mintha Magyarország az ausztriai császári korona provincziája volna; s ragaszkodván alkotmányos önállásunkhoz, tiltakozunk az ellen is, hogy azon lemondás a nemzet tudta s hozzájárulása nélkül történt. De miután az csakugyan tettleg, s változhatatlanul megtörtént, mi az ország jogainak jövendő biztositása végett arra kérjük Felségedet méltóztassék az emlitett formahiány utólagos pótlása tekintetéből V. Ferdinánd ő Felségétől oly okiratot kieszközölni, mely egyenesen Magyarországhoz legyen intézve, s melyben ő Felsége V. Ferdinánd az országgyülést értesitse, hogy ő már 1848-dik évi dec. 2-án a magyar koronáról is valósággal lemondott. Eszközöljön továbbá Felséged, Ferencz Károly ő Felségétől is egy hasonlóul Magyarországhoz intézett értesitést arról, hogy ő Felsége is már 1848-ban lemondott azon örökösödési jogáról, mely őtet ő Felségének V. Ferdinándnak trónróli lemondása után a sanctió pragmatica értelmében illette volna.

Mi ezen okiratokat annak idejében országgyülésileg fogjuk tárgyalni, söt azokat törvénybe is kivánjuk igtatni, hogy legalább utólagosan pótoltassék az, a minek jogszerüleg elölegesen kellett volna megtörténni, s jogaink jövendő biztositására ünnepélyes óvásunknak s az ország utólagos hozzájárulásának magában a törvényben is nyoma legyen.

Több honfitársaink tartózkodnak idegen földön, politikai vádak folytán számüzve a hazából. Többen még most is börtönben sinlödnek. Ugyanazon absolut rendszer számüzte öket, mely a mi alkotmányos szabadságunkat elnyomta. Idegen biróságok által, ide-

gen törvények szerint lettek politikai vádak miatt elitélve, s elitéltetésök az akkor behozott absolut rendszernek volt következménye. De ha ezen absolut rendszer megszünt, ha annak helyébe most az alkotmányosság lép, lehet-e azon megszünt rendszernek következményeit most az alkotmányosság mellett is fentartani?

Mi tehát ez emlitett itéleteknek minden még fenlevő következményeit az alkotmányosság visszaállitásával megférhetleneknek, s ennélfogva megszünteknek tekintjük; s mindaddig, mig politikai okokból számüzött honfitársaink visszatérhetésének minden tettleges akadálya el nem lesz háritva, a letartóztatottak szabadon nem bocsáttatnak, az elkobzott javak vissza nem adatnak, hitünk s bizalmunk nem lesz az absolut rendszer megszüntetésében és az alkotmányosság visszaállitásában; e hit és bizalom nélkül pedig sikeres tanácskozásaink lehetetlenek.

Ezek azok, miket mély tisztelettel, de őszintén s tartózkodás nélkül mindenekelőtt kijelenteni kötelességünknek tartottunk.

Az uralkodásnak végczélja nem lehet a hatalom nagysága; a hatalom csak eszköz, végczél a népek boldogitása. Ha Felséged, ki egykor a hatalom absolut rendszerét hitte legbiztosabb eszköznek arra, hogy népeit boldogitsa, tizenkét évi tapasztalás folytán meggyőződött, miszerint ez uton czélt érni nem lehet, s ezen meggyőződésből az alkotmányosság ösvényére lépett; ha Felséged el van határozva ingatlanul megmaradni ezen ösvényen; ha Felséged azt akarja, hogy a hitnek és bizalomnak megszaggatott gyökerei ujabb szálakat hajtsanak; méltánylani fogja teljes mértékben őszinte előterjesztésünket.

A magyar király csak koronázás által lesz törvényes magyar király, a koronázásnak pedig törvényszabta feltételei vannak, miknek elöleges teljesitése mulhatlanul szükséges. Alkotmányos önállásunk sértetlen fentartása, az országnak területi s politikai integritása, az országgyülésnek kiegészitése, alaptörvényeink tökéletes visszaállitása, parlamentáris kormányunk s felelős minisztériumunk isméti életbeléptetése, s az absolut rendszer minden még fönlevő

jogtalan következményeinek megszüntetése, oly elöleges föltételek, miknek teljesitése nélkül tanácskozás és egyezkedés lehetetlenek.

Kik egyébiránt mély tisztelettel vagyunk

Kelt szabad királyi Pest városában, ezer nyolczszáz hatvanegyedik év Szent Jakab hava hatodik napján tartott országos üléseinkből

Császári Királyi Felségednek legalázatosabb szolgái:

Magyarországnak országgyülésileg egybegyült Főrendei és Képviselői

Gróf Apponyi György s. k.
a Fő-Rendü ház elnöke.

Ghyczy Kálmán s. k.
a képviselőház elnöke.

Gróf Károlyi Gyula s. k.
a Fő-Rendü ház jegyzője.

Tanárky Gedeon s. k.
a képviselőház jegyzője.

Kivülről:

Ő Császári Királyi Felségének Első Ferencz Józsefnek stb. stb. legkegyelmesebb Urnak

Bécsben.

Elnök: Most az aláirást fogjuk teljesitni, a t. ház rendelete szerint én és Tanárky jegyző ur, ki a mai jegyzőkönyvet is vinni fogja. (Aláirják.) Keglevich B. fölolvassa a külső czimet. „Ő cs. k. Fölsége Ferencz József stb. stb., legkegyelmesb úrnak Bécsben.“ (Jól van!)

Elnök: Az aláirás igy megtörténvén, a föliratot a mélt. Főrendekhez Tanárky jegyző úr viendi át, hogy az aláirás ott is megtörténhessék, — és ez megtörténvén a bepecsétlést az elnökök fogják eszközölni. Ezen fölirat jelen alakjában újra kinyomatni és a t. ház tagjai közt kiosztatni fog. (Helyes!)

Most már nincsen egyéb hátra, mint hogy szerencsém van jelenteni, miként távollétem alatt az elnökséget Podmaniczky Frigyes alelnök úr viendi, magamat pedig nagybecsü szives hajlamukba ajánlom. (Éljen! Járjon szerencsével!)

Ezzel az ülés d. u. 6$^3/_4$ órakor föloszlott.

A felsőház XVI-ik ülése

— jul. 6-án esti ½7 órakor. —

Az elnök jelenti, hogy a képviselőház jegyzője aláirás végett áthozta a felterjesztendő feliratot, mely ha a főrendek kivánják, fel fog olvastatni. Miután a ma reggeli ülésen a nélkül is felolvastatott, a ház felolvasottnak tekinti. Az elnök és jegyző aláirják a nevezett okmányt, mi alatt a ma reggeli ülés jegyzökönyve meghiteltetik. Az elnök bucsuszavaira: „remélem, nem sokára lesz szerencsém a főrendekhez“ az ülés „vezérelje a szerencse extiádat!“ kiáltások közt oszlik szét.

A képviselőház LVII-ik ülése

—julius 10-én reg. 10 órakor. —

Elnök: Podmaniczky Frigyes báró.

A jul. 6-kán tartott LV és LVI ülések jegyzőkönyveinek hitelesitése után elnök felolvastatja az igazoló bizottmánynak Máriássy Béla abonyi képviselő megválasztásáról szóló jelentését. Ennek alapján Máriássy Béla igazolt képviselőnek jelentetett ki. — Elnök jelentést tesz a Palóczy arczképének elkészittetése iránti eljárásáról. Az arczkép kerettel együtt 360 frtba kerülend a művészszel kötött szerződés szerint. — Luzsénszky Pál b. beadja jelentését a Blaskovics Pál választása ellen általa eszközlött vizsgálat felöl. — Elnök ezek után jelentést tesz a beérkezett iratok felöl: Balassa-Gyarmat város urbéri ügyben folyamodik; Makóváros a mindszent-abádi tiszaszabályzó-társaság ellen panaszkodik. Torontálmegye bejelenti a temesvári postaigazgatóságnak körlevelét, mely által a postahivatalnokok a közérzületre való őrködésre és a felöl teendő feljelentésre szólitatnak fel; Csik-Gyergyó és Kászonszék kérik az országgyülést, hogy annak idejében a székelyek urbéri viszonyait is vegye tekintetbe, nem különben kijelentik, hogy a ház feliratát magukévá

teszik. Szatmárváros az adó iránti végzést közli. Árvamegye a t. sz. mártoni tót értekezlet végzései ellen annál inkább is tiltakozik, mert az árvamegyei tótság az első alispán közelebbi körútja alkalmával azon óhajtását jelenté ki, hogy iskoláiban a magyar nyelv is tanitassék. Szamos-Ujvár Teleki halála miatti fájdalmát fejezi ki. Egy név nélküli kérvény a latin nyelv behozatalát inditványozza.

Ezután a bécsi küldetéséből visszatért elnök Ghyczy Kálmán a felirat átadásáról következő jelentést tett:

Jelentés

a f. hó 6-kán kelt felirásnak Ő Felségének lett átadásáról.

Az országgyülés mind a két házának egyértelmü határozata által a f. hó 6-kán kelt felirásnak Ő Felségének személyesen leendő átadására a főrendek elnöke nmgu gróf Apponyi György urral kiküldve levén: miután kiküldetésünk Ő Felségének gr. Apponyi György úr által táviratilag bejelentetett s e jelentés következtében f. hó 7-kén szintén táviratilag arról értesittettünk, hogy Ő Felsége bennünket e felirás átvétele végett f. hó 8-kán kegyelmesen fogadni méltóztatik: ennek folytán azonnal Bécsbe útnak indulván, f. hó 8-kán az e végre kijelelt s tudtunkra adatott délutáni két órakor a cs. kir. várlakban megjelentünk, s ott keresztül menve az előszobákon, melyeknek elsejében számosabb udvari házitisztek, másodikában pedig több cs. kir. belső testőrök állottak, Ő Felsége által belső szobáinak egyikében következő módon fogadtattunk:

Ő Felsége a nevét viselő huszár-ezrednek egyenruhájában panyókásan és karddal övezve s nmgu b. Vay Miklós, gr. Szécsen Antal, Szögyényi László és első hadsegéde gr. Crenville Boulier Ferencz urak által környezve állott, midőn elejébe bocsájtattunk, s ez alkalommal Ő Felségét gr. Apponyi György úr következő beszéddel üdvözölte:

„Felséges Császár és Király
Legkegyelmesebb úr!

Az országgyülésileg egybegyült Magyarország főrendeinek és képviselőinek megbizásánál és Felségednek legkegyelmesebb enge-

delménél fogva szerencsénk levén Felséged előtt megjelenhetni a végett, hogy az országgyülésének feliratát mély alázattal átnyujthassuk; szoros kötelességünknek ismerjük Felséged előtt kinyilatkoztatni: miszerint az országos főrendek és képviselők Felségednek m. h. 30-án kelt legkegyelmesebb leiratából annál nagyobb fájdalommal értették meg az okokat, melyek a feliratnak elébbi átnyujthatását akadályozták, minél távolabb estek czéljaik Felséged fejedelmi jogainak bármikénti félreértésétől avagy kétségbevonásától, mit is tényleg bebizonyitandók, siettek Felségednek legmagasabb akaratát betölteni s közakaratból eredt egyhangu végzéseik által eltávolitani mindent, a mi az abbeli magyarázatnak alkalmul és az érintett akadálynak okul szolgál; mitsem ohajtván buzgóbban mint azt, hogy őszinte felszólalásuk minél elébb vehesse igénybe Felségednek legmagasabb figyelmét és igazságszerető méltánylatát, a legalázatosabban esedezvén Felséged előtt, hogy az ezen feliratban nyiltszivüen kifejtett, a trón és hazánk javát egyiránt érdeklő kivánatokat atyailag méltányolni és teljesiteni méltóztassék."

Ezután én ekképen szólottam:

„Felséges Császár és Király
Legkegyelmesebb úr!

Magyarország országgyülésileg egybegyült főrendeinek és képviselőinek feliratát Felségednek ezennel mély tisztelettel átnyujtani szerencsénk van. Az országnak abban, az országgyülése által Felséged és a haza irányában egyiránt kötelességében álló nyilt őszinteséggel törvényeink alapján kifejezett hő kivánatai foglaltatnak, melyeknek valósitását épen úgy lételének és jólétének föltételeül, mint a korona hatalmának s méltóságának minden jövendő időkre szilárd biztositékául tekinti.

Méltóztassék Felséged az összes nemzet forró közohajtásának tiszteletteljes nyilvánitását kegyesen fogadni."

Beszédem végeztével az országgyülésileg egybegyült főrendek és képviselők bepecsételt kéziratát legmagasabb kezeibe átadtam, melyet ő Felsége átvevén, hozzánk magyar nyelven a következő szavakat intézni méltóztatott.

„Megelégedéssel értettem az országos rendek és képviselőknek minap nyilvánitott kivánságom teljesitésében tanusitott köteles készségüket, remélve, hogy ugyan ily érzelemmel fogadandják jelen felirásra az ország java és népeim közboldogsága érdekében adandó válaszomat; ezt az országos rendekkel és képviselőkkel mielébb tudatni fogom."

Mi pedig kiküldetésünket ekképen bevégezvén, ő Felségének szine elől eltávozánk.

Kelt Pesten jul. 9. 1861.

Ghyczy Kálmán,
a képviselőház elnöke.

Kinyomatni rendeltetett. Meg kell jegyeznünk, hogy a képviselőház elnökének a jelentésben felolvasott beszéde, különösen ennek azon helye, hogy az ország „kivánatainak valósitását épen úgy lételének és jólétének feltételeül, mint a korona hatalmának 's méltóságának minden jövendő időkre szilárd biztositékául tekinti", a ház által helyeslő éljenzéssel fogadtatott.

Ráday G. gr. mint a kérvényi választmány elnöke, jelentést tesz a felől, hogy a választmány a kérvényeket átvette, de hogy munkálatának sikerét a t. ház is tapasztalhassa, felhatalmazást kér ez iránt, hogy a kérvényeket osztályozhatván a sürgetősbeket kivételesen tárgyalhassa s egyelőre csak ezek felől tehessen jelentést.

Helyeseltetett.

Ezután a napirendre tért a ház.

Felolvastatott az ideigl. országház iránt beadott tervek megvizsgálásával megbizott választmány jelentése.

Az elnök az ülést félórára felfüggeszté oly czélból, hogy a képviselők a beadott terveket megtekinthessék.

Kubinyi Ferencz azonban a tárgyalásnak a feliratra keletkezendő leirat megérkezéseig való elhalasztását inditványozza, mert meglehet, hogy az országnak ez időben ideiglenes országházra szüksége nem leend.

Lónyay Menyhért azon megjegyzésére, hogy az elnök kijelentése szerint az érdemleges tárgyalásba csak a szünidő után fog ereszkedni a ház, az inditvány tárgyalása mellőztetett.

Az ülés folytattatván, Lónyay Menyhért szólal föl, kissé bővebben ugyanazt adván elő, mi a jelentésben foglaltatik. Az országház fölépitését mindenesetre tanácsosnak véli már csak azért is, nehogy alkalmas helyiség hiánya ürügyül használtassék valamikor a végre, hogy az országgyülés ne a törvény szerint Pesten, hanem Budán tartassék.

Bónis Sámuel e tárgyat elnapoltatni kéri mindaddig, mig a föliratra a válasz Bécsből meg nem érkezik, mert könnyen meglehet, hogy Ő Felsége az igéret szerint csakugyan oly őszintén nyilatkozandik, hogy nem lesz szükség országházra, s e tekintetből nem kivánna szóló Pest városa s a m. k. egyetem hazafiui készségével visszaélni. Az országgyülésnek Pesten tartását illetőleg pedig úgy vélekedik, hogy ki alkalmas helyiség hiánya miatt képes volna Budára menni országgyülésre, azt bizonyára bármily országház nem fogja visszatartani.

Benczúr Miklós ellenkező értelemben nyilatkozik, az országház fölépitését kivánván azért is, mivel a muzeumnak jelenleg használt terme nem fogadja be az összes képviselőket, ha majd kiegészittetik az országgyülés.

Deák Ferencz látja, mikép arra nézve közös ugyan a vélemény, hogy — ha lehet — föl kellene épiteni az országházat, mert a most használt terem kényelmetlen; de sokan aggódnak, hogy mielőtt az épitendő ház használtatnék, az országgyülés szétmegy. S ez utóbbi tekintetet csak akkor nem tartaná szóló nyomatékosnak, ha a költség a pénztárban levő készpénzzel födöztetnék. Nem Pest városa érdekéből beszél szóló, habár pest-belvárosi kerületbeli képviselő, hanem mint országos képviselő, kinek mint ilyennek, nem szabad előre azt gondolni, hogy az ország igazságos követeléseinek nem fog elégtétetni, habár ez nem lehetetlen, miután a törvény világos értelme ellen az alkotmány is fölfüggesztetett. A tárgyat bővebb megvizsgálás végett a 9 osztálynak véli átadandónak, mely eddig úgyis keveset dolgozott, s addig mig a resolutio Bécsből megjő, épen készen lesz jelentésével. (Közhelyeslés.)

Ez utóbbi inditvány elfogadtatik s határozatul mondatik ki.

Miután a mára ugyan már napirendre kitüzve volt határozat

iránti javaslat csak ma közöltetett a tagokkal, a szabályok szerint pedig minden javaslatnak a tárgyalás előtt legalább 3 nappal kell közöltetni, Kubinyi Ferencz és Beniczky Lajos inditványára a legközelebbi ülés — rendkivüli eset kivételével — csak jövő hétfőre tüzetik ki.

12 órakor az ülés eloszlott.

A képviselőház LIX-ik ülése

— *julius* 15-*én*. —

Elnök: Ghyczy Kálmán. Jegyző: Csengeri Imre:

Az utolsó ülés jegyzőkönyvének hitelesitése után elnök Ghyczy K. jelentést tesz a beérkezett iratok felől.

Nagyszombatváros óvását küldi be a t.-sz.-mártoni tót értekezlet határozatai és kérvénye ellen, kijelentvén, hogy inkább ohajt a hon utolsó faluja, mint a tervezett tót kerület fővárosa lenni. Trencsénmegyének 80-nál több községe a birák és elöljárók aláirásával ellátott tiltakozást küldenek be tót nyelven a t.-sz.-mártoni értekezlet ellen; hasonlókép azon megye mizsei kerületének még számos községe.

Enying község jelenti a háznak, hogy május 6-tól kezdve eleinte 150, majd 330, végre 580 katona által sanyargattatván, most adójának egy részét befizette.

A Hajdukerület jelenti, hogy Vámos-Pércsen az adó erőszakkal szedetik, hol is a mihályfalviak korcsmai rendetlenkedéseért külön katonai megszállás nyomja a népet. A nép tür.

Borsodmegye a miskolczi kath. gymnasium 6 osztályra emeltetését kéri s az abban fizetett jogellenes dij ellen tiltakozik.

Egy gömöri község urbéri ügyben, Nyitra alváros önálló hatóságért folyamodik.

Bemutattatik Bárczay Ödön ujan választott alsó-vizsolyi képviselő választási jegyzőkönyve.

A budai magyar szinház-bizottmány ez ügy pártolására hivja fel a házat. Az elnökség ivet nyit e czélra.

Kozma Imre győri képviselő javaslatot nyujt be a nemzetiségek megnyugtatására.

Olvastatik a határozati bizottmány jelentése.

A bizottmány előadója Lónyay Menyhért e fontos ügy bővebb megérlelése szempontjából a jelentést az osztályoknak kivánja kiadatni. Helyeseltetett.

Zsarnay I. a felirást több nyelvre leforditatni inditványozza, hogy mindenki megértse azt.

Bónis S., ezt az illető képviselők teendőjeül tekinti inkább, az inditványt mellőzendőnek tartja.

Ily véleményben van Tisza Kálmán is, annyival inkább, mert, szerencsénkre, a nép a feliratban kifejtett elveket érti, érzi s nem szükségeli a magyarázatot oly czélból, hogy jogaihoz ragaszkodjék.

A bizottmányi elnökök az ülések idejét meghatározván s elnök a 9. osztályt szerdán reggelre hiván egybe, az ülés befejeztetett.

A közelebbi ülés csütörtökön lesz.

A képviselőház LX-ik ülése

— *julius* 18-*kán.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Jura György.

Meghitelesittetvén a mult ülés jegyzőkönyve, elnök bemutatja az ujabban érkezett iratokat, melyek is a következők:

Csanádmegye közönségének a képviselőházhoz intézett fölirata, melyben annak bizalmat szavaz.

A Hajdu-kerület hét városa közönsége panasza a törvénytelen adónak erőszakos behajtása iránt.

Szentimrey György képviselő, orvosa rendelete folytán fürdőt kénytelenittetvén használni, a képviselőháztól hat hétrei távozásra kér engedelmet.

Özv. Burián Pálné, szül. Virág Rozália a néhai férje által összeszerzett könyvgyüjteménynek a muzeum számárai megszereztetése iránt tesz ajánlatot.

Ezután Nagy Szabó Ignácz, veszprémmegyei ugodi kerületbeli képviselő folyamodványa olvastatik föl, melyben a megválasztása iránt elrendelt vizsgálat mielőbbi foganatosittatását kéri.

Halász Boldizsár, mint az e tárgyban kiküldött vizsgáló késedelmét illetőleg azzal menti magát, hogy az eddig fönforgott fontos kérdések tárgyalása tartá őt vissza kiküldetése teljesitésétől. Egyébiránt azt inditványozza, hogy miután a kérdéses választásra vonatkozó panaszra nézve indokolt ellen-panasz adatott be a nevezett képviselő pártja részéről, az egész ügy véleményadás végett ujra adassék át az igazoló bizottmánynak, mely most azon ellenkérvényt is tekintetbe fogja vehetni.

Hasonló értelemben nyilatkozik Szabó György. Figyelmezteti a házat, mikép a választás ellen beadott panaszt fontossá csak azon körülmény tette, hogy 17 helység elöljárói által volt aláirva, de hogy ez a felsöbb megyék választókerületeinél nem jöhet annyira tekintetbe, mint jöhetne az alföldön, hol egy-egy választókerület csak 3—4 községet foglal magában, mig a felsőbb megyékben — nevezetesen Veszprém és Vasmegyében is — 40 községet is számlál egy kerület.

Ivánka Imre ugy látja, mikép a szőnyegen forgott fontos tárgyalások közt annyira voltak szabad időközök, hogy némelyek még Mármarost is bejárták; s annyival inkább lehetett volna a közel Veszprémben a ház végzésének eleget tenni.

Beniczky Lajos. Ha minden ujonnan érkezett irat felfüggeszthetné a már elrendelt vizsgálatot, akkor az ügy soha sem intéztetnék el végképen. — Azért szóló nem pártolja Halász Boldizsár véleményét, melyszerint a Nagy Szabó Ignácz megválasztása iránti kérdés az időközben érkezett okmány folytán ujabb véleményadás végett ismét az ig. bizottmányhoz lenne utasitandó. (Közhelyeslés.)

Elnök kimondja a határozatot, mely szerint Halász Boldizsár oda utasittatik, mikép a ház végzésének eleget téve a N. Szabó I.

képviselő választása iránt elrendelt vizsgálatban mielőbb járjon el.

Lónyay László uj inditványnyal lép föl, mely körülbelöl a következő: „Mondja ki a ház, hogy mig a törvénytelenül kivetett adónak Magyarországon az Európa területén hallatlan és csak tatárrabláshoz hasonlitható módon katonai hatalommal eszközölt behajtása meg nem szüntettetik, mindaddig sem a várva várt leirat, sem semmiféle más országos dolog tárgyalásához nem fog.“ Ez inditvány indokolását szóló későbbre hagyja. (Közhelyeslés.)

Elnök szerint ezen inditvány le fog iratni az inditványok könyvébe, s tárgyalására a ház kitüzendi az időt.

Ennek folytán a napirendre — az igazolási tárgyakra — térvén át, Szilágyi Virgil, mint a 9-es állandó igazolási bizottmány nak előadója, felolvassa a bizottmánynak Bárczay Ödön abaujmegyei képviselő választására vonatkozó s az igazolást ajánló jelentését, mely a ház által egyértelmüleg elfogadtatik.

Fölolvastatik az ig. bizottmánynak Joannovics Konstantin krassómegyei lugosi kerületbeli képviselő választására vonatkozó — vizgálatot ajánló — jelentése, ugy szintén a választás ellen beadott panasz és az illető jegyzőkönyv.

Popovics János a bizottmány véleményét nem pártolván, az illető képviselőt igazoltnak kivánja tekintetni, minthogy egy zászló elvételéből még nem következik, hogy az ellenpárt szavazási joga gyakorlatában gátoltatott.

Hasonló értelemben nyilatkozik Babest Vincze, a vizsgálatnak nem látván semmi lehető eredményét, melyért az elrendelendő volna. Ha ugyanis a vizsgálat folytán e választás megsemmittetik, az uj választásnál ismét csak Joannovics K. fog megválasztatni; ha pedig igazoltatni fog a nevezett képviselő, akkor ugyis fölöslegesnek fog a vizsgálat kitünni.

Kállay Ödön vizsgálat elrendelését ajánlja.

Kalauz Pál a kérdéses választás megsemmitését kér.

Besze János szintén inkább a választás megsemmitését óhajtaná. Az illető képviselőben oly egyént lát, ki a 12 év alatt a zsar-

nokság rendszerét gyakorolván, most a szabadság terén akar bajnok lenni, hogy a konkolyt elhinthesse.

Beniczky Lajos vizsgálatot kiván elrendeltetni.

Elnök a többség kivánatához képest kimondja a határozatot, mely szerint Joannovics Konstantin választása iránt vizsgálat fog eszközöltetni.

A ház a vizsgálat foganatositására közfelkiáltással Missics Jánost kivánja kiküldetni, ki azonban e megbizatást el nem fogadja, mivel a kérdéses képviselővel nem él egyetértésben, mi a részrehajlás gyanuját ébreszthetné; ajánlja azonban Sulyok Mór képviselőt.

Ennek folytán a ház egyértelmüleg az épen jelen nem levő Sulyok Mór képviselőt küldi ki a kérdéses vizsgálatra.

Szilágyi Virgil olvassa az ig. bizottmány javaslatát Várady Gábornak mint kiküldött vizsgálónak a Dobrzansky Adolf sárosmegyei zborói kerületbeli képviselő választása iránt eszközlött vizsgálat fölötti jelentése folytán.

Patay István nem pártolja az ig. bizottmány véleményét, — mely szerint az illető igazoltnak lenne nyilvánitandó, — hanem megsemmittetni kivánja a választást, a 96 ftnyi vizsgálati költségben pedig a választási elnököt véli elmarasztandónak.

Hasonlókép nyilatkozik Vajay Károly és Bujanovics Rudolf.

Bernáth Zsigmond arra figyelmeztet, mikép először az illető osztály mondott véleményt Dobrzanszky választása iránt, most pedig a 9-es igazoló bizottmány; és pedig először csak a jegyzőkönyv s a panaszok nyomán, most pedig a vizsgálat eredménye alapján mondatott vélemény.

A szavazásnál a ház egyértelmüleg a választás megsemmisitése mellett nyilatkozott.

A vizsgálati költségekben Madarász József és Ivanka Imre a választási elnököt, Halász Boldizsár az egész szavazatszedő bizottmányt, Csiky Sándor, Beniczky Lajos, Mihályi Gábor és Böszörményi László, a választási elnököt, Bánó Miklós pedig a választási elnökön kivül a két izgató lelkészt kivánja elmarasztatni.

A szavazásnál a többség az illető választási elnököt marasztalja el a vizsgálati költségekben.

Az ülés 1 órakor befejeztetvén, elnök kijelenti, miként a holnapi ülésben az igazolási tárgyak fognak folytatólag fölvétetni.

A képviselőház LXI-ik ülése

— *julius* 19-*kén.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Keglevich Béla gr.

Jura György j. fölolvassa a mult ülés jegyzőkönyvét.

Bezerédi Lászlónak két észrevétele van e jegyzőkönyvre nézve. Nélkülözi ugyanis abban először Bárczay Ödön k. igazoltatásánál a szokásos 30 napi nyilt határidő megemlitését, másodszor pedig Dobrzanszky Adolf választása megsemmitésének indokolását. (Közhelyeslés.)

Bónis Sámuel az e választás megsemmitése iránti itéletet szintén indokoltatni kivánja.

Patay István ezen indokolásnál a választás törvénytelen félbeszakitásán kivül azon körülményt is fölemlitendőnek véli, miszerint 11 szavazatot vettek be a választásnál más kerületből. (Helyes!)

Elnök kimondja a határozatot, mely szerint a jegyzőkönyv a fönebbi inditványok értelmében meg fog változtatni.

Időközben Liptómegye Rózsahegy mezővárosa közönsége részéről érkezett nyilatkozat a képviselőházhoz, melynek tartalma tiltakozás a turócz-szt.-mártoni értekezlet ellen, s bizalmi szavazat a képviselőház irányában. (A nemzetiségi ügyben müködő bizottmányhoz utasittatik.)

Bácser János és Ferencz zombori, és Antal doroszlói (bácsbodrogmegyei) lakosok nevöknek Bácskaira leendő változtatása iránt folyamodnak. (A kérvényi bizottmánynak adatik át.)

Ezután a napirendre kitüzött igazolásra tér át a ház.

Szilágyi Virgil mint a 9-es állandó ig. bizottmány előadója, fölolvassa annak jelentéseit.

Pulszky Ferencz Nográdmegye szécheni kerületében megválasztott képviselőre nézve az iratok rendben találtatván, a nevezett képviselő — a bizottmány javaslata szerint is — egyhangulag és nagy éljenzéssel igazoltnak nyilvánittatott.

Blaskovics Pál hontmegyei képviselőt a bizottmány Luzsénszky Pál b. kiküldött vizsgáló jelentése folytán igazolandónak nyilvánitván, ez a ház által egyértelmüleg helybenhagyatott, a költségekben Halász Boldizsár inditványára azok marasztatván el, kik a vizsgálatra okot szolgáltatott alaptalan panaszt beadák. A költségek behajtása iránt az illető megyehatóság fog elnökileg fölszólittatni.

Hasonlókép egyhangulag elfogadtatott a bizottmány azon javaslata is, mely szerint Luzsénszky József zemplénmegyei n. mihályi képviselő — kinek megválasztatása iránt Károlyi Ede gr. volt a vizsgálatra kiküldve — szintén igazoltnak tekintendő. A költségekben itt is azok marasztatnak el, kik a vizsgálatra alaptalanul okot szolgáltattak.

Ürményi József nemcsak a költségek beszedésére véli az illető megyehatóságot fölszólitandónak, hanem arra is, hogy bünvádi vizsgálatot kezdjen, miután a választás elleni panasznál aláirások hamisitása is fordult elő.

Bónis Sámuel fölöslegesnek tartja, hogy a képviselőház gondoskodjék erről, miután az a megyehatóságok dolga. (Közhelyeslés.)

Ürményi József inditványa nem fogadtatik el.

Elnök jelenti, mikép más tárgy a napirendre kitüzve nem levén, s az osztályok, valamint a megválasztott bizottmányok a rájuk bizott tárgyak iránti jelentéseket még be nem advány, előre nem tüzetik ki a legközelebbi ülés napja ; hanem mihelyt valamely jelentés be fog adatni, vagy más fontos tárgy forduland elő, elnök az ülést a szokott módon azonnal kihirdetendi. (Helyes !)

Az ülés 11 órakor fejeztetett be.

A képviselőház LXII-ik ülése

— *julius* 22-*én*. —

Elnök: Ghyczy Kálmán: A mai ülés jegyzőkönyvét Tanárky jegyző ur fogja vezetni; a szólókat Csengeri jegyző ur jegyzendi föl. Mindenekelőtt a legközelebbi ülés jegyzőkönyve fog meghitelesittetni.

Keglevich jegyző fölolvassa a LXI. ülés jegyzőkönyvét, mely észrevétel nélkül helybenhagyatik.

Elnök: A fölolvasott jegyzőkönyv tehát e szerint meghitelesittetik. — Egy legfelsőbb kézirat érkezett kezemhez, melyet bemutatni ezennel szeremcsém van s mely kihirdetendő, a. t. ház előtt föl fog olvastatni. Méltóztassanak figyelemmel végig hallgatni e fontos iratot.

Tanárky jegyző fölolvassa ezen, f. hó 21-én Bécsben kelt s Ferencz József Ő Felsége és Forgách főkanczellár és Beke Kálmán udvari tanácsos aláirásaikkal ellátott leiratot, melyet a ház méltóságához illő csendben, nemes magatartással és példátlan türelemmel s higgadtsággal végig hallgatott, ingerültségnek vagy nem higgadtságnak nem számitván be természetesen azt, hogy némely pontnak fölolvasása fölött a visszatetszés akaratlanul is derültebb kifejezésben kényszerült mutatkozni a haza jogait és törvényeit világosan ismerő s azokhoz rendületlenül ragaszkodó képviselők és hallgatók komoly arczain.

E legfelsőbb leirat e következő:

Első Ferencz József Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar-, Cseh-, Halics- és Lodomér országok apostoli, ugy Lombardia-Velencze Illiria királya; Ausztria főherczege stb. Hű Magyarországunk s az ahoz kapcsolt részek zászlósainak, egyházi és világi főrendeinek és képviselőinek, kik az általunk 1861-ki apr. 2-ára összehivott országgyülésen egybegyültek, üdvöt és kegyelmünket.

Kedvelt Hiveink!

Miután az országosan egybegyült főrendek és képviselők Szt.-István hava 30-án kelt legmagasabb leiratunkban hozzájuk intézett

abbeli felszólitásunknak, melyszerint a Hozzánk intézett legalázatosabb fölirat oly alakban előterjesztendő vala, hogy annak elfogadhatása az Általunk bármely megtámadás ellen mindig megőrzendő korona méltóságával és uralkodói öröklött jogainkkal összeegyeztethető legyen, köteles készséggel megfelelni el nem mulasztották; mi felőli legmagasb megelégedésünket az országosan egybegyült főrendek és képviselőknek már ki is jelentettük: örvendezésünkre szolgál, élénk óhajtásunk s adott igéretünkhez képest az emlitett feliratban foglalt nagyfontosságu kérdések iránt őszintén nyilatkozhatni, hogy ekképen nyilt és határozott értekezés alapján a létező nehézségeknek üdvös és állandó elháritása elérethessék.

A jelen országgyülés egybehivásával azon ösvényre kivántunk lépni, melyen Magyarországunk alkotmányos kormányzását gátló akadályok törvény utján megszüntessenek, s a közötte s a többi országaink és tartományaink között fennálló válhatlan kapcsolatból eredő viszonyok az összes birodalom igényeinek megfelelőleg a törvényhozói hatalom által olykép szabályoztassanak, hogy az ez érdemben hozandó határozatok a nemzet érzelmeivel találkozván, a mulhatlanul elintézendő feladatok az országgyülésseli törvényes megállapodás utján, — kizárva minden más módot, — nyerjenek megoldást.

A mennyiben az országos főrendek és képviselők emlitett feliratában mult évi m. szent hó 20-án kelt oklevelünk, oly értelemben emlittetik, mintha ez Magyarországunknak a pragmatika sanctióban biztositott önállóságával merő ellentétben állana; Mi ugyan elismerjük, hogy a magyar országgyülés ezen oklevelünk tartalmánál fogva, az adó, valamint azon tárgyak iránt, melyek a katonáskodási kötelezettség módjára s annak szabályozására vonatkoznak, az előbbi törvényektől eltérőleg — t. i. az egész birodalom többi alkotmányos képviselőivel egyetemben —tanácskozandik, ebből azonban Magyarországnnk alkotmányos önállósága biztositékainak veszélyeztetését nem következtethetjük, sőt épen ellenkezőleg, a közös érdekeknek többi királyságaink s országaink szabadon választott képviselőivel leendő közös tárgyaltatásából azoknak csak megszilárdulását vár-

hatjuk. Figyelmeztetjük egyszersmind az országgyülésre egybegyült főrendeket és képviselőket azon körülményre, miszerint befolyásuk ezelőtt a közadózásnak csak csekély részére terjedett ki, nem pedig mint az emlitett oklevelünk értelmében történendik, az adó és pénzügy minden tárgyaira; figyelmeztetjük továbbá az 1723. I. és II. t. cz.-ben elfogadott pragmatika sanctió szó szerinti értelmére, mely ezen tczikkek világos tartalma szerint nemcsak azért léptetett életbe, hogy Magyarországunk külső és belső megtámadások ellen sikeresebben megvédessék, és trónüresedési időközök alkalmával könnyen keletkezhető s az ország történetéből gyászosan ismert belvillongástól megóvassék, hanem hogy Magyarországunk, s többi királyságaink és országaink közötti kölcsönös egyetértésnek és egyesülésnek minél szilárdabb közös támpontjául szolgáljon.

Valamint már a jelen országgyülésre szóló meghivó leveleink is tanusitják, miszerint szilárd akaratunk a koronázási hitlevél kibocsátása iránti ősi szokást teljes épségében fentartani, ugy az izgatott kedélyek lecsillapitása s minden alaptalan aggodalmak óhajtott megszüntetése végett most is nyiltan elismerjük, miszerint Magyarországunk ugy a személyekre, mint a kormányzat rendszere és alakjára nézve az ország ősi alkotmányának megfelelő módon lészen kormányzandó; hogy tehát a sz. István koronájához tartozó országoknak a birodalomba beolvasztása valamint szándékunkban nincsen, ugy atyai szivünktől távol áll, hogy ebből ugyan az országnak belügyei önkormányzatát, mint ez az 1790: 10-dik t. czikkben megállapittatott, következtethetjük; de valamint ebből semmikép sem következik, hogy Magyarországunk s többi országaink és tartományaink között létező válhatlan kapcsolatot csak az uralkodó ház egysége képezze, ugy azon állitást is, hogy Magyarországunk és egyéb országaink közötti viszony egyszerü személyes unio legyen Magyarországnak törvények s a történelem folytában tettleg kifejlődött államjogi állása világosan megczáfolja.

A trón egysége, a közös hadsereg s birodalmunk közös pénzügyeinek központi vezetése a birodalom feloszthatlanságát és szétválhatlanságát szentesitő pragmatica sanctiónak természetes következménye s valamint uralkodó családunk trónra lépte óta Magyar-

országunk a külföld irányában soha külön képviselve nem volt, s jelenleg is az európai nagyhatalmasságok körében többi tartományainkkal egyetemben az ausztriai birodalom nevezete alatt foglaltatik, ugy Magyarország az állam közszükségleteinek fedezésében és terheiben minden időben résztvenni, s azon terheknek és áldozatoknak egy részét elvállalni tartozott, melyek a leviharzott harczi események folytán népeim vállaira nehezültek, a mit ez az 1741 : 63, 1706 : 1, 1805 : 2. 1807 : 2, 1808 : 6, és több más törvényczikkekből kiderül.

Háromszázados közös uralom és közösen átélt események által Magyarország birodalmunk egyéb országaival sokkal szorosabb viszonyba lépett, semhogy azt puszta személyes unionak nevezni lehetne.

Ezen szorosabb viszony az 1723 : 1 és 2-ik törv. czikk minden szavában ki van jelentve és következményeiben félreismerhetlenül igazolva.

Az 1723 : 21. és 98-ik t.-czikk. III. szakasza nem különben a 109. és 114. t.-czikkek világosan azon központi kormányra utalnak, melynek hatásköréhez a Magyarországot s a többi tartományokat közösen érdeklő minden ügyek elintézése tartozott, de a birodalom közérdekei iránti gondosságának ragyogó jelét adta a magyar törvényhozás, midőn az 1741 : 4-ik t.-czikk 4-ik szakaszában oly czélból, hogy Magyarországnak kormányzata a birodalom többi részeinek kormányzatától el ne különittessék és ellentétben az országgyülési feliratban emlitett, a Nádor gyámnoki jogát érdeklő 1785 : 2-ik t.czikk Ferencz császárt dicső emlékezetü Mária Terézia magyar király felséges férjét nemcsak uralkodó társnak nevezte, hanem a trónörökös kiskorusága esetére Magyarországra nézve is annak törvényes gyámságát reája ruházta azon világos kijelentéssel, hogy ő Magyarországot a birodalom többi tartományaival együtt atyai s gyámsági hatalmánál fogva közösen kormányozhassa.

A pénz és hadügyek közös kormányzatát és igazgatását elvitázhatlan tények egész sora bizonyitja, melyek tiszta személyi unio fogalmával össze nem egyeztethetők, de a személyi unionál szorosabb viszony hiányában az 1741 : XI. törv. czikk. 4-ik szakaszának,

melyben az ország magyar tagoknak a birodalmi miniszteriumba leendő kinevezését ohajtja és kéri, — értelme sem lehetne.

A személyes unio életbeléptetése az 1847—8 évi törv. czikk. által ugyan megkisértetett, nem csekély ellenmondásban a törvényeket megelőző bevezetésben foglalt azon nyilvánitással, miszerint a koronának egysége s Magyarországnak az összes birodalom iránti kötelezettségei sértetlenül hagyandók; de ezen törvények foganatositása már az év első felében minden kételyt kizáró módon feltárta mindazon veszélyeket, melyek Magyarországgal egyetemben az összes birodalmat csak az által is fenyegetik, hogy a birodalom közös érdekeinek megőrzése és fentartása a közjó és Magyarország történelmének mellőzésével a személyes unió korlátolt körére szorittatni szándékoltatott.

Ezen elkülönzés veszedelmes rázkódtatásokat idézett elő, melyek Magyarország alkotmányos intézményeitől eltérő közigazgatási rendszer alkalmazását szükségessé tevék.

De miután Mi az 1860 évi mindszenthó 20-án kelt oklevelünkben királyi teljhatalmunkból Magyarország alkotmányának visszaállitását azon föltételek alatt s azon korlátok között, melyek királyi székünk és birodalmunk érdekében szükségesek, s a melyek az alkotmányos kormányzatnak többi országainkban is megtörtént életbeléptetésénél fogva elkerülhetlenek valának, biztositottuk, ebbeli biztositásunkat valósitandók, nem csak az ősi megyei rendszert, hanem egyszersmind a törvényes magyar kormányszékeket is visszaállitottuk, s ezeken felül az országgyülést is egybehivtuk a végre, hogy az 1860-ki mindszenthó 20-án kelt oklevelünkben, s azzal kapcsolatban levő többi kéziratainkban foglalt nagyfontosságu ügyeknek a törvényhozás utján, akár királyi előterjesztések, akár országgyülési javaslatok alapján leendő megoldásával az ország érdekeit és kivánatait kielégitsük s Magyarországunknak közjogi állását minden országainkat egybefüző erős és felbonthatlan kapcsolatával s birodalmunk nagyhatalmassági állásával öszhangzásba hozzuk.

Midőn azonban az országgyülésileg egybegyült Főrendek és Képviselők ezen czél elérése tekintetéből az $184^7/_8$-ki törvények azonnali foganatositását sürgetik s ebbeli kivánságukat szükségképi

elöleges feltételül tekintve, az ország alkotmányos jogállását csak ezen egyedüli alapra fektetni kivánják, az elöttük lévő nagyfontosságu feladatnak megoldását oly téren keresik, hol a Birodalom életfeltételeivel az összeütközés kikerülhetlen, s a közös érdekeknek a jogos igényeknek megfelelő módoni kiegyenlitése lehetlenné válik.

Az 1848-ki törvények azon elveit, melyek által a nemesség kiváltságos állása megszüntetett, az általános birtok- és hivatalképesség behozatott, az urbér, a tized és egyéb jobbágyi tartozások eltöröltettek, a közteherviselés és általános katonakötelezettség kimondatott, végre a választási jog mindazon néposztályokra is kiterjesztetett, melyek ezelött ezen joggal nem birtak, már 1860-dik évi mindszenthó 20-án kelt oklevelünkben fenállóknak ünnepélyesen elismertük és megerősitettük. A mi ellenben az 1848-ki törvények többi részeit illeti, az országos Főrendek és Képviselők előtt is tudva van, miszerint ezen törvények több főrészekben a pragmatica sanctió világos tartalmával egybe nem férvén, már jogi szempontból sem állhatnak fenn, de különben is jól tudják az országos Főrendek és Képviselők, hogy ezen törvények nemcsak többi tartományaink és összes birodalmunk jogait, de a magyar korona alá tartozó népségek tetemes részét nemzetiségi érdekeiben sértik, sőt ezenfelül keserü tapasztalások folytán meggyőződtünk, miszerint ezen törvények több czikkelyei ép azért, mert a századok folytán kifejtett hatósági és nemzetiségi viszonyoknak Magyarországon meg nem felelnek, az állandóság és kivihetőség biztositékával nem birnak, s hogy e szerint a Magyarországunkban létező különféle politikai és nemzeti elemek, nemkülönben nevezett országunknak az összes birodalomhoz való viszonya, a czélba vett kiegyenlitésre más alapot igényelnek. Az országgyülési egybegyült Főrendekkel és Képviselőkkel legkegyelmesebben tudatjuk tehát, miszerint az 1848-diki törvények azon czikkelyeit, melyek öszbirodalmunk válhatlan érdekeinek szükséges biztositékaival, névszerint pedig az 1860-ik évi mindszenthó 20-án és 1861-ki böjtelő hó 26-án kelt határozványainkkal ellentétben állanak, amint azokat általában eddig soha el nem ismertük, ugy jövőre is elismerni — mire magunkat személyesen kötelezve nem tartjuk, nem fogjuk.

Minthogy pedig a javaslati és kezdeményezési jog, a szükséges módositásokat illetőleg, nemcsak minket, királyi előterjesztések utján illet, de más részt a nemzet saját kezei közé is fektetve van, a nemzet képviselőinek nem csak jogában, de kötelességében is álland, ide vonatkozó javaslataiknál azon alapot feltalálni, melyen, tekintve a nem zavart történelmi jogtért, az országot alkotmánya s nemzeti érdekei iránt megnyugtatni lehessen. Kinyilatkoztatjuk ezek folytán, miszerint mielőtt az általunk kibocsátandó koronázási hitlevél országgyülési tárgyalás alá vétethetnék, az 184$^{7}/_{8}$-ki törvényczikkelyeknek a pragmatica sanctió szellemében s a közbirodalom érdekeinek megfelelő módoni átvizsgálása, mint az már 1860-diki mindszenthó 20-án legkegyelmesebben elrendeltetett, lesz előlegesen eszközlendő.

Bizalommal várván, miszerint az országgyülésre egybegyült Főrendek és Képviselők őseiknek példáját követni fogják, kik hazafias érzelmektől indittatva, az időről időre változó viszonyok elutasithatlan igényeit méltányolni tudván, az 1687. 4, 1715. 8, 1723. 1. és 2-ik törv. cz. tanusága szerint, Magyarország közjogi állását a birodalom közös igényeivel összeegyeztetni minden időben készek valának, további nyilatkozatainknak királyi előterjesztések utjáni közlését fentartván, az országgyülésre egybegyült főrendeknek és képviselőknek meghagyjuk, miszerint az 1848. törvények módositására, illetőleg egyes czikkelyeiknek megszüntetésére szükséges törvény-javaslatokat nyilvánitott szándékaink szellemében kidolgozni, s azokat királyi jóváhagyásunk végett nékünk mielébb fölterjeszteni kötelességüknek ismerjék.

Minthogy pedig az 1860-ik évi mindszenthó 20-ról szóló oklevelünk első és második pontja, nem különben az 1861-ki február 26-án kelt alaptörvény értelmében a törvényhozáshoz tartozó azon ügyek tárgyalása, melyek minden országaink és tartományaink jogait, kötelességeit és érdekeit közösen illetik, az összes birodalmainkat képviselő birodalmi tanács elé tartoznak, minthogy továbbá f. é. böjtelő 26-án magyar udvari főkanczellárunkhoz intézett kéziratunkkal annak meghatározását, mi módon kelljen a birodalmi tanácsba Magyarország részéről küldendő követeket megválasztani,

minden kényszer- és elhamarkodásnak kikerülése tekintetéből, az országgyülésen eszközlendő alkotmányos elintézésnek tartottuk fenn, ennek folytán az egybegyült Főrendeket és képviselőket felszólitjuk, miszerint ezen kérdés fölött annak rendje szerint tanácskozzanak. —

Ezen kérdésnek a törvényhozás utján leendő végleges elintézése előre láthatólag hosszasb időt és részletesb tanácskozmányokat fogván igényelni. Mi ez okból már a birodalmi tanácsnak f. év böjtelő 26-án történt összehivásakor a jelenleg összeült birodalmi tanácsba küldendő követek tárgyában magyar udvari kanczellárunkhoz intézett kéziratunkban jelen esetre ideiglenes intézkedésnek megtételét megengedni méltóztattunk.

Minthogy pedig az országgyülésre egybegyült Főrendek és képviselők Elénkbe terjesztett legalázatosabb föliratukban kinyilatkoztatták, hogy egyéb királyságaink s országaink alkotmányos képviselőivel esetről esetre tanácskozásba bocsátkozni készek, ez okból az ország Főrendeit és képviselőit, ámbár a birodalmi tanácsban való részvétüket föliratukban már forma szerint megtagadták, intjük és ismételve felszólitjuk, miszerint a jelenleg összeült birodalmi tanács gyülekezetébe követeket küldvén, az országnak azon ügyekre való befolyását kellőleg gyakorolják, melyeket mult évi mindszent hó 20-án kelt oklevelünk II-ik czikke értelmében jövőre csak népeinknek czélszerűen szabályzott részvéte mellett akarjuk tárgyaltatni és elintéztetni.

Az országgyülésre egybegyült Főrendeknek és képviselőknek meghagyjuk tehát, miszerint ebbeli felszólitásunknak annál inkább eleget tenni siessenek, mivel az érintett közös ügyek haladéktalanul, még pedig legfölebb a folyó évi kisasszonyhó folyamában lesznek tárgyalandók s elintézendők.

Magyarországunknak többi országaink- és tartományainkhozi viszonyának fönn nyilvánitott legmagasb szándékaink értelmébeni megalapitása az 1848-ki törvényeknek a szükséghez képesti módositása, s azon czikkelyeinek, melyek akár általában, akár jelenlegi alakjukban nem foganatosithatók, megszüntetése után, az ország-

gyülés kiegészittetése iránti kérdés önként megoldatik, még pedig következőleg:

A mi mindenekelőtt Erdély nagyfejedelmiségünknek Magyarországgal való unióját illeti, mely a szász és román nemzet szabad beleegyezése nélkül lőn elhatározva, megjegyzendő, miszerint ezen unió soha teljes törvény-erőre nem lépett, az egyoldaluan hozott határozatok kihirdetése után tettleg felbomlott, s egyáltalában mindaddig kivihetetlennek lészen tekintendő, valamig Erdélynek nem magyar ajku lakosai nemzetiségi érdekeiket ezen unió által veszélyeztetve látjuk, és a birodalom ebbeli igényei és érdekei kellöleg biztositva nem lesznek.

Ezen okoktól indittatva Erdély nagyfejedelemségének Magyarországgali unióját az 1860-ik mindszenthó 20-án kelt határozatainkban érintetlenül hagytuk s csak azon elökészületek megtételét rendeltük el, melyek Erdély országos képviseletének visszahelyezésére irányozvák.

Másként áll a dolog Horváth- és Tótországunkat illetőleg, mely országaink iránt 1860-dik évi mindszenthó 20-án a házhoz intézett kéziratunkban azon kérdésnek megoldását, minő viszonyban álljanak ez országok Magyarországunkkal, későbbi határozványunknak tartottuk fenn.

Ezen királyságoknak a magyar szent korona iránti történelmi viszonyait, akár a magyar országgyüléseni képviseleti jogokat, akár belkormányzatukat s törvénykezésüket tekintve, az 1847/8-ki törvényczikkek által lényeges változást szenvedtek, sőt ezen módositások oly ingerültségeket idéztek elő, miszerint ezen országok készebbek valának Magyarországgali világos törvényeken alapuló szövetséges összeköttetésükből kiválni, semhogy a magyar miniszterium parancsainak hódoljanak.

Fönn érintett legmagasb kéziratunk értelmében ismételve kijelentjük, hogy ezen kérdés megoldását csak a horvát- és tótországi hongyülésen meginditandó kölcsönös értekezés utján lehetend előkésziteni. Az országgyülésre egybegyült Főrendek és képviselők legfontosabb feladatához tartozandik tehát, azon kérdés kellő megvitatása, mi módon lehetne Horváth- és Tótországaink független

és önálló belkormányzatának fentartása mellett oly feltételek iránt megállapodni, melyek alatt az ország a birodalomhozi általános viszonyok sértetlenül hagyása mellett a Magyarországunkkali közjogi egyesülésre s ennek életbeléptetésére készek lennének.

Az alkotmányos belviszonyoknak ilyképeni végleges megalakulása által, nem fognak érintetni mindazon intézkedéseink, melyeket 1861-ki böjtelő 26-ka az ideiglenes horváth- és tótországi udvari kormányszékünkhöz a végre bocsátottunk, hogy Horváth- és Tótország a már egybegyült birodalmi tanács tanácskozásaiban, azon törvényhozási ügyek tárgyában már az idei ülésszak alatt részt vegyen, melyeket 1860-ki mindszenthó 20-án kelt oklevelünk 11-ik szakasza értelmében, ezentul már csak összes népeinknek czélszerüen szabályzott közreműködésével kivánjuk tárgyaltatni s elintéztetni, mi czélból a horvát-tót országgyülést már a jelen ülésszakra kebelükből küldendő követek választására tettleg fel is szólitottuk.

Szükségesnek látjuk továbbá az egybegyült főrendeket és képviselőket felszólitani, miszerint akár királyi előterjesztéseink, akár az országgyülés részéről kezdeményezés folytán oly törvényjavaslat tárgyalásához fogjanak, mely a Magyarországunk nem magyar ajku lakosainak nemzetiségi jogait, azok terjedelmét mind nyelvük, és nemzetiségi kifejlődésükre, mind pedig közigazgatási viszonyukra nézve határozottan s világosan formulázva tartalmazza.

A mi különösen az országban lakó szerbeket illeti, fentartjuk ezen nemzet ősi kiváltságait, jogait s nemzeti érdekeik biztositékait illetőleg, a Szerbvajdaságnak Magyarországunkhozi visszacsatolása alkalmával, legközelebb tartott nemzeti gyülekezetökben kifejtett kivánságaik alapján, teendő intézkedéseinket és előterjesztéseinket további tárgyalás és foganatositás végett az egybegyült Főrendek és képviselők elé juttatni.

Reméljük végre, miszerint az egybegyült Főrendek és képviselők jelen feladatuk magasztos voltától áthatva, minden törekvéseiket annak megoldására irányozandják, s a birodalom tényleges viszonyainak elutasithatlan igényeit szem előtt tartva, elismerendik, miként Mi, mint Magyarország örökös királya, koronázási hitlevelünk iránti tárgyalásokba mindaddig nem bocsátkozhatunk, mig a

fenn elősorolt ügyek kölcsönös megállapodás után véglegesen el nem döntettek.

A mi Ferdinánd császár és király Ő Felségének trónróli lemondását illeti, midőn az ide vonatkozó okmányok állitólagos alaki hiányai iránt támasztott ürügyet komolyan visszautasitanók, az országgyülésre egybegyült főrendekkel és képviselőkkel azt akarjuk tudatni, miszerint Fölséges nagybátyánk az általa 1848-ik évi karácsonyhó 2-án kiadott lemondási oklevélben, „az ausztriai császárság és minden alatta egyesült királyságok," melyek között Magyarországunk is kétségtelenül foglaltatik, nem különben minden, bármi néven nevezendő tartományok koronájáról lemondván, s ő császári királyi fensége Ferencz Károly főherczeg az őt illető trónöröködésről visszalépvén, mi ennek folytán a Minket születésünknél fogva illető trónra léptünk, s miután mi nemcsak fölséges nagybátyánk Ferdinánd császár és király leléptét s fönséges atyánk Ferencz Károly főherczeg lemondását, de a mi trónraléptünket is minden népeinkkel ünnepélyesen tudattuk; erre vonatkozó uj okmány kiállitásának szüksége az e részben alkotandó törvényczikk által önként megszünik.

Végre kijelentjük ezuttal is abbeli legkegyelmesebb hajlamunkat, melyszerint a kivételes biróságok által hozott itéletek következményeinek megszüntetése iránt Elénkbe terjesztendő kérelmet ünnepélyes megkoronázásunk alkalmával legkegyelmesb méltánylatba venni akarjuk.

Ezt akartuk az országgyülésre egybegyült főrendek és képviselőknek Elénkbe terjesztett legalázatosabb föliratára válaszul tudatni, elvárván tőlük, hogy valamint Mi kitünő figyelmünket arra irányzottuk, hogy Magyarországunk beligazgatásának önállósága iránt megnyugtatva, jövendő jólétére nézve rendületlen biztositékokat nyerjen, ugy viszont az egybegyült főrendek és képviselők is Magyarországunknak többi országainkhoz a pragmatica sanctio alapján létező elválaszthatlan viszonyait tekintetbe vévén, mindezen megoldást igénylő viszonyoknak az Általunk ajánlott törvényes s minden érdekeket kielégitő rendezésénél, alkotmányos közremüködésüket meg nem tagadandják.

Minthogy pedig tekintetbe véve, miszerint a törvényhozásban és közigazgatásban előforduló minden rögtönzött változások, a viszonyoknak mély megrázkódtatása, a közjólét s a legszentebb érdekek veszélyeztetése vagy épen tönkretétele nélkül alig eszközölhető, már 1860-iki mindszenthó 20-án kelt kézirataink-ban meghagytuk és megparancsoltuk, hogy az eddig fönnállott, magára az országra nézve is fölötte fontos, valamint többi országaink lényeges érdekeiktől föltételezett törvények és intézmények, nevezetesen a mennyiben ezek az összes birodalom szükségleteinek fedezésére szolgáló eszközök előállitására czéloznak, egész épségükben föntartassanak s egész határozottsággal mindaddig kezeltessenek, a meddig azok alkotmányos uton nem módosittatnak. Ebbeli meghagyásunkat az egybegyült főrendeknek s képviselőknek ujra azon komoly megintéssel hozzuk emlékezetükbe, miszerint ebbeli intézkedésünknek ezentul pontosan megfelelni kötelességüknek ismerjék. — Kikhez egyébiránt cs. kir. kegyelmünk- és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk.

Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben, Ausztriában, szent jakabhava huszonegyedikén, ezer nyolczszáz hatvanegyedik esztendőben.

Ferencz József s. k.

Gr. Forgách Antal s. k.
Beke Kálmán s. k.

Kivülről:

10,246. sz. Hű Magyarországunk s az ahhoz kapcsolt részek zászlósainak, egyházi és világi Főrendeinek és Képviselőinek, kik az 1861-ki april 2-kára összehivott országgyülésen egybegyültek, kedvelt Hiveinknek.

Pesten.

A leirat felolvasása után, s miután ennek a főrendekkeli közlése, s aztán gyors kinyomatása az elnök által határozatilag kimondatott, s miután az elnök azon inditványa, hogy ezen fontos tárgy kellő meghányás-vetése tekintetéből néhány napig ülés ne tartassék, s mielőtt pedig nyilvános ülés hirdettetnék, a vélemények kellő tisztábahozatala és öszpontositása végett egy magánbizottmányi ülés tartatnék

— egyhangulag elfogadtatott, — elnök bejelenti az időközben érkezett iratok tartalmát: Liptómegye 80,000 lélekből álló közönsége az ország integritása mellett lelkesen nyilatkozik (Éljenek!) Ó-Zólyom város hasonlókép tiltakozik a Turócz-Szent-Mártonban tartott szláv gyülekezet határozatai ellen, a nemzetiségi kérdés megoldását az országgyüléstől teljes bizalommal várván. (Éljen!) A nemzetiségi bizottságnak fognak kiadatni. — Eger város a törvénytelen adónak katonai erőszakkali behajtását illető országos sérelem orvaslása iránt esedez. Az adóbizottmánynak fog kiadatni. — Békésmegye Szeghalom község urbéri ügyeiben kér vizsgálatot. — Debreczen városa (Halljuk!) előadván, hogy területének kiegészitő részei mint Ohát, Zám, Máta stb. pusztáira Szabolcsmegye háziadót vetett s ezen megye egyik szolgabirája már végrehajtást is intézett ezen puszták lakosai ellenében: kéri hogy ezen helyek a törvények értelmében a város közigazgatása alá tartozókul tekintessenek.

A felsőmagyarországi vasgyáregylet ezen fontos iparüzlet veszélyes körülményeit kifejtvén: intézkedést kér, mely a végveszélytől megmentse. (Helyes!) — Pest-Pilis és Solt törv. egyesült megyék, az országban több helyt, nevezetesen Váczon, Illaván, Munkácsott s Esztergam alatt létező ugynevezett állam-fegyházaknak alkotmányos kormányzat alá vételét sürgeti. (Helyes!); Nógrádmegye Busbach Ádám losonczi lakosnak katonai hatóság által történt elfogatását panaszolja be, s jóllehet nevezett egyén már kiszabadult: ezen törvényellenes eljárásnak mindazáltal orvosoltatását kéri. Ezek a kérvény-bizottmánynak fognak kiadatni. — Csányi Dániel Debreczen második választó-kerületében elválasztott képviselő (Éljen!) igazoló-levelét beadván, az az igazoló-bizottmánynak adatik ki; valamint azon több választó által az abonyi kerületből, Máriássy Béla megválasztatása ellen beadott petitio is. — Justh József képviselő Frater Pál megválasztatása iránt tett vizsgálatáról jelentését előterjeszti. Ez is az igazoló-bizottmánynak fog kiadatni. — A legközelebbi bizottmányi magán-ülés napja a szokott módon közhirré fog tétetni.

Az ülés d. u. $1^1/_4$ órakor feloszlott.

A felsőház XVII-ik ülése

— julius 22-én. délután 1 órakor. —

Elnök: Méltóságos főrendek! Megbizatásom következtében, — melynélfogva szerencsém volt a m. főr. nevében Ő Felségének az országos rendek és képviselők föliratát benyujtani — jelentést tennék; azonban a képviselőház elnöke által tett jelentés minden körülményt annyira kimerit, hogy a m. főr. jóváhagyásával legczélszerübbnek tartom, hogy azon jelentés olvastassék fel, melyet a képviselőház elnöke tett, és melyben a beszédek s Ő Felségének legkegyesebb válasza is benfoglaltatnak.

Károlyi Gyula gr. j. felolvassa Ghyczy Kálmán képviselőházi elnök jelentését a fölirat átadása iránt, mely jelentés a képviselőházban, f. hó 15-én olvastatott föl.

Elnök: Most a mult ülés jegyzőkönyve volna hitelesités végett fölolvasandó.

Ugyancsak Károlyi Gyula gr. j. fölolvassa, a f. hó 6-án tartott XVI-ik ülés jegyzőkönyvét, melyre nézve észrevétel nem volt.

Elnök: Egyéb jelentésem nincs, csak Csik-Szék állandó bizottmánya üléséből jött egy irat a mélt. főrendekhez, mely Csik-Szék bizalmi szavazatát tartalmazza a m. főr. iránt. Ily jelentések nagy számban voltak már, s azok mind tudomásul vétettek, a m. főr. tehát erre nézve is azt határozhatják. (Helyes!) Jelenleg kis türelemre szólitom föl a m. főrendeket, a mennyiben minden perczben várhatjuk a képviselőház közlését.

Alig hangzék el az elnök utolsó szava, s Tanárky Gedeon a képviselőház jegyzője s küldöttje — belépvén a terembe, átnyujtja elnöknek a főiratra válaszul érkezett legfelsőbb leiratot.

Elnök: Mélt. főrendek! Méltóztassék figyelemmel hallgatni a most fölolvasandó legfelsőbb leiratot.

Ennek folytán Orczy Béla b. j. fölolvassa egész terjedelmében a legfelsőbb leiratot, mi körülbelül ½ óráig tart.

Elnök: A képviselőház részéről megtörténvén már az intézkedés, hogy ezen legfelsőbb leirat kinyomassék, azt hiszem részem-

ről, bevárandó lesz a képviselőház e fölötti tárgyalása, azután a mélt. főrendek hazafiui kötelességüket teljesiteni fogják.

Ezennel az ülést eloszlatom.

Két órakor az ülésnek vége.

A képviselőház LXIII-ik ülése

Augustus 8-*kán délelőtti* 11 *órakor.*

Elnök: Ghyczy Kálmán:

A mai ülés jegyzőkönyvét Bánó József jegyző úr fogja vezetni; a szólókat Keglevich Béla gróf jegyzendi föl. Szükséges mindenekelőtt, hogy a legközelebb tartott ülésnek jegyzőkönyve hitelesíttessék meg. Fel fogja azt Tanárky jegyző ur olvasni. (Halljuk!)

Tanárky jegyző felolvassa a julius 22-ki LXII. ülés jegyzőkönyvét, melyre észrevétel nem tétetik.

Elnök: A jegyzőkönyv e szerint meghitelesittetett. A közelebbi ülés óta, tisztelt ház! számosb beadvány érkezett hozzám, melyeknek a tisztelt ház elé leendő fölterjesztését, még ezen ülés folyama alatt, tisztemhez képest magamnak föntartom; tekintve azonban a napirendre kitüzött tárgynak, ugymint a mult hó 21-én kelt legmagasb leirat tárgyalásának minden egyebet messze tulhaladó fontosságát: ugy vélem, a dolog rendén lesz, ha mindenekelőtt a napi rendre térünk át, (Helyes!) és az érkezett leirat iránti tanácskozás megkezdésébe bocsátkozunk. (Helyes!)

A leirat maga, a legközelebb tartott ülésben felolvasva és kihirdetve levén, annak tartalma mindnyájunk előtt ismeretes; ugy vélem tehát, hogy a tisztelt ház azt ezuttal is felolvasottnak fogja tekinteni, (Helyes!) és igy nincs egyéb hátra, minthogy az ezen leirat folytán teendők iránt a tanácskozás megkezdessék. (Helyes! Halljuk!)

Keglevich jegyző fölhivja Deák Ferenczet.

Erre: Deák Ferencz: (Hosszas, zajos éljenzés.)

Mélyen tisztelt képviselőház! (Halljuk! Halljuk!) A legmagasb királyi leirat, az első fölirásban fölterjesztett jogos kivánatain-

kat megtagadta, s annak tartalma általában olyan, hogy én azt, képviselői állásomnál fogva el nem fogadhatom. (Közhelyeslés.) Szükségesnek látom erre nézve, hogy a képviselőház mind saját, mind pedig állásánál fogva a nemzet akaratát jelentse ki.

Én erre nézve föliratot tartok szükségesnek, s az e részbeni javaslatot a tisztelt ház engedelmével felolvasni, és a ház asztalára letenni fogom; minthogy pedig az terjedelmesebb, Szalay László barátomat kérem meg, hogy időnkint az olvasásban váltson fel. A fölirat tartalma következő lenne. (Halljuk! Halljuk!)

„Felséges Császár és Király! Midőn az absolut rendszernek tizenkét éven át reánk nehezedett uralma megszakadt, hittük, hogy véget értek szenvedéseink, s bizton reménylettük, hogy azok utófájdalmait enyhitendi majd az idő, s a károkat, miket ama súlyos rendszer fonák eljárása nekünk, és az egész birodalomnak okozott, helyre pótolandja ismét a nemzet meg nem tört ereje, ha azt ujabb megtámadások többé nem rongálják.

Nem valánk ugyan aggodalom nélkül, látva, hogy a közigazgatás terén tett legmagasabb intézkedések nagy részt nem alkotmányszerüek. De reménylettük, hogy ha majd az országgyülés öszvehivatik, s kifejti az ország jogos kivánatait, Felséged az alkotmányosság ösvényén tovább haladva, méltánylani fogja, mit a nemzet igazság és törvény alapján kér; teljesen meg fogja szüntetni az absolut rendszernek minden törvényellenes maradványait; s végre a fejedelem és nemzet együtt fognak állani az alkotmányosságnak törvényes terén.

Az országgyülés öszvehivatott, s mi legelső kötelességünknek tartottuk Felséged előtt tiszteletteljes öszinteséggel kifejteni mindazokat, mik az alkotmány teljes visszaállitására, s ez által a nemzet megnyugtatására törvény szerint mulhatatlanul szükségesek. Szólottunk a nemzet nevében azon fejedelemhez, ki a törvényes trónöröklösödés jogán Magyarországnak törvényesen koronázott királya kivánt lenni; s mivel láttuk, hogy már az előleges lépéseknél is nagyrészt mellőztetik a törvénynek rendelete, kötelességünk volt elmondani, hogy a trónöröklösödés jogát, és a koronázást minő feltételek-

hez köti azon állami alapszerződés, mely Magyarország trónját az uralkodó háznak általadta.

Nem mi szabtuk ezen föltételeket, nem most először kivántatik azok teljesitése. Felséged eldődei ugyan ezen föltételek mellett voltak Magyarország koronázott királyai; Felségedet Magyarország trónja ugyanazon államszerződés alapján illeti, mely e föltételeket meghatározta. (Helyes!)

Felterjesztésünkben nem kértünk mi engedményeket, nem hoztunk javaslatba ujabb törvényeket jogaink biztositására. Csak azt kivántuk, hogy a sanctio pragmatica egész terjedelmében, minden föltételeivel, s viszonlagos kötelezettségeivel együtt szorosan megtartassék, ősi alkotmányunk, országgyülésileg alkotott törvényeink, miket a hatalom szava felfüggesztetett, ismét visszaállittassanak, s a törvények magyarázásának, módositásának vagy eltörlésének joga az országgyüléstől semmi részben el ne vonassék. Egy szóval azt akartuk, hogy a törvényesség s alkotmányosság ne félig, hanem egészen és csonkitás nélkül lépjen az absolut hatalom helyébe. (Ugy van! Helyes!)

Felségednek f. évi julius 21-ről hozzánk bocsátott legmagasabb leirata határozottan megtagadta jogos kivánatainkat, s mi e leiratnak egész tartalmából, és szelleméből fájdalmasan győződtünk meg; hogy Felséged Magyarország fölött tettleg nem a sanctio pragmaticának teljes értelmében kiván uralkodni. (Igaz! Helyes!)

Senki nem vonhatja kétségbe, miszerint a sanctio pragmaticában megállapitott nőági örökösödésnek egyik alapföltétele az: hogy Magyarország saját törvényei szerint kormányoztassék. — Ugyanazon czikk, mely a trónöröklést az uralkodó ház nőágára átruházza, elsorolván az örökösödés rendét és módját, a 9-ik szakaszban határozottan kijelenti: hogy „a fentebbi szakaszokban elfogadott nőági trónörökösödésre is kiterjesztetik az 1715-ik évi 3-ik czikknek rendelete.“ Ezen 3-ik czikk pedig 1-ső szakaszában világosan kimondja: hogy „az ország karai és rendei fölött Ő királyi Felsége másképp nem akar uralkodni s kormányozni, mint Magyarországnak eddig hozott, vagy jövendőben országgyülésileg hozandó saját törvényei megtartásával. — 2-ik szakaszában kimondja azt is, hogy

„Magyarország a többi tartományok módjára nem kormányoztathatik.“

Magyarország királyát tehát nem csak a koronázáskor kiadott királyi hitlevél, s letett fejedelmi eskü, hanem a sanctio pragmatica is kötelezi az ország törvényeinek megtartására. Kiterjed e kötelezettség a koronázás előtti időszakra is. Azon fejedelem, kinek a megállapitott rend szerint az örökösödés megnyilt, hat hónapnál tovább nem halasztható koronázásáig is csak az alkotmány értelmében kormányozhatja az országot, mint ezt az 1790-ik évi 3-ik törvényczikk világosan rendeli. (Ugy van! Igaz!)

Váratlan volt tehát előttünk Felséged legmagasabb leiratának egész tartalma. — Felséged a sanctio pragmaticának ellenére absolut hatalommal függesztette fel alkotmányunkat, s törvényeinket, és ezen absolut hatalmu felfüggesztést most sem akarja megszüntetni. Alkotmányunknak csak töredékeit igéri vissza, elvonva tőlünk a leglényegesebb jogokat. (Ugy van!) Alaptörvényeinket önhatalmával eltörli, s azok helyébe császári diplomát és patenst állit, miket általunk is alaptörvényeknek kiván tekintetni. (Ugy van!) Felséged azt követeli tőlünk, hogy a birodalmi tanácsba, mely befolyásunk nélkül absolut fejedelmi hatalommal alakittatott, képviselőket küldjünk, s a törvényhozási jogot, melyet nemzetünk eddig saját országgyülésén gyakorlott, legfontosabb érdekeinkre nézve a birodalmi tanácsnak adjuk át; — mondjunk le az országnak azon jogáról, hogy saját adója és katonasága fölött saját országgyülésén határozhasson, s e részben is vessük alá magunkat a birodalmi tanácsnak. Felséged országgyülésileg alkotott s királyi szentesitéssel megerősitett törvényeink egy részét, és pedig fölötte lényeges részét el nem ismerve, meghagyja nekünk, hogy azokat módositsuk, s illetőleg töröljük el; hanem előre kijelenti, hogy azon törvényeket jövendőben sem fogja elismerni, (Zúgás) s ez által Felséged a magyar alkotmánynak, s általában minden alkotmányosságnak azon alapelvét, hogy a szentesitett törvények csak az öszves törvényhozás által töröltethetnek el, teljesen mellőzve, az ország törvényhozó hatalmát tettleg megsemmisiti. (Igaz! Ugy van!) Felséged az országgyülés azonnali kiegészitését megtagadja, és mégis azt kivánja tőlünk, hogy

e ki nem egészitett állapotban mondjunk le az ország jogainak lényeges részéről, alakitsuk át alkotmányunkat, fogadjunk el octroyrozott rendeleteket alaptörvény gyanánt, készitsünk törvényeket a legfontosabb közjogi kérdések fölött, s tegyük mindezt távollétében, s egyenes mellőzésével a meg nem hivottaknak, kiket az ország jogai szintugy illetnek, mint minket. (Közhelyeslés.) Söt azt is kijelenti Felséged, hogy az országgyülés majd csak akkor lesz kiegészithető, ha mindezek általunk már előlegesen teljesitve lesznek. — Mindezek oly alkotmányellenes lépések, melyek a sanctio pragmaticát lényegében támadják meg, mellőzve mindazt, mi abban, mint alapszerződésben, a nemzet biztositására föltételképen határozottan kiköttetett, s alig hagyva meg egyebet, mint az uralkodó háznak örökösödési jogát. (Zajos tetszés.)

A legmagasabb királyi leirat, elismerve, hogy a mult évi october 20-án kiadott császári diploma tartalmánál fogva az adó és katonáskodási kötelezettség módja és szabályozása fölött ezentul nem a magyar országgyülés fogna tanácskozni, megnyugtatásul azt hozza fel, hogy „az ország alkotmányos önállóságának biztositékai nem lesznek veszélyeztetve, sőt inkább szilárdulnak az által, ha Magyarország az örökös tartományok képviselőivel közösen tárgyalandja az adó és katonaállitás kérdéseit.“

De mí e szavakban legkisebb nyugtatást nem találunk. (Úgy van!) Az ország alkotmányos önállósága már az által meg van támadva, hogy Felséged az országgyülésnek előleges beleegyezése nélkül önhatalmával fosztja meg az országot ezen sarkalatos jogtól; törvényt szab önhatalmával, és az országgyüléstől nem is kérdezi, hogy elfogadja-e az ősi alkotmánynak e lényeges változtatását, — hanem azt már bevégzett ténynek tekintve, (Zajos helyeslés) nekünk egyenesen meghagyja: hogy küldjünk képviselőket a birodalmi tanácsba, mely majd e jogot országgyülésünk helyett Magyarország fölött is gyakorolandja. (Úgy van! Zugás.) És igy Felséged nem tekinti az országgyülést oly testületnek, mely a fejedelem és nemzet között megosztott törvényhozó hatalmat a nemzet nevében Felségeddel együtt gyakorolja, s melynek beleegyezése nélkül törvényt alkotni vagy változtatni nem lehet; hanem tekinti oly testületnek,

mely a törvényhozás terén is köteles a fejedelemnek önhatalommal kiadott parancsát törvény gyanánt elfogadni, s azt az alkotmánynak és szentesitett törvényeknek ellenére a törvénykönyvbe iktatni. (Igaz! Helyes!) Miből állana ily módon Magyarország alkotmányos önállósága, melynek törvényességét a legmagasabb királyi leirat is szóval elismeri? — s hol volna ezen önállóságnak biztositéka, ha majd Felségednek valamelyik utóda ezen példára hivatkozva, egyéb törvényeinkkel s jogainkkal hasonlóul cselekednék, (Úgy van! Helyes!) s azokat az ország előleges beleegyezése nélkül önhatalmu parancsával eltörölné, vagy módositaná, s az országgyülésnek meghagyná, hogy e parancsokat a törvényhozás körében teljesitse? (Úgy van!)

De ha ezen fontos közjogi tekintet fönn nem forogna is; ha törvényhozási rendes értekezlet utján kerülne is e kérdés elönkbe; az alkotmánynak ily változtatását el nem fogadhatnók, mert ez a nemzet jogaira s érdekeire nézve káros, sőt veszélyes volna. (Helyes!)

Nem akarunk régibb törvényeinkre hivatkozni, melyekből világos, hogy mióta adó fizettetik, s mióta állandó katonaság létezik, az adónak és katona-állitásnak meghatározása kétségtelen joga volt a nemzetnek, s e jogot mindig saját országgyülésén gyakorolta. Mellőzzük az 1715: 8. és 1790: 19. t. czikkek tartalmának részletes elősorolását, csak az 1827: 4. t. czikket hozzuk fel, mely világosan és határozottan kimondja: hogy „az adónak és egyéb segélyezéseknek minden nemei, pénzben vagy termékekben ugy, mint katona-állitásban, országgyülési tárgyalás alá tartoznak; attól semmi szin alatt, sőt még rendkivüli esetekben sem vonathatnak el; az országgyülésileg megajánlott adót országgyülésen kivül fölemelni, vagy ujabb adót kivetni, s katona-állitást követelni nem szabad.“

Ezen törvények szerint tehát véréről és vagyonáról a nemzet mindenkor maga rendelkezett. (Úgy van!) Teljesitette polgári kötelességét rendes időkben is; midőn pedig a fenyegető veszélyek nagyobb erőfeszitést, sőt áldozatot kivántak, sem vérét sem vagyonát nem kimélte. (Igaz!) De tette azt kötelesség-érzetből, s hódolva saját törvényeinek, könnyebben viselte a terheket, miket a szükség kivánataihoz képest maga vetett ki magára. (Igaz! Helyes!)

Ha ellenben az ország, megfosztva eddigi alkotmányos jogától, csak másokkal együtt határozhat saját adójának, saját katonaságának kérdései fölött, — akkor a nemzet véréről és vagyonáról oly testület rendelkezik, melynek tetemes többsége más tartományok képviselőiből áll. És miután azon tartományok nagy része a német szövetséghez tartozik, melynek mi tagjai nem vagyunk, rendelkezhetik terhünkre oly érdekben, s oly kötelezettség fölött is, mely nem a mi érdekünk, nem a mi kötelezettségünk. (Átalános zajos helyeslés.)

Felhozza a legmagasabb királyi leirat azt is, hogy Magyarország befolyása ezelőtt a közadózásnak csak csekély részére terjedett ki. — De mi ezt el nem ismerhetjük. Az egyenes adónak azon része, mely királyi adónak is neveztetett, mindenkor országgyülésileg lőn meghatározva; azon részét pedig, mely a megyék, kerületek és városok beligazgatási költségeire volt forditandó, a magyar kormányszékek felügyelete alatt maguk az autonom törvényhatóságok állapitották meg. Indirect adó, mit valósággal adónak lehetne nevezni, alig létezett Magyarországban más, mint a sónak eladása, mely, mint monopolium, a törvény szerint regale volt, — és a magyar harminczadok. A só árának meghatározása az országgyülését illeti, s azt a fejedelem országgyülésen kivül csak a legnagyobb szükség esetében emelheti fel, mint ezt az 1790: 20. t. czikk világosan bizonyitja. A magyar harminczadok királyi jövedelmek voltak mindig, s a magyar kormányszékek felügyelete alatt állottak, s azok kezelésébe, sőt meghatározásába is, gyakran beleszólt a magyar törvényhozás. Egyébiránt a kereskedelmi vámok és harminczadok minden jól rendezett országban nem annyira status jövedelmi, mint inkább ipar és kereskedelmi szempontból szabályozandók, és alkotmányos országokban is internationalis egyezkedések tárgyai. (Helyes!) A postákat, melyek szintén a magyar kormányszékek felügyelete alatt állottak, nem is emlitjük, nemcsak azért, mert csekély jövedelmet hoztak az államnak, hanem főkép azért, mert közadózás nemének alig tekinthetők. Azon indirect adók, melyek az absolut rendszer által hozattak be, s melyek sok jövedelmet hoznak ugyan az államnak, de részint azért, mert fölötte magasra emeltettek, részint a fennálló kezelésnek sok költséggel, igazságtalansággal, és boszantással járó fonák

módja miatt, a nép vagyoni állapotát, s az államnak alaperejét gyengitik, sok tekintetben károsak, Magyarországban ismeretlenek valának, s jelenleg is törvényellenesek. (Úgy van! Helyes!) Nem áll tehát, hogy a magyar nemzet befolyása alkotmányos állásában saját közadójának csak csekély részére terjedett ki.

Azt állitja továbbá a legmagasabb leirat, hogy a pragmatica sanctio nemcsak Magyarországnak kül és bel megtámadások elleni sikeresebb védelmére, s a trónüresedés alkalmával keletkezhető belvillongások elháritására léptettetett életbe, hanem a végett is, hogy a Magyarország, és az örökös tartományok közötti kölcsönös egyetértésnek, és egyesülésnek minél szilárdabb támpotjául szolgáljon, s utal ennek bebizonyitására az 1723-ki 1. és 2-ik t. czikkek szó szerinti értelmére. Kifejtettük első feliratunkban nézeteinket a sanctio pragmaticának, s a felhivott 1. és 2-ik czikkelyeknek szavaira, s értelmére nézve. Ugy hiszszük, hogy nézeteink alaposak voltak; legalább a legmagasabb leiratban azokat megerőtlenitve nem látjuk. Egy sor sincs azon törvényekben, melynek akár szó szerinti, akár valóságos értelméből más kapcsolatot, szorosabb egyesülést lehetne kimagyarázni, mint a minőt mi emlitett feliratunkban elmondottunk. A szétválhatlanság és feloszthatatlanság egyedül a birtoklásra volt megállapitva, s abból az országlás formájának, s a kormányzás módjának ugyanazonosságát vagy egységét annyival kevésbé lehet következtetni, mert, a mint föntebb is emlitettük, a felhivott 2-ik czikknek 9-ik szakasza a nőági trónörökösödésre is kiterjeszti, és megerősiti az 1715: 3. t. czikket, mely világosan kimondja, hogy „a fejedelem Magyarországban csak az ország törvényeinek megtartásával uralkodhatik, s az ország más tartományok módjára soha sem fog kormányoztatni.“ Az egyesülés más nemének a felhivott 1723: 1-ső s 2-ik czikkekben még csak nyoma sincs.

Azon egyes adatok, s törvényczikkek, miket a legmagasabb királyi leirat a szorosabb realunionak kimutatására felhoz, nem a realuniot, hanem inkább Magyarországnak közjogi s kormányzati külön állását bizonyitják. (Helyes! Úgy van!) Megemlittetik ugyanis a trón egysége. Ezen egységet oly értelemben, hogy mind nálunk, mind az örökös tartományokban ugyanazon fejedelem uralkodik, két-

ségbe vonni senki nem fogja. De hiszen ez még nem realunio; hanem természetes következése, söt lényege a személyes-unionak. Más értelemben vett egysége a trónnak pedig csakugyan nem létezik. A fejedelem más módon, más föltételek alatt, más lényeges törvény-szabta formák szerint lesz királya Magyarországnak, és ismét más módon lép trónra az örökös tartományokban; más rendszer mellett kell országlania nálunk, más mellett országol az örökös tartományokban; söt még fejedelmi jogai sem minden részben ugyanazok törvény szerint itt, mint amott. És a trónnak egysége még a személyre nézve is megszünik, ha Felséged ös atyjának I. Leopold császár és királynak minden ivadéka kihal; mert akkor,—mint elsö feliratunkban is kifejtettük,—a Magyarországgal kötött pragmatica sanctio szerint az ország szabadon választja királyát; (Úgy van!) a többi tartományokban pedig, azon sanctio pragmatica szerint, mely nekik adatott, s melyet ök elfogadták, a habsburgi-ház távolabbi nö-ágait fogná illetni az uralkodás.

Emlittetik továbbá a legmagasabb királyi leiratban a külügyek egysége, és hogy az uralkodó család trónra lépte óta Magyarország a külföld irányában soha külön képviselve nem volt.

Vannak hazánkban is oly fejedelmi jogok, miket magára a király személyére ruházott az alkotmány. Mivel pedig a magyar király egyszersmind az örökös tartományoknak is fejedelme, — természetes, hogy az ily jogokat mind Magyarországra, mind a többi tartományokra nézve ugyanazon fejedelem gyakorolja. De ebből szorosabb real-uniot következtetni nem lehet.

Ilyen fejedelmi jog a magyar királynak azon joga, miszerint a külhatalmak iránti viszonyokat — vagyis a külügyeket — legmagasabb királyi hatalmával intézi. — Törvényeink, névszerint az 1608. 2-ik, s 1681-ik évi 4. törvényczikkek kikötötték ugyan, hogy a háborunak és békének kérdései, különösen Törökországra nézve, a magyarok befolyásával tárgyaltassanak; a háboru Magyarországban és kapcsolt részeiben, az ország tudta s beleegyezése nélkül meg ne indittassék; a békekötésnek pontjai az ország gyülésével közöltessenek; a fényes Portánál a császári residens mellett magyar residens is tartassék, s az a császári residenssel egyenlö hatalmu legyen, — s több törvényeink, különösen az 1723: 104, 1741, 11,

és 1790: 17. t. czikkek kikötötték azt is, hogy a külügyek tárgyalásából a magyarok se zárassanak ki, s a külföldi követségekre magyarok is alkalmaztassanak. A külügyek legfőbb vezetése, és intézése azonban magának a fejedelemnek kezeibe volt letéve, s az ország erre vonatkozólag is legfőbb biztositékát az adó és katona-állitás meghatározásának jogába helyezvén, csak azt akarta, hogy a külügyek tárgyalásánál a magyaroknak is legyen befolyásuk. (Helyes!) Ezen elvet követte a külügyekre vonatkozólag az 1847—48-ki törvényhozás is, midőn az emlitett királyi jogot tisztelve, s teljes épségében fentartva, külön magyar külügyminiszteriumot épen nem állitott, s elegendőnek tartotta, hogy az Ő Felségének személye melletti miniszter által tartassék fön azon befolyás, melyet az ország e részben a fön elősorolt törvények értelmében igényelhet.

Különösen kiemeli a legmagasabb királyi leirat az 1741. évi 11. t. cz. 4. szakaszát, melyben az foglaltatik, hogy Ő Felsége a statusminiszteriumban is fog magyarokat alkalmazni. De az emlitett törvényre meg kell jegyeznünk, hogy annak felhozott szavai egyedül csak a külügyi dolgokra vonatkoznak. (Úgy van!) Az ország — mint fentebb is elmondottuk, — ezen törvény által csak azt kivánta elérni, hogy a külügyek tárgyalásában, illetőleg a külügyek fölötti tanácskozásokban, korábbi törvényeink szerint magyarok is részt vegyenek; mivel pedig a külügyek a statusminiszteriumban tárgyaltattak, s Ő Felsége annak meghallgatásával intézte a külügyi dolgokat, az ország rendei csak e czélból kivánták, hogy oda magyar tagok is neveztessenek. Bizonyitja ezt különösen az 1790-ik évi 17-ik törv. czikkely, mely az emlitett 1741: 11-ik törvény-czikkelyt ujabban megerősitvén, azt mondja, hogy „Ő Felsége magához a statusminiszteriumhoz is fog magyarokat alkalmazni, s oly rendeléseket teend, miszerint azok, kik a magyarok közül kül követségekre kivánnak alkalmaztatni, magukat az állam titkos cancelláriájában kiképezhessék.“ Világos a törvény e szavaiból, hogy egyedül a külügyek tekintetéből kivánta az ország, miszerint a statusminiszteriumban magyarok is alkalmaztassanak, — miből semmikép sem lehet azt következtetni, hogy az ország belkormányzata azon statusminiszteriumtól függött. (Úgy van!)

Emliti továbbá a legmagasabb királyi leirat a hadsereget, és annak közösségét. — Kétségtelen az, hogy a magyar hadsereg a többi tartományok seregeivel együtt közösen harczolt a hon és fejedelem ellenségei ellen; de lényeges volt mindig a különbség Magyarország s az örökös tartományok között azokra nézve, mik a katonaságot tárgyazzák. Magyarország az örökös tartományoknak s azok kormányzatának minden befolyása nélkül, önállólag határozta meg a magyar katonaság számát, a mint ezt számos törvények, különösen az 1802-ik évi 2. t. czikk. bizonyitják. Országgyülésileg határoztatott meg a magyar hadsereg fentartásának módja, és pedig gyakran lényegesen eltérőleg az örökös tartományokban behozott rendszertől; a megfogyott hadsereg pótlására szükséges ujonczok országgyülésileg ajánltattak meg, és ezek megajánlásánál csak a magyarországi ezredekben létező hiány vétetett tekintetbe, s az ajánlat a magyar ezredek betöltésére tétetett; a többi tartományok katonaságánál létezett aránylag kisebb vagy nagyobb hiányra soha semmi figyelem nem volt. Országgyülésileg határoztattak meg az ujonczok állitásának módja, s feltételei, valamint a szolgálatnak ideje is minden tekintet nélkül arra, hogy a többi tartományokban mindezek miként állapitattak meg. És az ujonczok megajánlásánál nemcsak az vétetett figyelembe, hogy a magyar ezredek teljes számából mennyi hiányzik, hanem megkivánta az országgyülés azt is, hogy a küldolgok fenforgó körülményei is fedeztessenek fel előtte, s az ezek szerint megismert szükséghez mérve tette ajánlatát. Bizonyitják ezeknek valóságát törvényeink, melyek közül elég leend az 1840-ik évi 2-ik t. czikkelynek 1-ső szakaszát felhoznunk, mely következőleg szól: „Az ország rendei, miután a törvények értelmén sarkalló kivánatuk folytában a küldolgok fenforgó körülményeiről, és a magyar ezredek jelen állapotjáról Ő Felsége nevében értesittettek, a szükség iránti felfedezés következtében, ennek pótlásául, segedelemképen, s minden ebből vonható következtetés nélkül, a magyar ezredekhez önkényt 38000 ujonczot ajánlanak, következő feltételek alatt . . . . "s a t.

Az időnként országgyülésileg ajánlott ujonczozáson felül folyvást fennálló rendes toborzás által is pótoltatott a magyar hadsereg. Ezen toborzás is országgyülésileg alkotott törvények mellett állott

fenn, s annak fentartására külön ajánlotta meg mindig az országgyülés a szükséges költségeket.

Régibb törvényeink az iránt is világosan rendelkeznek, hogy az idegen katonaság Magyarországból eltávolittassék; a magyar katonaság visszahozassék; a magyar várakban magyar parancsnokok alkalmaztassanak; a magyar hadak főkapitánysága az ország nádorát illesse. A katonaság élelmezése és elhelyezése fölött mindig a magyar királyi helytartótanács intézkedett, s több izben, különösen 1790. és 1840-ben, országgyülési bizottmányok neveztettek ki ezek állandó szabályainak kidolgozására. Kétségtelen mindezekből, hogy Magyarország a katonaságot illetőleg is, mind közjogi, mind kormányzati tekintetben, mindig alkotmányos önállással birt, s az 1848 : 3. t. czikknek azon része is, mely a magyar katonai ügyeket kormányzati tekintetben a magyar király fejedelmi hatalmának sérelme nélkül a felelős miniszteriumra bizta, már előbb fenállott törvényeink értelmében lőn alkotva. (Úgy van! Helyes!)

A mi a pénzügyet illeti: alig van tárgy, melynél annyi törvényt lehetne felmutatni annak bebizonyitására, hogy az ország e részben is fenn kivánta mindig tartani önállását és függetlenségét. — A bécsi kamara szeretett jogtalanul beleavatkozni Magyarország pénzügyeibe; de az ország minden ilyen beavatkozást határozottan visszautasitott, s törvény által is több izben kimondotta pénzügyének függetlenségét. Elég legyen a sok közől csak néhányát emlitenünk. Az 1608. kor. el. 5-dik t. czikk. azt mondja, „hogy országos kincstárnok választassék, ki az osztrák vagy bécsi kamarától épen semmi függésben ne legyen, s más tartományok Magyarországnak jövedelmeibe semmikép ne avassák magukat;“ — 1723-ki 16. t. czikk a fentebbi törvény rendeleteit ujra megerősiti; — az 1741-ki 14. t. czikk azt rendeli, „hogy a magyar kamara megtartassék törvényes függetlenségében, feliratait közvetlenül Ő Felségéhez küldje, melyekre a leiratok egyedül Ő Felsége által fognak kiadatni, végre mindazok, mik Magyarországban és a kapcsolt részekben a kincstárt (aerarium) illetik, és igy a só és bányászat is, a magyar kamara alá legyen helyezve.“ Az ország jövedelmeinek kezelése tehát törvény szerint önálló, s a többi tartományokétól független volt. Az ország adójának meghatározása is, — mint fentebb kifejtettük, — az örö-

kös tartományok kormányzatának minden befolyása nélkül ország-gyülésileg történt. (Úgy van! Helyes!)

Megemlitünk még egyet e részbeni alkotmányos önállásunk kimutatására. 1811-ben, midőn a rendkivülileg megszaporitott papiros pénznek értéke egy ötöd részre leszállitatván, annak beváltására ujabb papiros pénz „váltó czédulák“ neve alatt kiadatott, Ő Felsége a magyar országgyülést felszólitotta, hogy ezen váltóczédulák értékének biztositására, s időnkénti beváltására segédkezet nyujtson. Megbizottakat is küldött Ő Felsége, kik az állam pénzviszonyait és a sürgető szükség minden körülményeit, egy — az ország gyülése által választandó küldöttségnek felfedezvén, a tervet is előadják, mely szerint a bajon segiteni lehetne. A megbizottak eljártak megbizásukban, előadták a tervet, mely abból állott, hogy a 211 millió forint értékü váltó czédulából 100 milliót vállaljon az ország magára, és annak beváltására gondoskodjék biztos pénzalapról. Az ország rendei tanácskozás alá vették e tárgyat, s abban állapodtak meg, hogy, sem a 100 milliót magukra nem vállalják, sem valamely pénzalapnak előállitásába nem bocsátkoznak. (Tetszés.)

Ha Magyarország önálló és független nem lett volna, Ő Felsége nem szólitotta volna fel külön Magyarországot, hogy az állam ezen adósságának egy részét vállalja el, s az ország nem tagadhatta volna meg annak elvállalását. (Zajos közhelyeslés.)

De gyakorlatilag mutatja ezen világos példa még azt is, a mi elméletileg az alkotmányosság elvéből amugy is tisztán következik: hogy Magyarországot azon államadósságok, mik az ország tudta s egyenes beleegyezése nélkül nagy részt nem is az ország érdekében tétettek, jogilag nem terhelhetik. (Úgy van! Helyes!) — Ezt azonban nem azért említjük meg, mintha változtatni akarnánk első feliratunkban tett azon kijelentésünket, hogy „mi nem kivánunk ellenségesen fellépni az örökös tartományok alkotmányos népei ellen, készek vagyunk azt, a mit tennünk szabad, s mit önállásunk, s alkotmányos jogaink sérelme nélkül tehetünk, a törvény-szabta szigoru kötelesség mértékén tul is, méltányosság alapján, politicai tekintetből megtenni, hogy azon súlyos terhek alatt, miket az eddig fennállott absolut rendszer fonák eljárása öszvehalmozott, az ő jólétük, s azzal

együtt a mienk is, öszve ne roskadjon, s a lefolyt idők káros következései rólok és rólunk elhárittassanak.“ Söt ujra ismételjük mindezeket, és ismételjük azt is, hogy csak mint önálló független szabad ország akarunk velük e tárgyban is érintkezni. (Úgy van !) De ha a mi politicai jogaink tekintetbe nem vétetnek, ha törvényes önállásunk megtámadtatik, ha az alapszerződések által biztositott ősi alkotmányunk helyett más valamely octroyrozott alkotmányt akarnak reánk kényszeriteni: akkor Isten és világ előtt igazolva leszünk, ha semmi oly terhek és kötelezettségek elvállalásába szabad akarattal bele nem egyezünk, mikben részt venni törvény és igazság szerint nem tartoznánk. (Óriási zajban kitörő közhelyeslés és viharos éljenzés. Halljuk ! Halljuk !)

Azt állitja a legmagasabb királyi leirat, hogy Magyarország az állam közszükségleteinek fedezésében és terheiben minden időben részt venni, s azon terheknek és áldozatoknak egy részét elvállalni tartozott, melyek a leviharzott harczi események folytán a népek vállaira nehezültek, s hivatkozik e részben az 1741 : 63, 1796 : 2, 1805 : 2, 1807 : 2, és 1808 : 6. törvényczikkekre, mint a szorosabb real-unionak bizonyitékaira. (Halljuk !)

De tekintsük végig az idézett törvényeket, és figyelmezzünk a körülményekre, mik között azok alkottattak. 1741-ben Mária Therézia trónját hatalmas ellenségek támadták meg. Mária Therézia törvényes királya volt Magyarországnak, s az ország mindent megtett, hogy királyát s annak jogait megvédje. (Igaz !) Erről szól az idézett 1741 : 63. törvényczikk, és azt mondja, hogy a fejedelem és ország jogainak védelmére a nemzet életét és vérét kész lévén áldozni, általános fölkelést rendel; kiköti azonban világosan, hogy az ország törvényei sértetlenül fentartassanak, s ezen rendkivüli ajánlatból semmi következést vonni ne lehessen. 1796, 1802, 1805, 1807. és 1808-ban Francziaország győzedelmes seregei fenyegették hazánkat és fejedelmünket; s az ország rendei a haza és fejedelem védelmére részint ujonczokat, részint felkelést, részint rendkivüli segélyezést ajánlottak az idézett törvényekben. De mindezen ajánlatoknál határozottan kijelentették, hogy azokat önként és szabad akaratból teszik, s az ország jogait fentartva tiltakoztak az ellen, hogy e sza-

bad ajánlatból utóbbra bármi kötelezettségi következés vonassék. (Ugy van! Helyes!)

Igaz, hogy kötelességet teljesitett a nemzet ezen önkénytes ajánlatok által, — ön hazája és fejedelme iránti szent kötelességét.

De midőn a veszély óraiban, fejedelme által felszólitva, sietett megmenteni a hazát, s megvédni királyának jogait s érdekeit; — bizonyosan nem sejtette, hogy jöhet oly idő, midőn törvényes önállásának tettleges felforgatásával ősi alkotmánya helyett idegen alkotmányt akarnak reá octroyrozni; (Igaz!) alaptörvényeit patensekkel cserélik fel; (Igaz!) nem engedik, hogy jogait saját országgyülésén gyakorolhassa; (Igaz!) és a hatalom mindezen lépéseinek igazolására épen azon tényeket hozzák majd fel, melyek a hazafiui kötelesség hü teljesitéséből származtak; (Ugy van!) azon tényeket, melyek által bebizonyitotta a nemzet, hogy törvényes jogait a király és haza érdekében tudja gyakorolni; azon tényeket, melyek a hazát és birodalmat mentették meg. (Óriási zajban kitörő közhelyeslés és viharos éljenzés.) — Azon fejedelmek, kiknek felszólitására az idézett törvények alkotva lőnek, nem a parancsoló hatalom szigoru hangján szólottak az ország gyüléséhez; hanem azt a törvényhozó hatalom egyenjogu részesének tekintve, szólottak az alkotmány iránti ragaszkodással, és az atyai szeretetnek bizalmat gerjesztő szavaival; — s a nemzet lelkesedéssel fogadta, fiui bizalommal viszonozta, s buzgósággal teljesitette a fejedelem atyai felszólitását. (Ugy van!)

Azt is mondja a legmagasabb királyi leirat, hogy az 1723-ik évi 21, 98, 104, és 114, törvényczikkek világosan azon központi kormányra utalnak, melynek hatásköréhez a Magyarországot s a többi tartományokat közösen érdeklö minden ügyek elintézése tartozott.

De nézetünk szerint az emlitett törvények tartalmából ily következést vonni nem lehet. Az 1723-ik évi 21-ik törvényczikk katonai kiszökésekről szól, és némely tábornokok erőszakoskodásairól, kik különösen a várakban némely javadalmakat követeltek, mint rendes fizetésüknek egy részét. Ezen követelések megvizsgálására, és annak megállapitására, hogy ha csakugyan illették valamely

effféle javadalmak a tábornokokat fizetésök fejében, azok nekik más módon pótoltassanak, egy bizottmányt alakittatott, mely az ország rendeinek, a hadi tanácsnak, s az udvari kamarának megbizottjaiból állott. E két utolsó testületnek megbizottjai szükségesek voltak a bizottmánynál, minthogy a bepanaszlott tábornokok német katonák voltak. És ha létezett volna oly központi kormány, melynek hatásköre Magyarországra is kiterjedett, nem lett volna szükséges országgyülésileg nevezni Magyarország részéről is bizottmányt, hanem az egész ügyet, mint épen nem törvényhozási, hanem közigazgatási tárgyra vonatkozót, azon központi testület vizsgálta és intézte volna el. (Ugy van! Helyes!) — Inkább arra mutat tehát az emlitett törvényczikk, (Halljuk!) hogy épen azért, mert központi kormányzat nem létezett, Magyarország, mint önálló külön ország, esetenkint jött érintkezésbe az örökös tartományokkal, s illetőleg azok kormányzatával, még pedig a közigazgatási tárgyakban is gyakran az országgyülés által.

Az idézett 98-ik törvényczikk azt rendeli: hogy a magyar királyi helytartótanács Ő császári királyi Felségének pecsétjével éljen, melyen a két fejü sas közepén Magyarország czimere legyen. Már ezen törvény tartalmából csakugyan nem lehet valamely központi közös kormányzat létezését következtetni. (Derült helyeslés).

A 104-ik törvényczikk azt mondja: hogy a magyarországi honpolgárok azon ügyekben, mik Magyarországot érdeklik, külkövetségekre is alkalmaztassanak. Erre vonatkozólag fentebb már előadtuk nézeteinket ott, hol a külügyekről szólottunk.

Végre a 114-ik törvényczikkben azt igéri Ő Felsége: hogy a posták járását főpostamesterének meghallgatásával a szerint fogja elintézni, mint azt a közszükség kivánandja. — De ez sem mutat központi közös kormányzatra. — A posták sok ideig Európának több tartományaiban magán vállalatok voltak. A Thurn-Taxis család sokáig birta és kezelte azokat Németország nagy részében is. — De abból még következtetni nem lehetne, hogy a Thurn-Taxis családnak e birtoklása azon tartományoknak jogviszonyait bármi részben megváltoztatta volna. (Hosszas zajban kitörő köztetszés és helyeslés.) — Egyébiránt ezen törvényczikk nem azt mondja, hogy

az öszves birodalom főpostamestere, (Halljuk!) vagy valamely központi közös kormányszék, fogja meghatározni Magyarországban a posták járását; — hanem hogy Ő Felsége fogja azt tenni, mint magyar király, meghallgatván előbb főpostamesterét, kétségtelenül mint olyan egyént, kinek tanácsa a postaügynek akkor még fejletlen állapota mellett mindenesetre figyelmet érdemlett. Meg kell végre még jegyeznünk, hogy a később teljesen kifejlett postaügy egész terjedelmében Magyarországra nézve a magyar királyi helytartótanácsnak és a magyar királyi kamarának felügyelete és intézkedő hatalma alatt állott; — ezen kormányszékek pedig, — mint fentebb is kifejtettük, — világos törvényeink szerint a magyar király törvényes hatalmán kivül, minden egyéb hatalomtól, s az örökös tartományoknak kormányzati testületétől, teljesen függetlenek voltak.

Azt mondja továbbá a legmagasabb királyi leirat, hogy „a birodalom közérdekei iránti gondosságának ragyogó jelét adta a magyar törvényhozás, midőn az 1741: 4-ik törvényczikk 3-ik szakaszában, oly czélból, hogy Magyarországnak kormányzata a birodalom többi részeinek kormányzatától el ne különöztessék, és ellentétben az országgyülési feliratban érintett 1485-ik évi 2-ik törvényczikkelylyel, mely a nádor gyámnoki jogát illeti, Ferencz császárt, — dicső emlékezetü Mária Therézia magyar király felséges férjét, — nemcsak uralkodó társnak nevezte, hanem a trónörökös kiskorusága esetére Magyarországra nézve is annak törvényes gyámságát reá ruházta azon világos kijelentéssel, hogy Ő Magyarországot, a birodalom többi tartományaival együtt, atyai s gyámsági hatalmánál fogva közösen kormányozhassa.“ (Halljuk!)

Ha Magyarország alkotmányos önállása s törvényes függetlensége más törvényekben, s magában a sanctio pragmaticában világosan ki nem volna is fejezve: azt már maga ezen 1741: 4-ik törvényczikk kétségtelenné tenné. (Deák F. éljenzések közt átadja az iratot Szalay Lászlónak, ki annak felolvasását következőleg folytatja.) — Ugyanis az ország rendei Ő Felségének férjét, Ferencz lotharingiai, barri és hetruriai herczeget, — ki még akkor római császárnak megválasztva nem volt, Felséges neje mellé uralkodó

társnak megválasztották, s a trónörökös kiskorusága esetére annak gyámságát is reá ruházták. — De világosan kijelentették, hogy e választás önkényt és szabadon történt, s hogy abból jövendőre Magyarország bármely nőkirályának fejedelmi férje soha semmi következést ne vonhasson és hogy a nádori hatalom sértetlenül maradjon; kikötötték azt is, hogy az együtt uralkodás által az 1723-ik évi 1-ső és 2-ik törvényczikkekben megállapitott elválhatlanság és másoknak örökösödési jogai csorbát ne szenvedjenek; az ország jogai, törvényei, szabadsága föntartassanak; az ország ügyei a törvények értelmében kormányoztassanak, s Ő Felsége a legfőbb királyi hatalmat és királyi jogokat (jura majestatica), melyek törvény szerint csak a koronázott királyt illetik, ne gyakorolhassa.

Ha Magyarország alkotmányos önállással nem birt volna, ha törvény szerint nem a nádort illette volna a kiskorú magyar királynak gyámsága: nem lett volna szükséges ezen törvényczikket alkotni; mert a gyámság, mind természet szerint, mind az örökös tartományokban fenállott törvény szerint, az édes atyát illette volna. De épen azért, mert Magyarország közjogi állásában teljesen el volt a többi tartományoktól különözve, — épen azért, mert realunio nem létezett, — külön törvény által kellett arról intézkedni, hogy az édes atya Magyarországra nézve saját gyermekének gyámságától el ne távolittassék. (Közhelyeslés.)

Azon kivételes intézkedés, mit e részben tettek az ország rendei, teljes épségben hagyta, sőt ujabban megerősitette a nádori hivatal gyámsági jogait; nemcsak az által, hogy kivételes volt, és azon egyetlen esetre szoritkozva tiltakozott minden abból vonható következtetés ellen; de azért is, mert a nádori jogok sérthetlenségét világos szavakban kimondotta. A kiskorú örökös magyar királynak gyámsága tehát jövendőben is a nádort illetvén, kétségtelenül állanak mindazon következtetések, miket mi ezen körülményből első feliratunkban a realunio ellen felhoztunk.

Tisztelettel megjegyezzük továbbá azt is: hogy az idézett 1741-ik évi 4-ik törvényczikk elősorolja ugyan előbeszédében Ő Felségének, a felséges császárné férjének, jeles érdemeit, nyolcz évig Magyarországban viselt helytartóságát, a harczmezőn bizonyitott vi-

tézségét, s a magyar nemzet iránt több izben tanusitott szeretetét; megemliti őseinek jeles érdemeit; elmondja, hogy őt, mint férjet, Isten és a természet felséges neje gondjainak részesévé rendelte; s ezeket okok gyanánt előre bocsátva mondja ki az egyhangulag, önként és szabadon történt megválasztást; de hogy ezt az ország oly czélból tette volna, hogy „Magyarország kormányzata a birodalom többi részeinek kormányzatától el ne különittessék“, és hogy „a gyámság azon világos feltétellel ruháztatott az édes atyára, miszerint az Magyarországot a birodalom többi tartományaival együtt közösen kormányozhassa,“ — mint ez a legmagasabb királyi leiratban állittatik, (Zugás) azt az emlitett törvény csak egy szóval sem mondja, s a kormányzat közösségének megemlitése sem fordul abban elő, söt épen az által, hogy az emlitett törvény 5-ik és 6-ik szakasza világosan kiköti, miszerint a kormányzás Magyarország törvényei szerint vitessék, s az országnak jogai, törvényei, szabadsága sértetlenül fentartassanak, a többi tartományokkali közös kormányzás eszméje is ki van zárva. (Ugy van! Igaz!)

Mindezeket részletesebben azért soroltuk elő, hogy a legmagasabb leiratnak ellenvetéseire felelve, ujabban kimutassuk első feliratunkban Felségedhez felterjesztett, és a legmagasabb leiratban határozottan megtagadott jogos kivánatinknak alaposságát, melyet a legmagasabb leiratnak ellenokai, s az abban előforduló idézeteknek hosszu sora semmi részben meg nem gyengitettek; és hogy kimutassuk, miszerint az ország jogai nem 1848-ban vették eredetüket, hanem azok lényegükben régiebb törvényeink szerint is csakugyan fennállottak. (Zajos közhelyeslés.) Az $184^7/_8$-diki törvények csak ujabb, világosabb és határozottabb alakot adtak a nemzet jogainak, tisztába hozták, s a kor igényeihez alkalmazták, miket az ország évek, söt századok óta, mint alkotmányának s törvényeinek szelleméből szorosan következőket, folyvást sürgetett; de a nemzet és fejedelem közötti viszonyokat illetőleg lényegben ujabb jogokat nem teremtettek. (Helyes! Ugy van!)

Egyébiránt, ha az emlitett $184^7/_8$-iki törvények ujabb jogokat teremtettek volna is; ha nemcsak alakjában, hanem lényegében is ujra alkották volna Magyarország közjogát: joggal követelhetnők,

a mint követeljük is, — mindazt, a mi azokban foglaltatik. (Ugy van! Helyes!) Mert ezen törvényeket az alkotmányszerü törvényhozó hatalom — a fejedelem és nemzet egyesült akarata — hozta létre; kötelezők tehát azok mindaddig, mig a fejedelem és nemzet egyesült akaratából ismét módositva, vagy eltörölve nem lesznek. (Ugy van! Helyes!)

Azt állítja a legmagasabb leirat: hogy „a személyes unionak életbe léptetése az 1848-iki törvények által lőn megkísértve, s hogy ezen kisérlet ellenmondásban áll a törvények bevezetésében foglalt azon nyilvánitással, miszerint a koronának egysége, s Magyarországnak az öszves birodalom iránti kötelezettségei sértetlenül hagyandók." (Nem igaz! Nem áll!)

De a személyes uniot nem az 1848-iki törvények hozták be; hanem az a sanctio pragmaticának világos értelmében mindig fenállott, (Ugy van! Igaz!) s nem ismerünk törvényt, mely a szorosabb realuniot valaha meghatározta volna. Az 1848-iki törvények idézett bevezetése megemliti ugyan Magyarországnak a pragmatica sanctio által vele válhatlan kapcsolatban álló tartományok iránti törvényes viszonyait; de ezen törvényes viszonyok és a personalunio legkisebb ellentétben sincsenek egymással mert mi csak azon viszonyokat ismerjük törvényeseknek, mik — a mint kifejtettük — a sanctio pragmaticában megállapitott personalunioból származnak. Meg van ezen felül az 1848-iki törvények bevezetésében világosan emlitve az ország önállósága és függetlensége is; de azon nyilvánitás, melyre a legmagasabb királyi leirat hivatkozik, miszerint — „Magyarországnak az öszves birodalom iránti kötelezettségei sértetlenül hagyandók" — a mondott bevezetésben sehol elő nem fordul. (Ugy van! Igaz!)

Azt is állitja a legmagasabb királyi leirat: miszerint — „az 1848-ik évi törvényeknek foganatositása már az első félévben feltárta mindazon veszélyeket, (Halljuk!) melyek az országot és az öszves birodalmat fenyegetik az által, hogy a birodalom közös érdekeinek megőrzése és fentartása, a közjognak és Magyarország történelmének mellőzésével, a személyesunio korlátolt körére szándékoltatott szorittatni, s hogy ezen elkülönözés veszedelmes rázkódta-

tásokat idézett elő, melyek Magyarország alkotmányos intézményeitől eltérő közigazgatási rendszer alkalmazását tevék szükségessé."

Sem a közjog, sem Magyarországnak történelme nem mellőztetett az 1848-iki törvények alkotásával; sőt épen az emlitett törvények emelték a magyar közjogot azon kifejlettebb állásra, melyen Europa más népeinek közjoga jelenleg áll. (Helyes!) Emelték pedig lényegében az által, hogy a hűbéri viszonyokat megszüntették, a jogegyenlőséget megállapitották, s minden polgári és politicai jogokat minden osztályra kiterjesztettek; — formájában az által, hogy parlamentáris kormányt hoztak be, s kormányszékek helyett felelős miniszteriumokat állitottak. (Helyes! Ugy van!) Magyarország történelme pedig miben mellőztetett az emlitett törvények alkotása által? — Hiszen a történelemben épen nem példátlan az, hogy a nemzet saját institutióit s közjogi törvényeit, a kor igényei szerint, alkotmányos úton fejedelmével egyetértve változtatja; s ha minden ily változtatás az ország történelmének mellőzése volna, ezen vád szintén ugy érhetné az ország azon törvényeit, melyek Magyarország koronáját a habsburgiház fiágának első szülöttségi joggal átadták, (Halljuk! Halljuk!) és azokat, melyek mellett a nőág örökösödése megállapittatott, mert ezen törvények által is lényeges változások tétettek Magyarország közjogában. (Zajos közhelyeslés.)

Ellenben a legmagasabb királyi leiratban foglalt octroyrozások, melyek által Magyarország alkotmánya absolut fejedelmi hatalommal átalakittatik, — a lényeges alaptörvények császári diplomával és patenssel cseréltetnek fel, s mind ez visszaállitott ősi alkotmánynak neveztetik, (Derültség) nemcsak ellenkeznek a közjoggal, hanem annak alapelveit felforgatják és Magyarország történelmében csakugyan példátlanok. (Ugy van!)

A mi pedig a legmagasabb királyi leiratban megemlitett rázkodtatásokat illeti: engedje Felséged tisztelettel megjegyeznünk, hogy azokat nem az 1848-iki törvények okozták; hanem azon törvényeknek meg nem tartása, (Ugy van!) és azon akadályok, mik a törvények teljes végrehajtását gátolták. (Ugy van!) Mi módon alakultak ezen akadályok: azt, — nem akarván a mult idők fájdalmas emlékeit ujabban felidézni, — Felséged legmagasabb személye

iránti mély tiszteletből elhallgatjuk. (Harsány zajban kitörő közhelyeslés és élénk éljenzés.)

Ha visszatekintünk azon kornak eseményeire: feltünő az, hogy midőn 1848-ban a mi alkotmányunk bővebb kifejtést nyert a fejedelem által is szentesitett törvényekben, ugyanakkor ugyanazon fejedelem az örökös tartományoknak is adott alkotmányt. (Igaz!) Ezen alkotmány octroyrozott volt, nem foglalta magában azon elkülönözési irányt, mi vádképen a mi törvényeink ellen felhozatik; — még a cseh korona országai sem nyerték vissza azon önállást, mely őket historiai multjoknál, s egykor erőhatalommal széttépett jogaiknál fogva megillette volna: (Ugy van!) és mégis csakhamar elvétetett az örökös tartományoktól is azon octroyrozott alkotmány, melynek alapelveit a fejedelmi hatalom állapitotta meg. (Ugy van!) Ha tehát azokban hiány volt, a hiánynak a népek okai nem voltak. Ott is történtek rázkódtatások, ott is behozatott az absolut rendszer. (Igaz!)

Söt még Horvátország is, mely fegyvert fogott az 1848-iki törvények ellen, velünk s a többi tartományokkal hasonló sorsban részesült. (Ugy van!) Megfosztatott alkotmányos jogaitól, s az absolut rendszer egész súlyát csak úgy érezte, mint mi. Pedig a vád, mely az 1848-iki törvények ellen nézetünk szerint alaptalanul felhozatik, — Horvátországot csak távolról sem érintheti. (Igaz!)

A rázkódtatások tehát, a veszélyek és az absolut rendszer, mely behozatott, nem az 1848-iki magyar törvényeknek voltak következései, miután az absolut rendszer ott is behozatott, hová a magyar törvény ki nem terjedett, — söt még ott is, hol azon törvények ellenszegülésre találtak. (Ugy van! Derültség.)

Azt mondja a legmagasabb királyi leirat: hogy Felséged — „királyi teljhatalmával biztositotta Magyarország alkotmányának feltételes visszaállitását; tettleg visszaállitotta a megyei rendszert és a törvényes magyar kormányszékeket; (Derültség) de egyszersmind összhangzásba akarja hozni Magyarország közjogi állását a birodalom minden országait egybefüző felbonthatlan kapcsolattal, s a birodalom nagyhatalmi állásával, mit az 1848-iki törvények

mellett, melyek a többi tartományoknak s az összes birodalomnak jogait sértik, eszközölni nem lehetne.“ (Derültség.)

Alkotmányunk visszaállitására nézve lehetetlen biztositékot látnunk azon módban, melylyel ezen igért visszaállitás megkezdetett. (Közhelyeslés.) Az ősi megyeirendszer csak félig állittatott vissza; hatáskörének legnagyobb része idegen tisztviselőknek kezeiben hagyatott, kik most is az absolut rendszer önkényes hatalmával járnak el. (Ugy van!) Erőszakkal hajtják be az adót, melyet az országgyülés soha meg nem ajánlott; kényszeritik a hatóságokat, tisztviselőket és egyes polgárokat, hogy ugyanakkor, midőn az alkotmány visszaállitottnak mondatik, az alkotmány alaptörvényei ellen cselekedjenek. (Ugy van!) És e törvényellenes eljárásnál eszközül használtatik még a rendes katonaság is, melynek pedig szebb és magasabb rendeltetése van, mit a legnehezebb időkben is hiven és vitézül teljesitett, s melyet az ilynemü szolgálattól megkimélni az állam érdekében állott volna. (Zajos helyeslés.) A polgárok egy része, névszerint az absolut rendszernek minden itt lakó, vagy tartózkodó régi vagy ujabb tisztviselői, az absolut hatalom törvény ellen kiadott rendelete által, kivétetnek az ország törvényeinek s biróságainak hatalma alól nemcsak hivatalos, hanem minden büntényi, s más egyéb viszonyaikra nézve is. S valóban a köztörvényhatóságoknak annyira megzsibbasztott és bonyolodott hatásköre mellett, csak egyesek erélyének, s a várni és türni tudó nép józan higgadtságának lehet tulajdonitani, hogy az ország az anarchia veszélyeibe nem sodortatik. (Ugy van! Igaz!) A felállitott főbb kormányszékek sem törvényesek; mert az 1848-iki 3-ik törvényczikk szerint nem kormányszékeknek, hanem felelős ministeriumnak kellene a közigazgatás élén állani; — a mit pedig a törvényhozás már módositott, és másokkal pótolt, azt nem a régi, hanem a törvény által megállapitott uj alakjában lehet csak törvényesnek tekinteni. (Közhelyeslés.)

A legmagasabb királyi leiratnak már azon egy kifejezése is, hogy Felséged „királyi teljhatalmából és pedig föltételesen akarja visszaállitani a magyar alkotmányt,“ magában elegendő arra, hogy az igért biztositás iránt minden bizalmat lehetetlenné tegyen. (Ugy

van!) A sanctio pragmatica nem ismer királyi teljhatalmat a törvényhozás terén. (Ugy van!) A magyar király visszavetheti az elébe terjesztett uj törvényjavaslatokat; felszólithatja az országgyülést ujabb törvények alkotására; de a már egyszer királyi szentesitéssel megerősitett törvényeket mindaddig, mig azok a rendes törvényhozás útján el nem töröltettek, szintugy tartozik megtartani, (Ugy van!) mint tartozik az ország és annak minden egyes polgára, az ekkép alkotott törvényeknek hódolni, s a fejedelemnek, mint a törvények alkotmányszerü legfőbb végrehajtójának, engedelmeskedni. (Ugy van!) Az alkotmány sértetlen fentartása a sanctio pragmaticában világosan kikötött föltétele a trónöröklési jognak. E kettő egymással viszonyos; a fejedelem tehát, ha a sanctio pragmatica teljes értelmében kiván uralkodni, az alkotmány fentartását más feltételhez nem kötheti, mint örökösödési jogának elismeréséhez s életbeléptetéséhez, (Helyes!) mit az ország, mely a sanctio pragmaticához szorosan ragaszkodik, megtagadni nem is akart.

Azon eljárás, mit a legmagasabb királyi leirat követ, midőn törvényeinkről s jogainkról absolut hatalommal rendelkezik, s az october 20-iki diplomának és a február 26-iki patensnek alapjára akarja fektetni a magyar alkotmányt, lehet talán egy octroyrozott alkotmány behozatalára intézett kisérlet; de a magyar alkotmány visszaállitására bizonyosan nem vezet. (Helyes!) — De mi le nem mondhatunk az ország azon alkotmányos jogáról, miszerint a törvényhozó hatalmat a fejedelem és a nemzet csak együtt és közösen gyakorolhatják; mi egyoldalu s absolut törvényhozást hazánk felett jogosnak s alkotmányosnak el nem ismerhetünk. (Ugy van!) Erő és hatalom felfüggesztheti ismét alkotmányos jogainkat, octroyrozhat, rendelkezhetik; de mi kénytelenek vagyunk e felfüggesztést, az ily rendeleteket és minden octroyrozást alkotmányellenesnek, s a tizenkét évig fenállott absolut rendszer ujabb alaku folytatásának tekinteni és azokhoz sem beleegyezésünkkel, sem megnyugvásunk kijelentésével nem járulhatunk; mert ha ezt tennők, — hütlenek volnánk a törvényhez, hazához, — s minlelkiismeretünkhöz. (Zajos közhelyeslés.)

És ha legszentebb kötelességünk nem parancsolná is, hogy

minden octroyrozás ellen tiltakozunk, akkor is ragaszkodnánk saját ősi alkotmányunkhoz; mert azon alkotmány, mely a nemzet életéből fejlett ki, a nemzettel együtt élt, alakult és tágult, rendszerint czélszerübb is, állandóbb is, mint az octroyrozott alkotmányok. (Igaz!) Hivatkozhatunk e részben a történelemre, felhozhatnánk példákat Europa más országaiból; de csak azt emlitjük meg, hogy az osztrák birodalomban 1848 óta hányféle alkotmány, vagy annak helyét pótoló másféle rendszer octroyroztatott, melyeknek legnagyobb része csak igen rövid ideig élt, egy része pedig soha életbe nem lépett. (Köztetszés.)

A mi az örökös tartományoknak és a birodalomnak azon jogait illeti, miket az 1848-iki törvények állitólag megsértettek: valóban nem tudjuk, mik azon megsértett jogok, s mi részben lettek az 1848-iki törvények által megsértve? (Halljuk!) A sanctio pragmaticát Magyarország a magyar királylyal kötötte, s abban csak az uralkodónak ugyanazonosságát és ennek alapján a feloszthatlan és elválhatlan birtoklást állapitotta meg. — De közös kormányzatról ezen alapszerződésben szó sincs, — sőt, a mint fentebb is kifejtettük, világosan kiköttetett, hogy Magyarország saját törvényei szerint kormányoztassék. Az 1790: 10-dik törvényczikk pedig határozottan kimondja, hogy „Magyarország szabad ország, s kormányzatának egész törvényes alakzatára nézve független, — semmi más országnak vagy népnek lekötve nincs, (nulli alteri regno aut populo obnoxium) hanem tulajdon önállással és alkotmánynyal bir.“ (Ugy van!)

Ha tehát Magyarország semmi más országnak vagy népnek lekötve nincs, alkotmányos önállásában mikép sérthette más ország jogait az által, hogy saját törvényhozásában ön ügyei felett alkotmányszerüleg intézkedett? Az 1848-iki törvények pedig csak ily intézkedéseket foglaltak magukban. (Igaz! Szalay Lászlót a felolvasásban Deák Ferencz fölváltja és következőleg folytatja.) Magyarország nem kiván avatkozni más országok törvényhozásába vagy kormányzatába, s e részben a viszonyos méltányosságot joggal követelheti.

Nem akarjuk mi veszélyeztetni a birodalom fenállását, nem akarjuk a sanctio pragmatica szerint jogosan fenálló kapcsolatot felbontani. Hiszen a personalunio is kapcsolat, melyből közös viszonyok származnak, és mi e viszonyokat figyelemben kivánjuk mindig tartani. — Az 1848-iki 3-ik törvényczikk is határozottan kimondotta 13-ik szakaszában: hogy „a magyar miniszterek egyike folyvást Ő Felségének személye körül legyen, s mindazon viszonyokba, melyek a hazát az örökös tartományokkal közösen érdeklik, befolyván, azokban az országot felelősség mellett képviselje.“ Világos a törvény ezen rendeletéből, hogy az 1848-iki magyar országgyülés is fen akarta tartani azon kapcsolatot, mi a sanctio pragmaticában ki van fejezve, s az ebből eredő közös viszonyokra nézve saját törvényes kormánya által akart érintkezni az örökös tartományok törvényes kormányzatával. (Ugy van!)

És a mennyiben a két egymástól független kormányzatnak egymással érintkezése, különösen a törvényhozás elé tartozó tárgyakra nézve, netalán elegendő nem volna; készek vagyunk mi, — a mint első feliratunkban is kijelentettük, — az örökös tartományok alkotmányos népeivel, mint önálló szabad ország, függetlenségünk megóvása mellett esetenkint szabadon és nyilt őszinteséggel érintkezni. — Ily módon minden egyes esetben sokkal könnyebb leend tisztába hozni a közös viszonyokat, mint egy közös birodalmi tanács által, melyhez mi csak alkotmányos önállásunknak és leglényegesebb jogainknak feláldozásával küldhetnénk képviselőket, s melybe Magyarország már előre azon aggodalommal lépne be, hogy minden szóbeli biztositások daczára végre mégis osztrák provincziának fog tekintetni, s azon kisérlet, mit századokon keresztül az absolut hatalom gyakran, de sikeretlenül ismételt, — a beolvasztás kisérlete — majd az alkotmányosság szine alatt kezdetik meg. (Ugy van! Igaz!) Ezen aggodalom és a bizalmatlanság, mely az aggodalom kiséröje, minden lépésben rendkivül nehezitené, sőt gyakran lehetetlenné tenné a tanácskozások folyamát, s végre magát a birodalmi tanácsot is szétbontaná, vagy a majoritást oly eljárásra vezetné, mely keserüséget, sőt gyülölséget vonna maga után, — nem egyes emberek közt, hanem nép és nép, ország és ország között, —

mi kétségtelenül a legnagyobb csapás volna, mi a birodalmat érhetné. (Helyes!)

Közös viszonyokat egyenjogu felek között csak kölcsönös bizalommal lehet elintézni. De kényszeritéssel kölcsönös bizalmat megalapitani lehetetlen. (Igaz!) A hol nincs aggodalom és nincs is ok reá, a hol kényszerités nem zárja ki a szabadakaratot, ott a közös érdek a legbiztosabb kapcsolat. (Helyes!)

Meg vagyunk arról is győződve, hogy az 1848-iki törvények sem a birodalom czélszerü kormányzatát, sem annak nagyhatalmi állását nem veszélyeztetik: de veszélyezteti azt azon rendszer, melynek elfogadására minket is kényszeriteni akar a legmagasabb leirat.

A felelős magyar miniszterium törvényszabta felállitása — ugy látszik — az a pont, mely ellen főkép irányozvák a legmagasabb leirat ellenvetései. — De hiszen a magyar minisztereket Felséged maga nevezi ki, s azok Felségednek törvényes akaratát mindenkor teljesitendik. — Felelősek lesznek ugyan az országgyülésnek, a mint ezt az alkotmányosság alapeszméje is megkivánja; de ezen felelősség könnyü lesz minden törvényes rendeletek ellenjegyzésére nézve, — törvény ellen rendelkezni pedig Felséged maga sem akarhat. (Zajos tetszés.) A nemzet, ha látja az alkotmány teljes visszaállitására s épségben tartására irányzott komoly szándékot, s nem lesz oka félni, hogy jogai csorbittatnak, bizalommal fogadja Fejedelmének előterjesztéseit a törvényhozás terén, megnyugvással kiséri törvényes kormányának a végrehajtás körében tett minden lépteit., és ha a törvények egyik vagy másik rendeletének módositását idő s körülmények igénylendik, vagy maga hozandja azt javaslatba, vagy azon javaslatot, mit Felséged nevében a felelős miniszterium előad, aggodalom nélkül veszi tanácskozásba; mert nem lesz oka félnie a fejedelmi hatalom tulterjeszkedésétől, vagy attól, hogy az ország érdekei s törvényei, mások érdekeinek feláldoztatnak. Azon nemzet, mely hiven megőrzött alkotmányának s törvényeinek pajzsa alatt jogait s érdekeit biztositva látja, nem kénytelen más helyzet, más viszonyok után sóvárogni. (Helyes!)

Nem mindig a legbiztosabb, — legjobb és legolcsóbb azon kormányzat, melyet egy naptól a másikig vezetni legkönnyebb és

legkényelmesebb. (Tetszés.) A kormányzat rendszerének hiányai, s a kormány vezetésében elkövetett hibák gyakran csak idő mulva termik meg a keserü gyümölcsöt; és azon statusférfiak, kik az állam egyes részeinek különböző viszonyait s elágazó lényeges érdekeit kellőleg nem méltányolják, és a nehezebb kérdéseknek fárasztó megoldását vagy mellözik, vagy valamely theoriában felállitott általános elvvel vágják keresztül, nem figyelmezve azon elvnek gyakorlati kivihetőségére, s az alkalmazásból származható káros következésekre, saját kényelmüknek az állam jövendőjét áldozzák fel. (Ugy van! Helyes!)

Az egyes államok nagyhatalmi állása nem egyedül rendes hadseregeik számától függ. Az absolut kormányzat talán könnyebb és kényelmesebb: — absolut rendszer mellett gyorsabban lehet nagy hadsereget kiállitani; de a legderekabb hadsereg mellett is veszélybe dölhet az állam, ha annak védelme a népek érzelmében nem gyökerezik. (Helyes!) — Tizenkét évig állott fenn nálunk is az absolut rendszer; de nem árasztott boldogságot a népre, nem tette az államot gazdagabbá, és hatalmában nagyobbá; — s Felséged tizenkét évi tapasztalás után maga is szükségesnek látta az absolut rendszerrel felhagyni, s alkotmányos útra térni. — Alkotmányos úton is könnyebb oly birodalmat kormányozni, mely egy népből áll, s ennélfogva egysége természetes, mint az olyant, melyet több országok képeznek, s melyben az egyes országok külön alkotmányos önállással, jogokkal, törvényekkel, — de söt külön közjogi fogalmakkal s politikai nézetekkel birnak. — Ha a népek fejlettebb politikai érzelem, s akarat nélküli lények volnának, — könnyü volna őket öszveolvasztani, s természetes egység nem létében mesterséges egységet teremteni. — A hajdankorban, midön még az alkotmányos fogalmak, és a jognak érzete kevésbé szivárgott át a népnek minden rétegeibe, gyakran sikerültek ily kisérletek: de ma már érzik a nemzetek, érzi a népnek minden osztálya a politikai szabadságnak s törvényes függetlenségnek valódi becsét s kegyelettel ragaszkodik azokhoz, és ezen érzelmeknek, ezen kegyeletnek mellőzésével népeket és országokat politikai theoriák szerint akaratjuk ellen átalakitani ritkán sikerül. (Igaz!) — Söt gyakran az ily kisér-

letek veszélylyel is járnak, mert az akarat szabadsága egyeseknek és népeknek oly drága kincse, hogy annak feláldozásával még azt sem fogadják szivesen, mi szabad akarattal választva hasznos lett volna érdekeikre nézve. (Helyes.)

Oly szorosabb egyesülés, mely az illetőknek teljesen szabad akaratából önként történik, gyakran hasznos lehet, s legalább módjára nézve nem igazságtalan. De midőn valamely alkotmányos országot a fejedelem teljhatalmának súlyával kényszerit oly egyesülésre, mely azon ország alkotmányának átalakitásával, sőt lényeges jogainak feláldozásával jár, és az ez iránt absolut hatalommal kiadott fejedelmi rendeleteknek nem is előleges tárgyalását, hanem tüsténti teljesitését parancsolja: lehet-e ily módon czélszerü, s igazságos az egyesülés? — Nem fogja-e azt az ország oly súlyos csapásnak tekinteni, mely által attól fosztatott meg, mi előtte a legszentebb volt? (Ugy van! Helyes!) — Fogja-e szivesen védni és támogatni azon állapotot, melyet keserü érzelmekkel tűr? Nem fog-e örülni minden veszélynek, minden bajnak, mely az egészet fenyegetve neki reményt nyujt, hogy talán szabadulhat azon lánczoktól, mik akaratja ellen másokhoz kötötték? (Zajos közhelyeslés.) Erős és hatalmas volna-e a birodalom a népnek ily érzelmei mellett? — És azon szorosabb, de kényszeritett kapcsolat mellett, mely az országban ily érzelmeket támaszt, jobban és könnyebben lehetne-e kormányozni, mint a tágabb, de önkéntes egyesülés mellett, mely senkinek nem fáj, s melyet a nemzet jogaival s alkotmányával megférőnek tekint?

Mi a sanctio pragmaticában kimondott kapcsolat mellett, közös fejedelmünk alatt, az örökös tartományok népeivel testvéri szeretetben, és egyetértésben óhajtunk maradni, méltányosság szerint osztozva velük bajban és teherben. De törvényeinknek, s törvényes önállóságunknak teljes épségben tartása mellett is megtörténhetik ez a nélkül, hogy az állam czéljai, s teljes biztossága legkisebb veszélynek kitétetnének. — Miért kivántatnak tehát tőlünk oly áldozatok, miket hoznunk nem szabad, — miért követeltetik, hogy alkotmányunk felforgatásával jogainkról lemondjunk, s megtagadjuk kegyeletünknek legszentebb tárgyait? (Zúgás) — miért történik

mindez a nemzet előleges beleegyezése, sőt megkérdeztetése nélkül parancsolólag épen azon pillanatban, midőn Felséged a legmagasabb leiratban azt igéri, hogy „Magyarország, mind személyekre, mind a kormányzat rendszerére s alakjára nézve az ország alkotmányának megfelelő módon fog kormányoztatni“, — s kijelenti, hogy „nem szándéka a szent István koronájához tartozó országokat a birodalomba beolvasztani?“ (Halljuk! Halljuk!) — Miért akarják érdekeinket, s óhajtásainkat az örökös tartományok érdekeivel egyenes ellentétbe állitani, s a szeretet és egyetértés helyett, mely egyedül képes tartósan és biztosan egyesiteni, . . . miért akarják a féltékenységnek, keserüségnek, sőt talán a gyülölségnek magvát elhinteni azon népek közt, melyek multjoknál és helyzetüknél fogva nem arra hivatvák, hogy egymásnak ellenségei legyenek, — hanem arra, hogy békében és szeretetben, egymástól függetlenül védjék és támogassák egymást minden időben? (Zajos közhelyeslés.) — Miért akarják az országot azon hitre kényszeriteni, hogy azok után, mik ily módon történtek, nincs többé mit vesztenie . . ? (Kitörő harsány közhelyeslés és taps.)

Kényszeritett egység nem teszi erőssé a birodalmat. (Ugy van! Halljuk!) Az egyes országoknak sértett önérzete, s a kényszeritésből származott keserüség szétválási, sőt talán végelszakadási vágyakat ébresztenek, s e miatt a birodalom akkor lesz majd leggyöngébb, midőn összes erejére, s népeinek egész lelkesedésére legtöbb szüksége volna. (Közhelyeslés.) A mely birodalom egységét csak fegyveres erővel lehet fentartani, annak nagy-hatalmi állása felette kétséges, s a veszélynek óráiban épen nem biztos. (Zajos helyeslés.)

Az ország politikai jogainak csorbitása mindig igazságtalan, mindig fájdalmas érzelmeket, s elégületlenséget szül. (Ugy van! Igaz!) — Oly hatalom, mely rendezett viszonyainál fogva képes a honpolgároknak anyagi jólétet nyujtani, — egy időre legalább kevesebb koczkáztatással teszi az ily lépést; mert az anyagi érdekek kielégitése sokaknál legalább enyhiti a veszteséget, — ámbár még az ily hatalom is helytelenül cselekszik, midőn az ország jogait sérti. De ha valamely hatalom akár hibából, akár szerencsétlensé-

gek folytán oda jutott, hogy az anyagi jólét emelésére csak igen keveset tehet, sőt az állam fentartására a súlyos terhek alatt majdnem már kimerült honpolgároktól ujabb s ismét ujabb anyagi áldozatokat kénytelen kivánni, nem jár el czélszerüen, midőn a nemzet érzelmeit a politikai jogok csorbitásával is sérti; (Helyes!) mert a súlyos terhek azon meggyőződés mellett, hogy a politikai jogok biztossága is veszélynek van kitéve, még súlyosbakká válnak, — a méltó keserüség érzete lehangol minden áldozatkészséget, s elfojtja a bizalmat azon hatalom iránt, mely a polgároknak anyagi érdekeit nem tudja, politikai jogait pedig nem akarja kimélni. (Zajos helyeslés! Éljenzés.)

Azon absolut rendszer, mely nemcsak Magyarországnak, hanem az örökös tartományoknak is megszüntette alkotmányos szabadságát, keletkezésekor vezérelvül egy eszmét állitott fel: az öszves birodalom központositott egységének eszméjét. (Halljuk!) — (Deák Ferenczet a felolvasásban Szalay László ismét fölváltva, ez következőleg folytatja:) Azon statusférfiak, kik ezen eszmét felállitották, meg voltak győződve, hogy az egységes nagy Ausztria, melyet ők ekképen alakitanak, a hatalomnak oly magas fokára fog emelkedni, minőt a birodalom még eddig soha el nem ért. (Halljuk!) Tervük kivitelében semmi tettleges akadály nem gátolta őket, mert az absolut hatalom szigoru parancsainak az engedelmességet senki meg nem tagadta; eltörlötték s lerombolták mindent, a mi útjokban állott, fáradságot s pénzt nem kiméltek, s tizenkét év alatt a jövendő nemzedékek jövedelmét is elköltötték. (Zajos köztetszés.) És tizenkét év után a birodalom sem hatalmában, sem terjedelmében nem lett nagyobb, terhei pedig rendkivül súlyosodtak. — Ekkor Felséged maga szüntette meg a czélra nem vezető absolut rendszert; de azon eszmét, melyet vezérelvül az absolut rendszer állitott fel, s melynek az minden jogot, minden tekintetet feláldozott, — a központositott egységnek eszméjét, — kiindulási pontul továbbra is fentartotta, (Ugy van! Igaz!) s alkotmányos úton kivánja azt valósitani, mit az absolut rendszer mellett annyi évek folytán létrehozni nem lehetett. (Ugy van!)

De nézetünk szerint ugyanazon nehézségek, melyek miatt a

központositott egység eszméje absolut rendszer mellett a várakozásnak meg nem felelt, még élesebben fel fognak tünni az alkotmányos életben. Az absolut rendszernek leghatályosabb eszköze volt a korlátlan hatalom, mely mind a törvényhozás terén, mind a végrehajtás körében föltétlen engedelmességet követelt, s mely ellen felszólalni sem volt szabad. — Ily hatalmat pedig alkotmányosság mellett gyakorolni nem lehet. — Minden országnak vannak saját emlékei, szokásai, reményei es óhajtásai, melyek előtte szentek, s melyeket az absolut rendszer nyomása alatt kénytelen volt keblébe fojtani; most azonban, midőn módja van szót emelni hazája érdekében, ki fogja azokat mondani. — Terjedni fognak ezen érzelmek és eszmék, s mivel a központositott egység nagy részt ellentétben áll az egyes országok multjával, melyre azok kegyelettel pillantanak vissza és azon reményekkel, miket a jövendőre nézve táplálnak keblünkben, a központositott egység gyakorlati kivitele nemcsak ellenkező érzelmekre, de a köztanácskozások folyamában ellenmondásra és tetemes nehezségekre fog találni. — Fejedelmi teljhatalom kényszerités pedig és az alkotmányosság oly ellentétek, melyek együtt még fogalomban sem állhatnak meg. (Ugy van!)

Meg vagyunk győződve, hogy oly országok között, melyeknek szokásai, érdekei, történelmi multja és közjogi állása annyira különbözők, a központositott egységnek létrehozása alkotmányos uton lehetetlen. Ha tehát Felséged birodalmát szabadnak, s valódilag erősnek ohajtja: nem kényszeritett egység, hanem a népeknek szabad akaratából származott kölcsönös egyetértése által érheti el azt, és e czélra a központositott egységnek elméletileg talán kecsegtető, de gyakorlatilag nem létesithető eszméjét kiindulási pontul nem választhatja. (Helyes!) — Nem Felségednek, s uralkodó házának, nem az örökös tartományoknak, vagy a birodalomnak valóságos érdekeivel ellenkezik a mi alkotmányos önállásunk, és az 1848-ban alkotott törvényeink. — Nem azért tagadtatik meg a magyar alkotmány teljes visszaállitása, nem azért vétetik el tőlünk az adó és katonaállitás meghatározásának gyakorlatilag is mindig fenállott kétségtelen joga, mintha ezek a birodalom kormányzatát gátolnák, s Ausztriának nagy-hatalmi állásával meg nem férnének. Nagy-hatalom

volt Ausztria akkor is, midőn Magyarország saját országgyülésén ajánlotta meg a pénzt és katonát; oly hatalom volt, melyet a szerencsétlenségek hosszu sora sem volt képes megtörni; s midőn a birodalom legnagyobb részét elfoglalta már a diadalmas ellenség, s a magyar korona országain kivül alig maradt valami a fejedelem birtokában, — azon Magyarország, melynek alkotmányos jogait most a birodalom állitólagos érdekében akarják korlátolni, hüségében, lelkesedésében nem csüggedve, törvényes jogait s egész erejét arra használta, hogy a birodalom elfoglalt részeit az ellenségtől visszafoglalni segitse. (Ugy van! Igaz!)

Az ellenünk intézett csapásnak valóságos oka főképen az, hogy a mi alkotmányos önállásunk, a mi törvényeink össze nem férnek a központositott egységnek azon eszméjével, mely a félretett absolut rendszerből az alkotmányosság terére is áthozatott, — s fájdalom! még most is vezérelvnek, s kiindulási pontnak tekintetik. — De jog és igazság megengedik-e, hogy az alapszerződések szentsége, a nemzet alkotmányának leglényegesebb részei, az országnak kétségtelen jogai, s az alkotmányosság alapelvei, áldozatul essenek egy ujabb eszmének, mely tizenkét éven keresztül minden szabadságot elnyomott, minden jogos követelést, s minden egyéb politikai tekintetet háttérbe szoritott, az államnak oly sok áldozatába került, s a kivitelben mégis czélszerütlennek mutatkozott? Hasznos-e a birodalomra nézve egy ujabb kisérlet kedveért oly eszközökhöz nyulni, mik a nemzet érdekeit s érzelmeit mélyen sértik, annak hitét s bizalmát elölik, — és midőn egységet akarnak eszközölni, az egységnek egyedüli biztos alapját, a szives egyetértést, lehetetlenné teszik? (Közhelyeslés.)

Felhivja Felséged az országgyülést, hogy „kövesse őseinek példáját, kik az időről időre változó viszonyok elutasithatlan igényeit méltányolni tudván, az 1687-ik évi 4. 1715., 8. és 1723-ik évi 1-ső és 2-ik törvényczikkek tanusága szerint Magyarország közjogi állását a birodalom közös igényeivel összeegyeztetni minden időben készek valának.“

Az 1687-ik évi 4-ik törvényczikkben eltörli az ország II. András arany bullájának azon záradékát, mely szerint valamikor a ki-

rály az arany bulla ellen cselekedett, — az ország minden nemesének egyenkint és személyesen joga volt a királynak ellentállani. Az 1715-ik évi 8-ik törvényczikkben pedig megállapittatik, hogy az ország védelmére állandó és rendes katonaság tartassék, s annak zsoldja, valamint szintén minden egyéb segélyzések is, mindig országgyülésileg határoztassanak meg. — Nincs ezen törvényekben a birodalom s annak érdeke, nincsenek az örökös tartományok csak egy szóval is megemlitve. Az ellentállási jog nem azért töröltetett el, az állandó rendes katonaság nem azért állapittatott meg, hogy Magyarország közjogi állása a birodalom közös igényeivel összeegyeztessék. Akkor is megtörtént volna mindez, ha Magyarország, fejedelmének személyére nézve is, egészen külön állott volna; mert az országnak saját érdekei megkivánták, hogy az egyéni ellentállásnak veszélyes joga, melylyel sokan az ország kárára visszaéltek, — eltöröltessék; az állandó katonaság felállitását pedig magának az országnak biztossága követelte. A mi pedig az idézett 1723-ik évi 1-ső és 2-ik törvényczikket, vagyis a magyar sanctió pragmaticát illeti, nézeteinket erre nézve ismételve már kifejtettük, és kimutattuk, hogy abban sem valamely közös kormányzatnak, sem a személyes unión alapuló elválhatlan birtokláson kivül más valamely birodalmi egységnek nyoma sincs. (Úgy van! Igaz!)

De egyébként is lényeges különbség van az emlitett törvényeknek alkotása, és a jelen legmagasabb leiratban kimondott octroyrozások között. Akkor a magyar király nem alakitotta át önhatalmával a magyar alkotmányt császári diploma és pátens által, nem vonta el a magyar országgyüléstől a leglényegesebb jogok gyakorolhatását, s az emlitett törvények is, rendes törvényhozás utján, kölcsönös értekezletek folytán a nemzet és fejedelem közös egyetértésével alkottattak. Most mennyire máskép van mindez, — arról a legmagasabb királyi leirat egész tartalma tanuságot tesz. (Ugy van!)

Kijelenti Felséged e legmagasabb királyi leiratban, hogy „az 1848-ki törvényeknek egy részét megerősiti; más részét azonban soha el nem ismerte, és elismerni nem is fogja,“ (Zúgás. Halljuk!) és ezen kijelentés mellett oda utasitja az országgyülését, hogy „a

törvények ezen részének módositására, s illetőleg eltörlésére nézve készitsen törvényjavaslatokat, s terjeszsze azokat fejedelmi jóváhagyás alá."

Szentesitett törvények, mig a törvényhozó hatalom által nem töröltetnek el, egyiránt kötelezők, s azok egyes czikkeinek érvényére nézve különbséget, vagy fokozatot felállitani soha nem lehet. Felségedet, hacsak ismét absolut hatalommal uralkodni nem akar, a teljhatalmu törvényhozás nem illeti. (Közhelyeslés.) Felséged, mint magyar király, s a sanctió pragmaticának értelmében csak a nemzettel együtt gyakorolhatja a törvényhozó hatalmat; szentesitett törvényeinknek semmi részét önhatalmával, s az országnak beleegyezése nélkül, el nem törölheti; s valamint nem szükséges azon törvényeket fejedelmileg ujra megerősiteni, (Helyes!) mert azok már 1848-ban királyi megerősitéssel szentesittettek, (Zajos közhelyeslés.) — ugy azok bárminemü részének egyoldalulag kimondott el nem ismerése jogilag nem gyengitheti azon törvények érvényét. (Helyes! Ugy van!)

Felséged az 1848-diki törvények azon elveire, melyek által a nemesség kiváltságos állása megszüntetett, az átalános birtok- és hivatalképesség behozatott, az urbér és tized, és egyéb jobbágyi tartozások eltöröltettek, a közteherviselés, valamint az átalános katona-kötelezettség kimondatott, — végre a választási jog mindazon néposztályokra is kiterjesztetett, melyek ezen joggal nem birtak, kimondja legmagasabb leiratában, hogy azokat megerősiti. (Derültség.) Engedje azonban Felséged tisztelettel megjegyeznünk, hogy a törvények emlitett elvei s rendeletei ujabb megerősités nélkül is jogilag és tettleg teljes erejükben fenmaradnának. (Ugy van! Helyes!) Magyarország törvényhozásában 1848-ig csak a kiváltságos osztályok voltak képviselve. De sokan találkoztak ezen képviselők közöl, kik számos éveken keresztül oda működtek, hogy az ország aristocraticus alkotmánya a kor igényei szerint fokonkint kifejtve, a nép minden osztályaira kiterjesztessék. Törekvésük a legfőbb hatalom részéről ritkán támogattatott, gyakran gátoltatott. (Igaz! Helyes!) Végre az 1848-ki országgyülés, mely még mindig a kiváltságos osztály képviselőiből állott, senki által nem kényszeritve,

semmi nyomás alatt nem állva, önként szabad akaratból alkotta mindazon törvényeket, mik a hübéri viszonyokat megszüntették, a hon polgárainak egyenjogúságát, és egyenlő kötelezettségeit megállapitották, mind a polgári, mind a politicai jogokat a nép minden osztályaira kiterjesztették. (Helyes! Éljen!).

A magyar király ünnepélyesen szentesitette mindezen törvényeket, s azok tettleg életbe is léptek. (Ugy van!) Most már azokat eltörleni, vagy felfüggeszteni, s az előbbeni állapotot e részben ismét visszaállitani a fejedelmi teljhatalom sem volna többé képes. (Kitörő zajos helyeslés és hosszas éljenzés.) — Hiszszük, hogy Felséged nem is akarja ezt: de meg vagyunk győződve, hogy akarva sem tehetné: (Derültség) nemcsak azért, mert a népnek adott jogokat hatalommal ismét visszavenni mindig veszélyes, — hanem azért is, mert ugyanazon kiváltságos osztályok, melyek e törvényeket alkották, soha meg nem nyugodnának abban, hogy a népnek jogai csorbittassanak, s nem találkoznék Magyarország aristocratiájában oly egyén, ki az igazságról, polgári legszentebb kötelességéről, és a becsületről annyira meg tudna feledkezni, hogy azon kiváltságos jogokat, mikről önként lemondott, még legfelsőbb rendelet következtében is bármi részben visszavegye, s a régi állapotnak reá nézve anyagilag talán kedvező, erkölcsileg azonban bélyegző, s gyülöletes visszaállitását elfogadni kész legyen. (Óriási zajban kitörő szünni nem akaró közhelyeslés és viharos hosszu éljenzés.)

Az 1848-ki törvényeknek rendeletei között vannak egyes pontok, (Halljuk! Halljuk!) miket a nép jogainak sértetlen fentartása mellett mi magunk is ohajtunk czélszerübben átalakitani, s határozottabban kifejteni. Ezekre vonatkozó javaslatinkat azonban csak akkor készithetjük el, és akkor terjeszthetjük Felséged elé, ha országgyülésünk a törvények értelmében kiegészitve lesz; mert azok távollétében, kik meghivandók lettek volna, de meg nem hivattak, törvényeket nem alkothatunk. (Közhelyeslés.) — Ha pedig Felséged kivánja a törvények bármi részbeni megváltoztatását, a kiegészitett országgyülés mindazon javaslatokat, miket erre vonatkozólag Felséged felelős magyar miniszteriuma előadand, tüstént tanácskozás alá veendi, (Zajos köztetszés.) s megállapodását Felséged elé

fogja terjeszteni. A miket azután, az ekkép megkezdett országgyülési kölcsönös értekezletek folytán, Felséged és a nemzet kölcsönös egyetértéssel megállapitanak, azok lesznek majd a törvényesen végbement koronázás után királyi szentesitéssel megerősitendők. (Ugy van!) De a már előbb szentesitett törvényeknek mindazon rendeletei, miknek változtatása vagy nem kivántatott, vagy a két félnek közös egyetértésével el nem fogadtatott, minden ujabb megerősités nélkül is jogilag teljes érvényüeknek tekintendők. — Igy kell ennek állani minden alkotmányos országban, hol a törvényhozó hatalom megosztása nem volna valóság. — Igy rendelik ezt alaptörvényeink is, különösen az 1790-ik évi 12-ik törvényczikk, mely világosan azt mondja, hogy „a törvények alkotásának, eltörlésének és magyarázásának joga, Magyarországban s kapcsolt részeiben a törvényesen koronázott fejedelmet, s az országgyülésre törvényesen összesereglett ország karait és rendeit közösen illeti, s azon kivül nem is gyakorolható.“ (Ugy van! Helyes!)

De Felséged, az 1848-ki törvények egy részének módositása, sőt eltörlése iránt hozzánk intézett legmagasabb felszólitásában, nem Magyarország emlitett alaptörvényeinek nyomát követi, s általában nem az alkotmányosságnak elvéből indult ki. — Felséged a szentesitett törvényeket absolut hatalommal felfüggesztette, s azoknak isméti életbeléptetését önhatalmával még most is gátolja, s felszólitja az országgyülést, hogy azon törvények egy részét módositsa, egy részét pedig törölje el, de egyszersmind kijelenti, hogy „azon törvényeket soha el nem ismerte, s jövendőben sem fogja elismerni.“ (Halljuk! Halljuk!) — Miből áll ezen kijelentés folytán az országgyülési kölcsönös értekezlet? — miből áll a törvényhozó hatalom közös gyakorlása? Az alkotmányos törvényhozás fogalmából következik, hogy uj törvények alkotásánál, a miben a törvényhozó hatalmat közösen gyakorló két fél meg nem tud egyezni, az törvény nem lehet; szentesitett törvények módositásánál vagy eltörlésénél pedig, a mely részben a módositást vagy eltörlést mind a két fél el nem fogadja, azon részben a törvény megtartja kötelező erejét s érvényét. (Közhelyeslés.) — De Felséged fentebbi kijelentése szerint, ha netalán az emlitett törvényeknek valamely pontját,

melyet Felséged módositani, vagy eltöröltetni kiván, az ország módositani,vagy eltörleni nem akarná is, az megszünnék érvényes törvény lenni. És igy Felséged a törvényhozó hatalmat tettleg egyedül maga gyakorolná, s az ország gyülésének nem volna egyéb joga, mint a fejedelmi parancsot registrálni, mit akár teljesitene, akár nem, a szentesitett törvényekből csak az maradna fenn, mit azokból időnként meghagyna az absolut fejedelmi akarat. (Ugy van! Igaz!)

Módositani, vagy megszüntetni csak fenálló törvényt lehet; Felséged pedig az 1848-diki törvényeknek módositására, s illetőleg megszüntetésére, szólitja fel az országgyülést. (Derültség.)Ha azon törvények jogilag sem állanak fenn, a módositás, vagy megszüntetés lehetetlen, vagy legalább felesleges volna; ha pedig jogilag fenállanak, — mit kétségbe vonni nem lehet, — végre is kell hajtatniok, minek eszközlése a királyi hatalom legmagasabb köréhez tartozik. (Úgy van!) Mielőtt tehát az országgyülés azon törvények módositását, vagy bármi részbeni eltörlését, tanácskozásainak, és országgyülési kölcsönös értekezleteknek tárgyává tehetné, mulhatlanul szükséges, hogy azoknak alkotmányellenes felfüggesztése tettleg megszüntessék. (Helyes!)

És, ugy látszik, Felséged azon eljárást, miszerint némely törvényeket ujabban megerősit, másokat pedig el nem ismer, nemcsak az 1848-ki törvényekre szoritja, hanem azt korábbi törvényeinkre is kiterjeszti. (Ugy van! Igaz!) Ugyanis megerősitésében világosan belefoglalja az általános birtok- és hivatalképességet is, mit nem 1848-ban, hanem 1844-ben állapitott meg az országgyülés; az el nem ismerést pedig az 1848-ki törvényeken kivül tettleg kiterjeszti régibb, s leglényegesebb törvényeinkre is, midőn azokat önhatalmával módositja, s a nemzet befolyása nélkül kiadott császári diplomához és pátensekhez alkalmazva, önhatalmával átalakitja. (Ugy van!) Ilyenek többek között a törvényhozó hatalom közös gyakorlatáról szóló 1790-ik évi 12-dik törvényczikk; az ország függetlenségét biztositó 1790. 10., — az adó és katonaság meghatározását egész terjedelmében a magyar országgyülés köréhez tartozónak rendelő 1715. 8., — 1790. 19., és 1827-ik évi 4-ik törvényczikkelyek. (Szalay Lászlót a felolvasásban Deák Ferencz ismét felváltja

és következőleg folytatja) S valóban a legmagasabb királyi leiratból azt sem érthetjük: érvényeseknek akarja-e tekinteni Felséged törvényeinknek azon részét, mikről ujabban ki nem mondja, hogy azokat meg nem erősitette, — azt sem tudhatjuk: az el nem ismerés s a tettleges eltörlés meddig fog terjedni, hol fog megállani. (Derültség.) Engedje Felséged tisztelettel ismételnünk, hogy mindez a sanctió pragmaticával csakugyan ellenkezik.

De leginkább megdöbbentő volt reánk, s ugy hiszszük az öszszes birodalomnak minden alkotmányos érzelmü polgárára nézve azon alkotmányellenes elvnek kimondása: hogy Felséged „a z 1848-ki törvények elismerésére magát személyesen kötelezettnek nem tartja." (Halljuk! Halljuk!)

Ha joga van a fejedelemnek az elődje által szentesitett törvényeket maga személyére nézve kötelezőknek nem ismerni, mi lesz akkor alkotmányunknak, az ország törvényes szabadságának, s alkotott és alkotandó törvényeink biztositéka? mire támaszkodnak a birodalom azon népei, melyeknek Felséged alkotmányos szabadságot adott, ezen szabadságnak tartósságára nézve? (Ugy van!) Felségednek bármelyik utódja hasonlóul azt mondhatja, hogy egyik vagy másik alkotmányt, mit elődje szentesitett, a birodalom érdekeivel s nagyhatalmi állásával megegyezhetőnek nem tartván, azt maga személyére nézve kötelezőnek nem tekinti. (Igaz!) Töröljük ki az alkotmányból a kötelezettségnek azon folytonosságát, mely nemzedékről nemzedékre száll, s a fejedelmekre ugy, mint népekre egyaránt kiterjed: minden alkotmányosság s minden államnak biztossága az események játéka leend. Ezen folytonosság az alapja mind a nép szabadságának, mind a fejedelem trónjának, s örökösödési jogának. (Ugy van!) Ezen folytonosságnak tagadása megsemmisiti azon közvetitő erőt, mely nélkül az érdekek összeütközésénél minden kérdés csak az önkény hatalmával, vagy a fegyver élével volna megoldható, s mely nélkül a népeknek és fejedelmeknek nem volna egyéb választásuk, mint absolut uralkodás vagy forradalom. — E jótékony közvetitő erő a jognak állandóságába vetett hit és bizalom, mi a kötelezettség emlitett folytonossága nélkül még csak nem is képzelhető. Mi csak legmélyebb sajnálatunkat fejezhetjük

ki, hogy azon elv, melynek felállitása sem Felségednek, sem az öszszes államnak érdekeire nézve jótékony hatásu nem lehet, a legmagasabb királyi leiratban kimondatott. (Közhelyeslés.)

Az országgyülésének kiegészitése iránt elmondottuk első alázatos feliratunkban, hogy mindaddig, mig azok, kik törvény szerint az országgyülésre meghivandók, meghiva nem lesznek: mi az országgyüléaét kiegészitettnek nem tekinthetjük, s törvények alkotásába nem bocsátkozhatunk.

A legmagasabb királyi leirat ezen jogos kivánatunkat sem teljesiti, s azt válaszolja, hogy az országgyülés kiegészitésének kérdése majd akkor fog önként megoldatni, ha mi Magyararszágnak az örökös tartományok iránti viszonyait a legmagasabb szándék értelmében megállapitottuk, s az 1848-ki törvényeket részint módositottuk, részint megszüntettük. —

Előbb tehát a ki nem egészitett országgyülésnek el kellene a nemzet nevében alaptörvény gyanánt fogadni az absolut hatalommal kiadott october 20-ki császári diplomát és a február 26-ki pátenst; kepviselőket küldeni a birodalmi tanácsba; a szentesitett törvények legfontosabb részét módositani, vagy eltörölni, s ha ekképen az ország alkotmányát lényeges részeiből kiforgatva, az egész magyar közjogot császári diplomák és pátensek szerint átalakitotta, s az ország jogait és igy a meg nem hivottakét is feláldozta, majd akkor, és csak akkor lesz kiegészitve az országgyülés. (Zajos helyeslés. Derültség). A kiegészités kérdésének ezen megoldása nemcsak az ország törvényeivel, hanem az alkotmányos törvényhozás természetével is egyenesen ellenkezik. (Ugy van!)

Erdélyre nézve (Halljuk!) a legmagasabb királyi leirat azt mondja, hogy: „annak Magyarországgali egyesitése a szász és román nemzet szabad beleegyezése nélkül lön elhatározva, soha teljes törvényerőre nem lépett, az egyoldalu határozatok kihirdetése után tettleg felbomlott, s kivihetetlennek tekintendő mindaddig, valamig Erdélynek nem magyar ajku lakosai az egyesülés által veszélyeztetve látják nemzetiségi érdekeiket, s a birodalom ebbeli igényei s érdekei kellőleg biztositva nem lesznek."

Magyarország és Erdélynek egyesülését mind Magyarország-

nak, mind Erdélynek törvényes országgyülése ünnepélyesen elhatározta, s ezen határozatokat ő Fölségének szentesitése törvényerőre emelte. (Ugy van !)

Ha a szászok és románok törvény által ki lettek volna zárva az erdélyi országgyülésből, vagy ha a törvény mellőzésével oda meg nem hivattak volna; ha az országgyülés rendkivüli módon, szokatlan alakban hivatott volna össze; ha nem a valóságos többség határozott volna, vagy valamelyik rész erőszakkal gátoltatott volna szavazatának szabad kijelentésében: inkább lehetne szólani arról, hogy a határozat a romának és szászok szabad beleegyezése nélkül hozatott, s inkább lehetne kétséget támasztani annak érvénye ellen.

De Erdélynek azon országgyülése, mely az egyesülést elhatározta, szorosan az erdélyi törvények értelmében hivatott össze. Erdélynek akkori közjoga szerint a megyéknek, székely és szász székeknek, s az országgyülési joggal biró városoknak követeiből, az ország egyházi s világi méltóságaiból, s főbb hivatalnokaiból, és regalistákból kellett alakulni az országgyülésnek, mindezek meg is hivattak, s követeik által, s illetőleg személyesen meg is jelentek. A megyei követek választásánál a szász vagy román nemesek, kik pedig számosan valának, szinte ugy birtak választási joggal, mint a magyarok. (Igaz;) A székely és szász székekben, valamint a városokban is, magyar, szász és román között a választási qualificatióra nézve különbség nem volt. A regalisták, kik törvény szerint a tekintélyesebb nemesekből voltak meghivandók és a főbb hivatalnokok nem egyedül magyarok voltak. (Igaz !)

A törvény értelmében ily módon alakitott országgyülés az egyesülés fölötti törvény alkotásában épen azon törvény-szabta módon járt el, melyet minden egyéb törvényeinek alkotásában követett; a határozat tudniillik, absolut többséggel hozatott, és pedig épen ez esetben nagy többséggel, melyhez mind a román választók befolyásával megválasztott követek közől, mind a szász követek közől számosan járultak szabadon kijelentett szavazataikkal. És midőn a többség akarata határozatképen kimondatott, akkor sem történt tiltakozás a szászok vagy románok részéről.

Igaz, hogy Erdélynek 1848-ik előtti törvényei három külön nemzetről szólottak: a magyar, székely és szász nemzetről, s a ro-

mánokat külön nemzetnek nem tekintették ; — igaz, hogy a három nemzetnek voltak némely jogai, különösen az országgyülési kijelöléstől függő hivatalokra nézve, miket a törvény a románokra ki nem terjesztett ; de az országgyülésre és a követek választhatására vonatkozólag nemzetiség szerinti különbség nem létezett, s ugyan azon qualificatió mellett, mit a törvény megállapitott, a román szintugy birt választási és választhatási joggal, mint a magyar, székely vagy szász, az országgyülésen pedig nem szavaztak az egyes nemzetek külön Curiatum votum képen ; hanem fejenkinti szavazat szerint hozattak a határozatok.

Miután tehát Erdélynek azon országgyülése, mely az egyesülési törvényt alkotta, szorosan az akkori törvények értelmében alakult, szászok és románok szintugy befolytak a követek választásába, részt vettek az országgyülési tanácskozásokban, szavaztak kényszerités nélkül, s nem egy közölök az egyesülésre szavazott, és aképen az egyesülés nagy többséggel határoztatott el: lehet-e alaposan állitani, hogy a szászok és románok szabad beleegyezése nélkül alkottatott az egyesülési törvény? s lehet-e annak érvényét ennélfogva tagadni? Vagy talán az egész román és szász népnek kivétel nélküli beleegyezése lett volna szükséges a törvények érvényességéhez? A legmagasabb királyi leirat — ugy látszik — csakugyan ezen nézetből indult ki felhozott ellenvetésében ; mert azon ellenvetésnek minden egyéb magyarázata ellenkeznék a történtekkel. De ki fog-e terjesztetni ezen nézet az osztrák birodalmi tanácsra is? (Tetszés.) érvényteleneknek fognak-e tekintetni annak minden oly határozatai, melyekbe például a cseh vagy lengyel követeknek, a cseh vagy lengyel népnek valamely része bele nem egyezett? — Pedig a birodalmi tanácsban nem csak külön nemzetiségek, hanem külön országok vannak képviselve, s ott inkább fordulhatnak elő esetek, melyekben hasonló ellenvetésnek több nyomatéka lehet. (Helyes! Ugy van!)

Igaz, hogy az országgyülésen, mely az egyesülést elhatározta, főkép a kiváltságos osztály volt csak képviselve, s a népnek, kivált a román és magyar népnek nagy tömege nem birt befolyási joggal. — De ez természetes következése volt Erdély közjogi állásának,

mely 1848-ig ott szintugy mint Magyarországon főkép aristocraticus volt, Ezt azonban az egyesülési törvénynek érvénye ellen épen ugy nem lehetne alaposan felhozni, a mint nem szabad és nem lehet Magyarország azon törvényeinek erejét kétségbe vonni, melyek mellett a trónöröklés a dicsőségesen uralkodott habsburgi háznak előbb fiágára, későbben nőágára is megállapittatott, pedig ezen törvények is a kiváltságos osztály által a nem-kiváltságos népnek befolyása nélkül alkottattak. (Zajos közhelyeslés.)

Azt sem lehet alaposan állitani, hogy az egyesülésről alkotott magyarországi és erdélyi tőrvények teljes törvényerőre nem léptek. Tudja mindenki, hogy az 1848-ban Pesten tartott országgyülésre, mely már népképviselet alapján alakult, Erdélynek minden választó kerületei választottak és küldöttek képviselőket. Ezeknek megválasztása az egyesülési, s azzal kapcsolatban álló választási törvény szerint történt. A nép választotta meg azokat, és pedig nagy részben szász is román nép; voltak a megválasztott képviselők között románok is, szászok is. Az egyesülési törvénynek azon része tehát, mely az országgyülési képviseletre vonatkozik, s melynek alapján mi most Erdélynek meghivatását mindenekelőtt sűrgetjük, egész terjedelmében tettleg végre is hajtatott. (Helyes!) Elfogadta tehát, s tettleg teljesitette az egyesülést Erdély népének azon része is, mely annak megállapitásánál jogot nem gyakorolhatott. Tettleg elfogadta s teljesitette azt a román és szász nép, mely szintugy választott, mint a magyar, s melyből azon egyének, kik a választók bizodalmát birták, meg is választattak, s az országgyülésen meg is jelentek. (Úgy van! Igaz!)

(Deák Ferenczet a felolvasásban ismét fölváltja Szalay L., ki következőleg folytatja:)

A beligazgatásnak azon átalakitását, mit az egyesülés szükségessé tett, a magyar miniszteriumra bizta a törvény. (Halljuk!) — A miniszterium meg is kezdette már ezen hosszabb időt igénylő munkát, s együtt működött az erdélyi viszonyokat leginkább ismerő férfiakkal; de a közbejött zavarok, és a hamar kiütött háboru gátolták a munka befejezését. Végre az absolut rendszer Magyarországnak és Erdélynek alkotmányos állását elnyomta, s Erdélyt is

német rendszer alá kényszeritve Magyarországtól tettleg ismét elszakasztotta. Lehet-e annálfogva, mert valamely törvény egyes részeinek tettleges végrehajtását közbejött zavarok, háboru és fegyveres hatalom egy időre meggátolták, magát a törvényt kötelező erő nélkülinek, s jogilag fenn nem állónak mondani, s nem sokkal természetesebb-e az a következtetés, hogy miután a közbejött zavarok és háboru már megszüntek, miután ünnepélyesen kimondatott, hogy alkotmányosság lép az absolut rendszer helyébe, s a magyar alkotmány is visszaállittatik, a törvény egész terjedelmében hajtassék végre? (Úgy van!) Ha komoly az absolut rendszernek teljes megszüntetése iránti szándok: nem lehet akadály, mi a teljes végrehajtást, mely Magyarország felelős kormányának leend feladata, még ezentul is gátolhatná.

Nem tudjuk, miképen veszélyeztethetné az egyesülés Erdély nem magyar ajku lakosainak nemzetiségi érdekeit. Hiszen ugyanazon törvény, mely az egyesülést megállapitotta, Erdélyben is felszabaditotta a népet; kimondotta az egyenjoguságot, a polgári s politikai jogokat a népnek minden osztályaira, s nemzetiségére kiterjesztette, s az egyesülésnek legelső következése az volt, hogy azon különbség, mi jogok tekintetében egy részről a magyar, székely és szász nemzet, más részről a román nemzet között előbb fennállott, azonnal meglőn szüntetve. Mi Erdély nem magyar ajku lakosainak nemzetiségi érdekeit szintugy teljes mértékben fogjuk méltányolni mint a magyarországiakét. (Úgy van! Helyes!) De épen ezért is szükséges, hogy Erdély is a törvény értelmében országgyülésünkre azonnal meghivassék, s a nemzetiségi érdekek felett velünk együtt tanácskozhassék; mert ha a ki nem egészitett országgyülés, melyhez ők meg nem hivattak, kényszeritett távollétükben, s igy minden befolyásuk nélkül rendelkeznék az ő érdekeik felett, sokkal több joggal lehetne majd érvénytelennek mondani ezen rendelkezéseket, mint az egyesülési törvényt, mely az ő jelenlétükben, az ő befolyásuk mellett alkottatott. (Igaz! Helyes!)

Azt sem értjük, mik lehetnek a birodalom azon igényei, miket a legmagasabb királyi leirat Erdélyt illetőleg biztositatni óhajt?

Erdély is szent István koronájához tartozik, s Magyarország királyán kivül másnak ahoz jogos igényei nem lehetnek.

Horvátországot az 1848-iki törvények sem akarták bekebelezni Magyarországba; hanem azt saját territoriummal biró külön állásu társországnak kivánták tekinteni, mely Magyarországgal ugyanazon törvények alatt közjogi viszonyban áll. Magyarország a horvát nemzet jogait 1848-ban sem akarta sérteni, s nem gondolhatta: hogy azon törvények, mik az ország alkotmányát az igazság és szabadság érdekében szélesebb alapra fektették, s a testületi kormányzat helyett parlamentaris kormányzatot hoztak be, keserü érzelmeket, s ellenszegülést idézzenek elő Horvátországban. Magyarország minden jogokat, melyekkel maga birt, Horvátországgal is megosztott. (Úgy van!) Horvátországnak beligazgatási ügyei már előbb is a magyar kormányszékek alatt állottak; s az 1790-ik évi 58-dik törvényczikk, mely azokat a magyar királyi helytartótanács alá rendelte, egyenesen Horvátország kivánatának folytán lőn alkotva. Semmi ujabb viszonyt, semmi szorosabb függést nem állapitottak meg tehát az 1848-diki törvények az által, hogy a testületi kormányzat átalános megszüntetésével Horvátország bel-igazgatási ügyeit is a felelős miniszteriumhoz tették át. A törvénykezés körében Horvátországra nézve is változatlan maradott a rendes biróságok hatásköre. A törvényhozás terén szélesebb népképviseleti alapon rendeztetvén az országgyülés, Horvátországra nézve is népességének arányához képest állapitatott meg a képviselők száma, s ez által annak a törvényhozásbani részvéte az előbbihez képest aránylag tetemesen tágult. — A nyelvre nézve semmi ujabb rendelkezést nem tettek az emlitett törvények. Horvátország követei hajdan latinul szóltak Magyarország gyülésén; de 1847-dik évben a horvát tartományi gyülésnek egyenes utasitásából kijelentették, hogy jövendőben magyarul fognak szólani, s igy Horvátország egyenes beleegyezésével lett egyedül magyar az országgyülési tanácskozások nyelve. A közigazgatás körében pedig Horvátországtól nem is kivántatott, hogy a magyar nyelvet használja.

Ezek szerint méltán ismételhetjük, hogy Magyarország Horvátország jogait sérteni nem kivánta, s tekintve, hogy annak köve-

tei tettleges részt vettek az emlitett törvények alkotásában, nem is hitte, hogy azok által Horvátország sértve érezhesse magát. Honnan eredtek, s mikép alakultak az akkori fájdalmas események, — arról egykor az elfogulatlan történelem fog csak itéletet mondhatni. (Zúgás; Halljuk!) — Jelenleg azonban kétségtelennek látszik az, hogy Horvátország tágitani kivánja azon kapcsolatot, mi századokon keresztül Magyarországhoz kötötte. Mi sokkal inkább méltányoljuk érdekeit és kivánatait, mint hogy készek ne volnánk erre nézve vele bármikor értekezletbe bocsátkozni, s a kapcsolatnak fentartása, vagy méltányos átalakitása rajtunk nem mulik. De ha Horvátország tőlünk végkép el akar szakadni, s az osztrák tartományok sorába lépve, azoknak törvényhozása, s kormányzata alatt akarna állani, mit azonban a horvát nemzet alkotmányos érzelmeinél fogva lehetőnek nem tartunk, mi azt nem gátolhatnánk, — hanem törvényesnek s alkotmányosnak részünkről nem tekinthetjük, s bele nem egyezhetünk; mert jogositva nem vagyunk szent István koronájának birodalmát szétdarabolni. (Közhelyeslés.)

Fiuménak, s a határőrvidéknek első feliratunkban sürgetett meghivására vonatkozólag semmit nem válaszol ugyan a legmagasabb királyi leirat, — de kivánatunk tettleg megtagadtatik, a mennyiben a sürgetett meghivatás még most sem történt meg, pedig mind Fiume, mind a határőrvidék törvény szerint kiegészitő részei az országgyülésnek.

Fiume korábban külön territorium volt, s önállással birt. — A sanctio pragmaticát is külön s önállólag fogadta el, sokkal későbben mint Horvátország, s két évvel későbben mint Magyarország. Ő Felsége Mária Therézia 1779-ben april 23-kán Fiumét királyi pecsétes levelével ünnepélyesen szabad révpartnak nyilvánitván, azt saját kivánatára Magyarországhoz kapcsolta. (Úgy van!) A királyi levélnek következő szavai: „Urbs haec commercialis Fluminensis sancti Viti cum districtu suo tamquam separatum sacrae Regni Hungariae Coronae adnexum corpus porro quoque consideretur, atque ita in omnibus tractetur, neque cum alio Buccarano velut ad Regnum Croatiae ab incunabulis ipsis pertinente districtu ulla ratione commisceatur,“ — világosan bizonyitják, miszerint Fiume nem

Horvátország által, hanem egyenesen és közvetlenül kapcsoltatott Magyarországhoz. (Úgy van :) Magyarország törvényhozása 1807-dik évi 4-dik törvényczikkben hivatkozva Ő Felségének Mária Theréziának fent emlitett királyi levelére, Fiuménak Magyarországba lett bekebelezését ujabban kimondta, s Fiume kormányzójának a felső táblánál, követeinek pedig az alsó táblánál országgyülési ülést és szavazatot adott.

Ezek folytán Fiume mindég Magyarországhoz tartozott, s Horvátországtól és a báni hatóságtól függetlenül Magyarországnak volt kiegészitő része. — Az absolut rendszer, mely minden alkotmányt felfüggesztett, Fiumét is tettleg elszakasztotta Magyarországtól, s azt önhatalmával Horvátországhoz csatolta. De Magyarország visszaköveteli törvényes jogait, s visszaköveteli ezt Fiume maga is, mely — mint közönségesen tudva van, ismételve kijelentette, hogy magát Magyarország kiegészitő részének tekinti, Horvátországhoz jogilag nem tartozik, s ahoz tartozni nem is óhajt, s Magyarországhozi visszakapcsoltatását sürgeti. (Helyes! Éljen Fiume!) E kettős kivánatnak váratlan megtagadása, világosan ellenkezik alaptörvényeinkkel, különösen az 1715-dik évi 3-dik törvényczikkelylyel és a királyi hitlevelekkel, mik az ország területi épségének sértetlen fentartását biztositják.

A határőrvidékek is kiegészitő részei az ország gyülésének, s az 1848-dik évi 5-dik törvényczikk értelmében arra ök is meghivandók lettek volna. De nem csak a törvénynyel, hanem a méltányossággal is ellenkezik az, hogy midőn a birodalom minden népeinek alkotmány adatott, vagy igértetett, — a határőrvidék el legyen zárva az alkotmány jótéteményeinek élvezetétől, s azon honpolgárok, kiket az ország védelmének terhe sokkal súlyosabban nyom, mint másokat, s a katonai rendszernek szükséges szigora is korlátol egyéni szabadságukban, részt ne vehessenek a törvényhozásban, mire a hon más polgárainak jogot ád az alkotmány.

Felszólitja Felséged az ország gyülését, hogy Magyarország nem magyar ajku lakosainak nemzetiségi jogait biztositó törvényjavaslatok tárgyalásához fogjon.

Mindenekelőtt alaptalannak nyilvánitjuk azon vádat, hogy az

1848-diki törvények Magyarország nem magyar ajku lakosainak nemzetiségi jogait sértették. Sok czélszerü intézkedést állapitottak meg ezen törvények a nép javára, s a hübéri viszonyok megszüntetésével sok terhes kötelezettséget szüntettek meg. Megállapitották az egyenjoguságot, kiterjesztették minden osztályra a polgári s politikai jogokat, s a népnek millióit a hon szabad polgáraivá tették; és mindezen jótékony intézkedésekben egyenlően részesitettek minden nemzetiségeket. (Ugy van! Igaz!) Nyelvre és nemzetiségre vonatkozólag pedig semmi ujabb rendelkezést nem foglalnak magukban az emlitett törvények. Megemlittetik ugyan az 5-dik törvényczikknek 3-dik szakaszában, miszerint a törvényhozás nyelve egyedül magyar; — a 16-dik czikk 2-dik szakaszának e) pontja alatt pedig ugyanez mondatik a megyei gyülések tanácskozási nyelvére nézve. De mindezek nem valának uj rendeletek, hanem korábbi törvényeinknek, — névszerint az 1830: 8-dik, 1840-ik: 6-dik, s 1844-dik évi 2-dik törvényczikkelynek folytonos gyakorlat által is szentesitett következései.

De ha az 1848-diki törvények nem magyar ajku nemzetiségek jogait s érdekeit csakugyan annyira sértették volna is; mit tett az absolut rendszer azon sértett jogok visszaállitására, s a népek nemzetiségi érdekeinek oltalmára, midőn 1849-ben a magyar alkotmányt, s az ország minden törvényeit felfüggesztette? (Igaz! Halljuk!) Kimondotta a nemzetiségek egyenjoguságát, és ezt az által valósitotta, hogy mindenütt, minden nemzetiségre nézve, törvénykezésben, közigazgatásban és iskolákban a német rendszert, és a német nyelvet hozta be. (Úgy van!) — Még a szerb vajdaság is, mely a szerb nemzet kedveért állittatott fel, egyedül csak nevére volt szerb. (Úgy van,)

És még jelenleg is Csehországban, Galicziában, és az örökös tartományok több részeiben minő politikai kedvezésekben részesülnek nyelvökre nézve a nem német ajku lakosok, ámbár azon országok népességének tulnyomó számát képezik? A közigazgatás és törvénykezés, sőt még a felsőbb oktatás is nem német nyelven vitetik-e mindazon országokban? s vannak-e ott a németen kivül más nem-

zetiségek érdekei lényegben inkább méltányolva, s jobban biztositva, mint hazánkban bár mikor voltak. (Közhelyeslés.)

Egyébiránt alig van állam Europában, melynek népessége többféle nemzetiségekhez nem tartoznék, s vannak államok, melyekben tetemes a más nemzetiségüek száma. — És mi nyiltan merjük állitani, hogy azok legnagyobb részében a többféle nemzetiségek jogai s érdekei több méltánylást, s több biztositást nem találnak, mint nálunk eddig is találtak. (Úgy van! Igaz!)

Bátran kérdezhetjük azt is, hogy a magyarországi románok és szlávok nemzetiségi jogaikra s érdekeikre nézve rosszabb állapotban vannak-e Magyarországban, mint azon számos románok, kik Görögországban és Oroszországban, s azon szlávok, kik Németországban laknak?

De tudjuk mi azt, hogy a mind inkább fejlődő nemzetiségi érzet figyelmet érdemel, s nem lehet azt a mult időknek és régibb törvényeknek mértékével mérni. Nem fogjuk felejteni, hogy Magyarország nem magyar ajku lakosai szintugy Magyarország polgárai, s mi őszinte készséggel akarjuk mindazt, a mit e részben az ő érdekeik s a haza közérdeke megkiván, törvény által biztositani. (Közhelyeslés.)

Ha Felséged kezdetben már meghivta volna jelen országgyülésünkre mindazokat, kik a törvény szerint meghivandók valának, s a kiegészitett országgyülés azonnal törvények alkotásához foghatott volna, már eddig a nemzetiségi érdekek biztositását illetőleg törvényjavaslataink Felséged elébe volnának terjesztve. (Úgy van!) — Söt mi azon reményben, hogy az országgyülés mielébb ki fog egészittetni, már bizottmányt is neveztünk ki, mely az e részben szükséges előmunkálatokat megtegye, s a teendők iránt javaslatot készitsen, és e bizottmány munkáját már be is fejezte. — De Felséged az ország gyűlésének kiegészitését most is megtagadja; a ki nem egészitett országgyülés pedig miként bocsátkozhatik törvények végleges alkotásába különösen oly tárgyak fölött, (Halljuk!) melyek a meg nem hivottakat leginkább érdeklik, s melyeknél épen azok kivánatait kell főkép figyelembe venni. (Közhelyeslés.)

A szerbeknek azon kivánataira nézve, miket ők, — mint a

legmagasabb királyi leirat mondja — ősi kiváltságaikra, jogaikra, s nemzetiségi érdekeik biztositására vonatkozólag nemzeti gyülekezetükben kifejtettek, s mikre nézve Felséged még csak ezután kivánja előterjesztéseit s intézkedéseit az országgyülése elébe juttatni; — ugyanazokat ismételjük, miket fentebb a nemzetiségekre nézve kijelentettünk.

A trónróli lemondást illetőleg (Halljuk! Halljuk!) Felséged még azon egyszerü méltányos és szorosan törvényes kivánatunkat is megtagadja, mit erre nézve első feliratunkban kifejtettünk. — De mi soha el nem fogadhatjuk azon nézetet, hogy Magyarország az ausztriai császárságnak provincziája. — Ausztria császára egyszersmind Magyarország királya — de nem ugy, s nem azért, mert császára Ausztriának, hanem egyedül azért, mert a sanctio pragmatica szerint a két külön trón ugyanazon egy fejedelmet illeti. (Ugy van!) Midőn I. Ferencz császár Ő Felsége 1804-ben az ausztriai császári czimet fölvette, egyszersmind határozottan kijelentette azt is, hogy ezáltal Magyarországnak alkotmányos jogviszonyai semmi részben változást nem szenvednek. Magyarországnak alkotmánya s önállása tehát továbbra is sértetlenül maradott, és ezen alkotmányos önállásnak szoros következése az, hogy a magyar királynak trónróli lemondása csak az ország tudtával s hozzájárulásával történhetik. Mi a helyzet sajátságát s nehézségeit méltányolva csak azt kivántuk, hogy az annak idejében elmulasztott előleges értesités legalább utólagosan, forma szerint pótoltassék. — Kivántuk ezt az ország jövendő biztositásának tekintetéből, és ugyanazon tekintetből kötelességünk ahhoz továbbra is szorosan ragaszkodni. (Ugy van!)

A politikai vádak folytán elitélt és számüzött vagy elzárt honfitársainkra nézve is ujra ismételjük mindazokat, miket első feliratunkban kifejtettünk. (Helyes!)

Elnök: Mindazon élénk figyelem mellett, melylyel az inditványt mindnyájan oly szivesen hallgatjuk, ugy vélem, hogy a felolvasó urak magok is el lesznek már egy kissé a huzamos olvasás által fáradva: (Zaj) e miatt talán az ülést fel lehetne néhány perczre

függeszteni? (Felkiáltások: Jó lesz! Más oldalról: Nem lehet! Olvassa más! Zaj. Halljuk!)

Deák Ferencz: (A felirat felolvasását következőleg folytatja:) Ezek azok, miket a legmagasabb királyi leiratnak részleteire tisztelettel s őszintén előadni kötelességünknek tartottunk.

Ismételjük Magyarország közjogának törvényes alapelveit:

A pragmatica sanctio, melyet a magyar nemzet a magyar királylyal 1723-dik évben a trónörökösödés fölött önként és szabad akaratból kötött, valóságos állami alapszerződés, mely szorosan viszonyos kötelezettségeket foglal magában.

Az emlitett sanctio pragmatica, midőn egy részről az uralkodóház nőágára is átruházza a trónöröklés jogát; más részről határozottan kiköti: hogy a király Magyarországban máskép ne uralkodjék, s ne kormányozzon, mint magának az országnak eddig alkotott, vagy jövendőben országgyülésileg alkotandó saját törvényei szerint; más tartományok kormányzati módját Magyarországba be ne hozhassa; uralkodásának kezdetekor magát mindég törvényesen megkoronáztassa; koronázása előtt ünnepélyes királyi hitlevelet adjon ki, s abban az országot biztositsa, hogy annak területi épségét, jogait, szabadságát, s törvényeit sértetlenül fenn fogja tartani, s mindezeket királyi esküvel is szentesitse; végre ha Ő Felségének I. Leopold császár és királynak minden maradéka nőágban is kihalna, visszaszálljon ismét az országra azon ősi törvényes jog, miszerint királyát szabadon választhassa.

A sanctio pragmatica szerint Magyarország és az örökös tartományok között semmi más kapcsolat nem létezik, mint az uralkodóházak ugyanazonossága, s az egyedül erre alapitott feloszthatlan s elválhatlan birtoklás.

Magyarországban az 1741-ik évi 4-ik és 1790-ik évi 3-ik törvényczikkek szerint csak a törvényesen koronázott király gyakorolhatja a legfőbb királyi jogokat.

Magyarországban az 1790-dik évi 3-dik törvényczikk szerint a trónörökös, kit az öröklésnek reá nézve megtörtént megnyilásától fogva Magyarország örökös királyának (hereditarius rex Hungariae) nevez a törvény, tartozik a trón megüresedésének napjától számi-

tandó hat hónap alatt magát törvényesen megkoronáztatni, s ezen időközben is csak az ország alkotmányával egyezőleg kormányozhat.

Magyarország az 1790-ik évi 10-ik törvényczikk szerint szabad ország, s kormányzatának egész törvényes alakzatára nézve független, semmi más országnak vagy népnek lekötve nincs (nulli alteri regno aut populo obnoxium ;) hanem önállással és saját alkotmánynyal bir, mely szerint törvényesen koronázott királya által saját törvényei szerint kormányozandó, s igazgatandó (regendum et gubernandum.)

Magyarországban az 1790-dik évi 12-dik törvényczikk szerint is a törvényalkotási, magyarázási, s eltörlési jog a törvényesen koronázott fejedelmet, és a törvényesen egybegyült országgyülést együtt s közösen illeti, s ezen jog országgyülésen kivül nem gyakorolható. A végrehajtó hatalmat pedig Ő Felsége csak a törvények értelmében gyakorolhatja.

Magyarországban az 1715-dik évi 8-dik és az 1827-dik évi 4-dik törvényczikkek szerint a közadónak, és bármi egyéb segélyezéseknek, és a katonaujonczoknak megajánlása, s meghatározása egész terjedelmében az országgyülést illeti, s attól soha semmi szin alatt, még szükség esetében sem vonathatik el. Országgyülésen kivül sem adót kivetni vagy fölemelni, sem katonaujonczokat állitani nem szabad. (Fölkiáltások: Nagy a hőség! ki kellene nyitni az oldalablakokat! Nem lehet! Halljuk!)

De Felséged, midőn egy részről a sanctio pragmaticában megállapitott örökösödési jogánál fogva törvényes megkoronáztatását kivánja, más részről az örökösödési jognak, s törvényes koronázásnak ugyanazon pragmatica sanctioban kikötött föltételeit mellőzi; az absolut hatalommal felfüggesztett magyar alkotmányt, melynek sértetlen fentartása a pragmatica sanctio egyik föltétele, nem teljes épségében, hanem csak némely részeire nézve akarja visszaállitani, s azt kivánja, hogy a nemzet mondjon le alkotmányos jogainak leglényegesebb részéről. (Ugy van!)

Felséged a fejedelmi teljhatalommal kiadott october 20-iki császári diplomát és február 26-diki patenst a nemzetnek előleges beleegyezése nélkül önhatalmával tettleg Magyarországra is kiter-

jeszti, s alaptörvényeknek nevezve azokat, tőlünk is azt kivánja, hogy országgyűlési tanácskozásainkat s határozatinkat mindenben azokhoz alkalmazzuk. (Igaz!)

Felséged Magyarországot is azon birodalmi tanácsnak hatalma alá rendeli, melyet fejedelmi teljhatalmával Magyarország tudta, s hozzájárulása nélkül felállitott. — Az adó és katonaállitás meghatározásának, s általában a legfontosabb közügyek feletti törvényhozásnak jogát, melyet Magyarország mindég saját országgyülésén gyakorlott, azon birodalmi tanácsra ruházta át, s nem kérdezve, nem várva a nemzet beleegyezését, egyenesen és határozottan oda utasitja az ország gyülését, hogy a birodalmi tanácshoz haladék nélkül válaszszon és küldjön a patensben meghatározott számu képviselőket. (Nem megyünk!)

Ezen legmagasabb rendelkezésekben teljesen mellőztetik a sanctio pragmaticának azon feltétele, miszerint Magyarországot a fejedelem csak az országnak eddig alkotott, s ezután országgyülésileg alkotandó törvényei szerint kormányozhatja, — s nem vétetik tekintetbe a törvény azon rendelete, hogy „Magyarország szabad ország, s kormányzatának egész törvényes alakzatára nézve független, semmi más országnak vagy népnek lekötve nincs, hanem önállással és saját alkotmánynyal bir.“ — Felséged ezen legmagasabb rendeletek által ősi alkotmányunkat lényegében átalakitja, uj törvényhozási rendszert, uj alaptörvényeket octroyroz, s ekkép az öszves törvényhozó hatalmat, mely a fejedelmet és nemzetet együtt s közösen illeti, egyedül maga gyakorolja. (Ugy van!)

Felséged határozottan kijelenti, hogy szentesitett törvényeinknek egy részét el nem ismeri, jövőre sem fogja elismerni, s azoknak elismerésére magát személyesen kötelezettnek se tartja; (Zugás) s kijelenti azt is, hogy mindaddig, mig ezen törvényeket a császári diploma rendeletéhez képest ujabban át nem vizsgáljuk, nem módositjuk, s azoknak egy részét el nem töröljük, a koronázási hitlevél sem leend országgyülési tanácskozás alá vehető.

Felséged az országgyülésnek törvényszabta kiegészitését, mely nélkül törvények alkotásába, s a királyi hitlevél feletti értekezletekbe jogosan nem bocsátkozhatunk, azon feltételhez kötötte,

hogy a ki nem egészitett országgyülés előbb a császári diplomának és pátensnek rendeleteit teljesitse, s ez által az ország alkotmányát lényegében alakitsa át, a már szentesitett 1848-ki törvényeket azon diplomának és pátenseknek elveihez alkalmazva, módositsa s illetőleg törölje el, fontos közügyek felett ujabb törvényeket készitsen, s tegye mindezt a meg nem hivottak távollétében, s azok törvényes jogainak sérelmével.

Felséged kormánya jelenleg sem az alkotmánynyal egyezőleg kormányoz, a beligazgatásnak alkotmányszerü organumai absolut hatalommal korlátoltatnak eljárásukban, s azok mellett egyszersmind az absolut hatalom alkotmányellenes tisztviselői működnek; az ország gyülésének minden befolyása nélkül megállapitott direct és indirect súlyos adók követeltetnek, s fegyveres erővel hajtatnak be; az ország legfőbb kormányzata pedig sem alakjában, sem eljárásában nem törvényszerü. (Ugy van!)

Mi tehát, mint a nemzetnek képviselői (Halljuk! Halljuk!) a legmélyebb tisztelettel, de egyszersmind azon őszinteséggel, melylyel Felségednek, a hazának és önmagunknak tartozunk, kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy mi a sanctio pragmaticához, s annak minden feltételeihez kivétel nélkül szorosan ragaszkodunk, semmit, a mi azzal bármi részben ellenkezik, alkotmányszerűnek nem tekinthetünk, s el nem fogadhatunk. (Ugy van! Helyes!)

Szorosan ragaszkodunk az ország alkotmányos önállásához, s ennélfogva az örökös tartományok irányában sem ismerünk el semmi más szorosabb kapcsolatot, mint a mi a sanctio pragmaticában van megállapitva. (Ugy van! Helyes!)

El nem fogadhatjuk a mult évi october 20-kán kiadott császári diplomának, s folyó évi február 26-kán kiadott patensnek Magyarországra nézve is szándéklott kiterjesztését, s azoknak tartalmát sem tanácskozásainkban alapul nem vehetjük, sem Magyarországra kötelezőknek el nem ismerhetjük. (Ugy van! Helyes!)

Ünnepélyesen tiltakozunk az ellen is, hogy a birodalmi tanácsnak Magyarország felett bármi részben törvényhozási vagy rendelkezési hatalma lehessen, (Helyes!) s kijelentjük: hogy mi abba képviselőket küldeni nem fogunk, s minden oly választásokat, mik

az országgyülésén kivül e czélra netalán történhetnének, valamint az ily választásoknak elfogadását is alkotmányunk megsértésének nyilvánitván, el nem ismerjük, hogy az ekkép választottak Magyarországot bármi tekintetben képviselhessék. (Zajos közhelyeslés.)

Miután Magyarország felett, s annak jogairól a törvényes királynak, s nemzetnek alkotmányszerüleg egyesült akaratán kivül senki jogosan nem rendelkezhetik: ezennel kinyilatkoztatjuk, hogy a birodalmi tanácsnak Magyarországra s a kapcsolt részekre vonatkozó rendeleteit alkotmányelleneseknek, s érvényteleneknek kell tekintenünk, (Közhelyeslés) semmi terhet, semmi kötelezettséget, mit a birodalmi tanács megállapit, semmi kölcsönt, melynek fölvételét elhatározza, az állam vagyonának semmi eladását, mihez beleegyezését kimondja, Magyarországra nézve alkotmányszerűnek, s ennélfogva kötelezőnek el nem ismerünk, (Zajos közhelyeslés) s kénytelenek leszünk azt minden időben ugy tekinteni, mint az ország beleegyezése nélkül jogtalanul történtet. (Zajos közhelyeslés.)

Kijelentjük, hogy a nemzetnek azon alkotmányos jogát, miszerint saját adója s katonasága felett mindég saját országgyülésén rendelkezett, továbbra és sértetlenül akarjuk fentartani, (Közhelyeslés) s annak a birodalmi tanácsra leendő átruházásába soha bele nem egyezünk. (Általános fölkiáltás: Ugy van! soha bele nem egyezünk!)

Szorosan ragaszkodunk az ország azon alkotmányos jogához, miszerint a törvényhozó hatalom mind uj törvények alkotására, mind a már szentesitett törvényeknek magyarázására, módositására, vagy eltörlésére nézve a fejedelmet, s a törvényesen egybegyült országgyülést illeti. (Közhelyeslés.) Nem tekinthetjük tehát alkotmányosnak a törvényhozó hatalom egyoldalu gyakorlását, semmi octroyrozást el nem fogadhatunk, s el nem ismerhetjük azt, hogy a már szentesitett törvények bármi részben egyoldalu hatalommal felfüggesztethessenek, módosittathassanak, vagy eltöröltethessenek. (Helyes!) Ennélfogva ragaszkodunk az 1848-diki törvényekhez is egész terjedelmükben, s azokat mint alkotmányszerüleg hozott, s királyi megerősitéssel ünnepélyesen szentesitett törvényeket teljesen jogérvényüeknek tartjuk. (Zajos közhelyeslés.)

Kijelentjük, (Halljuk!) hogy az ország gyülésének törvényszabta teljes kiegészitése előtt sem törvények alkotásába, sem a királyi hitlevél feletti értekezletbe nem bocsátkozhatunk. (Ugy van! Helyes!)

Kijelentjük végre, hogy az ország jelenlegi kormányzatát, különösen a nem alkotmányos tisztviselőknek absolut hatalmu eljárását törvényelleneseknek, s a hazai törvények súlya alá esőknek, a törvény ellen kivetett, s behozott direct s indirect adókat, s azoknak fegyveres erőveli behajtását alkotmányellenesnek vagyunk kénytelenek tekinteni. (Ugy van! Helyes!)

Fájdalommal látjuk, hogy Felséged a legmagasabb királyi leirat által minden kölcsönös értekezletet lehetetlenné tett, (Zajos helyeslés; éljenzés; Halljuk!) s azoknak fonalát végkép megszakasztotta. (Igaz! Ugy van!) A legmagasabb királyi leirat nem áll a magyar alkotmány alapján; hanem az absolut hatalommal kiadott, s alkotmányunk lényegével ellenkező császári diplomát és patenst főtörvényül tüzte ki; minket pedig a hon iránti kötelesség, és képviselői állásunk, s önmeggyőződésünk szorosan a magyar alkotmányhoz kötnek, mi csak annak alapján tanácskozhatunk. (Közhelyeslés.) E két egymástól eltérő, sőt egymással ellenkező irány óhajtott egyesülésre nem vezethet. Nekünk az irányt legszentebb kötelességünk tüzte ki, s azt elhagynunk nem szabad. (Ugy van! Helyes!) Mély sajnálattal mondjuk ki tehát, hogy a legmagasabb királyi leirat folytán kénytelenek vagyunk mi is az országgyülési értekezletek fonalát megszakasztottnak tekinteni. (Óriási zajban kitörő szünni nem akaró viharos közhelyeslés, taps és éljenzés.)

Lehet, hogy nehéz idők következnek ismét hazánkra, de a megszegett polgári kötelesség árán azokat megváltanunk nem szabad. (Közhelyeslés.) Az ország alkotmányos szabadsága nem oly sajátunk, melyről szabadon rendelkezhetnénk; hitünkre bizta a nemzet annak hű megőrzését, s mi felelősek vagyunk a haza, s önlelkiismeretünk előtt. (Közhelyeslés.) Ha türni kell, türni fog a nemzet, hogy megmentse az utókornak azon alkotmányos szabadságot, melyet őseitől öröklött. (Ugy van!) Türni fog csüggedés nélkül, mint ősei türtek és szenvedtek, hogy megvédhessék az ország jogait;

mert a mit erö és hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszahozhatják, (Óriási zajban kitörő közhelyeslés; viharos köztetszés és hosszas éljenzés) de miről a nemzet, félve a szenvedésektől, önmaga lemondott, annak visszaszerzése mindég nehéz s mindég kétséges. (Igaz! Ugy van!) Türni fog a nemzet, reménylve a szebb jövendőt, s bizva ügyének igazságába.

Kik egyébiránt mély tisztelettel vagyunk császári királyi Fölségednek legalázatosabb szolgái: Magyarországnak országgyülésileg egybegyült képviselői.“ (Óriási zajban kitörő közhelyeslés; léget rázkódtató taps és szünni nem akaró viharos általános éljenzés.)

Elnök: Néhány perczre az ülést felfüggesztem. (Fölállások és lelkesült közfelkiáltások: Elfogadjuk a felirást! Határozzunk mindjárt! Zaj. — Öt percznyi lármás szünet után:) Folytassuk tehát a tanácskozást. (Helyes! Helyre! Helyre! Halljuk!)

Erre: Bernáth Zsigmond:

Azok után, miket ezen angyali tollal írt szavak velünk hallattak, és illetőleg sziveinkbe oltottak, nem fog csodálkozni a t. háznak egy tagja sem, ha szerény felszólalásomban netalán akadozom. (Halljuk! Halljuk!) Hazánk szomorú állapota e fölirati javaslatban oly ecsettel van rajzolva, mely ecset, ugy hiszem, nemcsak azok szivében, kik itt jelen vannak, hanem mindazokéban is, kiket a föld golyóján a népek boldogsága érdekel, viszhangra fog találni. (Ugy van!) Azt hiszem, hogy azon alkotmányos elvek, melyek itt ki vannak fejtve, és melyeket oly élvezettel hallottunk összesitve, oly kimeritők, (Ugy van! Helyes!) hogy azokhoz a világ minden jogtudósai sem tehetnének oly valamit, mely még azokhoz szükségeltetnék, mely azokban mind benn nem foglaltatnék, melyek érvényesebbek volnának mint azok, melyek itt kifejezvék. Én végnélkül boldognak tartanám magamat, ha szerencsés lehetnék a tisztelt ház véleményével találkozhatni azon inditványomban, hogy a tisztelt ház méltóztassék ezen felolvasott javaslatot — ámbár ez terjedelmes, és az ilyen munkálatoknál mindenki jogigényesen követelhetné, hogy talán húzamosb ideig, szakonkint, soronkint megfontolhassa; de mert ezen szavak, ezen előterjesztések olyanok voltak, hogy nemcsak mindnyájan tudjuk mindazt, mit hallottunk, ha-

nem elfeledhetetlenül és maradandólag vannak azok szíveinkbe vésve: — általános helybenhagyással minden további tárgyalás nélkül egyhangulag elfogadni. (A legnagyobb többség egyszerre feláll, és általánosan felkiáltja: Elfogadjuk!) Meg vagyok örvendeztetve ezen általános elfogadás által, és talán az Isten tudja, mire ragadna el engemet, ezen keblemből merülő forró érzés, ha tovább szavakat keresnék. Azt az egyet mégis ki kell nyilatkoztatnom, hogy különös örömömre szolgál, miképp ezen ház el van határozva, hogy kétes koczkára a nemzet életét kitenni nem akarja. Nincs is arra szükség! Hiszen koczkáztatni csak annak kell, ki mindenét, de mindenét, még reménységét is elvesztette. Még nekünk igen sok kincsünk van. Még ezen ország, melyért atyáink és gyermekeink vére folyt, — a mienk; még van törvényhozásunk, nemzetiségünk, melyet különnyelvü polgártársaink sem vonnak kétségbe. Ily drága kincsek birtokában kétségbe esni bizonyára nem lehet, (Helyes! Éljen!) és csak örömmel tölt el keblem, hogy a t. ház gondolatával találkoztam, és inditványomat egyhangulag elfogadta. (Igen! Elfogadtuk!) Tökéletesen hiszem pedig azt és örvendek rajta, hogy ez érdekes és tanulságos lehet még magára az uralkodó családra is. (Köztetszés; Halljuk!) Bátor vagyok ugyanis emlékezetébe idézni a t. háznak, hogy azon szerencsétlen időpontban, midőn külhatalmak reá birták az osztrák hatalmasságot arra, hogy a szerencsétlen Lengyelországot feloszszák, a fejedelemasszonynak Mária Theréziának meglágyulván szíve, miniszterének azt mondá, hogy „lehetetlen ilyen becstelenséget Isten és emberek előtt elkövetni“; — midőn pedig a placetumot aláirta, czeket mondá: „én ugyan aláirom, mert sok okos ember, miniszterek és a diplomatia azt tanácsolja; de tudom, holtom után tapasztalni fogja a világ, milyen Isten és ember előtti sértéseket követtünk el!“ Reménylenünk illik tehát, hogy azon alapigazságoknak megfontolása, melyek ezen okiratban foglalvák, alkotmányunknak békés úton visszaállitását eredményezheti. Ebből tanuságot vehet a kormány, minő tiszteletben kell az emberiségnek, a népnek jogait és az alkotmányokat tartani. (Úgy van! Helyes!) Én csak még arra vagyok bátor kérni a nagyérdemű elnököt: sziveskedjék oly rendeléseket tenni, hogy ezen

dicső irat, ezen irat, mely nemzetünknek minden jogát, minden kivánságát kifejti, mennél több példányban legyen kinyomatva, hogy azt nemcsak minden törvényhatóságnak megküldhessük, hanem, hogy azokból még a választó-községekben is mindazoknak, kiknek tetszik, jusson. (Zajos éljenzés!)

Erre Tisza Kálmán:

Tisztelt ház! Nem tudom, határozni akar-e a tisztelt ház, vagy talán határozott is már a felett, hogy a fölirati javaslatot elfogadja? (Már elfogadtuk!)

Én ugyan részemről egyátalában nem akarok ezen eljárásnak ellenszegülni, mert bár ohajtottam volna a leiratban kifejtett s általam lelkem mélyéből osztott elveket határozat alakjában kimondani, az egyéb más alkalommal már kifejtett s azért ismételni szükségtelen okokon kivül azért is, hogy az első feliratunk irányában követett eljárás ismétlését elkerülhessük; azonban oly nagy súlyt fektetek részemről arra: miszerint lássa és tudja mindenki e hazában épen úgy, mint kivül honunk határain, hogy a felirati javaslatban kifejezett elvek és nézetek mindnyájunk elvei és nézetei (Ugy van! Helyes!) s hogy midőn az alkotmány védelméről van szó, a más különben legeltérőbb nézetüek szivdobbanása is összetalálkozik, (Ugy van!) hogy nem szeretnék az alak felett, melyben nézeteinket elmondjuk, vitatkozást idézni elő, s a már is nagyszerüen nyilvánult többség kivánatának nemcsak azért is annyiban, vetem alá magamat, mert és mennyiben a kisebbség a többség határozatában megnyugodni köteles, hanem azért és annyiban főleg, mert a föliratban erős meggyőződésemet, legszentebb elveimet, egészen lelkemnek titkos sejtelméig kifejezve találom. (Éljen!)

Meg vagyok nyugodva a felől t. képviselőház, hogy ha kimondottuk ez elveket és nézeteket, teljesitettük elutasithatlan, de nehéz hazafiúi kötelességünket: védeni hazánk ős alkotmányát egyedül a törvény, a lelki erő fegyverével a hatalom és erőszak ellenében; (Ugy van! Helyes!) s bizton és méltán várhatjuk, és reménylhetjük a nemzettől, hogy az is teljesitendi, — midőn mi már talán nem tehetnők — e szent kötelességet. (Helyes!)

Történjék bármi, azokat fogja illetni a felelősség, kik e nemzet

jogait könnyelmüen megsemmisiteni akarják, (Ugy van!) kik válogatva a törvények között, felülről adnak példát arra, hogy csak ha, és a mennyiben tetszenek, kell megtartani a törvényeket, kik kimondják amaz elvet: hogy egyik vagy másik rész tiltakozása elég a törvény erejét megdönteni, kik megsemmisitik az uralkodó minden ténye iránt a bizalmat, felállitván amaz elvet: hogy örökösödési monarchiában az előd által szentesitett törvény az utódot nem kötelezi, kik kimondatván a fejedelemmel a nemzet által, annyi keserü emlékek után is épségökben visszaállitani akart kétoldalu szerződések érvénytelenségét, — mert hiszen csak egyik részöket emlegetni, a másikat pedig megtagadni, s a belőlök eredő következményeket el nem ismerni ennyit jelent, — az anyagi erőt teszik egyedüli kapocscsá a fejedelem és a nemzet között, feledve azt, hogy mig a hiven megtartott szerződések vész és viharban jó és rosz sorsban fentartják együtt a feleket: addig az anyagi erő, változékonyságához képest ma egyiknek, holnap a másiknak adhat jogot tetszésének érvényesitésére. (Ugy van! Helyes!)

A nemzet nem fog bizonynyal fegyvert ragadni; (Igaz!) csend lesz e honban és nyugalom: de ne reményljék elleneink, hogy a sirnak élettelen csendje, melyet csupán az elhalók utolsó sóhajai zavarnak; csend lesz és nyugalom, de olyan, mint a természetben éjnek idején, melyből a piruló hajnallal megedzve, megerősödve támad az élet. (Ugy van!)

A bécsi kormányférfiak örömittasan éldelhetik az absolutismus gyümölcsét, de vigyázzanak, nehogy azon gyümölcshöz legyen az hasonló, melynek élvezése az első embert a paradicsomtól fosztá meg. (Zajos éljenzés!)

Elnök: (Zaj. Halljuk!) Inditvány tétetett a ház szine előtt az iránt, hogy a fölolvasott fölirati javaslat most mindjárt egész terjedelmében fogadtassék el. (Elfogadjuk! Elfogadjuk!) Nincs senki a ki e tárgyhoz többé szólani kiván? (Nincs! Nincs! Elfogadjuk!) Mindazáltal kötelességemnek tartom kérdést intézni a házhoz: vajjon az inditványt elfogadja-e vagy nem? Mindazok tehát, a kik a Pest belvárosi képviselő Deák Ferencz ur által beadott fölirati javaslatot Bernáth Zsigmond ur inditványa következtében egész terjedelmében

elfogadni kivánják, álljanak fel. (Mindnyájan fölállanak, s az egész ház harsányan kiáltja : Elfogadjuk ! — Hosszan tartó éljenzés.) Kimondom tehát a tisztelt háznak azon határozatát, miszerint ezen föliratі javaslat, mely nem csupán e háznak, hanem az összes magyar nemzetnek szive mélyéből van meritve, és mely az összes magyar nemzetnek közérzelmeit, közkivánatait, és közohajtását fejezi ki, — a tisztelt ház által egyhangulag elfogadtatik. (Helyes ! Éljen !) Jegyzőkönyvbe fog tehát ez igtattatni, és a fölirat e szerint, mint az a ház asztalára fogalmazva letétetett, és a tisztelt ház által elfogadtatott, minéltöbb példányban kinyomattatni és utólagosan a ház t. tagjai között kiosztatni. Ugy hiszem, hogy holnap a reggeli órákban 8—9 óra tájban az irodában a példányok már kaphatók lesznek. Ez levén az, mit a tisztelt ház eddig határozott; kérdést intézek most a t. házhoz az iránt, hogy vajjon ezen fölirat a főrendekkel közöltessék-e ? (Átalános fölkiáltás : Igen ! Még ma !) A tisztelt ház határozatához képest tehát ezen föliratі javaslat, a szokott módon a ház napi jegyzője által a főrendekhez által fog vitetni. (Helyes ! Zaj ; Halljuk ! Helyre !) Miután a tisztelt ház elhatározta, hogy ezen fölirat a főrendekkel közöltessék, azt hiszem, hogy e végett ujabb ülésnek tartása nem szükséges ; (Nem szükséges !) a fölirat ugy mint eddig szokásban volt, aláirattathatik, és a főrendekhez a jegyző és elnök aláirásával ellátva átküldethetik. (Helyes ! Zaj.)

Szükséges volna ugyan ezen alkalommal magát a jegyzőkönyvi kivonatot is átküldeni ; de ezt a szóbeli üzenet is, ha a t. ház helybenhagyni méltóztatnék, pótolhatja. (Zaj.)

Hunkár Antal: (Zaj.) Szükségesnek tartanám, a számadások átvizsgálására egy bizottmányt kinevezni. (Hagyjuk máskorra ! Nagy zaj. — Fölkiáltások : Helyre ! Halljuk !)

Elnök: Ha valaha, ugy épen azok után, melyek az imént történtek, szükséges, hogy egész komoly higgadtsággal folytassuk a tanácskozást. Még a jegyzőkönyvnek hitelesitéséről kell intézkedni. Mikor kivánja a t. ház a jegyzőkönyv meghitelesitését ? (Még ma ; Mások : Holnap ! Zaj.) Ha a tisztelt ház méltóztatik türelemmel lenni, nem áll semmi ellen, hogy a jegyzőkönyv most mindjárt elkészittessék és meghitelesittessék. (Helyes !)

A jegyzőkönyv elkészithetése végett az ülést egy negyedórára felfüggeszthetnők. (Helyeslés; viharos éljenzések: Deák Ferencz nek; Oszlás.)

Egy negyed órai szünet után (Helyre! Halljuk!)

Elnök: A mai ülés jegyzőkönyve hitelesités végett fel fog olvastatni.

Bánó jegyző olvassa a LXIII-ik ülés jegyzőkönyvét.

Bezerédy László: Én azt gondolom, hogy a jegyzőkönyvnek a történtek hű előadójának kell lenni. Méltóztassék azon közlelkesedés és azon nagy részvétnek, melylyel a javaslat fogadtatott, a jegyzőkönyvben kifejezést adni; különben az nem egyez meg a valósággal történtekkel. (Zaj.)

Elnök: Méltóztassanak helyet foglalni!

Bánó jegyző olvassa a jegyzőkönyvet, melynek a felirat elfogadását kifejező helye ezen szavakkal módosittatott „átalános közakarattal" — egyhangulag elfogadtatott.

Ráday Gedeon gr.: Erre nekem is van egy észrevételem. Épen annak fonalán, mit követtársam mondott, a vezérelv az: hogy a dolog a mint történt, ugy adassék elő. Közlelkesedés szülte ezt (Zaj; — Ivánka Imre közbe szól: Nem szükséges bele tenni!) Nem is tetszik tudni mit akarok mondani. (De igen!) No hát tessék folytatni! (Csak méltóztassék!) lehet, hogy hibáztam, de én csak magam véleményét mondom, midőn azt állitom, miszerint a közlelkesedés szülte azt, hogy jelenleg a ház jónak látta a szokott formáktól eltérve be nem várni a javaslat kinyomatását, hanem a fölött mindjárt határozott.

Keglevich Béla gr.: Mind az, mi itt a házban történik, az a naplóba szóról szóra ugyis beiratik, — a jegyzőkönyv pedig csak a határozatra vonatkozik. (Helyes!)

Tanárky Gedeon: A jegyzőkönyv épen az által fog a czélnak leginkább megfelelni, ha komolyan és egyszerüen adja elő a történteket s a nagyszerü határozatot igy annál nagyobbszerüvé teszi. (Helyes! Maradjon! Halljuk Ivánkát!)

Ivánka Imre: A helyeslés vagy nem helyeslés nekem is szabad, ezt senki nem tagadhatja meg tőlem. — Én is azt vélem, mit

Keglevich gróf mondott, hogy a naplóban ugy is benn van minden, egyébiránt ismételve kijelentem, abban nem korlátoztatom magamat, hogy épen fejemmel bólintsak vagy ne bólintsak.

Németh Albert: Nem látom a jegyzőkönyvben kifejezve azon végzést, hogy a fölirat több ezer példányban nyomattassék ki, és a választó kerületeknek s községeknek megküldessék; szeretném praecisioval kifejeztetni, hogy 10,000 példány nyomattassék ki. (Az nem lehet! Sok lenne!)

Elnök: Hogy kinyomattassék ezen felirás, elfogadtatott; ki is fog az a szokásos számú példányokban nyomatni. Szerződés van a nyomdászszal a röpíveknek határozott áron árulhatása iránt. Tizezer példány nagyobb munkával jár, tetemesb költségbe kerülne. A szerződés szerint, az országos pénztár terhelése nélkül, mindazok, kik a községeknek a föliratból küldeni akarnak, annyi számu példányt szerezhetnek meg, a mennyi kivántatik. (Helyes!)

Ha tehát más észrevétel a jegyzőkönyv ellen nincs, az hitelesitettnek tekintethetik. De minthán a gyülés kezdetén jelentettem, hogy számosabb beadvány van a ház elé terjesztendő, ugy hiszem, hogy azok előadása végett a holnapi napon talán d. e. 10 órakor gyülhetnénk ismét össze. (Helyes!)

Ezzel az ülés d. u. 3 órakor feloszlik.

A képviselőház LXIV-ik ülése

— *augustus 9-én.* —

Elnök: Ghyczy Kálmán.

Jegyző: Csengeri Imre.

Elnök: (Halljuk!) Az ülés megnyittatik. A mai ülésnek jegyzőkönyvét Csengeri Imre jegyző ur fogja vinni; a szólókat Tanárky jegyző ur jegyzendi fel. A közelebbi napokban számos beadványok érkezvén be, szerencsém lesz azokat kötelességem szerint a t. ház elé terjeszteni. (Halljuk!)

Felső Fehérmegye és Aranyosszék közönségei, elzárva bár a hatalom által, hogy képviselőik által a hongyülésben részt vehessenek a nemzet szabadságharczában, az országgyülés iránti osztatlan bizalmukat nyilvánitják. (Éljenek!) — Hont megye közönsége hasonló érzelmét fejezi ki az országgyülésnek mind a két háza iránt azon nyilatkozat kiséretében, hogy a törvényhozás által elébe tüzött nyomot elhagyni nem fogja. (Éljen!) — Sz. kir. Trencsén város közönsége feliratában hasonlóan a képviselőház iránti teljes bizalmát fejezi ki. — Miskolcz város közönsége az országgyüléstől a fennforgó viszonyok között annak kezdete óta nem a függő kérdések kivánt megoldását, hanem csak egy jobb jövőnek előkészitését reménylhetvén, miután ezen aggodalmat a legközelebbi leirat által is igazoltnak látja, kijelenti, hogy a mint a képviselőháznak eddigi bölcs eljárását határtalan bizalommal kisérte: ugy jövőre is az országgyülésnek mindazon intézkedéseiben, melyek az 1848-iki törvények kifejlesztésére, ősi alkotmányunk sértetlen fentartására irányozva lesznek, teljesen megnyugszik. (Éljen!) — Szabolcs megye közönsége (Halljuk!) felterjeszti bizottmányi határozatát, melyben a m. hó 21-kén kelt legmagasabb leirat tartalmát elemezvén, tiltakozik törvényeink bárminemü megsértése ellen, és kinyilatkoztatja, hogy a törvényhozó testület eddigi eljárásával a haza köszönetét kiérdemelte, teljesen nyugodt lévén az iránt, hogy a törvényhozó testület a haza önállását jövőre sem fogja föláldozni soha: iránta jövőre is föltétlen bizalmat szavazván, határozatait a közérzület erkölcsi súlyával támogatandja, és bárminemü eshetőségekben áldozó és segitő társul csatlakozandik (Éljen!) — Mindezen becses bizalmi nyilatkozatokat a t. ház szives tudomásul veendi. (Helyes!) — Következnek most egyéb beadványok:

Nyitramegye első alispánja 30 és egynéhány megyéjebeli községnek óvását a Turócz-Szt.-Mártonban tartott gyülekezetnek emlékirata ellen, a már két izben beküldött hasonértelmü számos községnek nyilatkozata folytában pótlólag felterjeszti. (Éljen!) — Beszterczebánya sz. kir. város közönsége a nemzet egyetértésében szemlélvén az alkotmányos szabadság főtámaszát és a nemzetiségi kérdésnek megoldását az országgyüléstől teljes bizalommal várván: til-

takozik a Turócz-Szt.-Mártonban tartott, senki által meg nem bizott, és azért senkit nem képviselő gyülekezet emlékiratában foglalt — az ország területi és politikai egységével ellenkező kivánalmak ellen. (Éljen!) — Selmecz sz. k. bányaváros közönsége hasonlóan a turócz-szt.-mártoni gyülekezet emlékirata ellen ünnepélyes tiltakozását nyilvánitja. (Éljen!) — Zólyom megye községeinek Beszterczebányán tartott közértekezletén a nemzetiségi jogos igényeknek igazságos kielégitését a törvényhozó testülettől teljes megnyugvással várván, a megye 90,000 lakosa nevében tiltakozik a tudta és megbizása nélkül tartott turócz-szt.-mártoni gyülekezet határozatai ellen, és kijelenti, hogy Zólyom megye szellemi és anyagi érdekeinek istápolásával az országos képviselőkön kivül senkit sem bizott meg, és hogy a teendők irányának kitüzését a hongyüléstől várja. (Éljen!) — Trencsén megye első alispánja azon 342 tót-ajku megyei községnek tiltakozását a turócz-szt.-mártoni gyülekezet emlékirata ellen terjeszti föl, melyben a képviselőháznak a nemzetiség kérdésének általa leendő kellő megoldása iránt teljes bizalmukat fejezik ki; és az emlitett gyülekezet határozatát, mely minden megbizás nélkül és a haza iránti ellenséges szellemben hozatott s az ország szétdarabolására vezető czélzásokat tartalmaz — kárhoztatják, kijelentvén, hogy Magyarországban lakó minden nemzetiségeket testvéreknek tekintvén, a haza alkotmányos szabadságaért és területi épségeért élni és halni készek. (Éljenek!) — Eger város sz. k. Trencsén városnak a turócz-szt.-mártoni értekezlet emlékirata ellen az országgyülésnek beadott kérvényét magáéva tevén, annak pártolására a képviselőházat felkéri. Ugyanezen város közönsége Temes megyének legfelsőbb helyre intézett föliratában kifejtett indokokból a karloviczi szerb nemzeti congressusnak azon törekvését, hogy az ország területének egy része szerb vajdaságnak szakitassék ki, hathatósan megakadályoztatni kéri. (Éljen!) — Csanád megye közönsége hasonlóképén kéri, hogy a szerb vajdaságnak a karloviczi congressus által az ország területi épségének veszélyeztetésével szándokolt fölállitása gátoltassék meg. (Éljen!) — Mindezen beadott folyamodványok a nemzetiség tárgyában kiküldött bizottmányhoz lennének utasitandók, miután azonban azon bizottmány

munkálatát már bevégezte és jelentését hozzám be is adta, ugy hiszem, hogy annak idejében ezen ügy tárgyalása alkalmával lesznek ezen kérvények is a tisztelt ház által tekintetbe veendők. (Helyes!)

Csanád vármegyének közönsége az adónak katonai fegyveres erőveli behajtása ellen panaszkodván, ezen törvénytelen eljárásnak megsemmisitésére hathatós intézkedéseket tétetni kér; ugy szintén Liptómegye közönsége, inséggel és éhséggel küzdő lakosait, az adónak erőhatalommali behajtása végett nyakukra küldött katonai megszállás terhétől fölmentetni kéri. — Végre Székesfehérvár városa hasonlóképen jelenti, hogy az adónak fegyveres erőveli behajtása a város kebelében is megkezdetett, ezen törvénytelenség ellen óvást tesz, és kijelenti, hogy a következményekért a felelősséget a törvénytelenségek okozóira háritja. — Ezen 3 beadvány az adó tárgyában működő bizottmánynak lesz tárgyalás végett kiadandó. (Helyes!) — Beszterczebánya város, Jász-Kún kerületek, Pest-Pilis- és Zsolt törvényesen egyesült vármegyék, és Árvamegye közönségei Széchenyi István gr. halhatatlan érdemeinek emlékét törvénybe iktattatni kérik. A kérvénybizottmánynak lesznek kiadandók. — A Jász-Kún kerületek közönsége néhai Teleki László gr. érdemeit törvénybe iktattatni kéri, emlékére az ország szivében Pesten emlékoszlopot emeltetni kiván. (Helyeslés.) Ez is a kérvény-bizottmányhoz fog utasittatni.

Most következnek oly tárgyak, melyek szintén a kérvénybizottmányhoz tartoznak. Jelesen: Csanádmegye közönsége, Barsmegyének a képviselőházhoz intézett föliratával egyetértve (Halljuk!) azon volt úrbéri tárgyakra nézve, melyekre az országbirói értekezlet figyelmét ki nem terjesztette, intézkedést kér tétetni. — Barsmegye közönsége, Fiume városának legfelsőbb helyre intézett felirásából örömmel értvén meg, annak Magyarországhozi visszacsatoltatása, az országgyülésre való meghivatása, végre az 1848-ik évi állapotba visszahelyezéseérti kérelmét, — az országgyülést az iránt keresi meg, hogy ezen törvényes kivánat teljesitése iránt intézkedjék. (Élénk helyeslés.) — Árvamegye közönsége fölterjesztést tesz, hogy a pozsonyi váltótörvényszék több váltókereseti levelek ellen — mivel bélyeggel ellátva nem voltak — dijat rótt föl, s különben is a

törvénytelen váltótörvényszéki dijak beszedését rendeli el, — kéri tehát e törvénytelenséget megszüntetni, az illető birói személyzetet ezért megrovatni. Ugy hiszem, előzőleg ezen kérvények is a kérvénybizottmánynak lesznek kiadandók. (Helyes!)

A nemzeti szinházat jelenleg igazgató választmány a szinház ügyében 1849-dik évtől 1861-dig évi juliusig történtekről jelentést tesz. (Halljuk!) Ezen jelentésről az illető bizottmányt előzőleg is tudósitottam ugyan, nincs azonban mégis más hátra, mint hogy a választmánynak ezen jelentése megfontolás és tárgyalás végett az illető bizottmánynak átadassék.

Baranyamegye Csárnóta községe a földesuri tartozások iránt 1845-ben kötött örökváltsági egyezségben szerződésileg kötelezett 16,100 ftra nézve, országos hozzájárulás által magát kármentesittetni kéri. Szintén a kérvénybizottmánynak adandó ki.

Bácsmegyei doroszlói lakos Geiszt Béla Bátoryra, és Krappenheimer Antal szintén ottani lakos nevének Varjassyra átváltoztatását megengedni kéri. Voltak hasonló folyamodások más izben is, s mindannyiszor kijelentettem, hogy nézetem szerint az ily névváltoztatás iránti folyamodványok nem a képviselőház teendői közé, hanem a közigazgatási utra tartoznak. Reménylem, hogy ez, figyelmeztetésül fog az illetőknek szolgálni. De miután ezen folyamodások is ide jöttek, még sem tehetünk egyebet, minthogy azokat a kérvénybizottmányhoz utasitsuk.

Pápa városának képviselő testülete a sopronyi váltótörvényszéknek és a kőszeghi kerületi táblának székhelyét Pápára áttétetni kéri.

Horváth Ignácz lelkész, Borsodon, Bács megyében, folyamodásához csatolja azon beszédét, melyet a bácsmegyei bizottmányi gyülésben — tag nem levén, — el nem mondhatott, s melyet Bács-Bodrog megyei „honvédkoszoru“ czim alatt a nemzeti gyülésnek ajánl fel, kéri azt, az országos pénzalapból kinyomatni és jövedelmét a Széchenyi emlékszoborra fordittatni. Talán a többiek között, ez is a kérvénybizottmánynak lenne átadandó. (Helyes!)

Biharmegye magyar-csékei kerület számosabb választói, Vertán Endre magyar-csékei képviselő által folyó évi julius 7-én és 11-

én tartott országos üléseken, a román választók iránti nyilatkozatára nézve ellennyilatkozatot adván be, azt felolvastatni s az országgyülési naplóban egész terjedelmében beiktatni kérik. (Zaj. Halljuk!)

Erre Kubinyi Ferencz:

Ezen helytelen kérvényre nézve véleményem az volna, hogy miután ez, a tisztelt ház állásával, méltóságával és eddigi szabályaival egyátalában ellenkezik, mert az országgyülési naplóba semmiféle nyilatkozatokat beiktatni nem lehet: ennélfogva én azt egyszerüen félretétetni kérem, s elvetendőnek tartom. (Helyes!)

Erre Mihályi Gábor:

Oly eljárás, hogy az illető folyamodás elvettessék, mielőtt az e tárgyban kirendelt bizottmány a felöl jelentését beadná, a ház szabályai s az eddigi szokás ellen volna. Én ez okból a kérvényt a kérvénybizottmányhoz ohajtom áttétetni. (Zaj.)

Erre Eötvös József b.:

A kérdés itt az, vajjon a beadvány kérvényformában van-e beadva, vagy nem? Ha mint kérvény van beadva, akkor kétségbe nem vonható, hogy a kérvénybizottmánynak kiadandó; de ha nyilatkozatformában van beadva, én részemről semmi okot nem látok arra, hogy akkor is a kérvénybizottmánynak adassék ki. (Helyes!)

Elnök: A nyilatkozat egy folyamodáshoz csatolva adatott be, ha méltóztatik a ház kivánni, fel fogom ezt olvastatni. (Halljuk!)

Keglegvich Béla gr. jegyző felolvassa a folyamodványt.

Erre: Szaplonczay József:

Mennyiben itt meghallottuk, az illetők ide nem folyamodni, hanem nyilatkozatot tenni akarnak s azt, — a mi semminemü parliamentben nem szokás — az országgyülési naplóba felvétetni, s ez által magukat mintegy az országgyülési képviselővel aequiparálni szándékoznak; — ha ez most megengedtetnék, több kerület is tehetne hasonnemü nyilatkozatot és kérvényt; s mire fogna mindez vezetni? (Helyes!) Csak lázitásokra nyujtana alkalmat. — Én a képviselő független állását kivánom fentartani s azt hiszem, hogy miután a kerület a maga képviselőjét megválasztotta, azzal többé, a törvény szerint, három évig nem rendelkezhetik; képviselője az országgyüléseken szabadon, megszoritás nélkül nyilatkozhatik, s azon

kerület, mely a maga képviselőjét egyszer megválasztotta, megszünt lenni s nem működhetik mint kerület: ennélfogva én a jövő tekintetéből is a folyamodványt egyszerűen félretétetni kérem. (Helyes!)

Erre: Patay István:

Véleményemet az előttem szólott képviselő tökéletesen kifejezvén, ahhoz magam is járulok. Részemről mintegy lázítást látok abban, hogy 340 ember, kérvényében az itt mondott beszédekre hivatkozik, mikép tudják ők, hogy itt mi mondatott? (A naplóból és hirlapokból!) Czélszerünek látnám tehát, és jogunk is volna e miatt oda, vizsgálat végett, küldöttséget rendelni ki. (Zaj.)

Erre: Halász Boldizsár:

A jelen esetben azt gondolom, elvkérdés forog fönn. Hallottam, hogy ki kell hallgatni a petitionariusokat. Ha kihallgatjuk: lesz-e eredménye, előre nem tudjuk. Ha valaki azt kéri, hogy az ellennyilatkozat jegyzőkönyvbe vétessék föl, ezt nem adhatjuk meg; mert egyes nyilatkozatokat az országos naplóba bevezetni, parliamenti szokás ellen van. Én nem látom szükségét, hogy ezen beadvány a kérvénybizottmányhoz utasíttassék; hanem visszautasítandónak vélem. (Helyeslés.)

Elnök: Bátor vagyok kérdezni a tisztelt házat, hogy — miután az adatott itt elő, hogy a beadvány valósággal nem is kérvény, hanem egy nyilatkozat, a melyet oly egyének, kik nem is a képviselőház tagjai, itt felolvastatni, és a t. ház naplójába beigtattatni kivánnak, — vajjon ezen kivánat teljesithető-e vagy nem? (Nem!) Ha szavazás nem fog kivántatni, s ellenvélemény nem nyilvánul, akkor kénytelen leszek a többséget kimondani. (Nem kell szavazás!)

A határozat tehát az: hogy azon oknál fogva, melyet előadtam, ezen kérvény figyelembe nem vétethetvén, a kérés nem teljesitethetik. (Közhelyeslés.)

Halász Boldizsár képviselő (Halljuk!) Veszprém Ugod kerületi képviselő Nagy Szabó Ignácz választása ellen beadott kérvény folytán vizsgálatra levén kiküldve, annak eredményéről jelentést tesz. Ugy szintén Décsey László képviselő biharmegyei Margitta kerületi képviselő Miskolczy Károly ellen tett panasz megvizsgálásával le-

vén megbizva, arról szóló jelentését beadta. Mind a két jelentést a végett, hogy az igazoló bizottmány által minélelébb tárgyalás alá vétethessék, a mint az elnökséghez beadatott, előzőleg az igazoló bizottmánynak kiadtam s annál már tárgyalásban van — ezt tehát jegyzőkönyvileg kérem e szerint megjegyeztetni. (Helyes!)

Beniczky Lajos képviselő Pongrácz Lajos Trencsén megyei Zsolna kerületi képviselő választása ellen beadott panasznak megvizsgálására levén kiküldve, ezen kiküldés alul orvosi bizonyitványnyal igazolt betegsége miatt magát fölmentetni kéri. Itt van a beadott nyilatkozat, a mint közönségesen tudjuk, hogy csakugyan beteges állapotban van a tiszt. képviselő úr, s a mennyiben kiküldetéséről lemondott, ha a t. ház elfogadja, helyette más képviselő lenne választandó a vizsgálat teljesitésére. (Felkiáltások: Tóth Vilmos.) Ha megnyugszik a ház abban, hogy a Trencsén megyében történendő ezen vizsgálatra Tóth Vilmos képviselő úr küldessék ki (Meg!), ugy Beniczky Lajos helyett Tóth Vilmos képviselő úr a vizsgálatra kiküldetik. (Közhelyeslés.)

Fájdalmasan vagyok kénytelen a t. háznak jelenteni, miszerint Bakalovics Szilárd Torontálmegye zsombolyi kerületi képviselő, né. néhány napra haza rándulván, oda haza mult 31-kén, fiának Bakalovics Edének hozzám intézett jelentése szerint meghálálozott. Ezen fájdalmas esemény következtében, melyet a tiszt. ház is közös részvéttel értett meg, szükséges lesz nézetem szerint Torontálmegye közönségét más képviselőválasztás eszközlésére felszólitani. Egyszersmind pedig a t. ház engedelmével fentartom magamnak, hogy ez iránt még jelentést tehessek, hogy azon t. boldogult képviselő társunk felett is, mint a többiek felett, az emlékbeszédet ki fogja megtartani. (Kálóczy!)

Raczkovics Kozma képviselő a nagy kikindai kerületből három hétre eltávozhatási engedélyért folyamodik. (A folyamodvány felolvastatik. Az engedély megadatik.) Ugy szintén Vajay Károly képviselő is magán és családi ügyei miatt Pestről 14 napi eltávozhatásra engedélyt kér. (Felkiáltások: Nem lehet!)

Erre: Mihályi Gábor:

Képviselőtársunk kinyilatkoztatja kérvényében, hogy magán

ügyei szükségessé teszik 14 napra inneni eltávozását, azt hiszem ezen kérelmét megtagadni nem lehet. (Zaj; Felkiáltások: Megadjuk! Mások: Nem lehet!)

Elnök: Kérem ne méltóztassanak egyszerre többen nyilatkozni; mert a véleményeket akkor kivenni nem lehet. (Zaj.)

Erre: Ivánka Imre:

Nem osztom az előttem szóló képviselőnek véleményét, mert ha az ily magán és családi ügyre hivatkozás elegendő okul szolgálhat az eltávozhatásra, azt hiszem, alig van képviselő, kinek otthon létét magán és családi ügyei sürgetősen ne kivánnák, hanem várnók már meg előbb, hogy mi történik az ujabb fontos felirással.

Erre: Besze János:

Ha egy képviselő szükségesnek látja folyamodni eltávozhatási engedélyért a mikor ugy is egy pár napra elmehet, ha nélkülözhetetlen dolga van, s magát az elnökségnél jelenti; nem látom által, miért tagadnók meg e kérelmet; fontos okának kell lenni a képviselő úrnak, mert különben a haza ily fontos perczeiben el nem távozhatnék, bizonnyal meggondolta, mi okból kérte az engedélyt: tehát ne tagadjuk tőle meg azt. (Helyes!)

Elnök: Két képviselő folyamodott távozási engedélyért, — az első Raczkovics Kozma, erre nézve úgy vettem ki, hogy eltávozásának hivatalos okát adja, ennélfogva ellene ellenvetés nincs, tehát a távozási engedély megadatott.

Kérdem a Vajay képviselő folyamodására a tiszt. ház mit méltóztatik határozni, megadja-e az engedélyt (Meg! Nem lehet! Zaj.), vagy kivánja talán szavazás utján eldöntetni? (Nem!) tehát a kivánt engedélyt a tiszt. ház többsége megadja. (Helyes!)

Győrmegye Öttevény kerületében képviselőül megválasztatott: Zichy Ottó gr., Bácsmegye Petrovácz kerületében képviselőül megválasztatott ifjabb Rudics József, és Nyitramegye szeniczi kerületében képviselőül megválasztatott Eszterházy István gr. (Éljenek!) beadták hozzám igazolási levelüket s én azokat kellő tárgyalás végett előlegesen bátor voltam kiadni az igazoló bizottmánynak, mely ezen különben is semmi kétség alá nem eshető megbizó levelekre nézve véleményes jelentéseit beadván, azokat bátor leszek felolvas-

tatni. (Tanárky jegyző felolvassa ezen jelentéseket, melyek szerint az igazolólevelek rendben levén e képviselők igazolandóknak véleményeztetnek. — (Éljenek!)

Elnök: Mind a három képviselő úr e szerint igazoltnak tekintetik, fenhagyván mindenesetre a választási naptól számitott 30 napot, mindazokra nézve, kik a panaszlási jogon panaszt emelni akarnak.

Abaffy Ágoston, atyja néhai Abaffy Aristid helyébe képviselőnek megválasztatván (Éljenzés) megbizólevelét beadta, mely az igazoló bizottmánynak tárgyalás végett lesz kiadandó.

A nemzetiségi kérdés tárgyában kiküldött bizottmány jelentését a t. háznak ezennel bemutatja. Ezen jelentés is a tiszt. ház megegyezésének hozzájárultával ki fog nyomatni és a t. tagok között kiosztatni, s miután abban mellékletül egy külön vélemény is fölhíva van, az is ki fog nyomatni, és a jelentéssel együtt a tagok között szétosztatni. (Helyes!)

Schulhoff József épitészi vállalkozó a dentai uradalom haszonbérlője nem rég Angolországból gőz vasekét hozatván, Temesmegye Román Szt. Mihály helységében nyilvános próba-szántást tartani határozott folyó évi augustus 26-kán, és megkért, hogy a jelenben együttlevő képviselőház tagjainak ezt tudomására juttassam, mit ezennel teljesitek.

A hozzám érkezett beadványokat a tiszt. ház elébe terjesztvén, bátor vagyok most egyuttal előadni a folyó évi augustus hóra a háznak költségvetése iránt az illető választmány által beadott jelentését, mely fel fog olvastatni.

Tanárky jegyző olvassa az augustus havi költségvetési jelentést, mely helyben hagyatik.

Elnök: Szokott módon tehát ezen kimutatott kiadás az országos pénztárra utalványoztatik, eszközlésével az elnök bizatván meg. (Helyeslés.) E szerint tiszt. ház! előterjesztvén mindazon beadványokat, melyek kezemhez érkeztek, már most a jövő ülés tartására nézve bátor vagyok a tiszt. házat figyelmeztetni, (Halljuk!) vajjon nem kivántatnék-e meg, hogy miután a felirás ma még a főrendekhez déli órában átküldetik, s reményleltő, hogy onnan a válasz is nem sokára meg fog érkezni, hogy, mig ezen felirási ügy be

nem végeztetik, addig ülések tartása — hacsak az igazoló bizottmánynak nem lenne tárgya, melyet a ház elé kivánna terjeszteni, — halasztatnék el, s azután a tiszt. házat ülésre összehívni bátor leszek. (Helyes!)

Egyébiránt ha ez netalán hosszasb időre húzodnék, akkor úgy hiszem czélszerü lesz, hogy a napirend, és tovább teendők meghatározása végett a tiszt. ház előlegesen magán ülést tartson, mielőtt e kérdés nyilvános ülésbe hozatnék. (Helyes!) Ha tehát a méltóságos felsőháztól az üzenet több okokból később érkeznék, a t. ház engedelméből először magán ülés fog tartatni, melyben a teendők napi rendje fog meghatároztatni. Továbbá még azt is bátor vagyok jelenteni a t. háznak, hogy miután a felirás már ki van nyomatva, és több példányokban kiosztatott, de ugy értesültem, hogy számosabb példányokat kivánnának sokan a t. tagok közől maguknak megszerezni, én ugy intézkedtem, hogy a nyomdász a szükségelt példányokat azon áron, mint az a kötött szerződés szerint a ház számára az országos pénztár költségein történni szokott, minden képviselőnek az általa kiállitandó utalvány mellett kiadni tartozzék, s e szerint azokat Landerer és Heckenastnál azon áron, melyben azt a nyomda az országos pénztár rovására kiszolgáltatja, meg fogják kapni.

Erre: Hajnik Pál:

A dolog könyebbitése tekintetéből, legczélszerübbnek látnám, ha itt az irodából egy irnok felhozna egy ivet, és oda irná mindenki, hogy hány példányt kiván, hogy a nyomdász ehhez alkalmazhatná magát. (Helyeslés; Zaj.)

Elnök: (Halljuk!) Még azt vagyok bátor kérdezni a t. háztól, hogy miután némely képviselőtársak választása iránt vizsgálatok voltak rendelve, s ezek iránt a jelentések nagy részben már beadattak, s az igazoló bizottmánynál vannak, ha például a bizottmány jelentené, hogy ezen folyamodásokat már tárgyalta, talán az iránt is, hogy a képviselő urak minél elébb igazoltathassanak, ülést lehetne tartani, s e tekintetben kész vagyok bevárni a bizottmány jetentését. Más tárgy most nem levén, az ülést eloszlatom.

Ezzel az ülés délelőtti 11½ órakor feloszlott.

A felsőház XVIII-ik ülése

— *aug.* 10. *d. e.* 11 *órakor.* —

Elnök: gr. Apponyi György, országbiró.

A mult ülés jegyzőkönyve felolvastatván, az elnök előlegesen bejelenti, hogy a mult havi költségvetés 1781 ft.-ban s a ház szolgái számára 398 ft.-ban megállapittatván, ezt az igazoló bizottmány helybenhagyta, mihez ha a főrendek is beleegyezésökkel járulnak, ő nmltga ez összeget az országos pénztárhoz utalványozni fogja. A főrendeknek semmi kifogásuk ellene nem levén, az elnök a mai ülés tárgyat, t. i. a képviselőház elnökétől átküldött alsóházi válsszfeliratot, tanácskozás végett kitüzi.

Báró Orczy Béla és gr. Almássy Dienes, jegyzők, felváltva olvassák a Deák által készitett, olvasóink előtt már ismeretes válaszfeliratot, melyet a felsőház élénk figyelemmel, mindinkább növekvő részvéttel, zajos tetszés-nyilvánitásokkal, kardcsörgéssel s végül hangos és hosszantartó „éljenekkel" majd átalános felállással — mit az „egyhangulag és közakarattal" beleegyezés jelével — fogad.

A válaszfelirat felolvasása után az elnök kijelenti, hogy a ház szabályai szerint a főrendeken állana a tanácskozási határidőt kitüzni, mivel azonban e „remek mű" még tegnap kinyomatván, azzal a ház előlegesen megismerkedett, sőt a mint tudja, titkos ülésben tanácskozás alá is vétetett, feljogositva érzi magát — annyival inkább, mivel e tekintetben, előtte többen ohajtásaikat is kifejezték — azon kérdés feltevésére: vajjon ma akarják-e a főrendek azt tanácskozás alá venni. Minden oldalról hangzik: „ma, ma, most mindjárt." E közben gr. Szapáry Antal feláll s tüzes és lelkes beszédben fejtegette a válaszfelirat jogi és történeti kifogástalan szempontjait, annak tudományos becsét és hazafias tartalmát. Beszéde e következő:

„E válaszfelirat mind jogi, mind törvényes és történelmi szempontból annyira kimerit mindent, hogy hozzá valamit adni lehetetlen.

Én nem hiszem, hogy volna valaki e teremben, a házában, ki e tudományos és tartalomdús felirati javaslat által át nem volna hatva.

Igen, mltgos főrendek, valamint a napnak jótékony sugárai éltetőleg hatnak mindenkire: ugy igazán éltetőleg hat e szomoru és válságos időkben, ezen kimeritő, nagy türelemmel férfias és szilárd akarattal és igazi hazaszeretettel irt felirati javaslat, reám, reánk és bizonyosan az egész országban mindenkire; mert kifejezvén az országnak ohajtását és törvényes követeléseit: jelszava, a törvény és alkotmány tántorithatlan igazság és hazaszeretet.

Tisztán kimondja az: „add meg császár az országnak, mi az országé — és tedd ez által lehetővé: hogy az ország is megadhassa a királynak mi a királyé!"

Én ugy hiszem, hogy csak megelőzöm a m. főrendek ohajtását, ha inditványozom: hogy megtartva azon egységet, mely most legnagyobb kincsünk, jövendőnknek legmulhatatlanabb föltétele; a keblünkben mélyen érzett, és a képviselőház összes akarata által elfogadott válaszfeliratot, ugy a mint szerkesztve van, mind formájára, mind tartalmára elfogadják.

„Elfogadjuk" hangzik kardcsörtetések közt minden padokról, mire mindnyájan felállanak, köztük Magyarország hg-primása, esztergomi bibornok-érsek.

Az elnök kijelenti, hogy további tanácskozásra ok ugyan nem létezik, mindamellett szükségesnek látja, azon mód kijelölésére nézve, mikép fog az országgyülés e határozata legfelsőbb helyen nyilvánittatni, a főrendek véleményének kikérését, annyival inkább mivel a válaszfeliratban nehány szó létezik, mi csak a képviselő házat illetheti. Megjegyzi továbbá, hogy a felirat 14-ik lapján, ott hol az 1848. 3-ik törv. czikk 13-ik szakasza emlittetik: alkalmasint sajtóhibából „k ö z ö s tartományok" állnak „ö r ö k ö s tartományok" helyett.

Gr. C z i r á k y János, Fehérmegye főispánya, kijelentvén, hogy a válaszfelirat, az országgyülés mindkét házának közös megállapodása folytán, az o r s z á g k ö z ö s t u l a j d o n á v á v á l t: azon helyeket emliti fel, melyekre nézve styláris észrevételei van-

nak; igy a 26-ik lapon, hol a nemzetiségek biztositásásól van szó: „Söt mi azon reményben már bizottmányt is neveztünk ki“ stb. A „mi“ helyett szoros igazság szerint ez teendő: „a képviselőház“ — igy a 29-dik és 30-dik lapon, hol viszont a képviselőház csupán magáról szól, most a „főrendeket“ is oda kell tenni stb. — A mi pedig a legfelsőbb helylyel való közlést illeti, erre nézve ő excellentiája inditványozza: kéressék meg a képviselőház, hogy a módra nézve sziveskedjék nyilatkozni. Miben a főrendek megnyugadván, az elnök végzésül kimondja, hogy a főrendek a képviselőház válaszfeliratát egyhangulag elfogadták s ezennel hozzájárulásukat kijelentik. Rövid ideig tartó szünet után b. Orczy Béla a mai ülés jegyzőkönyvét elkészitvén, az azonnal meghiteltetik. Szavai im ezek:

„A főrendek ezen felirati javaslatot mind alakjára, mind tartalmára nézve magukévá teszik, azt, mint az ország közjogi és történelmi állását, leghivebben magyarázó és alkotmányunk védelmére emelt felszólalásunknak legméltóbban megfelelő kinyilatkoztatását egyhangulag és közakarattal elfogadván, erről jegyzőkönyvi kivonat által a képviselőházat értesittetni határozták.“

A képviselőház LXV-ik ülése

— *augustus* 12-*kén*. —

Elnök: Ghyczi Kálmán.

Jegyző: Keglevich Béla.

Elnök: (Csönget. Helyre! Helyre!) Az ülés megnyittatik. A mai ülésnek jegyzőkönyvét Keglevich Béla jegyző ur fogja vinni; a szólókat Bánó jegyző ur jegyzendi fel. A pénteken tartott ülésnek jegyzőkönyvét fogjuk mindenek előtt hitelesitni.

Csengeri jegyző ur felolvassa az augustus 9-én tartott LXIV. ülés jegyzőkönyvét, melyre észrevétel nem tétetik.

Elnök: A jegyzőkönyv meghitelesittetvén, jelentem a tiszt. háznak, (Halljuk! Halljuk!) hogy a tegnapi napon szokott módon kezemhez adatott a mélt. főrendeknek jegyzőkönyvi kivonata a velök közlött felirás tárgyában, melyet Keglevich Béla jegyző ur fel fog olvasni. (Halljuk!)

Olvastatik a mélt. főrendek augustus hó 10-én tartott ülésének illető jegyzőkönyvi kivonata, melynek felolvasását viharos éljenzés követte.

Elnök: Szükséges most, miután a mélt. főrendek is a feliráshoz hozzájárulnak, a felirásnak szövegében némely e tekintetben megkivántató módositásokat megtenni. (Halljuk!) Bátor leszek a tiszt. házat a felirásnak azon helyeire figyelmeztetni, melyekben ily, magában csekély változásokat tenni, nézetem szerint szükséges. A 26-ik lapon azon szakaszban, mely igy kezdődik: „Ha Fölséged kezdetben“ s a t. ezen passus foglaltatik: „Söt mi azon reményben, hogy az országgyülés mielöbb ki fog egészíttetni, már bizottmányt is neveztünk ki;“ a két ház együtt azt nem mondhatja, mert a felsőház nem nevezett ki bizottmányt; tehát állhatna talán ezen passus igy: „Söt a képviselőház azon reményben, hogy az országgyülés mielébb ki fog egészittetni, már bizottmányt is nevezett ki.“ (Helyeslés.) Azután a 29-ik lapon egy szakasz igy kezdődik: „Mi tehát, mint a nemzetnek képviselői, a legmélyebb tisztelettel, de egyszersmind azon őszinteséggel s a t.“ ugy vélném, hogy ezen szavak: „Mint a nemzetnek képviselői,“ a nélkül, hogy a szöveg értelmében legkisebb változás vagy hiány történnék, kihagyatnának és akkor igy állana a szerkezet: „Mi tehát a legmélyebb tisztelettel, de egyszersmind azon őszinteséggel s a t.“ (Helyeslés!) Harmadszor az utolsó vagyis a 30-dik lapon azon szakaszban, mely igy kezdődik: „Fájdalommal látjuk, hogy Felséged“ következő passus foglaltatik: „Minket pedig a hon iránti kötelesség és képviselői állásunk és ön meggyőződésünk szorosan a magyar alkotmányhoz kötnek.“ Itt már nem tudom a t. ház mikép vélekedik; természetesen ezen szavak: „képviselői állásunk“ csak a képviselőházra vonatkoznak. (Fölkiáltások: Maradjon!)

Erre Kubinyi Ferencz:

Törvényhozói állásunk. (Helyeslés. Elfogadjuk.)

Elnök: Most tehát a szerkezet igy állhatna: „Minket pedig a hon iránti kötelesség és törvényhozói állásunk s ön meggyőződésünk szorosan a magyar alkotmányhoz kötnek.“ (Helyeslés.) Végre

az aláirásnál tervezve volt: „Magyarország országgyülésileg egybegyült képviselői.“ E helyett a mult alkalommal is követett mód szerint jönne: „Magyarországnak országgyülésileg egybegyült főrendei és képviselői.“ (Helyeslés.) Vannak t. ház még némely nyomtatási respective toll-hibák is a szerkezetben. Azokat, melyek némileg fontosabbak és nem csupán az irásmódra, vagy orthographiára vonatkoznak, tudomás végett bátor leszek felemliteni. Az első lapon mindjárt az áll: „Szólottunk a nemzet nevében azon fejedelemhez, ki a törvényes trónörökösödés nyomán Magyarországnak törvényesen koronázott királya kivánt lenni.“ „Nyomán“ szó helyett „jogán“ szónak kell lenni. Sok példányban már, mert azok későbben nyomattak, ezen hiba ki van igazitva. A 6-ik lapon ezen szó helyett: „régibb törvényeink az iránt különösen rendelkeznek;“ az eredeti szövegben a különösen helyett: „világosan“ áll; ugyanazon szakasznak végén ezen szó: „szellemében“ helyett jön „értelmében.“ Mindezek az ujabb kinyomatásban figyelembe fognak vétetni. A 14-ik lapon idéztetik az 1848-ik esztendei 3-ik törvényczikk és abban mondatik: „Mindazon viszonyokban, melyek a hazát a közös tartományokkal közösen érdeklik“ itt világosan csak tollhiba van, és „közös“ szó helyett „örökös“-nek kell állnia. A 7-ik lapon az 1622-ik esztendei 5. törvényczikk van idézve; itt is tollhiba történt és az 1608-ik esztendei koronázás előtti V-ik törvényczikk értendő. Ugy szintén a 26-ik lapon felhivatik az 1841-iki 2-ik törvényczikk; ennek helyébe az 1844-ik évi 2-ik törvényczikk teendő. Ugyan e lapon továbbá ezen szó áll: „Kimondotta a nemzetek egyenjoguságát.“ Az eredeti szerint igy kell állania: „a nemzetiségek egyenjoguságát.“ Megemlitem ezeket azért, hogy tudomásul legyenek a tisztelt háznak. (Helyes. Jól van!) A leirandó eredeti szövegben mindezekre figyelem fog fordittatni és bizonyosan fogja a tisztelt ház az aláirás után kivánni a feliratnak ujbóli kinyomattatását (Fölkiáltások: Óhajtjuk!) akkor ezek mind ki fognak javittatni. Szükséges a fölirás tökéletes kiállitására nézve még némelyek iránt intézkedni. (Zaj; Halljuk!) Ugy vélem, hogy a datum a föliráson ugyanazon módon fog most is történni, mint az a legközelebbi alkalommal történt. Az aláirás mód-

ja az, hogy a felirat a mi — és a főrendek ülésében külön irassék alá, mint az eddig is történt. Ugy gondolom, ebben a tisztelt ház most is megnyugszik. (Helyes!) A felirat boritéka is ugyan a szerint fog készittetni, mint az legközelebbi alkalommal történt. Hátra van még, hogy méltóztassék a tisztelt ház a kézhezszolgáltatás módjáról is határozni. (Fölkiáltások! A ház elnöke által! Zaj; Halljuk!)

Elnök! Ha jóvá hagyja a tisztelt ház javaslatomat, az ezen mostani nyilt ülésben még előadandó némely tárgyak előterjesztése után rövid időre a nyilt ülést felfüggeszthetnők, hogy a jegyzőkönyv e szerint mindjárt elkészülvén, mindezen változások, mind a fölküldés iránti határozata a tisztelt háznak a mélt. főrendekkel, kik 12 órakor ülést tartanak, tudathassék. (Helyes!)

Elő fogom most adni egyfolytában azon beadványokat, melyek időközben kezemhez jöttek. (Halljuk!) Vasmegye közönsége bizalmát és köszönetét nyilvánitja a képviselő ház iránt, elévülhetlen jogaink sértetlen fentartása körüli fáradságos küzdelmeiért. — Hasonlóképen Torontálmegye közönsége hálás elismerését fejezi ki a képviselő háznak eddigi eljárásaért, és iránta jövendőre is határtalan bizalmat szavaz. — Pest város közönsége — az országgyülésnek alkotmányos függetlenségünk, és nemzeti önállásunk visszaszerzése iránt kifejtett hazafias buzgósága, a közönségnek teljes és osztatlan bizalmával találkozván, — ezen érzéseit jegyzőkönyvileg fejezte ki, és ezen jegyzőkönyvet a tisztelt háznak bemutatja. Mindezeket a tisztelt ház szives tudomásul veszi.

Abaujmegye közönsége tiltakozik megyebeli tót-ajku polgárainak nevében is a turócz-sz.-mártoni gyülekezet határozatai és kivánalmai ellen. (Éljenzés.)

Ujvidék sz. kir. város közönsége, a folyó évi april hóban Kárloviczon tartott szerb nemzeti congressus határozatainak illető fölterjesztését, a képviselő háznak szóló egy példányban nekem a végett küldötte meg, hogy az a házban mielőbb olvastassék fel, és egyszersmind tudósit, hogy 300 és egynehány példány fog kezemhez juttatni a végett, hogy a képviselő urak között kiosztassanak. A fölterjesztvényt ezennel bemutatni szerencsém van. Ez hasonlóképen — Abaujmegye közönségének fölterjesztésével együtt — a nemzeti-

ségi bizottmánynak lenne kiadandó; de miután ez, mint tudjuk, munkálatát már befejezte, a nemzetiségi kérdésnek tüzetes tárgyalásánál fognak ezek is figyelembe vétetni. A mint a városi közönségtől az illető példányokat megkapom, azokat a t. ház tagjai között azonnal ki fogom osztatni. (Helyes!)

Tolnamegye közönsége az adó fegyveres erőveli behajtása iránt panaszolkodván, különösen kiemeli Duna Földvár község lakóit, kik csaknem hat heti katonai megszállást készebbek voltak eltürni, mintsem honi törvényeink ellen cselekedjenek, és csak később az ellenállhatlan nehézségeknek és súlynak engedtek. Kéri Tolnamegye, hogy az adósarczolás által alkotmányunkon elkövetett sérelmeket a képviselőház mielőbb orvosolni méltóztassék. — Ez az adó tárgyában munkálkodó bizottmánynak fog kiadatni.

Esztergammegye közönsége följelenti, hogy a kormány organumai most már a népigazgatáshoz is fognak. Ugyanis, az esztergomi cs. k. adóhivatalnok egyik községhez irt iratában a megyét, a háziadó kivetése- és beszedésére nézve jogilletéktelennek mondta ki, ezen adót törvénytelennek nyilvánitotta, és a községet biztositotta, hogy ellenszegülésében a budai pénzügyi igazgatóság által megvédetni fog. (Visszatetszés; zúgás.) Ez is az adóbizottmánynak adathatnék ki. (Helyeslés.)

Baranya vármegye közönsége a pécsi lyceumnak ügyében ismét felszólal, és a tisztelt czisztercziták katonai czélokra elfoglalt gymnasiumi épületének visszaadása iránt folyamodik. A kérvénybizottmánynak lesz kiadandó.

Sárosmegye közönsége azon esetet terjeszti a t. ház elé, hogy Hegedűs István császári utibiztos bujtogatási és lázitási tények miatt elfogattatván, és a törvényszék által letartóztatni rendeltetvén: a megye házából, a megye börtönéből egy század katonaság alkalmazása mellett fegyveres erővel kiszabadittatott. (Közbotránkozás; Zúgás.) Kéri Sárosmegye, hogy ezen törvénytelen, a közbátorságot veszélyeztető erőszakoskodás ismétlésének a képviselőház végetvetni kegyeskedjék. A kérvénybizottmánynak lesz kiadandó.

Torontálmegye közönsége az urbéri maradványtelkek meg-

váltásának módját, az 1848-ki törvények szellemében, törvényhozás utján rendszeresittetni kéri. Szintén a kérvénybizottmánynak lesz kiadandó.

Hajdu-Doroghban lakó Loff Álmos János nyugalmazott honvéd-hadnagy, folyamodványában foglalt okoknál fogva hátralevő dijjának kifizettetését kéri. (Derültség.) Szintén a kérvény-bizottmánynak fog kiadatni.

Szentpéteri István, mint alosonczi helvét hitvallásuak egyházi tanácsának helyettesitett jegyzője, a losonczi helvét hitvallásu iskola könyvtárának számára az országgyülési napló egy példányát kéri. Az országgyülési iratok, ugymint a jegyzőkönyvek és röpivek egy példányban ezen iskola könyvtárának nézetem szerint megküldethetnének; a naplóra nézve mindazonáltal megjegyzem, hogy ez pénzért nyomattatik, és előfizetés utján adatik el a kiadó által, és azon 10 példányból, melyet az illető nyomdász ingyen kiszolgáltatni tartozik a ház rendelkezésére, miután az a többi iránt intézkedett, még csak egy példány van fenn. Ha a t. háznak ugy tetszik, ezen egy példány az illető könyvtárnak elküldethetnék; (Jól van!) egyébiránt ha ujabb folyamodványok jőnek, azok már figyelembe nem vétethetnek. (Helyeslés.) Tehát mind a napló, mind a röpivek és jegyzőkönyvek az illető lyceum számára el fognak küldetni.

Erős Lajos képviselő, orvosi rendeletből szabad falusi levegőt használni levén kénytelen, hat heti távozásért engedélyt kér. Ugy hiszem, azt a t. ház meg fogja adni. (Megadjuk!)

Hasonlóképen gróf Széchenyi Dénes soprony-megyei nagymártoni képviselő orvosi rendeletből, egészségének helyreállitása végett, sürgősen Gaszteinba utazni kénytelenittetvén, engemet az iránt tudósitott, és most a t. háztól egy hónapra távozási engedélyt kér. (Halljuk!)

Méltóztatik a t. ház emlékezni, hogy a legközelebb f. hó 9-kén tartott ülésünkben magyarcsékei választók folyamodványt adtak be a végett, hogy ellenmondásuk, melyet Vertán Endre képviselőnek a ház előtt tett nyilatkozata ellenében beadtak, a ház előtt olvastassék fel, a naplóba iktattassék be. Ez iránt a t. ház mult alkalommal már határozott. Vertán Endre képviselő úr azon alkalommal

jelen nem lehetvén, utólag beadott nyilatkozatában mindenek előtt a t. ház határozatát részéről szabályszerünek ismeri el; de nem hallgathatja el azon nézetének kifejezését, miszerint kivételképen a fenforgó sajátszerü körülményeknél fogva, czélszerübbnek hitte volna e tárgyban a vizsgálatnak elrendeltetését.

Erre nézve okait a nyilatkozatban adja elő, melyek leginkább abban öszpontosulnak, hogy szorosan véve a folyamodók nem is az ő választói. (Derültség.) Azt hiszem, miután a tisztelt ház e részben mult alkalommal már rendelkezett, e folyamodvány a ház szabályaival megegyezőleg csak tudomásul vétethetik. (Helyes!)

Az állandó igazoló bizottmány nehány rövid jelentést adott be.

Csengery Imre olvassa az igazoló bizottmány jelentését, mely szerint:

Csányi Dániel, debreczeni képviselő, — jegyzőkönyve rendben találtatván, — és ellene panasz be nem adatván — igazoltnak lenne tekintendő. (Helyes! Éljen!)

Abaffy Ágoston, árvamegyei bobró-kerületi képviselő, — miután jegyzőkönyve rendben van, és ellene panasz be nem nyujtatott — igazolandónak véleményeztetik. (Helyes!)

Nagy-Szabó Ignácz, veszprémmegyei ugodi képviselő, a választása ellen benyujtott panasz megvizsgálására kiküldött Halász Boldizsár képviselő jelentése folytán, igazolandónak ajánltatik. (Helyes! Éljen!)

Elnök: Mind a három jelentés felolvastatván, a t. ház határozata szerint a nevezett képviselő urak igazoltaknak jelentettek ki. (Éljenek!) — Most azonban bátor vagyok felkérni a házat, miszerint engedje meg, hogy a jegyzőkönyv elkészitése végett, az ülés rövid időre felfüggesztessék.

Jókai Mór: Mint a szinház ügyében kiküldött bizottmánynak előadója, van szerencsém jelenteni a t. háznak, hogy a vizsgálat eredményéről való jelentésünk kész; minthogy a jelentés több igen érdekes adatokat tartalmaz, melyeknek közrebocsátása nagyon kivánatos volna: bátor vagyok a képviselőházat felkérni, hogy méltóztassanak a jelentésnek és az ahhoz mellékelt adatoknak kinyomatását elrendelni. (Zaj.)

Elnök: Mindenek előtt szükséges lesz, hogy a kiküldött bizottmány adja be jelentését, kivevén azonban, ha a t. ház annak kinyomatását most mindjárt előzőleg elrendelni méltóztatik? (Fölkiáltások: Most nem lehet!)

Bónis Sámuel: A szokás az, hogy a bizottmány adja be jelentését az elnökségnek, s az elnök azt közli a házzal, és ha a ház annak kinyomatását szükségesnek látja, azt elölegesen is elrendelheti; most azonban kár volna a szokástól elállani, méltóztassék elébb a bizottmánynak jelentését beadni. (Közhelyeslés.)

Elnök: Ha a bizottmány jelentése be fog adatni, tudomására fogom juttatni a t. háznak. (Helyeslés.) Folytatva előbbi előadásomat, arra kérem a t. házat, hogy rövid időre függesztessék föl az ülés, hogy a jegyzőkönyv elkészittetvén, meghitelesités alá bocsátassék, ez megtörténvén, kérem a képviselő házat, méltóztassék azon magán bizottmányi ülést megtartani, melyre a t. házat fölkérni bátor voltam. (Helyes!)

Az ülés fél órára felfüggesztetvén, annak eltelte után:

Elnök: (Csönget. Helyre! Helyre! Halljuk!) Az ülés ismét folytattatik. A tanácskozás alatt volt első tárgy t. i. a föliratot illetőleg hozott határozatról a jegyzőkönyvet a jegyző ur feltévén, az hitelesités végett fel fog olvastatni, hogy aztán ezt jegyző ur a felső házhoz azonnal átvihesse.

Keglevich Béla gr. jegyző felolvassa hitelesités végett a mai ülés jegyzőkönyvének illető részét, melyre észrevétel nem tétetik.

Elnök: A jegyző ur ezen jegyzőkönyvet át fogja vinni a felsőházhoz, és d. u. 5 órakor, ha a tisztelt ház jóváhagyása hozzájárul, a felirás aláirása végett ülést tarthatunk. (Helyes!) Az ülést tehát kihirdettetni, és a felsőházat is az iránt majd tudósitani fogom a szokott módon, hogy az is még ma e tárgyban ülést tarthasson. E szerint a mostani nyilt ülésnek vége szakadván, ha a hallgatóság a teremet el fogja hagyni, a magány tanácskozmányt fogjuk megkezdeni. Fölszólitom tehát a hallgatóságot, hogy hagyja el e tanácskozási teremet.

Ezzel a nyilt ülés d. e. $11\frac{1}{2}$ órakor befejeztetett.

A felsőház XVIII-ik ülése

— *augustus* 12-*én*. —

Elnök: Apponyi György gr. országbiró jelentvén, miképₐ a képviselőháztól ennek a fölirat felterjesztése s az abban szükségelt módositások iránti határozata jegyző által jegyzőkönyvi kivonatban közöltetett, ez felolvastatik.

Lonovics József érsek a ház nevében felkéri elnök ő nméltóságát, miszerint a föliratnak ő Felsége elé terjesztését ismét magára vállalni sziveskedjék. (Zajos éljenzés).

Elnök kijelentvén, mikép a m. főrendek ebbeli kivánságának és bizalmának teljesen megfelelni kötelességének tartja, a jegyzőkönyvnek azonnali elkészitésére szólitja fel Orczy Béla báró jegyzőt.

Néhány perczyni szünet után a jegyzőkönyvi kivonat Orczy Béla b. j. által felolvastatván, meghitelesittetik.

Elnök felkéri a főrendeket, miszerint d. u. 6 órakor egybegyüljenek, hogy a föliratnak felküldendő példánya, — mely a képviselőházban a d. u. 5 órakor megnyitandó ülésben fog hitelesittetni s aláiratni, — még ma a felsőházban is aláirathassék.

Ezzel az ülés $1^1/_2$ órakor eloszlik.

A képviselőház LXVI-dik ülése

— *augustus* 12-*kén d. u.* 5 *órakor*. —

Elnök: A mostani ülés jegyzőkönyvét Tanárky jegyző ur viendi; a netalán szólni kivánókat Csengeri jegyző ur jegyzendi föl. A ma délelőtt tartott LXV-ik ülés jegyzőkönyve fog mindenek előtt hitelesittetni.

Keglevich Béla gróf felolvassa a jegyzőkönyvet.

Elnök. A jegyzőkönyv e szerint hitelesittetvén, szerencsém van

a tisztelt háznak jelenteni, hogy a mélt. főrendeknek megbizott jegyzője Orczy Béla báró ur, a szokott módon arról tudósitott, hogy a mélt. főrendek a fölirat szerkesztéséhez, ugy a tisztelt ház által tett változásokhoz, és e tárgyban a mai napon hozott egyéb határozatokhoz hozzájárultak, és hogy a mélt. főrendek elnöke Apponyi György gróf ur Ő nagyméltósága, a felsőház közohajtásának megfelelni kivánván, felhivásukra, a föliratnak a képviselőház elnökével együtt eszközlendő fölvitelét, és Ő Felségének leendő átnyújtását elvállalta. (Helyes! Éljen!)

E szerint nincsen egyéb hátra, minthogy a fölirat meghitelesittetvén, aláirattassék. A fölirat készen levén, a tisztelt ház megegyezésével fel fog olvastatni, és ezután a tisztelt ház jelenlétében az elnök és napijegyző által aláiratik, hogy nyomban a mélt. főrendeknek, kik mai napon szintén e részben gyülést fognak tartani, átküldethessék. (Helyes!)

A föliratot Tanárky és Keglevich jegyzők, egymást fölváltva, felolvassák.

Elnök: A tisztelt ház határozata szerint aláirom a napijegyzővel a föliratot. (Éljen!) (Elnök és Tanárky jegyző a föliratot aláirják.)

Ezen fölirat ekként aláirva, a mélt. főrendekhez fog átvitetni és ott is aláiratni, azután a t. ház megegyezésével ujból, az aláirásokkal együtt kinyomatni és a ház tagjai közt kiosztatni. (Helyes!)

A szinházi bizottmány beadta a reábizott tárgyról szóló jelentést, mely a jegyzőkönyvbe fölvétetni, s a tisztelt ház megegyezésével kinyomatni és a ház tagjai közt kiosztatni fog.

A napirenden levő tárgyakat e szerint elvégezvén, kötelességemnek tartom mindenekelött (Halljuk!) az osztályokat és bizottmányokat felszólitani, hogy a reájuk bizott munkálkodásokat folytatni és mielőbb bevégezni méltóztassanak, és ha a t. ház megegyekzése hozzájárul, a közelebbi ülés az elnökség által a körülményekhez képest kellő időben eleve ki fog tüzetni (Helyes!)

E szerint a mostani ülés jegyzőkönyve lenne még fölolvasandó és meghitelesitendő. (Tanárky jegyző felolvassa a jegyzőkönyvet. Helyes! Éljen!)

Talán örvendetes tudomásul fog a tiszt. ház tagjainak szolgalni (Halljuk!) hogy a mint épen most értesültem, reménység van ahhoz, hogy a fölirást talán már szerdán legfelsőbb kezekbe át fogjuk nyujthatni; s e szerint kérem a tisztelt ház tagjait, hogy mikor az ülés ki fog hirdettetni, itt lenni méltóztassanak. (Hosszas éljenzés és fölkiáltások. Szerencsés utat!)

Ezzel az ülés délután $6^{1}/_{4}$ órakor feloszlik.

A felsőház XIX-ik ülése

— *aug.* 12-*én d. u.* 6 *órakor.* —

Felolvastatik a képviselőház mai délutáni ülésének jegyzőkönyvi kivonata.

Cziráky János gr. inditványa folytán a fölirat — a képviselőház által már meg levén hitelesitve, — nem olvastatik fel ujra meghitelesités végett — Zichy Károly gr. hely esli ezt ugyan, de óvást kiván a jegyzőkönyvbe iktattatni.

A feliratot elnök és Orczy Béla b. jegyző aláirván, az ülés eloszlik.

A képviselőház LXVII-ik ülése

— *augustus* 21-*én délutáni* 4 *órakor.* —

Elnök: (Halljuk!) Az ülés megnyittatik. A mai ülés jegyzőkönyvét Bánó jegyző ur fogja vinni, a szólókat Tanárky jegyző ur jegyzendi fel. A mult alkalommal a jegyzőkönyv az ülés végeztével meghitelesittetvén, ez uttal mult ülésről hitelesitendő jegyzőkönyv nem maradt fenn.

Be fogom mutatni az időközben érkezett beadványokat, mint azok a tárgyak minősége szerint általam előlegesen soroztattak.

Tolna-megye állandó bizottmánya, ugy nem különben Liptó, Bács-Bodrog, Borsod, Fehér-megyék közönsége, Esztergom város, közönsége, Kraszna és Arad-megye közönsége, sz. k. Kassa városa, Kecskemét városa, Magyar-Óvár, Szepes megye közönsége, Komárom város közönsége, Csanád megye közönsége, Makó város közönsége, hálás elismerésüket és méltánylásukat fejezik ki a képviselőház eddigi eljárásáért és jövendőre is osztatlan bizodalmukat nyilvánitják. (Éljenek!) Krassó megye közönsége, Selmecz városa, Arad városa közönsége, Temes megye közönsége, hasonló értelmü bizalomnyilatkozatokat küldtek be a ház elé.

Gömör és Kis-Honth megye közönsége jelenti a t. háznak, hogy a megyebeli tótajku összes községek Murányallya mezővárosában értekezletet tartottak és emlékiratot adtak be a megyei bizottmánynak, melyben a turócz-szt.-mártoni gyülekezet kivánatainak előadása ellen tiltakoznak. (Éljenek!) Ezen emlékiratot Gömörmegye 56 másik megyebeli községnek hasonló nyilatkozatával együtt a t. háznak beküldi. (Éljenek!) Turócz megye közönsége, hasonlóan bizalmat szavaz a t. ház iránt, s megnyugvását fejezi ki, hogy a t. ház a nemzetiségi ügyet a teljes jogegyenlőség alapján meg fogja oldani. (Tetszés.) — Szabad királyi Kassa város közönsége tiltakozik a turócz-szt.-mártoni gyülekezet határozatai ellen. — Korpona város közönsége hasonlóan tiltakozását jelenti. Végre Szepes vármegye közönsége is bizalmát fejezi ki a t. ház előtt az iránt, hogy a nemzetiségi kérdést nagy fontosságához képest méltányosan meg fogja oldani. (Helyes!)

Zaránd vármegye magyar értelmisége hosszabb folyamodásában előterjeszti azon törvénytelen eljárásokat, melyek a megyében Pipos János föispán részéről elkövettettek és figyelmezteti a t. házat arra, hogy Zaránd megye a reactionarius és anarchikus mozgalmaknak egyik főszékhelye. Azt hiszem, hogy ezen folyamodvány a kérvénybizottmánynak lesz megvizsgálás végett kiadandó. (Derültség.)

Árva megye közönsége panaszkodik az adónak katonai fegy-

veres erővel való behajtása ellen. Az adóügyi bizottmánynak fog kiadatni.

Kővárvidék közönsége a t. házhoz intézett azon feliratát, melyet elő is mutattam, s mely ugyanazon közönségnek román nyelvről magyarra forditott azon fölterjesztését képezi, melyben Kuzsolicza, Nagy-Poroszló és több más helységek nevében Kővárvidékéből Közép-Szolnok megyébe bekebelezés végett folyamodik — a t. ház elé terjeszti, panaszosan előadván, hogy — miután a fölirat első izben tisztán román nyelven volt a házhoz intézve, de az elnök azt az 1848-ki II-ik törvényczikk folytán el nem fogadván, megkereste Kővár vidék közönségét, hogy azt a törvény értelmében magyar nyelven terjessze elő, — kéri a képviselőházat, hogy az ily repraesentationalis és municipalis jogokat sértő eljárás, jövőre elhárittassék. A folyamodás a petitionalis bizottmánynak adatik ki, a mennyiben a vidék községeinek bekebelezését tárgyazza; és azon alkalommal Kővár vidéke közönségének másik előterjesztése is a petitionalis bizottmány által bővebben tárgyaltathatik. Kővárvidék közönsége hasonló esetben volt egy másik feliratával, melyben azt kérte, hogy az oláh nemzet kivánatainak meghatározása és formulázása végett, egy congressus tartása engedtessék meg. Most ezen feliratot Kővárvidéke magyar nyelven megujitja. Azt hiszem, hogy ez szintén a kérvénybizottmánynak lesz kiadandó.

Tolna és Felső-Fehérmegye közönsége Széchenyi István emlékét az ezen hongyülésen alkotandó törvényczikkekbe kéri beigtatni. Mint más hasonló folyamodás szintén a kérvénybizottmánynak adatik ki. — A Jász-Kun kerületek közönsége kegyeletesen emlékezvén néhai Palóczy László korelnökünkre, kijelenti a ház előtt, hogy azon esetre, ha a képviselőház vagy Borsodmegye a dicsőültnek emléket akarna felállitani, annak költségeiben ők is szivesen részt vennének, és az iránt már a Nagy-Kún kerületben nehány száz forint össze is gyült. (Tetszés.) Előzőleg már más alkalommal tudósitottam az illető gyűjtőket, a t. ház azon határozatáról, hogy Palóczy emlékére a miskolczi templomban emelendő kőlap költségét maga a t. ház fogja viselni. Ennélfogva ugy hiszem, ezen felterjesztés jó szándékának elismerésével tudomásul vétethetik. (Helyeslés.)

Kraszna vármegye közönsége panaszt emel a földtehermentesitési munkálatok függőben léte iránt s a megyebeli földtehermentesitési ügyeket illetőleg, a megyét az Erdélyben fenálló földtehermentesitési organumokkal továbbá is kapcsolatban hagyalni kéri. Ez is a kérvénybizottmánynak volna kiadandó.

Király József, a soproni evangelikus főtanoda igazgatója, az országgyülési irományok egy-egy példányát kéri a nevezett tanoda számára. Hasonló esetek már fordultak elő, s ily esetben az illetőknek a tanodai könyvtárt illető kérvényük teljesittetett. Ugy hiszem, hogy a soproni kerületi főtanodának is egy-egy példányt átküldhetünk. (Helyes!)

Irinyi György pesti lakos a haza jelen állapotának javitására czélzó több rendbeli észrevételt és javaslatot terjeszt a ház elé megfontolás végett. Szintén a kérvénybizottmánynak adatik ki.

Torontálmegye közönsége jelenti a háznak, hogy Bakalovics Szilárd mult hó julius 31-én meghalálozott, egyébiránt a t. képviselőnek halála iránt már tettem jelentést, s e tárgyban már határozat is hozatott. Ezen felterjesztés tehát tudomásul veendő.

A lugosi követválasztó kerület választói Joannovics Constantin választásának megvizsgálásával megbizott Sulyok Mór ur helyett más vizsgáló birát kérnek kiküldetni. Az igazoló bizottmányhoz utasittatik.

Borsod megye mezőcsáti választó-kerület nagy érdemü képviselője idősb báró Vay Miklós megbizó levelét beadta. (Hosszasan tartó harsány éljenzés.) Én azt szokott megvizsgálás végett az illető bizottmánynak kiadtam. Az igazoló bizottmány ebbeli jelentése föl fog olvastatni.

Csengeri jegyző olvassa az igazoló bizottmány jelentését, melyben Vay Miklós báró képviselő igazoltatni véleményeztetik. A bizottmányi javaslat egyhangulag zajos éljenzések közt elfogadtatik.

Elnök: A t. képviselő urat tehát ezennel igazoltnak nyilatkoztatom ki. Természetesen a 30 napi határidőnek fentartása mellett.— Horváth Döme képviselő ur Hevesmegye Tisza-Nána választó kerületi képviselő Németh Albert megválasztása ellen beadott pa-

naszok vizsgálatára kiküldve lévén, jelentését beadja, mely az igazolási bizottmánynak kiadatik. — A nemzeti muzeumi ügy tárgyában kiküldött bizottmány beadta jelentését, mely a képviselőház jóváhagyása hozzájárultával ki fog nyomatni és kiosztatni. — Hasonlókép az adó tárgyában kiküldött bizottmány is beadta jelentését, mely hasonlókép ki fog nyomatni és a ház tagjai közt kiosztatni. (Helyes.)

Erre: Ráday Gedeon gróf. (Zaj. Halljuk!)

Van szerencsém jelenteni, miképen ezen mostani körülmények között a bizottmány jelentését a dolog természeténél fogva nem készitette el, hanem kötelessége szerint azon iratokat, melyek kezéhez jutottak és ma is juttattak, szerencséje lesz holnap vagy holnapután az eloszlás esetében is az elnökségnek általadni. (Helyes!)

Elnök: Emlékezni méltóztatnak, hogy a t. háztól azon becses kiküldetést nyertem, hogy gf. Apponyi György ő nagyméltóságával, mint a főrendi ház elnökével, a Magyarország országgyülésileg egybegyült főrendeinek és képviselőinek f. hó 12-ről kelt feliratát ő Felségének tisztelettel átnyujtsam. Ezen kiküldetésben eljártam, az erről szóló jelentésemet bátor vagyok a t. háznak bemutatni, melyet a t. jegyző ur szives lesz felolvasni. (Halljuk! Halljuk!)

Csengeri jegyző olvassa a jelentést többszöri éljenzések között.

Elnök: Ezen jelentés ki fog nyomatni és utólagosan a tagok között kiosztatni.

Erre: Bónis Sámuel:

Ezen elnöki jelentés nyomán bátor vagyok a t. képviselőháznak inditványozni: hogy elnökünknek a haza szolgálatában tett ujabb fáradozásai is jegyzőkönyvileg ismertessenek el. (Átalános helyeslés.) Mi pedig a napi fontosabb eseményeket illeti, engedje meg a t. ház, hogy azokra nehány csekély észrevételt tegyek. (Halljuk!) Nem jutott a nemzet ezen gyülésének azon szerencse, hogy hazánk törvénykönyvét ujabb, a kor igényeihez mért törvényekkel gazdagitsa. Feladatunk csupán az életből kiszoritott köz- és magánjogok életbe léptetése, szent törvényeink megtartása körül forgott; — mint feleltünk meg feladatásunknak ez ideig, meg fogják

birálni azok, kik bennünket ide küldtek; feladatunk vége felé jár, de még nem ütött a végső óra, még egy nagy teendőnk van; mi már tudjuk, és nem csupán hirből tudjuk, hogy meg vannak a képviselőház órái számlálva, fel fog az oszlatni; de mielőtt feloszlattatnék — minthogy a törvények ellenére azt feloszlatni addig, mig az adó meg nem ajánltatik és a számadások át nem vizsgáltatnak, nem lehet, — szükséges, hogy ezen feloszlatás iránt a képviselőház intézkedjék; erre hivom fel jelenleg a t. ház figyelmét! (Közhelyeslés!)

Erre: Deák Ferencz: (Halljuk! Halljuk!)

Az országgyülésnek feloszlatása előrelátható és több mint valószinü; noha még hitelesen tudva nincsen. Ha alkotmányszerüleg mennének a dolgok, és a legfőbb hatalom irányunkban törvényszerüleg gyakoroltatnék: előre meg lehetne mondani az időt és módot, miként fog az országgyülés berekesztetni; de miután a tapasztalás azt mutatja, hogy már alakjában sem vitettek az ügyek alkotmányszerüleg a legfőbb hatalom részéről: nem tudhatjuk, minő pillanatban és mily alakban fog a feloszlatás megtörténni. A mint az előttem szólott érdemes képviselőtársam Bónis Sámuel előadta, fontosnak és mindenesetre szükségesnek találom én is, hogy az országgyülésnek végpillanatában óvásunkat jelentsük ki aziránt, a mi eddig és ezentul törvénytelenül történt és történendik; — és mivel a mai nap csak a mienk, a holnap már a sors kezében van, nem halaszthatjuk és nem mulaszthatjuk el ma azt, mit talán holnap tennünk már nem lehet. (Élénk tetszés). Nem ereszkedem részletekbe; én egy óvást tartok szükségesnek a ház nevében kijelenteni és ha a tisztelt ház megengedi, azt fogalmazva fel fogom olvasni, mint azt egyéni nézetem szerint jónak látom. (Helyes! Halljuk! Halljuk!)

„Óvás. Az ország gyülése jogszerüleg egyedül a magyar alkotmány alapján müködhetvén, semmit el nem mulasztott, hogy ezen alapot helyreállitsa, s teljesen biztositsa. (Ugy van! Helyes!)

Az országgyülésnek törvényszabta kiegészitése, a felelős miniszteriumnak és a felfüggesztett törvényeknek visszaállitása valának mindenekelőtt szükségesek arra, hogy az országgyülés törvények alkotásába bocsátkozhassék. (Ugy van! Halljuk!) Ezeket sürgettük tehát mindenek előtt; de ismételt feliratainak sükeretlenek

maradtak; s ekképen az országgyűlésnek hatásköre egyedül az ország jogainak védelmére lőn szoritva, mit ki nem egészitett állapotában is joga, sőt kötelessége volt erélyesen teljesiteni. (Ugy van! Helyes!)

Az országgyülési kölcsönös értekezések fonalát tettleg a legmagasabb leirat szakasztotta meg, midőn ősi alkotmányunkat, az alapszerződések ellenére, absolut hatalommal lényegében átalakitva, tanácskozásainkat a császári diplomák és patensek terére s korlátai közé kivánta szoritani, hová mi jogszerüleg nem léphettünk.

Meggyőzött minket azon legmagasabb leirat arról, hogy nincs szándoka Ő Felségének a sanctio pragmatica értelmében visszaállitani alkotmányunkat, melyhez pedig mi hütlenek soha nem lehetünk. (Ugy van! Helyes!) És meggyőződésünket ujabban meg fogja erősiteni az, ha az ország gyülésének törvényszabta kiegészitése s a parlamentaris kormány visszaállitása helyett az országgyülésnek oly feloszlatása következik be, mely a törvények rendeletével ellenkezik. (Ugy van! Helyes!)

Az 1848-ik évi IV-dik törvényczikk szerint az országgyülést feloszlatni mindaddig nem lehet, mig a miniszterium a mult évi számmadásokat és a következő költségvetést elő nem terjeszti, s az országgyülés azok iránt határozatot nem hoz. (Ugy van! Helyes!)

De a törvény ezen rendelete nem teljesittetett, s nem is teljesittethetik mindaddig, mig a felelős miniszterium vissza nem állittatik, s az ország gyülése ki nem egészittetik: mert nincs törvényes kormány, mely a költségvetést előterjessze, s az ország gyülése épen az által, hogy a törvényszabta kiegészités határozottan megtagadtatott, képtelenné van téve a költségvetésnek megállapitására. (Ugy van! (Helyes!)

Azt is rendeli az emlitett törvényczikk, hogy az országgyülésnek feloszlatása után három hónap alatt az ujabb országgyülés összeüljön. Ha tehát a feloszlatás után az ország gyülése a törvényben kitüzött időre ismét össze nem hivatik, a törvény rendelete az által is ujabban sértve lesz. (Ugy van! Helyes!)

Mi tehát kénytelenek vagyunk már előre minden ily eljárást

alkotmányellenesnek, s a tizenkét évig fennállott absolut rendszer további folytatásának tekinteni. (Zajos közhelyeslés.) Az erőhatalomnak tettleg ellene nem szegülhetünk; de azok ellen, mik ekkép történnek, ünnepélyes óvást teszünk, (Zajos közhelyeslés) s kijelentjük, hogy minden jogilag fenálló törvényeinkhez, és igy az 1848-ik évben szentesitett s országgyülésileg meg nem változtatott törvényekhez is szorosan ragaszkodva, a hatalomnak minden oly lépését, mi azokkal ellenkezik, alkotmányellenesnek fogjuk tekinteni." (Zajos közhelyeslés; általános felkiáltás: Elfogadjuk! Harsány éljenzés.)

Ez azon óvás, tisztelt ház, melyet inditványozok és mely inditványt a ház asztalára leteszem. Azt hiszem, fölösleges ezen inditványt támogatni; annak oka magában a dolog természetében fekszik. Nekünk egyetlen egy fegyverünk a törvény (Ugy van! Éljen!) és ügyünk igazsága, — s erre támaszkodva kell a hatalom fegyvererejével szemben állani. Régi állitás és a történelem tanusága szerint talán aligha csalt valaha az, hogy az igazság végre győzni fog, és nekünk abba kell minden reményünket helyeznünk. (Zajos tetszés.) Hogy ezen téren biztosan lépjünk, nem szabad, nem lehet nekünk a törvény terét soha semmi szin alatt, és semmi esetben elhagyni, mert csak ez azon biztos tér, hol fegyveres erő nélkül, fegyveres erő ellenében is megállhatunk. (Zajosan kitörő köztetszés.) Az országgyűlés eddig azt követte — s most az országgyülés valószinüleg szét fog oszlattatni. Egyes polgárai lesznek a hazának mindazok, kik most a nemzet képviselői voltak. Én azon tiszta meggyőződéssel lépek vissza ismét azon magányba honnan kiléptem, hogy mint képviselő társaim is, szentül, legjobb lelkiesmeretünk szerint teljesitettük azt, mivel a honnak, küldőinknek, és önlelkiesmeretünknek tartoztunk, és egyszersmind azon meggyőződést táplálom keblemben, hogy az országgyülésnek e részbeni példáját mind a törvényhatóságok az országban, mind az egyes polgárok a hazában, hiven követni fogják; (Zajos közhelyeslés; éljenzés) azaz megmaradván a törvény alapján, a törvénytől nem távoznak, a törvényhez szigorun ragaszkodnak és akár jobbra, akár balra mi törvény ellen van, azt se helyeselni, se követni soha nem fogják. (Zajos közhe-

lyeslés.) A törvényhatóságok mig igy fennállanak, addig a törvény értelmében fognak müködni; öngyilkosságot nem fognak elkövetni; a sors csapásait nyugodt kebellel fogják várni. Az egyes polgárok is tartsák magukat a törvényhez. A törvény oly nyugalmat ad a léleknek, hogy a legsúlyosb eseményeket is, ahhoz ragaszkodva, be lehet várni, — és épen ez fogja előidézni azt, mi a türésnél legfőbb, hogy méltósággal tűrjünk, a méltóságot pedig a törvényesség adja meg és semmi más. (Viharosan kitörő hosszas közhelyeslés; zajos taps; harsány éljenzés.) Inditványomat a tisztelt háznak bemutatom. (Közfelállással kifejezett általános helyeslés és hosszasan tartó viharos éljenzés s felkiáltások: Elfogadjuk! Elfogadjuk!)

Kubinyi Ferencz: Miután ezen fontos inditvány elfogadtatott, szükségesnek tartom, hogy az a mélt. főrendekkel közöltessék. (Közhelyeslés.)

Elnök: Tehát a tisztelt ház a Deák Ferencz képviselő ur ál tal inditványozott óvást egyhangulag elfogadta és az a jegyzőkönyvbe fog iktattatni és ezen jegyzőkönyvnek még a jelen ülés folyama alatt leendő meghitelesitése után azonnal a főrendi házzal közöltetni. (Közhelyeslés.)

Errre: Tisza Kálmán: (Halljuk!)

Számosak és fontosak voltak a teendők, melyek midőn e terembe léptünk — 12 évi szünet után, reánk a nemzet képviselőire nehezedtek. Éreztük azok fontos voltát, de az ádáz sors — nem akarom másként nevezni — ugy akarta, hogy az országgyülés, a törvényhozás terére ne léphessen, hogy az országgyülés uj törvényeket ne alkothasson, mert meg volt fosztva attól, a mi nélkül azt tenni nem lehetett: nem vala kiegészitve, nem valának meg a törvényes kormányközegek, a melyeknek létele nélkül, az országgyülés törvényhozási teendőit teljes mértékben nem gyakorolhatta. Egyetlen a mi az országgyülésnek ily viszonyok között fenmaradt vala az országnak legszentebb joga, ősjoga azon törvényeket, a melyeket bölcsességükben atyáink alkottak — védeni. Ezen kötelességet, hogy miként teljesitettük, mint előttem szólott igen tisztelt képviselőtársunk mondotta, küldőink majd megbirálandják. Én azonban mind a mellett, hogy mindazon fontos tárgyakra nézve,

a melyek iránt intézkedni óhajtottunk volna, törvényjavaslatokat készitení, törvényeket alkotnunk nem lehet: óhajtanék ezek közől egynémely első fontosságuakra nézve, a ház által még egy határozatot hozatni, a melyben mintegy fejezné ki azt, hogy ezen nagyfontosságu ügyekben intézkedni óhajtott. (Helyes!) Nem lehet azért, — hogy én ezen tárgyak közől épen hármat leszek bátor a tisztelt háznak ajánlani — azt mondani, mintha ezáltal a többi nagyfontosságu tárgyak mintegy elmellőzve, vagy pedig feledékenységnek átadva volnának. Egyedüli oka, miért részemről ezen három tárgyat kiválasztottam, az, mert az idő egyes nagyfontosságu kérdések részletesebb megvitatását többé nem engedi; tehát csak ezen hármat lehete kiválasztanom, a mely a mellett, hogy fontosság tekintetében egy kérdést is maga elé nem bocsát, egy uttal már a ház kebelében bővebben kifejtve volt, söt egy részben a felett a tisztelt ház nyilatkozott is, csakhogy nem oly tisztán és elkülönitve egyéb más fontos tárgyaktól. Ezekre vonatkozólag leszek bátor a tisztelt ház engedelmével határozati javaslatot olvasni fel, s azt a tisztelt ház asztalára letenni. (Olvassa; Halljuk! Halljuk!)

„Határozati inditvány. — Jog- és törvényellenes ki nem egészitése, valamint a törvényes kormányközegek hiánya által gátoltatván a képviselőház abban, hogy a hazánkat érdeklő főfontosságu kérdések s ezek között az alábbiakra vonatkozólag törvényjavaslatokat készithessen; addig is, mig erre képesitve lenne, az általa már elfogadott vagy kebelében többszörösen kifejezett elvek folytán kijelenti a képviselőház, hogy:

1-ör. Az országban lakó minden nemzetiségek az ország területi s politikai integritásával nem ellenkező, bármely igényeinek, a feliratokban kifejtett elvek alapján kielégitését;

2-or. A különböző vallásfelekezetek közötti polgári és politikai teljes jogegyenlőségnek életbeléptetését és az izraelitákra kiterjesztését;

3-or. Az urbérrel rokon természetü mindennemü birtokviszonyoknak a tulajdon jog sérelme nélkül, mindkét fél iránti méltányosság, kárpótlás, illetőleg megváltás alapján megszüntetését, — a tör-

vények alkotására képesitett országgyülés első és legfontosabb teendői közé sorozza." (Helyes! Elfogadjuk!)

Ennyiből áll tisztelt ház a javaslat, melyet a ház asztalára letenni óhajtok. Hosszasabban indokolni nem szándékozom, azt hiszem, mind a három oly fontos, hogy a tisztelt ház minden indokolás nélkül be fogja e nyilatkozat szükségét látni, — s igy azt csak egyszerüen beadom. (Közhelyeslés; éljenzés; Elfogadjuk!)

Erre: Kubinyi Ferencz. (Zaj.)

Én szintén elfogadom, hanem egy észrevételem van, a nemzetiségek iránt a polgári terület kifejezésére nézve.

Erre: Tisza Kálmán:

Engedelmet kérek, a nemzetiség kérdésénél a területi és politicai, a vallás kérdésénél a polgári és politicai kikifejezés áll. (Ugy van!)

Elnök: A határozati javaslat e szerint ugy a mint felolvastatott, a tisztelt ház által elfogadtatik, (Közhelyeslés: Elfogadjuk!) s ezután hasonlóképen a jegyzőkönyvbe fog ugyanezen szóbeli tartalommal a mint inditványoztatott iktattatni. És mind ezen határozati javaslat, mind pedig az óvási inditvány ki fognak nyomatni, s a tisztelt ház tagjai között kiosztatni. (Közhelyeslés.)

Az előadottak folytán figyelmes levén az országgyülés közelgő végére, bátor vagyok én is a tisztelt ház figyelmébe némely tárgyakat ajánlani, melyek a ház oeconomiájára tartoznak. Jelesül: a házra felügyelő teremőrtisztek, és szolgák, s az irodai személyzetre nézve, kik teendőiket mindenesetre addig, mig a hűségökre és gondviselésükre bizott tárgyakat annak rendi szerint át nem adják, folytatni fogják; az ő fizetéseik erre a folyó hónapra kérdés alá különben sem jöhetnek, — de hogy az előre nem látható esetlegesség folytán szükségnek ki ne tétessenek — illő lenne, véleményem szerint, még egy meghatározandó időre fizetéseiket egyszerre és elölegesen kiszolgáltatni. (Felkiáltások: Három hónapra! Egy negyed évre! Zaj. Halljuk!)

A közakarat tehát az, hogy ezen a hónapon kivül, még három hónapra utalványoztassék fizetésük, kötelesek levén azonban minden a gondviselésükre bizottakat annak rendi szerint, átszolgáltatni. — A ház iratait szándékom szintén a kérdéses eset beálltával az

országos levéltárba annak rendi szerint átadni. (Közhelyeslés.) A házi pénztárnok által vezetett számadásoknak megvizsgálására a t. ház a mult ülések egyikében bizottmányt nevezett ki; a folyó fizetések kifizetésével a számadások rövid időn beadva, és megvizsgálva lesznek, a t. ház jóváhagyásával ezen számadásokat is az országos levéltárba fogom letétetni, a mely fölött azután, annak idején a jövő országgyülés intézkedendik. (Közhelyeslés.)

Erre: Bónis Sámuel:

Minthogy talán nem igen lesz alkalma már revideálni a tisztelt háznak ezen küldöttség munkálatát, — biznók ezen küldöttséget meg úgy, hogy pro reviso vehesse ezen munkálatot. (Zaj.)

Elnök: Azon készpénzbeli készletet, — mely a pénztárban még fenn fog maradni, a folyó fizetéseknek és a ház tisztjei, szolgái és irodaszemélyzetnek megállapitott 3 havi előleg kifizetése után, az országos pénztárba — a honnan jött — vissza fogom tétetni; úgy mindazon ingókat is, melyek a ház használatára készittetvén, ennek tulajdonát teszik, — miután csakugyan az országos pénztár költségein szereztettek, ha a t. ház ebben megegyezik, aháznagy által, szintén az országos pénzügyi hatóságnak fogom átadatni. (Helyeslés.) Egyébiránt még ezen alkalommal, hogy minden tárgyak tisztában legyenek, ugy gondolom, határozatilag a t. ház azt is kimondhatja, a mi különben magában is értetik, hogy minden napi dijak egész az ülések bezárása napjáig bezárólag kifizettetni fognak. (Közhelyeslés.) Végre van még egy, a mire a t. háznak figyelmét szükségesnek látom fölhivni: (Halljuk!) a holnapi napon tartandó ülés idejét falragaszok által fogom a t. ház tagjainak tudtára adatni. Most pedig szükségesnek tartanám, hogy egy ideig az ülés a végett függesztetnék fel, hogy a jegyzőkönyv elkészittetvén, meghitelesittethessék, és a méltóságos főrendekhez átküldethessék. (Közhelyeslés.)

Fél órai szünet után:

Elnök: Az ülés folytattatik. Jegyző úr fel fogja olvasni meghitelesités végett a ma esti ülésnek jegyzőkönyvét.

A LXVII-ik ülés jegyzőkönyve olvastatik.

Erre: Csiky Sándor:

Nekem csak két szó iránt van észrevételem: (Halljuk!) a hol ezen szavak állanak „alaposan keringő hirekből tudjuk az országgyülésnek közelgő feloszlatását“ ezen szavak „alaposan keringő“ helyett (Derültség) óhajtanám inkább ezen szavakat „hitelt érdemlő“ tétetni. (Helyes!)

Bánó jegyző olvassa a jegyzőkönyv e helyét „a ház figyelme az országgyülés feloszlatását hitelt érdemlő hirekre hivatván fel“ (Nem jó! Biczeg!)

Erre: Bónis Sámuel:

Én igy látnám czélszerübbnek: „a ház figyelme az országgyülés eloszlatása valószinü esetében szükséges teendőkre hivatván fel“ s a t. (Igy már mehet! Jó lesz!)

A jegyzőkönyv illető helye ekkint kiigazítva, ujra felolvastatik.

Elnök: Még Szabó urnak van valami észrevétele. Halljuk a képviselő urat!

Erre: Szabó György:

Nekem a jegyzőkönyvnek a ház tisztjei és szolgáira vonatkozó pontjára van észrevételem. Ott, ha jól emlékszem, ezen kifejezés áll: „ha a tisztek és szolgák a kezökre bizott holmikat és iratokat átadják, azon esetben előleg kifizettetnek.“ Én részemről ezen föltételes kifejezést igy nem szeretem, hanem ekként óhajtanám tétetni: „a ház tisztjeinek és szolgáinak kötelességükké tétetik, hogy a kezökre bizott holmikat és iratokat kézhez szolgáltassák, egyetemben pedig a ház három hónapi fizetésöket előre kiadja“ s a t. (Helyeslés.)

Olvastatik továbbá a jegyzőkönyvnek a ház elnökére vonatkozó pontja.

Erre: Bónis Sámuel:

Arra nézve, a hol az mondatik, hogy fáradozásaiért köszönetünket nyilvánitsuk az elnöknek, következőleg óhajtanám a jegyzőkönyvet igazitani: „az elnöknek az egész országgyülés folyama alatt és most is tanusitott hazafias fáradozásaiért, a ház köszönetét és elismerését jegyzőkönyvbe iktatja.“ (Közhelyeslés; Zaj.)

A jegyzőkönyv ekként kiigazittatik.

E l n ö k : Alázatosan köszönöm a tisztelt háznak. Meg vagyok győződve, hogy mindenesetre több az engemet érdeklő jegyzőkönyv tartalma, mint mennyit valóban megérdemelhetnék. (Nem több! Kevesebb! Hosszas élénk éljenzés!) A jegyzőkönyvnek hitelesitése e szerint megtörténvén a holnapi ülésnek óráját a szokott falragaszok által leszek bátor a tisztelt ház tagjaival tudatni. — Azon képviselő urakat, kik credentionálisaikat még ki nem vették, felhivom, hogy azokat az irodában minden órán átvehetik.

Ezzel az ülés délután $6^1/_4$ órakor feloszlott.

A felsőház XX-ik ülése

Augustus 21-*kén esti* 7 *órakor.*

E l n ö k : az országbiró.

Ez ülés egyike volt a legjelesebbeknek, melyek a felsőházban tartattak. Felolvastatván a képviselőház mai ülésének jegyzőkönyvi kivonata, melyet Bánó József jegyző úr közlött a házzal, — a főrendek a képviselőház óvását Pálffy gróf inditványára egyhangulag magukévá tették.

Azután Majláth György főtárnokmester ő exja szólalt fel, jeles beszédében az oktob. 20-diki diploma szerzőit védelmezvén.

Beszéde e következő :

Én ritkán éltem vissza a mgs. főrendek béketürésével s azért e végperczben bocsánatukra számitok, ha egy-két szót ejtek a helyzet constatirozása végett, különösen constatirozása végett azon férfiak helyzetének, kik okt. 20. után a magyar kormány élére állottak. (Halljuk! Halljuk!) Hogy ezt tehessem és hogy a jelen állapotot érthetővé tegyem, egy rövid visszapillantás a multra szükséges. Nem akarok e tekintetben az $18^{48}/_{49}$-ki időszakig visszatérni; ha tenném, a forradalomnak divattá vált föltétlen dicsöitése ellenében kellene felszólalnom; de magam is érzem, hogy közelebb állunk azon időszakhoz, hogysem a történetiró egykedvüségével, vagy elfogulatlanságával hozhassunk itéletet oly események fölött, melyek-

nek, ha nem részesei, legalább igen közelről érdeklett tanui valánk.

Az kétséget nem szenved, hogy ezek mély hatást gyakorlottak minden tekintetben, minden irányban, és actiót képeztek a szó teljes értelmében. Ezt csakhamar a reactió követte. És még kevésbbé lehet hajlamom registrátora lenni azon szomoru időszaknak, mely a „vae victis“ sajnos illustratiója volt. A recriminatiók terét mindig meddőnek hittem; de vészesnek tartanám e pillanatban, midőn nem ingerelni, nem izgatni, hanem nyugtatni és csillapitani minden polgárnak legszentebb kötelessége. — Egy-két vonással akarom ecsetelni az időszakot, mely a transactio epocháját előzte meg. A villafrancai béke után meg volt ingatva a birodalom nagyhatalmi állása; Magyarország viszont abban hitte magát megtámadva, mihez kegyeletének leggyöngédebb kötelékei fűzték: nemzeti létében, anyagilag pedig abban, mi függetlenségének egyedüli biztositéka volt, t. i. vagyonának tőkeerejében.

Miután minden kisérlet jogos igényeinek érvényre juttatását és panaszainak orvoslását eszközölni meghiusult: igen természetes, hogy az ingerültség nőttön nőtt, — a figyelem egy nemével a lázas ingerlékenységnek, a külföld eseményein csüggött, és a sajtó a belélet meddő teréről leszoritva s a közönség hajlamát követve, jóformán csak a külföldi izgalmaknak volt majd nyilt, majd a sorok között olvasható, de mindenesetre folytonos közlönye. Az észlelő figyelmét tehát azon körülmény, miként egy szikra elegendő arra, hogy az egész ország és utána a birodalom lángba boruljon, nem kerülhette el. Már pedig ha nem láttam volna is a sürü füstgomolyt nehezedni a leégett falvak fölött, ha nem hallottam volna a tüzhelyeikről elüzött békés polgárok jajveszékléseit, ha nem szemléltem volna a polgárháboru minden borzadályait: még akkor is kötelességemnek tartottam vala mindent elkövetni, hogy a vészek e legnagyobbika honunktól eltávolittassék.

És azért, midőn az ugynevezett erősitett birodalmi tanácsba több honfitársammal együtt meghivattunk, ugy hiszem, ez volt az elhatározó ok, mely bennünket hosszasb küzdés után arra birt, miképp, e bár rend és törvénykivüli hivatást, mely a napi közvéleménynyel éles ellentétben állott, elvállaljuk. Tettük pedig ezt an-

nál nyugodtabban, miután a küldetés inkább bizalmi mint hivatalos szint viselt, s épen azért semmi jogot nem veszélyeztethetünk, legfölebb jogos igényünk érvényesitését ez úton is megkisérthettük.

Nem szándékom m. főrendek, a birodalmi tanács küzdelmeit elősorolni. Ha valaki, én legjobban érzem, hogy ottani működésünk hasonló volt a csepphez, mely a csordultig telt pohárban a folyadék kiömlését okozza.

De az annyi csalódásnak alapjául szolgált bal hit ellenében szólalok fel, miszerint e tanácskozások során kifejlett eredmények a vég elerőtlenedés, az anyagi elgyengülésnek lettek volna következményei, nem pedig azon erkölcsi okok összegének, melyek azokra határozó befolyással voltak. Ezen erkölcsi okok között első helyen áll kétségen túl a fejedelem őszinte és népei boldogitására irányzott jó szándoka és minden nehézségen diadalmaskodott akarata, az európai közvélemény erkölcsi súlya, és végre erőteljes támogatása azoknak, kik a birodalom minden részeiből a fejedelem meghivására egybeseregletteк, és kiket az elébbi rendszer nem kevésbbé érezhetőleg sujtott.

Találkoztunk mi ott oly férfiakkal és nemcsak egy táborban, kik, a mi jellemet, tehetséget és független önálló nézetet illet, a világ bármely alkotmányos honának diszére válnának. E tényezők közremüködésével keletkezett az october 20-ki államcselekvény.

Forduló pontot jelölt ez egy hagyományos politika irányában, országlási elvül a birodalom egész területén az alkotmányosságot tüzte ki az addig alkalmazott absolut rendszer helyébe, elismerte azt, hogy egy történetileg kifejlett államnak, mint Austria, egyedül a történeti jog képezheti legbiztosabb alapját. Kimondotta végül azt, hogy a historiai jogosultságok elismerése mellett, egy némelyikére a legmagasb államérdekeknek, ezeket egy pontban egyesiteni okvetlen szükségessé vált.

Ez volt az october 20-ki fordulat vezéreszméje, ez iránygondolatja. Magyarországot illetőleg az ősi alkotmánynak helyreállitása, és ennek a birodalom egyéb országai igényeivel alkotmányos úton leendő összehangzásba hozatala mondatott ki vezérelvül, és még elébbi időkben ez ország mindenkor: „ad normam aliarum pro-

vinciarum" szándékoltatott kormányoztatni, most az, mi saját alkotmányos életünkben helyesnek, és életerősnek bizonyult, az önkormányzat elve, ezekre alkalmaztatni, viszont, a mi elébbi alkotmányos szerkezetünkben az együttlét föltételeinek tökéletesen meg nem felelt, és a változott országlási elvek, s időközt kifejlett viszonyok mellett, azoknak még kevésbbé fogott volna megfelelhetni, a közös ügyek közös tárgyalása czéloztatott megállapittatni.

Hogy ily közös ügyek, ily közös érdekek mindig léteztek, arra mutat már őseink gondoskodása is, kik törvények által kivánták biztositani Magyarországnak a közös ügyek elintézésére vonatkozó befolyását, habár egy igen menthető féltékenység őket mégis inkább elszigeteltségre, mint ezen érdekeknek tisztába hozatalára birta.

És ha lehet szerénytelenség nélkül némi hibát tulajdonitani ez eljárásnak, az kétségenkivül abban feküdt, hogy igen sok történt rólunk nélkülünk, a mi velünk vagy talán ellenünk nem történt volna, és a minek utóhatása — akár mit tegyünk e részben, magunkat csalódásba ringatni nem szabad, reánk nézve maradandó leend. Ezen közös érdekek első határozott közjogi kifejezést, igaz, az 1848-ki törvények által nyertek; és azok elintézésére nézve egy minister rendeltetett közvetitő közlegül, mi talán már akkor sem volt elegendő, most pedig a változott viszonyok között, legalább hitem szerint, teljesen elégtelennek mutatkoznék.

Én tehát ugy vagyok meggyőződve, hogy nemcsak az összes birodalom érdeke, hanem különösen saját érdekünk is kivánja azt, hogy eziránt frigyesülés jöjön létre az illető országok között, és ugy hiszem, hogy ha egyszer a szükségnek ez érzete gyökeret ver az országban, az egyesülési mód is fel fog találtatni. Magyarország beléletére nézve october 20-ka után mindenekelőtt a nemzetiségi kérdés lőn méltányos módon megfejtve; az ország kiegészitése közel kilátásba helyezve, végül a megyei rendszer — habár csak részben — visszaállitva.

Mindezekhez Ő Felsége fejedelmi állásánál fogva azon föltételt volt kötni kénytelen, hogy az átmenet az anyagi érdekek sérelme, a rend megzavarása, a birodalom pénzforrásainak kiapasztása, nagyhatalmi állása és védelmi erejének csökkenése nélkül tör-

ténjék, hogy a közjogi kérdéseknek a törvényhozás utján leendő megoldásaig is a végrehajtó hatalom fenakadás nélkül működhessék, és a közigazgatás kerekei sikerrel foroghassanak.

És mi e föltétek alatt elvállaltuk a közvetités hálátlan szerepét; hálátlannak mondom, mert még a siker esetén is csak az utókor elismerésére számolhatni.

Tehettük pedig ezt teljes megnyugvással, mert egy részt a közjogi kérdések a törvényhozásnak voltak fentartva, másrészt a nemzetiségi igényeknek elégtétetve; pedig nem szükséges a m. főrendeket Nagy Pál mondatára emlékeztetnem, hogy: „az elveszett alkotmányt három nap állithatja vissza, az elveszett nemzetiséget nem pótolhatja semmi.“ (Tetszés.)

A második, a mi helyreállittatott, a megyei rendszer volt, habár részben, de legfontosb attributióiban, a mennyiben a kinevezett hivatalnokok helyett szabadon választott tisztviselők kezébe tétetett le a végrehajtás, mi mindenesetre nagy horderejű bizalmi tényt foglalt magában; a mennyiben továbbá a helyhatóságoknak, a beligazgatás és közügyek feletti ellenőrködési joga korlátlanul gyakorolva lőn, miről a közgyülések feletti jelentések elegendő tanuságot tesznek. Pedig ha jól emlékszem, Dessewffy Aurél mondja egy helyen, hogy „nálunk századokon keresztül gyakorlott és azért a valódi életbe szövődött szokás hatatmánál fogva csak az fekszik szilárd alapon, csak az számithat tartós létre, mi a megyében, vagy helyesebben mondva: a helyhatósági rendszerben leli sarkpontját.“

A kérdés már most az, meg lőn-e a fenérintett föltételeknek felelve? Mi jó hittel elmondhatjuk, hogy részünkről elkövettetett minden, mi a kibékités és kiengesztelés művét lehetővé teheté. Az alkotmányos élet megujulása alkalmával természetszerüleg fölmerült kicsapongások irányában a lehető legnagyobb engedékenységet tanusitottuk mindazon határig, melyen túl az vétkes gyöngeséggé fajul. És tettük ezt nem erély, és nem bátorság hiányában, melyeknek komolyabb és a birodalomra nézve vészesebb pillanatokban elegendő bizonyitékát adtuk, hanem tettük azért, mert úgy hittük, hogy sokkal kevesebb vészszel jár a hosszasan elfojtott szenvedélyeket száz meg száz biztositó szelepen elpárologtatni, mint erőszakos re-

pressio által explósiót idézni elő, mely az egész államszerkezetnek gépezetét fogta volna veszélyeztetni. Tettük azt azért is, mert hittük és éreztük, hogy oly 12 év után a kormánynak mindenekelőtt bizalomra van szüksége, és tudtuk azt, hogy mig a bizalmatlanság burjánként terjed, a bizalom igen gyenge növény, mely gyengéd ápolást és hosszas kitürést igényel, ha ki gyümölcseit éldelni kivánja.

Törekvésünket siker nem követte. Egy két rajongót kivéve, ki minket betűszerint átmeneti hidnak tekintve, szeretett volna taposni, igazságtalanok lennénk, ha személyes viszonyaink iránt panaszt emelnénk, ha azon támogatást nem emlitenők fel, melyben a hon oly sok és jeles fia részéről találkoztunk. De épen annyira vétenénk az őszinteség ellen, melylyel a m. főrendeknek mindenkor, de kivált e válságos perczben kétszeresen tartozunk, ha nem érintenők azt, hogy e gyámol nem volt oly általános, miként a sikert biztosithatta volna, és hogy különösen ellcneink az oct. 20-ki fordulat horderejét sokkal scbesebben és élesebben fogták fel, mint azok, kiknek azt méltányolni érdekükben feküdt volna. Nem szinlelést óhajtottunk, tudjuk, hogy a szinlelés minden tekintetben a legroszabb politika és tudjuk még azt is, hogy a magyarból sok mindenféle válhatik, csak szolga és képmutató nem. (Zajos tetszés.) De tagadást nem szenved, hogy az october 20-ki fordulat, legalább hitem szerint, őszinte békeajánlat volt, és épen oly őszinte fegyvernyugvásnak kellett volna azt követni, mindazon pontig, midőn az egyedül illetékes harczmezőn, a törvényhozáson ujult volna meg a közjogi kérdések fölötti vita. A helyett azon küzdelem, mely 12 éven keresztül a passiv ellenállás fegyvereivel vivatott, folytatva lőn az engedményezett téren és folytatva az engedményezett fegyverekkel. És innen az anomáliák serege, melylyel különösen a közigazgatás terén találkozunk, innen az, hogy például ugyanazon államtestben hivatalnokok, kik a dolog természete szerint arra lennének hivatva, hogy egymásnak segédkezet nyujtsanak, ellenséges táborként állanak egymás irányában, s az egyik lázitónak czimeztetik, mert kötelességét teljesiti, a másik lázadónak, mert hite szerint alkotmányos tisztében jár el. Innen volt az, hogy a hazaárulás és felségsértés szavak oly pazarul hányattattak, pedig ezen két

faja az embernek, hála Istennek, nálunk egyiránt ritka, (Zajos tetszés) innen az, hogy oly állapot idéztetett elő, mely, merem mondani, honunkat kivéve, talán sehol nyolcz kilencz hónapon keresztül nem lett volna tartható, és mely a nemzet józanságáról legfényesebb bizonyságot tesz. (Tetszés.)

De ez az főleg, mi állásunkat nehézzé, mi különösen a közvetités müvét sikertelenné tette. Ezen állapotok, és az oct. 20-ki határozmányoknak a német-szláv tartományokban történt gyarló kivitele — mely az ottani közvéleményt méltán szállitotta irányukban sikra — ezek idézték elö a febr. 26-ki patenst, és véle az osztrák centralisáló irányzat győzelmét.

Nem szükséges a m. főrendeket figyelmeztetnem azon különbségekre, melyek az oct. 20-ki irányeszme s a febr. 26-ki kivitel közt fejlődtek ki.

Csak azt kivánom kiemelni, hogy pl. az october 20-ki határozványok szerint birodalmi tanács lett volna mérsékelt számmal az országgyülések delegáltjaiból egybeállitva; mig viszont itt birodalmi gyülés áll előttünk, — akárhogy neveztessék is, — mely két házra oszlik, 4—500 egyénből áll, s nemcsak az országgyülések választottjaiból, hanem közvetlen választások utján is, tehát tökéletes birodalmi képviselet alapján alakitható.

Magyarországra nézve, az october 20-ki összes határozványok szelleme, mert itt szükséges a diplomát az ugyanazon napon kelt kéziratokkal összefüggésben venni szemügyre, és a február 26-ki nyiltparancs értelme között a különbség az, hogy mig october 20-án maga az elv alkotmányszerü tárgyalása, és az ős alkotmánynyali öszhangzásba hozatala helyeztetett kilátásba, február 26-kán a törvényhozásnak meg sem kisértett beleegyezése, vagy meghallgatása nélkül történt e részben határozó intézkedés, és az országgyülés feladata egyedül a 85 tag megválasztásának módja feletti tanácskozásra szorittatott.

Én részemről igen természetesnek látom, hogy az osztrák ministerium ezen alkotmányosan összpontositó irányban müködik, s hiszem, hogy ezt annak legnagyobb része azon erős és teljes meg-

győződésben teszi, mikép a birodalom erejét, hatalmát, jövendőjét csak ezen módon alapithatja meg.

Kevésbbé birom az egyik vagy másiknál felfogni azt, mikép lehessen a kormányzat gépelyének kerekeit 10 éven keresztül minden erélylyel és buzgalommal absolut irányban hajtani, és ritka önfeláldozással ugyanazon erélyt és buzgalmat az ellenkező irányzatnak felajánlani.

Azt is természetesnek látom, hogy a bureaucratia, mely october 20-án megingatva, de lefegyverezve nem lőn, a hatalmat, melyet kéjelemmel gyakorolt, megosztani, vagy átengedni nem kivánja, ez annyira a dolog természetében fekszik, hogy bárgyu, a ki ezen csodálkozik, de gyámoltalan, a ki jogosultlan beavatkozását tűri. Én ez irányt dynasticus és birodalmi szempontból nem tartom czélravezetőnek, — ez ingatá meg hitemet, hogy azon országok tömbe, melyek osztrák birodalomnak nevezete alatt egy nagyhatalmi államtestet képeznek, nem a vakeset szüleménye, hanem a történetileg kifejlett belső szükségleteknek, az érdekek rokonságának, és részben az európai viszonyok békés fönmaradása s üdvös fejlődhetésének követelménye.

S e részben nemcsak a történelem int arra, mert hisz látjuk a legrégibb időkben is, hogy bármelyikében ezen országrészeknek, melyek jelenleg egy állam-testté alakultak, államférfiui előrelátással és tetterővel biró egyén vergődött a hatalomra, nyomban ügyekezett hatalma alá keriteni az államok majdnem azon összegét, a mely jelenleg több százados kapcsolatban létezik; igy a Jagellók, igy a cseh Ottokár, Korvin Mátyás és többen, — de tanusitja azt talán Ausztriának közmondattá vált szerencséje is.

Megvallom ugyanis, hogy még a pomologia terén sem hiszek a kertész szerencsés kezében, hanem inkább annak ügyességébe és szorgalmába helyezem bizalmamat; és igy a politika terén sem hihetek oly szerencsében — mely századokon keresztül mindig ez elhatározó pillanatban játsza a mentő szerepet.

Itt az okot mélyebben kell keresni; s részemről azt azon benső szükségletben találom, mely az elhatározó pillanatban az elválni induló részeket ismét egygyé forrasztotta.

Ezen összeköttetésben találta hitem szerint Magyarország állami és nemzeti létének legtökéletesebb biztositékát. S erre nézve szabadjon tekintélyre hivatkoznom, egy férfiura, kinek, mig élt, hazaszeretetét senki kétségbevonni nem merte, kinek ravatalán egy egész nemzet osztatlanul gyászolt, kinek államférfiui belátásáról munkáinak talán minden lapja tanuskodik, és ki az elszakadás eszméje ellen és ez összeköttetés mellett hajdan a próféta ihlettségével szónokolt.

De tanusitja azt őseink példája is.

Látjuk ugyanis, hogy már igen sokszor voltunk közel az elváláshoz, és őseink bölcsesége ismét leghelyesebbnek tartotta az együtt maradást talán ösztönszerüleg sejtve, hogy ez fenyegeti még legkisebb veszélylyel nemzeti létünket, mert sokkal polgárisultabb az ellen, hogysem bennünket kiirtson, és nem eléggé ügyes, hogysem magába fölszíjon. (Tetszés.)

De épen ezen összeköttetésben szükséges, hogy Magyarországnak meg legyen kellő súlya és nyomatéka. — Nem egyedül az ország historiai multja, vagy kiterjedése végett, nem azért, mert fajunk talán politikailag érettebb, vagy alkotmányilag tapasztaltabb, ha ez igy volna is, jobban szeretem, ha ezt mások mondják el felőlünk; hanem azért, mivel azon polyglott tömkelegben, mely az osztrák birodalom népeiből alakult, azon népfaj, melytől Magyarország elnevezését nyerte, az egyedüli rokontalan faj.

Szemeink hiában függnek a külföldön, nekünk itt élnünk, halnunk kell. — És épen ezért vagyunk arra hivatva, hogy e fajok közepette, melyek többet kevesebbet kifelé gravitálnak, a conserváló és neutralizáló elemet képezzük, csak helytelen számitás, vagy erőszak térithetnek el azon ösvénytől, melyet a dolgok természetes folyama, és a józan ész számunkra kijelelt. (Tetszés.)

Erre nézve természetes, hogy nem legjobb kezdet, ha egy nemzetnek, mely 1848 éven keresztül alkotmányos életet élt, ezen alkotmányos életének jogfolytonossága vétetik kétségbe. És úgy hiszem, hogy azon negátiótól, a mely e jogfolytonosságot kétségbe vonta, senkisem várhatott egyebet, mint azon határozott hangulatu affirmatiót, mely törvényeink minden betüjéhez ragaszkodik. (Tetszés.)

Ki egyebet remél, az nem ismerte ezen népet, mely talán száz vélemény-árnyalatra oszlik, midőn jogait biztositva hiszi, s ezen árnyalatok fölött keleti vérének egész hevével vitatkozik; de egy tömör testté alakul, mihelyt nemzeti vagy állami létének jogfeltételeit kétségbe vonva látja. (Élénk tetszés.)

Ezen alapokon a közvetités müve lehetetlen.

Másrészt oly állapotok mellett, mint a közigazgatás terén kifejlődtek, a kormány állása jóformán tarthatlan.

A kormánynak csak két alternativa közt van választása: erőszak vagy erőtlenség közt.

Az elsőt alkotmányos szempontból veszélyes alkalmazni, a másodikban magasabb kormányzati szempontokból és magának az országnak érdekében nem szabad megnyugodni.

Mit rejt a jövő méhében, arra nézve csak sejtelmeim vannak.

Hogy ezeknek némi hitelt szerezzek, szabad legyen egy mondatot idéznem 1843-ból.

Én akkor mint megyei követ keveved magammal küzdöttem a karok és rendek egy határozata ellen, melyben magvát láttam rejleni azon viszályoknak, melyeknek keserü gyümölcsein még jelenleg is tépelődünk. Ha jól emlékezem, körülbelül ezeket mondottam:

„Ha bekövetkezik az idö, midőn az észak népének árjai megunva rideg bölcsőjüket, Európa polgárisodásának másodszori védgátját megrohanják, akkor mi, a hosszas béke karjai között álomba ringatva, a fényüzés által elpuhúlva, könnyü martalékokká válandunk, ha ez elhatározó pillanatban e hon lakosait egy sziv, egy lélek, egy érzés nem egyesiti."

Abban talán csalatkoztam, hogy a győzelem oly könnyü volt, de a jóslat teljesült.

Most ismét válságos perczeket élünk, válságos ponton állunk. És én sejtem, hogy ha Lajthántúli szomszédaink fiatal alkotmányos életüket arra használják föl, hogy erőltetve téritsenek körükbe, holott tartósan és maradandólag csak saját beleegyezésünk és csak a jogok kölcsönös tisztelete, az érdekek kellő méltánylata után sikerülhetne az ilynemü frigy: akkor meglehet, hogy pillanatnyilag si-

kert aratnak, de a birodalom jövendőjét biztos alapra helyezni nem fogják. (Helyes.)

És attól tartok, hogy beérkezendik az idő, midőn a bánat érzetével fognak visszagondolni azon pillanatra, melyben egy szabad nemzet jogait mellőzve, azok romjain kivántak saját jogaiknak érvényt szerezni.

Ha viszont mi a törvényes útról eltérve, jogos igényeink helyett jogtalan és hiú ábrándok után kapkodunk, vagy pedig, ha jogos igényeinket érvényesitve nem igyekszünk azokat az életerőssé vált igényekkel, és a tények hatalma által kifejlett viszonyokkal egyeztetni, akkor ismét meglehet, hogy hosszas vajudás után ezen ország lehet dicső és boldog, de attól tartok, hogy Magyarország nem lesz többé. Nem lesz azon Magyarország, melyet szent István hajdan koronája alatt egyesitett, nem lesz azon Magyarország, melyet őseink vérükkel szereztek, de eszükkel tartottak fön. (Tetszés.)

Egyébként én töretlen bizalommal vagyok a király igazságszeretetébe, és a hivatkozást a helytelenül értesitett fejedelemtől a helyesebben értesitendőre még mindig lehetőnek tartom. Bizom a velünk százados kapcsolatban álló népek helyes felfogása és saját érdeküksugalta méltányosságában. Bizom végre nemzetünk jó nemtőjében, mely e népet a tévedések köréből mindig visszavezérelte a józanság törvényeihez. És azért hiszem és remélem, hogy habár talán avatottabb és szerencsésebb kezeknek — de sikerülend előállitani egy művet, mely ne hónapokra, ne évtizedekre, hanem századokra legyen számitva, miként századokra volt számitva őseink alkotmány szerkezete. Hiszem és remélem, hogy azon alapon, mely a forradalom és kényuraság után épen fönmaradt, a nép jogérzete alapján és azon számos munkás segélyével, kiket elébb nélkülöznünk kellett, sikerülend emelnünk egy müvet, melyet „nec imber edax, nec aquila impotens posset diruere, nec innumerabilis annorum series et fuga temporum.“ (Éljenzés.)

Erre: Gróf Teleki Domokos:

Jóllehet nem tartom a legkönnyebb feladatnak az előttem szóló tisztelt szónok urnak előre átfontolt tartalmas beszédét rög-

tön birálat alá venni; — mindazáltal nem tehetem, hogy azt teljesen hallgatással mellőzzem. Ha ő nagyméltósága egyedül a maga és azoknak igazolására szoritkozik, kik october 20-án hivatalt vállaltak, ez esetben nem szólok semmit. De miután beszéde oly állitásokat, oly hibáztatásokat foglalt magában, melyek különösen a távolabb lévőknél könnyen balfogalmakra adhatnának okot: beszédére több észrevételem van.

Az october 20-án hivatalt vállalt férfiak hazafiságában nem kétkedem; s hogy ők a kormányba lépésüket hazafias indulatból és egy jobb jövő reményében tették, kétségbe nem hozom, s ugy hiszem, e tekintetben az ország is elég kimélettel viseltetett irántok. Politikai oldalról sem kivánom cselekvényeiket ezuttal birálni, vajjon eljárásuk mindjárt kezdetben megfelelt-e a magasabb politikai ovatosság igényeinek, valjon nem lesz vala-e helyesebb mindjárt belátni, miszerint az october 20-ki engedmények s akkor fenforgott elvek nem elégségesek, hogy a törvények és az alkotmány helyreállitásánál biztos kiindulási pontul szolgálhassanak; mindezt ezuttal vizsgálni nem kivánom, meg levén győződve, hogy ez azon pont, mely fölött a történelem hozhat legrészrehajlatlanabb itéletet.

A mi már ő méltóságának azon állitását illeti, mely szerint a törvényhatóságok tulzásaiban fekszik vala az alkotmány és törvény helyreállitásának egyik főakadálya, kétségtelen, miszerint a törvényhozó jogoknak igen nagy többsége nemcsak az alkotmány és törvény, hanem a mérséklet határát is tul nem hágta, s valjon néhány megyének nem alkotmány- és törvényellenes, de talán tulbuzgalom-sugallta végzéseiben a kormány találhata-e okot az alkotmány és törvény további felfüggesztésére? ki teheté ezt kevésbbé, mint azon kormány, mely 12 éven át kivételes rendszerével a rémuralmat párositá, s most az alkotmányos és törvényes utra való állitólagos áttérése valósággal a kivételes kormányrendszernek folytatása?

A kormány october 20-ka óta követett eljárása nemhogy az alkotmány és törvényhez való közeledést foglalt volna magában, de söt az october 20-án kimondott alkotmányos elvektől is mind inkább eltávozott, ő nmlsga maga helyesen taglalá a különbséget,

mely october 20-ik és február 26-a közt ez utolsó időpont hátrányára létezik; ez oly hirtelen megváltozott irányra, valjon a törvényhatóságok és az ország magatartása, vagy sokkal inkább az ismért szerencsétlen rögeszmék szolgáltak-e okul? Majd bekövetkezett az országgyülés, s a kormány a törvényhatóságokban és az egész országban követett törvénytelen s legszembetünőbb kihágásait nemhogy megszüntette volna, de sőt még magasabbra fokozta. Tudva vannak nagyméltóságu főrendek ország és világ előtt ez országgyülés cselekvényei, a határozat és felirat közti viták, a felirat fölterjesztése, majd e feliratnak a legfelsőbb kivánat szerinti rögtönös átalakitása; ismeretesek ország és világ előtt azon alaposság, azon elvitázhatlan elvek, melyekkel feliratunk legalkotmányosabb és törvényes kivánatainkat támogatja, s mindez előzmények után, mily feleletet foglal magában az ismeretes kegyelmes kir. leirat? Elismeri, megadja-e az valósággal legtörvényesebb kivánatainknak csak egyikét is? A történtek után az országgyülést illetheti-e az a vád, hogy az egyezkedésre nyujtott kezet visszataszitotta, s nem ellenkezőleg azon hatalmat illeti-e, mely a 12 évi sanyargatások után a törvényhozással való egyezkedés megkezdésére a legelső lépést megtagadta; vajjon ily helyzetben az országgyülés öngyengesége legvilágosabb bevallása, és a legkétségtelenebb s a legfontosabb jogok koczkáztatása nélkül annál a mit tett, tehetett-e egyebet? —

Az előttem szóló nagyméltóságu ur azon nézetét fejezé ki, miszerint a kormánynak nem lehet egyéb választása, az erőszak vagy az erőtlenség nyilt bevallásán kivül.

Nem, méltóságos főrendek, a kormánynak erre szüksége nincs. Neki egy harmadik, egy igen könnyü s egyedül czélhoz vezető választása van; ő helyesen és egyedül csak a törvényesség utját választhatja, mely egyaránt távol van az erőszaktól, mint az erőtlenségtől, és mely egyedül adja kezébe a fonal azon végét, melyen lebonyolithassa azon gomolyagot, melyet nem mi, hanem ő bonyolitott össze. Azt mondá végül az előttem szóló t. szónok ur, miszerint, ha a létező és megszilárdult viszonyokhoz nem alkalmazkodunk, megeshetik, felvirágzik ez ország, de az nem azon haza lesz, melyet di-

cső királyunk szent István alapitott, — elismerem, hogy ő mltsga a mondottakban hazánk viszonyainak egyik legkomolyabb oldalát értette, de mindamellett aggodalmát nem osztom. Mi, mltsgos főrendek, nemcsak legszentebb kötelességünk, de a legfontosabb politikai okoknál fogva is, hazánk boldogságát egyebütt, mint alkotmányunk és törvényeink megvédésében nem kereshetjük, nem találhatjuk. Hazánk egyik legnemesebb testvér-nemzetisége közelebbről a legmagasztosabb jeleit adta annak, miszerint ő is a jelen alkotmány s a létező törvények sértetlenségében helyezi egyedüli alapját, legbiztosabb kiindulási pontját nemcsak a haza, de önnemzetisége lehető felvirágzására.

Én biztosan reménylem, miszerint hazánk többi nemzetiségei is átlátandják a fönebbi meggyőződés igazságát; de ha ez teljes mértékben nem is találna létesülni: a mindenható, ki már nem egyszer megsegite, ezuttal is győzelemre vezetendi e hazának legigazságosabb s legtörvényesebb harczát. Létezzék csak egyetértés köztünk, egyetértés e haza jobbjai közt, s az ország legnagyobb részében, én teljesen meg vagyok győződve, miszerint meg lesz oldva jelen feladatunk, melynél még nehezebbet már nem egyet oldott meg hazánk s nemzetünk. (Harsány éljenzés.)

Erre: Majláth György:

Nem akarok a m. főrendek béketürésével hosszasan vissza - élni, és azért azokat, miket imént az általam tisztelt szónok ur érintett, vitatárgyául tenni nem fogom. Egyedül kettőre vagyok bátor megjegyzést tenni, miután ugy hiszem, hogy a t. grófnak e részbeni előadása azoknak némi balfelfogásán alapul, miket én mondék. — Az első miként mind az, mit előadásomnak, hogy ugymondjam, kritikai részében felemlitettem, most egyszer nem az országgyülés eljárására vonatkozott, hanem a közélet azon mozzanatára, melyek az átmeneti időszakban, tehát az országgyülés megnyitása előtt merültek volt fel.

A második azon könnyü expediensre vonatkozik, melyet méltóságod az általam felállitott alternativára nézve javasolni méltóztatott. —

Hisz épen ebben rejlik a helyzetnek általam érintett szabály-

talansága, és részben tarthatlansága, hogy az alaki törvényesség föltételeinek elég téve nincsen. —Ugy azonban, amint a dolog jelenleg áll, e két véglet közötti választás maradt egyedül fenn. — Egyébiránt azon időknek, melyekről a római iró oly helyesen mondja, quod incerta fiant omnia, dum a lege receditur, épen az az átka, hogy a fonalat, ha erővel megszakittatott, ugyanazon helyen felfogni és tovább fonni nem lehet, hanem az elszakadt két véget egybekötni szükség, és ez a státusbölcseség feladata, melyet azonban csak kölcsönös jó akarat és békülékeny szellem mellett teljesithet. — Van ugyanis a tényeknek kétségbevonhatlan hatalma, vannak az életnek concret nehézségei, melyeket sem magával a törvénykönyvvel elháritani, sem a rhetorica virágaival elszéditeni, sem a hatalom vaskarával keresztülszelni nem lehet: a melyeket megoldani kell, és éltet a remény, hogy e megoldást hazánkra nézve, kedvezőbb alkalommal méltóságoddal kezet fogva és talán jobb sikerrel fogjuk ujból megkisérthetni. (Éljenzés.)

A főrendi naplót illető ujabb intézkedések után az ülés 8 óra után eloszlott.

Holnap 12 órakor ülés.

A képviselőház LXVIII-ik ülése

— *augusztus* 19-*én. d.u.* 1 *órakor.* —

Elnök Ghyczy Kálmán belépésekor élénk éljenzéssel fogadtatik; nem különben Vaj Miklós báró képviselő is.

Deák Ferencz képviselő megjelenése alkalmával szünni nem akaró viharos közéljenzéssel s tapssal üdvözöltetik.

Elnök: Tisztelt ház! Mindenekelőtt kötelességem jelenteni, hogy a mélt. főrendi ház jegyzője Orczy Béla b. hivatalosan nálam levén, arról tudósitott, hogy a mélt. főrendek tegnapi ülésükben a t. háznak az országgyülés eloszlatására vonatkozó óvását egész

terjedelmében magukévá tevén, elfogadták. (Harsány éljenzés.) Jelentem továbbá a t. háznak, hogy tegnap estveli órákban kezemhez juttatott egy legmagasabb leirat, a mely nagymélt. gr. Haller Ferencznek az országgyülés feloszlatása tárgyában kir. biztossá lett kineveztetését tartalmazza. Mindenekelőtt ezen legfelsőbb rendelet fog felolvastatni. (Halljuk!)

Csengery Imre jegyző olvassa: „11821. — 1861. sz. Első Ferencz József, Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar, Cseh, Halics és Lodomérországok Apostoli, (Zúgás.) ugy Lombardia, Velencze és Illyria királya; Ausztria főherczege stb.

Hű Magyarországunk s az ehhez kapcsolt részek zászlósainak, egyházi és világi főrendeinek és képviselőinek, kik az Általunk 1861-ki aprilis 2-ára összehivott országgyülésen egybegyültek, üdvöt és kegyelmünket. (Derültség).

Kedvelt Hiveink!

Miután a magyar országgyülés feloszlatását f. évi kisasszonyhava 21-én 11536. sz. alatt kelt kegyelmes királyi leiratunkkal elhatároztuk, ennek foganatositása végett őszintén kedvelt hivünket Tekintetes és Nagyságos hallerkeői gr. Haller Ferenczet sz. István rendünk nagykeresztesét, vaskorona rendünk első osztályu vitézét, Lipótrendünk középkeresztesét, a szász királyi polgári érdemrend nagykeresztesét (Zajos derültség; Elnök: csendet kérek!) a szárdiniai Moritz és Lázárrend vitézét, valóságos belső titkos tanácsosunkat, aranykulcsos hivünket, 12-ik huszárezredünk tulajdonosát, teljhatalmu királyi biztosunkká neveztük és kiküldöttük. Miért nektek királyi hatalmunknál fogva meghagyjuk, és parancsoljuk, hogy az Általunk kinevezett királyi biztos minden rendeleteit teljesiteni, azoknak engedelmeskedni, és királyi parancsunknak hódolni, az ellenszegülőket érendő törvényes büntetés terhe alatt jobbágyi és törvényes kötelességteknek ismerjétek, különben nem cselekedendők.

Kikhez egyébiránt császári királyi kegyelmünk és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben, Ausztriában kisasszonyhó 21-dik napján 1861-ik

esztendőben. Ferencz József s. k. Gr. Forgách Antal s. k. Rohonczy Ignácz s. k. (Zúgás.)

Elnök: Ezek folytán (Halljuk!) ma reggeli órákban a kir. biztos ur ő méltósága Ő cs. kir. Felsége rendelkezéséből felszólított, illetőleg felhivott engemet és a mélt. főrendi tábla elnökét nagy mélt. Apponyi György gróf urat, hogy az országgyülés feloszlatását illető egy legfelsőbb leiratnak átvétele végett nála jelenjünk meg. Mi tehát Budára a kir. várlakba ma reggel 9 órakor átmenvén, ott a kir. biztos ur ő nagyméltósága kezeinkbe átadta az országgyülésnek feloszlatását elrendelő leiratot Ő cs. kir. Felségének azon rendeletével, hogy azt azonnal kihirdessük, — s felhatalmazott ő exc. a kir. biztos ur annak a t. ház előtti kijelentésére, miszerint ő utasítva van, hogy azon esetre, ha az országgyülés ezen legmagasabb rendelet következtében azonnal fel nem oszlanék, ő azt katonai erőhatalommal is oszlassa fel. (Zugás. Halljuk!) Ő ezt meg fogja tenni, és ez iránt a maga utján rendelkezni el nem mulasztandja.

Ennek folytán most ezen legfelsőbb rendelet lesz felolvasandó. (Halljuk!)

Csengery Imre jegyző olvassa:

„11536. — 1861. sz. Első Ferencz József, Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar, Cseh, Halics és Lodomérországok Apostoli, (Zúgás) ugy Lombardia, Velencze és Illyria királya; Ausztria főherczege s a t.

Hü Magyarországunk s az ehhez kapcsolt részek zászlósainak, egyházi és világi förendeinek és képviselőinek, kik az Általunk 1861-iki aprilis 2-kán összehivott országgyülésen egybebegyültek üdvöt és kegyelmünket.

Kedvelt Hiveink!

Miután az immár csaknem öt hónapig müködő magyar országgyülés, hozzá intézett felszólitásainkban kifejtett várakozásainknak meg nem felelt; s miután Mi, szivünk sajnálatára, Magyarországunk érdekében hasznos tevékenységet többé nem várhatunk oly országgyüléstől, mely magasztos hivatását jelen válságos időben minden érdeklett felek legnagyobb kárával annyira félreismerte, (Zúgás) miszerint a lehetséges kiegyenlités fonalát egyenesen elszakasztott-

nak azért nyilvánitotta, mert oly követelések nem teljesittettek, melyeknek hordereje a megengedhetőség határain messze túl terjed, (Zúgás) kényszeritve érezzük Magunkat a f. évi sz. György hó 2-ik napjára egybehivott országgyülést feloszlatni, a mint azt ezennel föl is oszlatjuk, egy uj országgyülésnek a lehetséghez képest hat hónap leforgása alatti összehivását Magunknak fentartván.

Kikhez egyébiránt császári királyi kegyelmünk és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk. (Zúgás; zaj! Halljuk!) Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben, Ausztriában, kisasszonyhó 21-ik napján, 1861-ik esztendőben. Ferencz József, s. k. Gróf Forgách Antal, s. k. Rohonczy Ignácz s. k.

Erre Bernáth Zsigmond:

Tisztelt ház! A mit a közelebb leáldozott napokban csak egyes hirekből és hirlapokból sejtettünk, az íme valósággá lőn, és az országgyülés legfőbb teendőinek bevégezte, azaz új tövények alkotása nélkül, eredménytelenül oszlattatik fel. És mi ezen feloszlatást a kir. parancs értelmében teljesitendők is leszünk, mihelyest mai ülésünk bevégezve és jegyzőkönyvünk hitelesitve leend. Ha t. ház! fogalmazni akarnám azt a fájdalmas érzületet, a melyet keblem, s kebleink e komoly pillanatban éreznek, valósággal uj szavakat kellene feltalálnom szótárunk számára, miként magok azon fájdalmak is ujak, s ujdonszerűek azon szenvedések, melyeket ezen parancs által szenvedünk, és szenvednek alkotmányos törvényeink. Nem ecsetelem ezt tovább, nem ecsetelem a magunk szomoru sorsát. Csak azt óhajtom kinyilatkoztatni, miszerint azt hiszem, hogy a t. háznak teljes értelmével egyezem, ha kimondom, hogy mi ezen parancsolatnak engedelmeskedni fogunk, mert annak engedelmeskedni kénytelenek vagyunk. — Elmegyünk tehát vissza békés választóink hajlékai közé, de mielőtt elmennénk, azt hiszem, mulaszthatatlan kötelességünk azon tiltakozó óvást, melyet a tegnapi napon a t. ház elfogadott, a másik ház is egyhangulag magáévá tett, ez alkalommal ismételni, és ezt ma jegyzőkönyvünkbe ünnepélyesen megujitva ujra beiktatni. Kivánom még azt is kijelenteni, hogy ezen óvásunk megujitása a mélt. förendekkel is szokott módon közöltessék, és ugyanezen alkalommal tőlük szivélyes búcsu vétes-

sék. Kivánom kifejezni elvégre azt, hogy házunk törvényesen elválasztott organumainak, ugy szeretve tisztelt elnökünknek, mint a jegyzőknek, hüséges és hű fáradozásaikért köszönet nyilvánitassék. (Éljenek! Helyes!)

Erre Deák Ferencz: (Szünni nem akaró viharos éljenzés és taps.)

Tisztelt ház! A felolvasott két királyi leirat és azon kijelentés, mit t. elnökünk előadott, hogy t. i. a kir. biztos ur az országgyülést az esetre, ha az fel nem oszlanék, katonai erővel fogja szétoszlatni, kizár minden további tanácskozást. (Közhelyeslés; élénk éljenzés.) Én tehát részemről egyszerüen azt nyilvánitom, hogy az erőhatalomnak tettleg ellene nem szegülhetünk (Viharos éljenzéssel mindnyájan felállanak és harsányan kiáltják: Ugy van! Elfogadjuk!); s ragaszkodom továbbá is azon óváshoz, a melyet tegnap e ház elhatározott, és a felsőház is elfogadott. (Az egész ház ismét feláll, s viharos és hosszas szünni nem akaró éljenzéssel lelkesedve közakarattal felkiáltja: Elfogadjuk! Éljen Deák! Éljen a haza!)

Elnök: A most itt előadottak jegyzőkönyvbe fognak iktattatni, még a ház feloszlása előtt elkészittetvén és meghitelesittetvén; aztán az érkezett legmagasabb leiratok a mélt. főrendekhez lesznek ottani kihirdetés végett azonnal átteendők. Addig pedig, mig a jegyzőkönyv szabályszerüleg feltéve lesz, engedje meg nekem a t. ház, miszerint tiszteletem és hálám bizonyitékául a t. házhoz néhány rövid szót intézhessek. (Éljen! Halljuk! Élénk figyelem.)

Hazánk története számos országgyüléseket mutat fel, melyek törvényhozói hivatásuk teljesitésében nagy nehézségekkel küzdöttek: de nehezebb körülmények között, mint ezen országgyülés, egy sem jött össze, egy sem tanácskozott soha. (Igaz! Ugy van!)

Messze vezetne, messzebb, mint e végzetes órának keretébe illik, ha e nehézségeknek okait és forrását nyomozni kivánnám, ha párvonalat akarnék huzni ezen országgyülés, és azok között, melyek megelőzék ezt; s azért csak azon megjegyzésre szoritkozom, hogy a létező viszonyok között nem is lehetett a jelen országgyülésnek más feladata, mint hogy fentartsa, megóvja, tisztába hozza, fenhangon

visszakövetelje, s biztositani igyekezzék az országnak elévülhetetlen ősi jogait. (Ugy van! Helyes!)

E feladatnak az ország gyülése, önök tisztelt képviselők, teljes mértékben és nemesen megfeleltek.

Szólottak a szivet és elmét egyaránt megragadó, legremekebb szónoklat hangján, tanácskoztak a tárgy fontosságához méltóan és kimeritőleg, midőn arról volt szó, hogy felderittessenek a nemzet jogai, feltárassanak annak vérző sebei, és kimutattassanak a gyógyszerek, melyek azoknak orvoslására mellőzhetetlenek.

Midőn azután a körülmények ugy kivánták, kebelök mélyébe fojtván el szivüknek sajgó fájdalmát, tudtak hallgatni is, vagy közakarattal gyorsan, egyhangulag elhatározták magokat, mindazoknak őszinte indokolt, kimeritő kijelentésére, miknek nyilvánitását a törvény iránti tisztelet, hazánknak, s el merem mondani, az uralkodó háznak szintén ugy, mint a velünk egy fejedelemnek személyében egyesült minden országoknak egyező érdeke parancsolólag megkivánta. (Helyes!)

S azért akárminként forduljon a koczka, mely elvetve van; ha a láthatárt boritó komor fellegek közől fel fog ismét derülni az alkotmányos szabadságnak és törvényes önállásunknak fényes csillaga, az utókor is hálásan fogja ismerni, hogy e szerencsés eredményben önök jelen országgyülési küzdelmeinek nagy része van; de ha a sors rendelése szerint ismét súlyos és hosszas szenvedések várakoznának is a nemzetre: önök mindig vigasztalást találandanak azon öntudatban, hogy kötelességüket híven teljesitették, abból semmit nem mulasztottak el, s elmondhatandják azon férfiuval, ki vallásos meggyőződéseért 1520. évben a német római birodalom országgyülése előtt vádlottképen állott: „Itt állunk, másképen nem tehetünk, Isten segitsen meg!“ (Helyes! Éljen!)

Az ország gyülésének működése azonban most már megszünendvén, a többi, mi ezentul teendő, a nemzetet magát illeti. Én meg vagyok győzödve, hogy a nemzet ügye a nemzet kezében legbiztosabban van letéve. (Helyes!) A nemzet be fogja váltani képviselőinek szavát, s híven, állhatatosan fog ragaszkodni az ország

alkotmányos jogaihoz, törvényes önállásához, melyeken kivül számára nincsen üdv. De nincs most helyén, hogy mindezeket bővebben elemezzem, s azért engedjék meg záradékul, hogy néhány szót enmagamról is szólhassak. (Halljuk!)

Nem tudja senki jobban mint én, ki ezt mélyen érezte, hogy tehetségeim az idők nagyszerüségéhez képest, mily parányiak. Tudom, hogy elnöki tisztemnek viselését ily nehéz körülmények között, egyedül önöknek szives hajlama, kiméletes elnézése, becses bizalma tették lehetségessé, melyért, hogy hálás köszönetemet fogadni méltóztassanak, tisztelettel kérem. (Zajos közéljenzés.) Tudom, hogy önök várakozásainak csak egyedül tisztem kötelességeinek teljesitésére irányzott szándékom tisztaságával feleltem meg, de ennek öntudata által bátoritva, magamat azon kérésre jogositottnak is érzem, hogy felejtsék el önök szándékomnak tisztaságaért a hiányokat, melyeket elnöki tisztem teljesitésében tapasztaltak, és a midőn innét saját tüzhelyeikhez visszatérendvén, az ország távol vidékein is azon hazafiui lelkesedéssel teljesitendik polgári kötelességeiket, melylyel itt törvényhozói tisztükben eljártak: tartsanak meg becses emlékezetükben engemet, ki azt, hogy önök bizalmára, habár csak pillanatig is, érdemesitve valék, mindig életem dicsőségének tartandom. (Viharos éljenzés.) Végre kötelességemnek tartom, tisztelt elnöktársaim, s a jegyzői kar nevében is szives köszönetet mondani önöknek azon becses bizalmukért, melyben önök érdemök szerint őket is részesitették. (Éljenek!) Bucsuszavaimat ez óhajtással zárom be:

Isten önökkel! Egyetértés, állhatatosság, hazafiui áldozatkészség nemzetünknek! áldás szeretett Hazánkon! (Kitörő hosszas éljenzés között mindnyájan felállnak és közakarattal lelkesedve kiáltják: Éljen az Elnök! Éljen a haza!) Ezek után kevés béketürést kérek, mig jegyző ur a jegyzőkönyvet meghitelesités végett felteszi.

Egy negyed órai szünet után:

Elnök: Csengery jegyző ur a feltett jegyzőkönyvet meghitelesités végett fel fogja olvasni. (Halljuk!)

A jegyzőkönyv nagy megelégedéssel vett felolvasása és hite-

lesitése után a képviselőház tartós éljenzések és közbucsuzások közben „Éljen a haza!“ felkiáltásokkal, feláll, s a termet elhagyja.

Az ülés délután $1^1/_4$ órakor feloszlik, s ezzel az 1861. april 6-kán megnyilt országgyülés képviselőházának ülései berekesztetnek.

A felsőház XXI-dik utolsó ülése

— *aug.* 22-*én délutáni* 1 *órakor.* —

Elnök: az országbiró.

A mult ülés jegyzőkönyve felolvastatván, az elnök, mielőtt a képviselőháztól átküldött kir. leirat, mely az országgyülés feloszlatását meghagyja, valamint a gróf Haller táborszernagy királyi biztosul lett kineveztetését elrendelő pecsétes levél felolvastatnék — jelentést tesz a háznak, hogy ma délelőtt a királyi biztos ur felhivására, Budán, a képviselőház elnökével megjelenvén, a zon értesitést vette, hogy ha az országgyülés a feloszlató parancsnak nem engedelmeskednék, a kir. biztosnak kötelességévé van téve, erőhatalomhoz is nyulni.

Gr. Teleki Domokos kérdést intéz az elnökhöz, fel fog-e ezen nyilatkozat a jegyzőkönyvbe vétetni; mire ő excja azt feleli, hogy az a főrendek határozatától függ.

Ezután a fenebb emlitett két kir. irat felolvastatván:

Gr. Károlyi Lajos ő excja röviden előadván, hogy az országgyülés folyton a törvényes téren maradt és jogainál többet soha nem követelt, mindamellett ily eredménytelen buzgó törekvése nem önhibája, de a legfelsőbb akarat határozatai folytán: ennélfogva inditványozza, hogy az elnöki nyilatkozat jegyzőkönyvbe igtattassék, hogy a főrendek most még inkább ragaszkodjanak tegnapi óvás-tételükhöz s hogy végre az országgyülés karhatalommal fenyegettetvén, nincs egyéb hátra, mint hogy innét távozván, mindnyájok

szive-szája ezt hangoztassa: éljen a haza! mely kiáltást a terem harsongó kiáltással viszhangozza. A mai ülés jegyzőkönyve az inditvány szerint feltétetvén, az elnök szivélyes szavakkal vesz bucsút a főrendektől. Az országgyülést bezáró beszéde e következő:

„A mai ülésnek komoly természete alig engedi, hogy a mélyen tisztelt háznak magas figyelme más irányban és különösen személyes ügyben vétessék igénybe; mindazáltal a hazaérzetnek ellenállhatlan ösztöne legyőzi bennem a szerénység által ébresztett azon kétkedést, s hinni merem, hogy a mltgs. főrendek szokott s mindenkor tapasztalt engedékenységgel veendik, ha kèvés, de szivem mélyéből eredt szavakkal érintem a reám nézve kimondhatlan nagy. becsü viszonyt, melyben a mltgs főrendekhez állani szerencsém volt. (Éljen!) Teszem ezt azon viszonynak utolsó perczeiben, miszerint némikép adhassam jelét mltgs Főrendek! határtalan tiszteletemnek és azon hálaérzetnek, melynek kifejezésére magamat elégtelennek érzem. Nem hálálhatom eléggé a mltgs Főrendeknek irántam csekély érdemem felett mindenkor tanusitott jó akaratát és bizalmát, mely által támogatva gyarlóságom miatt elcsüggednem soha nem lehetett, sőt inkább élénkült bennem a remény, hogy hivatásomnak, mely az ügy fontossága és szentsége, azonkivül a mélyen tisztelt háznak méltósága által valóban magasztossá lett, parányi erőmmel is megfelelni képes leszek. (Éljen.) — Habár az események hatalma ezen diszes hivatásomnak véget vetett, habár a balsors a méltóságos Főrendek hazafiui buzgó törekvését és nemes czélu tevékenységét megakasztotta, habár azok, kiket a haza iránti kötelesség, a jog szentsége iránti kegyelet, és a közügy iránti hivség egy szivvel és egy lélekkel egyesitett, ez uttal meghiusult reményekkel távoznak el egymástól: mindazáltal feloldhatlan marad azon kötelék, mely őket szellemileg egymáshoz s a haza szent ügyéhez füzi (Helyeslés); legyen szabad reménylenem mltgs Főrendek, hogy azon élénk rokonszenvben, mely keblemet eltölti, a méltgs. Főrendek engem is részesiteni sziveskednek, s valamint rám nézve elfelejthetlen lesz az idő, melyet a m. Főrendekkel, mint hőn tisztelt munkatársakkal tölteni szerencsém lehetett, hogy a m. Főrendek is csekély személyemet szives és jóakaró emlékezetükre tovább is méltatni kegyesked-

jenek. (Éljenzés, mind feláll.) Az utolsó gyülésnek ezennel vége levén, ezen országgyülésre tevékenységünk megszünt, azért voltam bátor kevés bucsúszavakkal legmélyebb hálámat kifejezni. (Éljenzés.)

A felsőház „Éljen a haza“ felkiáltásokkal feloszlik.

~~~~~~~~~~
~~~~~~~~~~

Függelék.

A nevezetesebb országgyülési irományok.

I. A képviselőház rendszabályai.

I-ső szakasz.

A ház ideiglenes alakulásáról és igazolásáról.

1. Az országgyülés megnyitása után a képviselőház legkorosabb tagja az elnöki, s a legfiatalabb hat tag jegyzői helyöket foglalván el, a ház tagjai igazolásához kezd.

2. A megbizó-leveleiket átadott tagok, az elnök által eszközlendő sorshuzás utján, kilencz egyenlő osztályra osztatnak.

3. Az első osztály megvizsgálja a második osztálybeliek tagságát, a második osztálybeliek a harmadik osztálybeliekét, a harmadik a negyediket, a negyedik az ötödiket, az ötödik a hatodikat, a hatodik a hetediket, a hetedik a nyolczadikat, a nyolczadik a kilenczediket, a kilenczedik osztály pedig az első osztálybelieket.

4. Ez okból a megbizólevél gyanánt szolgáló választási jegyzőkönyvek, ugy a választás érvényessége ellen intézett ellenmondások és panaszok irásba foglalva az elnöknek előzetesen átadandók.

5. Az elnök azon iratokat, a 3-ik czik értelméhez képest, az osztályok között felosztja.

6. Mindenik osztály elnököt és előadót választ átalános szótöbbséggel.

7. Ha a vizsgáló osztálynak valamely tagja, a vizsgálata alá tartozó valamelyik tagnak jelölttársa volt, ezen tagnak vizsgálatánál nincs szavazata az osztályülésben.

8. Azon választások, melyek iránt vitatkozás lehet, csak a ház alakulása után és átalános szótöbbségen alapuló véleménynyel terjesztetnek elő.

9. Kifogás nélküli választásnak tekintetik, melynek választási jegyzőkönyve rendben van, s mely iránt panasz beadva nincs.

10. Panaszt csak az illető választókerületi követjelöltek, vagy választók, s egyedül irásban tehetnek, s csak ugy vétetik figyelembe, ha okadatolva van.

11. Azon tagok igazolására, kik az országgyülés elejére meg nem jelentek, s ekkép a kilencz osztályba fel nem osztattak, a ház saját kebeléből fog egy kilencz tagu állandó bizottmányt választani.

12. Minden osztályban a tagok legalább fele-részének kell a vizsgálatnál jelenlenni.

13. Minden választás érvénye felett, ha az kétségbe vonatott, a ház határoz. Ha szükségét látja, a választás iránt vizsgálatot is rendelhet, melynek költségeit a vesztő fél viseli s melyre saját kebeléből is küldhet ki vizsgáló tagokat; az érdeklett tagnak azonban a vizsgálat bevégezteig, tagsági jogát fel nem függesztheti. A vizsgálatra megbizottaknak minden, a választás iránt a házhoz érkezett irományok kiadatnak. A választás érvénye felett szavazásra kerülvén a sor, az elnök felszólitására először felállanak azok, kik az osztály előadó jelentése mellett vannak, azután pedig azok, kik ellene vannak. Kétség esetében a kisérlet ismételtetik. Ha a többség ekkor sem volna világos, a már igazolt tagok névsor szerint felszólittatnak, s golyózás utján történik a szavazás.

14. A ház alakulása kimondatván, az igazolt követek ellen többé panasz el nem fogadtatik. Az időközben történő választások ellen, a választás napjától harmincz napig fogadtatik el panasz.

II-ik szakasz.

A ház alakulásáról.

15. Midőn a ház általi érvényesités nyomán az elnök már 226 tagot nyilatkoztatott ki törvényesen választott képviselőnek, s kifogástalan választásuk iránt előadandó jelentés többé nincs, a ház igazolt tagjai a hivatalnokok választásához fognak.

16. Először az elnökre történik szavazás ekkép: A jegyzők egyike betürend szerint felolvasván az igazolt tagok neveit, ezek egyenkint megjelennek, és a korelnök előtt kitett ládába teszik czéduláikat. Az első felolvasás alkalmával jelen nem voltak nevei, szavazataik beadhatása tekintetéből, végül még egyszer felolvastatnak, s ekkor a korelnök felügyelete alatt a jegyzők a gyülés szine előtt összeszámitják a szavazatokat, s a korelnök kimondja az eredményt.

17. Ha átalános többség nincsen, a szavazás azon két tag felett ismételtetik, kik mellett aránylag legtöbb szavazat nyilatkozott.

18. Ezután az előbbi módon egymásután két alelnök, s egyszerre hat jegyző választatik.

19. Ekkor az elválasztott hivatalnokok helyeiket elfoglalván, az elnök kinyilatkoztatja, hogy a ház alakulva van.

20. Az elnök, alelnökök és jegyzők nevei hivatalos tudomás végett a miniszterium által a királynak följelentetnek.

III-ik szakasz.

A tanácskozási rendről.

21. A tanácskozás előkészitése végett a ház, az elnök és alelnökök kivételével, sorshuzás utján minden ülésfolyamra kilencz osztályra osztatik fel.

22. Mindenik osztály általános szótöbbséggel elnököt és jegyzőt választ magának.

23. A törvényjavaslatok kiadatván az osztályoknak, ezek tár-

gyalás alá veszik, s mihelyt a tárgyat elegendően kimeritettnek vélik, átalános szótöbbséggel előadót választva, ezt a ház elnökének bejelentik.

24. Ha a bejelentés öt osztály részéről már megtörtént, a ház elnöke központi bizottmányba hivja össze az előadókat, s erről a hátramaradt osztályok értesittetnek.

25. A központi bizottmányban az elnökséget, döntő szavazat nélkül, vagy maga a ház elnöke, vagy az általa e czélra megbizott alelnök vezeti.

26. A központi bizottmány a tárgynak megvitatása után, átalános szótöbbséggel előadót választ kebeléből, ki a központi bizottmány véleményét okadatolva előterjeszti. Azon osztályoknak előadói, kiknek véleménye a központi bizottmányban kevesebbségben maradott, nézeteiket ez alkalommal szintén előterjeszthetik.

27. Ha a háznak ugy tetszik, az osztályülési tárgyalás elkerülésével egyenesen is bizhat meg külön bizottmányt valamely tárgy előkészitésére.

28. Ezen külön bizottmány önmaga választja elnökét és előadóját.

29. A ház a miniszterek, elnök, vagy tiz tag kivánatára bizottmányi magán-üléssé változik át; ezen ülésben azonban legelőször is a felett határoz a ház: van-e elegendő ok bizottmányi magán-ülést tartani?

30. A miniszterek, vagy az általok e czélra kinevezett kormány-biztosok, felvilágositások végett, részt vehetnek mind a központi, mind a külön bizottmányi ülésekben, s ennélfogva a bizottmányi ülések idejéről, helyéről és tárgyáról a miniszteriumot értesiteni kell.

31. A bejelentett inditványok, javaslatok, kérvények és bizottmányi jelentések az elnök által felolvastatván, a napirend a ház többségének határozata szerint elnökileg készittetik el és függesztetik ki.

32. Ha az inditvány czélja: törvényt alkotni, azt törvényjavaslatképen szerkesztve kell a bejelentéskor benyujtani, s a törvény-

javaslatok, ha a ház tárgyalni kivánja, kinyomva szétosztatván a tagok között, minden esetben osztályülési és központi bizottmányi tárgyalásra utasitandók.

33. A miniszterium által előterjesztett törvényjavaslatoktól a bizottmányi tárgyalást megtagadni nem lehet.

34. Ha oly inditvány terjesztetik elő, mely nem törvény alkotását czélozza, fölvételi ideje meghatároztatván, az alatt kinyomatik, s a tagok között szétosztatik.

35. Elérkezvén a felvételi idő, az inditványozó kifejti inditványát, s a ház szavazás utján elhatározza, ha valjon az indítvány tárgyalás alá vétessék-e avagy nem?

36. Oly inditványokat, melyek nem törvény alkotását czélozzák, bizottmányi előleges tárgyalás nélkül is elfogadhatni; ha azonban egyszer a ház már félreveté, ugyanazon ülésfolyam alatt másodszor is felhozatván, ekkor, ha tárgyalása elhatároztatik, mulhatlanul rendes osztályülési és központi bizottmányi előleges tárgyalásra utasittatnak.

37. A bizottmányok a tárgy iránt mindenkit előhivathatnak és meghallgathatnak, a meghivott felelni tartozván.

38. A bizottmányok a ház napirendéhez tartják magokat működéseikben.

39. A bizottmányi jelentések, rendkivüli eseteket kivéve, felolvastatás előtt legalább három nappal előbb kinyomatva szétosztatnak a ház tagjai között.

40. A bizottmányi jelentés felolvasása után a ház vagy azonnal tanácskozás alá veszi azt, vagy pedig időt határoz e végre.

41. A bizottmányi előadó után először az inditványozót illeti a szó, kinek a tanácskozás berekesztése előtt joga van még egyszer szót emelni.

42. A többi tagok a feljegyeztetés során szólanak; de meddig egyenlő számban vannak, a bizottmányi jelentés mellett és ellen szólók felváltva juttatnak szóhoz.

43. A 41-ik és 45-ik czikkben emlitett esetek kivételével a tárgy alapelveihez és lényegéhez egyszernél többször szólani nem lehet.

44. A feljegyeztetés az elnök által e végre megbizott jegyzőnél történik, ki a szónokokat sor szerint felszólitja.

45. A miniszterek, vagy az illető tárgyra általok a háznak eleve bejelentett megbizottak, tárgyalás közben bár mikor kérhetnek szót.

46. Szót kérhetnek bármikor azok is: 1-ör kik napi rendet inditványozni, 2-or netaláni személyes megtámadásra válaszolni, vagy 3-or a házi rendre hivatkozni akarnak.

47. Az inditványozónak mindig jogában áll inditványát viszszavonni; ha azonban más valaki azt magáévá teszi, a tárgyalás tovább foly.

48. Beszédet irásból olvasni tilos.

49. Az inditványozón és bizottmányi előadón kivül a tagok saját helyeikről is szólhatnak.

50. Az ülés mindig az előbbi ülés jegyzőkönyvének felolvasásával veszi kezdetét.

51. A jegyzőkönyvben foglaltatni kell: 1-ör a szavazás alá került kérdéseknek szó szerinti szerkezetben, 2-or a szavazás eredményének, 3-or a szavazás nélkül hozott s az illető inditványt elfogadó határozatnak.

52. Ha a jegyzőkönyv szerkezete ellen oly kifogás tétetik, melyet az illető jegyző el nem oszlathat, az elnök megkérdi a házat; és ha a többség a kifogást alaposnak találja, a jegyzőkönyv még azon ülés alatt ujra szerkesztetik.

53. A jegyzőkönyv az elnök és a szerkesztő jegyző aláirásával hitelesittetik.

54. A jegyzőkönyv hitelesitése után az elnök vagy a jegyzők egyike a közelebbi ülés óta benyujtott kérvényeket kivonatban előterjeszti. Ezután a beérkezett jelentésekről, s kivéve a névteleneket, minden más iratokról tétetik a háznak jelentés.

55. Napirenden kivüli tárgyról a ház engedelme nélkül senki nem szólhat.

56. A módositványokat az elnöknek irásban kell benyujtani. Ha uj inditvány adatik elő, az eredéti inditvány iránti tárgyalás és szavazás előre bocsáttatik; ezután az uj inditványnak elsősége van az elesett első inditvány módositása felett.

57. A szólót beszédében megszakasztani nem szabad.

58. Egyedül az elnöknek van joga a szólót, még pedig beszéde megszakasztásával is rendre utasitani, s ha a rendre utasitás azonegy előadásban már két izben megtörtént, a szónok előadván mentségét, a ház, az elnök kérdésére, a fenforgó tárgyban elvonhatja tőle a szót, s a körülményekhez képest jegyzőkönyvi megrovást is határozhat.

59. A tanácskozás bezárása után az elnök felteszi a kérdést szavazásra. A kérdés feltevése iránt uj tanácskozást kezdhetni, mely felett a szavazás megkezdése előtt a ház határozni fog.

60. Ha a szavazásra feltett kérdés, czikk avagy inditvány több részből áll, szétosztását lehet kivánni.

61. A szavazás megkezdése előtt a kérdést, czikket avagy inditványt az elnök vagy egyik jegyző ujra felolvassa.

62. A szavazás felállás és ülvemaradás által történik. Átalános többség határoz minden esetben. Ha az eredmény kétséges, uj kisérlet tétetik, s a többség személyesen összeszámittatik.

63. Husz tagnak irásban beadott kivánságára, az elnöki kijelentés előtt is és után is névszerinti felhivás mellett történik nyilvánosan a szavazás.

64. A kérdést mindig ugy kell feltenni, hogy egyszerü igennel vagy nemmel felelhessenek a tagok.

65. Szavazás közben beszédet tartani, vagy a szavazatot indokolni nem szabad.

66. Tanácskozásra és határozásra az igazolt tagok általános többségének jelenléte szükséges.

67. Határozatai ellen a ház semmiféle ellenmondást nem fogad el.

68. Pénzajánlatnál mindig a legnagyobb összeg jő szavazás alá.

69. Ha a háznak valamely tagja a rendet zavarja, az elnök névszerint rendre utasitja. Ha az illető tag a rendzavarást folytatja, a ház intézkedik.

70. Ha az ülésben folytonos rendzavaró lárma és nyugtalan-

ság uralkodik, melyet az elnök nem képes lecsillapitani, az elnök kinyilatkoztatja, hogy az ülést fel fogja függeszteni. Ha a csend ezután sem áll helyre, az elnök az ülést bizonyos időre, mely egy óránál hosszabb nem lehet, felfüggeszti.

71. Miután a központi vagy külön bizottmány előadója jelentését előterjesztette, a ház által meghatározott időben megnyilik az inditvány alapelve iránt a tanácskozás. Ezen általános tárgyalásnál minden tag csak egyszer szólhat.

72. Ezután tárgyaltatnak az egyes czikkek sorban egyenkint és az ezekre vonatkozó módositványok. Minden czikk és erre vonatkozó módositvány tárgyalásánál minden tag csak egyszer szólhat.

73. Ha a ház valamely módositványt bizottmányhoz utasít, a többi czikk tárgyalását tovább folytathatja.

74. A czikkenkénti tárgyalás bevégeztével, törvényjavaslatoknál az egészre nézve egy nap közbejöttével történik szavazás.

75. Ha a ház bizottmányi magán üléssé alakult, elhatározhatja, hogy semmi jegyzőkönyv se vezettessék.

76. A ház minden tárgyalásaira vonatkozó okiratok kinyomatását és tagjai közötti szétosztását elrendelheti.

IV-ik szakasz.

A kérvényekről.

77. Minden kérvény irásban adatik be az elnöknek vagy valamely tagnak, ki azt a ház elébe terjeszti.

78. Kérvényeket egyeseknek vagy küldöttségeknek a házba vinni nem szabad.

79. A kérvényeknek csak tárgyai jelentetvén be, az illető jegyző által felolvasatlanul a kérvényi bizottmányhoz tétetnek át, hol minden tag megtekintheti.

80. A kérvények vizsgálatára tizenöt tagu bizottmányt választ a ház, mely hetenkint jelentést tesz előadója által. Ezen jelentés előterjesztése előtt legalább három nappal kifüggesztetik a tanácskozási teremben a kérvény tárgya, az aláirónak neve, lakhelye, s a nap, midőn a jelentés elő fog terjesztetni, valamint a szám is, mely alatt a kérvény a bizottmányhoz soroztatott.

81. Ezen bizottmány havonkint ujra választatik.

V-ik szakasz.

Az elnökről.

82. Az elnök a ház akarata szerint megnyitja és eloszlatja az ülést. Őrködik a csend és rendszabályok megtartása felett.

83. Ha a ház napirende szerint valamely nap ülés nem tartatik, húsz tagnak idő közben történő felszólitására ülést köteles hirdetni, a hirdetést a tanácskozási termet magában foglaló épület kapuira kifüggesztetvén.

84. Az elnök a tanácskozási rend fonalára nézve mindig szólhat, sőt köteles szólani; de ha a tárgy érdeme mellett vagy ellen akar szólani, az elnöki széket egyik alelnöknek engedi át, s azon tárgy bevégezteig nem foglalhatja azt el ismét.

85. Az elnök csak a szavazatok egyenlősége esetében tartozik szavazni.

86. A tagoknak a ház engedelme nélkül hosszabb időre elutazni nem szabad. A rövidebb időre távozók magokat e végett az elnöknél bejelenteni tartoznak.

VI-ik szakasz.

A jegyzőkről.

87. A jegyzők vezetik a ház jegyzőkönyvét, olvassák fel az iratokat, jegyzik fel a szólani akarókat, számitják össze a szavazatokat.

88. A jegyzőkönyvek időszakonkint kinyomatnak, s ugy ezekből, mint a ház minden nyomtatványából, a tagok példányt kapnak.

89. A ház minden nyomtatványainak hibátlanságára a jegyzők ügyelnek fel, kiknek főigazgatása alatt áll az összes irattár és iroda is.

VII-ik szakasz.

A nyilvánosságról.

90. A ház ülései nyilvánosak.

91. A hirlapok tudósitóinak számára czélszerű és elegendő hely lesz.

92. Hallgatóságnak hely egyedül a karzatokon van.

93. A karzatok egy része mindenkinek nyitva áll; más része a jegygyel birók számára van fentartva, melynek egy külön osztálya a hölgyek részére van rendelve.

94. Minden tag egy, az elnök huszonöt jegyet adhat ki.

95. Tetszést vagy nem tetszést nyilvánitani a hallgatóságnak tilos.

96. A karzatokon rendreügyelők lesznek felállitva.

97. Ha valaki a rendet zavarja, s az elnök egyszeri intésének sikere nincs, másod izben az 1848-iki IV-dik t. cz. értelmében az egyes hallgató, vagy illetőleg karzatosztályi hallgatóság kiparancsoltatik a karzatról.

98. Ha a hallgatóság minden karzatosztályról kiparancsoltatott, a tanácskozás, a többség határozata szerint vagy még azon nap, vagy máskor, de ismét hallgatóság bebocsátásával nyilvánosan folytattatik.

99. A csendzavarók, a kitiltáson kivül, az elnök felhivására, a ház által meg is fenyittethetnek.

100. A ház tiszteinek és az alárendelt személyzetnek megválasztása és alkalmazása az elnökséget illeti.

101. A házhoz a budapesti nemzetőrségből minden ülésre kellő számmal rendeltethetnek nemzetőrök, kik az elnök intézkedése szerint a rendre felügyelnek.

102. Szükség esetében a parancsnokokhoz intézendő irott rendelet által a törvényhozás biztositására az egész helybeli, mind nemzetőrségi, mind katonai fegyveres erővel rendelkezik az elnök saját felelőssége mellett, melylyel a háznak tartozik.

103. A rendszabályok ezen pontjai, külön kinyomva, minden bejárásnál és minden karzatosztályban kifüggesztetnek.

104. A ház ezen szabályokat 30 tagnak inditványára: tárgyalás alá tartozván venni, módosithatja.

Záborszky Alajos, jegyző.

II.

Határozati javaslat, az országgyülés teendői iránt.

A közelebb lefolyt tizenkét esztendő súlyos szenvedések kora volt reánk nézve, ősi alkotmányunk eltörültetett s a korlátlan hatalom idegen rendszere nehezedett reánk. És e nyomasztó rendszert még súlyosabbá tették azok, kik azt ellenséges indulattal, korlátolt fölfogással, s gyakran rosz akarattal kezelték. Bűn volt előttük a szabadság érzete, bűn volt ragaszkodásunk nemzetiségünkhöz, bűn volt még a legtisztább honszeretet is. Országunk erejét kimeritették, a nemzet vagyonát jogtalanul elidegenitették, nemzetiségünket üldözés tárgyává tették. Minden nap új szenvedést hozott, minden új szenvedés egy gyökerét szakasztotta el keblünkben a hitnek, és bizalomnak.

Isten úgy akarta, hogy szenvedjünk, de ne csüggedjünk s hütlenek ne legyünk önmagunkhoz és az általunk következetesen gyakorolt semleges ellentállás egy felől, s a rosz kormányzat-okozta pénz-zavar, tekintély, csatavesztés, s ezek folytán egy tartomány elvesztése, arra birták végre a tényleges hatalmat, hogy belátva eddigi kormányrendszerének tarthatatlan, czélra nem vezető voltát, az alkotmányos tér felé adjon engedményeket, melyek bár önalkotmányunkat nem csak vissza nem állitták, hanem azt több sarkalatos részeiben ujra megsérték lehetővé tevék a nemzetnek, hegy ősi alkotmányos jogainak egy részét visszafoglalhassa.

Megszüntette a tényleges hatalom az akadályokat, melyek tizenkét szomoru éven át az országgyülés tartását lehetetlenné tevék, összejöttünk mi is, mint a magyar nemzet képviselői; de midőn ezen minőségünkben az első lépést tenni akarnók, fájdalmasan kell tapasztalnunk, hogy hazánk némely részeire nézve még ma is fenállanak az akadályok, hogy hazánk királyhágóntúli része, horvát és tótország, valamint a határőrvidék, Fiume és a tengermellék is még ma is gátolva vannak abban, hogy képviselőiket jog és törvény szerint ide küldhessék.

Ily körülmények között törvényeinkhez, alkotmányunkhoz való hű ragaszkodásunk épen úgy, mint hazánk ama nevezetes részei s a magyar koronához tartozó amaz országok iránti testvéries

kötelességünk elútasithatatlanul parancsolják : hogy mindaddig, mig amaz akadályok elháritva nem leendenek, semminemü törvényhozási tényekbe ne bocsátkozzunk.

Tekintve azonban a perczneк fontos voltát, tekintve azt, miszerint lehet, hogy nem lesz egyidőre módunk hazánk ügyében ünnepélyesen nyilatkozhatni, kötelességünknek ismerjük, felfejteni, az egész világ előtt érthetővé tenni hazánk közjogi állását szemben Ausztriával, felmutatni a viszonyt, melyben annak az örökös tartományokhoz állania kell, kimutatni annak alkotmányos szabadsághoz és törvényes függetlenséghez való jogát egy felől, és meggyőzni a világot arról más felől, hogy hazánk jogszerü helyzete Europának és a civilisatiónak érdekében van, s nyilatkozni végül a megoldásra váró legfontosabb kérdésekben oly czélból, hogy bebizonyitsuk, miszerint az általunk követni ohajtott politika valóban szabad elvü, hogy bebizonyitsuk, hazánk minden rangu, ajku, s hitfelekezetü lakóinak, hogy érdekeikről egy perczig sem feledkeztünk meg, s azoknak a teljes jogegyenlőség alapján eleget tenni szándékozunk.

A tényleges hatalomnak minden eljárása az october 20-ki diploma s a február 26-ki patens, melyeknek alapján az összes birodalmat szervezni, hazánkat abba belé olvasztani akarja, nemcsak törvényeinkkel ellenkezik, hanem egyenesen megtámadja azon államszerződést, mit a magyar nemzet 1723-ban az uralkodóházzal kötött, pedig az s az oltalma alá helyezett régibb s oltalma alatt alkotott ujabb sarkalatos törvények jelelik ki hazánk törvényes állását.

Őseink, midőn az emlitett évben Magyarország koronájára nézve a habsburgi ház nőágára is átruházták az örökösödést, ahoz határozott föltételeket kötöttek. Kimondták, hogy Magyarországon is szintúgy, mint az örökös tartományokban az első-szülöttség sora tartassék meg, s ennélfogva mind Magyarországban, mind az örökös tartományokban az uralkodóháznak ugyanazon tagját illesse a trón. Kimondották mind Magyarországra és a magyar korona országaira, mind az örökös tartományokra nézve együtt és viszonyosan az elválaszthatatlan és feloszthatatlan birtoklást, mert sem

III. Károly, sem Magyarország, sem az örökös tartományok nem akarták, hogy jövendőben a fejedelem feloszthassa gyermekei közt tartományait, mint ez korábban gyakran és még I. Ferdinánd alatt is megtörtént. De midőn az elválaszthatlanság és feloszthatlanság elvét, a birtoklásra nézve megállapitották, azt az országlásnak és kormányzatnak sem formájára, sem lényegére ki nem terjesztették, sőt ellenkezőleg világosan kikötötték a 2-ik tczikknek 9-dik §-ban, hogy a nőágnak ekképen elfogadott örökösödésére is kiterjesztessék az 1715. évi 3-ik tczikknek rendelete, mely szerint a nemzet biztositatik, hogy a fejedelem Magyarországban soha másként országlani s kormányozni nem fog, mint az országnak alkotott és jövendőben alkotandó világos törvényei szerint. Kikötötték határozottan azt is, hogy a király az ország jogait, szabadságát, törvényeit köteles leend mindenkor megtartani, uralkodásra léptekor magát megkoronáztatni, királyi hitlevelet kiadni s koronázási hitet letenni.

A sanctio pragmatica tehát, mely alatt hazánkra nézve soha mást mint az 1723-diki törvényekben lefektetett kétoldalu szerződést érteni nem lehet, Magyarország önállását s függetlenségét világosan föntartotta, a nemzet ezen jogához minden időben szorosan ragaszkodott, s ezen föltétel mellett szállott a magyar korona minden magyar királyra, ki a sanctio pragmaticának megkötése óta Magyarország trónjára lépett. Csak II. József császár volt III-ik Károly maradékai közül, ki magát meg nem koronáztatta, s uralkodott absolut hatalommal, de Magyarország törvényes királyának el nem ismertetett s nemcsak törvényhozási s közigazgatási rendeletei, miket élete végnapjaiban maga is visszavont, hanem a magánosok részére kiadott adománylevelei s privilegiumai is törvény által érvényteleneknek nyilvánitattak, mint ezt az 1790. évi 32-ik tczikkely bizonyitja.

Mária Theresia volt az első magyar király, ki a sanctio pragmatica erejénél fogva lépett Magyarország trónjára. Az ő trónralépte által lépett tehát az először életbe, és midőn a magyar trónt elfoglalta, pontosan teljesitette is azon föltételeket, mikhez örökösödési joga kötve volt; kiadta a királyi hitlevelet, letette a koronázási esküt, sőt az 1741-ik 8-ik tczikkelyben ujra biztositotta Ma-

gyarországot: hogy az ország jogait, szabadságát, törvényeit szentül megtartja s ünnepélyesen kijelentette, hogy Magyarország az örökös tartományok módja szerint soha sem fog kormányoztatni.

A második magyar király II. Leopold, ki bátyjának a meg nem koronázott II. Józsefnek halála után lépett trónra, kiadván koronázásakor a királyi hitlevelet, s letévén a koronázási esküt, azon fölül külön egy törvényczikkben Magyarország önállását, s függetlenségét még részletesebben biztositotta. Ugyanis az 1790. 10-ik tczikkben világosan elismeri, hogy: „ámbár az uralkodóház nőágának az 1723-ik 1. és 2-ik tczikkekben Magyarországra nézve megállapitott örökösödése ugyanazon fejedelmet illeti, kit a megállapitott örökösödési rend szerint az elválaszthatlanul és eloszthatlanul birandó örökös tartományokban illet az uralkodás, Magyarország mindazonáltal szabad ország s egész országlási formájára nézve független és semmi más országnak vagy népnek lekötve nincs, hanem saját önállással s alkotmánynyal bir, s abban a király csak az országnak saját törvényei szerint, nem pedig a többi tartományok módjára országolhat és kormányozhat." És egy másik törvényben, az 1790. évi 12-ik tczikkben elismeri azt is: „hogy Magyarországban a törvények alkotásának, eltörlésének, s magyarázásának joga a törvényesen koronázott királyt és az országgyülésre törvényesen összesereglett országos rendeket közösen illeti, s ezen jogot az országgyülésen kivül gyakorolni nem lehet." A végrehajtó hatalmat pedig a „fölség csak a törvények értelmében gyakorolhatja." A törvények ezen szavai s e fejedelemnek ily határozottan világos elismerése után lehet-e Magyarországnak alkotmányos önállásán kétkedni?

Első Ferencz, ki édes atyja után a magyar koronát öröklötte, nemcsak a királyi hitlevélben biztositotta a nemzet jogainak, szabadságának s törvényeinek megtartását, hanem későbben is uralkodásának 33-ik évében, az 1825-ik évi 3-ik czikkelyben ujabban kijelentette, hogy a fenemlitett 1790. évi 10-ik tczikk rendeletét szorosan meg fogja tartani s nyiltan elismerte, hogy az adó és katonaállitás kérdéseit az országgyüléstől elvonni, s az országgyülésileg

megajánlott adót országgyülésen kivül soha semmi szín alatt felemelni nem lehet.

Hasonló biztositásokat adott a nemzetnek V. Ferdinánd is királyi hitlevelében, söt még bővebbeket, azon törvényekben, miket 1848-ban szentesitett, mely törvények legsarkalatosbjai semmit egyebet nem tartalmaznak, mint a kormányzatnak a kor igényeihez módositását, nem új jogoket szerzett általuk a nemzet, csak tisztábban, korszerűbben állitotta össze azokat.

A sanctio pragmatica nem egyszerü diploma, nem octroyrozott adomány vagy igéret, hanem kölcsönös egyezkedés folytán kötött alapszerződés, melyben egy részről őseink a habsburgi ház nőágának javára ünnepélyesen lemondottak azon jogról, hogy a habsburgi ház fiágának kihaltával szabadon választhassák királyukat, más részről III. Károly, ki a nemzet ezen szabad választási jogát 1715-ben is a 3-ik czikkelyben nyiltan elismerte, a nemzet részéről kikötött föltételek teljesitését, az ország önállásának, függetlenségének, jogainak, szabadságának, törvényeinek fentartását igérte. Az ekép a szabad egyezkedés mellett kötött kétoldalu alapszerződés teljes erejében s minden föltételeivel együtt életbelépett, minden azután következett koronás királyok által elismertetett, az abban foglalt biztositások ujabban s részletesebben ismételtettek s a jogszerüen kötött szerződést jogszerü gyakorlat szentesitette. Lehet-e most azon szerződést egyoldalulag megszegni s a nemzettől követelni azon kötelezettséget, mi abban foglaltatik, de a kötelezettség föltételeit mellőzni, vagy hiányosan és csak némely részben teljesiteni?

Midőn egy részről mind az 1723-ki, mind egyéb törvényeinkben ily világosan ki van fejezve a közöttünk és az örökös tartományok között létező azon törvényes kapocs, mi az uralkodóház ugyanazonosságában áll, vagyis a personal unio: akkor más részről ennél szorosabb kapcsolatnak, a valóságos realunionak nyoma törvényeinkben nincs; söt a fölhozottak kétségtelenné teszik, hogy a realunio közöttünk és közöttök nem is létezett s azt létrehozni Magyarországnak szándéka sohasem volt.

Világos ez Magyarország és az örökös tartományok közjogi

helyzetének természetéből is. Ha 1723-ban a sanctio pragmatica meg nem köttetik III. Károlynak 1740-ben történt halálával, minthogy benne a habsburgi ház fiága kihalt, Magyarország szabadon választhatta volna királyát s ekkor nem lett volna lehetetlen, sőt tekintve a nagy befolyást, mit azon korban Francziaország gyakorlott az európai politikára, és tekintve Nagy Fridrik személyességének hatását, tekintve azt is: hogy mind a franczia udvarnak, mind Nagy Fridriknek érdekében volt az ausztriai házat gyengíteni, nem lett volna valószinűtlen, hogy nem Mária Therezia, hanem más választassék Magyarország királyának. Ez esetben Magyarországnak külön királya levén, a birodalom ugy, mint most van, nem is alakulhatott volna.

És ha bármikor megtörténnék, mi ha talán a közel jövőben nem valószinü is, még sem lehetetlen, hogy a most uralkodó ház nőágban is kihal, Magyarország király-választási joga a sanctio pragmatica értelmében a nemzetre ismét visszaszálland, s ha akkor Magyarország külön királyt választ, fölbomlik azon állam, melynek egységét az osztrák államférfiak Magyarország önállásának megsemmisitésével akarják most létrehozni. Fölbomlik erőszak nélkül jogszerüen; fölbomlik azért, mert az egyetlen kapocs, az uralkodóháznak ugyanazonossága megszünt. Pedig ha léteznék ezen kivül más kapocs is közöttünk és közöttük, az még fenmaradván, az egész államot összetartaná; valamint például Anglia, Skóczia és Irland között nem szünnék meg a kapcsolat az uralkodó ház kihaltával, mert azok nem personal, hanem realunióban vannak egymással.

Megemlitünk még egy körülményt, mi világosan arra mutat, hogy Magyarország és az örökös tartományok között, országlás és kormányzat tekintetében realunio nem létezett s nem létezhetik. Magyarország törvényei szerint a kiskoru magyar királynak gyámja az ország Nádora; határozottan kimondja ezt, a nádori hivatalról 1485-ben alkotott törvények második czikke, melyet az 1681: 1. t. cz., az 1715: 5. t. cz. és a sanctio pragmatica megkötése után is az 1741: 9. t. cz. és 1790: 5. czikkek ujabban megerősitettek. Ellenben az örökös tartományokban, a kiskoru fejedelem gyámsága annak legközelebbi atyai rokonát illeti. A fejedelem kiskorusága

esetében tehát törvény szerint Magyarországban is más, az örökös tartományokban is más áll az országlás és kormányzat legmagasabb fokán. Lehet-e oly országok közt, melyekben az országlás és kormányzat mind személyzetre, mind rendszerre és formára nézve egymástól annyira különböző, más és szorosabb kapcsolat, mint az uralkodóház ugyanazonossága. Képzelhető-e ily viszonyok között egyik vagy másik ország közjogi állásának teljes felforgatása nélkül szorosabb realunió ?

De tekintsük az örökös tartományok politikai helyzetét, multban ésjelenben. Akkor, midőn a sanctio pragmatica köttetett, az örööks tartományok a német-római birodalomhoz tartoztak. Magyarország pedig annak része soha sem volt. A német-római birodalom egyes országainak feudalis természete annyira különböző volt Magyarországnak nem fendalis, semmi más hatalomtól nem függő közjogi állásától, hogy ily különböző jogállásu tartományok között más, mint csupán personaluniót létrehozni nem is lehetett volna.

Midőn később a német-római birodalom bomladozni kezdett, Első Ferencz 1804-ben a római császársági czim mellé az ausztriai örökös császársági czimet vette fel, de Magyarországra nézve az augustus 17-én kelt ünnepélyes nyilatkozatában kijelentette, hogy e czim felvétele által Magyarország jogait, törvényeit s alkotmányát legkevesbbé sem kivánja csorbitani, s hogy Magyarország előbbeni státusjogi állásában továbbra is megmarad.

Felhozzák ellenünk, hogy a birodalom érdeke a legfőbb tekintet, s annak az egyes részek kötelesek saját érdekeiket alárendelni. Nem vonjuk kétségbe ez állitás igazságát oly birodalomra nézve, mely ugyanazon egy közjogi alapon áll, melynek egyes részei föltétlenül csatlakoztak egymáshoz, melyet szorosabb realunió köt össze. De Magyarország az uralkodó házzal szerződött, nem az örökös tartományokkal, szerződött az örökösödés fölött, nem valamely szorosabb közjogi kapcsolat fölött, sőt még azon szerződésben is kikötötte független önállásának biztositását. Ezen szerződést kész Magyarország megtartani, de azt megváltoztatni s helyébe szorosabbat állitani, magát az örökös tartományok érdekeinek lekötni s ezáltal alkotmányos önállásáról lemondani szándékabizon yosan nincs

Számtalan jogviszony létezik mind a köz- mind a magánjog körében, mi az egyik vagy másik félnek alkalmatlan; de ha minden ilyen jogviszonyt fel lehetne forgatni, mert az egyik félnek érdekei annak megváltoztatását kivanják, s kivált ha fel lehetne forgatni olyképen, hogy az egyik fél tartsa meg a mire kötelezte magát, a másik azonban nem teljesiti a kikötött feltételeket, mert azok neki terhesek, ugy sem a törvény, sem a szerződések nem nyujtanának biztositást, hanem egyedül az erő volna a jognak mértéke.

Midőn mi Magyarország alkotmányos önállását, függetlenségét a hatalom szava ellen védjük, midőn ovakodunk azon szorosabb kapcsolattól, melyet alkotmányunk némi visszaállitásának feltétele gyanánt akarnak reánk kényszeriteni, nem kivánunk ellenségesen fellépni az örökös tartományok alkotmányos népei ellen. De csak mint önálló független szabad ország akarunk velök, mint önálló, független szabad országokkal érintkezni; csak ezen uton fogjuk érdekeinket s az ő érdekeiket összhangzásba hozhatni, s határozottan visszautasitunk minden alárendeltséget, minden egybeolvadást, akár a törvényhozás, akár a kormányzat terén, mert ez önállásunk feláldozása volna, mit tennünk merőben lehetetlen.

Szükségesnek látjuk tehát ünnepélyesen kijelenteni, hogy mi az országnak állami alapszerződés által, királyi hitlevelek s koronázási eskük által biztositott alkotmányos önállását s törvényes függetlenségét semmi tekinteteknek, semmi érdekeknek fel nem áldozhatjuk s ragaszkodunk ahhoz, mint nemzeti létünk alapföltételéhez.

A törvényhozási jogot, valamint mi nem kivánjuk más országokra nézve semmi részben gyakorolni, ugy Magyarországra nézve azt a magyar királyon kivül senkivel mással meg nem oszthatjuk; Magyarország kormányzatát s közigazgatását a magyar királyon kivül senki mástól függővé aem tehetjük s azt más országok kormányzatával nem egyesithetjük; nem akarunk tehát sem a birodalmi tanácsban, sem valamely birodalmi népképviseletben részt venni s annak rendelkező hatalmát Magyarország ügyei felett el nem ismerjük, s az örökös tartományok alkotmányos népeivel csak ugy mint önálló szabad nemzet más önálló szabad nemzettel, függetlenségünk teljes megóvása mellett vagyunk hajlandók esetenkint érintkezni.

Ugyancsak a sanctio pragmatica, a királyi hitlevelek s fejedelmi esküük határozottan kimondják, hogy az ország integritása mindenkor sértetlenül fentartandó. De az integritás nem csupán abból áll, hogy az ország területéből semmi el ne szakittassék, hanem az a politicai integritást is magában foglalja; midőn tehát a végrehajtó hatalom lehetetlenné teszi, hogy az országnak valamely része, vagy a magyar koronához tartozó valamely ország alkotmányszerüleg részt vehessen az ország legfontosabb politikai működésében, s együtt gyakorolhassa a törvényhozás jogát, az ország politikai integritása van megsértve.

A mult idők szomorú eseményei káros félreértéseket idéztek elő közöttünk és nem magyar nemzetiségü polgártársaink között. Ezen polgártársainknak nemzetiségök érdekében és Horvátországnak közjogi állása érdekében is követeléseik vagynak, miket ignorálnunk nem lehet, de nem is akarunk.

El vagyunk határozva mindent elkövetni, hogy a félreértések elhárittassanak s teszünk mit az ország szétdarabolása s önállóságának feláldozása nélkül tehetünk, hogy a honnak minden nemzetiségü polgárai érdekben s érzelemben összeforrjanak.

Óhajtjuk törvényeink azon rendeleteit, mik e részben akadályul szolgálhatnak, közös érdekeink szerint méltányosság alapján módositani, s hogy ezt eszközölhessük, mulhatlanul szükséges az országgyülésnek mielőbbi kiegészitése.

Erdélynek haladék nélküli megjelenhetését semmi sem gátolhatja. Erdélynek egyesülése Magyarországgal, 1848-ban törvényesen létrejött, és pedig e két országnak régi közös ohajtása folytán, melyet mind a magyar, mind az erdélyi országgyülés ünnepélyesen s egyhangulag kijelentett.

Hisszük, hogy Erdélynek nem magyar nemzetiségü polgárai sem fogják koczkáztatva látni az egyesülés által nemzeti érdekeiket, mert megnyugvást és teljes biztositást fognak találni azokban, miket mi más nemzetiségü polgártársaink irányában határozni és tenni fogunk.

A mi Horvátországot illeti, nem követelhetjük, hogy az ő kisebb számu képviselőik ellenében a mi nagyobb számunk határozzon az

általuk netán előadandó követelések s feltételek fölött. Horvátország saját territoriummal bir, külön állása van, s nem volt soha bekebelezve Magyarországba, hanem kapcsolatban állott velünk, és társunk volt, ki jogainkban s kötelességeinkben, szerencsénkben, bajainkban osztozott. Ha tehát most Horvátország mint ország akar részt venni törvényhozásunkban, ha előbb tisztába akar jőni velünk azon feltételekre nézve, mik mellett közjogi állását Magyarországgal kész összekötni, ha erre nézve ugy akar velünk érintkezni, mint nemzet nemzettel, nem fogjuk azt visszautasitani, csak azt kivánjuk, hogy Horvátország ne gátoltassék, miszerint küldöttjeit országgyülésünkhez küldhesse, s ez által nekünk is, nekik is módunk és alkalmunk legyen az értekezést közjogi alapon megkezdhetni; nyilvánitjuk egyszersmind azt is, hogy a határőrvidék viszonyainak saját kivánatuk és érdekük szerinti átidomitásába is beleegyezni készek vagyunk.

Legfontosabb alaptörvényeink, különösen az 1848. évi lényeges közjogi törvények hatályon kivül tétettek. Parlamentáris kormányunk, felelős miniszteriumunk most sincs. Esküttszéki eljárással párosult sajtótörvényünk vissza nem állittatott. Világos törvényeink ellenére a közadó országgyülésen kivül absolut hatalommal állapittatott meg, törvényeinkben ismeretlen s a nemzet által soha el nem fogadott indirect adók hozattak be, s mind a törvény ellen megállapitott direct adó, mind a jogtalanul behozott indirect adók még most is követeltetnek, sőt hogy az absolut rendszernek igért megszüntetése iránt hitünk végkép elenyészszék, s remény és bizalom keblünkben ujra fel se éledhessenek, keserü gúny gyanánt most legujabban oly rendeletet adott ki az alkotmányellenes absolut hatalom, miszerint a törvénytelen adó fegyveres erőszakkal is behajtatik. És ez azon pillanatban történik, midőn a nemzeti képviselők együtt vannak s a nemzettől az követeltetik, hogy teljesitse a sanctio pragmatica szerinti kötelezettségét, holott más részről az ezen kötelezettséggel viszonos feltételek teljesitésére nézve még csak komoly szándék sem mutatkozik. Nem csudáljuk, hogy az absolut hatalom, midőn alkotmányunkat félretette, felfüggesztette egyszersmind ezen törvényeket is, mert parlamentáris kormány, esküdt-

széki eljárással párosult sajtószabadság és a nemzetnek azon sarkalatos joga, miszerint országgyülésen kivül semmiféle közadót kivetni s behajtani nem lehet, egyenes ellentétben vannak az absolut rendszerrel, de ha azt akarják, hogy bizzunk abban, miszerint a tényleges hatalom őszintén az alkotmányos utra akar térni, meg kell szünni azonnal a törvénytelen adó fegyveres erőveli behajtásának, az ezzel kapcsolatban álló vérlázitó erőszakoskodásoknak, azok pedig, kik ezen zsarolásnál segédkezeket nyujtanak, ne feledjék a súlyos feleletterhet, mely reájok az 1504-ik év I. t. czikk értelmében nehezedik s legyenek készek a haza és alkotmányellenes cselekedeteik minden következéseire.

Szentesitett törvényeket csak azon hatalom függeszthet fel, mely azokat alkotta. Alkotmányos országban csak az összes törvényhozás alkothat törvényeket, azokat tehát egyoldalu hatalommal felfüggeszteni, vagy a mit az absolut hatalom, mint rendszerével össze nem férőt hatályon kivül tett, azt az alkotmányosság mellett is egyoldalulag függőben tartani, ellenkezik az alkotmányosság fogalmával.

Az 1723-dik évi sarkalatos törvényeknek egyik világos feltétele az, hogy a király minden országgyülésileg alkotott törvényeket megtartson, törvényeink, miket az absolut rendszer felfüggesztett, rendes törvényhozás utján lőnek alkotva és szentesitve s mig azok megváltoztatásába a nemzet bele nem egyez, kötelező törvények maradnak, miket hatályon kivül tenni s függőben tartani annyi, mint a sanctio pragmatica világos feltételét megszegni.

Kötelességszerüleg kivánjuk tehát, hogy mielőtt egy lépéssel is tovább mehetnénk, minden rendes uton alkotott s koronás fejedelem által szentesitett törvényeink, jelesen ezeknek utolsó, az idők kivánalmaihoz, a kor igényeihez alkalmazott kinyomata, az 1848-ki törvények elismertessenek, és mert megtanitott a szomoru tapasztalás, hogy az elismerés maga csak képzelt eredmény a nemzetre nézve, mert annyiszor elismert törvényei mindannyiszor ismét megszegettek a hatalom részéről, kivánjuk eme törvényeknek saját biztositásuk tekintetéből azonnali teljes életbeléptetését; csak ha az

megtörtént, lehetünk hajlandók azoknak, melyek netán megváltoztatandók lennének, módositása felöl tanácskozásokba bocsátkozni.

Kivánnunk kell hasonlólag mindazon törvénytelen eljárással hozott magokban semmis itéletek minden még fenálló következéseinek azonnali megszüntetését, melyek hazánk annyi jeleseit hazájukhozi hüségükért még ma is jószágvesztéssel, számkivetéssel, és börtönnel sujtják, mert mig az absolut rendszer emez ijesztő maradványai fenállanak, lehetlen addig az önkényuralom megszünésében hinnünk s biznunk, eme hit, eme bizalom nélkül pedig minden tanácskozás sikertelen.

Tisztán törvényes és jogi alapokon kivánjuk mi ezek szerint hazánk alkotmányos szabadságát és törvényes függetlenségét helyreállittatni, nincs abban semmi uj, mit követelünk, mind ez elévülhetlen ős jogainknak tiszta kifolyása, s hogy ebben czélt érjünk, hogy hazánk azzá legyen, mivé ezek szerint lennie kell, az érdekében van Europának és a civilisatiónak.

Érdekében van először az osztrák örökös tartományoknak, mert az alkatmányos független Magyarország lesz — saját biztossága érdekénél fogva is — legnagyobb előmozditója annak, hogy kiszabadulva ők is az önkény vasjárma alól, mely szellemileg eltörpiteni igyekszik s anyagilag tönkre juttat, valóban — és nem csak szinleg, mint most — alkotmányosan kormányoztassanak, egy ilyen Magyarország lesz egyedül képes arra, hogy biztositva érezvén magát a tudtán, akaratán, beleegyezésén kivül rá rótt terhek megujulásai ellen, nem tekintve arra szorosan a mi jog és törvény, ezek rendelkezésein tul méltányos lehessen anyagi tekintetben, a vele századokon keresztül személyes unióban élt örökös tartományok érdekei irányában.

De érdekében van a törvényesen független Magyarország létele az összes Europának, a civilisatiónak is.

Ez biztosithatja Europát az iránt, hogy az osztrák kormány nem fogja eddigi nép-ellenes, nemzetek jogaiba ütköző külpolitikáját követhetni, ez biztositja arról, hogy lehetetlenné lesz az 1851-dik évi drezdai congressusban a nagyhatalmak által meggátolt ama szándék, miszerint az összes osztrák birodalom a német szövetség-

be belépvén, egy 70 millió lelket számitó roppant birodalom alkottassék, mely Magyarországnak Ausztriába olvasztása által mellékes uton de bizonyosan elő fogna állani, s valamint magának Németországnak mint ilyennek érdekeire nézve vészes volna, mert hatalmas nem német elemeket olvasztva be Németországba, Németország érdekére gátlólag hatna, épen ugy vészes lenne az europai egyensúlyra és a szabadságra nézve is, egy az osztrák politika tulnyomó befolyása alatt álló roppant hatalmat képezvén Europa közepén.

Csak egy ily Magyarország lehet biztositéka annak, hogy a mindinkább előtérbe lépő keleti kérdés megoldásánál Ausztria nem fogja a határainál lévő ma még a török birodalomhoz tartozó keresztény népek irányában az elnyomó szerepét játszhatni, hanem az eddig is alkotmányos szabadsága idejében a felvilágosodás és szabadelvüség zászlóját lobogtató magyar nemzet befolyása által a nagy eszmék terjesztőjévé lesz szomszédai között, Magyarországnak alkotmányos szabadsága s törvényes függetlensége visszaadása biztositása általi megnyugtatása, kibékitése, végre az egyedüli eszköz arra, hogy Ausztria ama kötelességeknek, melyeknek teljesitését az europai súlyegyen és a civilisatió érdekében tőle helyzeténél fogva követelik, megfelelhessen; mert ha ez nem történik, ha szinte sikerül is Ausztriának fegyverhatalmával magához lánczolni Magyarországot, megmutatta a tizenkét évi tapasztalás, hogy az e miatti folytonos küzdelem erejét kimerité, s a világeseményekbeni tevőleges részvétre képtelenné teszi, s előáll ismét ama gyenge Ausztria, mely saját alattvalóit rabokká tenni igen, de világtörténeti czélokra működni nem képes, melynek fenállása senkinek érdekében nincs és nem lehet, mely nem hogy az europai béke biztositására szolgálhatna, de ellenkezőleg a forradalom tűzhelyévé válnék.

Az önmagának visszaadott, a zsarnokság erőszakoskodásaitól megmenekült Magyarország leendő belpoliticájának jellemzésére előlegesen meg kell emlitenünk néhány legfontosabbat ama kérdések közől, melyekben mihelyest meg lesznek szüntetve az akadályok, melyek hazánk már emlitett részeit képviselőik ideküldésében gátolják, törvényhozásilag intézkedni akarunk.

Első ezek között a hazánkban lakó különböző nemzetiségek-

keli félreértések eloszlatása, melynek czéljából megadni szándékozunk minden nemzetiségeknek a teljes jogegyenlőség alapján mindent, mi a közös haza integritásával nem ellenkezik; azt akarjuk, hogy valamint nincs hazánkban kiváltságos osztály, ugy ne legyen kiváltságos nemzet, legyen mindenik egyenlő, hogy egyenlően szerethesse a hazát mindenik, a mi tehát törvényeink közül ezen egyenlőséggel ellenkeznék, azt eltörölni kivánjuk.

Egyenlő fontosságu ezzel a hazánkban lévő minden hitfelekezet teljes politikai jogegyenlőségének biztositása, eddig ezzel ellentétben álló törvényeink hatályon kivül tétele, s ezek folytán az izraeliták emancipatiójának törvényes életbeléptetése.

Ilyen az örök időkre megszüntetett urbériséggel rokontermészetü bármily birtoklásoknak, valamint a királyi kisebb haszonvételeknek is, a mindkét fél iránti méltányosság, megváltás, illetőleg kárpótlás alapjáni megszüntetése.

Ilyen hazai iparunknak minden nyűgtőli felszabaditása, szabaddátétele.

Ilyen a szabadkereskedés nagy europai érdekü elvének hazánkra nézve életbeléptetése, a melyekben lehet azonnal, a melyekben pedig nem lehetne, a lehetőség fokozatos előkészitése.

Ilyen a közlekedési eszközöknek szaporitása és czélszerü rendezése, például hazánk Királyhágón tuli részének, a felföldnek és Fiuménak az ország központjávali egyenes összekötése.

Ilyen az országos hitelnek egy központi s több vidéki hitelintézetek felállitása által biztositása.

Ilyen végre a megyéknek, alkotmányunk eme védbástyáinak, melyeket a parlamentáris kormányzat legbiztosabb alapjai gyanánt tekintünk, az 1848. XVI. t. czikk 1-ső §-jának értelmében népképviselet alapjáni rendezése.

De bár a jog oly tisztán áll mellettünk, bár hazánk törvényes függetlenségének biztositása oly europai érdekü, bár ily fontos teendők várnak reánk, mégis mintegy megkötve vannak kezeink, s bár mennyire érezzük is a szükséget, mely eme fontos kérdések mielőbbi megoldását parancsolja, épen ily fontos kérdésekben országunk minden részei itteni képviseltetésének lehetővé tétele előtt

törvényhozási tényekhez nem foghatunk. Ezen határzatban lehet egyedül kifejteni jogainkat, kimutatni Europának hazánk sorsábani érdekeltségét, és kijelölni teendőink főbbjeit; mert nincs e tekintetben hová fordulnunk. Ügyünk szentségébe, saját kitartásuukba s helyzetünk erejébe bizva, el kell várnunk, hogy a tényleges hatalom álljon a nemzet mellé a törvényes térre, mert csak ekkor, csak ha elismerte a fentebb kifejtett kétoldalu szerződések és sarkalatos törvények szentségét, ha életbe léptette azokat, lehet nekünk vele ama nevezetes kérdések megoldása végett a törvényhozás terén érintkeznünk; addig pedig uralkodhatik bár felettünk a fegyver hatalmával, mint ezt 12 év óta teszi, de mi mint törvényhozók hozzá mint a törvényhozó test másik részéhez nem szólhatunk, törvényes jogát felettünk uralkodni addig sem szóval sem tettel el nem ismerhetjük, mert Magyarországot csak két úton lehet birni, vagy úgy mint meghóditott tartományt, mely lánczait szétzúzni törekszik, vagy a két-oldalu szerződések teljesitése által azok alapján, mint erőteljes és hű nemzet-lakta országot, de kegyelmi adományok, octroyák által elszéditeni nem lehet.

Beadta junius 1-jén 1861. Tisza Kálmán,
debreczeni 1-ső ker. képviselő.

III.

Jelentése a jelen országgyülés teendőiről hozandó határozat szerkesztésével megbizott választmánynak.

Határozati javaslat.

Magyarország országosan egybegyült képviselői, mindenekelőtt kötelességüknek ismerték, hazánk legszentebb és elévülhetetlen alkotmányos jogai és közjogi állásának visszakövetelése iránt ünnepélyes nyilatkozatukat, egy Ő Felségéhez intézett feliratban kifejezni.

Ezen kötelességük teljesitése után mélyen érzék a képviselők azon sok oldalu, törvényhozási teendők fontosságát, melyek hazánk erkölcsi és anyagi erejének emelésére s a közigazgatás megszilárditására igényeltetnek.

A teendők fontosságát és halaszthatlanságát belátva, fájda-

lomnak érzete hatja át a képviselőházat, midőn még mindig nem látja elháritva azon akadályokat, melyek a törvényhozó testület kiegészitésének s igy törvényhozási képességének utjában állanak. Mindamellett kötelességének ismeri jelen határozata által kijelölni már most azon fontosabb tárgyakat, melyek iránt a felterjesztett ünnepélyes nyilatkozatban foglalt nagy közjogi kérdéseken kivül, a jelen országgyülésnek, törvény által intézkednie szükséges.

Ennélfogva a képviselőház határozatilag kimondja, hogy:

Alkotmányos jogai és közjogi állásának visszaszerzése után főteendőjének ismeri, alkotmányunk szellemében kifejteni azt, mit az 1848-ki országgyülés bevégzetlenül hagyott.

Szükségesnek tartja mindenek előtt, az 1848: XVI. t. cz. 1. §-sa szelleméhez képest, az alkotmányosság védbástyáját képező megyei szerkezetnek állandó törvény általi rendezését.

Szükségesnek tartja továbbá az összes magyar törvénykezés rendezését, s e végett a polgári — és büntető jognak törvénykönyvbe foglalása iránt javaslatkészitéssel egy országos választmányt bizni meg.

Hazai intézményeinknek ilyetén, a régi alkotmányos alapon, de a kor szükségeinek megfelelő alakitása mellett, sok szintén fontos teendő vár a törvényhozásra, az ország mind szellemi, mind anyagi erejének kifejtését illetőleg.

A mi különösen az ország szellemi és erkölcsi erejének emelését illeti: előre határozatilag kimondja a képviselőház, hogy:

Hazánk különböző ajku lakosai megnyugtatására, nemzetiségi igényeik kielégitése czéljából — mire nézve már a ház javaslatadás végett választmányt nevezett — a feliratban kifejezett elvek szerint, mielőbb törvényhozásilag kiván intézkedni.

A hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetekre nézve az 1848-ik XX-ik t. cz. 2. §-ban kimondott tökéletes jogegyenlőséget és viszonosságot, részletes törvény által kivánja tettleg életbe léptetni.

A képviselőház azon szándékát már nyilvánitván, hogy a polgári jogok élvezésére nézve vallás ne tegyen különbséget a haza la-

kosai között, választmánynak megbizását látja a végből szükségesnek, hogy az a zsidó néposztály polgári jogállására nézve törvényjavaslatot készitsen, kapcsolatban a honositási ügygyel általjában, s a keresztények és zsidók közötti társadalmi egybeforrhatást akadályozó viszonyok elháritásának kérdésével.

Az ország törvényszerü kormányzatának feladatához számitja, hogy az mielőbb törvényjavaslatot terjeszszen az országgyülés elébe, a földesuri viszonyokból eredt és még fenálló jogok és kötelezettségeknek — a tulajdoni jog sértése nélkül, és az érdekeltek által történendő megváltásának s illetőleg kártalanitásának, szabályozása iránt, — ezen tárgygyal kapcsolatban javalva, az államkormányzat által felállitandó, vagy segélyezendő oly hitelezési módokat, melyek által a megváltás hosszabb idejü tőketörlesztéssel öszszekötött jutányos kamat melletti hitelezés által, általjában elősegittessék.

A népképviseleti alkotmányos törvényhozásnak mellőzhetlen feladata lévén, az általános müveltség terjesztésére törvényhozási úton hatni, a felelős miniszterium feladatának tekinti a képviselőház, hogy az a népnevelés, az ipar és földmivelési ismeretek terjesztéséről — vallásbeli felekezeteket illető önkörükbeni intézkedési jognak épségbentartása mellett — a ház elé törvényjavaslatokat terjeszszen.

Törvényhozási intézkedés szükségét látja az irói tulajdon és találmányok védelmére.

Az ország anyagi erejének kifejthetése czéljából pedig első teendők közé sorozza:

A pénzforgalmat képező értékjelek ingadozásának, — mely az összes nemzetgazdászatra, köz- és magánhitelre károsan hat, — megszüntetését; jövőre nézve pedig egy magyarországi értékjegyforgalomnak szilárd alapokra fektetett megalapitását.

Ezen kitünőleg földmivelő országban az 1848-ki XIV-ik t. cz. által kilátásba tett, a földbirtoki hitelemelésre szolgáló jelzálogi hitelintézet felállitásának eszközlését.

Anyagi tekintetben is kiváló fontosságunak tekinti odahatni, hogy a nemzeti ipar és kereskedésre nagy befolyást gyakorló ki-

és beviteli vámok, most és jövendőben, az ország törvényes önállásának fentartása mellett, a nemzeti földmivelés, kézmű és gyáripar, ugy a kereskedés valódi érdekei szerint szabályoztassanak, — tekintettel hazánk és a szomszéd, velünk egy fejedelem alatt álló tartományok közötti százados viszonyra.

A tökéletesitett közlekedési eszközöknek terjesztését, különösen a vasuthálózatnak hazánk fővárosától a magyar tengerpart felé, úgy Erdélyen és a haza éjszaki gyáriparra alkalmas vidékein át leendő mielőbbi kiépitésének előmozditását.

A kézmű és gyáripar kifejlődését hátráltató akadályoknak és megszoritásoknak elháritását.

Pest Julius 7. 1861.

Lónyay Menyhért s. k.,
választmányi előadó.

IV.

Jelentése a nemzetiségi kérdés tárgyában kiküldött bizottmánynak.

A nemzetiségi kérdés tárgyában kiküldött bizottmány mindenekelőtt azon fő elvek megállapitását tartá szükségesnek, melyek feladatának megoldásánál irányadókul szolgáljanak.

Eljárásának alapjául két út kinálkozott: a honban létező egyes nemzetiségek formulázott kivánalmai, a mint azok a túróczszent-mártoni gyülésnek e bizottmányhoz által tett emlékiratában, és köztudomás szerint a szerb congressuson, úgy az erdélyi románok részéről is fogalmazva lőnek; avagy kijelölése azon határoknak, a melyeken belül az egyes nemzetiségek saját e részbeli igényeiket szabadon érvényesithetik.

A bizottmány e második kiinduló pontot választá; mert a jogegyenlőségnek 1848-ban kimondott elvével összeférhetőnek nem tartá, hogy bármely kérdés, mely az egyéni szabadsággal oly szoros egybeköttetésben áll, mint a nemzetiségi igények kielégitése, engedmények útján oldassék meg;

Mert azon körülménynél fogva, hogy az egyes nemzetiségek e hazában elszórva, összevegyülve találtatnak, azok concrét kivánal-

mainak kielégitése, vagy oly területi változásokat, kikerekitéseket tételezne fel, melyek az ország politikai egységét veszélyeztetnék, vagy pedig a nagyobb nemzetiségek területén lakó kisebb nemzetiségi töredékek végelnyomására vezetne.

Mert végül, az engedmények útja legbiztosb eszközül szolgálna arra, hogy az egyes nemzetiségek közti surlódások fentartassanak, s az egyenlő jogkör határain belül egyesek úgy, mint testületek részéről kifejthető, és üdvös eredményekre vezető szabad versenyt az elnyerendő jogok körüli meddő vetélkedés háttérbe szoritsa.

Magyarország sajátságos ethnographiai viszonyainál fogva épen utalva látszik odatörekedni, hogy a nemzetiségi kérdést oly törvényes intézkedések által fejtse meg egyszer mindenkorra, melyeknek paizsa alatt az egyes polgárnak e részbeni jogos követelményei a haza területének bármely részén szintoly mértékben védve, mint az egyes nemzetiségeknek mint testületeknek szabad egyesülés útjáni kifejlődhetése biztositva legyen.

Ily törvényes intézkedések elemeit nyujtják nálunk a századokon keresztül fenállott községi önkormányzás, az egyes vallásfelekezeteknek nem csak egyházi ügyeikre, hanem tanodáik belrendezésére és kezelésére is kiterjedő autonomiája, és mindenek felett azon helyhatósági rendszer, melynek észjogi alapját épen az individuális szabadságnak az állam-hatalom túlterjeszkedése ellenébeni megóvása, s úgy a physikai, mint moralis egyediségeknek az állam-egység legszükségesebb korlátain belüli szabad mozoghatása képezik.

E nézetből kiindulva, s azon törvényes határok mentenhagyásával, melyeket Horvátországnak régi municipális jogai, nem különben Erdélyt illetőleg az $184^7/_8$-iki VII-dik t. czikk. 5-dik §-sa előnkbe szabnak, a következő két fő elvet véltük mindenekelőtt megállapitandóknak :

a) Hogy Magyarországnak minden ajkú polgárai politikai tekintetben csak is egy nemzetet, a magyar állam históriai fogalmának megfelelő egységes és oszthatlan magyar nemzetet képezik; és

b) hogy az országban lakó minden népek, névszerint: a magyar, szláv, román, német, szerb, orosz sat. — egyenjogú nemzetiségeknek tekintendők, melyek külön nemzetiségi igényeiket az ország politikai egységének korlátain belül az egyéni és egyesülési szabadság alapján, minden további megszoritás nélkül szabadon érvényesithetik.

Mely vezérelvek nyomán, és biztos feltevésével annak, hogy az $184^7/_8$: XVI. t. cz. 1-ső §-sa folytán a megyei hatóságok is népképviselet alapján fognak szerveztetni, — a következő törvényjavaslati pontozatokat vagyunk bátrak a t. képviselőháznak előleges jóváhagyás végett ajánlani addig is, mig az országgyülés kiegészitését gátló akadályok elháritása következtében a tisztelt ház által helyeselt irányban kidolgozandó törvényjavaslatunk eldöntő tárgyalás alá bocsáttathatik.

A. Az egyesek és testületek nemzetiségi jogairól.

1-ször. Minden honpolgárnak jogában áll saját községi, avagy törvényhatóságához, úgy az államhatóságokhoz intézett beadványaiban anyanyelvét használni.

2-szor. Más községek, avagy törvényhatóságok azonban csak oly beadványokat tartoznak elfogadni, melyek az illető községben, avagy területen divatozó nyelvek egyikén irvák.

3-szor. A községi gyülésekben mindenki anyanyelvén szólhat.

4-szer. A községek ügykezelési nyelvét a községi gyülés határozza meg; úgy azonban, hogy a kisebbség kivánatára annak nyelve is alkalmaztassék az ügykezelés körül.

5-ször. A községi elöljárók az egyes lakosokkal való hivatalos érintkezésükben azoknak nyelvét használni kötelesek.

6-szor. Az egyházközségek szabadon intézkednek saját ügyeik kezelésénél általjában, és különösen az anyakönyvek vezetésénél, úgy az elemi iskolákban használandó oktatási nyelv iránt is.

7-szer. Minden vallásfelekezet és nemzetiség egyaránt fel van

jogositva az állam segélyét oly községek részére igénybe venni, melyek saját egyházi és nevelési terheik viselésére képtelenek.

8-szor. Minden vallásfelekezetnek és nemzetiségnek szabadságában áll közép és felső tanintézeteket állitani; ezekben, valamint az egyes vallásfelekezetek és nemzetiségek részéről eddigelé már is felállitott ilynemü tanodákban az oktatási rendszernek és nyelvnek meghatározása, a kormány felügyeleti jogának mentenhagyásával, az alapitó egyént vagy testületet illeti.

9-szer. Az állami tanintézetekben a tanitási nyelvnek meghatározása az oktatásügyi miniszterium teendőihez tartozik, mely ez intézkedéseinél, az illető intézet kerületében divatozó nyelvekre tekintettel lenni köteles.

10-szer. Az országos egyetemnél az országban lakó minden nemzetiségek számára nyelv és irodalmi tanszékek állitandók.

B. A törvényhatóságokról.

11-szer. A törvényhatóságok gyüléseiben mindazok, kik szólásjoggal birnak, anyanyelvüket használhatják.

12-szer. A tanácskozások felett vezetendő jegyzőkönyvek és a törvényhatósági tisztviselők ügykezelésének nyelvét a közgyülés határozza meg; a törvényhatóság területén létező minden nemzetiségnek joga fenmaradván a jegyzőkönyvnek saját nyelven is leendő vezetését követelhetni.

13-or. Az esetben, ha a törvényhatóságnak jegyzőkönyvi nyelvéül nem a magyar fogadtatnék el, az államhatóságok felügyeletének kellő gyakorlása tekintetéből ezen jegyzőkönyvek magyar nyelven is vezetendők.

14-szer. A törvényhatósági tisztviselők az alájuk rendelt községekkel és magánosokkal való érintkezésükben, nevezetesen pedig, ugy magánjogi, mint bünvádi szóbeli tárgyalásoknál azoknak nyelvét használni köteleztetnek.

15-ször. A törvényhatóságok egymás közt magyar nyelven közlekednek; megengedtetvén még is, hogy azon vegyes ajku hatósá-

gok, melyeknek ügykezelési nyelve ugyanaz, egymással e nyelven közlekedhessenek.

16-szor. Oly törvényhatóságokkal, melyeknek kebelében az egyes törvényhatóság által megállapitott ügykezelési, avagy annak területén létező magánosok és testületek által használt nyelv nem divatozik, minden mellékletek hiteles magyar forditásban is közlendők.

17-szer. A törvényhatóságok az államhatóságokkal magyar nyelven érintkeznek.

C. Az államhatóságokról.

18-szor. Az államhatóságok ügykezelési nyelve a magyar.

19-szer. Az államhivatalok és tisztségek az 1844. 5-ik t. cz. értelmében nemzetiségi különbség nélkül egyéni képesség és érdem szerint betöltendők.

20-szor. Az illető miniszteriumok kötelesek arra ügyelni, hogy az egyes államhatóságok hivatalaira a külön nemzetiségek kebeléből elegendő számmal alkalmaztassanak oly egyének, kik a vegyes ajku törvényhatóságok, ugy az alájuk rendelt testületek és magánosok részéről felterjesztett ügyleteknek kellő elintézése szükséges ismeretekkel birnak; ezen tekintet a főispáni méltóságok betöltésénél is szem előtt tartandó.

D. Az ország gyüléséről.

21-szer. Az ország gyülésének tanácskozási és ügykezelési nyelve a magyar.

22-szer. A törvények az országban lakó minden nemzetiségek nyelvén országgyülésileg eszközlendő hiteles forditásban is kihirdetendők.

23-or. A fönebbi intézkedésekkel ellenkező minden törvények, nevezetesen az 184$^{7}/_{8}$ V. t. cz. 3-ik §-ában, ugy ezen évi XVI. t. cz. 2-ik §-sának e) pontjában, és az 1840. VI. t. cz. 7. §-ában foglalt megszoritások, nem különben az erdélyi approbáták és compiláták-

ban előforduló, a román nemzetiséget sértő rendelvények ujolag is, eltöröltetnek.

24-szer. Az ország területén létező minden nemzetiségeknek ekként megállapitott jogai sarkalatos törvénynek nyilvánittatván, a nemzeti becsület védpajzsa alá helyeztetnek.

Ama szoros kapcsolat, melyben a nemzetiségi és vallásfelekezeti viszonyok e hazában léteznek, lehetlenné teszi az egymásba átfolyó igényeknek teljes különválaszthatását; a miért is világosan megjegyeztetni óhajtjuk, hogy mindazon pontok, melyek az egyházi községek és tanodákra vonatkoznak, ép azon hazai törvényeink kifolyásai gyanánt tekintendők, melyek az egyes vallásfelekezeteknek autonomicus jogait szabályozzák, s a melyeknek, nevezetesen: a mindkét hitvalláson levő protestánsok, ugy a görög n. e. egyház jogait biztositó 179⁰/₁-ki 26. és 27-ik sarkalatos törvényczikkelyeknek teljes épségben leendő fentartását e helyütt különösen kiemelendőnek véljük.

Mely jelentésünk kapcsában szerencsénk van a bizottmányhoz áttett irományokat, ugy Vlád Alajos és Popovics Zsigmond bizottmányi tag urak által beadott külön javaslatot is ./· alatt a t. képviselőháznak ezennel benyujtani.

Kelt Pesten, augustus hó 1-jén 1861.

Ifj. Bartal György s. k. előadó.

./· alatti melléklet a fennebbi jelentéshez.

Törvényjavaslat.

I. A nemzetiségi ügyben általában.

1. §. Magyarországban különböző területeken, nagyobb számmal tömegesen lakó külön nyelvü népek, jelesen: a románok, szlávok, szerbek, oroszok és németek, a magyarral egyenjogu nemzeteknek ismertetnek el, s ezeknek összesége képezi Magyarország politikai nemzetét.

2. §. Mindegyik nemzetnek egyenlően joga van, saját nemzeti

nyelvét, a magán és nyilvános élet minden viszonyaiban szabadon használni, fejleszteni és müvelni; melyhez képest rendeltetik:

3. §. Községekben, megyei járások s kerületekben, megyékben, önálló köztörvényhatósággal biró szabad kerületekben, vidékekben s városokban, közigazgatási, törvénykezési, köztanácskozási, azaz: általános hivatalos nyelvül szolgál azon nyelv, mely az illető község, megyei járás s kerület, megye, szabad kerület, vidék vagy város lakosságának egészben vagy általános többségben nemzeti nyelvét képezi.

4. §. Ha valamely község, megyei járás vagy kerület, megye, vidék vagy városban, egyik nemzetiség sem birna általános többséggel; ily esetben a hivatalos nyelv szabadon választható.

5. §. A megyei járások és kerületek alakitása akként rendezendő, hogy egyegy járás — illetőleg kerületbe lehetőleg oly községek öszvesittessenek, melyek legalább átalános többségben, ugyanazon nemzetiségü lakosokat foglalnak magokban. Ezen rendszabály az országgyülést képviselő választói kerületek alakitásánál is szem előtt tartandó. Ugyszinte

6. §. A megyei, szabad kerületi, vidéki és városi képviseletek s hatóságok is, a területükön lakó különböző nemzetiségek számaránya szerint alakitandók.

7. §. A községek, mindennemü jelentéseiket, felterjesztéseiket s kérelmezéseiket, saját községük hivatalos nyelvén teszik, az ország bármely hatóságához.

8. §. A megyei járások s kerületek tisztviselői, az illető községekkel hivatalosan, csak ezeknek hivatalos nyelvén közlekedhetnek.

9. §. A megyei járások s kerületek tisztviselői, a megye többi járásai s kerületeivel, akár az utóbbiaknak, akár a megyének hivatalos nyelvén, — magának a megyének hatóságával pedig, csak a megye hivatalos nyelvén közlekednek.

10. §. A megye, szabad kerület, vidék vagy város, tulajdon tisztviselőinek, szintén saját hivatalos nyelvén adja ki határozatait s rendeleteit.

11. §. A megyék, szabad kerületek, vidékek s városok egymás

között, valamint a különféle egyházi hatóságokkali érintkezéseikben is, — vagy azon hatóságok hivatalos nyelvén, melyekhez a közlés intézendő, vagy magyar nyelven közlekednek.

12. §. A megyék, szabad kerületek, vidékek és városok mindennemü és rangu felsőbb hatóságokhoz, saját hivatalos nyelvükön teszik jelentéseiket, feliratalkat s más fölterjesztéseiket, azonban akként, hogy a mennyiben ezen saját hivatalos nyelv nem a magyar volna, hasábszerüleg (columnaliter) a szöveg magyar nyelven is alkalmazandó.

13. §. A felsőbb hatóságok, nem magyar hivatalos nyelvü megyék, szabad kerületek, vidékek s városokhoz intézendő rendeleteiket, s meghagyásaikat, magyar nyelven ugyan, de szintén az illető megye, kerület, vidék vagy város hivatalos nyelvének is hasábszerüleges alkalmazása mellett bocsájtandják ki.

14. §. Községi, megyei, szabad kerületi, vidéki és városi köztanácskozásoknál, mindenki jogositva van, saját nemzeti nyelvét használni; valamint mindenkinek szabadságában áll, az ország bármely hatóságához (ide értve a katonai hatóságokat is) kérvényeket saját nemzeti nyelvén benyujtani, és azokra a határozatot ugyanazon nyelven igényelni.

15. §. Törvénykezési nyelv községi hatóságoknál a község, — járási s kerületi biróságoknál a járás, illetőleg kerület, — megyei, szabad kerületi, vidéki és városi biróságoknál s törvényszékeknél pedig ezeknek hivatalos nyelve.

16. §. Váltó-törvényszéki s kerületi táblai biróságok, a saját hatósági területekbeli, bármelyik nemzeti nyelven szerkesztett beadványt elfogadni s ugyanazon nyelven elintézni tartoznak.

17. §. Fenyitő ügyekben, a vádlott nyelvén kell a vizsgálatot s tárgyalást megtartani, és az ügyet elintézni, valamint a tanukat is saját nyelvükön kell kihallgatni; kivételt képezvén oly esetek, melyekben a vádlottnak vagy tanuknak nyelve, az illető törvényhatóság területén s környékén nem divatos; mely utóbbi esetben a biróság köteles leend hiteles tolmács alkalmazásával eszközölni a kihallgatásokat.

18. §. Felebbviteli törvényhatóságokhoz a felebbezett ügyek

eredetben terjesztetnek fel, honnan az itéletek s más határozatok a magyar nyelv mellett, hasábszerüleg, azon nyelven is kiadandók, melyen az ügy az első biróságnál tárgyaltatott s elintéztetett.

19. §. Országgyülési hivatalos és köztanácskozási nyelv a magyar, fenhagyatván mind a mellett az egyes országgyülési tagoknak azon joga, hogy a köztanácskozásokban, saját nemzeti nyelvüket is használhassák.

20. §. A törvények az 1. §-ban megnevezett valamennyi nemzet nyelvén hitelesen kiadandók, s minden hatóságnak azon nyelven is megküldendők, mely annak hivatalos nyelvét képezi; de a magyar és német nyelvü szerkezetek között támadható kétséges értelem eseteiben, a magyar szöveg leend elhatározó.

21. §. Egyház-községekben és iskolákban, továbbá az egyházi hatóságok és iskolai igazgatóságoknál, valamint az ezeknek alárendelt községeknél minden tekintetben, azon nyelv használandó bel s kül ügyvezetési s kezelési, illetőleg oktatási nyelvül, mely az illető egyházi vagy iskolai közönségnek nemzeti nyelvét képezi.

22. §. Az egyházi hatóságok és iskolai igazgatóságok, a hatóságuk alatti községek s hivatalokhoz, az utóbbiak nyelvén intézik rendeleteiket, a világi s más hatóságokkal pedig ezen törvényjavaslat 11., 12. s 13. §§-ai értelmében leveleznek.

23. §. A tanodák és közoktatás feletti fő felügyeletet gyakorló államkormánynál mindegyik nemzet illetőleg vallásfelekezet részére saját nemzetiségü illetőleg vallásu férfiakból külön osztályok alakittassanak.

24. §. Mindegyik nemzetnek, illetőleg vallásfelekezetnek, saját iskolai ügyei iránt az álladalom fő felügyelése mellett szabadon és önállólag intézkedni joga van, mihez képest mindegyik nemzetnek, illetőleg vallásfelekezetnek szabadságában áll, önerejével a tudomány minden ágaira nézve saját al- és feltanodákat s tudományos intézeteket és alapitványokat felállitani s azok számát szükségéhez képest szaporitani, mire nézve mindegyik nemzetnek joga van, az álladalom anyagi segélyét is a népesség arányához képest igénybe venni.

25. §. Mindegyik nemzet, illetőleg vallásfelekezet tanodáiban a tudományok öszszes ágainak előadása a 21. §-hoz képest az illető nemzet nyelvén történjék, mely tanodákban egyszersmind az ország pragmaticai történelme mellett a saját nemzeti történelem is rendes tantárgy gyanánt háboritlanul tanittassék.

26. §. Mindegyik nemzet illetőleg vallásfelekezet köztanodái, az álladalom tanintézeteivel egyenjoguaknak tekintendők.

27. §. Az államtanintézetek tanári állomásainak betöltésénél, — kivévén a vallás tanszékét — az alkalmazandó egyénekre nézve, a törvényesen bevett vallások különbfélesége akadályul nem szolgálhat.

28. §. Mindegyik nemzet számára, a pesti egyetemnél egy saját nemzeti nyelv és irodalmi tanszék állitassék fel, mely szabály az ország különféle vidékén levő al- és felállam-tanodáknál is alkalmaztassék, azonban ezeknél csak a környékükben tömegesebben lakó nemzetiségekrei tekintettel.

29. §. Bármely intézkedésen alapuló minden oly határozatok, vagy rendeletek, melyek egyik vagy másik nemzet nyelvén, külföldön bárhol megjelenő irodalmi termények (könyvek, folyóiratok, lapok stb.) szabad behozatalát akadályoztatnák s nehezitenék, — ezen hatályon kivül tétetnek, s az e tekintetbeni teljes jog és szabályegyenlőség mindegyik nemzet számára biztosittatik.

30. §. Saját nemzeti olvasó körök, casinók, nyelvészeti, irodalmi, zenészeti s dalászati társulatok s egyletek, és a saját nemzeti nyelv, irodalom s művészet fejlesztését, művelését s terjesztését czélzó bármily más intézetek és alapitványok felállitásában, valamint az ezen czélokra szükséges adakozások gyüjtésében egyik nemzet sem gátoltathatik.

31. §. A saját nemzeti szineknek és öltözetnek szabad használata, megyékben és az országgyülésen is, minden ebből vonható magyarázat és következtetés nélkül biztosittatik.

32. §. Minden ezen törvénynyel ellenkező eddigi törvények eltöröltetteknek, illetőleg módositottaknak tekintendők.

33. §. Ezen törvény sarkalatos alaptörvényül szolgál.

34. §. Ezen törvény az ország integritásának soha semmi szin alatt nem praejudicalhat.

35. §. Ezen törvény haladéktalan végrehajtásával a miniszterium megbizatik.

II. A napkeleti orthodox keresztény (g. n. e.) vallásu román hierarchia tárgyában.

1. §. A napkeleti orthodox keresztény (g. n. e.) vallást követő románoknak, hierarchia tekintetében, a szerbektöli tökéletes különválása, és egy, ezen egyház canonjainak megfelelő, külön Metropolitával ellátandó, önálló román hierarchia alá visszahelyezése kimondatik; mely különválás tettleges létesitése végett az 1848: XX. t. cz. 8. §. által rendelt egyházi gyülekezet (congressus) legfelebb három hónap alatt egybehivandó.

2. §. Az előző §. folytán egybegyült egyházi congressus befejezte után, azon hivekből, kik az elkülönzött napkeleti orthodox keresztény vallásu román hierarchia alá tartozandanak, — legfelebb 3 hónap alatt egy különleges román egyházi gyülekezet fog ugyan csak az 1848: XX. t. cz. 8. §-ban foglalt elv alapján egybehivatni; mely gyülekezet saját egyházi canonjaihoz képest, az önálló román napkeleti orthodox keresztény vallásu hierarchia szervezése iránt intézkedendik.

3. §. Ezen törvény végrehajtásával a miniszterium megbizatik.

III. A román nemzeti iskolai ügyben.

1. §. Hogy a románok saját köznevelési és iskolai ügyeiknek rendezése és igazgatási módja feletti intézkedéseiket megtehessék, a miniszterium legfelebb öt hónap alatt egy ad hoc nemzeti gyülekezetbe (congressus) hivandja öszve az országban lakó öszves románokat, egy, az ezek által lakott vidék közép pontjának leginkább megfelelő alkalmatos városba, olyképen, hogy ezen nemzeti gyülekezetre, egyharmad részben egyházi, és kétharmad részben világi egyénekből, minden 20,000 lélek után egy képviselő választandó,

mely nemzeti gyülekezetben a román nemzetbeli megyés püspökök, és érsekek méltóságuknál fogva, mint rendes tagok részt veendenek.

2. §. A gyülekezeti képviselők megválasztatása, püspökmegyénként, az illető püspök-megyei egyházhatóság útján fog eszközöltetni, azon gyakorlathoz képest, mely szerint az egyházi congressusra küldendő képviselők szoktak választatni.

3. §. A congressus ideje alatt mindegyik képviselő az állam által előlegezendő, és az illető választó közönségtől utólagosan behajtandó illő napi dijt és úti költséget fog kapni.

4. §. A congressus saját alapszabályait önmaga alapitja meg, valamint elnökeit s jegyzőit is önmaga választja.

5. §. Ezen törvény végrehajtásával a miniszterium megbizatik. Kelt Pesten 1861-ik évi julius 20-án. Wlad Alajos s. k. Krassó N. Zorlenczi képviselő. Popovits Zsigmond s. k., Arad m. Butyini kerület képviselője.

V.

Jelentése a pesti nemzeti szinház ügyében teendő vizsgálatra kiküldött bizottmánynak.

Tisztelt képviselőház!

Midőn egyik legnevezetesebb hazai intézetünk felőli jelentésünket beadnók, nem mulaszthatjuk el az alkalmat ez ügy fontosságára a nemzet figyelmét felhihatni. Nekünk a pesti nemzeti szinház nem csupán közmulatságok helye; — a hazai mivelődés, a magyar nyelv, irodalom és müvészet menedéke az. Az elmult évtized viszontagságai közt a szeretet féltékenysége, melylyel az egész haza kisérte ez intézet jó és bal sorsát, bizonyitványa annak, mi befolyása volt a közéletre ez intézetnek, s magyarázatát adja azon terhelő intézkedéseknek, mikkel a hatalom ez intézet előhaladását gátolni törekedett, s a mik nagy részben okozák ennek anyagi hátramaradását.

Mostoha idők jövedelme a jó tanuság! Mi iparkodtunk e ta-

nuságokat összegyüjteni, s az intézet állásáról lehetőleg világos nézeteket terjeszteni a tisztelt ház elé.

..... Miután a pesti nemzeti szinház oly intézet, melynek fönállhatása nem csupán egy országos alapitvány jövedelmeire, hanem a közönség részvételére is van utalva, s ekként a szellemi emelkedés vagy hanyatlás az anyagit is vonja maga után, valamint megforditva is; — ennélfogva a bizottmány szükségesnek találta küldetésének aként felelni meg, hogy az intézet anyagi állapotának megvizsgálásakor a koronkénti emelkedés és hanyatlás okait, az intézet ügyeit szellemi tekintetben vezető eljárásokban is felderiteni igyekezzék, s ekként irányadó elveket szolgáltathasson egy következő igazgatóságnak e nemzeti intézet mind szellemi, mind anyagi fejlesztésére s megszilárditására.

A pesti magyar szinháznak országossá emeltetését az 1840-ki országgyülés 44-ik t. czikkelye határozá el, ennek alaptőkéjét, országszerte, megyénkint kivetendő 400 ezer pftban alapitván meg.

Az ide A., alatt mellékelt számadási kimutatásból kitünik, hogy e kerek összeg 1858-ig soha teljesen befizetve nem volt; legmagasabb számát érte el 1858-ban, midőn — a kezelési pénztárral együtt — a 400 ezer pft. meghaladta; jelenleg pedig áll 369,683 ft. $53^4/_8$ krból p. p.; megemlitendők levén a koronkinti szaporodás okai között az időközben érkezett hazafias adakozások; minők Gruber György plébános ur 4000 frtnyi alapitványa; többek, mint néhai Kiss Csapó Ida asszony 200 db. arany hagyománya, néhai Hofrichter József ur 100 ftos, néhai Csernus Márton Katalin 800 ftos, s néhai Szász Károly orvos ur 1000 ftos hagyományai részint külön kezeltetvén, részint még tárgyalás alatt levén; valamint nem számitatnak ide néhai gróf Teleky József s Karácsonyi Guido urak évenkint 100 arany drámai pályadijat kamatozó alapitványai is, mik csak közvetve hatnak az intézet szellemi és anyagi emelésére.

A szinház egyéb alaptőkéi mind az országos pénztár által kezeltetnek.

Ezeken kivül gyarapodott a szinház tettleges birtoka épitkezésekben 28,779 ft. 99 krba került melléképületekkel, miknek raktári része 1500 ft. kiadást takarit meg (ennyit levén szükség ez épü-

letek létrejötte előtt a szinháznak egy bérbe vett raktárért fizetni, melyben diszletei álltak); és a szinház néző terében emelt erkélylyel, mely az évi bevételt 1500 fttal emeli.

Tettlegesen át nem vett birtoka ez intézetnek az $183^{2}/_{6}$-iki országgyülés 41-ik t. czikkelye által biztositott szinháztelek a pesti feldunasorban.

Végül gróf Károlyi György ur kezelése alatt van egy bizonyos segélyezési összeg, mely magánuton gyüjtött adakozásokból a szinház évenkinti veszteségeinek pótlására adatott.

E tényleges vagyoni állás mellett van a szinháznak tartozása 99,958 ft. 95 kr. s kétséges adóssága 1240 ft. 13 kr., mely összegekkel a nemzeti szinház részint saját országos alapitványi tőkéjének, részint a nyugdij-intézetnek s a pesti takarékpénztárnak adós, s azokat évenkint törleszteni köteleztetik, ez összegeket mutatja a B. alatti kivonat.

E szerint szenvedőleges tőkéinek levonása mellett áll a nemzeti szinház alaptőkéje a törvényczikkelyezett s még 1852-ik évi decemberben 355,409 ft. $36^{3}/_{4}$ krajczárt tevő tehermentes alapitvány helyett 268,484 ft. $45^{4}/_{8}$ krból pengő pénzben.

Kérdés, hogy a hiányzó összeg miért és mire használtatott fel?

E helyen kénytelen a bizottmány kiterjeszkedni a nemzeti szinház ügykezelésének s egyéb viszontagságainak történetére, a hogy azt hitelt érdemlő adatok nyomán rövid vázlatban összeállitania sikerült.

Legelőször is sajnálattal kell előrebocsátanunk, hogy a nemzeti szinház számadásai az ide C. alatt mellékelt kimutatás szerint 1848 óta megvizsgálva nem voltak, az 1848-ki számadás egy igényperhez megvizsgálatlanul mellékeltetvén, az akkori cs. kir. pesti főtörvényszékhez tétetett át; s e szerint mi minden számadási közléseket csak mint jóhiszemü adatokat, de nem mint authenticus tényeket használhatunk fel.

Rendben találtatnak e számadások 1847-ki september 30-ig, a midőn az országgyülés által kinevezett igazgató gr. Ráday Gedeon ur hivataláról leköszönvén, jelentését az országgyülés asztalára letette; de mely az akkori gyorsan haladó viszonyok miatt a ház ál-

tal mindekkorig nem tárgyaltatott s a bizottmány véleménye szerint a jelen országgyülés által lenne legelébb is felveendő. . . . .

. . . . . Az országgyülés a pesti magyar szinházat 1840-ben emelte országos intézetté. Az országos bizottmány saját kebeléből küldött ki egy választmányt, tekintet nélkül a szakértésre, a szinház ügyeinek vezetése végett, az pedig Simoncsis János urat bizta meg a közvetlen kezeléssel.

E bizottmányi intézkedés mellett a szinház szellemileg nem haladt, a szinház-tagok egy harmadát elbocsátá, a drámairodalmat nem emelte, s forditott német bohózatokat engedett meghonosulni a szinpadon; e mellett a közönség részvétlensége nőtt, mit legjobban világosit azon adat, hogy hétköznaponkint 40-, 80 ft. bevételnél többre számitani nem lehete; igy azután az anyagi eredmény is csak veszteségben mutatkozott, két év alatt mintegy 28 ezer ft. pénztárhiány találtatván.

Ekkor (1843.) a szinház bérbe adatott Bartay Endrének, mint legkevesebb segélypénzt (1200 forintot) kivánó vállalkozónak; részéről adandó 1800 ft. biztositék mellett.

A bérlő igazgató érdemeül el kell ismerni, hogy jutalomkitüzések s az irói dijosztalék behozatala által a szinházunknál oly nevezetes elemet képező népszinmüvet létrehozta; ezzel a németes bohózatokat leszoritá a játékrendről, s a közönség részvétét megnyerte; s bár azon magasabb czélt, melyet a nemzet ez intézet alapitásában kitüzött, a nemzeti nyelv s magasabb müvészet kifejtését nem tartá is főfeladatának, de hatáskörét s anyagi jóllétét emelte: ugy, hogy 1844 végén, számadásai szerint, közel 28 ezer ft. tiszta nyeresége volt a szinházon.

Ekkor, magánviszonyai következtében, kénytelen volt fizetéseit megszüntetni, s e miatt 1845. januárban a bérlőségről leköszönt. A pénztárban volt ekkor 356 ft. 20 kr., erre rögtön kifizetendő adósság 200 ft. 57 kr. Ezen felül a márczius végeig felvett bérlettel adós maradván, ez tett 4360 ft. 59 krt., ehhez számitván a szinészi nyugdijból felvett 800 ft. 24 krt., tesznek összes tartozásai a szinház irányában 5161 ft. 23 krt., melyből levonva hivatalosan meg-

becsült vagyonát 3132 ft. 29 kr. értékben, tett a szinház vesztesége a bérlő távoztával mintegy 2168 ftot pengő pénzben.

1845-ben országosan kinevezett főigazgató volt gróf Ráday Gedeon ur, ki később Bajza József, végül Erdélyi János urakat nevezé ki aligazgatójául.

A következett három év nevezhető a szinház legszerencsésebb korszakának.

Az igazgató független volt minden fölötte intézkedő bizottmánytól, de felelős az országgyülésnek; müvészi választmány gyakorolt befolyást intézkedéseire; de nem egyoldalulag; a müvészet minden ága: dráma, opera karöltve haladt, egymás rovására nem mellőztetve, nem előretolva, s e haladást osztá az irodalom is, s kisérte a közönség növekedő részvéte.

Azonban a nemsokára közbejött politikai mozgalmak korszaka nem volt kedvező a szinház viszonyaira. Egy évnél tovább a közönség másfelé vont érdeke, az ostromállapot alatti nyomás, a hazai mozgalmak, különösen a főváros lövetése által előidézett kényszerü szünet, s a majdan bekövetkezett keserü csüggetegség összehatása alatt a szinház ügye, nem csoda, ha nem haladhatott előbbi lendületével.

1849-ik év julius havában vette át néhai Simoncsics János ur, eleinte önállólag, később bizottmányi befolyás mellett a szinház ügyeinek mind gazdászati, mind művezetését. E korszak 1852-ik májusig a sinlődés s az enyészet elleni küzdés korszaka volt. Mind a közönség, mind a müvészek kénytelenek voltak egymás iránti igényeiket kölcsönösen igen alábbhangolni: a közönség türni a szemmellátható hanyatlást, a müvészek pedig fizetéseiknek egy harmaddal alábbszállitását, ugyanakkor, midőn a napi szükségek ára épen azon arányban feljebb emelkedett.

1852-ik májusban Albrecht főherczeg gróf Festetics Leo urat nevezte ki az intézet művezetőjéül, Simoncsics János urnak, bizottmányi vezénylet mellett a gazdászati felügyelet hagyatván meg.

Az utóbb mult évek alatt diszlet és ruhatár elrongyollott, ezeket az uj igazgatónak meg kelle újittatni. Az operához uj tagok szerződtettek külföldről, s a dalmüveknek költségesebb kiállitásá-

val kelle az igazgatóságnak a közönség figyelmét ismét e szinházra vonni, melynek ez idő szerint versenytársa támadt a városi német szinházban, ez utóbbi a városi hatóság által tetemes segélydijban részesittetvén, s ez által levén képes a nemzeti szinházat erejét meghaladó versenyzésre kényszeriteni. Mindezen körülmények terhét sulyosbitá még a politikai intézkedések által nagyon megzilált közélet s e miatt a magyar közönségnek számszerinti megfogyása a fővárosban.

Ez időszak alatt késziteté az igazgató gróf a szinház belső erkélysorát, mely 1500 ftot jövedelmez, s igy annak activ vagyonát képviseli.

E körülmények ismerteték meg a nemzeti szinházzal a legelső adósságot.

Már 1853-ik év második felében a kezelési pénztár elégtelenné válván, a kormányzó engedelmével az országos alapitványból 25,000 pft. 6% kamatra, s a pesti takarék-pénztártól szinte annyi 5% kamatra, törlesztés kötelezése mellett vétetett föl.

Ekkor felsőbb helyről utasiták az igazgatót, hogy a szinházi működő személyzet évi fizetése jövőre a 100 ezer forintot meg ne haladja; minek eredménye az lett, hogy egy idegen ajku énekesnő megtarthatása végett, kinek 10 ezer pengő ft. fizetés kellett, a drámához tartozó 28 személyből 9-et elbocsátának, s ebből az következett, hogy a drámai játékrend, mely addig 200 betanult darabból állt, 40-re olvadt le, s a szinház gyakran oly zavarba jött, különösen a — fizetés helyett osztott — szabadságidők alatt, hogy darabokat csak ugy adhatott elő, ha vidéki szinészek segiték a hiányt pótolni; kiknek vendégdijaik azután a napi költségek közé a szinmű költők rovására, a kik a dijosztalék megszoritása által már különben terhelve voltak, s abból elvégre is a szinműirodalom teljes parlagon hagyatása következék.

1854-ik évi november 14-én gróf Festetics Leo úr lemondása elfogadtatott, s a szinházi ügyek vezetése 1855. april 1-ig a bizottmánynak adatott át, mely a közvetlen vezetésre Nyéky Mihály urat jelölé ki.

Még azon év december 16-án gróf Ráday Gedeon úr nevezte-

tett ki müvezető felügyelőül, gazdászati kezelők levén — elébb Simoncsics János — majd az ő holta után Vezerle János urak.

Az elébbeni igazgatóbizottmány megmaradt.

Ez idő szerint tehát négyféle befolyás határozott a szinház vezetésében. Egy igazgatóbizottmány, mely a budai cs. k. kormányzóságtól volt függővé téve; e mellett egy kezelőintendans, félig önálló, félig a bizottmánytól függő, és mellette még egy igazgató-társ.

185$^4/_5$-ben gróf Ráday Gedeon úr a szinház néző helyiségeit egészen megujitatta, a szinház pénztárának terhelése nélkül, magánadakozások utján.

1857-ben magasabb helyről megparancsoltatott, hogy az udvari páholyhoz külön följárat épitessék; ugyanekkor emeltettek fel a melléképületek is, mely kiadások fedezésére a közalapitványból ujolag 22,000 ft. vétetett fel kölcsön 24 évi törlesztésre; ehhez járult később a költségvetésen felülhaladt 7506 ft. 56 kr., mely szintén onnan 7 év alatt leendő törlesztésre vétetett föl.

Hozzájárult még a szinház veszteségeihez az is, hogy 1849 óta — az udvari páholyon kivül — az igazgatóság még két első rangbeli páholyt kénytelen a katonai térparancsnok, a rendőrigazgató és csendőrfőnök számára ingyen átengedni, nem is emlitve a rend- és csendőri zártszékeket, ugy hogy maga a páholydijakban szenvedett veszteség ez ideig közel 40 ezer ftra megy föl, egy semmi által nem indokolható kormányi intézkedés következtében.

Az évenkint növekedő veszteség láttára buzgó honfiaink lelkesebbjei elhatározák, a nemzeti szinház számára magánuton gyüjtendő tőkét alapitani, mely által annak fönállhatása biztosittassék, azon kikötéssel, hogy további rendelkezésükig mind ez alapitványok gróf Károlyi György ur felügyelete és rendelkezése alá bizassanak.

E legnemesebb czélu hazafias ajánlatok már-már elérték azon összeget, mely intézetünk jövőjét szilárd alapra nyugtatni elégséges leendett, midőn 1858-ban egy kormányi kibocsátvány e gyüjtéseket betiltotta, az addig nyert összegeket az országos pénztárba átadatni elrendelvén; minek következése az lőn, hogy legtöbben az

adott vagy ajánlott összegeket visszavették, s csak kevesebbek részéről folytattatik az évi segélyezés.

Ez alapitványból az $18^{59}/_{60}$-iki szinházi év alatt 10,500 pft. adatott a szinház segélyezésére.

Ily módon elzáratott a végső ut is a szinház bevételei és kiadásai közti egyensúlynak helyreállitására; a kezelési pénztár hiányának pótlására ujabb kölcsönhöz kelle folyamodni. A kormány bőkezű volt az engedélyadással. 1859 junius 29-én ujolag 24 ezer ft. vétetett föl, felében a szinházi nyugdijalapból, más felében a pesti takarékpénztártól.

$18^{59}/_{60}$ szinházi év végével a pénztárhiány miatt a kormánynál kérés tétetett a törlesztésre fizetendő részletek visszatarthatása végett. — Megengedtetett.

1860. jan. 29-kén gróf Ráday és Vezerle urak lemondása elfogadtatott, s Nyéky Mihály bizottmányi tag ur kéretett fel az intézet ügyeinek ideiglenes vezetésére.

1860. oct. 15-kén a bizottmány folyamodott a helytartósághoz a gyüjtések ujabb megkezdhetése végett; mely ez uttal meg lőn engedve, azon feltétellel, hogy az elmulasztott törlesztések a gyüjtendő összegekből fedeztessenek, s gróf Károlyi György úr által a hátralékok fedezésére 6000 ft. át is adatott a kezelési pénztárnak s egyuttal a szinház romladozó tetejének mulaszthatlan kijavitására 2000 ft. felajánltatott, mely javitás már munkába is van véve.

Az idei nyári évnek szükségei igénybe veszik a jövő évi országos segély felét, valamint a mulhatlan ruhatári és diszleti beruházások az első évnegyedi bérletet.

Az eddig előadottak egybefogott eredménye ez: A nemzeti szinháznak van 101,000 ftnyi adóssága

van 50,000 ftnyi szüksége múlhatlan beruházásokra és jövedelme nem fedezi kiadásait.

Az utolsó pontra természetes észrevételnek látszik az, hogy mindenki csak annyit adjon ki, mennyit bevesz.

E kérdés körül világot deriteni azonban csak ugy lehet, ha a vizsgálatot kiterjesztjük a részletekre, tudniillik: miből mit vesz be

a szinház és mire mit ád ki? Ezt pedig csak a napi jövedelmek összeállitásából lehetett kitudnunk.

Szinházunkban jelenleg három müvészeti osztály van képviselve: a dráma, az opera és a ballet.

Mind a háromnak vannak külön kiadásai, vannak ismét közös költségek, melyek egyiránt az egész intézetet egyetemesen illetik.

Ez utóbbiak, mint a hivatalnokok, karmesterek, zenekar, táncz és énekkarszemélyzet fizetése, cselédbér, világitás, diszletek, ruhatár, házbiztositás sat. fedezésére azon összegeket tudván be, melyek szintén az egész intézetet egyetemesen illetik, ugy mint az évi bérlet, az országos segélydij és magánadakozások; szorosan a müködő személyzet fizetéseit az előadott darabok napi jövedelmeinek netto összegéből véltük fedezendőnek, s ez alkalommal a részletes összeállitások után az ide C., alatt mellékelt kimutatás szerint tett a legutóbbi hat év alatt a drámai előadások napi jövedelme 258,687 ftot, a napi költségek lerovása után; a drámai személyzet fizetése és az irók dijosztalékai pedig tettek 239,758 ftot, maradt tehát hat év alatt a drámai napi jövedelmekből tisztán 18929 ft. Az idegen nyelven tartott drámai előadások s a vegyes dráma müversenyi és tánczos előadások tiszta haszna volt 16321 ft. Ugyanezen hat év alatt tett az operai előadások napi jövedelme 289,253 ftot, a magán énekesek fizetése pedig 314,787 ftot; és igy vesztesége volt 35,534 ft. Szintén ez idő alatt tett a ballet összes napi bevétele 24585 ftot, a balletmester és első tánczosnők fizetése pedig 31496 ftot, és igy vesztesége volt 7031 ft.

A közös költségbe számitott zenekarnak olcsóbb fele működik drámában, a 40 személyből álló zenekar férfi tagjainak magyarul tudó része működik apróbb drámai szerepekben is, a női részből egy párt kivéve, a többi drámában nem használtatik; a diszitmények csaknem mind operákhoz készülnek, igy a ruhatár is; kimutatásunkban azonban ezek is közös költségül vannak elfogadva.

Ezek szerint az opera hat évi veszteségét 35,534 ftot
a balletét 7,031 ftot összeadva

	42,564
s levonva belőle a drámai napok fölöslegét	35,249
marad átalános veszteség	7,315
ehhez adva az épitkezési költségeket . .	28,506
kiderül a tőke hiányára	35,821 ft.

Az elébbi évek veszteségei és beruházásai hasonló arányokban osztakoznak a támasztott tőke-fogyatékban. Miután a számadások megvizsgálatlan állapotukban kezünkhez nem juthattak, az ide mellékelt jóhiszemü kivonatokból csupán a jövedelmi arányok kimutatására szüséglett közös költségek mennyiségét kiszámitanunk nem lehetett.

Az előadottak összevetése után a bizottmány következő alapelveket vélte megállapithatóknak:

Legelső és legfőbb feladat a már meglevő adósságok eltörlesztése.

Ha valaki, magán vagy erkölcsi személy, összes értékének egy harmadával adós, annak körülményeit szabad nyomasztóknak nevezni: ily teherrel a nemzeti szinház felvirágzására gondolni sem lehet, sem annak további viszontagságaiért egy ezután következendő igazgatót felelőssé tenni.

Jól ismervén azonban a helyzetet, melyben hazánk jelenlegi pénz és közjogi viszonyai vannak, a bizottmány alig merne arra ajánlatot tenni, hogy most — a nemzeti szinház alaptőkéjének oly összegre emelhetése végett, mely azt minden eshetőségek mellett biztositsa, — országos adó vettessék ki; fenhagyván e teendőt boldogabb idők nemzedékeinek.

Nem látunk ez uttal czélravezetőbb módot, mint ismét azon dicső és soha ki nem fárasztható tényezőhez fordulni, melynek hazafiui áldozatkészség a neve. Azon nemes törekvésnek, melylyel hazánk áldozatkész birtokos osztálya felkarolá e hanyatló nemzeti ügyet, kell a képviselőháznak szentesitését adnia, oly módon: hogy a nemzetgyülés által gr. Károlyi György ur hivatalosan felhatalmaztatnék az általa eddig is annyi nemes ügyszeretettel kezdemé-

nyezett országos segélygyüjtést most ujolag a nemzet megbizásából megkezdeni s ez alkalommal határozatba tétetnék, hogy mindazoknak, kik kész-pénzül befizetendő tőkék felajánlásával e nemzeti adósság törlesztéséhez járulni fognak, neveik és adományaik törvényczikkelybe iktatva adatnak át a legszomorubb évek áldozatait legtöbbre becsülni tudó hálás utókor emlékezetének. Egyedüli jutalom, mit a nemzet ez idő szerint osztogathat.

Ha pedig ez ajánlat elfogadhatlannak találtatnék, akkor kénytelen a bizottmány felkérni a t. képviselőházat, hogy a nemzeti szinházat e veszélyes tehertől bárminő úton módon is megszabaditani törekedjék.

Ha meg leendnek téve az intézkedések a szinház alaptőkéjének isméti kiegészitésére s az intézet kellő felszerelésére, akkor szükséges leend az országgyülésnek az 1844-diki országgyülési előzmények nyomán egy szakértő és független műigazgatót kinevezni.

A minden zaklató befolyástól ment igazgatónak a képviselőház részletes utasitásokkal kezeit meg nem kötné; azonban alapelveket tűzne ki elé, a mikhez annak az intézet vezetésében alkalmazkodni kötelessége leendne.

Ily alapelv az, miszerint a nemzeti szinház fő czélja a tisztán nemzeti mivelődés előmozditása, következőleg a müvészet mindazon ágainak, miket a nemzeti kultura fejlesztett, czélszerü emelése.

Ez alapelvből következik, miszerint az igazgató feladata a drámai müvészet mellett a dal és zenemüvészetet is, az intézet erejéhez képest képviseltetni a nemzeti szinházban: következik, hogy a dalmüvészetnek mind magán, mind segélyszemélyzetét — a mennyire lehet — hazai erőkből szükséges válogatni; nem csupán azért, mert a honfi müvésznél a hazafiuság is fokozza a buzgalmat, engedékenyebbé teszi az igényeket; hogy az igazgató intézkedéseinek a közönség követeléseivel szemben megingathatlan alapja lesz az, miszerint azt nyujtja a magyar közönségnek, a mi annak sajátja, s nem engedi magát a gazdag külfölddeli versenyzésre rávezetni s ez által az intézet szerény pénzviszonyait megrongálni; de

kiváltképen azért, mert a megvizsgált adatokból azon meggyőződést szereztük, miszerint akkor, midőn tisztán magyar ajku dalművészekből állt a pesti operatársulat, a dalművek szinrehozatala sokkal gyorsabban ment, a kedvelt lyrai operák előadhatásának akadályaul nem szolgált az idegen müvészek nyelvismeretlensége, s ez által az operai játékrend változatosabb lett, s ebben fekszik titka dalszínmű osztályunk anyagi veszteségének, mely 1847-ig fedezni tudta költségeit.

Ez alapelvből következik az is, hogy a balletszemélyzetből szinházunknál épen csak annyi tartandó meg, a mennyi drámák és operák előadásaihoz kiegészitőleg szükséges.

És következik végül az, hogy e nemzeti intézetben más nyelven, mint magyarul, semmiféle előadások nem rendezhetők.

Részletesebb utmutatásokat figyelmes és műértő, előitéletektől és magánérdekektől ment igazgató, az elmult évek tapasztalataiból eleget meríthet; azokat itt elősorolni sem hely, sem időszerü nem volna.

A teljhatalommal ellátott igazgató számadással egyedül a képviselőház által kinevezendő felügyelő bizottmánynak tartoznék.

E felügyelő bizottmány állna kilencz tagból; kik azon esetben, ha ujabb országgyülés összeülése hosszasabb ideig gátolva volna, — halál és kilépés eseteiben — a választmányt uj tagokkal kiegésziteni tartoznának.

E bizottmány feladata lenne, minden szinházi félév végével az igazgató számadásait az intézet anyagi és szellemi mibenlétéről megvizsgálni és e számadásokat nyilvánosságra hozni, minek az eddigi igazgatók általi elmulasztását, a nemzet szellemi és anyagi tulajdonát képviselő intézetnél, — nem hallgathatjuk el csendes megrovás nélkül.

Ha pedig oly rendkivüli körülmények adnák elő magukat, a mik vagy rögtön képtelenné tennék az igazgatót hivatala betöltésére, vagy számadásaiból az derülne ki, hogy az intézetet feladatával ellenkező irányban vezeti, vagy épen intézkedései által annak létezését veszélyeztetné: azon esetben joga lenne a bizottmánynak uj igazgatót is kinevezni. Megkülönböztetvén jól azon álláspontot, mi-

szerint a bizottmánynak az igazgató mükezelési eljárására előleges befolyást gyakorolni nem állana hatáskörében.

A pénzek, mint eddig, az országos pénztár által kezeltetnének s az igazgató utalványára, egy alárendelt gazdászati igazgató kezébe tétetnének le.

Az igazgató évi fizetése, a jelen körülmények között, 2000 ftban állapittatnék meg.

Az igazgató függetlenné tételét, az elméleten kivül, a gyakorlat is ajánlja, a mint az ide C. alatt mellékelt kimutatás tanusitja, a szinház anyagi és szellemi emelkedése rendesen oly években tünvén fel, a midőn az igazgató soknemü befolyástól egészen szabadon működhetett.

Hátra van még az ország által a szinháznak felajánlott telek mibenlétéről véleményt adnunk.

Azon telek, mely a törvényczikkben körüliratott, Pest városa polgármesterének ide D. alatt mellékelt tudósitása folytán most is az ország rendelkezése alatt áll.

Más idők, más körülmények között nem kétkednénk kimondani, hogy a nemzet méltóságához illő, a müvészet czéljainak megfelelő volna, ha a dráma és operatársulatok két külön házban müködnének: Sz. István koronája népeinek nem lenne sok egy milliót áldozni művészeti czélokra! De most, e költséges tervet fel sem emlitjük s azon kecsegtetéssel, hogy fővárosunkban a dráma és opera külön fentarthassa magát, nem akarjuk e reményrontó év álomképeit szaporitani, s igy véleményünk az, hogy a nemzeti szinház részére oly kárpótlást fogadjunk el, mely annak ott, a hol már létezik és fenáll, biztos kifejlődését előmozditsa.

Kelt Pesten, 1861. augustus 12-én.

Jókai Mór s. k.
bizottmányi előadó.

D. alatti melléklet.

Tekintetes elnök ur!

Folyó év augustus 6-án hozzám intézett becses sorai következtében van szerencsém az ezen város hatósága által egy nemzeti szinház épitésére megajánlott s törvénybe iktatott telekre nézve, Elnök urral az ez ügyre vonatkozó feltalált iratok hiteles másolatbani átküldése mellett a következőket kö-
./· zölni: 1835-ik évben e város hatósága, és választó polgárai egy Pesten épitendő nemzeti szinház létesitésére szükségelt telket az országnak ingyen felajánlottak: ezen telek az e részben a királyi szépitő bizottsággal folytatott tárgyalások folytán a feldunasoron az Ullmann-féle ház előtt, a kereskedelmi csarnok átellenében 600 négyszög öl kiterjedésben lett meghatározva, és ezen ajánlat nemcsak Nádor ő császári királyi Fensége által 1835. november 13-án kelt 1367. számu kegyes intézvényében jóváhagyva, de az országgyülés által is az 1836-ik évi 41. t. cz. tanuságaként elfogadtatván, a kérdéses telek nemzeti tulajdonnak lőn kimondva.

://: Mint ://: alatti tervrajzból látni méltóztatik, ezen telek jelenleg is természetben megvan.

Melyek után megkülönböztetett tisztelettel maradok
Tekintetes elnök urnak

Pesten 1861. august. 7-én.

alázatos szolgája
Rottenbiller Lipót s. k.
főpolgármester.

Másolat. — Mellékletül a D. alatti csatolmányhoz.

Wohllöbliche k. Verschönerungs-Commission! Wie sehr Se. k. k. Hoheit der durchlauchtigste Herr Erzherzog Josef, Reichs-Palatin von Ungarn, durch eine lange Reihe von Jahren dem hiesigen bürgerlichen priv. Handelsstande durch Förderung und Unterstützung, größtentheils aber durch Beantragung solcher Maßregeln, welche den von Tag zu Tag blühender werdenden Handel dieser Stadt bezwecken, die unbezweifeltsten Beweise Seiner Aufmerksamkeit nnd Huld gnädigst habe angedeihen lassen, kann der Aufmerksamkeit keines Bewohners dieser Stadt entgangen sein, muß aber vorzüglich dem Gedächtnisse dieses ergebenst gefertigten Handelsstandes eingeprägt bleiben, und derselbe, diese besondere Gnade in ihrem vollsten Werthe anerkennend, glaubte sich stets verpflichtet, Sr. k. k. Hoheit, als dem Begründer und Beschützer des in dieser Stadt und somit in unserm ganzen Königreiche von Tag zu Tag sich verbreitenden Handels den größten, wenngleich für so huldvolle Gnade keineswegs zureichenden Dank zu zollen, zugleich aber um fernere gnädigste Beschützung der, die allgemeine Wohlfahrt und den Wohlstand des Landes förderndeu Handels-Interessen unterthänigst zu bitten.

Als ein fortlaufender Beweis jener hohen Gnade muß von Seite dieses Gremiums aber auch gewiß die Obsorge betrachtet werden, welche Se. k. k. Hoheit bei Entsendung der Frage, ob das neue zu bauende beantragte k. Dreißigstamts-Gebäude unmittelbar an den Ausladungsplatz und das ungarische Theater darnach aufgeführt werden, oder ob dieses den an den Ausladungsplatz stoßenden Grund, das Dreißigstamts-Gebäude aber den folgenden einnehmen solle? — mittelst Seiner an die Wohllöbliche k. Verschönerungs-Commission erlassenen Resolution gnädigst dadurch beurkundete, daß Se. k. k. Hoheit es für nöthig halten, durch eine Wohllöbliche k. Verschönerungs-Commission den gefertigten Handelsstand in Betreff dieser für den Handel unserer Stadt so höchst wichtigen Angelegenheit zu vernehmen, und insbesondere über den Umstand: ob die weitere Entfernung des Dreißigstamts-Gebäudes vom Ausladungsplatz für den Handelsstand nicht mit Nachtheilen verbunden wäre, dessen Meinung abzuverlangen, und da das gefer-

tigte Gremium von Seite einer Wohllöblichen k. Verschönerungs=Commission vermöge höchsten Auftrages die Ehre hatte unterm 22. März l. J. schriftlich davon in Kenntniß gesetzt zu werden, wie bei dem Antrage, daß bei dem stets in dieser Stadt wachsenden Handel der Platz von dem vormals Deron-schen Hause zur möglichen Erweiterung des Ausladungsplatzes vom Gebäude frei bleiben, sofort aber über der Gasse des Deron'schen Hauses, eine dem Handelsstand=Gebäude entsprechende Façon wegen, das ungarische Theater und ober demselben ein neues k. Dreißigstamts=Gebäude in der Folge erbaüt werden solle, wie jedoch Se. k. k. Hoheit gnädigst besorgt, ob nicht etwa hiedurch der hiesige Handel beeinträchtigt werde und durch eine solche Stellung des Theaters vor dem Dreißigstamte die Bequemlichkeit, Ersparung der Zeit und Unkosten des handelnden Publikums Abbruch geschehen dürfte, unterm 10. März l. J. Nr. 254 eine gnädigste Resolution erlassen, in Folge dessen das gefertigte Gremium aufgefordert wird, seine Erklärung zu geben.

So findet sich das gefertigte Gremium verpflichtet, jener gnädigen Aufforderung nachkommend, zu bemerken, wie es die für den hiesigen Handelsstand hieraus erwachsenden Nachtheile besorgend, und von eben demselben Gesichtspunkte, wie Seine k. k. Hoheit ausgehend die Placirung des Theaters vor dem Dreißigstgebäude aus folgenden Beweggründen nicht empfehlen könnte, weil:

1. Das nach erfolgter Ausladung der verschiedenartigsten Waaren auf dem Handelsstandplatze neu zu geschehende Aufladen und Transportiren derselben in das entfernter gelegene Dreißigstgebäude sowohl mit bedeutenderen Unkosten für die Handeltreibenden, als auch mit viel größerem Zeitverluste verbunden wäre, da doch bei näherer Stellung des Dreißigstgebäudes die ausgeladenen Waaren entweder in dasselbe hineingekollert oder mittelst Schiebkarren hineingeführt werden könnten, hierdurch aber dem Kaufmann ein bedeutendes Ersparniß sowohl an Geld, als auch an Zeit, woran das meiste gelegen, erwächst.

2. Weil bei Voranstellung und Verbindung des Theatergebäudes mit dem Ausladungsplatze durch die Ab= und Zufuhr der die Waaren transportirenden Wagen, oder auch der Theaterbesucher durch die Ablagerung der Waaren nahe an jenem Gebäude, endlich das Zusammenströmen des schaulustigen Publikums die Bequemlichkeit beider Theile zerstört, ja sogar die Sicherheit der Personen, oder bei einem Andrange auch die der Waaren ge=

fährdet, und somit weder dem Zwecke des Ausladungsplatzes, noch den Erfordernissen eines Theaters, welches freien Zu- und Abgang erheischt, entsprochen werden dürfte.

3. Weil es der Natur der Sache gemäßer ist, daß ein in Beziehung auf den Handel und mit den Handelsleuten stehendes Amtsgebäude dahin placirt werde, wo es zur Bequemlichkeit und zum Vortheile beider Theile errichtet werden kann, dadurch aber, daß das Dreißigstgebäude gerade an den Ausladungsplatz gestellt würde, die Concentrirung aller den hierortigen Handel berührenden Gebäude und anzuhoffenden Institute, gleichwie solches schon seit Jahren beantragt worden, bezweckt werden würde.

Der ergebenst gefertigte Handelsstand bittet eine Wohllöbliche k. Verschönerungs-Commission, sowohl die vorliegenden Beweggründe Sr. k. k. Hoheit zu unterbreiten, als auch zu Allerhöchstdessen Kenntniß zu bringen: daß der gefertigte Handelsstand mit dankbarster Anerkennung eines abermaligen Beweises so hoher Gnade, die für Seite dieses Handelsstandes günstige Beilegung dieser Angelegenheit einzig und allein von der Gnade Sr. k. k. Hoheit vertrauensvoll sich getröstet halte. Hochachtungsvoll Einer Wohllöblichen k. Verschönerungs-Commission. Pest den 30. April 1835. Der gehorsamst ergebenste Pester bürgerl. priv. Handelsstand. — In dessen Namen wir unterzeichnen: Demeter Dumtsa m. p., erster Vorsteher. Josef Robitsek m. p., zweiter Vorsteher. — Nr. 1. An die Wohllöbliche k. Verschönerungs-Commission der kön. Freistadt Pest. Der Pester bürgerl. priv. Handelsstand unterbreitet gehorsamst in Gemäßheit der gnädigsten Resolution Sr. k. k. Hoheit des Erzherzogs Reichs-Palatin von Seite der Wohllöbl. kön. Verschönerungs-Commission in Hinsicht der Placirung des in Antrag stehenden zu erbauenden ungarischen Theaters und Dreißigstamtes neben dem Handelsstands-Ausladungsplatze demselben zugestellten Aufforderung wegen Abgabe Seines diesfälligen Gutachtens Seine ergebenste Erklärung. — Jelen másolat hiteleül hivatalos használat végett. Pesten 1861. aug. 8-án. KiadtaSchraml Antal s. k. Aljegyzö (P. H.)

Másolat. — Mellékletül a D. alatti csatolmányhoz.

1274. Unter Beziehung auf die diesortige Verordnung vom 10. März d. J., Nr. 254, setze ich diese königl. Verschönerungs-Commission hiemit in Kenntniß, daß zu einem in Pest eventuell zu erbauendenden ungarischen Theater an der Stelle vor dem an der Donau gebauten Ullmann'schen Hause, dem Handelsstand-Gebäude gegenüber, soviel Flächenraum, als für besagten Bau nach gehöriger Ermittlung nothwendig befunden werden wird, unentgeltlich überlassen werden könne. Preßburg, den 15. Oktober 1835. Josef, Palatin, m. p. An die königl. Verschönerungs-Commission. 545. praes. den 19. Oktober 1835. — Diese gnädigste Resolution wird unter heutigem dem hiesigen löblichen Stadtmagistrat in Abschrift mtigetheilt, und kommt übrigens in dem Verschönerungs Archiv aufzubewahren; dem Zahlamt hingegen zum Rechnungsgebrauch in Abschrift mitzutheilen. Aus der k. Verschönerungs-Commissions-Sitzung. Pest, den 25. Oktober 1835. Johann Lechner m. p. Jelen másolat hiteléül hivatalos használatul kiadta Pesten 1861. augustus 8-án. Schraml Antal s. k. aljegyzö. (P. H.)

Másolat. — Mellékletül a D. alatti csatolmányhoz.

Löblicher Magistrat! Nachdem zufolge früherer Verhandlungen rücksichtlich eines ungarischen Theaters der löbl. königl. Verschönerungs-Commission unterm 12. Febr. 1735 die Anzeige gemacht wurde, daß man der Meinung sei, das ungarische Theater dürfte vis-à-vis des Handelsstand-Gebäudes, auf dem zum Dreißigstamt und Waaghaus bestimmten Grund

durch die Stadt erbaut werden, machte unterm 22. März l. J. diese Verschönerungs-Commission Einem löblichen Magistrat bekannt, daß einverständlich untersucht und einberichtet werde, ob dem Donaustrom an seinem Ufer noch mehr Terrain abgenommen werden könne. — Dann ob die Stellung des Dreißigstamtes hinter das ungarische Theater dem Handelsstand nicht nachtheilig und unbequem sei, endlich welcher Flächeninhalt für ein ungarisches Theater nach billigem Anschlag erforderlich wäre.

Es gab hierauf der Handelsstand in Anbetracht der Stellung eines Dreißigstamtes seine Erklärung unterm 30. April 1835 an die königliche Verschönerungs-Commission sub Nr. 1-o bittend, womit das Dreißigstamt der Bequemlichkeit und der Ersparniß ihrer Ausgaben wegen vor dem ungarischen Theater vis-á-vis des Handelstand-Gebäudes gestellt werde, und diese Erklärung war durch Eine löbliche Verschönerungs-Commission an Se. k. k. Hoheit den Durchlauchtigsten Erzherzog und Reichspalatin unterthänigst eingeschickt, worauf eine fernere gemeinschaftliche Verhandlung ddto. 19. Mai 1835 gnädigst angeordnet war.

Bei dieser fortgesetzten Verhandlung ergab sich:

1. Daß ein ungarisches Theater nach billigem Anschlag bei 600 □ Klafter Flächenraum erfordere.

2. Daß das ungarische Theater vis-á-vis des Handelstand-Gebäudes zu stellen wäre.

3. Daß das Dreißigstamt dann vis-á-vis dem Hacker'schen, oder Varga'schen, oder vis-á-vis vom Kardetter, dermalen Vodjaner'schen Grund gestellt und zugleich hinreichender Platz zum Ausladen hergestellt werden könnte, wobei der Handelsstand bei Verführung seiner Güter keine größeren Ausgaben als jetzt machen, auch in Betreff seiner Bequemlichkeit nichts leiden dürfte.

4. Daß dem Donaustrom an seinem Ufer noch bei 12 Klafter Terrain abgenommen werden könnte.

Ueber dieses wurden durch den Herrn Stadt-Ingenieurs-Adjunkten August Erhardt mehrere Pläne eingereicht, daraus der sub. Nr. 2 beiliegende verfertigt und durch den mitexmittirten Herrn Architekten Michael Pollack am 19. Oktober 1835 der unterfertigten Commission übergebene

Welches einer löbl. k. Verschönerungs-Commission mitzutheilen kommt. Pest, den 24. Oktober 1835. Carl Seeber m. p. Bürgermeister. Jacob

Onhaiser m. p., Senior. Carl Gömöry m. p. Senior. Johann Eichholz m. p. Stadthauptmann. Johann Kolb m. p. Stadtvormund. August Erhardt m. p. Ingenieurs-Adjunkt als von Seite der löbl. k. Verschönerungs-Commission exmittirt. Jelen másolat hiteléül hivatalos használat végett. Pesten 1861 augustus 8-án. Kiadta Schraml Antal s. k. aljegyző. (P. H.)

Másolat. — Mellékletül a D. alatti csatolmányhoz.

So wie bereits früher, namentlich unterm 15. Oktober l. J. Nro. 1274, erklärt worden ist, unterliegt es keinem Anstande, daß laut nach dem Bericht dieser k. Verschönerungs-Commission vom 25. Oktober l. J., Nro. 555, zum Bau des ungarischen Theaters an der Donau ein Flächenraum von 600 □ Klaftern als nothwendig anerkannt wird, dieser Flächenraum vor dem Ullmann'schen Hause, dem Handelstands-Gebäude gegenüber zu obigem Zwecke bestimmt werde. — Indessen hängt die Bestimmung der Stellung dieses Theatergebäudes von den darüber weiter zu pflegenden Verhandlungen und seiner Zeit vorzutragenden Anträgen ab. Im allgemeinen jedoch haben sich diesorts über den hier rückfolgenden idealen Plan folgende Bemerkungen ergeben:

1. Daß unter der Voraussetzung einer möglichen Ufererweiterung auf etwa 12 Current-Klafter Breite darauf angetragen wird, die gegenwärtig bestehende Uferverkleidung um ein Bedeutendes vorzurücken, wobei natürlich das jetzige Ufermauerwerk entweder ganz verschüttet, oder mit namhaftem Kostenaufwand abgebrochen und wieder erbaut werden müßte. Es sind daher die Beweggründe dieses Antrages näher zu bezeichnen, und zugleich darüber nach vorgängiger Erhebung aller Umstände von Seite dieser königl. Commission darüber Bericht zu erstatten: ob es nicht zweckmäßiger wäre, die ge-

genwärtige Uferverkleidung bis zu dem Handelsstands-Gebäude beizubehalten, dagegen der Scarpe des Ausladungsplatzes eine eigene Richtung zu geben; von diesem Platze aber an — in einer gebrochenen Linie mit dem Ufer weiter vorzurücken, und die Verkleidung desselben auf der zu gewinnenden Uferbreite fortzusetzen.

2. Wäre mit Berücksichtigung aller Gründe und Gegengründe zu erwägen, ob diese Verkleidung des noch zu gewinnenden breiteren Ufers in der bisher stattgefundenen Art, oder blos mittelst Scarpirung nach einer schiefen Fläche, wie bei dem Ausladungsplatze zu bewerkstelligen sei.

3. Sowohl in Anbetracht der Symmetrie als des für den Verschönerungsfond zu erzielenden Vortheils, hat diese könig. Verschönerungs-Commission zu ermitteln, und ihr Gutachten darüber abzugeben: ob nicht durch Vorrückung des znm Theaterbau bestimmten Flächenraumes gegen das Ullmann'sche Haus in gleicher Flucht mit der M. Dorotheagasse rückwärts so viel Raum gegen das Ende des Vieser'schen Hauses genommen werden könnte, daß eine zu veräußernde Hausstelle für ein an das Theater unter Beobachtung der polizeilichen Vorschriftsmaßregeln anzubauendes Privathaus daselbst erübrigte? Das Dreißigstamt dürfte dagegen vor dem Vodjaner'schen und Varga'schen Hause aufzuführen sein. Preßburg, den 13. November 1835. Joseph, Palatinus, m. p. An die Verschönerungs-Commission zu Pest. 598. praes. 18. November 1835. Die Herren Michael Pollák, Architekt, und Augustin Erhardt, Ingenieur, haben in Betreff der gnädigst gestellten Fragen mit Berücksichtigung der dafür und dagegen obwaltenden Beweggründe ehestens einen ausführlichen Bericht abzustatten. Aus der k. Verschönerungs-Commissions-Sitzung. Pest, den 29. November 1835. Johann Lechner m. p. Jelen másolat hiteléül hivatalos használat végett kiadta Pesten 1861. augustus 8-án. Schraml Antal s. k. aljegyző. (P. H.)

Másolat. — Melléklet a D. alatti csatolmányhoz.

Löbliche Verschönerungs-Commission! Zufolge der gnädigsten Resolution Sr. k. k. Hoheit des Durchlauchtigsten Erzherzogs und Reichspalatins, kraft welcher rücksichtlich des zu erbauenden ungarischen Theaters, unterm 19. Mai 1835 eine fernere gemeinschaftliche Verhandlung anbefohlen wurde, werden hiemit der löbl. Commission laut beigeschlossenen Commissions-Berichtes sub ·/. folgende Resultate dieser Verhandlung mitgetheilt: daß nämlich das ungarische Theater nach billiger Berechnung einen Flächenraum von beiläufig 600 □ Klaftern erfordere; ferner, daß das ungarische Theater gegenüber dem Handelsstands-Gebäude aufzuführen wäre, das Dreißigstamt aber gegenüber vom Hacker'schen, oder Varga'schen, oder gegenüber vom Kardetterschen, dermalen Vodjaner'schen Grund erbaut, und vor selbem ein hinlänglicher Platz zum Ausladen gelassen werden könnte. Endlich, daß es in der Möglichkeit liege, dem Donaustrome an seinem Ufer noch beiläufig 12 Klafter Terrain abzugewinnen. — Schließlich übermacht der gefertigte Magistrat den durch den mitermittirten Herrn Architekten Michael Pollak am 19. Oktober 1835 der Commission übergebenen Plan. Vom Magistrat der königl. Freistadt Pest am 24. Oktober 1835. Seeber, m. p., Bürgermeister. — Josef Benkóczy m. p., Aktuar. — 555. 1835. — Gegenwärtiger Bericht wird unter Heutigem Sr. k. k. Hoheit dem Durchlauchtigsten Herrn Erzherzog Joseph, Reichspalatin, mit dem unterthänigst unterbreitet: daß das zweite städtische Theater vor dem Ullmann'schen, das neue Dreißigstamtsgebäude laut Situationsplan vor dem Vodjaner'schen Hause zu erbauen sein dürfte. — Aus der königlichen Verschönerungs-Commissions-Sitzung. Pest, den 25. Oktober 1835. Johann Lechner m. p. Jelen másolat hiteléül hivatalos használat végett. Pesten 1861 augustus 8-án kiadta Schraml Antal s. k. aljegyző. (P. H.)

A. Melléklet.

Számadási

a pesti nemzeti szinház országos alaptőkéjének keletkeztétől zelése alatt évenkint mikép lett sza-

Folyó szám	Számadási időszak	Pengő pénzben					
		tőke		készpénz		összesen	
		frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.
1	1840. évi dec. vég.	—	—	9.232	42	9.232	42
2	1841. „ „ „	135.000	—	2.922	4	137.952	4
3	1842. „ „ „	278.000	—	—	$5^5/_8$	278.000	$5^5/_8$
4	1843. „ „ „	328.000	—	1.698	$22^5/_8$	329.698	$12^4/_8$
5	1844. „ „ „	343.719	36	7.971	$58^7/_8$	351.591	$34^7/_8$
6	1845. „ „ „	337.719	36	22.022	$41^4/_8$	359.742	$17^4/_8$
7	1846. „ „ „	359.719	36	6.441	$10^7/_8$	366.160	$46^7/_8$
8	1847. „ „ „	351.719	36	11.872	$12^7/_8$	363.291	$48^7/_8$
9	1848. „ „ „	352.219	36	950	$36^5/_8$	352.170	$12^5/_8$
10	1849. „ „ „	352.219	36	21	$26^5/_8$	352.241	$2^5/_8$
11	1850. „ „ „	352.219	36	333	$36^5/_8$	352.553	$12^5/_8$
12	1851. „ „ „	327.719	36	11.570	$42^7/_8$	339.290	$18^7/_8$
13	1852. évi máj. vég.	337.719	36	8.044	$30^3/_8$	345.764	$6^3/_8$
14	1852. „ dec. „	352.719	36	2.690	$—^3/_8$	355.409	$36^3/_8$
15	1853. „ „ „	354.369	36	4.995	$47^5/_8$	359.365	$23^5/_8$
16	1854. „ „ „	361.244	36	3.831	$43^5/_8$	364.676	$19^5/_8$
17	1855. „ „ „	361.679	36	437	$27^2/_8$	362.517	$3^1/_8$
18	1856. „ „ „	366.357	$41^4/_8$	2.205	$54^5/_8$	368.763	$36^2/_8$
19	1857. „ „ „	364.253	$53^4/_8$	2.890	$30^4/_8$	367.144	24
20	1858. „ „ „	396.343	$53^4/_8$	—	—	396.343	$53^4/_8$
21	1859. „ „ „	384.343	$53^4/_8$	—	—	384.343	$53^4/_8$
22	1860. „ „ „	341.783	$53^4/_8$	—	—	341.783	$53^4/_8$
23	1861. jun. 30-án. .	347.283	$53^4/_8$	—	—	347.283	$53^4/_8$
	ha pedig az osztrák értékbeni tőke p. pénzre átváltoztatik .	22.400	—				
	tészen a tőke 1861 évi jun. 30-án .	369.683	$53^4/_8$				

kivonat

kezdve egész 1861-ik évi junius 30-ig az országos pénztár keporodása és jelenlegi állására nézve.

Osztrák értékben					
tőke		készpénz		összesen	
frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	4.580	$19^{4}/_{8}$	4.580	$19^{4}/_{8}$
—	—	3.557	$80^{4}/_{8}$	3.557	$80^{4}/_{8}$
4.920	—	26.175	40	31.095	40
23.520	—	5.525	$10^{4}/_{8}$	29.045	$10^{4}/_{8}$

B. Melléklet.

Kimutatás

a pesti nemzeti szinháznak az 1860/1 szinházi évet megelőző időkből származó és jelenleg is fenálló tőke és függő ugy kétséges adósságait illetőleg.

Folyó szám		1861. julius 5-én fenálló teher osztr. ért.			
		egyenkint		összesen	
		frt.	kr.	frt.	kr.
—	**A tőke-adósságok.**				
1	1853/4 szinházi évben a nemzeti szinház országos alaptőkéjéből 6% kamatra kölcsönvett 25.000 pftból hátra van	22.050	—		
	1. Jegyzet. Ezen tőke törlesztésére évi 2100 ft. részlet-fizetés van kikötve; az 1857/8, 1858/9 és 1859/60 szinházi évekről elmaradt 6300 forintot tevő tőke-törlesztési illetőség befizetése azonban a magyar kir. helytartótanács elnöksége részéről 1861. évi jan. 11-én 7101/eln. szám alatt kelt bocsátványnyal felfüggesztetett a nemzeti szinház viszonyainak jobbulásáig.				
2	1853/4 szinházi évben a pesti				
	Áttétel .	22.050			

Folyó szám		1861. jul. 5-én fenálló teher osztr. ért.			
		egyenkint		összesen	
		ft.	kr.	frt.	kr.
	Áthozat . .	22.050	—		
	takarék - pénztárból felvett 25.000 pft. 5% kamatra . .	26.250	—		
3	1857/8 szinházi évben uj épitésekre, és az udvari páholyhoz szolgáló följárat átalakitására az orsz. közalapitványi pénztárból 5%-re fölvett 23.100 forintból	22.023	75		
	2. Jegyzet. Ezen tőke visszafizetése akkint van kikötve, hogy törlesztésre és kamatul évenkint 1600 pft.= 1680 ft. osztr. é. fizettessék. Az 1860 és 1861. években lejáró tőkerészleteknek lefizetése azonban a fenállott cs. k. kormányzóságnak 1860. mart. 26-ról kelt rendeletével felfüggesztetett.				
4	1857/8. szinházi évben Wagner János épitész által a fenebbi 3-ik tétel alatt emlitett épitéseken felül tett külön épitésekért járt nevezett épitésznek o. é. 7882 ft. 28 kr., ebből azonban lefizettetett 1859/60 évben 1126 ft. 4 kr.				
	Áttétel . .	70.323	75		

Folyó szám		1861. jul. 5-én fenálló teher osztr. ért.			
		egyenkint		összesen	
		frt.	kr.	frt.	kr.
	Áthozat . .	70.323	75		
	1860/1-ben szint. 1126 ft. 8 „				
	Öszvesen tehát 2252 ft. 8 kr. minélfogva teszen Wagner János követelése	5.630	20		
	3. Jegyzet. Ezen 7882 ft. 28 krnyi követelés 7 évi egyenlő részletekben, vagyis évenkint 1126 ft. 4 krral fizettetik ki Wagner Jánosnak 6% kamattal.				
5	1858/9. szinházi év végével létezett 24.393 ft. 39 kr. tartozások fedezésére kormányzóságilag felvétetni engedélyezett 24.000 ftból kölcsön vétetett:				
	a) 1859. junius és julius 16-án a nemzeti szinház nyugintézetéből 5% kamatra .	12.000	—		
	b) 1860. évi junius 26-án a pesti takarékpénztárból 5% kamatra kölcsön vétetett	12.000	—		
	A. Adóssági tőkék öszvege .	. . . .	. . .	99.953	95
	B. Függő-adósság.				
1	A királyi közalapitványi pénztár követelése a fönebbi 3-ik tétel				
	Átvitel . .				

Folyó szám		1861. jul. 5-én fönálló teher osztr. ért.			
		egyenkint		összesen	
		frt.	kr.	frt.	kr.
	Áthozat . .	—	—	—	—
	alatt kimutatott 22.023 ft. 75 kr. kölcsön utáni 5% kamatba 1859/60. évre	1.101	18½		
	Jegyzet. Az 1860/1 szinházi év téli szaka alatt történt beruházások az erre kitüzött öszveget igénybe vették.				
	B. Függő-adósságok öszvege .	. . . .	. . .	1.101	18½
	E szerint tőke és függő-adósságok öszvege:				
	a) Tőke-adósság . . .	99.953	95		
	b) Függő-adósság . . .	1.101	18½	101.055	13½
	C. Kétséges adósságok.				
1	Wagner János épitőmester követelése 1857. évről festőterem felépitéséért	990	13		
2	Ugyanannak követelése szintén 1857. évről nyári szinház tervének készitéséért, és az e részbeni költségvetés kidolgozásáért	250	—		
	Jegyzet. Wagnernek e két rendbeli követelése még tárgyalást igényel, különösen:				
	a) A 990 ft. 13 krnyi öszveg már azon követelések kö-				
	Áttétel .	1.240	13		

Folyó szám		1861. jul. 5-én fönálló teher osztr. ért.			
		egyenkint		összesen	
		frt.	kr.	frt.	kr.
	Áthozat .	1240	13		
	zé volt fölvéve, melyek folytán a szinházi bizottmány 1860. évi január 14-én tartott üléséből Wagner részére a fönebbi 4-ik tétel alatt érintett 7882 ft. 28 krt. utalványozta, azonban ezen végzés az iratok közt nem találtatván, ennek előkerüléseig a kérdéses 990 ft. 13 kr. a kétséges hátralevőségek közé soroztatik.				
	b) A 2-ik tétel alatti 250 forintnyi követelésre nézve a munka becse kifejtve, s a készitésre vonatkozó föltételek bebizonyitva nem levén, ennek bekövetkeztéig ezen tétel is a kétséges hátralékok közé tétetik.				
	C. Kétséges adósságok öszvege	. . . . .	. .	1.240	13
	Megjegyeztetik, hogy az 1859/60 év végével fenmaradt tartozások fedezésére a k. m. helytartótanács elnökségének 1861. évi jan. 11-én, 7101/eln. sz. alatt kelt bocsátványa alapján a nemzeti szinház or-				

Folyó szám		1861. jul. 5-én fönálló teher osztr. ért.			
		egyenkint		összesen	
		frt.	kr.	frt.	kr
	szágos alapjából felvétetett 6000 frt. Ezen adóssági tőke nem illeti közvetlenül a nemzeti szinház kezelési pénztárát, hanem az attól járó 5% kamattal együtt az adakozás utján begyülendő pénzekből s illetőleg a már begyülteknek kamataiból fog visszafizettetni,				

C. Melléklet **Összehasonlító**

a pesti nemzeti szinháznál létező dráma, opera és ballet külön szinházi

Folyó szám	Nevezetesen	Előadások száma	Bevétel osztrák értékben					
			bérlet $1/3$ rész		brutto napi jövedelem		összesen	
			ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
	I. Dráma.							
1	1855/6 szinházi évre . . .	204	16687	65	52586	40	69274	5
2	1856/7 „ „ . . .	198	17468	50	51004	23	68472	73
3	1857/8 „ „ . . .	200	20143	90	54503	14	74647	4
4	1858/9 „ „ . . .	185	16217	60	48980	74	65198	34
5	1859/60 „ „ . . .	209	17108	82	53205	48	70314	30
6	1860/1 „ „ . . .	197	17834	60	51097	10	68931	70
	Összesen .	1193	105461	7	311377	9	416838	16
	II. Opera.							
1	1855/6 szinházi évre . . .	118	16687	65	57048	—	73735	65
2	1856/7 „ „ . . .	115	17468	50	59490	4	76958	54
3	1857/8 „ „ . . .	117	20143	90	54593	87	74737	77
4	1858/9 „ „ . . .	119	16217	60	60881	46	77099	6
5	1859/60 „ „ . . .	120	17108	82	59270	31	76379	13
6	1860/1 „ „ . . .	121	17834	60	52312	54	70147	14
	Összesen .	710	105461	7	343596	22	449057	29
	III. Ballet.							
1	1855/6 szinházi évre	13	—	—	3794	86	3794	86
2	1856/7 „ „	21	—	—	5869	87	5869	87
3	1857/8 „ „	21	—	—	6672	63	6672	63
4	1858/9 „ „	27	—	—	10568	69	10568	69
5	1859/60 „ „	11	—	—	2743	27	2743	27
6	1860/1 „ „	12	—	—	1714	72	1714	72
	Összesen .	105	—	—	31364	4	31364	4
	IV. Elegyes előadások.							
1	1856/7 évb. franz. és olasz előad.	12	—	—	16938	18	16938	18
2	1856/7 „ dráma spanyol táncz.	3	—	—	2194	74	2194	74
3	1858/9 „ concert drámával .	16	—	—	7525	57	7525	57
4	1859/60 „ „ „ .	9	—	—	7432	86	7432	86
5	1860/1 „ dráma concerttel .	7	—	—	2004	20	2004	20
	Összesen .	47	—	—	36095	55	36095	55
	V. Hangversenyek jóték. czélokra.							
1	1855/6 évben concert	3	—	—	1617	2	1617	2
2	1856/7 „ „	2	—	—	1851	43	1851	43
3	1857/8 „ „	2	—	—	953	26	953	26
4	1858/9 „ academia . . .	2	—	—	1408	60	1408	60
5	1859/60 „ „	2	—	—	1390	49	1390	49
6	1860/1 „ „	4	—	—	3810	40	3810	40
	Összesen .	15	—	—	11031	20	11031	20

kimutatása

osztályok jövedelmei és kiadásainak a közelebb 1855/6 — 1860/1. évekről.

Kiadás osztrák értékben													
évi fizetés		napi költség		jutalom-játék		ruhapénz		vendég-díjak		szerzői rész		összesen	
ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.
22287	30	8990	52	4345	90	1764	—	2339	9	3452	54	43179	35
24129	—	9533	43	4588	78	2058	—	410	88	4653	98	45374	7
27090	—	8798	25	5388	16	2688	—	4240	88	3368	68	51573	97
28350	70	7989	50 2/4	4030	10	2793	—	994	5	4016	27	48173	62 2/4
34491	58	8755	26	4353	—	157	56	1073	70	3475	34	52306	38
33645	70	8623	54	5151	59	—	—	865	54	3554	99	51841	36
169994	28	52690	50 2/4	27857	53	9460	50	9924	14	22521	80	292448	75 2/4
35385	—	7885	4	5395	90	2730	—	3160	53	1095	10	55651	57
37695	—	9813	72	5947	1	2835	—	2779	—	1114	3	60183	76
38661	—	10042	58	5923	45	3307	50	6272	81	1354	55	65561	89
38788	50	9150	91 2/4	5205	97	3570	—	13884	35	1010	80	71610	53 2/4
41344	58	9261	57	4559	26	1575	—	9377	81	1121	86	67240	8
40999	70	8189	22	4657	22	1575	—	1460	—	2001	41	58882	55
232873	78	54343	4 2/4	54343	81	15592	50	36934	50	7697	75	379130	70 2/4
1976	—	931	11	—	—	—	—	768	39	—	—	3675	50
3906	—	1295	61	420	7	—	—	281	17	—	—	5902	85
4032	—	1484	2	383	11	945	—	866	25	—	—	7710	38
8110	32	1945	46 2/4	387	7	840	—	2556	73	—	—	13839	58 2/4
2541	—	651	31	—	—	—	—	921	17	—	—	4113	48
2541	—	472	38	—	—	—	—	20	—	—	—	3038	38
23106	32	6779	89 2/4	1190	25	1785	—	5413	71	—	—	38275	17 2/4
—	—	555	26	—	—	—	—	9342	6	—	—	9897	32
—	—	148	28	—	—	—	—	655	20	—	—	803	48
—	—	1119	47 2/4	—	—	—	—	3014	70	—	—	4134	17 2/4
—	—	606	71	—	—	—	—	3268	92	—	—	3875	63
—	—	418	74	—	—	—	—	644	89	—	—	1063	63
—	—	2848	46 2/4	—	—	—	—	16925	77	—	—	19774	23 2/4
—	—	167	56										
—	—	171	64										
—	—	101	60										
—	—	153	5										
—	—	149	19										
—	—	684	45										
—	—	1427	49										

Jótékony czélokra norma-napokon adatván, osztályozás alá nem esnek.

C. Melléklet az 50. számhoz.

Összehasonlitó kimutatása

a pesti nemzeti szinháznál létező dráma, opera és ballet külön osztályok jövedelmei és kiadásainak a közelebb 1855/6 — 1860/1-ik szinházi évekről.

Folyó szám	Nevezetesen	Bevétel a kiadáshoz képest			
		több		kevesebb	
		ft.	kr.	ft.	kr.
	I. Dráma.				
1	1855/6 szinházi évre	26094	70	—	—
2	1856/7 " "	23098	66	—	—
3	1857/8 " "	23073	7	—	—
4	1858/9 " "	17024	$71^{2}/_{4}$	—	—
5	1859/60 " "	18007	92	—	—
6	1860/1 " "	17090	34	—	—
	Összesen . .	124389	$40^{2}/_{4}$	—	—
	II. Opera.				
1	1855/6 szinházi évre	18084	8	—	—
2	1856/7 " "	16774	78	—	—
3	1857/8 " "	9175	88	—	—
4	1858/9 " "	5408	$52^{2}/_{4}$	—	—
5	1859/60 " "	9139	5	—	—
6	1860/1 " "	11264	59	—	—
	Összesen . . .	69926	$90^{2}/_{4}$	—	—
	III. Ballet.				
1	1855/6 szinházi évre	119	36	—	—
2	1856/7 " "	—	—	32	98
3	1857/8 " "	—	—	1037	75
4	1858/9 " "	—	—	3270	$79^{2}/_{4}$
5	1859/60 " "	—	—	1370	21
6	1860/1 " "	—	—	1318	66
	Összesen . . .	119	36	7036	$49^{2}/_{4}$
	IV. Elegyes előadások.				
1	1856/7 évben: francz. és olasz előad.	7040	86	—	—
2	1856/7 " dráma spanyol tánczokal	1391	26	—	—
3	1857/9 " concert drámával . . .	3391	$39^{2}/_{4}$	—	—
4	1859/60 " " " . . .	3557	23	—	—
5	1860/1 " dráma concerttel . . .	940	57	—	—
	Összesen . . .	16321	$31^{2}/_{4}$	—	—

1-ső jegyzet. A napi jövedelmeken kivül a bérlet is a magán-müvészek működésének eredménye levén; annak egyharmada a dráma, egyharmada az opera jövedelmeül vétetett fel e számitásban, egy harmada pedig ugy az országos és magány-subventio, valamint a szinháznak egyéb mellék-jövedelmei alapul vétetvén, a segéd-művészeti osztályok és az administrationalis személyzet évi dijai és a szinház egyéb költségei fedezésére, itt a számitásból kihagyatott.

A bérlet ezen felosztása nem fejezi ugyan ki voltaképen azon arányt, melyben az illető osztályok működései a bérletre hatnak; mivel azonban ennek megállapitása a mostani kezelés mellett nem eszközöltethetik, más számkulcs hiányában az érintett egyenlő felosztás fogadtatott el.

2-dik jegyzet. A ballet, ének és zenekar, s az administrationalis személyzet évi díjja tett például 1859|60-ik szinházi évben 57.699 ft. 51 kr.; a szinház egyéb administrationalis költségei pedig ugyanazon évben 24.246 ft. 56 krt. osztrák értékben.

Ezen terhek miatt — a fentebb osztályonként kimutatott fölös jövedelem mellett is — a szinház évi szükségleteinek fedezése tulkiadás nélkül — tapasztalás szerint — egyedül a körülmények rendkivüli kedvezései között eszközölhető.

Pesten, julius 20-án 1861.

VI. Jelentése a nemzeti museum tárgyában kiküldött választmánynak.

Az 1861. év junius 26-án tartott LII-ik ülés jegyzőkönyvének 350-ik száma alatt kelt megbizás folytán van szerencséje a választmánynak következő jelentést tenni:

A választmány legelső teendője volt a museumi pénzalap mikénti állását megtudni.

1802 óta, midőn a nagylelkü gróf Széchenyi Ferencz becses ajándékával a magyar nemzeti museum alapját megvetette, számos nevezetes összeg ajánltatott országgyülésileg helyhatóságok és egyesek által, — részint gyüjtemények megszerzése, részint a museumi palota felépitése czéljára, mely összegek az 1808-ik évi 8-ik t. cz. majd $182^5/_7$: 35 t. cz. $183^2/_6$: 37, 38-ik t. cz. által beczikkelyeztetni rendeltettek.

Az 1808-ik évi 8-ik t. czikk József főherczeg nádort ruházta fel a nemzeti museum főfelügyelőségével, elrendelvén egyszersmind, hogy a museum pénzeiről vezetett számadások évenkinti átvizsgálás végett neki nyujtassanak be, azoknak kivonatát a törvényhatóságokkal közlendvén.

Az 1836-ik évi 37-ik t. czikk egy állandó museumi palota épitését rendelvén el, e czélra 500,000 frt. ajánltatott, mely összeg a törvényhatóságok között egyedül a nemesi rendre, és azokra, kiket a törvény ezen név alatt foglalva értett — vettetett ki, — az épités teljesittetésére József nádor bizatván meg.

A museum pénzbeli alapja nem levén elegendő szükségeinek fedezésére, gyüjteményeinek gyarapitására s a kamatok fizetésére, az 1836-ik évi XXXVII-dik t. cz. 2. §sa szerint az intézet szükségeinek fedezésére, de leginkább azon okból, hogy annak gyüjtemé-

nyei esztendőnkint nevezetesebben gyarapittassanak, a felkelési concurrentialis fundus fenmaradott készpénzének kamatja, mely az $182^{5}/_{7}$-ik évi 17-ik t. cz. 2. §-sa által a Ludovicea intézet számára rendeltetett, — ideiglen a museum jövedelmeihez kapcsoltatott. — Az érintett törvény rendelete következtében a museumi pénztár a felkelési concurrentialis pénztárból évenkint 12—14,000 frttal segittetett. — De meg ezen összeg sem volt elegendő ezen intézet szükségei fedezésére; mert állitólag tulajdon, és a felkelési pénztárnak tőkéit is néhai dicső emlékezetü József nádor ő Fensége rendeletéből tetemesen felemésztette, s ezen felül az uj rendszer bekövetkezte után 56,470 ft. 37 krnyi kincstári kamat nélküli előlegezéseket tenni kénytelenittetett.

A volt cs. k. Helytartóság idejében 1854 ik évben az 5 igazgatási kerületből kivetés után a museum felsegélésére 80,000 ft. gyült be, 1855-ik évben azonban csak a pest-budai kerületre vettetett ki, országos pótlékadó utján évenkint 7000 ft., mely mostanáig is fizettetik; Ő cs. k. Felsége pedig 1857-ik évi május 9-én és 27-én kibocsátott legfelsőbb határozata következtében ezen intézetnek egy január 1-től 1858 — $5^{0}/_{0}$-tet kamatozó 53,000 f. o. é. tevő államkötelezvényt ajándékozni méltóztatott, melynek évi kamatjait ezen intézeti pénztár folytonosan húzza, a mint ez az ·/. alatt ide mellékelt kimutatásból kiviláglik.

A museumnak mostoha pénzbeli állapotát még mostohábbá teszi, és nyomasztóan hat azon rendkivüli hallatlan, sőt egy tudományos intézet irányában — milyen a Museum — melynek minden adóbeli terheltetéstől mentnek kellene lenni, — méltatlan évenkinti megadóztatása, mely szerint a :/': alatt ide mellékelt kimutatáshoz képest 1850-ik évtől jövedelmi, országos földtehermentesitési, hadipótlék és községi adót fizetni kénytelenittetik.

Ezen kimutatás szerint a magyar nemzeti museumi pénztárból 1850-ik év óta 1861-ik év julius 15-kéig fizettetett összesen 8161 frt. $68^{1}/_{2}$ kr.

Figyelmet érdemel azon körülmény is, hogy 1849-ben az akkori cs. k. helytartóság a museum vagyonának nagy részét státuspapirosokba fektette, melyek mig egyfelől folytonos ingadozásnak

vannak kitéve, másfelől csak 5%-et kamatoznak, mig a museum a kölcsön vett tőkék után részben 6%-et tartozik fizetni.

A museum pénzbeli állapotát illető számadások utoljára $184^{3}/_{4}$ évben vizsgáltattak meg, a midőn is a museumi pénztár

cselekvő állapota	197,430 ft. 29 kr.
szenvedő állapota	69,500 „ — „
volt, és igy valóságos vagyona tett	127,930 ft. 29 krt.
Az épitkezésre felajánlott 500,000 ftból 1843-ig kizárólag begyült	455,480 ft. $24^{1}/_{8}$ kr.
Kiadatott épitésre	453,066 „ $35^{1}/_{8}$ „
Mely összegről azonban átvizsgált s helybenhagyott számadás nem létezik, sőt az épitkezésre kiadott sommákról azóta is átalában mind e mai napig senki sem számolt. Mind az, minek nyomára juthatott a választmány az, hogy 1850-ig midőn a museum épitése annyira mennyire befejeztetett, épitésre adatott ki	642,041 ft. $00^{5}/_{8}$ kr.
Mely összeg az e czélra befizetett : .	500,000 forintot
meghaladja . . . . . , ...	142,041 ft. $00^{5}/_{8}$ kr.
melynek fedezésére több rendbeli összegek jeleltettek ki, s több felőli kölcsönök köttettek, s ez magyarázza meg némileg, hogy mig 1843-ban a föntebbi kimutatás szerint a museum valóságos vagyona	127,930 ft. 29 kr.
volt, ma következőleg áll a pénztár:	
Cselekvő állapot	193,508 ft. $33^{1}/_{4}$ kr.
Szenvedő állapot	165,237 „ 17 „
Tiszta vagyona tehát	28,271 ft. $16^{1}/_{4}$ kr.

mint ez az ./. alatt mellékelt kimutatásból kitünik.

Összes évi jövedelem e szerint kamatokból	10,335 ft. 64½ kr.
Ebből azonban kamatokra fizetni tartozik, — miután a kölcsön vett pénzekből . .	56,470 ft. 37 krtól
kamat nem jár —	5,961 ft. 20 kr.
marad tehát valóságos jövedelem	4,374 ft. 44½ kr.
A museumnak évenkinti kezelési költségei jelen állapotában is	20,859 ft. 42½ krt

teszen, nem számitván a cs. k. évi adót, mely különbféle czim e alatt a museumi pénztáron 1850-től kezdve megvétetik, s jelen évben majd 1000 pftra rug.

Maga a museum épülete s környezete mind e mai napig befejezve nincs, kétharmad részben disztelen deszkakerités veszi körül udvarát, a súlyosabb tárgyaknak mint sarcophagok sat. felállitására — miután azok súlyoknál fogva az emeletekről kizárvák — nincs helyiség, a fő mint mellék-lépcsőzetek alkalmas karzat nélkül vannak, a homlokzaton a felmenő nagy lépcsőzet oldalán kinyuló podesteek kopaszon állanak, s mi ezeknél fontosabb: a könyvtár részben még be sem kötött s egyéb gazdag gyüjtemények, szekrények hiányában, szem elől elzárva, részben évek óta becsomagolva egyes termekben vagy soutairrainekben összehalmozva, elzárva hevernek, de sőt leltározva sincsenek. A termek a téli hónapokban zárvák, a könyvtári olvasó-terem még csak nem is fűthető.

A museum személyzete jelen állását a fizetésekkel együtt :////: alatt van szerencsénk mellékelni.

A gyüjtemények lassan bár, de évenkint gyarapodnak, részint az 1848-ik évi 18-ik t. cz. értelmében, ha nem elég lelkiismeretesen is, beküldött nyomtatványok, részint egyes pártfogók ajándékai, részint, bár csekély összeg áll e czélból a museumi igazgatóság rendelkezésére, vétel által.

1843 óta, midőn a jelen igazgató állomását elfoglalta, az ellenőrizhetés szempontjából azon eljárást hozta be, miszerint minden azóta bejött tárgy, leltárba vezettetik, sőt mielőtt az illető őrnek kézbesittetnék, attól minden átadáskor a tárgyakról külön nyugta állittatik ki, az azelőtti években a museum készleteiről rendes leltár

nem vezettetvén, ennek folytán arról egy nélkülözhetetlenül szükséges teljes összeirás csak ezután lesz eszközlendő.

Az itt előscrolt tapasztaltak folytán a választmány véleményezi.

A vagyoni állapotot illetőleg: a számadásoknak az 1843-ik évtől a mai napig átvizsgáltatása egyik legsürgetősb teendő; csak ezután lesz pontosan felderithető, mivel rendelkezhetik voltaképen az intézet.

A mi az intézet évenkinti szükségeinek fedezését illeti, hogy mindazon elkerülhetetlen évi költségek fedeztethessenek, melyek az intézetnek rendben tartása, s csak némi gyarapodhatására szükségesek, az e végre évenkint rendelkezésére álló összeget 50,000 ftra véli a bizottmány kipótolandónak.

Az évenkinti kiadások a következő tételekben terjesztetnek elő:

1. A szaporitandó személyzetnek rendes fizetése

a) 1 igazgató	3,000
b) 4 őr 1500 frtjával	6,000
c) 1 képtári őr	1,200
d) 1 irattárnok	1,000
e) 5 őrsegéd 1000 frtjával	5,000
f) 5 irnok 600 frtjával . . . . , . .	3,000
g) 1 kitömő	500
h) 1 kapus . . . . , . . .	400
i) 6 szolga 400 ftjával	2,400
j) 1 kertész	400
k) 1 udvarszolga	350
Összesen .	23,250 ft.

2. A 17 hivatalnok, és 10 szolga failletéke 101 öl 15 ftjával	1,515
3. Szálláspénz 8 hivatalnoknak (400—300— és 200 ftjával) és 2 szolga (120 ftjával) számára, kiknek az épületben nem jut szállás	2,240
4. Fa a dolgozó szobák, az olvasó, és másoló terem, őrház sat. számára	600
5. Az épület fentartására	3,000
6. A könyvtár bővitésére	4,000
7. Könyvkötésre	1,500
8. Munkák és a Catalogok kiadására	2,000
9. A régiség-osztály bővitésére és kutatásokra .	2,000
10. A természet-osztály bővitésére és gyűjtésre	3,000
11. A képtár bővitésére	2,000
12. Kézi pénztárra	2,000
13. Világositási költségekre	800
14. Kéményseprési költségekre	200
15. Éjiőrségre	300
16. A gyüjtemények körüli őrködésre megbizott hadastyánok pótléka	150
17. A kert fentartására	355
18. Utazásokra	1,000
Összesen	50,000 ft.

Azon évenkinti segélyek, melyeket a museum jelenben az 1836 : 37-ik t. cz. értelmében a felkelési pénztárból, továbbá az országos alapból, a magyar kir. egyetem pénztára- s a Marczibányi alapból húz . . . . 20,232 frtot tésznek, s igy ezek meghagyatván, a museumi tőkék kamatjai ide számitatván, ha az intézet törvénytelen adóztatása meg fog szüntetni, az ország évenkint alig 20—25 ezer forinttal járulna ez egyetlen ily nemü nemzeti országos intézet fentartásához.

A választmány azonban kénytelen a tisztelt házat egy, egyszer mindenkorra teendő nagyobb pénzbeli áldozat meghozatalára felkérni a végre, hogy a magyar nemzeti museum egyszer valahára a nemzetet megillető diszben befejezve legyen.

Körül-keritendő lenne ugyan is a museum udvara, még pedig, hogy a súlyosabb tárgyak is elhelyezést nyerjenek, a nemzeti lovarda felöli oldalon arcadák által, melyeknek terve, a museum épületének megfelelő görög doriai stylben az igazgatónál már készen is van, s mely a még hátralevő — a jelen vaskeritésnek megfelelő rácsozattal, valamint az arcadok elébe tervezett rostélyzattal együtt tenne körül belöl . . . . 53,000 frtot

A lépcsőzetek körüli karzatok megcsináltatására 3,600 4,000

A gyüjteményi termek bebutorozására, u. m. könyvtári termek az olvasó-terem czélszerü berendezésével 30,000

Régiségi osztály 13,000

A két természet-tudományi osztály 54,000

Képtárban megkivántató székek 350

Összesen 154,350 frtot

Vagy ha a podesteek kőszobrokkali fölékitése is, (mi tagadhatlanul az épület küldiszét igen emelné) czéloztatnék, még mintegy 5,000 forint szükségeltetnék, mi összesen az előbbi summához adva, kerek számra kipótolva — tenne . . . . . . 160,000 frt.

A választmány, hogy ezen megajánlandó öszveget körül belöl meghatározhassa, az osztály örök felügyelete alatt, az öntőde tulajdonos s az illető mesteremberekkel azon utasitás mellett, hogy nem csupán a meglevő tárgyak elhelyezése, de a termeknek lehető helygazdálkodással legczélszerübb végleges bebutorozása czéloztatik, — ideiglenes költségvetést s rajzokat készittetett, melyek — jövöbeni netaláni tájékozhatás végett — az intézet levéltárába tétettek le.

Mindazáltal, ha egyszer a szükségelt öszveg megadatik, elkerülhetetlen, — hogy a felszerelés a museum styljének megfelelőleg s illő öszhangzatosságban történhessék, — szakértő épitész által tervet készittetni, melynek nyomán a munka gazdálkodási szempontból árlejtés utján eszközöltessék.

Mi már a gyüjteményeket illeti, hogy mind czélszerüen használtathassanak, mind főképen számba vételük s a továbbrai ellenőrzés és czélszerü gyarapitás lehetséges legyen, szükséges, hogy az 1836-ik évi 37-ik t. cz. 4. §-ának következő szavai : „a nemzeti museum mindennemü gyüjteményeiről részrehajlatlan tagoknak ellenőrségök alatt tökéletes névjegyzékek készittessenek“ — haladéktalanul foganatosittassanak, egyúttal a felesleges duplicatumok elkülönittetvén, róluk külön catalogusok készittessenek — Ezek franczia nyelven is kinyomatván, a külföldi museumoknak oly megkereséssel volnának megküldendők, hogy ha cserére hajlandók, hasonlót sziveskedjenek tenni. Ezután, és csak is ezután megengedhető a cserélgetés, s mig a leltározás meg nem történt, minden csere betiltandó, az ujjon beküldött vagy megszerzett tárgyak ellenőrzésére az igazgató által behozott eljárást a választmány helyesli, s továbbra is ajánlja.

A cserélés volna tehát szinte egyik módja a gyüjtemények gyarapitásának, mig másfelől, ha helyben hagyatik a feljebb elő-

adott költségvetés, az által is mód nyújtatik a meg nem levő példányok beszerzésére.

Az illető hazai kiadóknak szoros kötelességévé tétetvén az 1848-ik évi 18-dik t. cz. 40-ik §-a rendeletének pontos és lelkiismeretes teljesitése, az által az ujabb hazai művekkel költség nélkül gyarapodand az intézet.

Nem kerülte el a választmány figyelmét, hogy az intézet kincseinek nagy része jelenben is, a minden jóra és szépre, minden közhasznú czélra áldozni kész nemzet lelkes fiainak ajándékából gyűlt; hiszi, hogy e szellem továbbra is uralkodó marad, reményli jövőben is az intézet vagyonának ily utoni tetemes növekedését: helyén látja tehát a készitendő catalogusokban a tárgyak megnevezése után az adományozó nevét kitétetni, hogy a jó példa az utókor számára is fenmaradjon.

A személyzetet illetőleg tagadhatatlan, hogy a jelen szám, a teendőkhez aránylag igen csekély, a választmány szükségesnek látja a személyzetet a feljebb előadott kimutatás szerint szaporitani, hogy igy minden osztálynak rendes őre, őrsegédje s irnoka legyen, mi a catologizálás befejeztéig a könyvtári osztályban még 2 irnokkal szaporitandó volna.

A többször érintett kimutatásból szinte kitünik, hogy a választmány a hivatalnokok fizetésének emelését is javasolja.

Ez elkerülhetetlen.

Oly fizetéseket kell számukra határozni, hogy abból állásukhoz képest illően megélhessenek, munkásságukat egészen a museum ügyének szentelhessék; s mindenkorra ki kell mondani — hogy

1. Museumi tisztviselő más hivatalt nem viselhet.

2. A visszaélésekre utat nyitó netaláni üzérkedés megelőzése tekintetéből szakmájához tartozó magángyüjteményt nem tarthat.

Egy museum czéljának csak úgy felelhet meg, ha a nagy közönségnek mentül könnyebbé tétetik a tárgyak megtekintése, és megértése. Ez egyfelől a czélszerü felállitás, másfelől a pontos, és röviden magyarázó catalogok nyújtása által éretik el.

Ily catalogusok készittetése a leltározás alkalmával egyúttal elrendelendő.

Minthogy pedig épen a téli hónapokban látogatottabb a főváros, elrendelendő, hogy a termek télen is nyitva legyenek, hogy különösen a könyvtári terem füttessék, melynek létesithetésére az intézkedés a könyvtár butorozásakor megteendő.

Elrendelendő továbbá, hogy nagyobb becsü ritkaságok kivételével a könyvtárból egyes példányok téritvény mellett az illető tisztviselőség felelet terhe alatt biztos egyéneknek meghatározott időre kölcsönöztessenek ki.

Még egy tárgyra bátor a választmány az országgyülés figyelmét felkérni.

Az igazgató, midőn József nádor nemzeti képtár czim alatt egy ujabb képcsarnokot kezdett meg, melyben csupán hazai festészek által készült képek foglaljanak helyet, s e czélra közel 20,000 forintot gyüjött — honunkban a képző müvészet pártolásának kezdeményezését czélozta. Ezen aláirásokon alapult magántársulat már is szépen eredményezett több jó képpel gazdagitván museumunkat.

Helyén volna, hogy a nemzet e magán vállalat mintájára egy nagyobbszerü alapitványt tegyen a képző művészetek, festészet, szobrászat emelésére; melyből a jobb művek illendő dij mellett a museumnak számára mindenkor megszereztethetvén, — ez ösztönül szolgálna művészeink szorgalmának.

Hogy pedig az itt előadottak pontosan foganatosittassanak s az intézet érdekei felett a szükséges ellenőrködés gyakoroltassék, javaslatba hozza a választmány végtére egy 5 tagból álló országos állandó választmány kiküldetését. Ez szakértőket vevén maga mellé, a museumi igazgatóság közremüködésével, az illető őrök által a munka nagyságához és szükségéhez képesti számban ideiglenes melléjök rendelt irnokok segitségével, a gyüjtemények összeirását eszközöltesse — majd meghitelesitse, évről évre az intézet állapotáról, gyüjteményeinek gyarapodásáról, s a közbe jöhető akadályok mikénti elháritása módjáról körülményes tudósitást terjesszen az országgyülés elébe. . . . .

Kelt Pesten, 1861. augusztus 21-én

Tisza Lajos, s. k.
bizottmányi előadó.

1./. alatti melléklet.

Kimu-

a magyar nemzeti museum

Adós neve	Követelő tőkében frt.	kr.	kamat-láb
Beregh vármegye	159	$14^2/_4$	ka-
Prusinszky András	520	—	
Széchenyi Lajos gróf	10000	—	5%
Budai takarékpénztár	290	—	„
Ugyanaz	1575	—	„
Eötvös Ignácz báró csőde . . .	289	$51^2/_4$	6%
D'Ellevaux testvérek	764	$27^1/_4$	„
Budai Vincze csőde	2000	—	„
Tabódy Sándor	15000	—	„
Géczy Péter	2400	—	„
Nemzeti kölcsön kötelezvény . .	4200	—	5%
Metalliques do do .	50000	—	„
do do do .	2000	—	„
Földtehermentesitési kölcs. kötelezv.	1000	—	„
do do do	5930	—	„
do do do	2670	—	„
do do do	4870	—	„
do do do	22910	—	„
do do do	19280	—	„
do do do	15350	—	„
do do do	1750	—	„
do do do	30450	—	„
do do do	100	—	„
Magyar királyi egyetem pénztára .	—	—	„
Marczibányi alapitvány . . .	—	—	„
Országos alap	—	—	„
Felkelési pénztár	—	—	„
Bevételi összeg .	193508	$33^1/_4$	—

Nisnyánszky Dániel, s. k. országos pénztárnok.

t a t á s a

követelő állapotának.

állapot					
évi kamat		évi járulék		összesen	
frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.
mat nélkül					
325	—				
14	50				
78	75				
18	26				
48	16				
126	—				
945	—				
151	20				
222	50				
2625	—				
105	—				
52	50				
311	32½				
140	17½				
255	67½				
1202	77½				
1012	20				
805	87½				
91	87½				
1598	62½				
5	25				
—		672	—		
—		210	—		
—		7350	—		
—		12000	—		
10335	64½	20232	—	32567	64½

K i m u-

a magyar nemzeti museum

Hitelezők nevei	Terhelő				
	tőke adósság		kamat láb	évi kamat	
	frt.	kr.		frt.	kr.
Lazzarini Anna	2400	—	5%	126	—
Reich Teréz	7000	—	„	367	50
Procopius György . . .	2000	—	6%	126	—
Csek Magdolna	3000	—	5%	157	50
Csek József	7000	—	„	367	50
Brielmann Róza	8600	—	6%	541	80
Nemzeti szinház	10000	—	5%	525	—
Országos pénztár	16000	—	„	840	—
Strázsay Anna	2800	—	„	147	—
Horváth Árpád	15000	—	6%	945	—
Kosztolányi Imre	6000	—	„	378	—
Horváth Karolina . . .	20000	—	„	1260	—
Házmann Ferencz . . .	1500	—	„	94	50
Lorentsovics Máté . . .	800	—	„	50	40
Pesti vakok intézete . . .	6666	40	„	35	—
Kincstári előlegezés . . .	14870	37			
do do	9000	—	kamat nélkül		
do do	2600	—			
do do	4000	—			
do do	20000	—			
do do	6000	—			
Kiadási összeg .	165237	17	—	5961	20

tatása
terhelő állapotának.

állapot									
fizetésekre és nyug-pénzekre		utazásokra s jutal-makra		fa pénz váltságra javitásokra		külön-félékre		összesen	
frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.

magyar cultus miniszterium utalványa báró Geringer operationalis pénztárából, cs. kir. kincstárból

országos alapból

12402	7½	368	—	4882	75	5600	—	26820	2½

Az országos cs. k. főpénztár által Budán, jul. 9-én 1861.

2./. alatti melléklet.

Kimutatása

a magyar nemzeti museum pénztárából 1850-ik évtől 1861-iki julius 15-ig fizetett jövedelmi országos földtehermentesitési hadipótlék és községi adónak.

Év	Pengő pénz		Vagyis osztr. ért.		Összesen	
	frt.	kr.	frt	kr.	frt.	kr.
1850. 1851. 1852-ik évre . .	1682	8	1766	24		
1853-ik évre	489	29	513	96		
1854-ik „	635	$38^3/_4$	667	43		
1855. és 1856-ik évre . . .	1300	$54^2/_4$	1365	$95^1/_2$		
1857-ik évben	773	$2^1/_4$	811	69		
1858-ik „	755	$47^1/_4$	793	$57^1/_2$		
1859-ik „	—	—	998	42		
1860-ik „	—	—	790	58		
1861-iki julius 15-ig fizetett .	—	—	618	$31^1/_2$		
Összesen . .					8326	$16^1/_2$
Ebből lehuzván az 1840-dik évre illetéktelenül fizetett s reclamált községi adót . . .					158	48
Marad adóösszeg .					8167	$68^1/_2$

A museum uj épületének felállitására 1836-ik évtől 1850-ik évig Gömöri Károly később Krausz Károly épitészi gondnokoknak és Pollák Ignácz épitőmesternek az országos pénztárból kiadatott 642,041 forint $00^5/_8$ kr. pengö pénzben.

Budán, julius 15-én 1861.

Nisnyánszky Dániel, s. k.
országos pénztárnok.

3./. alatti melléklet az 54-ik számhoz.

A magyar nemzeti muzeum személyzetének fizetése 1861-ben.

	Osztr. ért.
Kubinyi Ágoston igazgató . . .	2100 ft. — kr.
Érdy János régiségosztályi őr . .	1260 „ — „
Mátray Gábor könyvtári őr . . .	1260 „ — „
Kiss Bálint képtári őr (fizetés nélkül).	
Kovács Gyula természetosztályi őr .	840 „ — „
Frivaldszky János	840 „ — „
Czanyuga József irattárnok . . .	630 „ — „
Barna Nándor könyvtári őrsegéd .	630 „ — „
Posfay Bertalan régiségosztályi őrsegéd	630 „ — „
N. N. kinevezendő természetosztályi őrsegéd	630 „ — „
Ramisch Antal irnok	420 „ — „
Dreher István kitömő	420 „ — „
Mózser János régiségosztályi szolga .	315 „ — „
Kovács Péter kapus	315 „ — „
Szabó János képtári szolga . . .	315 „ — „
Scholtz Adolf természetosztályi szolga	262 „ 50 „
Molnár Antal könyvtári szolga . .	315 „ — „
Palkovics György természetosztályi szolga	262 „ 50 „
Mészáros Antal házi szolga . . .	273 „ — „
	11718 ft. — kr.

Pesten 1861-iki julius 29-én.

Czanyuga József, s. k.
museumi irattárnok.

VI. Torontál megyének fölterjesztése, az adónak katonai erőhatalommal megkezdett behajtása iránt.

Tisztelt képviselőház!

Torontálmegye bizottmányának april 29-kén tartott közgyülésén felolvastatott a magyar királyi helytartótanács 19193. szám alatti intézvénye, mely által a megye közönsége tudósittatik: hogy legfelsőbb parancs folytán a császári pénzügyi kormány megbizatott a császári adónak, ha kell, erőszakkali behajtására is.

Egyuttal tudomására esett a megyei bizottmánynak, hogy april 28-án a temesvári katonai parancsnokság rendeletére, két század végvidéki katonaság érkezett Nagy-Becskerek mezővárosába; és hogy a katonai parancsnok a városi tanácsot a hátralévő tavali és az 1861-ik félévi adónak lefizetésére oly fenyegetéssel szólitá fel: ha hat órai meggondolás után az egész összeget letenni vonakodnék, azt az összes lakosságra egyaránt elosztván, erőhatalommal is be fogja hajtatni.

Mély megilletődéssel értesült a megye bizottmánya a legfelsőbb császári rendelet felől, és méltó felindulással fogadta az osztrák kormány immár megkezdett hatalmaskodásának hirét.

A rendelet és e hatalmaskodás háromszoros törvénysértést foglal magában.

Megsérti az országot sarkalatos jogaiban: mert csupán a törvéyesen egybegyült országgyülés határozhatja meg a fizetendő adó mennyiségét.

Megsérti önkormányzati jogában a megyét : mert az adóbeszedési jog és kötelesség egyedül a törvényhatóságot illeti.

És megsért természeti jogában minden egyest : mert hajléka szentélyét erőszakos feldúlással fenyegeti.

A folyó évi január 16-ki leirat ellen tett felterjesztésében kijelentette a megye bizottmánya: hogy a törvénytelen adó behajtására segédkezet nem nyújthat, habár nincs hatalmában az erőszakos adóbehajtást gátolni.

Most, midőn az, mi akkor csak eshetőség vala, már-már valósággá vált, midőn az ország törvényes képviselői már együtt székelvén, idegen parancsra, idegen hivatalnokok készülnek kicsikarni a törvénytelen adót ; a megye bizottmánya néma nem maradhat.

Most sincs ugyan anyagi erőnk, melylyel az erőszakot erőszakkal visszatorolhatnók; de birunk erkölcsi fegyverrel, melyet felhasználni jogunk és polgári kötelességünk.

A sértett törvény, az eltiprott jog öntudatával, végzésként kimondtuk :

miután sarkalatos törvényeink félremagyarázhatlan értelme szerint az adó megszavazása az országgyülés jogaihoz tartozik;

miután az adó beszedésére, közlegeik által egyedül a törvényhatóságok illetékesek;

miután minden a magyar alkotmány alatt élők hajléka szent és sérthetlen :

Mi torontálmegye bizottmánya ünnepélyesen tiltakozunk az adónak önkénytes, törvénytelen és erőszakos behajtása ellen; és mindazokat, kik ezen erőszakoskodást elrendelik, vezénylik vagy elősegitik, úgy az elkövetendő erőszakért, mint minden következményeiért felelőssé teszszük.

A midőn ezen végzésünket a tisztelt képviselőház elébe terjesztjük, folyamodunk egyszersmind bizalommal hozzá :

Méltóztassék minket, törvényszabta hatalmánál fogva, sértett jogaink védelmében istápolni, és akkép intézkedni, hogy az osztrák kormány Magyarország ügyeibe ezentúl semmi szín alatt ne avatkozzék.

Kelt a mi 1861-ik évi april hó 29-én Nagy-Becskereken tartatott bizottmányi közgyülésünkből.

Torontálmegye közönsége.

VII. Aranyosszéknek az országgyülés kiegészitésére vonatkozó kérelme.

Tisztelt honatyák!

A hű testvérkebelről erőszakosan leszakitni szándékolt testvérkebel fájdalomhangja soraink, melyeket önökhöz intézünk, midőn 12 évi szenvedésteljes elnyomatása után, alkotmányos életünk első s már is borús reggelén megdöbbenve kell szembenéznünk ama nehéz bonyodalmakkal, melyekkel hazánk belviszonyai szándékosan és mindig ugyanazon czélra irányzott következetességgel elborittatnak.

Amaz igéret, melyet az uralkodó 1860. october 20-án kegyelmesen kibocsátott diplomájában hazánknak tőn, bár felettébb vékony szálát nyujtá a reménynek, az arra következett cselekvények a reménység e gyenge hajtását is leforrázták. Mi elfogadók a tért, mely legbecsesebb kincseitől kizsákmányoltan nyujtaték; elfogadók, mert hiszszük, hogy a letarolt mező felviruland még szebben, mint volt valaha, lehet még erőnk visszaültetni a hatalom erőszakos karjaival kitépett gyökereket.

Igen, tisztelt honatyák! mi visszafoglalók a tért, habár honfi keblünk legmélyebb fájdalmán, midőn az nem amaz állapotban volt, mint akkor,midőn leszorittatánk róla; keblünkbe mint megannyi kinos fájdalmat keltő döfés volt, minden az october 20-ki diplomára kelt kormányi rendelet és kibocsátványok, mint melyeknek mindenike alkotmányunk, mint megannyi sarkalatos törvényeinek megsértése volt; de egyik sem vala olyan fájdalmas, mint az, miszerint az ország szétdaraboltatni szándékoltatik, s Erdélynek Magyarország-

gali a törvényesség minden kellékeivel biró törvényen alapult uniója kérdés alá vonatva, minket, valamint a többi Királyhágón inneni megyéket, nem csak hogy egy, a törvényes magyar király s egyszersmind még akkor erdélyi fejedelem által szentesitett törvény ellenére felállitott törvénytelen Cancellária alá helyeztek, de a folyó hó 2-án összehivott, és 6-án megnyilt hongyülésre, képviseletre meg nem hivatánk.

Midőn alkotmányos életünk megroncsolt terére legelőször visszalépénk, a hazánk egységét, alkotmányunk sérthetetlenségét s a magyar szent korona alatti függetlenségünket komolyan fenyegető veszély pillanatában kötelességünknek érezők tehát feltárni önöknek, tisztelt honatyák, keblünk érzelmeit s elhatározásunkat.

Mi érezzük, hogy a kétoldalulag kölcsönösen kötelező törvény, és alkotmányos sérthetetlensége egyedül mi alkotmányos szabadságunk és amaz Európa előtt becsült vivmányoknak, melyeket 1848-ban alkotott és fejedelmünk által szentesitett törvények adtak, — erős biztositéka lehet.

Mi érezzük, hogy hazánk egysége egyedül, mi a magyar korona függetlenségét fentartani képes, azért a mennyire fájlaljuk, hogy a közös hongyülésre meg nem hivatánk, épen oly elhatározottsággal nyilvánitjuk, miszerint mi a jelenleg összehivott csonka országgyülést nem tekinthetjük egyébnek conventiculumnál, annál fogva nem tarthatjuk képesnek arra, hogy amaz elébe tüzött, alkotmányos életünk legsarkalatosabb törvényeivel szoros kapcsolatban levő cselekvényeket, minők az inauguralis diploma kiállitása, koronázás, és törvényhozás, érvényesen végrehajthassa mindaddig, mig épen magában ezen hongyülésben a magyar korona integritása helyre állitva nincsen.

Azért kérjük, tisztelt honatyák, önöket a hon nyugodalma, a népek jogszabadsága, és a korona egysége és biztossága érdekében minden hatásukat oda forditani ne vonják meg, miszerint minélelőbb Erdélynek Magyarországgali unioja — mint létesült tény — végkép elismertessék, s mi legsürgetőbben képviseletre az erdélyi minden megyékkel együtt meghivassunk, s mig ezt cselekednék, az

igazságot és törvényt őrző gondviselés erős karjai lebegjenek önök fölött.

Aranyosszéknek 1861-ben aprilis 22-én tartott állandó bizottmányi üléséből.

(P. H.) Magyar Pál s. k.
főjegyző.

VIII. Küküllő megyének az országgyülés kiegészitésére vonatkozó kérelme.

Méltóságos Főrendek!

Tisztelt képviselőház!

Midőn hazánk törvényhozó teste, a legfontosabb feladatok megoldása végett már majdnem egy hónap óta Pesten folytatja tanácskozásait: ekkor tünt fel legelőbb megyénk számára az alkotmányosság hajnalának sugara, hogy magunkat törvényes alapon rendezhessük.

Első szavunkat intézzük törvényhozóinkhoz, kiknek köréből most kizárva vagyunk, azon illegitim rendszernek tovább folytatása miatt, mely szent István koronáját izekre szaggatva, hazánkat földarabolta; minthogy az ennek szilárd alapján és erején emelkedő alkotmánynak és trónnak megsemmisitését czélul vette volt.

Magyarországhoz tartoztak a Királyhágón inneni megyék, első szent királyunk korától fogva — a mohácsi vészig. — Az ezutáni szomorú viszálkodása a két trónkövetelőnek, választotta e dicső egy magyar hazát két részre. — De a felséges habsburgi ház uralkodása alatt maradt rész, még akkor se ismerte el véglegesnek az erdélyi fejedelmeknek hódoló rész elválását, mikor a túlerőnek engedni vala kénytelen; hanem számos békekötésekben biztositotta az anyaországhoz visszacsatoltatását.

Első Lipót császár uralkodása alatt könnyen lehetett volna az

ezt illető diplomatiai jogfentartásokat érvényre juttatni. — Nem az erdélyi törvényhozás, mely oly sokáig hasztalan sürgette ezt, — hanem az idegen tanácsosoknak azon folytonos ellentörekvése akadályozta, mely a magyar király trónját Magyarország romjaira törekedett fektetni, a végre hogy az egygyé lenni nem tudó Némethonhoz még egy oda nem tartozó és rokonsággal nem biró, független országot, habár porelemeire szétrobbantva, csatoljon.

Végre az 1848-ik év, mely oly dicső vala az emberiség követeléseinek kiszolgáltatásában, meghozta magyar hazánk integritására nézve a diplomatiai igazságot.

Ezen évben, igazságos királyunk V-ik Ferdinánd a törvényesség minden kellékeivel ellátva szentesitette a pozsonyi 7-ik és a kolozsvári 1-ső törvényczikket. — Visszamentünk mi, hajdani erdélyiek, anyahazánk kebelébe; ugyanazon egy legitim kormány alatt állottunk, népünk képviselői és az erdélyi felsőházi tagok, együtt voltak a haza többi részeiből megjelent törvényhozókkal.

Fegyveres idegen erő támadta meg hazánk törvényhozását és legitim kormányát, az oly csendes és békés Erdélyben, — melyben még a feudális szolgaság korában se zavartatott meg a különböző nemzetiségek közötti testvériség, — az ellenség ármánya testvért testvérrel gyikoltatott és raboltatott békés lakjaiban. — Vérözön boritá mezeinket és e romvidék ismét kiszakasztatott közös hazánkból.

Ő Felsége átlátva, hogy hazánk ellenségei, trónjának is feldöntésén működtek, alkotmányos állásra hivott fel minket; de az illegitim rendszernek azon elve, hogy mi magyar hazánktól különválva legyünk, még most is fentartatik.

Megyénk csupán a törvényeket tekinti azon alapnak, melyből minden müködéseiben kiindulhat; és nem hiszi, hogy a jogot, az igazságot, bármi rendelet és erőszak megsemmisithesse. — Az 1848-ki törvényeket ép ugy, mint bármelyik régibb el nem törölt törvényt, kötelezőnek tartja, a sanctio pragmaticánál fogva, mind a királyra, mind a hon polgáraira nézve, s ugy látja, hogy ezen törvények, még valami uj joggal, institutióval vagy területtel se ajándékozták meg hazánkat, hanem csupán formulázták azon integritá-

sát és független kormányzását, mely mind régibb, de nem teljesitett, törvényeinken alapult vala.

Mi tehát a méltóságos főrendeket és a tisztelt képviselőházat, most is, mig erőhatalommal elrekesztve tartatunk, saját törvényhozásunk gyanánt üdvözöljük, és a hozandó törvények közöl csupán azokat tartjuk magunkra nézve kötelezőknek, melyek közös magyar hazánk törvényes országgyülésén keletkeznek és a megkoronázandó Felség által szentesittetnek.

El nem ismerjük azt: hogy rólunk akár az erdélyi királyi hivatalosok és képviselők egy küléngyülésre hivatva, akár a hazánk területén kivül eső német vagy szláv képviselők közé vegyitve, bármi részben rendelkezhessenek.

De egyszersmind a méltóságos főrendek és a tisztelt képviselőház gyülését is kiegészitetlennek, és az országgyülés fontosabb feladataira, — minők a király koronázása, a koronázás fölötti szerződés, adó, katonaság megajánlása, törvények hozatala stb. illetéktelennek tartjuk mindaddig, mig odatartozó királyi hivatalosaink és képviselőink, oda meg nem hivatnak. — Ugyanazért atyafiságos tisztelettel kérjük, méltóztassanak hazánk integritását, és az országgyülés kiegészitését, legelső feladatuk gyanánt venni és ezt létre hozni; addig pedig magokat sem a koronázásra, sem törvényhozásra feljogositottaknak nem tekinteni.

A mostani kor feladatainak legfontosabbika, a nemzetiségi igények kielégittetése. — E tárgyat illetőleg hasonló viszonyok fordulnak elő az erdélyi részekben mint magyar hazánk többi részeiben.

Mi azt hisszük, hogy kötelessége törvényhozásunknak a külön nemzetiségek mindazon kivánalmait kielégiteni, a melyek szent István koronáját eredeti jellegéből ki nem vetköztetik és hazánk integritását nem koczkáztathatják.

Erre legalkalmatosabbnak véljük a koronázási szerződést, mely uton mind a király esküje, mind az országnak a Felséggel kötött szerződése állandó biztositékot nyujtana a külön nemzetiségeknek; hogy törvénybe iktatott jogaikat, egy jövő törvényhozás nem fogja koczkáztatni. — E tárgy fontossága is igényli, hogy a köz-

tünk lévő viszonyoknak felfejtése végett, népképviselőink és királyi hivatalosaink minélelőbb, honunk közországgyülésén megjelenhessenek.

Hódolatteljes kérelmünkkel folyamodtunk ez iránt mai napon Felséges koronázandó királyunkhoz; a méltóságos főrendeket és a tisztelt képviselőházat pedig atyafiságos tisztelettel, egyszersmind a haza integritásának szentségére kérjük, méltóztassanak minden törvényes utat elkövetni, hogy ezen szétdarabolás megszüntessék.

Többire honfi érzések közt örökölvén

A méltóságos főrendeknek és a tisztelt képviselőháznak

tisztelő rokoni Küküllőmegye közönsége.

Gróf Bethlen Farkas s. k. főispán.

Kovácsy Károly s. k. főjegyző.

IX. Nagy-Szombat város közönségének tiltakozása a turócz-szentmártoni értekezlet emlékirata ellen.

Mélyen tisztelt Képviselőház! A kaján irigység még ott is merészkedik a nagyot és magasztosat megtámadni, ahol törpesége nem egyebet, csak kudarczot várhat; nem állitjuk mi ezt magyar hazánk tótajku lakosairól, mert ezek ezer éven altal együtt küzdöttek, együtt véreztek, együtt győztek, együtt búsongtak, együtt örvendeztek a testvérileg szeretett Magyarhon-alapitókkal, — hanem állitjuk azon sötét törpe alakokról, akik nemzetünk dicsőségét kaján szemekkel tekintvén, midőn azt a törvényesség szilárd alapján rendületlennek ismerik, a különböző nemzetiségek követelmeinek leple alatt ezen ősi időktől fogva szentesült ereklyét megingatni igyekeznek.

Hő kebellel imádott hazánknak ezen szent alkotmánya sok keserves, de — hála az örökkévalónak — már megbukott kisérletek után, valahára mégis visszaállittatván: az országnak minden

hű polgára át vala hatva azon reménységtől, hogy az ily hosszu közös szenvedések, melyek az absolutismus zászlói alatt az alkotmány elnyomására harczolókat épen ugy érték jutalmul, mint a szabadság kitünő hiveit büntetve sujtották, kedves hazánk összes tartományaiban lakó népek egygyéforrva, a közös szerencsétlenségszülte szeretet és bizalom kapcsaival örök időkre elválaszthatlanul összeolvadnak, a bizalomnak életadó szikráját ismert csábitóikra többé nem oly könnyen fecsérlendők, s minden erejöket vállvetve a közös jólét és boldogság felvirágoztatására használandók. — Kelle mégis vérző szívvel tapasztalnunk: hogy az izgatások és alattomos bujtogatások mételye egyrészről, — másrészt pedig a szabadelvü alkotmányosság tiszta légét kerülő, s önérdekes czélzataikat követő egyének müködése, az egyetértés most uj sarjakkal izmosodó égi növényét letiporni, az ország népeinek nyelv és nemzetiség különbsége tekintetéböli meghasonlását, s az ország részei közötti alkotmányos élet kifejlődését gátló izgágákat előidézni nem iszonyodnak, sőt hydra-fejeiket ujra emelik.

Ezért érzékeny fájdalommal szakgattatik keblünk, midőn látjuk, hogy kedves hazánk többi külön-ajku lakosaival a legszebb egyetértésben élő jámbor tót-ajku nép, — mely az 1848-ki izgatók bujtogatásai következtében szerencsére hamar elfojtott zendülés eseményeit megbánva, az egyetértés és hazaszeretetnek legszebb jeleit adja, — egyes izgatók kárhozatos működéseinek áldozatul jelöltetett ki.

De mélyen tisztelt képviselőház! — nem találkozik városunkban senki, ki ezen kárhozatos merényletek által czélzott irány követője lenni akarna; nem vallja senki Nagy-Szombat városa lakosai közül azon turócz-szent-mártoni magánértekezlet következtében keletkezett memorandum kivánalmait sajátjának, sőt inkább nyilvánitjuk teljes meggyőződésünkből azokat, egy, elcsábitandó százezerek vállain méltóságokra felmászni kivánó töredék egyszer megbukott és ujra föléleszttett megrögzött fondorkodásainak; — kárhoztatjuk ezen feltolakodást, kárhoztatjuk az irányt, mely szakadozást, egyenetlenséget, s a hon boldogitó alkotmányának az absolutismus kezeibe való játszását óhajtja — tiltakozunk azon vélemény vagy kijelentés ellen, mintha váro-

sunk lakosai közül valaki ezen gyülésben közvetlenül vagy közvetve részt vett volna, vagy czélzatai iránt rokonszenvvel viseltetnék, — tiltakozunk végre azon tervezet ellen is, miszerint városunk a szeretett hon kötelékeitől elszakittatván, az álmodott tót-kerületbe bekebeleztessék; s teljes őszinteséggel jelentjük ki, hogy inkább az alkotmányos haza utolsó falujaként tekintetni ohajtunk, mintsem ilyetén alkotmányellenes hűtlenség-koholta területnek fővárosaként szerepelnénk.

Osztozunk nemzeti gyülésünk, felséges hazánk mélyen tisztelt Házainak azon nyilatkozatában, mely által kijelentetett: hogy e haza külön-ajku polgárainak készek megadni mindazt, mi az ország területi szétdarabolása és a törvényes önállóság koczkáztatása nélkül megadható.

A legmélyebb hála jelentésével nyilvánitjuk a magas képviselőház elvei, iránya, hazaszeretete, s átalában egész eljárása iránti csüggedetlen bizalmunkat, melynek mi az Örökkévalóságtól bő áldást és biztos sikert ohajtunk; magunkat bölcs intézkedései hü teljesitésére készeknek jelentvén, kegyes pártolásába ajánljuk.

A mélyen tisztelt képviselőháznak

Kelt Nagy-Szombatban, az 1861-ik évi julius 6-án tartott közgyülésünkből.

Legalázatosabb s engedelmes szolgái: Nagy-Szombatvárosa közönsége.

Jablanczy Sándor s. k. Polgármester.
Krisztelka Ferencz s. k., Főjegyző.

X. Trencsénmegyebeli bittsei választókerület 19. községének óvása a turócz-szentmártoni értekezlet emlékirata ellen.

Mélyen tisztelt képviselőház!

Alulirottak értesülvén arról, hogy megyénk köréből néhány egyén a f. hó 6-án Turócz-szt.-Mártonban tartott szláv gyülekeze-

ten megjelenvén, némi határozatokat hoztak, hogy azokat, mint a magyarhoni tót nemzetiség kivánalmait, a képviselőház elébe terjeszék: mi mint Trencsénmegye tótajku lakosai, kénytelenek vagyunk az ellen ünnepélyesen tiltakozni; és pedig azért, mivel

1-ször: Mi senkit sem biztunk meg azzal, hogy ott jogainkat védje, vagy érdekeinket képviselje, melyek meg nem támadtattak; sőt miután a mélyen tisztelt képviselőház oly méltánylattal fogta fel a kor igényeit, erős hitünk és meggyőződésünk az: hogy a nemzetiségek kivánalmainak teljesitése biztositva van, és azért az emlitett szláv gyülekezetnek czélja más lehetett, mint a tót nemzetiség igényeinek biztositása. Mivel

2-szor. Méltó gyanuval láttunk az emlitett gyülekezetre megyénk területén át oly egyéneket sietni, kik, mint az osztrák kormány bérenczei, alkotmányos szabadságunk fizetett ellenei, — és olyanokat, kik már 184$^8/_9$-ben fegyveres kézzel támadták meg anyaföldüket, kiknek akkor is holmi szlávországi szabadsági igéreekkel sikerült elcsábitani egy kis töredéket, hogy az csakhamar kiábrándulván, tapasztalja, mikép juttatják ugyanazon járom alá őt jutalmul, mint a többit büntetésül.

3-szor. Hogy hazafiui aggodalmunk ez egyének irányában alapos volt, kiderült azon határozatból, mely az emlitett gyülekezeten hozatott: hogy a felsőmagyarországi megyékből egy külön tót kerület képeztessék; hogy édes hazánk eldarabolva, elgyengittessék, az eddigi szép egyetértés megzavartassék, hogy annál könnyebben elleneink kezeibe kerüljön.

Ezen alapos okoknál fogva engedje a mélyen tisztelt képviselőház, hogy hazafiui aggodalmakkal telt szivünk mélyéből az ország szine előtt valljuk: „hogy mi Magyarországot, az abban lakó nemzetiségek közös hazájának, és ezeket testvéreknek tekintvén, mint magyarok (Uhri) hazánk alkotmányos szabadságáért és integritásáért élni és halni készek vagyunk most, mint készek voltunk mindig; hogy mi a turócz-szent-mártoni tót gyülekezetet, és az abban hozott határozatokat, mint hírünk, tudtunk nélkül koholtakat, és az ország szétdarabolására czélzókat, — mint a tót nemzetiség kivánatainak kifolyását el nem ismerjük, sőt annak ellentmondunk,

határtalan bizalmat szavazván a képviselőháznak, és ellenünknek tekintvén mindenkit, ki megbizásunk vagy befolyásunk nélkül a tót nemzetiség nevében hason gyülekezetekben hozott vagy hozandó határozatok koholásában részt vett, vagy ezentul részt veend.“

Kelt Bittsen junius 23-án 1861. Mikulas Keblussek s. k. mesta Bittse richtar, (P. H.) Jozef Malocsay s. k. Dekan a Farar Bitcanszki; Ján Bellony s. k.; Jozef Lernes s. k.; Malobitzky Michal s. k.; Grotkovszky Elek s. k.; jako obcan Bittsanszki. Ludw. Jambor s. k.; Stefan Horza s. k. Ján Kottesovszky s. k.; Mikl. Fabry s. k.; Em. Szulyovszky s. k. advocat. Stephan Matussek s. k.; Ladislaus Keler s. k.; Stephan Marko s. k.; Farar Rovnanski. — Antonius Tichy s. k.; Farar Zemansko-Kottesovszky. Aloysius Pick s. k.; Kaplan Schavniczky. — (P. H.) Obec Hlinik: Richtar Petrovszky s. k.; Ferencz Bacharata s. k.; Stephanus Chrimko s. k.; Ignatz Strbik s. k.; Joannes Biza s. k.; Urbanovszky Lajos s. k.; (P. H.) Obec Kollarovice: Ján Bulo Richtar +; Jos. Fulmek prcsarny +; Martin Hruova +; Ján Csaida s. k. Notár. (P. H.) Obec Dlhepole Ondrey Mirsura s. k.; Richtar. Josef Medvedik s. k.; Josef Micura s. k.; Jano Razdik s. k.; Josef Baduna +; Ondrey Krumpli + (P. H.) Obec Túrzovka: Franz Kampanek s. k. Richtar; Jano Tudik +; Juro Szallay + (P. H.) Obec Viszoka; Josef Perdoch s. k. Richtar; Jano Paulik s. k.; Ondrey Klasko s. k.; Jano Bjelko +; Josef Kubjatko +; Juro Subtsik +; Josef Vojancsak +; Josef Szivicsek +; Jano Szekács s. k. (P. H.) Obec Ottesna. Jano Chrobak s. k. Richtar; Adam Palicza +; Jano Szkorka + (P. H.) Obec Podviszoka: Josef Mravecz Richtar +; Andreas Hross +; Fara Makovszka Richtar Gregor Makaj s. k.; Imrich Gyurik s. k.; Imrich Jano Gregor s. k.; Obec Rovne (P. H.) Gyurisa Andreas Richtar s. k.; János Gyulik s. k.; Josef Tabatsch s. k.; Josef Gyurics s. k.; Pavel Bgenzan s. k.; Leon Benyovszky s. k. Notar. (P. H.) Obec Hvoznicza: Fero Liska + Richtar; Martin Kamanjar +; Nicolaus Belasz s. k. (P. H.) Obec Styavnik. Juro Rakovan + Richtar; Stefan Stacko prisazni +; Mart. Selmek prisazni +; Fr. Pasztorek, Mart. Kovács, Juro Padó s. k. Jano Gupci s. k.; M. Balenyinecz s. k.; M. Kudanik +; Dubnicsan s. k. Notar. (P. H.) Obec Velka-Kutessova: Richtar J. Lacho +; M. Do-

csyai +; Jano Horak +; Adam Horak +; (P. H.) Obec Zemanska-Kotesova: Sevcsik Miklós s. k. Richtar; Ludwig Keler s. k.; Sevcsik Gáspár s. k.; Huszarik János s. k.; Sevcsik Stephan s. k.; Obec Miksova: Stefan Starich Richtar +; Maty Bucso +; (P. H.) Obec mala Bittsa. Ondrey Kalabuss Richtar +; Pricasni Josef Bunta s. k. (P. H.) Obec Psurnovice: Vremen Stefan Richtar +; Juro Szakala +; Jano Listják +; Stephan Krupa +; Jano Gregus + (P. H.) Obec Szetyecho. Juro Gábor Richtar +; Jano Kálmán +; Gáspár Durnek +; Josef Omelak +; (P. H.) Obec Petrovice: Jura Slivany s. k. Richtar. Josef Sucha +; Stefan Gablas +; Thomas Papoliss +; Josef Chromtsik +; Stefan Sebena +; Franz Fajtsár +; Stefan Kovács +; Jano Webena s. k.; Carol Gludovics s. k.: Jakub Sebena s. k.; Ján Bogyo s. k. Znácel Ján Matyasovics s. k. Notar Bittsanski.

Kivül: Mélyen tisztelt képviselőháznak Pesten. Felterjesztése a bejegyzett községek képviselőinek a turócz-szt.-mártoni f. hó 6-án tartatott tót gyülés és annak határozatai tárgyában,

---

XI. Nyitramegyei 328 községnek óvása a turócz-szentmártoni értekezlet emlékirata ellen.

Méltóságos Elnök ur!

Vonatkozólag folyó junius hó 1-jén s folytatva több napjain tartott bizottmányi gyülésünkből a mélyen tisztelt képviselőházhoz a turócz-szent-mártoni gyülekezetnek memoranduma ellen felterjesztett óvás végsoraiban foglalt igéret teljesitéseül, van szerencsém megyénkbeli számos községeinek ez érdemben az országgyüléshez intézett óvási kérvényeiket ide mellékelve tiszteletteljesen által küldeni.

Kelt Nyitrán, 1861. julius 12-én. Nyitramegyei első alispán Batthyányi Ferdinánd s. k.

Kivülről: Nyitramegye első alispánjától. Méltóságos assa és ablancz-kürthi Ghyczy Kálmán urnak képviselőház elnökének. Hivatalosan Pesten.

Melléklet *)

Mélyen tisztelt képviselőház!

Mi Nyitramegye lakosai fájdalommal értesülvén arról, hogy a közös veszély e perczében találkoztak egyesek, kik feledve honfiui legszentebb kötelességeiket, nevünkben, és többi felső-magyarországi szlávajku magyarok nevében, jogtalanul, és törvénytelenül, igényeket támasztottak, melyek czélja a magyar szent korona területi integritása sértése és az egyetértés és testvéri szeretet felbontása:

Mi tehát ünnepélyes óvásunkat s tiltakozásunkat fejezzük ki ezennel a turócz-szt.-mártoni összes felső-magyarországi szlávajkú lakosok nevében megbizás nélkül szerkesztett, és a nemzetgyüléshez benyujtott memorandum ellen; tiltakozunk, mert a benne kifejezett igények soha sem voltak s soha nem lesznek a felső-magyarországi tót-ajku lakosok öntudatának kifolyása.

Mi ezer éven keresztül osztoztunk örömében, bújában e hazának, ezer éven keresztül védtük többi testvéreinkkel egyetemben annak területi épségét, s alkotmányát, s meg vagyunk győződve, hogy nyelvünk tekintetében méltányos kivánalmaink annak idejében megadatnak; s most, midőn oly nagy a hazánk fölött lebegő veszély, minő tán soha sem volt, jogtalan és törvénytelen igényekkel fellépni hazaárulásnak tartjuk.

Mi nagyobb részben szláv ajakkal magyar szivvel magyarok vagyunk, és büszkén valljuk magunkat azoknak; mert történetünk a magyar történet, s mert nem egyedül a nyelv füzi össze a honfiakat, de legfőkép azon magasztos érzés, a honszerelem érzelme, melylyel a közös haza iránt mindnyájan viseltetünk.

---

*) A többi melléklet, részint magyar, részint tót nyelven szerkesztve, s öszszesen 328 község pecsétével és aláirásával ellátva, ehez mindenben hasonló.

Ünnepélyesen nyilvánitjuk tehát, a nemzet szine előtt, hogy mi annak, hű áldozatkész fiai vagyunk, s maradunk, s ha tettre hív majd a veszélyben forgó haza, életünket és vagyonunkat áldozni készek vagyunk, s egy szivvel s akarattal sereglünk össze azon háromszinü zászló alá, mely a magyar nemzet ezer éves dicsőségének jelképe. Hódoló tisztelettel maradván, Családon, 1861-ik évi julius hó 7-kén. Babóthy György s. k. közbirtokos, — Vay Adolf s. k., — Cservenyánszky Miklós s. k., — Krencsey Dénes s. k., — Pekárik Mátyás s. k. — Családhelység elöljárói a helység nevében (P. H.) Tobias alias Novisedlak János biró, — Pap Mihály törv. biró — Kelecsényi János közbirtokos, — Lacza József esküdt, — Lacza Mihály, — Lacza István, — Brath Pál, — Duben Béla, Hurtha Flóri, — Duben János, — Darmady István, — Császár József, — Pap György, — Belány József, — Bakai Péter, — Hensemann János, — Lacza András, Záhon József, — Vittek József, — Lacza Péter, — Duben József, — Fritz György, — Vay Hermann, — Hamada Sándor, — Hamada János, — Hamada András, — Hamada Péter, — Ivanits János, Cziderikovits József, — Hacsko Márton, — Húbert Albert, — Mottkó s. k. névíró s jegyző.

XII. Rózsahegy mezőváros közönségének tiltakozó felirata a turócz-szentmártoni gyülekezet határozatai ellen.

Mélyen tisztelt képviselőház!

Minél buzgóbb hála-elismeréssel kisértük a mélyen tisztelt képviselőház magasztos hazaszeretetével, de sokszor keble érzelmeinek önmegtagadásával párosult törekvéseit, melyeket tizenkét szomorú éven át megszakadt ősi alkotmányunk s nemzeti függetlenségünk visszaszerzésére férfiasan forditani, s midőn hazafiui tisztelettel meghajoltunk azon bölcseség előtt, melyet legfelsőbb helyre

felterjesztett feliratában körülvonalozott teendői, és különösen hazánkban lakó különböző nemzetiségi igények egyenjoguság s felvilágosodott korunk kivánalmai alapján leendő kielégitése iránt tanusitani méltóztatott : annál szomorúabban hatott reánk nézve, részint reactionarius fondorkodások, s ezekkel társulni szokott önérdek, s részint nemzetiségi igények félreértéséből létesitett, folyó évi junius 6-dikán Turócz-szent-Mártonban tartatott szláv gyülekezetben formulázott, s jelenleg már a mélyen tisztelt képviselőháznak is „felső magyarországi összes tótajku lakosok nevében“ benyujtott memorandum.

Mi is tudjuk ugyan méltányolni hazánkban lakó szláv nemzetiségü polgártársaink, kik közé mi is számitjuk magunkat, igazságos és az egyenjoguság alapjára fektetendő korszülte igényeit; — de hogy azok oly messzire terjedjenek, amint nevezett memorandumban nagyobb részt körvonaloztattak, azt sem hazánk egységével, sem közös szabadságával, sem rendes közigazgatás eszméjével, sem pedig történelmi multjával egyátalában összeegyeztetni nem tudjuk.

A fentnevezett turócz-szent-mártoni gyülekezetben résztvett tagok, magokat hazánkban lakó összes szláv honfitársaink szószólóiul, a nélkül, hogy erre felhatalmaztattak volna, feltolakodtak, ottan törvényeinkkel, szokásainkkal, de különösen országunk egységével ellenkezésben álló kivánalmakat formuláztak, s ezt épen azon időben tevék, midőn a nemzet reá súlyosan nehezedett absolutismussal férfias elhatározottsággal sikra száll, — mintegy kizsákmányolni akarták ezen szorúlt helyzetet arra, hogy a reactio és félreértés-szülte érdekeiknek annál könnyebb diadalt és érvényt szerezzenek.

Mi tehát a fentnenezett memorandum ellen, a mélyen tisztelt képviselőház előtt tiltakozó óvásunkat ünnepélyesen kijelentvén, hazafi tisztelettel kérjük az országgyülésileg egybegyült nemzet képviselőit, azon memorandumot honunkban lakó egyetemes szláv nemzetiségü polgártársaink igényei kifolyásának nem tekinteni, s egyszersmind abbeli teljes bizodalmunk kijelentését hazafiui tudomásul venni, hogy mi mindazon intézkedésekben tökéletesen meg

fogunk nyugodni, miket a nemzet képviselői bölcs belátásuk szerint, annak idejében, a nemzetiségi bonyolodott ügy körül alkotandó törvényképen, minden bár honnan jöhető nyomás nélkül magok kezdeményezni jónak látandják.

Egyébiránt hazafiui tisztelettel maradunk. Kelt Rózsahegy az 1861. évi julius 13-án tartatott képviselői gyülésünkből.

Rózsahegy mezőváros közönsége :
Jancsó Mihály s. k.
polgármester.
Knyazoviczky József, s. k.
főjegyző.

XIII. Az országgyülési képviselők betüsorozatos névlajstroma.

A.

1. Abaffy Aristid, Árva megye bobrói ker.
2. Ács Károly, Pest megye sz. endrei ker.
3. Allaga Imre, Bács-Bodrog megye rigyiczai ker.
4. Almásy György gróf, Gyöngyös vár.
5. Almásy Sándor, Heves megye fügedi ker.
6. Andrássy Gyula gróf, Zemplén megye s.-a.-ujhelyi ker.
7. Antal János, Baranya megye mohácsi ker.
8. Asztalos István, Békés vár.

B.

9. Babesch Vincze, Krassó megye Szászka bányai ker.
10. Babics János, Heves megye kápolnai ker.
11. Bakalovich Szilárd, Torontál megye zsombolyi ker.
12. Balássy Antal, Buda vár.
13. Ballagi Mór, Bács-Bodrog megye ómoraviczai ker.
14. Balogh János, Bars megye ar.-maróthi ker.
15. Bánffay Simon, Baranya megye pécsváradi ker.

16. Bánó József, Sáros megye héthársi ker.
17. Bánó Miklós, Sáros megye giráltí ker.
18. Bárczay Albert, Abauj megye alsó-mizslyei ker.
19. Barinyai József, Nyitra megye vág ujhelyi ker.
20. Bartal György, Tolna megye pinczehelyi ker.
21. Bartal János, Pozsony megye vág szerdahelyi ker.
22. Batthyány István gróf, sz. Fehérvár vár.
23. Batthyány Zsigmond gróf, Zala megye sz. gróti ker.
24. Benczur Miklós, Nyiregyháza vár.
25. Bende József, Bács-Bodrog megye ó-becsei ker.
26. Békásy Lajos, Veszprém megye somlyó vásárhelyi ker.
27. Beniczky Lajos, Zólyom megye breznó-bányai ker.
28. Beniczky Ödön, Pest megye gödöllői ker.
29. Beöthy Zsigmond, Komárom vár.
30. Berényi Ferencz gróf, Nyitra megye n. tapolcsáni ker.
31. Bernáth Zsigmond, Ungh megye n.-kaposi ker.
32. Besze János, Esztergam, Ér-Szt. György és Szt.-Tamás vár.
33. Bethlen József gróf, Versecz vár.
34. Bezerédy László, Vas megye rumi ker.
35. Bika Simon, Bihar megye élesdi ker.
36. Bittó István, Somogy megye szigetvári ker.
37. Blaskovics Pál, Hont megye némethi ker.
38. Bobory Károly, Czegléd vár.
39. Boczkó Dániel, Békés-Csaba vár.
40. Bodon Ábrahám, Gömör megye kövi ker.
41. Bogdán Vincze, Temes megye csakovári ker.
42. Bogdánovich Wilibald, Torontál megye sz.-györgyi ker.
43. Bogyó Sándor, Csongrád megye szegvári ker.
44. Bónis Sámuel, Szabolcs megye t.-löki ker.
45. Borbély Miklós, Heves megye t.-abádi ker.
46. Boronkay Lajos, Hont megye ipolysági ker.
47. Boross Sámuel, Szentes vár.
48. Bottka Mihály, Zala megye tapolczai ker.
49. Böszörményi László, Szabolcs megye n.-kállói ker.

50. Bránovácsky István, Uj-Vidék vár.
51. Budai Lőrincz, Beregh megye felvidéki ker.
52. Bujánovics Rudolf, Zemplén megye homonnai ker.
53. Burián Imre, Trencsén megye puchói ker.
54. Buttyán Vazul, Kővár vidék kis-nyiresi ker.
55. Buzna Lajos, Nyitra megye érsekujvári ker.

C.

56. Csáky László gróf, Trencsén megye varini ker.
57. Csáky Tivadar gróf, Szepes megye lőcsei ker.
58. Csanády Sándor, Bihar megye b.-ujfalui ker.
59. Cseh Sándor, Vas megye német-ujvári ker.
60. Csengery Antal, Bihar megye bihari ker.
61. Csengery Imre, Bihar megye hosszú-pályi ker.
62. Cserky István, Veszprém m. enyingi ker.
63. Csernovics Arzén, Ó-Arad vár.
64. Csernovics Péter, Torontál megye basahidi ker.
65. Csiky Sándor, Eger vár.
66. Czorda Bódog, Szabadka vár.

D.

67. Dániel Pál, Torontál megye zichifalvai ker.
68. Dani Ferencz, Szeged vár.
69. Darvas Antal, Abauj megye szikszói ker.
70. Deák Ferencz, Pest vár.
71. Dedinszky József, Csanád megye n.-laki ker.
72. Degenfeld Gusztáv gróf, Szabolcs megye nyirbátori ker.
73. Dellimanics István, Baranya megye bükösdi ker.
74. Demjén István, Beregh megye kászonyi ker.
75. Dessewffy Emil gróf, Pozsony vár.
76. Dobrzánszki Adolf, Sáros megye zborói ker.
77. Domahidy Ferencz, Szathmár megye csengeri ker.
78. Dőry Ádám, Sopron megye csornai ker.

E.

79. Éder István, Csongrád vár.
80. Eördögh András, Jászberény vár.
81. Eördögh Imre, Trencsén megye hővizi ker.
82. Eöry Sándor, Győr megye téthi ker.
83. Eötvös József báró, Buda vár.
84. Eötvös Tamás, Beregh megye munkácsi ker.
85. Erős Lajos, Szabolcs megye kis-várdai ker.

F.

86. Faur János, Krassó megye román-oraviczai ker.
87. Fekete Lajos, Somogy megye szili ker.
88. Fiáth István, Fehér megye rácz-almási ker.
89. Fisser István, Temes megye rékasi ker.
90. Fráter Pál, Nógrád megye ecsegi ker.
91. Frideczky Lajos, Nógrád megye nógrádi ker.

G.

92. Gál Péter, Veszprém megye n.-vásonyi ker.
93. Gábriel István, Abauj megye gönczi ker.
94. Ghyczy Kálmán, Komárom megye udvardi ker.
95. Gorove István, Pest vár.
96. Grabarics Ernő, Baranya megye dárdai ker.

H.

95. Hajnik Pál, Pest megye váczi ker.
98. Halász Boldizsár, Pest megye dabasi ker.
99. Hauser Ernő, Pozsony vár.
100. Hodossy Ede, Sáros megye bártfai ker.
101. Horváth Boldizsár, Vasmegye szombathelyi ker.
102. Horváth Döme, Kecskemét vár.
103. Horváth Elek, Vas megye kis-czelli ker.
104. Hunfalvy Pál, Szepes megye szepes-szombati ker.
105. Hunkár Antal, Veszprém megye zirczi ker.

106. Hunyady János gróf, Somogy megye lengyel-tóti ker.
107. Huszka Mihály, Gyula vár.

I.

108. Ignjátovics Jakab, N.-Becskerek vár.
109. Ihász Rudolf, Sopron vár.
110. Illéssy János, Jász kun ker. k.-sz.-mártoni ker.
111. Ilosvay Bertalan, Ugocsa megye n.-szöllősi ker.
112. Imrédy Lipót, Mosony megye sz.-jánosi ker.
113. Inkey Ádám, Zala megye csáktornyai ker.
114. Ivánka Imre, Pest megye pataji ker.
115. Ivánkovics János, Vas megye körmendi ker.

J.

116. Jámbor Pál, Bács-Bodrog megye, kulai ker.
117. Jekelfalusy Emil, Szepes megye gölnitz-bányai ker.
118. Jókai Mór Baranya megye siklósi ker.
119. Jura György, ifjabb. Máramaros megye sugatagi ker.
120. Justh György, Thurócz megye mosóczi ker.
121. Justh József, Thurócz megye sz.-mártoni ker.

K.

122. Kacskovics Lajos, Pest vár.
123. Kaiser József, Pozsony megye n.-szombati ker.
124. Kalauz Pál, Zólyom megye szliácsi ker.
125. Kállay Ödön, Szabolcs megye nádudvari ker.
126. Kálóczy Lajos, Győr megye péri ker.
127. Kandó Kálmán, Ungh megye unghvári ker.
128. Károlyi Ede, gr., Abauj megye barczai ker.
129. Károlyi János, Nógrád megye füleki ker.
130. Károlyi Sándor gróf, Csongrád megye tápéi ker.
131. Kazinczy Gábor, Borsod megye dédesi ker.
132. Keglevich Béla gróf, Torna megye görgői ker.
133. Keglevich Gyula gróf, Heves megye pétervásári ker.

134. Kelemen Albert, Bihar megye bárándi ker.
135. Kende Kanut, Szathmár megye n.-károlyi ker.
136. Kiss Dániel, Hajdukerület szoboszlói ker.
137. Kiss Jakab, Bács-Bodrog megye ó-kanizsai ker.
138. Kiss Miklós, Kecskemét vár.
139. Királyi Pál, Zala megye letenyei ker.
140. Klauzál Gábor, Szeged vár.
141. Komáromy György, Bihar megye székelyhidi ker.
142. Konkolyi-Thege Dénes, Komárom megye tatai ker.
143. Konkolyi-Thege Pál, Bars megye lévai ker.
144. Korics Gáspár, Zombor vár.
145. Kovács Ferencz, H.-M.-Vásárhely vár.
146. Kovách László, Heves megye patai ker.
147. Kovács Lőrincz, Szathmár megye n.-bányai ker.
148. Kozma Imre, Győr vár.
149. Kozma Sándor, Somogy megye marczali ker.
150. Kubinyi Ferencz, Nógrád megye losonczi ker.
151. Kubinyi Flórián, Árva megye a.-kubini ker.
152. Kubinyi Ödön, Gömör megye r.-szombati ker.
153. Kubinyi Rudolf, Gömör megye r.-szécsi ker.
154. Kupricz Imre, Veszprém megye veszprémi ker.
155. Kurcz György, Tolna megye paksi ker.

L.

156. Latinovics Vincze, Baja vár.
157. Lipthay Béla báró, Torontál megye bileti ker.
158. Lónyay Gábor, Zemplén megye ó-liszkai ker.
159. Lónyay László, Borsod megye edelényi ker.
160. Lónyay Menyhért, Beregh megve beregszászi ker.
161. Lo-Presti Árpád báró, Temes megye rittbergi ker.
162. Lovassy Ferencz, Bihar megye n.-szalontai ker.
163. Lukács György, N.-Várad vár.
164. Lukinich Mihály, Sopron megye kapuvári ker.
165. Luzsénszky József báró, Zemplén megye n.-mihályi ker.
166. Luzsénszky Pál báró, Kassa vár.

M.

167. Mácsay Lukács, Bars megye ujbányai ker.
168. Máday Lajos, Trencsén megye csáttzai ker.
169. Madách Imre, Nógrád megye b.-gyarmati ker.
170. Madarász József, Fehér megye sárkeresztúri ker.
171. Manassy György, Temes megye k.-becskereki ker.
172. Mangold Károly, Pozsony megye bazini ker.
173. Maniu Aurél, Krassó megye facseti ker.
174. Máriássy Ágoston, Sáros megye eperjesi ker.
175. Máriássy János, Szepes megye iglói ker.
176. Markos György, Ungh megye n.-bereznai ker.
177. Markovics Antal, Csanád megye batonyai ker.
178. Maróthy János, Szathmár megye krassói ker.
179. Mátyáss József, Körmöcz vár.
180. Mednyánszky Ede báró, Trencsén megye trencséni ker.
181. Mihályi Gábor, Máramaros megye vissói ker.
182. Miskolczy Károly, Bihar megye margitai ker.
183. Missics János, Temes megye lippai ker.
184. Molnár József, Zemplén megye terebesi ker.
185. Molnár Pál, Zala megye a.-lendvai ker.
186. Murgu Euthim, Temes megye moraviczai ker.
187. Mülek Ferencz, Arad megye sz.-annai ker.

N.

188. Nagy-Szabó Ignácz, Veszprém megye ugodi ker.
189. Návay Tamás, Makó vár.
190. Nyári Pál, Pest megye ráczkevei ker.
191. Nedeczky János, Mosony megye zurányi ker.
192. Németh Albert, Heves megye tiszanánai ker.
193. Nicolics Fedor báró, Torontál megye párdányi ker.

O.

194. Odescalchi Gyula herczeg, Nyitra megye zsámbokréti kerület.
195. Okolicsányi Antal, Honth megye ipoly-szalkai ker.

196. Oláh Miklós, Hajdukerület hajdu-nánási ker.
197. Olgyay Lajos, Pozsony megye somorjai ker.
198. Olgyay Titus, Pozsony megye galantai ker.
199. Ónossy Mátyás, Temes megye orczyfalvai ker.
200. Opitz Sándor, Zenta vár.

P.

201. Pálffy Pál gróf, Esztergam megye köbölkuti ker.
202. Papp János, Bihar megye belényesi ker.
203. Papp József, Kővár vidék remetei ker.
204. Papp Mór, Jászkun kerület madarasi ker.
205. Patay István, Debreczen vár.
206. Perczel István, Tolna megye kölesdi ker.
207. Perczel Vincze, Tolna megye bonyhádi ker.
203. Péter Miklós, Halas vár.
209. Pétery Károly, Heves megye mezőturi ker.
210. Pethes József, Jászság Kun ker. árokszállási ker.
211. Pesti Frigyes, Temes megye uj-aradi ker.
212. Piller Gedeon, Sáros megye, szebeni ker.
213. Pinkovics Mihály, Bács-Bodrog megye almási ker.
214. Plachy Lajos, Zólyom megye korponai ker.
215. Plainer Antal, Pécs vár.
216. Podmaniczky Frigyes báró, Szarvas vár.
217. Pongrácz Lajos, Trencsén megye rájeczi ker.
218. Pópa György, Arad megye világosi ker.
219. Popovics Zsigmond, Arad megye butyini ker.
220. Prónay József, Borsod megye m.-keresztesi ker.
221. Prugberger József, Selmecz és Bélabánya vár.

R.

222. Raczkovics Kozma, N.-Kikinda vár.
223. Ráday Gedeon gróf, Pest megye monori ker.
224. Ragályi Ferdinánd, Gömör megye rozsnyói ker.
225. Ragályi Miksa, Gömör megye putnoki ker.
226. Rakovszky Mór, Liptó megye rózsahegyi ker.

227. Ráthonyi Lajos, Ugocsa megye halmi ker.
228. Révész Imre, Debreczen vár.
229. Rónay János, Torontál megye sz. miklósi ker.
230. Rónay Lajos, Torontál megye ó-besenyői ker.
231. Ruttkay István, Beszterczebánya vár.

S.

232. Salamon Lajos, Fehér megye váli ker.
233. Sárközy József, Komárom megye n.-igmándi ker.
234. Sárközy Kázmér, Fehér megye csákvári ker.
235. Schmertzing Tádé báró, Nyitra megye szakolczai ker.
236. Sennyey Lajos báró, Zemplén megye helmeczi ker.
237. Seregélyi Sándor, Máramaros megye ökörmezői ker.
238. Simics József, Bács-Bodrog megye apatini ker.
239. Simon Pál, Zala megye baksai ker.
240. Simonyi Lajos báró, Arad megye k. jenői ker.
241. Simonyi Simon, Nyitra megye vág-vecsei ker.
242. Siskovics József, Baranya megye német-ürögi ker.
243. Sóhalmi Samu, János, Zemplén megye mádi ker.
244. Somsich Imre gróf, Somogy megye n.-atádi ker.
245. Somsich Pál, Somogy megye kaposvári ker.
246. Sponer Tivadar, Szepes megye kézsmárki ker.
247. Stockinger Mór, Temesvár vár.
248. Sümeghy Ferencz, Zala megye kanizsai ker.
249. Szabó György, Vas megye felső-eöri ker.
250. Szabó Imre, Pápa vár.
251. Szabó József, Félegyháza vár.
252. Szabó Kálmán, Győr megye ötevényi ker.
253. Szabó Samu, Zala megye zalaegerszegi ker.
254. Szalay László, Pest vár.
255. Szalay Sándor, Vas megye gotthardi ker,
256. Szálé Antal, Pozsony megye stomfai ker.
257. Szápáry Géza gróf, Vas megye mura-szombathi ker.
258. Szápáry Gyula gróf, Heves megye szolnoki ker.
259. Szaplonczay József, Máramaros megye szigeti ker.

260. Szathmáry Király Pál, Borsod megye csáthi ker.
261. Széchenyi Béla gróf, Soprony megye nyéki ker.
262. Széchenyi Dénes gróf, Soprony megye n.-mártoni ker.
263. Szelestey László, Vas megye sárvári ker.
264. Szemző Mátyás, Bács-Bodrog megye hodzsáki ker.
265. Szepesy Péter, Zemplén megye megyaszói ker.
266. Szentimrey György, Abauj megye szepesi ker.
267. Szentiványi Adolf, Liptó megye sz. miklósi ker.
268. Szentiványi Károly, Gömör megye jolsvai ker.
269. Szilágyi Virgil, Pest vár.
270. Szluha Benedek, Tolna megye szegszárdi ker.
271. Szőke Károly, Arad megye pécskai ker.
272. Szöllősy Károly, Máramaros megye huszti ker.
273. Sztehlo József, Bács-Bodrogh megye petrováczi ker.
274. Szüllő György, Pozsony megye szempczi ker.

T.

275. Tanárky Gedeon, N. Kőrös vár.
276. Teleky Gyula gróf, Pest megye d. vecsei ker.
277. Terényi Lajos, Békés megye orosházi ker.
278. Talabér Lajos. Soprony megye lövői ker.
279. Tisza Kálmán, Debreczen vár.
280. Tisza Lajos, Bihar megye ugrai ker.
281. Tisza László, Bihar megye tenkei ker.
282. Tizedy Miklós, Szepes megye ó-lublói ker.
283. Tolnay Károly, Zala megye keszthelyi ker.
284. Tóth Vilmos, Nyitra megye nyitrai ker.
285. Török Napoleon gróf, Ungh megye szobránczi ker.
286. Trefort Ágoston, Békés megye gyomai ker.

U.

287. Ullmann Bernát, Trencsén megye belussi ker.
288. Urbanovszky Mór, Trencsén megye bittsei ker.
289. Ürményi József, Tolna megye szaktsi ker.
290. Ürményi Miksa, Sopron megye kismártoni ker.

V.

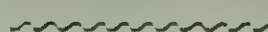
291. Vadnay Lajos, Miskolcz vár.
292. Vajay Károly, Szathmár-Németi vár.
293. Vállyi János, Szathmár megye fehér-gyarmati ker.
294. Várady Gábor, Máramaros megye técsői ker.
295. Varga Antal, Hajdu-Böszörmény vár.
296. Vay Béla báró, Borsod megye szirma-besenyői ker.
297. Vay Mihály gróf, Szathmár megye máté-szalkai ker.
298. Vécsey József báró, Szathmár megye ar.-megyesi ker.
299. Vertán Endre, Bihar megye m.-csékei ker.
300. Vidacs János, Torontál megye bánát-komlósi ker.
301. Virágh Dénes, Jászkun kerület, k. sz. miklósi ker.
302. Vojnics Lukács, Szabadka vár.
303. Wlád Alajos, Krassó megye n.-zorlenczi ker.

Z.

304. Zákó Sándor, Bács-Bodrog megye bácsi ker.
305. Zámory Kálmán, Komárom megye nemesócsai ker.
306. Zelenay Gida, Nyitra megye verbói ker.
307. Zichy Antal, Somogy megye tabi ker.
308. Zichy Jenö gróf, Fehérmegye bodajki ker.
309. Zichy József gr. Pozsony megye sz.-jánosi ker.
310. Zlinszky György, Pest megye keczeli ker.
311. Zmertich Károly, Nyitra megye szeniczi ker.
312. Zsarnay Imre, Torna megye szini ker.

Tartalom.

Pest, 1861. Nyomatott Wodianer F.-nél.

XIV. A nagyméltóságu főrendek névlajstroma.

F ő p a p o k :

Scitovszky János, hg.-primás, egyszersmind Esztergommegye, örökös főispánja.

Bartakovics Béla, egri érsek, egyszersmind Hevesmegye örökös főispánja.

Kunszt József kalocsai érsek.

Lonovits József, scardonai érsek.

Bonnáz Sándor, csanádi püspök.

Gaganetz József, eperjesi gör. egy. püspök.

Simor János, győri püspök.

Szaniszló Ferencz, n.-váradi latin püspök.

Girk György, pécsi püspök.

Kollarcsik István, rozsnyói püspök.

Haas Mihály, szathmári püspök.

Farkas Imre, székesfehérvári püspök.

Szenczy Ferencz, szombathelyi püspök.

Peitler Antal, váczi püspök.

Ranolder János, veszprémi püspök.

Hajnald Lajos, erdélyi püspök.

Lipthay András, dultnai püspök.

Lipthay Antal, ansariai püspök.

Lévay Sándor, drivesti püspök.

Viber József, halyai püspök.

Bezerédy Miklós, makori pöspök.

Dánielik János, pristinci püspök.

Fogarasy Mihaly, scutarii püspök.

Nehiba János, tinini püspök.

Rimélyi Mihály, pannonhalmi főapát.

Répássy József, jászói prépost.
Stojkovics Arzén, g. n. e. püspök.

Ország zászlósai:

Gr. Apponyi György, országbiró.
Ifj. gr. Majláth György, tárnok.
Ifj. gr. Zichy Ferencz, főajtónálló s egyszersmind Nógrádmegye főispánja.
Gr. Barkóczy János, főudvarmester.
Gr. Andrássy György, főpohárnok s egyszersmind Sárosmegye főispánja.
Gr. Károlyi György, koronaőr, s egyszersmind Szathmármegye főispánja.
Br. Prónay Albert, koronaőr.

Főispánok:

Bohus János, aradi.
Scitovszky János, baranyai.
Tarnóczy Kázmér, barsi.
Br. Wenkheim Béla, békési.
Gr. Haller Sándor, bihari.
Gr. Sztáray Viktor, bereghi.
Br. Vay Lajos, borsodi.
Zsivora György, csanádi.
Tomcsányi József, csongrádi.
Gr. Cziráky János fehéri.
Gr. Andrássy Aladár, gömöri.
Gr. Zichy Bódog, győri.
Br. Majthényi László, honti.
Gr. Nádasdy Lipót, komáromi.
Papp Zsigmond, kővárvidéki.
Szentiványi Márton, liptói.
Maán József, marmarosi.
Gr. Zichy Henrik, mozsonyi.
Gr. Károlyi Lajos, nyitrai.
Gr. Károlyi István, pesti.
Gr. Pálffy József, pozsonyi.
Jankovics László, somogyi.
Hg. Eszterházy Pál, soproni.
Damaszkin János, temesi.
Ragályi Károly, tornai.
Karácsonyi László, torontáli.
Br. Révay Simon, turóczi.
Lónyai Albert, ugocsai.
Gr. Waldstein János, ungi.
Gr. Festetics György, vasi.
Fiáth Ferencz, veszprémi.
Gr. Andrássy Manó, zempléni.
Radvánszky Antal, zólyomi.
B. Rudits József, bácsi.

Grófok:

Almási Dénes.
Almásy Kálmán.
Andrássy Dénes.
Apponyi Lajos.
Batthyány Arthur.
Batthyány Ferencz.
Batthyány László.
Beleznay Árpád.
Berchtold Richard.
Berchtold László.
Batthyányi József.
Ifj. Bethlen Sándor.
Berényi János.
Berényi Leó.
Blankenstein György.
Bolcza Antal.
Bolcza Péter.
Bolcza István.
Bolcza József.
Brainer Ágoston.
Brunszvik Géza.
Csáky Béla.
Csáky Kálmán.
Chottek Rezső.
Csebrián László.
Csebrián Ferencz.
Degenfeld Schomburg Imre.
Degenfeld Pál.
Desasse Ferencz.
Dessewffy Marcel.
Eszterházy Antal.
Eszterházy Móricz.
Eszterházy Mihály, id. (koreln.)
Eszterházy László.
Eszterházy Pál.
Eszterházy István.
Eszterházy Géza.
Eszterházy Miklós.
Erdődy Ferencz.
Erdődy István.
Erdődy Sándor.
Festetics Béla.
Festetics Géza.
Festetics Gyula.
Festetics Leó.
Forgách Antal.
Forgách Gyula.
Forgách Jenő.
Forgách József.
Gyulai Lajos.
Győry László.
Hadik Gusztáv.
Hunyady László.
Hunyady József.
Hunyady Vilmos.
Hugonay Kálmán.
Keglevich István.
Kollonics László.
Kornis Károly.
Kornis Ádám.
Königsegg Hugó.
Königsegg Gusztáv.
Kún Gothárd.
Kún László.
Lozsánszky Sándor.
Ifj. Migazzi Vilmos.

Nákó Kálmán.
Nemes Ábrahám.
Niczky György.
Nyáry Rezső.
Pálffy—Daun Ferdinánd.
Pálffy István.
Pálffy János.
Pallavicini Roger.
Pallavicini Alfons.
Pejachevich Gábor.
Pejachevich János.
Pejachevich Julián.
Pejachevich Károly.
Pejachevich Ferdinánd.
Pongrácz István.
Ráday József.
Ifj. Ráday László.
Rideg István.
Rideg Gábor.
Sándor Móricz.
Sigray Fülöp.
Somogyi János.
Stahrenberg István.
Steinlein Ottó.
Szápáry Antal.
Szápáry István.
Szapáry Iván.
Széchenyi Gyula.
Széchenyi János.
Széchenyi Kálmán.
Széchenyi Ferencz.
Széchenyi László.
Szirmay György.
Sztáray Antal.
Sztáray Ferdinánd.
Id. Teleki Domokos.
Teleki Gusztáv.
Teleki Károly.
Teleki Miklós.
Teleki Sámuel.
Teleki Sándor.
Török Bálint.
Vay László.
Vay Ádám.
Viczay Károly.
Vas Sámuel.
Venkheim Antal.
Venkheim József.
Venkheim Rudolf.
Zay Károly.
Zay György.
Id. Zichy Edmund.
Zichy-Ferraris Manó.
Zichy Ferencz.
Zichy Géza.
Ifj. Zichy János.
Zichy János Nep.
Zichy Károly.
Zichy Kamill.
Zichy László.
Zichy Miklós.
Zichy Pál.
Zichy Sándor.

Bárók:

Ambrózy György.
Ambrózy Gyula.
Apor Sándor.
Apor N.

Bánffy Elek.
Bánffy János.
Bánffy Miklós.
Bánffy Pál.
Bisón János.
Bruckenthal Gyula.
Dőry Lajos.
Eötvös Dénes.
Gerliczy Bódog.
Gerliczy Vincze.
Horváth József.
Horvát Gedeon.
Horeczky Ferdinánd.
Huszár Károly.
Huszár Lajos.
Huszár Sándor.
Kemény Domokos.
Kemény Gábor.
Lipthay Antal.
Lo Presti Antal.
Luzsénszky Géza.
Luzsénszky Mihály.
Mikos Ede.
Majthényi László legidősb.
Majthényi László legifjabb.
Majthényi László.
Majthényi Ottó.
Majthényi Izidor.
Mednyánszky Dénes.
Miske Imre,
Nyáry Antal.
Nyáry Gyula.
Nyáry Sándor.
Orczy Andor.
Orczy Bódog.
Orczy György.
Orczy László.
Podmaniczky Armin.
Podmaniczky János.
Podmaniczky Lajos.
Id. Podmaniczky László.
Ifj. Podmanitzky László.
Prónay Gábor.
Prónay István.
Rédl Gyula.
Révay Ferencz.
Rudnyánszky Iván.
Sennyei Pál.
Ifj. Splényi Henrik.
Vay Alajos.
Id. Vay Miklós.
Ifj. Vay Miklós.
Vécsey Miklós.
Venkheim László.
Venkheim Viktor.

XV. Az országgyülés két házának hivatalkara.

1. A nm. főrendek házánál:

Elnök : Nagyapponyi gr. Apponyi György, országbiró, belső titk. tan.

Másodelnök : Székhelyi Majláth György, belső titk. tan. és kir. tárnokmester.

Jegyzők : Gozsdu Manó (krassói föispán.)
„ Sztankovánszky Imre, (Tolna m. főisp.)
„ Gr. Károlyi Gyula.
„ Br. Orczy Béla.

2. A képiselők házánál:

Elnök : Ghyczy Kálmán. (Választó ker. l. alább.)
Első alelnök : Tisza Kálmán. „
Másod alelnök : Podmaniczky Fr. „
Jegyzők : Csengery Imre. „
„ Jura György „
„ Ignjátovics Jakab. „
„ Tanárky Gedeon „
„ Gr. Keglevich Béla és „
„ Révész Imre, s lemondása után Bánó József.

Képviselőházi iroda.

(Muzeum 27. sz. a.)

Irattárnok : Bojthor Endre, bálvány utcza 3. sz.
Jegyző : Arday János, kőfaragó utcza 10. sz.
Irnokok. Fellner Antal, muzeum 27. sz.
Gáll József, mészáros utcza 2. sz.
Kuppis Gusztáv, Budán, vizikapu alatt 129. sz.
Regely János, stáczió utcza 7. sz.
Hivatal szolga : Fodor István.

XVI. Változások az országgyülés tagjai között.

Időközben meghaltak:

Palóczy László, országgy. korelnök, † apr. 27. 1861. Borsod miskolczi követ.
Gr. Teleki László, † máj. 8. 1861. Pestm. abonyi kerületben.
Abaffy Aristid, † jun. Árvam. bobrói ker.
Bakalovits Szilárd, Torontálm. zsombolyai kerület † aug.

Lemondtak:

Bárcza Albert, Abaujm. alsó-mizslai képviselő.
Révész Imre, ref. lelk., debreczeni.
Szathmári Király Pál, Borsodm. Csáth.
Sztehló József, Bácsm. Petrováczkerületi képviselő.
Szathmári Király Pál helyett belépett:
Id. Vay Miklós báró, volt cancellár.

